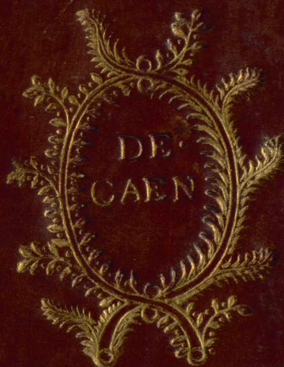
ISQVISITIONV
AGICARVM·TO

IN·LABORE

REQVIES

Sanate bo..us langores
Deus Adrien benoist
Charles
Benoist
Adrien benoist
demeurant
A Nelle A Nelle

EXODVS. II. EXODVS. 7. EXODVS. 7.

Disquisitionum MAGICARVM LIBRI SEX,

IN TRES TOMOS PARTITI.

Auctore

MARTINO DELRIO SOCIETATIS IESV PRESbytero sacræ Theologiæ Doctore, & in Academia Gretiensi, S. S. professore.

TOMVS PRIMVS.

Nunc tertiis curis ab ipso Auctore auctior longe, Additionibus multis passim insertis, correctior quoque mendis sublatis.

EXODVS. IO. EXODVS. 8. EXODVS. IO. EXODVS. 8.

Cum priuileg. S. Cæs. Maiest. ad annos sex.

PRODIT

Ex Archiepiscopatus Moguntinensis Officina Vrsellana. Impensis Iacobi König. An. M.DCVI.

EXODVS. 9. EXODVS. 8. IHS EXODI. 9. EXODI. 9.

SERENISSIMO PRINCIPI

ERNESTO ARCHIEPISCOPO COLONIENSI, ET S. R. IMP. PER ITALIAm ARCHICANCELLARIO ET PRINCIPI

Electori: Episcopo Leodiensi, Administratori Monasteriensi, Hildeshiemensi, Frisingensi, & Stabulensi: Comiti Palatino Rheni, Duci vtriusq; Bauariæ, Angariæ, Westphaliæ, & Bullonen, Marchioni Francimontensi: Comiti Lossensi, Longiensi. Hornensi, &c. Bonorum & literatorum Patrono,

MARTINVS DELRIO SOCIETATIS IESV PRESBYter se suaq; L. M. D. D.

VNIVERSÆ MAGIÆ; *quæ diuinæ humanæq; sapientiæ pars magis, vt abdita, sic erui digna;* DISQVISITIONES; *lucubrationem arduam & multiplicem* (PRINCEPS SERENISS.) *humiliter adfero. Equidem*

verebar docti Principis iudiciū subire; sed quia subeundum alicuius, eū elegi; qui posset iudicare. Non TVTELAM *magis quam* CENSVRAM *amo: naturâ & vsu doctus, à peritis doceri & moneri malle, quam ab imperitis suspici & laudari. Quod pauci* PRINCIPES; *ad ingenij acrimoniam, & iudicij præstantiam; multā lectionem, & eruditionem variam, & ad hanc;* SECRETORVM NATVRÆ *diuturnam experientiā, sollerter prudenterq́; adiunxisti. Quâ diligētiâ consecutus es, vt intermissam â* REGIBVS, *tot iam seculis, philosophandi consuetudinem,* REGALI *dignam solio, reuocaris; & illorum laudatissimorū* PRINCIPVM; *quorum, dum tempus erit & homines viuent, viuet, vigebitq́; memoria cum imitatione, laudis te participem feceris. Qui* REGVM *olim potē-*

tissimi

tißimi & ſapientißimi, MAGI vocabantur. Vulgari ſtudium cœptum, & proinde cum nomine res vileſcere: quia pro SAPIENTIA ſuperſtitionẽ Malus ille poſuit. Peſtis iſta, propter adnatam hominibus ſciendi cupidinem, breui ſe per orbem totũ diffudit. ſic falſa pro veris, noxia pro vtilibus, tartarea pro cœleſtibus obtinuere. Ita quod ſummæ neceſsitatis erat, paris ſagacitatis, & induſtriæ operoſißimæ factum; ſaluâ ſemente bonâ, venenatas herbas ſecernere, & euellere. Vidi, & indolui, &, multis probantibus, conatus ſum morbo medicinã facere: nec formidaui me, IESV ductore, hac etiam parte Satanæ furenti obÿcere. Laboris ſpecimen edo, & ferculorum quendam prægustum, de ſex libris iam adfectis & cõſcriptis duos; quia, per Nũdinarum tempus imminens, et varias eorum,

ſine quibus in lucem exire non poterant, dilationes, plures non potui dare. Hiſtoriarum veterum & recentiorum varia condimenta adhibui, vt æui huius, quâ bile, quâ felle nauſeanti ſtomacho, cōſulerem. Sed quis Apicius adeo diligens aut peritus, vt queat pro omnium palato? Si pro tuo (PRINCEPS SERENISS.) *quod probum & ſanum eſt, fuerit; ſecurus ſinam ceterorum verba præterfluere. Nec diffido. Semper enim* VIRTVS *ſibi comites* MVSAS *amat iungere; & ſcriptioni fauent, quorum ſcriptione geſta non indigna. Plus alijs nimio fuiſſet, vel Nobilitate, vel Pōtificiali dignitate, vel Principatu præſtare; tibi hæc ſimul omnia parū viſa. Non cōtentus* IMPERATORIO *&* REGALI *genere; cui nullū ſe merito, ſiue antiquitate, ſiue ſplendore antepoſuerit, quod alienæ magis,*

quam propriæ virtutis indiciū esse, scires: non Ecclesiasticis tot tiaris, quibus certe nullo nisi PASTORVM PASTORI *secundus es, quæ possunt indignis contingere: non ditione latißimâ & copiosißimâ, quæ ad ociū aliis illecebræ foret, addidisti multa* BELLO *fortiter & fœliciter gesta, & seditiones periculosas celerrime cōpressas, & inclyta* PACIS *decora, summa cum Eburonum ceterorumque subditorum beneuolētia & gratulatione, qui sibi gaudent, seq;* ERNESTO *Principe fœlices ducunt, & quot* NESTORI *tribuuntur, tot annos, vel de suis ademptos, precantur* PATRIÆ PARTI. *Præterea sic te totum* CATHOLICÆ *fidei, & columnæ veritatis* ECCLESIÆ ROMANÆ *commodis impendis, vt in illa Aquilonari plaga,* PROCVBITOR, MVRVS *et* SPECVLA *delectus à Deo*

videaris. Quis enim feruẽtiore zelo, pro verâ & prisca religione tot tam acres contentiones suscepit, & susceptas constãtius sustinuit? quis industriosior hostium insidias deprehẽdere, & deprehensis obuiam ire, & consilia conatusq; impiorum disturbare? Demum, quod (meâ quidem sententia) rari exẽpli est, & multis Principibus inuidẽdi, tot curis districtus, inuenis quod studijs SAPIENTIÆ *tẽpus impendas, cuius si quam horulã his meis legẽdis dare dignum duces, spero non vndecunque displicitura: Certe, quod ab ingenio meo nequibunt, id saltẽà* SAPIENTIS & DOCTI PRINCIPIS FOELICI GENIO *consequentur. Tum mihi merito iudicium meum probabitur, & Catonis illud verißimum deprehendam,* Idem benefactum loco in quo ponas, nimium interesse. *Ni-*

mirum quia, quod malis impensum, malefactum sit, id, bonis bono collatum animo, nequit nomen amittere, nec esse non gratissimum atque ratissimũ. LOVANII. VII. ID. MART. cIↄ. Iↄ. XCIX.

IN R. V. MARTINI DELRII DISQVISITIONES, MAGICAS, Iusti LipsI Carmen.

Vius doctum opus hoc? quod ima, summa
Pennâ permeat, & sagace mente
Sagas & Stygias striges reuelat?
Quod tu Thessala terra, vosque Colchi,
Infames male cantibus patrastis;
Quod Panes, Satyrîque, Dusiíque
Peccastis, genus improbum salaxque;
Totum hoc eruit, erutis medetur:
Sed quis? DELRIVS *eruditione,*
Idem religione, clarus. ergo
Hîc pura & liquida omnia; hîc venena
Nulla quæ timeas opinionum.
Huic libro faueas, faue tibi ipse,
Atque istum lege, vt ima, summa noris.

IN EAS-

IN EASDEM

PARODIA.

MAGIA, quam libro hoc videtis obsidem,
Ait fuisse fraudium peculium,
Neque vllius medentis arte gloriam
Nequisse prævalere, siue toxico
Opus foret necare, siue fascino.
Et hoc negat feraciora THESSALI
Negare rura, noxiumque CAVCASVM,
SCYTHÆQVE *saxa, consciosque* COLCHICOS,
IBERIAM, *tuumque* TAVRE *verticem:*
Vbi ista post MAGIA, *floruit prius*
Agrestis herba; nam PROMETHEI *in iugo*
Vapore sæpe tabido imbuit sata.
ZARATE *Mede, letiferque* DARDANE,
Tibi hæc fuisse & esse cognitißima
Ait MAGIA*: postumâ ex origine,*
Tuâ exijsse dicit è prosapiâ,
Tuo exarasse perfidas stylo notas,
Et inde tot per æmulæ dolos manus
Decus tulisse, læuâ siue dexterâ
Opus patraret. aut vtrumque mutuas
Suo dedisset impigre vices hero.
Neque vlla vota NOXIALIBVS DEIS
Sibi esse facta, cum veniret à viro
Nouißimo hoc ad vsque seculum recens.
Sed hæc prius fuere: nunc APOLLINE
Silet loquente, seque dedicat tibi
APOLLO DELRIE, *atque* APOLLO DELRII.

HERIBERT. ROSWEIDVS.

ΦΕΔΕ-

ΦΕΔΕΡΙΚΟΥ ΙΑΜΩΤΙΟΥ ΙΑΤΡΟΥ ΕΠΟΣ ΕΙΣ ΤΥΝ ΤΟΥ

Πατρὸς Μαρτίνου Δελρίου βίβλον
περὶ Μαγείας.

ΔΗναιοὶ πάρος ἄνδρες, ὅσοι μεγαλήνορα τιμὴν,
Οὔνομά τ' ἐκτήσαντο θεοδμήτοιο Μαγείης,
Ἴδμοσύνῃ σοφίῃ τε μετέπρεπον, ἠδὲ συνεργὸν
Εἰδήμαις πραπίδεσσι συνηρμόξαντο προνοίην.
Μυστιπόλοι γεγαῶτες Ἀνασσάντων τε πάρεδροι,
Φύσιος ἰχνευτῆρες ἀμύμονες, ἴδριες ἄστρων.
Μουσάων θεράποντες, Ἀκεσορίης τ' ἀγερώχου.
Τοῖος ἔην φύλοισι μετ' ἀλλοδαποῖσιν Ἰωσήφ·
Τοῖος ὁ καὶ Φαρίοισι πολύτροπα θαύματα δείξας
Μωσῆς Ἀσσυρίῃ τε πόλει Δανιῆλος ἀγαστὸς·
Καὶ Σολόμων περίπυστος Ἰουδαίοις ἐπιτάσσων.
Τοῖοι δ' ἀντολίηθε Μάγοι δίζηντο κιόντες
Χριστὸν, ἐπικλινθέντα χαμαιζήλῳ ἐνὶ λίκνῳ.
Τοῖσδ' ἔπι Δαίμονος οἶστρος ἀλάστορος ἄνδρας
ἐλαύνων.
Δειλαίους, σφετέρῃσιν ἀθαλίῃσι δαμέντας,
Ἀσεβίην ἐφέηκε, Γοητείης τε πανούργου
Μήσατο κήδεα πολλὰ, δὲ ἄπλετα δήνεα λώβης
Μαντοσύνην, πόσιας τε, καὶ ἐχθίστας ἐπαοιδάς.
Κείνων ἐξεγένοντο, παλαιγενέων ἐπὶ φωτῶν,
Μαινάδος Αἰγύπτοιο θυηπόλοι, ἥ τε Σαούλῳ
Εἰρομένῳ μαντεύματα θεοπρόπος ἤνεπε Γραίου.
Καὶ πινυτὴ Μήδεια, κακὸν σκίναρ Αἰήταο.
Καὶ Σίμων ἀθέμιστος, ἐπωνυμίην τε Μάγοιο
Δεξάμενος, καὶ Καρποκράτης, ὃς ἀπεχθέα τέχνην
Ἀμφαδίην ἐδίδαξεν, ἀναιδείῃφι πεποιθώς.
Νῦν δὲ Μάγων κακόεργα σίνη, δολερῶν τε Γοήτων.
Γαίης ἄχθεα λυγρὰ, κατ' ἀνθρώπους ἀλάληνται,
Πασσυδίῃ πλάζοντα, Θεοῦ κρατέοντος ἕκητι,

Ἔνδικον

FEDERICI IAMOTII
MEDICI CARMEN IN PATRIS Martini Delrii librum de Magia.

TEmporibus priscis veterum quicunq; Magiæ
Cœlestis magnumq; decus, nomenq; tulerunt,
Illustri Sophia & doctrinæ laude cluebant.
Cultaque iungebant solerti pectora menti:
Sacrifici quondam celebres, à Rege secundi,
Naturæ indagatores, astrumq; periti,
Egregias artes Medicas, Musasq; colentes.
Talis erat Ioseph peregrinæ gentis alumnus:
Talis apud Pharios Moses oracula promens:
Talis & Assyriæ Daniel spectabilis vrbi.
Talis erat Salomon, dum regia sceptra teneret
Iudææ: talesq; Magi, qui Solis ab ortu
Vilibus in cunis Christum petiere iacentem,
Interea miseros infesti Dæmonis æstrus
Mortales agitans, sua quos vecordia torsit,
Emisit scelus, & fraudes, variosq; nocendi
Fallendiq; astus, varias & repperit artes,
Falsidicum vatum præsagia, pocula, cantus.
Hinc exorta lues; ætas hinc prisca parentum
Protulit Ægypti Mystas bacchantis, Anumq;
Fotidicam, quæ terra dedit responsa Saülo.
Hinc Medeæ sagax AEtæ dira propago:
Impius hinc Simon, Magus & cognomine dictus:
Hinc quoq; Carpocrates, Magicæ qui tradidit artis
Publicus interpres posito præcepta pudore.
Nunc Magicæ pestes, imposturæq;, nefanda
Pondera telluris, totum grassantur in orbem,
Ludificantq; animos: at non sine numine patris

Ἔνδικον ὃς βροτέῃσιν ἀλιτροσύνῃσι χολωθεὶς,
Ἐμβάλλε κραδίῃσι βροτῶν μελανόπτερον ὄρφνην,
Καὶ νέφος ἠερόφοιτον ἀπεκμάρτυρο Μαγείης.
Καὶ τίσιν ἠλιτόποινον ἀμοιβάδα τοῖσιν ὀπάζει,
Ὅσσοι πίστιν ἄμεμπτον ἐπιτρέψαντες ἀέλλαις,
Ψεύδεος ἀσσεβέεσσιν ὑπεζεύγνυντο λεπάδνοις.
Καί κεν ἀμαυρώσασα πολυσπερέων γένος ἀνδρῶν
Γαῖαν ὅλην ἐκάλυψε μελαγκρήδεμνος ὁμίχλη
Εἰ μὴ Δέλειος ἐσθλὸς ἑῇ παιήονι βίβλῳ
Ἰητὴρ ἐπίκαιρος ἀθέσφατον οὐκ ζόφον ὦσεν,
Ἀτρεκίης πάντεσσιν ἄγων φαεσίμβροτον αἴγλην.
Εἴδεα γὰρ μορφάς τε, καὶ αἴτια πάντα Μαγείης
Ἀμφοτέρης ἑκάπερθε κλυτῇ σφρηγίσσατο δέλτῳ.
Ψεύδεος ἐμπεδόμυθον ἐτήτυμίην τε διείρξας,
Πρυμνόθεν ἐξέρριψε πλάνης ἀπατήνορος ἄτην.
Ὦ μέγα τολμήεντος, ὃς ἀκνάμπτοισι μενοιναῖς,
Μῶλον ἄγων πράπεσσιν ἀμαιμακέτοισιν ἀρχῆς,
Δυσσεβίην ἐδάμασσας, ἀλεξικάκου Διὸς υἱὸν
Ἄλκιμον ἡρακλῆα καλῷ μιμούμενος ἔργῳ.
Τοίοισδ᾽ ἔμφυτον ἔμμεν ἐτηρείῃ φρενὸς ἀλκὴν
Ὑμετέρῃ πινυτός κεν ἀνὴρ ῥεά τεκμήραιτο,
Ἥτε πολυκμήτοιο μόγου ποτὶ δύσβατον αἶπος
Ἐρχομένη, θνητὰ μετέρχεται ἠνεκὲς ἔργα.
Πληθὺν δ᾽ οὐκ ἂν ἔγωγε θεοπρεπέων ἱερήων
ἸΗΣΟΥ χαριέντος ἐπώνυμον ἐξονομήνω,
Οἵτινες ἠνορέῃσι καὶ ἔργμασιν ἔξοχα πάντων
Ἔπρεπον ἀργαλέοισι· Σὺ δ᾽ ἀμφιλύκας ἕκαστα
Καλλιόπη· σὺ γὰρ οἶσθα πολυσπερέων στίχας ἀνδρῶν,
Οἵτε πρὸς ἠοίην, οἵθ᾽ ἕσπερον, οἵτ᾽ ἀνὰ μεσσὴν
Κλήρους ἐστήσαντο, πελώρια τόσσα καμόντες·
Ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν, οὐ σαφὲς ἴδμεν.
Οὔτε γὰρ ἐσχατόωντος ἀφίγμεθα πείρατα κόσμου·
Ἀλλὰ σὺ πάντ᾽ ἴσκουσα θεὰ καὶ πατράσι κεδνοῖς
Θυμήρη τάδε δῶρα τεῆς πόρσυνον ἀοιδῆς.
Θεύμορος ἐκ Μουσέων ἐθέλει τὰ πρῶτα φέρεσθαι

AEtherij, qui iure malis offensus, opacas
Mentibus humanis tenebras offundit, & atræ
Improuisæ oculos præstringit nube Magiæ.
Exigit & meritas hominum de crimine pœnas,
Quiq; fidem sanctam leuibus liquere procellis,
Quiq; iugo falsi summittunt impia colla.
Iamq; adeo genus humanum terrasq; patentes
Caligo obrueret furua circundata vita:
Ni bonus & Medica spectatus Delrius arte,
Discuteret tenebras sani medicamine libri,
Et clara veri perfunderet omnia luce.
Nam species formasq; omnes, causasq; Magiæ
Duplicis aggressus docta signare tabella
Strenuus, & simplex falso distinguere verum,
Funditus euertit noxas, quas intulit error.
O nimium audacem, qui forti pectore & armis.
Terrarum pestes, immania monstra, lacessens,
Impia corda domas; auerrunco Ioue nati
AEmulus Alcidæ, factoq; exempla secutus.
Hinc catus & prudens vir colligat insita prorsus
Esse sodalitio fortissima pectora vestro,
Aspera quæ spectent, & semper ad ardua tendant,
Magnaq; suscipiant duro comitata labore
Sed mihi nec cætus liceat memorare piorum
Mystarum, placidi IESV *de nomine dictos,*
Qui solida virtute cluent, operumq; labore.
Difficili præstant reliquis. Tu singula pande
Calliope: tibi namq; datum cognosse quis horum
Auroram, mediumq; axem Solemq; cadentem
Incolat, & qui tot faciant miracula rerum.
Fama leuis tantum nostras peruenit ad aures,
Nec stabilis: neq; enim fines penetrauimus orbis
Extremos. At tu, quæ dispicis omnia, Musa,
Patribus hæc claris grati da munera cantus.
Postulat à Musis primas Bellarminus Heros

Ferre,

Πορφυρέων κορυφὴ Βελλάρμινος ἀρητήρων.
Ὃς βέλος ἄρμενον ἧκεν ἀνικήτοιο φαρέτρης,
Ὠκύ τε, καὶ φωνῆεν ὅσοις νόος ἐστὶν ἐχέφρων·
Καππαύων διχόμηνιν ἔριν, καὶ νεῖκος ἀναιρῶν,
Καὶ κλόνον ἀμφήριστον ἀληθέος ἀμφὶ λατρείης,
Καὶ ζαθέου τεθμοῖο· καὶ οὐκ ἀπεπαύσατο σείων
Πάντα λίθον, καὶ πάντα κάλων, καὶ πᾶσαν ἀνάγκην,
Ταῦτα πρὶν ἢ σταυροῖσιν ἀναμφήριστα τιθείη·
Οὐδ' ἄρα Μαλδώνατος Ἰβηρίηθος ἄνθος ἀρούρης
Ἥσσονα μόχθον ἔμεινεν, ὅπως εὐάγγελον ἠχὼ
Χριστοῦ παμβασιλῆος ἀνάκτορος, ἣν ὑποφῆται
Τέσσαρες ἐσφρήγισσαν ἑῇ τετραζύγι δέλτῳ,
Πᾶσιν ἀναπτύξειεν, ἀρίζηλόν τε τελέσσῃ
Παρισίοις ἀστοῖσι καὶ ἀλλοδαποῖσι γενέσθαι.
Πιερίῃ τοῖόν τι Περήριος ἔνθεος οἴστρῳ,
Μαντιπόλου Δανιῆλος ἀπήλασε δάσκιον ὄρφνην
Καί ζόφον ἀχλυόεντα, καὶ ἀμφαδίοις ἐπέεσσιν
Ἀμφιβόλου σκοτόεντα διήϊεν ὄργια φωτός.
Τουρριάδην μέγα κάρτος ὁμοῦ καὶ θοῦρος ἀλκὴ,
Μαρνάμενον θείοιο δίκης ὕπερ Ἀρχιερῆος
Καὶ κανόνων, ὤτρυνε μέσην ἀν δῆριν ὀροῦσαι
Θαρσαλέοις στήθεσσι· τὸ καὶ μεγαλήτορος ἀνδρὸς
Ὑψηλαῖς ἀρετῇσιν ἀναντέα δείματο τύρσιν
Ἀμβαίνειν, κ' ἔνθενδε φαάντερον ἔμμεναι αὐτόν.
Πόσσος ἀγὼν, πόσση δὲ βίη πέλε Ποσσηβίνου,
Ἦμος Ἀριστάρχοιο δίκην, ἔστιξε δικαστὴς
Ἀνδρῶν μνήματα πυκνὰ σοφῇ ἐν ἀπείρονι βίβλῳ;
Πελτάνου πόσσον ἔργον, ἀπειρεσίησιν Ἀχαιῶν
Ἀρχετύπων σελίδεσσι Λατινίδα γῆρυν ἄγοντος;
Πόσσος ἔην Ῥιβέρας, ὅτε θέσφατα σεμνὰ Προφήτεων,
Μείονας οὓς καλέουσιν, ἑῷ διεπέφραδε μύθῳ;
Ὢ πόσση Σκώνδογχως ἀγακλυτὸς ἀλκὶ πιθήσας,
Βασκανίην καὶ συκόφασιν φιλολοίδορον ἀνδρῶν
Ἐργολάβων, ἀπάνευθεν ἑῶν ἀπέερξεν ἑταίρων;

Γράμμα-

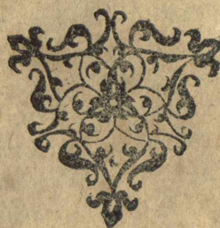
Ferre, Sacerdotum culmen quos purpura vestit:
Commoda qui mittens inuicta tela pharetra,
Et cita, consulisq; sonantia mentibus, acres
Composuit lites, & iurgia plena tumultu
Ancipiti, vera de religione, Deiq;
Legitimo cultu: nec destitit ante mouere
Saxum omne, atq; omnem funem, & quæcunq; necesse est
Voluere, quàm doctis hæc indubitata reliquit.
Nec fuit inferior, quem Maldonatus Iberæ
Gentis honos adijt, labor, vt vox nuntia læti,
Quam dedit omnipotens Christus quam quatuor olim
Quadruplici vates obsignauere tabella,
Plana foret cunctis, nec ciui cognita tantùm
Paralisi, sed & externis manifesta pateret.
Sic & Pierio stimulante Pererius æstro,
Fatidico Daniele procul caliginis vmbram
Dispulit & tenebras, verbisq; interpres apertis
Exposuit dubij mysteria tecta Prophetæ.
Inclyta Turriaden virtus & roboris ardor,
Pontificis pro iure sacri, Canonumq; vetusto
Dogmate pugnantem, medium protraxit in agmen
Intrepidum: summisq; viri virtutibus altam
Extruxit turrim, facili quam magnanimus vir
Ascensu superaret, & hinc conspectior esset.
Quanta fuit vis, quæ contentio Possenini,
Cùm docto simul ingentiq; volumine index,
instar Aristarchi, variorum scripta notaret?
Quantus Peltani labor, exemplaria Græca
Pleraq; vulgantis Romano comta lepore?
Quantus erat Riberas, cum nos oracula vatum,
Quos paruos dixere suo sermone doceret?
Nobilis ô quando scondonchus robore fretus.
Propulit à Socijs odium, linguasque procaces,
Et Quadruplatorum conuicia falsa remouit?

Γράμμασι κωστήροιο περίφρονος Αὔζονα κόσμον
Ἀμφιβαλών, κείνου τε συνέμπορος ἴχνεσιν ἐμβάς.
Τίς Μολίναν κε δύναιτο Συαρέσιόν τε κατ' αἶσαν
Εἰπέμεν αἰνήσαι τε; τίς ἔμφρονα Βάσκιον ἔργων
Ἄξια μυθήσαιτο, Βαλεντιάδην τε περίφαντον;
Ναὶ μὴν Σερβιάδαο πιφάσκεο λευκάδα χαίτην,
Χελσιάδην τε γέροντα, νέων κοσμήτορε δισσώ,
Τῶν ὁ μὲν Αὐδομαρῆας, ὁ δὲ πόλιν ἀγλαόθωκον.
Δουακίην κόσμησε περιγλώσσοισι ῥεέθροις,
Ἀμφαδίοις ἀγορῇσιν ἁμαρτάδος αἴδερας ἐλέγχων.
Τῷ καὶ μοχθίζοντι βοηθὸς ὤρεγε χεῖρας
Ἀνδρὶ φίλῳ Δαυχεῖος, ὃ καὶ Μούσῃσι μεμηλώς,
Ἕλλαδος Αὐσονίης τε συνήορα δόγματα βάζει,
Ὅς τε Σελευκείοιο καταγάζων Βασιλείου
Μνήματα σιγαλόεντα σοφῇ μετεφράσατο δέλτῳ.
Ἐξείης ἅ, τε δῖον ἀπ' ἀχλύος ἐς φάος ἄξει.
Ὣς ἄρα Κασταλίοιο κυβερνητῆρα χαλινὸν
Δώματος ἰθύνοντι, παρ' Αὐδομάρου τεμένεσιν,
Χελσιάδῃ παρέμιμνε φέρων Βερβήκιος ἄλκαρ.
Ὃν θέσαν ἀρχηγοὶ φιλοπενθέος ἤρανον ἥβης,
Ἧς, ἅτε δὴ κτίλος ἠϊθέων, προκέλευθος ὁδεύει,
Ἣν σοφίης ἐπὶ νᾶμα, ἢ ἐς νομὸν ἰδίων ἐλαύνει.
Μυρίοι ἄλλοι ἔασιν ὅλης ἐνὶ πείρασι γαίης,
(Εὐμενέες τελέθοιεν ἐμῇ ξύμπαντες ἀοιδῇ)
Τάξιος ἀγλαΐῃσιν ἀριστεύοντες ἑταῖροι.
Ἡμεῖς δ' ἀνδρομέοισι νοήμασι μέτρα φέρωμεν.
Τοὺς δὲ γὰρ οὐ σθενέοικεν ἀνὴρ σάφα τεκμήρασθαι
Θνητὸς ἐών. ὀλίγος δὲ νόος μερόπεσσι καὶ ἀλκή.
Δέλελε καρτερόθυμε, σὺ δ' ἄγελα δῆελιν ὁ Φέλλων
Θηρσὶν ἀϊδροδίκῃσιν, ἀδειμάντῳ φρενὸς ὁρμῇ,
Θαμβαλέοις ἔργοισιν ἀγήραον εὕρεο κῦδος.
Ἀλλὰ μόθον πείραινε, φέρων εὐαλθέ' ἀρωγὴν
Ἀτρεκίῃ πολεμιζομένῃ, καὶ νηλεκὲς ἄλκαρ.
Εἰσόκεν ἢ μὲν ἕλῃσι φίλην ἐπεραλκέα νίκην.

Scitaq; donauit cultu monimenta latino
Costeri ipsiusq; comes vestigia pressit.
Quis digno Molinamque Suaresiumq; disertum
Extulerit cantu? quis Vaxqui fortia facta
Laudibus ornauit meritis, clarumque valentem?
Iam mihi Seruiadæ canos circumspice crines,
Christiademq; senem iuuenum queis tradita cura est,
Quorum hic Audomaros, sublimis at ille Duaci
Mœnia facundæ decorauit flumine linguæ,
Detestanda palàm passimq; piacula damnans.
Astitit hinc copifer, sociamque laboris amico
Porrexit dextram, Musarum maxima cura
Dausqueius, latiæ doctor Graciæq; camænæ.
Splendida qui monumenta Seleucasis Basilij
Doctis explicuit chartis: quæ protinus almam
Proferet in lucem cæcis exempta latebris.
Sic & Castaliæ moderantem legibus æquis
Fræna domus apud Audomari memorabile fænum,
Christiadem leuat auxilio Veruecuis astans,
Rectores docili quem præfecere iuuentæ,
Cui præit, vt veruex iuuenum sectarius, & quam
Ad Sophiæ fontes, & dulcia pascua ducit,
Sunt alij innumeri variis in finibus orbis,
(Adsint ô facilesq; meæ placidique camænæ)
Ordinis eximia clari virtute sodales:
At nos humanis certum finemq; modumque
Mentibus addamus: nec enim hos comprehendere possint
Mortales quibus exigua est solertia mentis
Tu verò impauido constantique impete, Delri,
Acria bella gerens sæua cum gente ferarum,
Mirificis ausis decus immortale tulisti.
Perge modo insigni bellum finire triumpho:
Afferre opem vero, belloq; tuere petitum.
Dum palmæ laudem referat: fallacia contrà

Ἡ δ᾽ ἀπάτη κακοποιὸς, ἀερτάζουσά τε χεῖρας
Ἀμφοτέρας, καὶ νῖκος ἀπαυδήσασα, λιγύχθη.
Δὴ τότε Βελγικὸν οὖδας ἀληθείῃ κε τεθήλοι
Καὶ σὲ δίην ἐκκλέεσιν ἐφυμνήσειεν ἀοιδαῖς.

ΤΈΛΟΣ.

Subdola, damnosis infestans artibus orbem,
Victori det victa manus palmamq; relinquat,
Belgica tum tellus vero florebit & æquo,
Et te perpetuum cantu celebrabit in æuum.

FINIS.

IN EVNDEM

TRIMETRI.

Gaudebat Orcvs arte dæmonas suâ,
Magicisque monstris vertere Orbem cardine:
Gemebat Orbis Tartari victus dolo,
Malisque tabescebat æger cantibus.
Quid hoc? gemit nunc Orcvs & versâ vice
Lætatur Orbis fraudibus liber Stygis.
Etiámne Sorti tertio in regno locus?
Non. Ista virtus est viri cuius viri?
DELRIO. notum BELGICIS nomen scholis,
Notumque IBERIS. plura vis? librum lege.

IOANNES GAVDA.

APPROBATIO SVPERIORVM.

EGo Oliuerius Manareus Societatis Iesv per Belgicam Viceprouincialis; pro concessâ mihi à Reuerend. admod. Patre Claudio Aquavivâ, Societatis eiusdem Præpositio generali, potestate, concedo. P. Martino Delrio Societ. nostræ Presbytero facultatem, edendi in vulgus; *Sex libros Magicarum Disquisitionum*: grauium & doctorum Theologorum iudicio approbatos: in cuius permissionis fidem, nomẽ meum huic præuiculo subscripsi. Datum Leodij vi. Mens. Iulij, Anni cIↃ.IↃ.xcviii.

Oliuerius Manaceus

APPRO-

APPROBATIO CENSORIS

DVos *istos priores Magicarum Disquisicionum libros à R. P. Martino Delrio Societatis* IESV *Theologo conscriptos, quod multiplici variaque sint eruditione referti, nihilq́; contineant quod Catholicæ fidei aduersetur, dignos iudico qui prælo mandentur. Datum Louanij 8. Anno Dom. 1599.*

Guilielmus Fabricius Nouiomagus Apostolic. ac Regius librorum Censor.

CENSVRA
ARCHIEPISCOPALIS MOGVNTINENSIS.

EGo Ioannes Eberhardus Kôet à Wanscheidt Reuerentiss. & Illustriss. Principis Electoris Moguntini Consiliarius ac comitatus Köenigsteinensis summus Præfectus hunc librum *Magicarum Disquisitionum* ab admodum Reuerendis & Eximijs D.D. Theologis supra scriptis approbatum & Reip. Christianæ vtilissimum iudicatum: Vrsellis in comitatu Prædicto recudi libens volensq; concedo.

Iohannes Eberhardus
Koet à Wanscheidt

PRIVI-

PRIVILEGIVM AVCTORI DATVM.

RVDOLPHVS Secundus diuina fauente clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, &c. Rex, Archi-Dux Austriæ, Dux Bungundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, & Wirtembergæ, &c. Comes Tirolis, &c. Notum facimus tenore præsentium vniuersis. Expositum nobis *Martinum Del Rio Societatis IESV Presbyterum*, multa à multis annis, & olim cum in Belgio Serenissimo Hispaniarum Regi Catholico Philippo Secundo à Consilijs fuit, & postea cũ Societati Iesu aggregatus, varijs in Academijs vtilitati publicè pro virili concionando, docendo, componendo incubuit in humanioribus artibus. Iurisprudentia & Theologia laborasse, quæ partim edita, partim vt edantur, vel confecta vel affecta habeat, aut secundis curis recudi desideret. Vereri autẽ ne quod iam non sine aliquo nominis sui & lectorum dispendio expertus, à quibus minimè expediat, ea typographio sibi suisque in fraudem exprimantur, ac proinde humiliter rogare vt Priuilegio se nostro aduersus eiusmodi iniuriam ac fraudem muniamus. Nos itaque benignè considerantes, quam vtilem Martinus ipse Del Rio qui nobis ab insigni pietate ac doctrina prædicatur, Rei literariæ publicæ operam nauet, ꝙ in ijs quæ iam ante ab ipso edita sunt, liqueat. Omnibus & singulis Typographis, Bibliopolis ac alijs quamcũque librariam negociationem exercentibus, serio firmiterque vetamus & inhibemus, ne quisquam prænarrata opera per viginti annorum spatium à prima editionis die computan. intra Sac. Romani Imperij Regnorumque & Dominiorum nostrorum hæreditariorum fines, simili vel

alio

alio charactere aut forma siue in toto siue in parte recudere, vel alio recudenda mittere, aut alibi etiam impressa adducere, vendere, & distrahere clam seu palam contra voluntatem & consensum supradicti Martini Del Rio præsumat. Si quis vero secus faciendo Priuilegium hoc nostrum Cæsareum negligere vel transgredi conatus fuerit, eum non solum prænarratis libris perperā quippe recusis & adductis (quos prænominatus Del Rio eiusve Mandatarij vbicunq; deprehensos, vel propria authoritate vel Magistratus illius ope & auxilio sibi vēdicare poterūt) de facto priuādum, sed & pœna decem Marcharum auri puri fisco nostro Cæsareo fraudis vindici, & sæpe fato Del Rio eiusve Mandariorum vsibus ex æquo pendenda decernimus irremissibiliter puniēdum. Mandamus ergo omnibus ac singulis nostris & Sacri Romani Imperij Regnorumq; ac Ditionum nostrarum hæreditariarum subditis, cuiuscunq; status, gradus, ordinis, conditionis, aut dignitatis existāt tam Ecclesiasticis quam Sæcularibus, præsertim vero ijs qui in Magistratu constituti vel proprio vel Superiorum nomine & loco Ius ac Iustitiæ administrationem exercent, ne quenquam hoc Priuilegium nostrum Cæsareum temere & impunè transgredi aut violare patiantur, quin potius contumaces, si quos forte compererint præscripta pœna puniri alijsq; modis idoneis coërceri curent. Quatenus & ipsi eandem mulctam euitare voluerint. Harum testimonio literarum manu nostra subscriptarum ac sigilli nostri Cæsarei impressione munitarum. Datum in Arce nostra Regia Pragæ die decima quinta Mens. Iunij. Anno Domini Millesimo sexcentesimo secundo, Regnorum nostrorum Romani vigesimo septimo, Hungarici trigesimo. & Bohemici itidem vigesimoseptimo, &c.

RVDOLPHVS

Mandatum Sacræ Cæs. Maiestatis
Proprium
Io. Baruitius, &c.

TENOR PRIVILEGII SPECIALIS Biblopolæ Dati.

RVDOLPHVS SECVNDVS *diuina gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus ac Germaniæ, & Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ Croatiæ & Sclauoniæ &c. Rex Archidux Austriæ Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & VVirtembergæ Comes Tirolis, &c. Notum facimus tenore præsentium vniuersis firmiterque vetamus & inhibemus, ne quisquam* Disquisitiones Magicarum Martini Delrij Societatis IESV Presbyteri, *Intra Sex annos, à prima æditionis die computan. intra Sac. Romani Imperij regnorumq́ꝫ & dominorū nostrorum hæreditariorum fines, simili vel alio charactere aut forma siue in toto siue in parte recudat vel alio recudenda mittat, sub pœna decem Marchiorum auri & omnium Exemplarium quotquot eorum impresserit. Datum Pragæ 28. April. 1603.*

RVDOLPHVS

Rud. Coraducius.

Mandatum Sacræ Maiest.
Proprium
Io. Baruitius, &c.

VIR ORNATISSIME.

PAX CHRISTI.

QVAS octauâ decimâ Ianuarij ad me dedisti Ioannes Albine, eas decima septima Februarij recepi. molestum fuit intelligere, vanorum hominum iactantia creari. bono sis animo, nihil hæ laruæ metuẽdæ. cacodæmonis MORMOLYCIA sunt, qui se ringitur impugnari. Præualebit tandem mendacio VERITAS. Confestim Pragam scripsi ad eos, quorum opera CÆSAREVM DIPLOMA impetraui; vt obsistant Stellionibus, & calida quam merentur perfundant. Recẽs est memoria concessi mihi Priuilegij: nihil vereor ne obrepant subsessores, vel subrepant: clausa inuenient omnia. Tu tantum tace, & vrge cœpta. Tibi soli MAGICAS DISQVISITIONES tam luculento auctas & meliores auctuario cudere permitto. Ceteris, quotquot AVGVSTI IMPERII MAIESTATEM agnoscunt Typographis, ne mea me nescio attingant cudendo, recudendoue, vel alibi excusa vænum proponendo, potestate mihi ab INVICTISS. CÆSARE NOSTRO concessa veto, prohibeo. hortor ne ludum faciant, quod ære graui sint luituri. Tibi etiam, quod MAGICAS DISQVISITIONES meas, sic abs me auctas castigatasq; vt in causa mea propria, quo possum optimo iure, SPECIALE MANDATVM PROCVRATIONEMQVE do, delego, postulandi persequendique vbiubi commodum fuerit, exemplarium confiscationem & multæ marcharum auri, quot in diplomate expressæ fuerunt exactionem, receptionemq;. LECTORES verò omnes certiores reddo, me pro meis Germanis non habere, quæ vel Ioan. Philipp. Speißius, vel Ioan. Theobald. Schoen-

Wetterus

wetterus (quos ista scribis moliri) vel quisquam abs te alius me non modo ignaro, sed inuito malo exemplo, peiore fide, ritu plagiario vel charactere, vel icone alia, librorum istorum expresserint. Et si quod Priuilegium fixerint, id obreptitium & subreptitium, vel etiam Corneliæ legi subiectum fore, id palàm his ad te literis denuncio, dico, & attestor. Videant, ne dum falsum & incertum lucrum aucupantur periniuriam, iure in verum & certum nominis & pecuniæ incidant detrimentum. Hanc mentis meæ & voluntatis erga te indicem vt Cæsareo Diplomati subiungas, permitto, & alia vt à me breui exspectes iubeo. Animo sis alto, & muscas istas noli metuere, sed ventilabro celeritatis & constantiæ discute. Ego non deero, & beneficium meum, quoad potero, strenuè tuebor. Vale, Gratij Stir. XVII. Feb. CIↃ IↃCIII.

Tuus ex animo.
MARTIN. DELRIO SOCIETATIS IESV, &c.

Continentur libris sigg. seqq.

LIB. I. De Magiâ generatim, & de Naturali, Artificiali, & Præstigiatrice.
LIB. II. De Magiâ Dæmoniacâ & eius efficacitate.
LIB. III. De Maleficio & vana obseruatione.
LIB. IV. De Prophetiâ, Diuinatione, & coniectatione.
LIB. V. De Iudicis officio & ordine iudiciario in hoc crimine.
LIB. VI. De officio Confessarij. ac remedijs licitis & illicitis.

SVMMARIA BREVIA LIBRI I.

PROLOQVIVM.

DÆmonnm superbia, odium, & doli.
A Scriptionis occasio & difficultas.
B Auctoris consilium & institutum.
C Operis necessitas.
D Locus ad Ephes 6. vers. 12. explicatus.
Hæretici Hispani duo Magi.
E Hodie tot malefici propter defect. fidei.
Virginalis liber damnatus.
F Hæretici plerumq; simul malefici.
G Hæresis cur in maleficia soleat desinere.
Geneuenses Stryges.
Precatio Scriptoris.

LIB. I. DE MAGIA.

CAPVT I.

De superstitione & eius speciebus.

A Etymologia superstitionis, secundum Isidorum, & locus eius explicatus.
B Superstitio Christianis in malam partem sumitur. Locus. Act 17. vers. 22. explic.
C Superstitio & religio differunt contra Epicuræos Locus Ciceron. emendat. & alius Nonij. Lactantij dictum discussum. Religio quid sit, quæ vitia illi contraria, quomodo sit excessus in religione? Superstitio falsi cultus idem quod idololatria, quæ duplex
D tacita, & expressa. Superstitio indebiti cultus. Locus 1. Paral. 16. ver. 20. explicat. אליל.

CAPVT II.

De Magiæ definitione, diuisione, & Magorum variis appellatione.

Magia in genere quid. Dupliciter diuiditur ab efficiente causa, & à finali ab illa in Naturalem, Artificiosam, & Dæmoniacam; ab hac in bonam & malam male definitio, & quatuor species. A B C D

Magia specialis. Diuinatio. Maleficium. Vana obseruantia. quid. Magorum varia ex sacra scriptura nomina quid. Aouoth, Iddeghoni, ירעבי , אדכנית . אוב *ventriloquus*, εὐρυκλῆς
חבר לחש חותמם מכשפים כשת נחש קסם עביו

Locus Exod. 22. v. 18. quid, ibi malefici? alius 4. Reg. 9. v. 22. Iesabel malefica, Samaritis hoc malum affricuit. Samaritanus pro incantatore dici solitum. Locus Ioan. 8. v. 48. & 49. φαρμακεὺς *quid significet LXX interpp. Græcorum nominat:* ἐπαοιδὸς, μάντις, φαρμακεὺς, γόης. *Latinorum, Magi, venefici, Thessali Chaldæi Augures, Arioli, Aruspices, Genethliaci, Lamiæ, Stryges, Mascæ, Veratrices, Sagæ, Sortilegi, Sortiarij.* E

CAPVT III.

De Magia naturali, seu Physica.

Persarum Magia duplex, naturalis & superstitiosa. Quod initium seu origo vtriusque? Magiæ naturalis definitio & exempla. Qualis Magia, Salomonis, Trium Regum, & Apollonij. Magiæ naturalis diuisio. A B C

Iudicium de scriptis quæ in hoc genere edita, quæ licita, quæ illicita, &c.
- *Guilh. Pari. & Robertus Triezius, Picatrix, Agrippa, Anselm. Parmensis, Petrus de Abono, Cicchus Esculanus, Alchindus, Geber, Roger. Bacon. Raimun. Lullus, Arnol. Villanouam. Poncetus & Ardoinus.*
- *Cardanus de subtilit. & variet. Ioann. Bapt. Portæ, & Anto. Mizaldi Magia naturalis. Alb. Magni libri quidam. Pomponat. de incantation. Esculanus in Sphæram de Sacrobosco. Ioan. Franc. Pici Magica. Ioan. Bodini libri.*

QVÆSTIO I.

Quid cœli aspectus & influxus ad Magicos effectus conferat?

Fundamentum magorum ab astrologia mutuatum, de imaginibus cœlestibus & earum sympathia cum inferioribus refutatum responsum argumentis eorum. Nugacitas detecta ex ipsorummet positionibus. Cœlum & astra animæ expertia sunt. Regula ad intelligenda varia SS. loca, quæ videntur ijs animam tribuere. Influentiæ an vllæ, & quales. Quid cœli & astra in hæc inferiora possint. De diebus Criticis. A B C D E

Arti-

F *Articulus de hac re Parif. confirmatus.*

QVÆSTIO II.

An huiusmodi effectus magici miraculis similes oriri possint ex hominis naturali complexione?

A *An animæ humanæ res materiales omnes obediant? quod non,*
B *cont. Auicen. & Pomponatium. Neq; hoc prouenire ex temperamento æqualitatis, contra quosdam medicos. Nullos nasci medicos vel fascinatores.*

QVÆSTIO III.

Quanta qualisque sit vis imaginationis quo ad huiusmodi effectus?

A *Plurimum potest in corpus proprium. Noctubula horum causa. Exemplum mirabile. Quæ ad hoc concurrere debeant. Aliquid ali-*
B *quando in corpus proxim. & dispositum. In corpus distans aut dispo-*
C *situm, nihil potest omnino contr. multos. Imaginatio non potest*
D *alium loco mouere, sanare, vel fascinare, nec potest tempestates vel pluuias ciere. Calpurnij locus explicatus. Gen. 30. Locus. De varietate partus propter imaginationem vel ante conceptum vel post. Varia exempla: Et an sufficiat alterius parentis imaginatio. Pauones albi quo pacto fiant. D. Augustini locus.*

QVÆSTIO IV.

An solo contactu, afflatu, visu, voce, osculo, vel nudi lintei applicatione vulnera, vel morbi sanari, & alia huiusmodi mira perfici possint naturaliter?

A *Fundamentum eorum, qui affirmant. Sed contra. Non esse hoc tribuendum voci soli. De tauro cadente & erecto. De parentum exsecration. exempl. VVestfalæ mulieris filium voce reddentis immo-*
B *bilem. Nec etiam aspectus ne cum imaginatione quidem id potest. Visio fit recipiendo non emittendo. Amor quomodo nascatur aspectu. item lippitudo. infectio speculorum per aspectum menstruatæ. aspectus vetular. quomodo noceat pueris. Galgalus quomodo sanet ictericum. Quo pacto lupi ingerant raucedinem. Strutiocamelus & testudo an visu oua excludant. Leo cur metuit gallinaceum. De Hispaniæ* Zaburiz, *seu Lynceis. Nec etiam contactus solus ad hoc*
C *sufficit.*
D

Explicantur variæ experientiæ, de { *torpedine icta hienæ vmbra, Serpēte & querno folio, vel ibidis penna, vipera, & fagina virgula. vespertilione & folijs plantani. capra & eryngo. aquilæ pennis. lepore marino. lupinis agninisq; fidibus.* }

De Echineide seu remora. vna fides alterius citharæ tinnitum

prouocat. De magnete & ferro, tauro ad ficum alligato. De puella napello enutrita. De cadauere sanguinante in præsentia occisoris. Locus Lucret. explic. fundamentum Pomponatij. Donum sanitatum est donum Dei & gratia gratis data. de septima prole mascula E
De Angliæ Regum charismate. Elizabetha an hoc donum habeat. Tookeri liber discussus: huc pertinent filij Parasceues in Belgio. De regib. Franc. & Angl. De Pyrrho rege. Quidam aliquando contactu F
sanarunt. De salutatorib. Hisp. disputatum. Nauarri locus explicat. Veracruzij fundamenta discussa. Mendacia salutatorum & superstitiones. De Pici herba & similibus. Fundamentum Pomponatij euertitur. De gentilibus S. Paull. & curatione militari falsò ascripta D. Ansel. De duobus pueris Alb. Magni. De Psillis & Marsis. Alchimi locus.

CAPVT IV.

De Magia artificiali.

Magia hæc quædam diuinatoria, *quædam* operatrix. *Operatrix quædam* Mathematica, *quædam* Præstigiatrix. *Mathematicæ* A
exempla varia & auctores. Os æneum Alb. Magni locutum non fuit, contra Guilh. Paris. & alios. Præstigiatricis exempla plurima B
Quando illicita operatrix, & naturalis. C

QVÆSTIO I.

An vis charact. annulorum, sigillo. & imagin. sit, qualem magi contendunt?

Opiniones variæ. Imaginum triplex genus, & de sing. vi. De sigillis & characteribus. Nullam his omnib. vim inesse. Sigilla Hermetis, & Lud. Dulcis liber notatus. Caiet. & Pomp. fundamenta subruuntur. Figuræ an vis sit vlla formaliter, siue, qua figura. A B C D

QVÆSTIO II.

An numeris Magicis vis vlla?

Quomodo Patres de numeris Philosophati. Pars abnuitiua defenditur. De anno olim acterico & partu octimestri. De herba Pentaphylli, de granis heliotropij, de ligaturis, de pilulis inæquali numero datis, de numeris music. Quo sensu magi loquantur de numero. Pet. Gregor. reprehensus, & Patres defensi. Fabij Paullini liber, de numero septenario. De vi musices Orphei fusissimè disputatum & Platonica deliria refutata. Macrobij locus. Magnes. Pandantæ. Androdamas. Automata Ferd. II. Archiducis Speculorum infectio. Echo. Selenites, Theriaca. Marsilij Ficini regulæ notatæ, & Tarantulæ morsus & curatio. A

QVÆSTIO III.

An verbis & incantationibus vis insis morbos sanandi. aut alia mitifica perficiendi?

A *Varij errores, & eorum fundamenta. Vera sententia; explicatur*
B *& probatur. De poculo Zelotypiæ. Naturalis operatio quot modis*
sumatur, fusè explicatum & clarè. Ordo rerum naturalis, miracu-
losus, & præternaturalis, seu superstitiosus, quomodo differant, item
artificialis ordo quid, & quantum possit. Spondani error. Pompona-
C *tij futilia fundamenta. Ferrerij, Pici & Petri Gregorij & Thsiani*
dicta discussa. Stulta magorum fundamenta, Ananias incautè
D *quædam de hac re. Nulla cœlestibus rebus cum verbis sympa-*
thia. Nulla certis verbis vel nominibus, quæ talia sunt, vis
maior quam alijs. Nomina non sunt vitæ participia, nec radij rerum
E *quas significant. Quomodo Deus nomina rebus vocat. Psa.146.v.4.*
F *Quomodo quorundam nomina scripta in cœlis, Luc.10. vers.19.*
Nomina non significant per influxum cœlestem Complexæ orationis
G *non est vis maior quam incomplexæ, soluuntur argumenta Agrip-*
pæ. Circumstantiæ, quas addunt variæ & vanæ.

QVÆSTIO IV.

A De amuletis & periaptis.

Romanorum amuleta, præfiscini. Græcorum quoque & Iudæo-
B *rum Phylacteria. Christianis quæ licita, & quæ non. Cirnelus nota-*
tus. Quæ vis horum. De Hispanico Gagate pueris appendi solito. D.
C *Basi. Incertus, Chrysost. & Hier. explicati. Alia. Magni numisma-*
ta superstitiosa. Exempla S. Simeonis Sali, & D. Antonini. Expli-
cantur. c.1. & 4.26.q.1. D. Leoni falsò inscripta oratio Hæretici vsi
his falsis periammatis. Falsa in quib. vana Angelor. nomina, quæ
D *scriptura non nouit: & de his decretum Concilij Rom. sub Zacha-*
ria contra Adelbert. hæret.

CAPVT V.

Ars aurifactoria, quam Alchymiam vocant, ad quam Magiæ speciem sit referenda?

QVÆSTIO I.

An hac arte verum aurum conficiatur?

A SECTIO I.

Quid sit, & quando hæc ars inuenta? Alchymia nec Græcum,
nec Arabicum, sed Hebræum vocabulum. Aegyptus non vocata
B *Chemia, sed Cham, siue chammia, contra Plutarchum. Alchy-*
C *miæ descriptio, cur Spargyrica dicta. Manilij locus explicatus. Chy-*
D *mices laudes, explicata inscriptio vetus. Chrysopoeia quæ origo &*
antiquitas, refutantur fabulæ multæ semiblasphemæ. De Adamo,
de Noe, de Moyse & sorore eius Maria, de Salomone. De Pandoræ
E *poculo, de vellere Colchico, de fæmore aureo Pythagoræ, de Crateuæ*
sacro terræ opere. Locus Esdr.4. capit.8. versic 2. fuit hæc ars sub
Caligula, & Diocletiano. Græci de ea scriptores Zozimus & Ni-

cephorus Blemmidas. Præcipuus, non primus Gebrus Arabs. A

SECTIO II.

De efficacitate artis in auri productione. Argumenta putãtium non posse aurum verum, ostenditur ea non probare. De nominibus lapidis Philosophici, & de eiusdem materia & modum conficiendi. B *De natura metallorum. Ea esse inanimata, nec viuere. De metall. generatione. Paracelsistarum locutiones impropriæ. Aurum facilius* C *gigni ex metallo, quam in terræ venis gignatur metallũ. Auri causa* D *efficiens. De sandaracha, orichalco, stomomate. De metallorum præcipuè auri materia. Duplex materia z. remota & proxima. Aristoteleorum doctrina defensa, de remota Chemyc. sententia explic. & defensa cõciliataq;, nempe de proxima, quomodo resoultio fiat in hæc* E *princip. proxima. De artis & naturæ potestate ac vi. An metalli v-* F *nica sit specis, aurum? Definitio metalli. Diuersitas specifica, nõ benè probatur per definit. generis. Possunt imperfecta & etiam mõstra* G *de inferioribus suis prædicari. Potest inanimatorum specie differen-* H *tium materia proxima esse eadem, aliter atque aliter disposita. Curcitius aurum fiat per artẽ, quam per naturam. An gemmas sic pos-* I *sit veras producere. Agens principale hic est semen auri.*

SECTIO III.

De eadem efficacitate. Probabile est sic aurum produci posse. Calor ignis ad varia efficax, vt & natiuus. Variarum transformatio- A *num experientiæ. Ex cadauere vespæ & crabrones. Ex fimo scarabæi. Ex basilico scorpij. Ex auripigmento aurum. Cayri fornacibus* B *educuntur ex ouis pulii. Galena plumbi vena. Vermiculi mutantur in muscas. Sal, bitumen, atramentũ artificio fiunt, nonminùs quam natura Triticum & siligo mutantur in inuicem. Lolium commutatum in triticum. Calchitis migrat in Misij. Ligna per aquam lapidescunt. Fructus arborum, & frustra nauium fiunt anates in Sco-* C *tia. Dæmones saltem norunt modos transmutandi metalla.*

SECTIO IV.

Aliqui verum aurum fecere.

Gallus quidam. Arnold. Villanouan. Ber. Treuisan. Raim. Lul- A *lius. Anton. Taruisin. De Græculo tempore Anastasii. Respondetur exempla impugnantibus. explicatum. c. spondent. de crim. falsi. in xtrau. Testimonia pauperum, vel sociorum aut familiarium quæ admittenda. Nemo vltimum artis vllius apicem consequitur.*

QVÆSTIO II.

Chrysopœia habenda in numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

Secundum se est ingenua & parsphysices per accidens Mechani- A *ca. Qui Chymici sint mechanici. Qui sint Philosoph.*

QVÆ-

QVÆSTIO III.

Alchymia ad quam Magiæ speciem pertineat?

A *Pertinere ad omnes ostenditur,*

B *Exempla* { *Naturalis,* *Artificiosæ,* *Dæmoniacæ* *Et Delusoriæ.*

QVÆSTIO IV.

Licita an illicita sit Alchima?

A *Iure communi non est prohibita, explicantur, c. Episcopi 26.q.5. & c. spondent, de crim falsi in extrau.com.*

B *In foro conscientiæ paucissimis est permissa propter circumstantias varias.*

C *Quomodo peccatur defectu finis, per auaritiam. Auro alchymico quo pacto liceat vti Non ad commercia, nec medicinas: quando ad ornatum & vtensilia. Nunquam admiscendum monetæ. stultum, hinc lucrum petere. Peccatur etiam per curiositatem, & quàm hoc sit periculosum.*

D *Quomodo peccetur ratione modorum, siue mediorum, si ex superstitione vel pacto cum dæmone. Alchimista multi, Magi vel saltem, suspecti, Præsumptio magiæ est contra alchymistas & de facto fit adhibitis superstitiosis, vergunt in maleficium phyltrorum vel venenorum. Peccator etiam quando sacræ Scripturæ verbis vel sacris picturis abutuntur.*

E *Quomodo peccetur ratione temporis. malè impensi, aut omissis aliis opportunis, ad quæ quis tenebatur.*

P *Quomodo peccetur ratione personæ, quia nō satis diues, parui iudicij, aut ingenij. Gaudentes decipere, seu versipelles. Incontinentes vt luxuriosi & iracundi. Variabiles, inconstantes, impatientes, indocti & Philosophiæ imperiti. superbi, curiosi, impij, iniusti non timentes Deum, nec proximum amantes, vel impuri.*

G *Quomodo quisq; seipsum debet examinare. Quomodo confessa-*
H *rius debeat gerere cum alchimico pœnitente. De opinione putantium posse hominem hac arte verum gigni.*

I *Lex Angliæ deberet vbiq; promulgari & seruari, vt nō nisi Principis permissu hæc ars exerceatur à subditis.*

K *Ars ista faciliùs licita, immò ferè peculiaris Principibus, aut val*
L *de opulentis. Opinio illa communis Iuristarum non excusat à peccato in hac re, & quare.*

Quam vim vbique debeat obtiue d.c. spondent.

PROLOQVIVM

DE DIFFICVLTATE ET NECESSITATE HVIVS TRACTATIONIS.

ORdior arma, quibus, cœli super aurea templa,
Molitur solium supremo Aquilone locare
Praua Dei soboles; patrio considere regno
Quæ vetita; atque, imis Erebi detrusa sub antris,
Gliscit atrox odijs, animisq; furentibus iras
Nutrit, nec damnis hominis exsaturata quiescit.

PRORSVS ita est, nullæ sunt induciæ, pax nulla; vbi nec odij. nec inuidiæ modus aut finis vllus. hostium Dei *superbia ascendit semper*, a augetur malitia, crudelitas inualescit. amat sibi tribula metere, dum nobis spinas serat: gaudet suas augere pœnas & supplicia propria exacerbare, dummodo in cruciatus æterni partem quamplurimos homines asciscat; & diuinæ huic illudens imagini, pretioso CHRISTI sanguine dealbatam decolorret, assertamq; in libertatem, pristinæ mancipet seruituti, & Cadmeia plane victoria perdat pereundo, perq; latus hostile in suamet ferrum viscera conuertat. Nihil sinit inausum, nihil intentatum relinquit. Videt animum imbecillem, pauidumque? circuit vt leo, ac vim intentat, nouit imperterritũ, constantemque? vulpem induit, exuuium ponit leoninum. Heu, quam multi b *partes vulpium* sunt & fuere? quot luctator dolosus pellacijs & technis irretitos supplantauit? Mille nocendi artes habet, innumeris vtitur telis. præcipuum omni ætate de eadem pharetra fuit illicium, quam curiosarum, tam superstitiosarum artium, quam multa; tam stulta dæmonum commenta mortalium animos dementia; quæ A

a Ps. 73. in fi.

b Ps. 61. in fi.

cuncta

cuncta *Magiæ* nomen ambitu ſuo comprehendit. De qua, diſceptare, futurum neſcio difficultatis ſit maioris, an neceſſitatis. Etenim vbique locorum graſſante præcantricum & maleficorum colluuie diriſſima, medicinam facere neceſſarium; ſed eandem facere inueterato & recrudeſcenti ſemper malo, difficile imprimis & laborioſum. Nam etſi fuere conati quamplures, qui de Magicis ſcripſere: quæ tamen illi hac de re ſcriptis mandarunt, vel quod fidei & moribus c noxia, veritæque lectionis repellenda; vel quod perpauca & exilia, multiplicanda & augenda; vel quod obſcure, ſine methodo, & parum firme tradita, luculentius & ordinatius proponenda, rationibuſque & auctoritate teſtium melius ſtabilienda fuere. Sane, qui fibras omnes artium ſuperſtitioſarum vnus ſit ſcrutatus & eruerit, neminem me legere memini. Scripſere Philoſophi, Iuriſconſulti; Theologi; ſed ſuo quiſque duntaxat inſtituto, vt cũ ſuæ ſcholæ ſectæque vtcunque ſatisfecerit, ceteris certe minus profuiſſe minus conſuluiſſe videatur. Equidem debitorem me omnibus agnoſco, & in his tribus facultatibus longo tempore verſatum. ſi dicam; nec mentiar, quia verum dicam; nec gloriabor, quia profectum mihi non arrogo: culturam profiteor & operã, de fructu iudicium alijs permitto. Conatus aliquo progredi, & hoc opere commune tribus ſcientijs ſtadium ingredi: quod viderem trium communem, non vnius peculiarem, hunc fundum atque hæreditatem. Quare (quod neglectum, vel minus ab alijs animaduerſum ſuperſtitioſarum artiũ fundamẽta diligẽter inueſtigaui, & ex ſcitis humanæ diuinæq; ſapientię neruoſius quã prolixius ſubruẽda ſuſcepi, gnarus eſſe Chriſtiani hominis fallacias has non ignorare, & *ſpiritualia nequitiæ*, vt ait Tertullian.) *non quidem ſocia conſcientia, ſed inimica ſcientia*

C

c Cornelij Agrippæ, Petri de Abono, Picatricis Hiſp. Anſelmi Parmenſis Ioã Bodini, Ioã. VVieri, Georg. Godelmanni & ſim. Item Trithemij Steganograph. & Peuceri, Eraſti Danæi &c.

nosse;nec inuitatoria operatione,sed expugnatoria dominatione tractare multi formẽ luẽ mentis humanæ totius erroris artificẽ,salutis pariter animæq; vestatorẽ: Nec in speciem adfinxi quidquã, quod refellerẽt,sed ex ipsorum vanitatis ac perfidiæ magistrorũ arcanis & mysterijs, ipsa ab incunabulis crepũdia deliriorũ,de libris obscurissimis deprõpta, in lucẽ extuli: deinde in re, vt diffusissima,ita & minutissima ad artẽ rationemque reuocenda, nõ minimũ laboris posui, & nisi fallor, non incõmoda methodo digessi, vt huc illuc lacera & disiecta membra,in vnũ quasi corpus coalescerẽt: deniq;,vt à quouis facile intelligãntur,plano vel dilucido,quali vtimur in scholis,stylo, in lucẽ publicã typis mandaui. Quod vt facerẽ,licet bene multorũ, qui flagitabant, desideria nonnihil excitarint;longe tam fortius impulit lues quã obscena, tã proserpens, veneficorum & incantatorũ, quæ hoc nouissimo seculo se per omnem indiesEuropam longius ac latius diffundit.Vt iure quãoptimo liceat ingerereauribus mẽtibusq; illud sonoræ & inuictæ Eccl. petræ. *a Sobrij estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tãquã leo rugiens circuit,quærens,quẽ deuoret*: Nec nõ eandẽ in sententiã alia Gentiũ Apostoli*Induite vos armaturã Dei,vt positis stare aduersus insidias Diaboli, quoniã non (*tantum*) est nobis colluctatio aduersus carnẽ & sanguinem(*aduersus homines,qui constant &sanguine, ac proinde fragiles accaduci. facile lassantur ac vincũtur)*sed(*præcipue*)aduersus principes & potestates(*videlicet*)aduersus mundi rectores tenebrarũ harum,contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus*:hoc est contra naturas non corporeas,sed spirituales,longe vt potentiores, sic & vafriores hominib.; & quarũ habitatio non in luteis hisce domibus,sed in sublimi & aeris regionibus.Reuera nõ cũ anilibus deliramẽtis, aut idiotarũ insomnijs,quod quidã dictitãt,depugnandũ; sed cũ D

a 1. Pet, 5. vers. 8.
b ad Eph.6, vers. 12.

ipsis

ipsis dæmonibus,quorũ ope. cõsilio magi vtũtur,ꝙ ratio & experiẽtia docet,nobis nunc manus conserendæ.Hi,vt auctores & satores, sic etiã fautores ꝓpagatoresq; supstitionis omnis sunt habendi. Hi se de tot animarũ ,quas subiecerũt possess. deturbari, & ab illaqueãdis alijs,quas spe deuorauerũt.ratione & iure,velut armata manu, depelli. tulerũt semp ini quo animo; nunc eo ferũt molestius, ꝙ cum istante vltima die Lucifer soluẽdus,multo sitiũt auidius suã
E explere in genus humanũ crudelitatẽ. Si quis superioris æui Annales nõ indulgẽter euoluat.statim cõperiet;nunquã tot. vbiq; prouinciarũ.examina maleficorũ deprehẽsa.quod se hodierna die iudicib.vel leuẽ aliquã quærẽdi curã adhibẽtib.etiã reperiũtur. Quid mirũ,exũdare perfidiã, vera fide exarescente. Sunt quidẽ alia quoq; peccata mortaliũ, diuini huius flagelli causæ; sed pestillatis partẽ maximam sibi vẽdicat languor quidã & cõtẽptus.Catholicæ fidei. Fides enim vna maxime est virtus; qua cuncta Diaboli consilia, studia, conatus. viresque omnes refringuntur.hanc horret hanc refugit,·cum hac metuit compulsare.Sapiẽter ideo B. Petrus eam rugienti,velut panopliam, obiiciamus.admonet. *cuius resistite*(inquiẽs)*fortes in fide*. Cõsẽtit inuictus athleta Paulus collegæ suo, quando spondet nos *in omnibus* (hoc est inprimis & super omnia)*Scuto fidei omnia tela nequissimi ignea exstrincturos.a* Confirmat experientia,siue præteriti siue præsentis temporis,semper acrius & petulantius Tartareas acies hominib. insultasse,quotiescunq; fidei deminutio vel de prauatio aliqua viguit. Ante salutarẽ Christi Domini aduẽtum,idololatria totũ pene orbem occupabat: nonne dæmonũ vbique tummultitudo maxima passim in simulachris loquebatur,&cętus hominũ frequẽter inuisebat& in virorũ feminarumq; specie cõspi-

c.supra c 5 ad.c.6.v.15.

ciendam

ciendam sese præbebat? Nato tandem IESV, quibus locis fides nondum annunciata, pestis eadem idololatriã comitatur, & veneficis referta scatent omnia, vt locupletes sunt testes nostrorum sociorum de rebus Indicis epistolæ, & historiæ: quibus vero regionibus semel recepta Euangelij prædicatio refrixit, vel varijs errorum maculis obsoleuit, vel ab hæresibus oppressa penitus elanguit, vt in Africa & Asia inter Mahumetanos; in Germania, Gallia & Britannia inter hæreticos, in Italia & aliis locis, inter Catholicos plane languidos, quos Polyticos vocant, ijsdẽ quoque in locis Magica superstitio nimis inualuit. Sic agros olim tritici mire feraces, cicuta & aconitũ & alia venena teterrima cõtaminarũt. Hæresibus profecto, vt vmbram corpori, sic Magicam spurcitiem ancillari; adeo manifestum est, vt proteruiæ sit negare. Præcipui olim hæretici etiam Magi fuere. ab his artibus princeps hæreticorum cognomen, adeptus fuit Samaritanus ille Simon Magus. b De Carpocrate, Menandro, Marco, Euphrate, Ophitis & eorum diagrammate c Priscilliano, d & Berengario e fidem faciunt grauissimi & veracissimi scriptores. Vt enim, quæ de Simone Clemens fusissime prodidit, prætermittam, quæ de hoc & successore simul Iustinus Martyr eorum conterraneus tradidit, adscribam is f in hanc sententiam, *Simonem, inquit quendam Samaritam ortum de Gitta oppido, qui sub Claudio Cæsare subnixus ope dæmonum, & fretus Magicis artibus, in hac vrbe Regia, Deus est habitus, & quasi Deus honoratus, statua posita in Tiberi inter duos pontes est, cũ hoc Latino titul.* SIMONI DEO SANCTO, &c. Deinde, *Menandrum etiam æque Samaritam huius Simonis discipulum instructum viribus dæmoniacis, & profectum Antiochiam, multos arte Magica decepisse cognouimus.* D. autem Irenæus g de Marco sic breuiter, *Marcus Magicæ imposturæ*

peritis-

F

b Clemens Romanus lib. 2. recognit.
c Irenæus l. 1. c. 21. 24. Euseb. li 2. Hist. c. 29. Epiphan. hær. 27.
d Sever. Sulpit. in Sac. hist. l. 2.
e Nangiac. in Chron.
f Apolog. 2.
g d. l. 1. c. 8.

peritißimus, per quam & viros multos & non paucas fæminas seducens ad se conuertit, &c. Mox; *Anaxilai enim ludicra cum nequitia eorum qui dicuntur Magi commiscẽs, per hæc virtutes perficere putatur apud eos, qui sensum non habent, & à mente sua excesserunt.*] quibus subiungit Iræneus nonnullas hæretici huius præstigias, *vinum album in rubrum mutare, non ipsum modo, sed & alios per ipsum, Paredri dæmonis opera vaticinari*, & huiusmodi alia. De discipulis Carpocratianis sic Epiphanius. *Magia apud ipsos* (ait) *excogitata est, incantationesq; diuersas ad omnem machinationem inuenerũt, ad amorem & ad illectamenta. Quin & Paredros dæmones sibiipsis attrahunt, ad hoc, vt per multas præstigias in magna potestate, omnibus dominentur quibus velint, & vt vnusquisqui quamcumque actionem aggredi audeat. Nimirum seipso*

C *decipientes ad perfectionem occæcatæ mentis ipsorum.*] Priscillianum, qui Gnosticorum væsaniam in Hispanias intulit Marci Ægyptij disciplinis (qui Magus fuit) imbutum, Seuerus scribit *gemino iudicio auditum conuictumq; maleficij, nec diffidentem obscœnis se studuisse doctrinis.*] D. Hieronymus, [b] *Priscillanum* (ait,) *Zoroastris Magi studiosißimum & ex Mago Episcopum.*] idem Seuerus Sulpitius, *in vita S. Martini*, talem quẽdam memorat Anatolium. Machometus hæreticus fuit, sed & Magus *teste Zonara tom. 3. & Paulo Diacono. li. 18. hist.* Gallorum Historici tres nobis Pseudo-Christos hæreticos depingunt, magicis præstigijs excelluisse addunt: nec mirum Antechristi anteambulones miracula simulasse. Vnus Bituricensis fuit, alter Burdegalensis, de vtroque legendus Gregor. Turonens. *de priore lib. 12. histor. de posteriore li. 9.* Tertius Eun vocabatur, natione Britannus, de quo mirifica referunt Robertus, *in Chronico.* & Guilhel. Neubrigiensis *lib. 1. rerum Britann. c. 19.* Ad Berengariũ quod attinet, Sacramentariorũ Principẽ, Nangiaci historiã,

b. Epist. ad Ctesiophon. contra Pelag.

qui volet, legat, libet ad manũ mihi nõ est, vt verba representẽ. Et quid opus? magna semper hæreticis cũ magis cõmercia, vt notauit Tertu. Præscriptione adu. hæret. *a* & li. de anima *b* priore loco hæc habet, *Notata sunt ẽt cõmercia hæreticorum cũ Magis quãplurimis, cũ circulatorib. cũ Astrolog cũ Philo. curiositati sc. deditis. Quærite, & inuenietis, vbiq; meminerunt.*] posteriore verò *Magiã* vocat *hæreticarũ opinionũ auctricem*] Merito non. n. confirmat modo hæreticorũ deliria, sed & veterib. adiungit noua, nouasq; scholas aperit curiositatis. Legimus, post Sarracenicã per Hispanias illuuionẽ, tantũ inualuisse Magicã, vt cũ litterarum bonarũ omniũ, summa ibi esset inopia & ignoratio, solæ fermè dæmoniacæ artes palã Toleti, Hispali, & Salmãticæ docerẽtur. In hac quidẽ ciuitate, bonarũ nunc artium matre, cum illic degerem; ostensa mihi fuit crypta profundissima gymnasij nefandi vestigium, quam virilis animi mulier Isabella Regina. Ferdinandi Catholici vxor, vix ante annos centum, cæmentis saxisq; iusserat obturari. Inuaserunt prius Bohæmiam Hussitæ, postea Germaniam Lutherani: illos, quanta maleficorum vis fuerit subsecuta, Sprengerus & Niderius. *c* hæreticæ prauitatis quæsitores, docuerunt: hi vero, quos Sagarum torrentes in Aquilonarem tractum infuderint norunt qui, hoc frigore Arctoo quasi gelati, metu torpuerunt, vix enim illis in locis quidquã innocuum vel immune ab his sub humana specie feris, dicam nescio, an dæmonib. Plerique qui ætate prouectiores non in seculeo modo. sed post quæstiones quoque Treuirẽsi in ditione, cõfitebantur iudicib. se hac labe primũ imbutos, quo tẽpore tetrum illud, & Tartareum Lutheranismi fulcrum, ipse quoque Magicæ nomine famosus, Alber. Brandeburg. prouinciã illam flãma ferroq; prædabũdus vastabat. Quotquot

a c. 34. *cum seqq.* *b* c. 57.

c *In Malleo malefic. & in Fornicario.*

In alpinas regiones vicinas Heluetiis incolunt, raras illic feminas maleficij expertes, plerasque crimine vno nobiles norunt: nec alia verior aut promptior occurrit causa, quam ꝙ, in hanc horam, Waldensiũ reliquiæ nefariæ, illic, vt in ſpelæis, occultatæ hæſerũt. Nihil per Angliam, Scotiam, Franciam, Belgiũ, hanc peſtem celeriùs & vberiùs propagauit, quam dira Caluiniſmi lues. Antea paucis in locis, de non multis & vilibus tantum incertus rumor ſpargebatur; nunc cum ipſa hæreſi, vt cum febri furor, plurimos paſſim & palam nobilitate, eruditione diuitiis & dignitate claros inuaſit. Sic Behemoth inſaturabilis epoto iam pelago ſperat, *quòd Iordanis influet in os eius*, [d] *electoq; paſtus* cibo ipſam Domini ſortem deuaſtabit. Quid? quod Danæus Caluinianus miniſter *ſtrigum* conuentum Geneuæ ordinarium eſſe propè ſummam ædem, & in ea vrbe ſpacio trium menſium pluſquam quingentas perſonas iudicum ſententia morte punitas narrat? *lege Creſpetum de odia ſatanæ li. 1. diſcurſu. 15.* Cauſas autem mihi perquirenti, cur hæreſim comitetur aſſidue Magica; commodum occurrere, quas meus quondam Doctor Io. Maldonatus Societatis IESV Preſpyter, vir doctus iuxta & ſanctus, diſerdiſſimè prodidit? cùm de Dæmonibus publicè Lutetiæ Pariſiorũ profiteretur: ille cauſas cõmemorabat quinq; his verbis.

d *Iob. 40. v 18. Habac. 1 ver. 16.*

Prima cauſa eſt. quòd dæmones in hæreticis, vt olim in idolis, habeant domicilium. Rectè enim ſolet Hieronimus dicere, diabolum cum idola, in quibus habitabat antè, diſiecta vidiſſet. peiora idola in hæreticorum animis ex ipſis diuinis litteris fabricaſſe. Caſſianus grauis & antiquus auctor, *Coll. 7 cap. 32.* affirmat, ſe demonem audiuiſſe confidentẽ ſe per Arium & Eunomium impietatem ſacrilegi dogmatis edidiſſe. Quare neceſſe eſt, vt ꝗ quemadmo-

dum

dum finito bello milites per omnes partes diffusi prædones fiunt, omnesq; vias obsident, ita dæmones, inclinatis aut abolitis hæresibus, quæ ante vigebant, quasi euersis templis in quibus colebātur, nouas in aliis hominibus sedes quærant. Solent enim dæmones cum ex homine, in quo erant egredi coguntur facere, quod ij faciunt, qui obsidione fatigati, coguntur arcem tradere quam tenebant. Petunt enim conditionis loco, vt sibi liceat se in alium locum recipere: quod exemplo illius legionis intelligimus, CHRISTO petiuit, vt fineret se porcos occupare.

Secunda causa est, quod omnis hæresis initio violenta est prorsus & vehemens; sed stare in eodem gradu non potest: quia, præterquam quod id diuina prouidentia non patitur, natura quoque ipsa ita se habet, vt non possit error diu veritatē imitari. Quare omnem hæresim necesse est, nisi ad eam religionem vnde egressa est maturè reuertatur, aut in Magicas artes, aut in extremam atheismi impietatē degenerare. Cum enim duæ sint possimum causæ, quibus hæretici homines efficiantnr, altera superbia lasciuientis ingenij nihilque credētis, nisi quod oculis cernat, altera curiositas quædam intemperās & studium nouitatis: fit omnino necessario, vt qui superbia hæretici facti sunt, cùm iam, quam primæ inuentionis ardore in ea secta, quam nimis subito amplexi lucem esse iudicabāt, eodem ardore frigescente, tenebras esse comperiant, desperatione alibi inueniendæ veritatis, prorsus nihil credant: & quos in hæresim curiositas impulerat, cum ea quæ principio noua esse videbantur, paulsulum inueterauerint, eadem curiositate & ad ineundam cum dæmonibus familiaritatem, & ad discendas exercendasque dæmonum artes impellantur.

Tertia causa, quòd ita videatur esse natura comparatum, vt quemadmodum famem pestilentia sequitur, ita hæresim varia curiosarum artium genera sequantur. Nam & hæresis fames quædã est verbi Dei. *Amos 8.* Etenim vt in annonæ caritate homines coguntur cibis vti nõ salutaribus, vnde fit, vt corruptis humoribus gignatur pestis: ita hæresi vigente, dum homines corruptis scripturę sensibus vtuntur, ad Magicas tandem artes deueniunt, quæ quasi animi morbi sunt.

Quarta causa, quod soleãt dæmones hæreticis vti ad fallẽdos homines, quasi formosis meretricib. Nã hæresim in scriptura meretricem appellari manifestũ *Isa.1.* *Quomodo facta est meretrix, ciuitas fidelis?* Quare quemadmodũ lenones, quando scorti forma defloruit, ex scorto lenam faciunt: ita dæmones, cùm prima hæresis species ita periit, vt minus homines in errorem pelliceantur, ex hæreticis, Magos faciunt.

Quinta causa est, vt opinor, negligentia eorũ qui regunt Ecclesiam. Nam quemadmodum in incultis agris locustæ gigni solent: ita, ex inopia verbi Dei, gignuntur præstigiosæ artes. Nam & locustæ in scriptura dæmones significãt. *Apoc.9.* Itaque videtur etiam in hoc tempus conuenire, quod ait Ioel c.1. *Residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus.* Nam quod hæretici reliquum fecerant, malefici dæmonum arte populantur, & quod malefici relinquunt athei perdunt.] Hæc non minùs acutè quàm vere Pater Maldonatus.

Atque vtinam non in oculos ea nobis incurrerent. Vidimus olim florentes Belgæ, Geusios Caluinismo, Lutheranismo, & Anabaptismo erucarum instar cuncta depascentes. Vidimus hos *tres immundos spiritus, de draconis ore, & de ore bestiæ, & de ore Pseudoprophetæ exeuntes.a* Vidimus illis iam marcescenti- a *Apoc. 16. 13.*

bus, &

bus,& ipsa temporis diuturnitate fermè exspirantibus; varia locustarum sortiariarum examina totum Septentrionem depopulantia. Videmus parte alia se crescere numerum atheorum siue polyticorum; vt cum tam pauci supersint feruentes, & veri Catholici, ipsa paucitate planè nulli queant videri. Hæreticis illis de SOCIETATE nostra multi se strenuè opposuerunt; & eorum rabiem præclarè scriptis libris infregerent.[a] Atheos quoque Theologi, & Philosophi nostri, nō semel, hydræ lerneæ instar repullulantibus capitibus, ignito veritatis gladio resecantes profligarunt. Locustas hasce, quas illi prætermisere, vel obiter & leuiter tantum velitati cum illis fuere; nunc mihi ex professo disputationis ventilabro dispellendas, & veritatis caritatisque, velut chalybeo speculo, vstulandas delegi, non viriū vlla mefiducia, sed supremi Numinis auxilio præsumpto, Illud enim pro cuius honore & gloria, hoc certamen suscepi, suum vti spero pugilem non deseret. Age, ô vera & æterna SAPIENTIA; cuius nomen perfidi Magi abnegarunt, iuua & tuere. Tu, ô VIRGO Sanctissima, quā præ cælitib. cunctis depreciāt & despuunt, clientē tuum protege, & faue pugnāti. Tu ô sancte MICHAEL cū æthereis quib. præest legionib, qui Luciferū cum sociis rebellionis, cælo deturbasti, & in abyssi profundum cōpulisti, auxiliare in arenā descendēti. Vosq; Superi oēs, Beatæ animæ, hanc infernorū spirituum tyrannidem reprimite, & à fratrū vestrorum mentib, dirissimā pestem auertite. & sæpe triūphatas futurorū ac tetrorū cacodæmonum acies, vti soletis, cædite, sternite, profligate. Vestris fretus suggestionibus atque suppetiis, quodque mihi lectoribusque vertat benè, si prius de superstitione ipsa nonnulla ad sequentium intelligentiam clariorem necessaria delibaro, rem aggredior.

[a] *Turrian. Bellarminus, Buzeus Canisius, Costerus, Tyrius, Valencia, Molina, Zuares, Fonseca Pererius, Vasquius, Serarius, Posseuinus, Maldonatus, alij.*

G

MARTINI DEL-RIO PRESBYT. SOCIETATIS IESV

LIBER PRIMVS.

De MAGIA in genere, & de NATVRALI ac ARTIFICIOSA in specie.

CAPVT. I.

De Superstitione, & eius speciebus.

A ETYMOLOGIAM nimis curiosè D. Isidorus [a] scrutatur, his verbis: *Superstitio dicta eò, quòd sit superflua, aut superstatuta obseruatio. Alii dicunt, à senibus, quia multis annis superstites, per ætatem delirant, & errant superstitione quadam nescientes, quæ vetera colunt, aut quæ veterum ignari asciscunt. Lucretius autem superstitionem dicit superstantium rerum, id est, cælestium seu diuinarum, quæ super nos stant: sed malè dicit.*] non malè si analogiam, sed si mentem spectes. Nam Epicureus poëta nullam Deo rerum humanarum curam esse censebat, & ideò supremi numinis timorem superstitionem vocabat, eo quòd, quasi horri-

[a] lib. 8. Orig. c. 3.

bili aspectu, timor iste mortalibus superstet, & impendeat, alludit enim ad versus illos Lucretii: [a]

[a] lib. 1.

Humana ante oculos fœdè cùm vita iaceret
In terris, oppressa graui sub religione;
Quæ caput à cœli regionibus ostendebat,
Horribili super aspectu mortalibus instans.

Nam Lucretio, vt & aliis gentilibus, religio ponitur pro superstitione. Etymologia autem illa etiam Seruio placuit, cui [b] *superstitio* est *superstantium rerum (id est, cœlestium & diuinarum, quæ super nos stant) inanis & superfluus timor.* De senibus quod addit Antistes Hispalensis, non est eius commentum, sic enim Donatus, vel quisquis ille: [c] *superstites sunt senes vel anus, quia ætate multis superstites iam delirant. Vnde & superstitiosi, qui Deos timent nimis, quod signum est deliramenti.*] Christianis scriptoribus nomen superstitionis in malum sumi solet, etiã in illo D. Pauli: [d] *Viri Athenienses, per omnia quasi superstitiosos vos esse video.* Syriacè est, nimios in cultu dęmonum: Gręcè δεισιδαιμονεστέρους, ęquo supstitiosiores: eò scilicet, quod vano dæmoniorum timore, lapides, ligna, spiritus, ignota quoque & ambigua numina, colerent. Quo sensu gentilium errorem Patres *Superstitionem* nuncupant, non *Religionem*, nisi addita vanæ vel falsæ denotatione. Quoniam inter *Religionem & Superstitionem* multum interest. *Non enim Philosophi solùm* (ait Cicero [e]) *verùm etiã maio-* B

[b] in 8. Aeneid.

[c] in Teré. Andr.

[d] Act. 7. v.22.

[e] Lib. 1. de nat. Deor.

res nostri Religionem à superstitione separauerunt: nam qui totos dies precabantur & immolabant, vt sui sibi liberi superstites essent, superstitiosi sunt appellati, quod nomen patuit postea latiùs. Qui autem omnia, quæ ad cultum Dei pertinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, sunt dicti religiosi ex rel[illegible]do, vt elegantes ex eligendo, tanquam à dilig[illegible]do diligentes, ex intelligendo intelligentes. His enim verbis omnibus inest vis legendi eadem, quæ in religioso. Ita factum est in superstitioso & religioso, alterum vitij nomen, alterum laudis.] Adscripsi verba, vt legenda censeo ex Lactantio,[a] ex quo & Diuo Augustino[b] corrigendus Nonius Marcellus eadem aliter referens. Nonius etiam vult *Superstitiosos* dici, *quòd præ cultura Deorum cætera supersedeant*, id est, negligant: itidem & *Religiosos quasi relinquosos* (*sic membranæ*) *quòd cæteris relictis solis sacrificiis deseruiant*, ridiculum commentum & Nonio dignum. Lactantius eruditè, qua solet argumentorum vi & copia Ciceronis discrimē refellit, & concludit, *Religio veri cultus est, Superstitio falsi.*] hoc præclarè: non ita quòd subdit: *Omnino quid colas, interest, non quemadmodū colas, aut quid precere.*] parum id consideratè dictum, nam superstitio quoque nascitur, si quod oportet coli Deum Optimum Maximum, non vt oportet, colas aut precere. Religioni duntaxat locus, si qui vni ac vero Deo supplicant, ita quemadmodum oportet id faciant. Optimè enim

[a] lib. 4. c. 28.
[b] lib. 14. de ciu. Dei. c. 30.

Theologi nostri *Religionem* definiunt virtu-
tem,qua Deo vero cultum verum ac debi-
tum exhibemus, ideoque dictitant duo illi
vitia extrema repugnare. Vnum in defectu
positum, quod cum debito honori detra-
hat, *Irreligiositas* vocatur; alterum in exces-
su, quod non quidem verum cultum æquo
maiorem exhibet,(quis enim, quantum par
est, queat exhibere illi infinitæ bonitati, im-
mensæque maiestati?) sed ideò nimium, quia
nec verum, nec bonum, sed superflua qua-
dam circumstantia vitiatum, quæ, quòd per-
peram & in Dei potius iniuriam, quam ho-
norem, materiæ debitæ adiicitur; ideò in ex-
cessu positum vitium vocant. [a] Cum enim
bonum idem sit quod perfectum, omnem-
que defectum siue vitium repellat, nihil et-
iam verum dici mereatur, nisi quod idem sit
bonum: perspicuè intelligitur, si mali quid-
piam in cultu diuino reperiatur, verum cul-
tum eum non esse, quare nec *Religionem* di-
ci posse. Deinde cum *Superstitio* omnis no-
mine suo vitium in cultu inesse indicet, con-
sequitur, nullum cultum, qui superstitiosus
sit, verum cultum vocandum: atq; adeò su-
perstitionem omnem falsi cultus esse, vt La-
ctantius dixerat. Sed falsitas ista non vno tã-
tùm ex fonte, vt putabat, sed ex duobus ori-
tur. Capitalis omninò est, quem ille non i-
gnorauit; si videlicet id pro Deo colatur,
quod Deus non est; hunc nostri nominant

[a] Vide Gregor. Valentiam 22. disp. 6. q. 10. punc. 1.

D *Superstitionem falsi cultus.* alter minus est deleterius, sæpe tamen lethalis, semper noxius, quem Firmianus perperam videtur à superstitione excludere, si cui qui debetur cultus, non quo debetur modo, exhibeatur: hunc vocant Theologi, *indebiti cultus Superstitionem*, eò quòd non, qualis debetur. Prior generali nomine solet *Idololatria vocari*, quia quicquid cùm non sit Deus, vti Deus adoratur, idolũ nominatur, iuxta illud: [a] *Omnes Dii populorum idola*, hoc est, vanitas & inaniæ, nihilque minùs, quàm quod volunt, haberi. Nam vis ista est vocis Hebreæ ELIL. Posterior nomen suum retinet, nec proprium, quod sciã, aliud habet, nec imposuit D. Augustinus, [b] contentus descripsisse, cùm de imaginariis indebiti cultus signis ageret, his verbis: *quæ ad remediorum, aliarumq; obseruationum curam pertinent: quæ non sunt diuinitus ad dilectionem Dei & proximi, tanquam publicè constituta, sed per priuatas appellationes rerum temporalium, corda dissipant miserorum.*] De hoc indebito cultu nulla nunc à nobis disputatio instituitur: de falsi tantùm cultus superstitione disserendum, cumque ea duas species complectatur, *expressam Idololatriam*, quando cultus Deo debitus clarè & disertè transfertur in creaturam: cùm Iudæi vitulum, Ægyptii Anubim, Romani Quirinum coluêre; *& tacitam*, siue vt alii vocant *implicitam*, illam quoq; priorem nunc missam facimus,

a 1.Paral. 16.v.26.

אליל

b lib. 2. de doctrin. Christian. c.23.

contenti, quæ ad posteriorem pertinent, & sunt obscuriora, pro modulo nostro elucidare. Tacita idololatria est omnis Magia prohibita, vt suo loco ostendemus.

CAPVT II.

De Magia, eiusq; diuisione, & Magorum variis nominibus.

MAgiam vniuersim sumptã definio terminis latissimis, *vt sit ars seu facultas vi creata, & non supernaturali, quædam mira & insolita efficiens, quorum ratio sensum & communem hominum captum superat.* Vsus sum terminis latissimis, quia video viros magnos, Fr. Victoriam [a] secutos, dũ pomeria circundant strictiora, artificiosam & naturalem exclusisse. *Artem* dixi, seu *Facultatem*, pro quauis cognitione & operatione, apodictica, topica, scientiam gignente, vel non gignente, mechanica vel liberali, artificiosa vel artis experte, vera vel circulatoria, superstitiosa vel vitii experte. *Efficiendi* vocabulum pro omni mẽtis, animi, sensus, aut membrorum functione posui. *Vim* intelligo, siue rei adhibitæ, siue personæ adhibentis, hominis nempe vel dæmonis. *Creatam, & non supernaturalem* nominaui, vt excluderem vera miracula, quæ solius Dei sunt opus: quocirca malui *mira*, quàm miracula dicere. *Communis* denique *captus & sensus* mentionem inserui, quia multorum magicorum effectuum causas soli sapien- A

[a] Relect. de Magia n.8. Angles in floribus ad 2.d.7.& alios.

pientiores, qui omni ætate pauci, cõſequun-
B tur. Tam latè ſumptæ Magicę, diuiſio peten-
da ex cauſis finali & efficiente. *Ab efficiente*
ducitur diuiſio in *Naturalem*, *Artificioſam &*
Diabolicam: quia cuncti effectus eius aſcriben-
di ſunt, vel inſitæ rebus naturæ, vel humanæ
induſtriæ, vel cacodæmonis malitiæ. *A finali*
cauſa rectè diſpartias; primò *in bonam*, ſi bona
intentione & licitis mediis vtatur, (quod
tantùm competit artificioſæ ac naturali) &
in malam, cuius nempe finis vel media, qui-
bus vtitur, praua ſunt; hæc peculiaris eſt Ma-
gię prohibitę, quam idololatriam tacitam,
C & ſuperſtitionis ſpeciem eſſe diximus.
Hæc prohibita Magia ſic deſcribi poteſt:
Facultas ſeu ars, qua vi pacti cum dæmonibus in-
iti mira quædam, & communem hominum captum
ſuperantia, efficiuntur. Dixi *vi pacti*, quoniam
omnis Magiæ huius vis pacto tacito vel ex-
preſſo nititur, vt ſuo loco docebo. *Tacitam* vo-
cant *idololatriam* Theologi, quia non tam (vt
plurimum certè) intendunt Magi cultum il-
lum exhibere creaturæ, vt Deo; quam tan-
quam benefactori cuidam & munifico, à
quo aliquid conſequantur. Quæ intentio ra-
tione multiplicis ſui obiecti, quatuor quaſi
ſpecies huius tacitæ idololatriæ, ſeu prohibi-
tæ Magiæ gignit. Fit enim aliquando, vt dun-
taxat extraordinarii & miri effectus cogni-
tio vel operatio quæratur, & tunc ſibi no-
men *Magiæ ſpecialis*, ac ſtrictè ſumptæ, vindi-

cat: aliquando fit, vt quis nitatur cognoſcere res futuras, vel etiam præteritas aut præſentes, ſed arcanas & occultas; conatus iſte *Diuinatio* nominatur: aliquando deſiderat inſtrui & iuuari, non vt proſit, ſed vt noceat aliis, vel vltionem ſumat; huic ſceleri *Maleficium* eſt nomen. Denique ſunt aliquando, quibus decretum eſt, ſine noxa cæterorum, ſibi vel aliis hoc opere prodeſſe vtilitate vel voluptate, & tũc Theologi nuncupant *nugatoriam ſeu vanam obſeruantiam*. Sic Magia reproba in *Magiam ſpecialem, Diuinationem, Maleficium, & vanam obſeruantiam* diuiditur, de quibus ſingulis ordine diſputabimus.

Ab hac ſpecierum Magiæ diuerſitate mira nominum varietas apud Hebræos, Græcos, Latinos manauit, ad eos ſignificandum, qui ſtygiis hiſce myſteriis forẽt initiati. Proſequamur præcipuas appellationes.

Quædam Hebræorum ad ſolam diuinationem videntur pertinere, vt duo illa coniungi ſolita, AOVOTH & IDDEGHONI, quorum, niſi fallor, poſteriùs latiùs paulo patet, ideoque in ſacris literis illi ſolet poſtponi, locis [a] paſſim obuiis. *Aouoth*, à radice אוב of, quod vox reddatur obſcurior, & quaſi ex vtre ſtridẽs [b]: nam OF primò ſignificat ipſum dæmonem reſpondentem, ſecundò ſignificat Magum, qui reſpõſum elicit, ſicut & *Python & ventriloquus* vocatur, vel ipſe dæmon inhabitans, & ex imo hominis reſpondens;

אובות ידעני

[a] Leuit. 19. v. 31. & 20. v. 6. Deut. 19. v. 11. 4. Reg. 23. v. 24. Eſai. 8. v. 19. & 19. v. 3.

[b] 1. Reg. 28. v. 7. & 9.

vel

vel ipse homo, cui dæmon inhabitat. [a] Græcis etiam ἐυρυκλῆς vtrumque significat, à quodam Eurycle, qui Pythonem habebat, & primus ventriloquus Athenis fuit, vnde & alii ἐυρηκ[illegible] dicti, quod docent Suidas & Hesychius, & Scholiastes Aristophanis, & [b] ex Aristophane, Plutarchoque posset probari. IDDEGHONI non spectat ad Chyromãticos & similes, vt quidam censet, sed ad oracula dæmonum, siue per AOVOTH, siue ex visceribus telluris, siue per vmbrarum euocationem, vt colligitur comparatione locorum SS. vbi hoc nomen vsurpatum [c], siue ad genus quoddam diuinationis, de quo libro tertio.

[a] Vt doci pluribus cõment. in Isa. c. 8 v. 19.
[b] Suid. & Hesych. in voce ἐυρηκλῆς. Plutar. lib. de defectu oraculor. Aristophan. in Vespis, & ibi Schol.
[c] sub lit. b.

בחש

Alia nomina non tã quid dæmon efficiat, quam quid Magus conetur, respiciunt, patentq; latius. Ad omnes enim diuinationes pertinẽt, NACHAZ, KISEM, GHONEM, ad omnes vero incantationes, CHABAR, & LACHAZ; ad omnẽ deniq; Magicam in genere, CHARTVMMIM, & MECHASEPHIM, de quibus nunc agendum. NACHAZ significat augures, & omnes alios coniectores vanos; qui ex fortuitis quibusdam futura solent diuinare; qualem se, prudenti vocis æquiuocatione, ad tempus Iosephus finxit [d], hæc diuinatio prohibita multis locis [e].

KASAM significat vniuersim diuinare, vnde KISEM diuinans seu ariolus, & KESEM diuinatio. Sumitur etiam in malam partem de

[d] Gen. 41. v. 5. & 15.
[e] Leuit. 19. v. 26. n. 23. v. 23. & 24. v. 1. Deut. 18. v. 10. 2. Par. 33. v. 6

quacunq;,rerum quoq; non fortuitarũ, prohibita coniectatione. passim in SS. eius mentio obuia est [a].

YONEN quibuslibet augurib⁹ & coniectoribus accommodatur [b]. etiã Onirocriticis [c]: quare perperam Rabbini recẽtiores restringunt ad eos; qui superstitiose dies & tempora obseruant, faustane sint an infausta, sed hoc genus ad omnia pertinet.

CHABAR [d] & LACHAZ [e] quomodo discrepent nõdũ inueni; quare (ni fallor) idẽ significant, nẽpe ἐπαοιδὸν incantatorẽ, seu (vt Gentiles vocabãt) exorcistã; qui profanis seu malis verbis aut mussitationibus mira patraret.

De CHARTVMMIM falli puto Abenezrã Ben-Natan & alios Rabbinos, qui ad naturalem seu bonam Magiam videntur referre. Quæso, si hanc significaret, cur tam serio in SS. prohiberetur? Equidem puto hoc nomẽ complecti Magorum genus omne; qui, cum dæmone fæderati, diuinant [f] vel præstigiosa miracula operantur [g]: imo & quoscunq; cantatores & veneficos comprehendere probatur. quia LXX. modo vertunt expositores, ἐξηγητὰς [h]; modo φαρμακοὺς veneficos [i]; modo ἐπαοιδοὺς incantatores [k]. Vulgatus quoque noster aliquando vertit coniectores, [l] aliquando vero ariolos, aliquando maleficos, vt istorum auctoritate vocabulum intelligamus adeo diffusum esse.

בסמ
[a] vt d. v. 23. & d v. 10. 1. Reg 28. v. 8. 3. Reg. 3. v. 17. Isa. 3. v. 2. Ier. 27. v. 9 Ez. 12. v. 24. & 21. v. 21. & 22. v. 28.

עביר
[b] d. loco Ier. & Mic 5. v. 11.
[c] vt Deut. 18. v. 10. & 2. Paralip. 33. v. 6.

חבר
[d] Iob. 40. v. 25. & Ps. 57. v. 6.

לחש
[e] d. v. 6. Ec. 10. v. 11.

חרתמים
[f] vt Gen. 41. v. 8. & 24.
[g] vt Exod. 7. v. 11. & 22. & 8. v. 7. Ac. 18. c. 9. v. 11.
[h] vt in Gẽ. supra.
[i] vt in Exo. supra.
[k] In Exod.
[l] in Gen.

[m] Daniel 1. versic. 20. & 2. versic. 2. [n] In exod. supr.

Deniq;

Denique MECHASSEPHIM vox, est orta ex radice CHASAPH, significans quemuis maleficum, præstigiis, vel aliis quibusuis malis artibus Magicis vtentem. Ideo noster tam latè interpretatur, maleficos, [a] maleficas artes [b], maleficia [c], aut veneficia [d]. Non defuit tamen quidam vehementer huius criminis suspectus, & ex professo sagarum patronus; qui lectoribus conaretur persuadere hoc vocabulum saltem in lege Exodi XXII. cap. restringendum ad solos venenarios, cuius error facile refellitur. Primò quia radix nominis, CHASAPH, non significat toxico perimere (vt ipse putat) sed quando solitariè ponitur, nec sententia narrationis restrictionẽ postulat, tunc Magicorum ludibriorum genus omne continet, vt apud Malachiam, & Nahum, & in libris Derelictorum: Si quando autem restringatur, id contingit, rei, quæ describitur, conditione hoc postulante. Sic Exod. 7. restringitur ad prestigiatores propriè dictos, de quibus tãtum agebatur: sic apud Ieremiam ponitur pro diuinatoribus; apud Danielem pro somniorum interpretibus. Det aduersarius locum vllũ, vbi pro solis Venenariis vsurpetur. Bene est, quod duo tantum loca adduxit. Vnum de [e] Iezabele: quasi vero Iezabel clanculum venenis, & nõ ferro palam, atque

[a] Exod. 7. v. 11. & 22. v. 18.
[b] 2. Paral. 33. ver. 6.
[c] Isai. 47. v. 9. & 12. Ier. 27. v. 9. Daniel. 2 v. 2. Mich. 5. v. 12. Nahum. 3. v. 4. Malach. 3. ver. 5.
[d] 4. Reg. 9. ver. 22.
[e] 4. Reg. 9. ver. 22.

cædibus,

cædibus, in prophetas grassari fuerit solita. Quanto verisimilius est, fœminã insano dæmonum cultu furentem, incantationibus quoque, & rhombis, aliisque philtris Achabum, & alios dementasse? vt ibidem bene, posteriore loco, censuit Tostatus. Sane ante Iezabelem Magię suspecta non fuit Samaria, postea, per hanc fortem excetram, pęstis hęc immissa hæsit adeo pertinaciter, vt Samaritani nomen pro incantatore vsurparetur. Vn[illegible] x Iesu Domino obiectum, *Samaritanus es, & dæmonium habes,* [a] quasi genti proprium esset cum dæmone commercium habere. Quare & Dominus conuitium illud vnica negatione refutauit; *ego dæmonium non habeo:* quasi dicat, cum dæmonio paredro, vel euricle, vel fæderato, nulla mihi familiaritas intercedit, quapropter nec Samaritanus sum, & post Christum Dominũ solemnes Samarię Magi principes, eorũque scholę, Simonianorum scilicet & Menandrianorum. Secundũ adfert locum ex d.c. 22. Exod. eo quod Lxx. verterint φαρμακεὺς, quod ipse contendit solos venenarios significare; tã bonus certe Græcus, quam bonus Christianus, refellitur ipsa consuetudine Lxx. Interpretum, quos constat ea voce latius vti. Primo, quia exod. 7. v. 11. etiam vertunt φαρμακοὺς, vbi constat agi de præstigiatoribus, nam & incantationem seu præstigias ibi vocant φαρμακίαι, & quos ante φαρμακοὺς dixerant, iidem ab il-

a Io. 8. v. 48. & 49.

lis vocantur ἐπαοιδοί. Deinde æque diffuse sumpserunt in Paralipomenis, ἐφαρμακεύετο. Tertio quoniã in Ieremię verbis nõie φαρμακέων, complexi sunt diuinatores. Quarto quia inter somniorum interpretes, apud Danielẽ, recensent φαρμακοὺς. Tam ergo latè sumunt hoc vocabulũ seniores isti Hebręorũ doctissimi: q̃ vero perite id faciant; si putarẽ operæ pretium, & ante non alii id fecissent; probarẽ Hippocratis, Platonis, Aristotelis, Theocriti & aliorum veterum testimoniis. Iosephus vt non suffragatur aduersariis, sic nec nobis refragatur. Pro nobis stant Phil. li. de specialibus legibus circa medium, & Catholici Patres [a] plerique, qui legem illam Mosis ad omnes Magorum species retulerunt. Hæc de Hebraicis.

[a] D. Hieron. in Ier. & Daniel. D. August. li. 21. de ciuit. Dei, c. 6. Isych. li. 6. in Leuit. c. 19. & 20. Raban & alii add. c. 22. Exo.

E Græcis sua quoque sunt nomina; q̃, stricte sumendo, differunt: nam ἐπάοιδος incantatorem, μάντις ariolum seu diuinum, φαρμακὸς venenarium, γόης præstigiatorem propriè significat. Sed frequenter primum, tertiũ & quartum, ad omnẽ Magicã porriguntur. γόης etiã, quemcunq; denotat impostorem. Videas illa tria homonymῶs cõiungi à Platone, Synesio, Herodoto, Chrysostomo, & Hesychio.

Sic Latinis alia est ꝓpria significatio, alia ꝑ extensionem accommodata. *Magorũ* nomẽ à Barbaris ad Gręcos, Latinosq; traductũ, initio Persis & Chaldæis in honore fuit, [b] vt ꝓprium Sacrorum antistitibus, Regum mode-

[b] Hier. in cap. 2. Daniel. Apulcius 1. Apolog. Hesych. & Suidas.

ratoribus, Philosophis atq; Theologis; in infamiã cœpit vergere, & cũctis malis artib⁹ attribui. *Venefici* dicebãtur antè soli, qui malis pharmacis lędebãt, & venenarii vocãtur; postea de incantatoribus hoc nomen vsurpatũ, & cunctis Thessalis accommodatum. *Arioli, Augures, Aruspices, Chaldæi; Thessali, Genethliaci,* sępe confunduntur. *Lamiæ* dictę, ꝗ pueris necẽ adferant, desumpto nomine vel à famosâ illâ & crudeli Reginâ Lamiâ, de qua Ant. Liberalis, Diodorus & alii; vel à succubis dęmonibus, de quib⁹ Philostratus; vel à feris Libynibus, de quib⁹ Dion Sophista: [a] *Striges*, ab infaustâ & nocturna aue, q̃ creditur exitiũ infantulis adferre [b]. Veterib⁹ etiã Romanis dictę hæ mulieres sunt *Veratrices*; quod diuinandi sciẽtiã profiteantur, vt solent illę fęces, quę se iactant Ægyptias, colluuies omniũ populorũ ac nationum. Longobardi suis legibus *Mascas* nominant; eò forte, ꝗ in conuenticulis suis laruis se tegant; [c] vel ꝗ deformi specie oris, vt sunt pleræq;, laruis seu mascaris, quã fœminis similiores. *Sortilegos* veteres nominabãt, ꝗ quarũlibet sortiũ superstitioso iactu aliquid diuinare nitebãtur [d]: sed Theologi & Iurispe riti posteriores cũ nefando strigum crimine confuderunt. *Sortiarios* eosdẽ, & *sortiarias*, vocatos cõperio iã inde ab Hincmari Remẽsis Archiepiscopi ęuo [e]. Hi venefici simul & Dęmonis vasalli Ligii sunt, quare possunt ẽt dici *Satanici Venenarii*. Horũ crimen vetus, & ante

[a] Vide Adagium *Lamiæ turres*, & Cõmen. nostrum in Senecæ Traged.
[b] Vide cõment. in Medeam v. 732.
[c] Remigius li. 1. dæmonolat. c. 18.
[d] extra tit. de Sortileg.
[e] c. vlt. 33 q. 1.

Christi

Christi Domini aduentum. Tales enim Canidia Horatii, & Erisichto Lucani, Martini Taciti, & Thessalæ Luciani, & Apuleii. Nomen sortiariorum recentius est.

CAPVT III.

De Magiâ naturali seu Physica.

QVi supra mortales omnes Magis dediti, fuere Persæ; à quibus id Marcion & Manes mutuati, duos credidere Deos, auctores & rerum Dominos; alterum bonum Oromazum vel Oromagdam; quem solem censebant; & malum alterum Arimanem, siue Plutonem [a]: deinde ab his numinibus duplicem Magiam deduxerunt, vnam quæ superstitiosa tota cultum falsorum Deorum tradebat, & huiusmodi plura; alteram quæ naturas intimas rerũ callebat, quã Persis vtramque Apuleius [b] adscribit. Fallax prior & nociua, satis diabolum indicat auctorem, qui ante diluuium eam docuit malos illos gigantes, à quibus ea Chamus imbutus, ab hoc eius posteri Ægyptii, Chaldæi, Persæ, sic enim interpretor D. Clementis verba [c] de Angelis peccatoribus; *docuerunt* (ait) *homines, quod dæmones artibus quibusdam obedire mortalibus, id est magicis inuocationibus, possent; ac velut ex fornace quadam & officina malitiæ totum mundum subtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleuerunt. Pro his*

[a] Plutar. li. de Iside & Osyride Laertius initio suæ historiæ Agathias & alii.

[b] Apolo. 2.

[c] lib. 4. recog.

& aliis nonnullis causis diluuium mundo introdu-ctum est, & omnes qui erant super terras deleti sunt, exceptâ Noë familia; qui cum tribus filiis eorumq; vxoribus superfuit: ex quibus vnus Cham nomine, cuidam ex filiis suis, qui Mezraim appellabatur, à quo AEgyptiorum & Babyloniorum & Persarum ducitur genus, malè compertam Magicam tradidit disciplinam. hunc gentes quæ tunc erant Zoroastrem *appellauerunt, admirantes primum magicæ artis auctorem, cuius nomine etiam libri plurimi super hoc habentur, &c.*] addit hunc postea ictũ fulmine, *Zoroastrem*; quasi viuens astrum dictũ, & pro Deo habitum. Zoroaster nõ vnus, sed multi fuere (nam Goropius nugatur, qui nullum putat fuisse) Primus iste Chaldæus Magiæ inuentor: falluntur Sixtus Senensis & alij, qui bonam illi tantum tribuunt. Secundus fortè Bactrianus; qui cum Nino bellum gesserit, de quo Plinius, Iustinus & Arnobius. Tertius, qui & Erus dictus, siue Armenii filius, iuxta clementem Alexandrinum; siue Oromazi, iuxta Platonem: nec enim arbitror hos Eros fuisse diuersos, vt censuit Fran. Patricius. Suidas videtur primum cum secundo confundere, non quartum aliquem suggerit. Arnobius quatuor cõmemorat: primum illum Chaldæum; secundum Bactrianum, tertium Pamphilium genere, qui & Erus dictus; quartum Armenium genere, non Armenii filium, de quo Clemens; sed alium Hosthanis nepo-

tem: Quinti fortè meminit Suidas cum Zoroaſtri Aſtronomi meminit,& Perſomedum dicit fuiſſe. Sexti Proconneſij mentionem facit Plinius, omnes hi Magi fuere. Sic etiam de dæmonibus agens Lactãtius:[a] *Magorum quoque ars omnis, & potentia horum adſpirationibus conſtat, &c.* Idem aſſerit & D. Cyprianus[b] & addit Hoſthanem Magorũ præcipuum fuiſſe, huic famoſus alios addit Tertullianus[c] his verbis; *Hoſthanes, Typhon & Dardanus, & Damigeron, & Nectabis, & Berenice, publica iam litteratura eſt, quæ, &c.* his conſentiunt Arnobius, ſi rectè verba diſpungas[d] & cum Euſebio,[e] D. Auguſtin. ac Marcellinus. Zoromazdis meminit Suidas. Azonacis Plinius, eumq; facit præceptorem Zoroaſtris. Corrupit vocẽ Noachi; ab hoc enim Cham & filii eius Chus Magiam bonam edocti. Scripſere etiam Magica, Iulianus Chaldæus philoſophus lib. 4. de dæmonibus, & Theurgicorum auctor illius filius, Iulianus ideò Theurgus vocatus: de quibus, Suidas & Proclus conſulendi. Porphyrius citat quendam Palladem, & Symbulum, & alios, nempe Adelphium, Acylinum, Alexandrum Lybicum, Philocomum, Demoſtratum Lydum, Zoſtrianum, Nicotheum, Allogenem, Meſum; quorum impiis ſcriptis vtebantur Gnoſtici. Picus teſtatur etiam legiſſe ſe libros Chaldaicè ſcriptos Eſre & Melchiar magorum. Ex his hodiè tantum exſtant

[a] lib. 2. ca. 14. idẽ affirmat ca. 16.
[b] lib. de idolor. vanitate, ca. 16.
[c] lib. de anima. cap. penult.
[d] lib. 1. cõtra gent.
[e] Euſeb. li. 10. de præparat. Auguſt. li. 12. de ciuit. Dei, Marcellinus hiſtoriar. lib. 23.

Zoroastri χαλδαικὰ seu μαγικὰ λόγια, quæ ex Platonicorum scriptis laboriosè collegit Fran. Patricius, obscuritatis maioris quàm vtilitatis. Naturalem verò legitimamque Magicen cum cęteris scientiis Adamo Deus largitus; A à quo posteritas docta, per manus & orbem eam propagauit. Ea (vt Psellus [a] & Proclus aduertêre) nihil est aliud quã exactior quędam arcanorum naturæ cognitio, qua cœlorum ac siderum cursu & influxu, & sympathiis atq; antipathiis rerum singularum observatis, suo tempore, loco, ac modo, res rebus applicantur, & mirifica quædam hoc pacto perficiuntur; quæ causarum ignaris præstigiosa vel miraculosa videntur. Veluti cùm Tobias paternam cæcitatem felle piscis discussit, [b] quam vim Callionymo pisci tribuũt cum Galeno [c] plerique: item, cùm tympani ex lupinâ pelle sonus, aliud t[illegible]anum, ex agninâ tensum, disrumpit: [illegible]cum Venetiis Turca quidam liquato plumbo manus lauit innoxius [e], illustria quoque illa quæ narrat B. Augustinus lib. 21. de ciuita. Dei cap. 4. 5. & 6. de pauonis carne nesciâ putrescere; de paleis frigore suo niues conseruantibus, & calore fructus maturantibus, vi contrariâ; de calce, quæ, cum ignitam in se vim habeat, aquis accenditur, & oleo infuso non accenditur; de Agrigentino sale, qui liquatur igne, aquâ verò induratur & crepitat; de magne-

[a] Psellus lib. de dæmonibus Proclus li. de Magia.

[b] Tobię 7

[c] Galen. li 10. simpli. medicam. Plinius Aelianus, & alii.

[d] Oppian⁹ lib. 3. Cynege.

[e] Cardan⁹ lib. 6. de subtilita. Boisteau. Hist. Prodigio, c. 8.

te,

te, de Epyri fonte & similibus, his addunt alij patres,[a] de dictamo, quo ceruus sagittas expellit; & chelidoniâ, qua hirundines cæcos oculant pullos, confirmat Plinius[b] de Psyllis & Marsis odore serpentes soporantibus, & impunè lacessentibus; de pici[c] Martii herba cuneos adactos expellente: vnde communis fabula increbuit eam seras aperire. Confirmat Alex. ab Alexandro,[d] de veneno Tarantulæ seu Phalangii Calabri; à quo morsis non aliud vitæ & remedii præsidium, quàm si certo musicæ sono saltitare ad numerum compellantur, donec concidant fatigati. Præterea innumera; quæ congessêre Aristoteles (si auctor ipse lib. de admirandis auditionibus) & Guilhelm. Aluernus opere pereruditо, de Vniuerso[e], & ex Belgis Robert. Triezius auctor libri *de dæmonum deceptionibus*[f]; apud quos tamen duos quædam narrantur, meritò Satanici pacti suspecta, vt quod Guilhelm. narrat Heliotropiam facere homines inuisibiles, & argento viuo inter duas cannas posito incantationes impediri. Vt, quod Robertus docet, rutam furto sublatam, & ocimum cum conuitiis plantatum vberius prouenire: item septem certæ herbulæ gramina, iacta in symposio, conuiuas omnes ad rixas & Lapitharum certamina prouocare. Nec minus friuola sunt, quæ Ludouic. Dulcis memorat de vi gemmarum

[a] Tertullianus lib. de pœnitentia, ca. vlt. Pacianus lib. de pœnitent. & D. Hieron. in Ecclesiast.
[b] lib. 7. c. 2.
[c] lib. 10. ca. 10.
[d] lib. 2. Genial. dier.
[e] partis 2. principal. p. 3. c. 23.
[f] cap. 4.

per eas effici posse, quicquid homo queat imaginari. *libr. de gemmis cap. 1.* ô vanam auxesim! an gemmæ omnipotentes? Solidiora longè & tutiora peti possunt exempla ex Sirenio, Fracastorio, & Langio. [a] Naturalis huius Magicæ peritissimum fuisse Salomonem Regem minimè dubitandum. Quæ tamen de morbis ab eodem Rege curatis incantatione, Flauius Ioseph. retulit, [b] ea vel falsa sunt, vel in illud referenda tempus, quo se idololatriæ & omni superstitioni immerserat. Tres magos Euangelicos hac Naturali Magicâ imbutos volunt nonnulli, & crediderim. Sed an hac solâ, & non Dæmoniacâ quoque? post Christum Dominum adoratum; certo certius, à crimine hoc alienos; quid ante fuerint, parum refert. Sanè Theophilactus [c] censuit etiã vetitâ imbutos. De Apollonio Tyanæo? videtur Iustinus [d] Martyr eum Physicis magis annumerare: sed, vt frequentius credam dæmonis vsum operâ, faciunt quæ perdoctè scripsit Eusebius contra Hieroclem.

Naturalis Magia diuiditur in operatricem & diuinatricem, hæc in abditis & futuris coniectandis versatur, de quâ libro sequenti differendum nobis copiosè: illa miros effectus producit, de qua nunc agimus, multi de eâ libros ediderunt, quorum qui catalogum nudum proponunt * sine antidoto, videndum ne venenum aureo Baby-

[a] Siren. li. 9. de Fato, c. 6. Fracastor. lib. de Sympath. & antipat. Ioan. Langio epist: 33.

[b] lib. 8. Antiqu.

[c] in Matth.

[d] q. 24. ad Orthodox.

* Mich. Medina li. 2. de recta in Deum fide, ca. 7. ex Agrippæ libris.

B

lonis calice propinent incautis. Imprimis ab hoc numero remoueo; vt dæmoniacos Magos, *Robertum Perscrutatorem*, cuius *Magiam cæremonialem*, & *lib. de mysteriis secretorum* Agrippa legerat, & ex iis desumpsit non pauca; Picatricem Hispanum, Anselmum Parmensem, Cicchum Esculanum, Petrum de Abono, & Cornel. Agrippã, & Paracelsum, & auctorem pestilentis libri ארבעתאל, innominatum, sed mirum hypocritam; homines partim atheos, partim hæreticos. Alchindus, Rogerius Bachonus, & Geber Arabs multis scatent superstitiosis, ideo vetitæ lectionis etiam hos putarim. Raymundus Lullus, & Arnoldus Villanouanus, sunt ipsi quoque in nonnullis hæreseos notati[a]: quare libros eorũ nullus deberet legere, qui Theologicorum dogmatum non sit probè peritus. In eandem classem referendus Thomæ Bungey *lib. de magiâ naturali*, & eodem titulo lib. Georgii Riplay, qui post mortem necromanticus fuisse iudicatus. Ponceti & Ardoini *libri de venenis* legendi non videntur, nisi à medicis conscientiæ timoratæ ac piæ: cæteris ea lectio intuta. In Cardani *de Subtilitate* & *de Varietate* libris passim latet anguis in herbâ, & indigent expurgatione Ecclesiasticæ limæ. Ioannes Baptista à Portâ, specioso *Magiæ naturalis* titulo, superstitiosa multa & illicitæ Magicæ velare nititur, verbi gratiâ, de conficiendo sagarum vnguento, & his

[a] Vide Directorium Inquisitorũ Eimerici & Marianum li. 14. de reb. Hispan. c. 9. & lib. 15. c. 4.

ſimilia. De Antonii Mizaldi *Naturalis Magiæ* libro non habeo quod dicam, quia nondum legi: ſuſpicor, quod facit in *Centuriis memorabilium*, ſuperſtitioſa illum à Naturalibus non ſecreuiſſe. Alberto Magno tributus *liber de Mirabilibus* vanitate & Superſtitione refertus eſt; ſed magno Doctori partus ſuppoſititius. Cicchi de Eſculo *Commen. in ſphæram Sacrobuſti* inter ſuperſtitioſa ſcripta collocandus. Pomponatii *de Incantationibus* opuſculum, certè miratus fuit tam diu tolerari ab Eccleſiâ; nunc recens, & meritò, in Romano Indice damnatur: veriſſimum enim; quod ab Antonio Mirandulano [a] ſcriptum, hoc opere Pomponatium, ſe nec philoſophum bonum, nec, quod fœdiùs, Chriſtianum bonum exhibuiſſe; cùm effectus omnes mirificos cœlorum inflexionibus adſcribit, adeò vt velit & religiones & leges earumque latores ab iis dependere. Quod prorſus impium. Edidere quidam, nomine Franciſci Pici Comitis Mirandulani, *poſitiones Magicas*, in quibus certè ſunt quæ meritò, etiam Bodinus, vt noxiæ ſuperſtitionis, repræhendit. Quid ipſe cenſor ille? *Dæmonomaniam* ſuam multis erroribus referſit, nec qui poſtea edidêre, vt emendatam, Antuerpienſes; vti par erat expurgarunt, manent multa noxia, & quæ ambiguam auctoris fidem ſatis conteſtantur, nocerèq; legentibus poſſint. Vnde & ab inquiſitoribus Romanis, iure optimo, liber ille

[a] lib. 6. de ſingulari certamine.

inter vetitos refertur. *De theatro vniuersæ naturæ* eiusdem Bodini, si Deus vitam dederit, ostendam aliàs, plus in eo corpore Rabbinicorum esse deliriorum; quàm solidæ philosophiæ, multa quoque cum Theologicis placitis adeò pugnantia, vt qui leniùs de illis loqui velit, erronea & prorsus temeraria cogatur vocare, de quo aliàs. Adeò lubricum & periculosum de his differere; nisi Deũ semper, & Catholicam fidem, Ecclesiæque Romanæ censuram, tanquam Cynosuram sequaris. Quæ quidem breuiter à me commemorata sunt, vt iuuenibus consultum; nõ vt viros doctos irem sugillatum. Nunc quædam discutiamus dubia, vnde sequentium decisio dependet.

QVÆSTIO I.

Quid cæli adspectus & influxus ad Magicos effectus conferat?

OMnium superstitionum caput præcipuum hoc veterum Magorum fundamẽto nititur; de quibus ita Psellus cum exponit λόγια ζωροάςρου. *Magicas verò rationes constituunt à summis potestatibus, & à terrenis materiebus, Compati aiunt supera inferis, & præsertim sublunaria.*] Hos secuti recentiores, quæcunque per characteres, figuras, ac numeros ipsi perficiunt, ea produci volunt à virtute iis

figuris communicata ab aliis figuris sublimioribus, ex sympatia quadam naturali rerum inter se similium, quatenus hæ figuræ ad amussim inuicem coaptantur. Quod cõfirmant similitudine non vna. Primò, sicut Echo ex opposito pariete causatur: secundò, sicut in concauo speculo collecti radii oppositum corpus repercussu inflammant: tertiò, sicut cithara eodem modo, quo alia, tensis fidibus, si ferias, alteram tinnitu suo cogit concinere: sic istas imaginum, numerorum, characterumq; similitudines efficientiam miram contendunt habere. Sed ista prorsus friuola esse conuincitur.

Primò quia similes illę, quas in cœlo comminiscuntur imagines, prorsus sunt fictitiæ, & quædam (vt philosophi vocant) entia rationis; quatenus figuræ quædam similitudo & imago picturæ illis ascribitur, nominaque ad placitum imposita, stellas ab inuicem distinguendi causâ, vt benè Bartholom. Sibyllanus [a] aduertit; & patet ex imaginibus picturisque Astronomorum. Quis enim nescit nullas in cœlo esse veras vrsas, angues, leones, crateres, naues, Pegasos; sed hæc, dicis causâ tantum, nos imaginari? Fictitiæ verò figuræ nulla potest esse efficientia, quâ talis est; nec cum verâ figura sympathia, vel amor naturalis: id enim quod non est, quem effectum, in eo quod est, queat producere?

Deinde comparationes illæ nihil prorsus

[a] Peregrinar. quæstionum 1. Decad. ca. 9. quæst. principal. 5. q. 1. & 2.

ad

ad rem faciunt. In Echo cuncta ſunt realia entia; homo loquens, vox repercuſſa, paries repercutiens: nec tamen vlla parietis cum homine ſimilitudo, vt illarum ipſi dicunt eſſe imaginum. In ſpeculis quoque illis incēdiariis omnia ponuntur reipsâ conſiſtentia, nihil confingitur: nec vlla quoque formæ ſimilitudo inter terminos extremos, ſolem vrentem & lignum, quod vritur. In citharis autem euidens requiritur à parte rei conuenientia, intenſionis modus idem, fidium cōcinnitas, cithararum debita propinquitas, ſimilis aëris criſpatio, quæ ſonitum quaſi plectro eliciat.

Denique quis figurarum huiuſmodi, characterumq; vires atque ſimilitudines vnquā nugonibus iſtis reuelauit? quod reuelationis teſtimonium proferunt? Si Chaldæos, Ægyptios, & Platonicos laudent; quæram rurſus, *à quibus iſti acceperint*, quod ſanè mortaliū nullus ſolo ſtudio vel experimento, intelligentiâ quiuit conſequi?

Præterea fatentur magi, quaſdam imagines nō ad ſimilitudinem cœleſtium illarum, quas diximus; ſed ad ſimilitudinē rei quam operans animo concepit conficiendas; verbi gratia, ſi magis optet duos committere duorum inter ſe pugnantium; ſin vero amorem conciliare velit, duorum ſe complectentium effigies ſculpandas; ſi ſecundi aliquid petitur, in rectâ iconis ſuperficie; ſi vero in-

faustũ quid in dorso seu aduersâ parte inscribendum, quod velis euenire. Harum imaginum Nectanabum tradunt inuentorem, & Albertum *in speculo* approbatorem: quæ omnia seipsa vanitatis arguunt & postea reuellentur [a]. Ex his tamen deliriis pergunt maiora serere deliramenta.

[a] infra c. 3. q. 1.

B Primò si cui morbum vel sanitatem velis adferre; principio id attendendum, vt ætati eius conueniens planeta deligatur, verbi gratiâ, seni Saturnus, puero Mercurius, viro Iupiter; deinde etiam planeta conueniens affectioni seu qualitati inducendæ, vt odio Mars, amori Venus; denique signum, quod parti corporis, quam velis iuuare vel lædere, præsit, vt si capiti aries, si pedibus pisces. Nituntur hac ratione, quia cœlestibus corporibus, non Hebręi modo & Græci gentiles, sed ex Catholicis etiam olim quidam Patres & recentiores philosophi Itali [b], animam intelligentem tribuerunt.

[b] Archangelus Mercenarius, Balduin. de monte aureo, Paul. Perumia.

C Sed hæc omnia vt stolida, ita falsa & periculosa. Inprimis dicere cœlũ aut astra sensu vel intelligente animâ prædita, damnatum olim fuit Constantinopolitanâ synodo, & articulis Parisiensibus; estque erroris & scandali plena opinio, propter superstitionem & idololatriam annexam, vt cum alii, tum copiosissimè Eckius & Espencæus [c] docuerunt. Patres autem, qui videntur hoc asseruisse, illi de cœli animâ figuratè & allego-

[c] Eckius l. de prædestinatione, Espencæus lib. de Animatione cœlorum.

ricè ſunt locuti, vt & ipſa SS. cuius omnia loca quibus id innuitur, vno ex quinque modis, accipienda docuit me Ioan. Maldonat. noſter. [a] *Primò* per *Proſopopœiam*, qua quę animatorum ſunt, inanimis tribuuntur; vt mari videre & fugere, cœlis & terræ audire ac placere &c. [b] *Secundo* per *Metonymiam*, continens ponitur pro contento, vt cum terra dicitur corrupta, vel à Deo iudicanda, aut vrbi alicui remiſſiùs futurum [c]. *Tertio* per *Hyberbolen*, vt quando lapides dicuntur clamaturi, terra dicitur aſpectu Dei tremere, vel reſpõſura interroganti [d]. *Quarto* per *Analogiam & Metaphoram*, vt cũ ſol dicitur præeſſe diei [e], luna nocti, Luna vocatur regina cœli, ſtellis tribuitur immunditia, aſtra dicuntur laudare Deum, itẽ nominãtur virtutes cœlorum. *Quinto non ex* veritate, ſed ex *hominum opinione*, vt cum [f], legimus militiam cœli de aſtris & ſtellis. Quâ regulâ aptè accõmodatâ ſoluuntur omnia Pauli Ritii, & ſimilium impiorum de animatione cœli argumenta ex ſacris literis petita.

Deinde cœlorũ & aſtrorũ putida illa analogia ad ſingulas ætates, & corporis partes, & animi quoque affectiones, nonne nugatoria eſt? ſanè qui rectè philoſophantur, illi vel nullos præter lucem & motum influxus in hæc inferiora cœlis & aſtris concedunt [g], vel potius influentias quidem agnoſcunt à motu & lumine realiter diſtinctas; per quas, non

[a] in 1. ſent.

[b] Pſ. 113. v. 3. Leuit. 26. 34. Deut. 32. v. 1.

[c] Gen. 6. v. 11. 1. Paralip. 16. v. 33. Matt. 11. v. 22.

[d] Luc. 19. v. 40. Pſ. 103. v. 7.

[e] Gen. 1. v. 16. Ier. 7. v. 18. & 44. v. 17. Iob. 15. v. 1. & 38. v. 7. Pſ. 32. v. 6. Daniel 4. v. 32.

[f] Sophon, 1. v. 5. cum ſimil.

[g] vt Picus li. 3. contra Aſtrolog. Medina li. 2. de recta fide c. Buccaferreus in 2. de cœlo.

calo-

calorem, (hunc enim motu & luce producunt) ſed alias elementorum qualitates etiã gignunt, quarum incorporearum rerum temperamentum vis eſt aliqua. Sed addunt hanc poteſtatem certis cancellis circumſcribendam. Primo poſſe cœlos per ſe res inanimas, mixta & elementa, producere. Secundò cœlos viuentia imperfecta, quando naſcuntur ex putredine, ea gignere, per accidens tamen; ſcilicet quãdo particulares cauſæ materiam ſic diſpoſuerunt, vt ſit ſemen aptum viuentis, tunc enim huic temperamento cœli ſuo influxu maiorem calorem largiuntur, & illud perfectius reddunt. Tertiò conſentiunt, quoad perfecta viuentia, ad eorum generationẽ non poſſe cœleſtia corpora aliter concurrere, quàm coadiuuando particularem cauſam eiuſdem ſpeciei cum re genitâ. quo ſenſu ſol & homo dicũtur hominem gignere: quæ cuncta in Scholis Peripateticis contra quoſdam [a] ſunt receptiora. Quartò quoad animi affectiones facilè conceſſerim; quoniam hæ ſequi ſolent corporis diſpoſitionem; etiam aſtra influxu ſuo, mediante corporis temperie hominem nonnihil inclinare: ſemper tamen arbitrii libertas integra manet homini. Fuſius iſta diſſerunt & probant multi [b] ſcriptores huius æui peruditi; eos cenſeo conſulendos iis, quibus iſta non ſufficiunt. Attamen his nihil confirmatur figmẽtum illud Aſtrologorum, quia

[a] cõtra Auicen. And. Cæſalpinum, & alios.

[b] Ant. Mirandul. li. 22. ſingul. certã. Georg. Venetus Cant. 1. li. 3. Harmõ. mũdi à ca. 7. Veracrucius in li. 1. Meteor & Valeſius de Sacra philoſ. c. 31.

cœlum

cœlum & aſtra cauſæ ſunt communes tantum & vniuerſales, quatenus conſeruant inferiora ne à contrariis ſuis diſſoluantur: atq; ita indirectè tantùm & mediatè particularibus agentibus ad agēdum ſuppetias ferunt, ſed cum iiſdem cauſſis particularibus immediatè ad agendum concurrere nequaquam poſſunt. Vnde & illud conſequitur, quod, cum influunt, in ſolam vnam corporis partem nequeant influere, quin ſimul in alias influant.

Quare meritò tales aſtrologomagorum obſeruationes à medicis peritis reiiciuntur, vt inter cæteros à Bapt. Condroncho *de morbis veneficis lib. 2. c. 6. &* iam olim fuere decretis Eccleſiæ damnatæ, vt fuit oſtenſum à Pico & Bened. Pererio.[a] Meritò D. Baſilius ſcripſit,[b] ridiculum eſſe aſtrologis contradicere, cùm eorum dicta ſint omnia ignorantiæ & impietatis plena. Et D. Bonauentura[c] obſeruationem hanc eſſe à Deo maledictam, & ab Eccleſiâ interdictam, &, quæ per aſtra procurantur, dæmonum illuſiones atque deceptionem eſſe. Hæc cauſa fuit, cur Tertullianus[d] aſtrologiam inter Magię ſpecies recenſuerit: multis etiam Glycas. *P. 1. Hiſtor.* in Mathematicos huiuſmodi inuehatur.

[a] Fra. Picus d. opere, Perer. lib. de Diuina. Aſtrolog.
[b] In Hexā.
[c] 1. p. Centiloquii.
[d] lib. de idololatr. ante medium.

Obiiciunt, de *diebus Criticis*; quos medici in ſanguine minuendo, & potionibus præbendis, ſeruant, eo quod talibus diebus Planetæ certi ęgritudini illi propellendæ idonei

dominan-

dominantur. Verùm hæc causa, quam adferunt, nec vera est, nec proposito subseruit. Agite enim, certum aliquem planetam nominate; q. dominetur primo die critico. v. g. dies sit crastinus, cui Luna præsit: sint ergo septem ægrotantes, qui singulis septem dieb⁹ continuis in morbum inciderint: profectò tunc futuri sunt septem dies critici continui. nam primus erit septimus dies criticus primi, secundus secũdi, atq; deinceps ita singuli septem aliorum ordine suo: septẽ etiam cõtinuis luna diebus præerit; quo nihil absurdius. Causa igitur verior petenda, ex ipsâ humoris in corpore tunc sæuientis proprietate. Nam quidam humores adeo celeres & acres sunt, vt vnoquoq; die subiectum inuadant; alii secundo die; sunt qui tertio, & qui quarto (vnde Febrium differentiæ manant) quidam tardiores septimo tantùm vel octauo die recurrunt. Harum accessionum dies medicis coniecturam præbent, quid sperandum sit de ægri valetudine: vnde & decretorii seu critici dies vocantur. Nihil ergo hoc cœlicolis istis suffragatur.

Conclusio sit, ex articulo Parisiensi XXI. F *Quod imagines ex metallo, vel cerâ, vel alia materia, ad certas cõstellationes fabricatæ, vel certo charactere aut figura efformatæ, aut ẽt baptisatæ, exorcisatæ, aut consecratæ, aut potius execratæ, secundum prædictas artes, & sub certis diebus habeant virtutes mirabiles, quæ in libris huiusmodi superstitiosis*

recitantur, error est in fide, & philosophia naturali, & astronomia vera. Probatur conclusio. Fidei hoc repugnat, quia peccatum est idololatrię effectus qui à solo Deo procedunt, exspectare à dæmone, vel constellationibus. blasphemum quoq; & sacrilegum est, ritus sacramẽtorum & rerum sacrarum talibus superstitionibus inquinare. Physicæ & astronomiæ ista repugnant, quia nec ista tales siderũ influxus agnoscit; nec illa naturalibus causis tales effectus attribuit. Nã hæ figuræ, neq; vim habent quidquam ex astris eliciendi; neq; in subiectũ nouam aliquam qualitatum mixturam inducunt, aut vllam essentialem formam imprimunt: sed manentibus eadẽ formâ & materiâ, qualitatibus etiam operatiuis iisdem ꝑseuerantibus, quæ prius fuerant; arte tantùm noua figura extrinsecus aduenit; ad quam nihil sidera pertinent, & quæ nihil potest in ea, in quæ priùs non potuerat: nisi fortè ceram vel aliam materiam mollem sigillare; quod tamen facit, non quatenus sic vel sic est figurata, sed quatenus durior est, & angulos asperos habet. Viderunt hoc multi, qui sobrii, etiam non Christiani. Nam Rabbi Moses Maymon [a], Tatianus, & alii postea citandi, satis clare hoc profitentur. Idem asserunt Iurisconsulti quidam, & plures cum D. Thomâ Theologi [b]. Multa de his imaginibus lectu grata habet Laurentius Ananias *Lib. 4. de nat. dæmon. à fol.* 168.

a cap. 72. Ductoris dubitant.
b Martinus de Arles li. de superstit. D. Thom. 2. 2. q. 96. a. 2. l. 4. cõtra gẽt. c. 104 & 105. & ibi Ferrar. Silu. verb. superstitio. q. 10. Vairus l. 2. de Fascino, ca. 14. Pet. de Loyher. l. 1. de spectris.

QVÆ-

QVÆSTIO II.

An effectus Magici huiusmodi, miraculis similes, oriri possint ex naturali hominis complexione?

QVi hoc arbitrati, nec olim defuere, nec desunt hodie. Auicenna quidem id homini tribuit, ratione animæ. nam censet intellectui benè disposito & supra materiã eleuato, res cunctas, quę materiâ constãt, cœlestes & terrenas, simplices ac mixtas, obedire. Quod si de morali dictum obedientiâ, insanum est; quia hæc solis ratione præditis competit: si de naturali obedientiâ dictum, parùm id philosophicè. Nã creaturæ spiritualis & corporalis, vnius quoque speciei ad aliam speciem, nulla nunc est naturalis subiectio; nisi ratione actionis & passionis, propter quam, quod imbecillius est, id cedit fortiori. Sed illa, quã Arabs videtur insinuare, obedientia, Vniuersalis, soli Deo ratione omnipotentiæ debetur, & à creaturis exhibetur. Meritò igitur hoc delirium refellunt Theologi.[a] A

Alii hanc virtutem largiũtur speciali cuidam temperamento corporis. Confingunt enim temperamentum quoddam æqualitatis ex humorum & qualitatum actiuarum ad pondus æqua mixtione resultare.[b] quo qui sit p̃ditus, asserunt temerarii, posse miracula eũ perficere; &, vt videas nõ consistere

[a] Ananias d. lib. 4. & Sibyll. De cade 3. peregrina quæst. q. 3. c. 8.

[b] Sic Fulginas, Forliuius, Gatbus & alii medici.

vno in gradu impietatem, adiiciunt blaſphemiam; huius tẽperamenti vi Chriſtum Dominum tot miraculis coruſcaſſe. ſic impii nõ tantũ Magi[a], ſed & Fulginas Medicus.

Verùm hoc totum prorſus ridiculum, oſtendit Condronchus medicus *lib. 2. de morbis veneſ. c. 4.* & impium eſſe, tam accurate docuit Mich. Medina[b], vt malim eò vos remittere, quàm nihil addendo mutandóue aliena ſcrinia compilare. Mihi ſemper viſum parum philoſophicè, talem εὐκρασίαν, ſeu (vt ipſi vocant) iuſtitiale temperamentum humanę complexionis, excogitari; quod ſi non impoſſibile, prorſus tamen eſt ſuperuacuum.

Ex hoc conſequitur, neminem naturâ naſci vel medicum vel faſcinatorem aliorum. Nã ſi ſpeciei ratione hoc competeret, omnes tales eſſent: ſi ſpeciei ratione non competit, cedo (ſodes) quæ ſint illæ conditiones indiuiduæ, quæ hoc naturaliter tribuant ſuppoſito? ſed vide de hac re Leonar. Vairum.[c]

[a] Agripp. Paracelſ. & Conciliator Differ. xx. qui tamen eo nomine Fulginatẽ reprehenderat.

[b] d. lib. 2. c. 7. à fo. 66.

[c] lib. 3. de Faſcino c. 6.

QVÆSTIO III.

Quanta qualisque ſit vis imaginationis, quoad effectus hoſce miros?

A DE vi imaginationis multi multa ſcripſere, vt Picus Mirandulanus libr. de imaginat. Marſil. Ficinus lib. 13. de Theolog. Platonica & in Priſciani Lydi cõment. de Phantaſiâ & intellectu, Ant. Mirandulanus lib. 29.

de ſingula. certam. Toſtatus in Gen. c.30. Michaël Medina li.2. de rectâ in Deum fide c.7. Vairus lib.2. de faſcino c.3. Valeſius de Sacrâ philoſoph. c.11. Pererius in d. c.30. Geneſ. & Conymbricenſes noſtri in 7. Phyſicor. cap.2. q.1. & alii mox citandi.

In eo conueniunt omnes, imaginationis vim eſſe maximam: & quia vis hæc conſiderari poteſt, vel quoad corpus ipſius imaginantis, vel quoad corpus alterius: ideo de vtroque ſeorſim diſquirendum. Conueniunt omnes, quoad corpus proprium imaginantis plurimũ in illud poſſe. docetur id ratione & experientiâ: ratione, quia imaginatio, dũ retractat rerum obiectarum ſenſu perceptarũ ſimulacra, excitat potentiam appetitiuã, ad timorem, vel ad pudorẽ, vel ad iram, vel ad triſtitiam: hæ verò affectiones hominem ſic afficiunt, vt calore vel frigore alteretur, vt palleſcat vel rubeſcat, vt quaſi exiliat ſeu efferatur vel torpeſcat ſeu deiiciatur. Et ideo D. Thomas optimè tradidit, imaginationem poſſe in corpus imaginantis omnia, quę naturalem coordinationem habent cum imaginatione: vt ſunt motus localis in dormientibus; & alterationes per frigus & calorẽ & q̃ hanc alterationem conſequũtur: nullam verò vim obtinere ad alias proprii corporis diſpoſitiones, quę naturalẽ cum imaginatione coordinationem non habent, vt puta ad figurã manus vel pedis; vel vt quis adiiciat ſta-

turæ suæ palmum vnũ, & quæ sunt similia. *Vide D. Thom. 3. pag. quæst. 13. a. 3. in ad. 3. & libr. 3. contra gent. ca. 103.* Experientia quotidiana cernitur in Noctambulis illis, qui in somnis mira faciunt, in quib⁹ constat hæc per imaginationẽ fieri sensibus sopitis; de quibus exstat viri eruditi Libauii liber. Putarim verò hoc cõtingere potissimùm in his, quorum imaginatio vehemẽtior est, & acriùs perturbari, ac tenaciùs apprehendere sunt soliti; & sufficere vt quę imaginantur aliquãdo sensu aliquo perceperint, vel totum illud quod imaginantur coniunctim, vel partes eius seorsim, vt cum quis Chimęram vel Tragelaphum aut similia voluit imaginatione. nec enim necessarium arbitror, vt simul sensu percipiat; neque vt paulo antè perceperit; neque vt ad eum modum, quem imaginatio repræsentat, perceperit sensu. Narrabo quod gestum Legione, in quodam Religiosorum collegio ante annos vix viginti: noui ꝑsonas, quib⁹ accidit. Erat laicus vnus, solit⁹ interdiu pueros rudimentis Catechismi imbuere: cogitationes eędẽ dormienti recurrebant, ita vt in somnis & ꝓcineret, & doceret, & hortaret̃, & increparet pueros æquè clamosè & feruenter, ac solebat interdiu: sic turbabat vicinorũ somnũ. itaq; qui propinquior illi habitabat alius laicus, & sępè monuerat; quodam die illi per iocum minatur, si ꝑgat hos clamores edere, surrecturũ se noctu, & ad thalamũ eius iturũ,

& flagello ex funiculis intemperies hasce
abacturũ. Quid noster Gundisaluus? sic enim
vocabatur, surgit circa noctis mediũ dormi-
ens, & egressus, vt decubuerat, in indusio cu-
biculũ fratris collegæ ingreditur, manu forfi-
ces ferens & prętentans, & rectâ ad lectulum
alterius, qui fuerat interminatus, contendit.
Vide Dei ꝓuidentiã. Luna lucebat, & nox in-
nubis erat, & frater iste vigilabat: videt acce-
dentẽ, & celeriter se de lecto deiicit, quâ pa-
ries erat nonnihil remotior. Noctãbulus le-
ctulo ꝓximus forficib⁹ culcitrã ter quaterúe
petit, & confestim redit vnde venerat. Mane
facto interrogatus, negat se meminisse, neq;
id facere vnquam in animũ vel leuiter indu-
xisse; tantum cogi[illegible]e, si alter cum flagello
ad se accederet, illum intentatis forficibus ꝑ-
terrefacere, & abigere. Non ergo necesse est
tùm, cùm imaginatio operatur, immediatè
ꝑcessisse rei externæ sensum: licet necesse
sit, vt earum rerum sit naturæ sensus aliquis,
& earum sensu quis à natiuitate destitutus
non fuerit: ideo enim, nec cæcus à natiuita-
te colores, nec surdus à natiuitate sonos ima-
ginari poterit[a]. nam imaginatio motus est à
sensu actu factus, auctore Aristotele *2. de a-
nima*. Sufficit etiam, vt rerum quas imagi-
namur similitudines aliquas sensu aliquando
perceperimus; sic enim vel illud idem, vel
simile aliquid poterimus imaginari; & sæpe
ab externis, quæ remotissima à nobis vel tẽ-

[a] Aristot. 3. de anima.

pore

pore vel loco, imaginationem moueri & prę-ſagire nobis, quæ certò poſtmodum eueniũt, Ariſtot. fatetur *in lib. de Diuinatione*. Nec abſurdum mihi videtur, res futuras aliquando, priuſquam contingant, ſignificationes quaſdam aduentus ſui præmittere, quæ aërem ambientem nos moueant; quo moto, ſenſus noſter moueatur; & ſic ſenſus motio præparatio quædam eſt ipſius imaginationis: & ad præparationẽ imaginationis neceſſaria ſemper eſt ſenſus motio; ad ipſam verò imaginationem nullo alio ſenſus motu prætereà indigemus, hæc haud dubiè eſt ſententia D. Iſidori, & D. Hieronymi, & Thomæ Mori, mox citãdorũ, nec ampliùs probãt argumẽta And. Cæſalpini *li. 5. Peripateticar. quæſt. c. vlt.* vbi contendit imaginationem à rebus externis moueri poſſe, non moto ſenſu.

B Quoad corpus alienum, nonnulli cenſent imaginationis vim ſe longiſſimè porrigere, adeò vt poſſit etiã remotiores faſcinare, vel ſanare, & res loco mouere, & fulgura, & pluuias cœlo deducere: vt *Auicenna lib. de anima ſect. 4. c. 4.* & alii, qui tamen in modo efficienti explicando diſſentiũt. quidam hoc illã poſſe volũt, per certos, quos ipſi ſomniant, radios; (*Alkindus lib. de imaginibus*) alii per ſpiritus ex corpore vi imaginationis expulſos; *Paracelſus lib. de imaginib. Pomponatius lib. de incantament. c. 3. & 4. And. Catanæus lib. de mirab. effectuũ cauſis. Sibyllan. d. ca.* 8. *q. 3.* Cęteri cũ Auicennâ &

Fulginate, solo animæ præstantioris imperio: imaginationis virtuti hoc tribuit Augerius. Ferrer. *lib. 2. de method. c. 11.* non indicat vtrum animæ imperio, an fluore spirituũ mediante: sed puto eum in Auicennæ sententiam conspirare.

Sed nihilominus sit concl. talis; *In corpus alienum disiunctum & separatum ab imaginante, anima humana neq; per imaginationẽ, neq; per aliam potentiã, mediantibus vllis radiis, spiritib⁹, vel speciebus, vlla mirifica huiusmodi potest efficere.*

Hęc conclusio est cõmunis Theologorũ, D. Thom. Ferrariens. Medinę, Pici, Vairi citatorum, & medicorum Valesii, Cõdronchi, Bokelii, Cæsalpini & aliorum.

Probatur, quoniã imaginatio est actio immanens: & ideò anima imaginans nullam realem qualitatem potest imprimere rei disiunctę; quod vt in eam agat foret necessariũ. Conf. quia radii tales nulli sunt: spirituum tanta vis esse non potest: species dumtaxat habent vim repræsentandi: animę denique vnius ad alterius animã vel corpus nulla est naturalis coordinatio. Et ideò præstigiator ille Mirabiliarius Cæsarius Maltese, qui Antuerpiæ anno 1599. sortilegas quasdã diuinationes sic palliabat; quasi spiritus sui efficaciâ prædominantis spiritui alterius, alter ad eligendum quod ipse volebat cogeretur; præclarè mentiebatur.

Pomponatius contendit, has species spiri-

tuales posse gignere aliquid reale, nempe id cuius sunt species; sicut faciunt ideę in mēte diuinâ. Verùm hoc imperitè dicitur. Nam ideæ in mente diuinâ sunt substantię, nō accidentia: sunt etiam altioris ordinis, quā hi spiritus; nec illæ quicquā in Deo innouant aut immutant. In creaturis verò nunquā visum fuit, vt imaginaria species sibi simile producat. v.g. species equi gignat equū; species caloris, quā ego imaginor, nudum & algentem alium à me remotum calefaciat. Si quid tale valeret vis imaginatrix, iampridē alchimici aureos montes essent adepti. Deniq; spiritus hos necesse est, si sunt, rem esse planè debilē; quæ, cùm extra imaginantē, velut extra matris vterū fœtus, effusa, statim ab aëre circūstante corrumperetur. Cæterū quę aduersarii obiiciūt, ea vel falsa sunt, vel in iis ad imaginationē actio per contactum accessit, quare pertinent ad sequentē cōclusionē. Hinc porro eliciūtur tria, primò nō posse aucupē solo visu & imaginatione aues cœlo detrahere, quod tamen asseruit Michaël Montanus, *lib. 1. des Essais c. 2.* Secundò non posse quenquā solâ imaginatione alterius fascinari, vt accuratè ostendit Valesius *lib. sacræ philosophiæ c. 68.* Tertiò multò minùs sic aliud sanari posse, vt rectè Aristoteles *in problemat.* & Gratarolus *apud Pomponat. cap. 6.*

Secūda concl. *Satis verisimile est, per accidēs posse aliquid imaginationē in corpꝰ vicinū, arctâ qua-*

piam coniunctione, & contactu ei copulatum, si tamen & imaginatio sit valde intensa, & vicinum corpus ad eam affectionem valdè dispositum.

Sic puto conciliari posse sententias cõtrarias, vnam absolutè negantium imaginatricẽ vim externa corpora immutare posse, quæ est Fran. Soarez *disp.18. Metaphys. sect.8. v.28. &* Conymbricensium *in 7. Phys. c.2. q.1. a.7.* Valẽciæ *2.2. disp. 6. quæst. 13. puncto 2. Vatri & aliorum.* alteram absolutè id affirmãtium, vt Michaël. Medinæ *lib.2. de recta fide c.7.* Marsilii Ficini *li. 13. de Theolog. Platonicâ.* & Bened. Pererii supr. solent ad hoc probandum adducere mirifica exempla diuersitatis liberorũ à parẽtibus, vt artificium rusticũ, de quo Columella lib. 8. & ad quod allusum à Calpurnio Eglo. 2.

Me docet ipsa Pales cultum gregis: vt niger albæ
Terga maritus ouis nascenti mutet in agnâ;
Quæ neque diuersi speciem seruare parentis
Possit, & ambiguo testetur vtrumq; colore.

quod primùm factitasse Iacobum Patriarchã legimus Gen. xxx. Et licet D. Chrysost. *tom. 57. in Genes.* censuerit hoc naturæ modum transcendisse, & Isidorus *li. 12. Orig. c.1.* cõtra naturã fuisse significet; id tamen nõ ita capiendũ, quasi negent naturali rationi consentaneam hanc colorum in fœtu varietatem; sed tantũ ꝑter ordinariũ naturæ cursũ: nã solẽt parẽtibus colore similes agni gigni: hic autẽ industriâ Iacobi, q̃ ab Angelo tamen edoctus erat, teste Theodoreto *q. 88. in Gen.* cõtra accidit.

Nec enim naturali rationi consentaneum id fuisse, ignorauit Isidorus, qui rationem mox subiunxit, & exemplis confirmauit; vt & D. Hieronym. & D. Augustinus, & Galenus, & Plinius, quorum omnium verba habes apud Pererium nostrum. Addi potest simile exemplum de prole albâ, ex vtroque parente Æthyope ex Heliodori Æthiopicæ Hist. *lib. 1.* & tale, quod Buscoducis personatus dæmon ad vxorem concubuit, asserens, vt sunt petulantes ebriosi, se dæmonem gignere velle; natus ex eo concubitu infans dæmoni facie similis, qui simul ac natus lasciuire & saltitare cœpit, *narratur ab Hier. Torquemada in Horto Florum.* Sed hoc exemplo & similibus conclusio non satis probatur. Nam hæc tribui possunt imaginationi matris; vt tribuit D. Isidorus his verbis; *hanc enim fœminarum dicunt esse naturam, vt quales perspexerint, siue mente cogitauerint, in extremo voluptatis æstu, dum concipiunt, talem sobolem procreent. Etenim anima in vsu venereo formas extrinsecas intùs transmittit eorumque satiata typis, rapit species eorum in propriam qualitatem.*] quod apertè à D. Hieronymo *Tradition. in Genes. cap. 30.* accepit; qui matri quoque totam vim tribuit; vt & D. Augustin. de Apiboue agens *lib. 18. de ciuit. Dei cap. 5.* sed & Thom. Morus Martyr carmine lepido, quod etsi totum Pererius refert, ego partem decerpam, quæ nobis vsui;

Aqui graues tradunt sophi:
Quodcunque matres interim
Imaginantur fortiter
Dum liberis dant operam;
Eius latenter, & notas
Certas, & indelebiles,
Modoque inexplicabili,
In semen ipsum congeri:
Quibus receptis intimè
Simulq; concrescentibus;
A mente matris insitam
Natus refert imaginem.

& ita vult factum, vt quæ marito quatuor dissimiles proles legitimas pepererat, quia secura de absente non cogitabat; vnum ex adulterio conceptum currucæ huic simillimum ediderit; eò quod cõcipiens metuerit ne velut lupus in fabulam maritus interueniret. Dissimilitudinis tamen illius causa esse potuit, quod dum illos conciperet, mentę & imaginatione aliis mæcha intenderet. Putarim itaq; fieri posse, vt propter solam fœminæ imaginationem id contingat, licet fatear vt plurimùm concurrere imaginationem vtriusque; vt docet Fran. Valesius *d. lib. de Sacrâ philosophia cap. 11.* Neuter tamen tunc agit per imaginationem in corpus alterius. Nam imaginatio operatur dumtaxat in semen prolificum, quod pars imaginantis fuit, & ideo semini anima imaginantis non quidem actu talem formam imprimit (v. g. co-

lorem cutis vel crispitudinem capillorum) cuius actu semen capax non est; sed virtutē quandam & ex generante deferendi & conferendi in fœtum quem format, ea quæ generanti secundum animam insunt, vt in corpore generato incipiat esse corporaliter, quod in animâ generantis erat spiritualiter. *lege eundem Valesium, cuius sententiam coniunxi cum explicatione Tostati q. 10. in d.c. 30. Genes.* sed an sufficiat ad hoc imaginatio solius maris? videtur velle Plinius lib. 7. c. 12. dum vtriuslibet cogitationem memorat & forte Marsilius Ficinus supra, dum promiscuè parentum meminit, & Calpurnius versibus ante laudatis; putarim tamen eos id noluisse, sed requirere vtriusque concursum; non maris duntaxat, qui an solus sufficiat, problematicum, quia incertum est, quid & quantum conferat semen virile aut fœmineum ad fœtus materiam atque conformationem. Si fœmina semen non emittit, vt voluit Aristoteles *in libr. 1. & 2. de generat. animal.* aut si formam viuenti tribuit solus pater, vt nonnullis visu; aut si ad generationem vtriusque semen pro materiâ & formâ simul accurrat, quod medicorum præcipuis placuit; probabile est, patris imaginationem sufficere: si verò pater solum ad formam conferat, mater ad formam conferat æquè, & sola materiam suppeditet; probabilius foret, non sufficere. Quicquid est, illud

con-

constat ex imaginatione tempore conceptus, nō satis efficacem esse conclusionis nostræ probationem. Magis vrget imaginatio quæ post conceptionem succedit. Nam videmus prolem etiam iam formatam in vtero maternæ imaginationis dispendia sentire, vt in prægnantibus accidit quotidiè. Legi Witebergæ ciuem cadauerosa facie natum: eo quòd mater vterum ferens obuio cadauere subitò fuisset pauefacta: Isenaci, pudicam & formosam matronam scribunt peperisse glirem; quia *ex vicinis aliquis gliri nolam appenderat, ad c[...]us sonitum reliqui fugarentur: is occurrit muli[...]ri grauidæ, quæ ignara rei subito occursu & aspectu gliris ita est conterrita, vt fœtus in vtero degeneraret in formam bestiolæ.* Nicolao 3. Pontifice Romæ quodam in palatio mulier infantem vrso similem peperit, eò quod (medici iudicârunt) ibidem variis in locis vrsi depicti cernebantur. Quid aliunde exempla peto? maternum paternumque genus suggerit. fuit in materno genere Antuerpiæ, quæ vterum gestans simiam in deliciis habebat; vnica e[...]ata filia multa simiorum retinuit: nam & puellula latitare, & gesticulari, & similia non pauca. Ex paterno Lud. Delrio Vir honoribus clarus, ob fidelem Regi nauatam operam, à perduellibus Bruxellæ captus in pleno Senatu; vxor grauida, cùm in domum irrumpentes sediosorum duces vidisset, exterrita; post peperit,

N. Comment. in cap. Gen. 30.

quem de fonte lustrali suscepi:is infans semper oculis externatis maternum pauorem; iam adolescens emotæ mentis persistit. Fugio domestica mala. Scribit Fernelius *lib.de hominis procreat.* pa' nem, si dum ouis incubat linteis albis circumtegatur, albos omnino pullos, non variantis coloris edere. Quæso, num oua non sunt corpus seiunctum? Vides tamen imaginationis efficacitatem in illud. Præterea, cùm imaginatio accenderit calorem in corpore imaginantis; cur contiguum ei corpus nequeat etiam calefieri.

Manum tollo de tabula: moneo tantum, vel moueo potiùs dubium.

B. Augustinus narrat quendam, *quandocunque ei placebat, ad imitatas quasi lamentantis cuiuslibet hominis voces, ita se auferre à sensibus, & iacere solitum mortuo simillimum; vt non solum vellicantes atque pungentes non sentiret; sed aliquando etiam igne vreretur admoto, sine vllo doloris sensu nisi postea ex vulnere. Hunc porro non obnitendo, sed non sentiendo non mouisse corpus suum probat; quod tanquam in defuncto nullus inueniebatur anhelitus: hominum tamen voces, si clariùs loquerentur, tanquam de longinquo inaudisse se postea referebat.* lib. 14. de Ciuitat. Dei cap. 23. Hoc vir eruditus factum vult, quia per vehementem imaginationem ille seipsum abstraxerit à sensu rerū præsentium. Cogita (lector) an non sit verisimiliùs hunc magum fuisse, & ope dæmonis ex pacto in

exsta-

exstasim sic abripi consueuisse. Nam huiusmodi effectus omnẽ imaginationis vim clarè superat; cùm exstasis à voluntate humana non dependeat, vt suo loco ostendetur. Pergamus ad aliam quæstionem.

QVÆSTIO IV.

An solo contactu, visu, voce, afflatu, osculo, vel nudi lintei applicatione vulnera & morbi sanari, & alia mira huiusmodi perfici naturaliter possint?

QVotquot asseruere, commune hoc ponunt fundamentum superstitionis suæ: spiritus per arteriam ex corde promanare, & per visum aspicientis, vel per os loquentis, vel per poros tangentis erumpere; &, visi, audientis, vel tacti se arteriis insinuare, indeque cor petere, & eò efficacius penetrare; quo spiritus vehementiori voluntate videntis, loquentis, aut tangentis fuerint emissi. A

Prima conclusio, *vis ista voci non est tribuenda.* probatur, quia vox in audientem nihil potest operari nisi per accidens, ratione soni vel significationis verborũ alterans audientem eâ quam adfert lætitiâ, timore, mærore, &c. vt optimè Vairus docuit.[a]

[a] d. lib. 2. c. 11. Item Condronchus li. 2. de morb. venefi. c. 5.

Non obstat quod adferunt, mirabiles effectus malis carminibus Magos operari, v. g.

insu-

insusurratis quibusdam verbis in aurem tauri, belluam prosterni vt mortuam; rursus aliis, eam in pedes erigi. Parentum quoq; exsecrationes vix vnquam irritas cadere: Non inquam hæc obstant, quia illa de tauro ac similia fiunt à dæmone, vi pacti. Execrationum verò effectus; si repentinus, oriri potest ex vehementi alteratione verecundiæ, timoris, tristitiæ; si verò lentus sit & tardus, nō id putandum sono verborū perfici, sed Deū punire iusto iudicio liberorum nequitiā & impietatem. Huc ego retulerim illud Westphalæ mulieris, quæ diris & deuotionibus filium reddidit immobilem; quod ad dæmonis operationem alii retulere.[a]

[a] Ananias libr. 4. de Nat. dæm.

Secunda conclusio, *nec etiam visio sola, vel cùm imaginatione nuda, ad hoc satis efficax est.*

B Hoc de fascinatione probant Vairus *l. 2. c. 9. Ananias d. l. 4. Condronchus d. l. 2. c. 2. Bokelius lib. de philtris c. 1.* sed de sanitate & similibus effectibus par ratio est.

Supponunt contrariȩ sententiȩ auctores, oculum aliquid emittendo cernere cū Platonicis. Sed quomodo iam pridem exhausti non sunt visiui radii isti, aut quæ hæc vis suppeditatrix nouȩ semper materiæ? verior longè ac receptior est sententia Peripateticorum & Theologorum, visionem fieri intro-susceptione speciei obiectum repræsentantis: potestatemque videndi, potentiam esse passiuam, quæ alterari, non alterare queat.

Visio quoque actio immanens est; qua finitâ nihil in obiecto superest, vtpote cui nihil accessit, vel in illud transiuit. Sunt hæc verissima, multa tamen primâ specie videntur repugnare. Amor ex mutuo aspectu, lippitudo, anicularum fascinatio, speculorum vitiatio, galgali, lupi, strutio cameli, gallinacei, & reguli per visum efficacia; quæ nunc breuiter remouenda.

Visus, amoris initij & incrementi, dumtaxat est occasio quædam, nam principio visæ formæ simulacrum visus offert imaginationi: quod simulacrum phantasia voluens ac reuoluens, causa est, cur homo istud obiectum iudicet dignius esse, quod ametur & expetatur, rebus cæteris. Sic incipit quis amare: mox amor præsentia rei amatæ fouetur & gliscit: non quòd obiectum externis oculis videat (nam & absentes magis amore cruciantur) sed quod assiduè de illo cogitet, illudq; plus quàm par est æstimet, & sibimet imaginando fomenta & faces præbeat ardori. Etenim si non intrinsecum malum foret, & ab externa penderet visione; cur, cùm plures simul eandem videant & ab eadem videantur, vnus iste deperit, contemnunt cęteri?

Lippitudo & à menstruatæ visu speculis inustæ maculæ, non ab ipsâ visione & oculi organa manant; sed vel ab halitu infecto per os ac nares erumpente, vel ex concauitati-

bus oculo vicinis,& ſuffuſioni mixtis ſpiritibus contagioſis. Ad oculum enim eſt foramen, cui indita pupilla, ex qua per neruum opticum viſio procedit, actio ſanè innoxia. Eſt etiam foramen cerebri aliud, vnde neruus motiuus, de ſecundo neruorum coniugio natus, prodit; per hoc foramen cerebrũ fundit lacrymas, lippitudinem, & alios prauos humores ac ſpiritus,& inde per exteriores oculi partes,& orbis ipſius circumferentiam,inter palpebras & tunicam candidam, huiuſmodi fluores ſtillant.

Trux aſpectus vetularum, deformi ſuo ſqualore ac tetritudine, poteſt infantulos perterrefacere. timor poſtea concitans humores facit,vt citiùs morbi erũpant,ad quos tenellum corpuſculum iam erat diſpoſitum ac præparatum.

Galgalum,ſeu rupiculam,ſeu hianticillã, auem ſcribunt Plutarchus lib. 5. Sympoſiac. c.7.& Heliodorus lib.3.Hiſt.Æthiop. ſi oculos in ictericum defigat, ſibi morbum, ægro ſanitatem adferre. quod ſi verũ,de quo meritò Vairus dubitat; retulerim ad occultam aliquam ſimilitudinem ac ſympathiam morbi & auiculæ,non ad eius viſionem,hæc tantum occaſio eſt alterationis, quæ rem perficit.

Mærim lupi quia priores viderant, vocis ei facultatem eripuerunt? Miſſas fac, bone vir, nugas poëtarum de Maëri. quin potius

D. Ambrosium laudas, ita scribentem; *Lupi si quem priores hominem viderint, vocem ei quadam naturæ vi videntur eripere: si autem eos homo prius viderit, exagitari memorantur.* lib. 7. in Luc. c. 10. Sed causam cape. Thom. Cantipratensis hoc vult fieri, quia lupus radiis oculorum suorum immissis homini, eius spiritus visiuos in instanti desiccet: iis arefactis arteriæ desiccentur, & sic instrumento vocis obligatius impedito hominem raucescere *lib. 2. de apib. cap. 57. p. 39.* Verum hoc de radiis non admitto. Ideò malim cum aliis dicere, id accidisse, quod qui in feram improuisam incidunt, ob micantes eius oculos & aspectū formidabilem, metuunt vehementius: timor repentinus sanguinem ad cor fugat, & frigus cæteris membris inducit, & subitam totius corporis alterationem, hinc raucedo & vocis impedimentum. Nec vana videtur ratio venatorum, nempe lupum; si prior hominem videat, se ad vindictam recolligere, & sic noxium quendā illi, ne clamare queat, vaporem quasi insufflare, qui cum venenatus sit, potest raucedinem adferre: cùm verò se ab homine iam deprehensum videt, ac visum fuisse, metuere & fugam meditantem de hoc vapore emittendo non cogitare. Iul. Scaliger hoc de lupo totum falsum contendit.

Nec struthiocamelus, nec tardigrada & domiporta testudo aspectu pullos ouis ex-

cludunt: in arenis enim ea relinquunt, & adſpiciunt, ſolùm vt arceant nocitura: poſtea benigna mater tellus ea calore maturat. ſicut & lacertis accidit.

Ferarum rex Gallinacei metuit aſpectum re verâ, nec fucus eſt dæmonum (vt quidam ſcripſit[a]): ſed metuit ex quadam arcanâ antipathiâ. Sic enim videas buffone hiante, quaſi coactam, miro cum eiulatu muſtelam ſe ori deuorandam inſerere.

[a] Ananias d. lib. 4.

De reguli ſeu baſiliſci intuitu notior narratio eſt quàm verior. Si reperitur hoc animal, violento halitu ac virulento vicinum inficit aërem, iſte necat accedentes. Quod addunt ſi ſe in aquâ purâ & limpidâ conſpiciat, ipſummet emori: dicam verbulo, non credo. Nam ſi ſpiritus iſti ex eius oculis exirent; ipſi videnti forent connaturales, quare nec interimerent: ſin connaturales non ſint, priùs in oculis incluſi, debuerant nocuiſſe, ab aqua verò eos infici & venenari ridiculum.

C Adiiciam his Vairi argumentis vnũ, quod mihi videtur difficilius. Norunt Hiſpaniæ genus hominum, quod vocant ZAHVRIS, nos *Lynceos* poſſumus nuncupare; cùm Madriti Anno cIↃ. IↃ. LXXV. verſarer, talis ibi puer viſebatur. Ferunt hoſce videre, quæ abdita in penitis terræ viſceribus, venas aquarum & metallorum, theſauros, & ſub ſarcophagis ſita cadauera. res rece-

ptissima & celeberrima est: & fieri posse cen-
suerunt, non Pindarus, Tzetzes & alij poëtæ
modò; sed & philosophi [a]: quorum nonnul-
li vim hanc humori melancholico, & na-
torum inde spirituum vehementiæ ascri-
bunt. Melior hæc ratio foret, si tantùm pu-
tarent se videre non visa: nunc cum visis ve-
ritas respondeat, inanis est. quid sentirem,
alias explicui [b], nec muto sententiam, ve-
nas aquæ nouerunt, ex vaporibus manè &
vesperi locis illis expiratis. Venas metallo-
rum cognoscunt, ex herbæ quodam genere
illic nasci solito. Thesauros & cadauera (di-
cunt enim, quæ & qualia) putarim à dæmo-
nibus ostendi & indicari. Potest acies ocu-
lorum, quando nullum densum corpus in-
teriicitur, diffusissima spacia transmittere:
sed medium istud sarcophagorum aut tel-
luris, tam densum, solidum, & opacum, id
vel omnino expers, vel parum capax est il-
luminationis & pellucidatis; quæ ad viden-
dum necessaria. Accedit quod hanc isti fa-
cultatem videndi solent ad certos dies re-
stringere, feriam tertiam & sextam, quod la-
tentis pacti indicium. Quin etiam rubedo
oculorum, quæ in Zahuris maxima conspi-
citur, plus noceat quàm iuuet acumen ocu-
lorum.

Conclusio tertia, *Neque contactus solus per se ad hæc est idoneus satis.*] De fascinatione pro- D
bant Vairus & Condronchus [c], sed argumē-

[a] Cælius Rhodiginus lib.16 antiq. lect.c.2.& Vairus d. lib.2.c.4.
[b] Cõment. in Medeæ v.231.
[c] d.l.2.c. 10.d.l.2.c. 3.

ta id æquè conuincunt de cæteris mirandis effectibus.

Primò, Tactus, quatenus tactus, homini datus fuit ad *propriæ vitæ* conſeruationem, nec vim habet aliam, niſi tangendi. Si verò vim aliquam habet huiuſmodi mira perpetrandi; *vis illa* ſit oportet ſalutaris naturâ ſuâ, vel noxia. Si ſalutaris; ſuo priùs corpori ſalutem adferret: ſi noxia, prius necaret eum cui ineſt: horum tamen nihil cernimus contingere. Deinde in omnes æqualiter ageret, quos tangeret; ſanaretq; vel læderet etiam quos nollet. Nullis deniq; foret opus aliis obſeruationibus ac ritibus. quæ cuncta videmus aliter ſe habere.

Scio farragines multiplices experimentorum contra ſententiam noſtram adferri: ſed parui ſunt momenti.

Primò tradunt torpedinem ſariſſâ ictam tenentis manum corpusq; totum torpefacere: hyenæ vmbrâ canes obmuteſcere: ſerpentem quernis contactam frondibus emori; eandem ibidis pennâ ſiſti: viperam arundinis vel faginæ virgulæ percuſſione obſtupeſcere: veſpertiliones foliis platani abigi, eryngium capræ ſumtum ore, greges totos ſiſtere: cæteras pennas aquilæ pennis mixtas, contactu abſumi: lepore marino viſo vel tacto, necari nonnullos: lupinas fides ſi iungas agninis, iſtas diſſilire. *Reſpondeo* hæc cuncta ratione antipathiæ naturalis eueni-

re,& occultarum qualitatum diffusione noxia his aliis. nec valet consequentia, si inde ad hominis contactum quo tangit alium hominem argumenteris. nam homo homini speciꝫ similis est,nec naturalis antipathia in eâdem specie locum habet , illa alia specie differunt.

Secundò illud Lucani de Echineide seu remorâ, vrgent;

—Puppim retinens auro tendente rudentes
In mediis echineis aquis.—

Respondeo,id cùm semel aut bis tantum acciderit,si accidit; casu ex aliâ quapiam causâ accidisse. Ecquid post tot centurias annorum tam frequenti nauigatione causæ,vt nihil huiusmodi audiatur ? certè non mortua species; Vidi vnam apud Iacob. Plateau Tornacensem, habent & alii alias. vis potius illa sistendi conficta fuit;sed quia DD. Basilius & Ambros. in Hexam. meminere : potes confugere ad occultam aliquam qualitatem huius bestiolæ,quæ vim habeat sistendi motus. Lege si lubet Conimbricenses nostros *in lib. 7. Physic. 2. q. 1. a. 6.*

Tertiò icta fides aliam vnisonam cogit tinnire. *Resp.* cùm æqualiter vtraq; sit extensa,nec admodum procul ab inuicem remotæ sint, recipiunt eandem aëris crispati reuerberationem.

Quar-

Quartò Magneti ferrum affricatum potest aliud ferrum attrahere. Taurum furentem si ficui alliges, statim mansuescet. *Resp.* vtrumque fieri posse occultâ quadam simpathiâ atque consensu qualitatum. De magnete multis nostri Conimbric. d.q. 1. a. 3. eos adi. De tauro non ego credulus, nec qui velim periculum facere, scio tamen ad causam physicam referri à Glycâ; quod ficus inter arbores succi plenissima sit: quamobrem halitum ex se calidum, aërem secantem, penetrabilemq; emittere; qui tauri alligati ferociam domet, & appensarum carnes auium mollefaciat.

Quintò. Cum puella napello educatâ, si Alexander Macedo consuesset, lethalis ei, iudice Aristotele, contactus fuisset. *Resp.* non contactu solo, sed sudoris & halitus commixti contagione, hanc eum pestem fuisse hausurum. Sed contagio nihil habet mirum, neque insolitum.

Sextò. Cadauer coram occisore, propter præcedentem contactum, sanguinem solet fundere. *Resp.* Varias reddi causas. quidam miraculo tribuunt; quidam casui, quo factum sit aliquando, vt cadauer tum cruorem mitteret, cùm præsens erat reus homicidii. recensui alio loco multas hac de re sententias, & auctores laudaui [a]: neque adhuc dum video, quid solidius adferatur illâ antipathiâ, ex vehementi odio occisi in occiso-

[a] Cõmen. in Octauiam Senecæ vers. 127.

rem; quod qualitatem latentem & arcanam impresserit corpori, cum cadauere permanentem: & huc referendũ illud Lucretii.

Idque petit corpus mens vnde est saucia amore.
Namq; homines plerũq; cadunt in vulnus, & illã
Emicat in partem sanguis, vnde icimur ictu.
Et si cominùs est, hostem ruber occupat horror.

Vt sit viui amantis & mortui hostis comparatio. *Sic Lemnius lib. 2. de occul. natur. mirac. cap. 7. Langius epist. 40. Pictorius Dialogo 9. Gemma lib. 1. de caracterism. cap. 6.*

Septimò obiiciuntur varia curationũ genera mirè frequentia. Inprimis praxis quotidiana militum, qui solo afflatu, osculo, aut nudi linthei appositione sanant; etiam atrocissima vulnera; quam vocãt *artem S. Anselmi*, item genus illud *Salutatorum*, vt vocant in Hispaniâ, vel *Gentilium S. Catharinæ, aut S. Pauli,* vt nuncupant in Italiâ, vel *feriæ* VI. *parasceues filiorum,* vt nominant Belgæ; qui omnes dono sanitatis in variis morbis se præditos gloriantur, iuuat eos auctoritas Pomponatii *lib. de Incantation. cap. 3.* qui respondet, sicut in herbis, lapidibus & animantibus inueniuntur hæ virtutes sanandi: sic nihil repugnare, quin & in tota humanâ specie similes vires inueniantur, vt in vno homine sit virtus talis lapidis, in alio talis plantæ. Quod ergo planta hæc vel lapis ille possit, idem hominem etiam hunc & illum naturæ vi effecturũ.] Implicatior hæc res est, quàm

vt vna propositione queat enodari. Quare dico primo, Donum conferendæ sanitatis siue curationis, esse donum supernaturale, & gratiam gratis à Deo datam.] hoc certâ fide tenendum, ex D. Pauli verbis [a]; *alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ; alii autem sermo scientiæ, secundum eundem spiritum; alteri fides in eodem spiritu; alii gratia sanitatum in vno spiritu; alii operatio virtutum, alii prophetia; alii discretio spirituum.*] Tale curationis donum; sed à febribus tantùm sanandi, habere putantur in Flandriâ, quotquot nati sunt ipso die Parasceues, & quotquot nullo fœmineo fœtu intercedente septimi mas[...] legitimo thoro sunt nati: quod nequit ad naturalem causam reduci. quare prodigiosa est curatio; &, si nihil superstitionis accedat, reducenda ad hãc primam conclusionem. non enim absimile vero est, ob diei honorem & mysterii sanctitatem, & honorem coniugii, hoc Deum concessisse. Nec etiam potuit nisi virtute diuinâ fieri, quod refertur Reges Angliæ olim quosdam annulos benedixisse vtiles neruorum contractionĩ & spasmo ac morbo comitiali; eosdem etiam contactu strumosos sanare solitos, & vtrun[q]ue concessum D. Eduardi Regis meritis, sc[ri]bit Polydorus Virgilius *lib. 8. Histor. Angl. fol. 140.* Nescio an eodem referendum illud Petri Blesensis Archidiaconi Bathoniẽsis; cuius opera & studio Ioãnis Busæi nostri partim de nouo, partim correctiùs

[a] 1. Cor. 12. ver. 9.

edita anno ſuperiore; ſcribit Bleſ. *Fateor quidem*(ait) *quod ſanctũ eſt Domino Regi aſſiſtere: ſanctus enim & Chriſtus Domini eſt, nec in vacuũ accepit vnctionis regiæ ſacramentum; cuius efficacia ſi neſcitur, aut in dubium venit; fidẽ eius pleniſſimã faciet defectus inguinariæ peſtis, & curatio ſcrophularum.*] tantum ille epiſt. 150. ad clericos aulæ Regiæ. Prodiit ante annos duos liber bene prolixus cuiuſdã Guilh. Tookeri, cui titulus *Chariſma ſiue donum ſanationis*, quo conatur docere, hoc chariſmate ſanandę ſtrumæ prę ditam, quæ hodie regnat in Angliâ, Elizabetham; accepi librum dono Illuſtris Viri *Marci Velſeri* Patricii & Conſularis Auguſtani, qui quâ eſt eruditione & humanitate, noluit me beneficientiæ ſuæ expertem eſſe. Eo in libro mihi multum adulationis, & fuci, parum ſinceritatis & veritatis viſum ineſſe; nec fidem mereri. Inprimis vult hoc donũ Regibus Angliæ ab ipſo vſque Lucio competiiſſe: nec quidquam affert ad id probandum. nec fieri id poteſt. Nam poſt Lucium multi Reges nõ Chriſtiani fuêre; quos ille vnctos nõ dicet opinor. deſiit ergò penes illos Chariſma & interruptũ fuit. Et cur meritis D. Eduardi demit, quod tribuunt cęteri? an vt Francię Regibus antiquioris priuilegii ſplendorem eripiat? an vt doceat (*quod impudenter aſſerit pag. 84.*) Reges Francię per quandam propaginẽ ab Anglię Regibus accepiſſe? & vide, vt probet. quia Francorum ferè totæ prouinciæ iuriſdictioni

Regum Angliæ ſubiiciebantur. bellã rationẽ & dignã à Francis elucidari, ꝙ nõ diffido facturos, niſi inepto huic ardelioni reſpondere dedignentur. Nec illud quidẽ probat, vt nec Polydorus, licet aſſerat idẽ ſucceſſoribus Eduardi collatum; ꝙ Eduardo: de quo quis nõ immeritò dubitet. nã nec in bullâ canonizationes D. Eduardi, nec in vitâ eius cõſcriptâ ab *Eilrhedo* Rhiuallenſi amplius habetur, q̃ D. Eduardũ quandã mulierẽ ſtrumoſam perſanaſſe; nec vnũ verbum additum de ſucceſſorum chariſmate, vt nec à Tagantio, quem ipſe etiã adducit, & vtriuſq; verba adſcribit, vt in manifeſto mendacio deprehendatur. Solum ergo illi de Eduardo probarũt. Addo ex Bleſenſi Hẽricum II. de quo loquebatur: Polydorus addit ſui temporis Henricũ VII. & Henricum fortè octauum, ſed nõdũ ſchiſmaticum, nondum hæreticũ: nam Hiſtoriam ante *ſcripſerat*. Quid ſi Polydoro dicam me credere, *ſi ipſe* Henricus VIII. pro mẽdaciſſimo ſcriptore eum non habuit; ſi non idem Cambdeni, & quotquot rerũ Anglicarũ benè periti, iudicant? Res tanta vnico teſte non poteſt probari. Tookerus autem idẽ donum cõtendit nõ ſimpliciter cõceſſũ Elizabethæ, ſed multò excellentius, quia ſanctior Eduardo. Non mirere: nam & Apoſtolis, & Sanctis omnibus, & ipſi Sancto Sanctorũ præfert eo libello in Præfat. & c. 3. 4. non ſemel. Demum quo pacto probat hoc Reginale mira-

culum?

culum? Primùm *pag.90.* per fictitium quoddã ſuum colloquium cum Pontificiis quibuſdã, quorum nec nomina, nec colloquii locum aut tempus addit; ne deprehendatur. cur nõ finxiſti, Sanderum, Campianum, Alanum, Stapletonem? gloriosè de his triumphares. Nunc reſpondeo eſſe quendam, qui de quodam cuidam nihil credit. vis ſcire? ego, tibi, de toto hoc colloquio. Summa colloquii, ſe illos conuiciſſe bullas excommunicationis in Henricum VIII. à Clemente VII. & à Paulo III. & in Elizabethã à Pio V. latæ impias fuiſſe; quia Reginę Elizabethæ chariſma ſanationis integrum remanſiſſe poſſit oſtendere. quo audito, illos quaſi animis conſternatos ſubitò conticuiſſe, opinor impudentiã tantam admirantes; vel metu delationis negare non audentes. Sed quo pacto probat? primũ ſe à teſte fide digno inaudiuiſſe, quendam Romanenſium fidei in viâ ſibi occurriſſe propè Londinum, qui fateretur, ſe ſtrumâ Reginæ contactu liberatum. Quaſi verò ille vnicus teſtis; nec nominatus, nec iuratus, nec temporis, nec circumſtantiarum cęterarum memor; ſufficiat ad conuincendum. His addit poſtea, teſtes alios alio curatos tempore, quos nominat omnino quatuor, duos maſculos & fœmellas totidem; vt ſint duo paria. Et hi ſunt *multa millia, quos ait ſanaſſe, & velle ac poſſe infinitiorem numerum.* Probat etiam à cæremoniarum ſanctitate; quæ mihi ſuſpe-

ctæ,

ctæ,quia video medicos priùs emplastra applicare; & eas longè diuersas esse ab iis, quib⁹ vsum fuisse D.Eduardũ ex Eilrhedo Tookerus non ignorat. Tertia probatio deducitur ex eo, quòd Regina nec omnibus, nec semper, sed aliquibus aliquando hanc gratiam & grauatè solet impertiri (*pag.105. & 106.*) item quòd pars magna hominum curata istius gratiæ beneficio, quasi relabitur in pristinum morbi statum (*d.p.106.*) quod potiùs est indicio, non esse hoc charisma à Deo; cuius pfecta sunt opera & sanationes; contra, quæ ope malorum spirituum fiunt, nec planè sanant, nec perpetuò liberant. Nec ad rem facit quod ex Chrysostomo subdit: nam id ad principium sanationis pertinet, non ad recidiuam morbi: de qua nunc loquimur. Probat etiam quia quidam Iudocus Hundius eam curationem pictam in lucem dedit. cur non addidit epigrãma aliquod? Nã *pictoribus atq; poetis, quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.* Nec plura habet probandi genera: postea cap.9. soluere conatur obiectiones aduersariorum; quas ita proponit, vt appareat eum Puritanos & ceteros merè Caluinistas planè habere dissentientes, & inficiantes ac damnantes totam hãc scrophusanam stropham. si nec fratres eius Euangelici credunt: frustrà petat, me Catholicum sibi credere; qui ipsum & fraterculos illos omnes pro hæreticis habeo: & ex ipsiusmet opere possum effi-

caciter Catholicis (nam Caluinianos aut Caluinopapistas nihil moror) persuadere, nō temerè credēdum libro Tookeriano. Argumenta hæc sunt. Miracula ꝓpria sunt Ecclesiæ Catholicæ, & nulli dantur qui sit extra Ecclesiam Catholicam (*hoc probat c. 5.*) Sed Elizabetha est extra Ecclesiam Catholicam. ergo Elizabethæ non dātur miracula. Minorem probo. quia Ecclesia Romana sola est Catholica. Elizabetha, vt schismatica, est extra Ecclesiam Romanā. ergo Elizabetha est extra Ecclesiam Catholicam. Maior probatur, quia Ecclesia Catholica eadem est, quæ vniuersalis. Romana sola est vniuersalis. ergo sola est Catholica. solam esse vniuersalē; docent omnia Historiarum monumenta: certè vestra Anglicana, cuius caput est Elizabetha, mediam insulam non egreditur. *Secundò.* Nō possunt miracula fieri ad cōfirmationē falsæ fidei: (*non semel hoc dicis, & verè dicis.*) Sed fides quam profitetur Elizabetha est falsa fides. ergo ad confirmationem fidei, quam ꝓfitetur Elizabetha, non possunt fieri miracula. Minorem negabis; probabo, quādo articulos fidei Elizabethinæ mihi ꝓposueris. interea q̧a Catholicos alloquor, quibus certū est Elizabethā esse Sacramentariā, & proinde hæreticam, argumentū est prorsus apodicticū. Nec potes retorquere, dicendo nō faceret miracula, nisi vera ei⁹ fides foret; sed facit, ergo vera est ei⁹ fides. nā assumis ꝓ explo-

rato, id de quo disceptamus: ego verò p̄missis nitor, q̄ Catholicæ sunt fidei, hoc est certissimæ. *Tertiò* in Ecclesiâ Catholicâ semp̄ effulsisse charisma sanitatis, ꝓbas toto ca. 4. ex D. Irenæo, D. Augustino, D. Nysseno, D. Gregorio Magno, & aliis, de reliq̧is D. Stephani, de Gregorio Thaumaturgo, Hilarione, & aliis Sāctis, vsq; ad nostra fermè tēpora. Vnde argumentor: Horū fuit vera Ecclesia: nos Papistę sumus in eâdē in qua ipsi fuêre. ergo nos sumus in verâ Ecclesiâ: vos in aliâ estis, quàm nos: ergo vos non estis in verâ Ecclesiâ. Vnde sequitur verum & inuictum esse primum argumentum nostrum. Illorum Patrum veram Ecclesiā fuisse, tu ipse fateris; quia fateris, per hæc miracula illorū probari miraculorum continuam efficientiā. Negas nos in eadem cum illis Ecclesia esse? probo. illi Romanum Pontificē pro capite Ecclesiæ visibili agnouerunt, vt & nos: illi crediderūt, quicquid *nos credimus*; *purgatoriū*, *septē Sacramēta*, *p̄sentiā corporis Dominici in Eucharistia*, orandum pro defunctis, &c. quæ vos negatis, nos profitemur: nec nos quicq̄ credimus, quod illi non crediderunt: vos autem nec vnum illorum, quos nominasti, miraculorū verorū patratorē laudare potestis, quo cū in fidei catholicæ articulis p̄ omnia cōueniatis, aut à quo nos in collo dissētiamus. Ergo nō vos, sed nos, in ipsorū Ecclesiâ, hoc est vera, sum⁹. Ergo pręterea fatearis oportet, vel

illorum

illorum miracula non fuisse vera miracula, vel Reginæ vestræ; quæ alterius Ecclesiæ, alterius fidei est, quàm illi fuêre; vera miracula non esse.

Denique si quæram à te; cur in sanitatibus à Vespasiano, Pyrrho & aliis Gentilibus, vel hæreticis collatis, non recognoscas manum Dei, sed Diaboli? respondes c. 5. quia infidelium opera huiusmodi actu & factu impurorum spirituum fiunt, & laudas D. Augustinũ huius sententiæ verissimæ auctorem. Respon de igitur, cùm hanc sententiam veram esse credas; an fas tibi sit, credere miraculis, quæ CHRISTIANISSIMI Franciæ Reges in hoc genere ad fidei Apostolicæ Romanæ confirmationem operarentur? si fas credere, ergo iam concedis in probationem falsæ fidei (sic enim profiteris) vera miracula patrari posse, quod negasti, & est falsissimum. Si verò dicis id tibi fas non esse; nec nobis Catholicis fas erit credere, quæ facit Elizabetha ad confirmationem fidei suæ, Dei ope fieri, aut vera esse miracula: sed ea cogimur dicere, vel fictitia, si non verè ægri; vel fieri physicâ aliquâ vi emplastrorum, aut aliorum adhibitorum; vel ex pacto tacito vel expresso cum dęmone; à quo nec hæreticorum genius, nec aliæ quædam circumstantiæ multum abludũt. Tu Tookere videris, quid me horum omniũ malis credere: nam tibi credere in iis, quæ asseris, nondum decretum mihi neque constitutum.

lib. 10. de ciuit. Dei.

tutum. Neque tu cures suadeo, quid ego de hac re credam: perge potiùs Dominam tuã palpare, & scribere, vnde caput vnctius queas referre. De Franciæ regibus; quorum adhuc nullus apertè hæresim professus fuit; res non Annaliũ modò, sed & medicorũ publicis libris, *vt Guidonis in Chirurg. magna tract. 2. doctri. 2. c. 5. & Ioan. Tagautii lib. 1. institution. chirurgicar.* & quotidiana certaque experientia est contestata; hoc illis beneficium quondam cõcessum fuisse, vt cõtactu strumas seu scrofulas sanarent. Si vis ea naturalis fuisset, nõ ꝑ traducem hæreditariam regni transiuisset in Regem solum, exclusis cęteris fratrib⁹; quorum sępè temperies, & complexio patri similior, quàm Regis ipsius. Conditio quoq; sceptri seu coronę, cui comes illa facultas medica, nihil tale poterat naturaliter largiri. De Pyrrhi Regis digito, contactu morbos sanante; iure optimo Anton. Mirandulanus censuit hoc mendaciis incredibilibus adnumerandum: vel, vt puto, dæmonicis potiùs. Nihilominus

F Dico 2. *negandum non est, aliquando nonnullos inuentos & inueniri, qui solo contactu sanant.* hæc cõclusio probatur legendis sanctorũ passim, & quotidianâ experientiâ. Et hæ sanitates conferuntur interdum dumtaxat ad certum tempus, vt legimus B. Petronillã à S. Petro, spirituali eius parẽte, ad breue tempus sanatam fuisse; & quod narrat Mich. Medina [a] de

[a] d. lib. 2. cap. 7.

puero quodam Salmanticensi: interdum ad totam vitam non redeunte morbo. Ad tēpus quidem id contingit, quādo sanans id à Deo impetrauit certam ob causam, maiusq; bonum sanitati, v.g. nę sanitate is abutatur, aut ad maius meritum patientiæ; alioqui ordinariè curationes miraculosæ perfectæ esse consueuerunt. Sanatio verò naturalis fit ad tempus; quando, subsecuta in melius immutatio, proficiscitur ex solâ vi imaginatrice ægri, vt de puero illo censuit idem Medina. Est in Hispania gen⁹ hominū, quod Saludadores vocant, vel Ensalmadores, eo discrimine, q̃ isti dicant se sanare vi orationis, quas conceptis verbis dicunt: illi, vi saliuæ & halitus, quem ęgro inspirant. De his dico 3. *Salutatores & Ensalmatores, nec possunt districtè & in vniuersū dānari, nec etiā in vniuersū approbari.*] etenim potest fieri vt aliquando nonnulli habeāt donū sanitatis: sic Victoria & Veracrucius[a]: & sic admittēda quæ Nauarrus[b] scripsit his verbis; *Porrò illi qui vulgò Salutatores vocantur (quantūcunque aliàs sint perditissimi homines) licitè possūt suo munere perfungi: quoniā gratia illa gratis data huiusmodi hominibus à solo Deo conceditur in vtilitatem aliorum, & allegat Margaritam confessor.*] Sed hoc nimis generaliter dictum. rarò enim sicuti vtuntur, licitè vtuntur: nec credendū tot hominibus pessimis hoc donum à Deo attributum. Quamobrem cōsulo Vicariis & Officialibus Episcoporum, cęterisque ordi-

[a] Victor. relect. de Magia. Veracruz. l. 2. de anima specul. 2.
[b] Manual. c. 11. num. 36.

nariis, vt priusquàm permittant, eos hoc curationis munus obire, diligẽter examinẽt, an naturalib⁹ vtantur remediis, an verò per gratiam gratis datam, an per pactũ cũ dæmone operentur: quæ sunt ex circũstantiis cognoscenda. Quod vniuersim non sint reiiciendi contra quam insinuat Ciruelus *3.p. de superstition. c.3. & 7.* probatur. quia nunquam abbreuiatur manus Domini, ne hanc gratiam quibus vult largiatur. certum tamen puto, hanc nunquam largiri nisi Catholicis: hactenus enim nulla hæretici miracula fecerunt.

Dico 4. *solo cõtactu, aut sibilo, aut halitu, aut osculo, naturaliter quenquã alteri grauem & verum auferre morbũ, vel vulnera sanare, vel ferrũ extrahere posse, non credo.* hæc conclusio tota est contra Pomponatium; &, quo ad contactum, etiã repugnat Veracrucio. Illius fundamentum iam posui, huius autẽ hoc est: naturali complexione vel constellatione quidam sunt nociui, quod in fascinatione patet ex solo aspectu. ergo ex iisdem causis, quidam naturali cõplexione vel constellatione erunt salutares & medici. Sed tã paucis verbis multa supponit, non concedenda. primò ꝙ de constellationibus, Albertum secutus, ait, verum non est. Si loquitur de constellatione, quando iste nascebatur, omnes eam vim habituri, qui tũ nati. quod quis credat? si de constellatione sub tempus contactûs; poterunt sanare omnes, quotquot tunc tangent: si de vtraque

ſimul; annꝰ ille magnꝰ interceſſerit oportet, qui eandem ſtellarum poſituram & influxus reduxerit quando tangit;qui erant, quando natus, at quis tanto viuit vel vixit tempore? Alioquin non poterit hoc alia die præſtare, quàm quando poſituræ æqualitas iſta, quã oportet,acciderit.quàm igitur incerta futura hæc curatio! Secundò quod vulgarem illã de faſcinatione opinionẽ admittit, hoc poſtea docebo prorſus à vera Philoſophiâ alienum. Tertiò peccat illatione. nec enim ſequitur, nociua eſt qualitas hominis in hominẽ; ergo & qualitas hominis in hominem fatenda eſt eſſe ſanatiua.nam auctore Ariſtotele [a], plura neceſſaria ad ſanitatẽ, quàm ad ægritudinẽ. malum enim ex quouis defectu, bonum ex integrâ cauſsâ. Deinde contagio ſolo hauritur afflatu. Verũ in hac curatione ſedulò obſeruant modos tangendi certos, numerũ & alias ceremonias. Accedũt multa ſuſpicione plena & periculo. Primò q̃ ſalutatores illi dicunt, ad virtutẽ hanc exercẽdam multo vini potu opus ſe habere. fieri autem non poteſt, vt vini potus proſit ad contrariorum morborum curationẽ. ſi proſit frigidis, non proderit calidis. Item ſolent panem à ſe admorſum porrigere morſis à cane rabido, vel infectis toxico: cui pani neutra cauſarum Veracrucii ſuffragatur. Tertiò dicũt in p̃ſentiâ alteriꝰ ſalutatoris, vim maiorem ſalutandi habentis, ſe ſanare nequire, quod eſt abſurdum. deberet

a Problẽ. ſect. 7.

G

enim

enim potius vis illa, si naturalis esset, magis intendi. Quartò mentiũtur, cũ dicunt naturaliter vnum salutatorem ab aliis salutatoribus cognosci, licet eum prius nunquã viderint: quod signũ alicuius notæ illis à dæmone impressæ. Sanè plerisq; rotæ vestigium inest, vt dictitant ipsi, S. Catharinæ vel Quiteriæ. Quinto falluntur, dum putant hanc vim cõpetere septimo cuiq; filio, si masculinum ordinẽ fœmineus partus nõ interruperit, q; est ridiculum. Sextò sæpe iactitant sibi reuelari, quæ procul in eorum absentiâ gesta fuere, vt ille, qui Torquemadę patrẽ à morsu canis rabidi sanauit. narrat Historiam ipse Torquemada.[a] Septimò gloriãtur sine nocumento se tractare posse carbones & ardentem clibanũ subire; quæ naturaliter fieri nequeunt; nisi se præmuniant lotione & inunctione rerũ frigidissimarum, quæ tamen non possunt nisi ad modicum tẽpus ignis actiuitati resistere. Vnde & Vairus [b] narrat, ex hoc grege quendam, cùm ingressus furnum fuisset, & alius, eo ignaro ianuam occlusisset, ibi flammis absumptum.

[a] Horti Florũ colloq. 3.

[b] lib. 2. de Fascino. c. 11.

H Venio ad Pomponatii fundamentum, & respondeo; lapides, herbas & animalia, quæ vim aliquam beneficam huiusmodi à naturâ acceperunt, eam obtinere ex temperamento certo & definito totius speciei. fit enim inde, vt omnis magnes ferrum attrahat, omne rhabarbarum bilem expurget, omnis rupica

morbũ ictericũ ſanet. Oporteret ergo, ſi ſalutatorib⁹ vis ea naturalis ineſſet; ratione ſpeciei humanę eã accepiſſent, & ſic omnes homines eâ vi pollerent. Si ratione indiuidui & ſingularis cõplexionis hoc vni tribuis, quod alteri adimis: cur non in magnete quoq; & rupicâ hæc diuerſitas, ratione indiuidui, reperitur, vt vnus magnes nequeat, quod põt alter? Neutrâ ergo ex parte ſimilitudo locum habet. Item quod rhubarbarum bilẽ temperet, id facit ratione peculiaris ſui temperamenti: cuncta enim ſpeciei illius indiuidua & nulla alterius, eodẽ planè modo morbis medẽtur. Sed in hominibus non põt eſſe hæc ſimilitudo & paritas tẽperamenti: quia hominis forma diuerſiſſima eſt à forma rhubarbari; quare & temperamentum corporis diſcrepat à temperamẽto rhubarbari. nã alias longè requirit diſpoſitiones materiæ forma hominis, quàm forma plãtæ, ſucciue. Quo ergo pacto vis eadẽ naturalis ratione temperamenti cõpetat homini; quæ rupicæ, vel rhubarbaro?

Quoad illos autẽ, qui genus & cognationẽ B. Pauli tumidis buccis crepant, ſeq; angues ſine læſione contrectare poſſe; iam pleriſque impoſtura cognita eſt, ſolere prius contra morſum ſeſe antidotis præmunire.

De militari illâ vulnerũ curatione; audacter dico, niti dęmonico pacto, & ex genere ſuo id lethale crimẽ. Blaſphemum quoq; eſt vocare artẽ D. Anſelmi, quæ fuit Magi illius

Anſelmi Parmenſis commẽtum. Accedit ꝙ ſic à vulneribus aut morbis ſanati poſtea in dolores grauiſſimos & ſæpè morbos ſæuiores reincidãt,[a] & vtplurimùm vitæ exitum peſſimum ſortiantur; quod poſſem mihi notorum multorum exemplis aſtruere. Sed parco nominibus mortuorum.

[a] Ananias l. 4. de nat. dæm.

Reſtat quiddã Alberti Magni,[b] qui refert duos ſe vidiſſe pueros, quorũ vnus cũ ferretur iuxta oſtia clauſa, omnia, quę ad dexterũ eius latus ſita, aperiebantur: ab altero verò idem in ſiniſtris oſtiis præſtabatur. cur nõ ergo ferrũ ex vulnere ad ſolum cõtactũ vel pręſentiam alicuius excidat? Nonne ſcribit Matthiolus, in Italiæ montibus herbã ſe nouiſſe, qua ab eq̄s calcatu cõtinuò ferrei calcei ſoluuntur. Pici herbâ cuneum adactũ extrahi, teſtibus Democrito & Theophraſto. Æthiopide herbâ certo ritu incantatâ, ſeras omnes ſi admoueatur aperiri; & ſuo tẽpore Venetiis furem ſuſpendio damnatum, cui ſic fores omnes patefiebant.] *ſic ille epiſt. Nuncupatoria in* Dioſcoridem. *Reſp.* In vltimis duobus apertã incantationem acceſſiſſe; in prioribus duabus herbis occultam attrahendi & diſiiciendi vim à naturâ inſitam: quæ vis naturaliter hominibus ineſſe nequit. Nec ratione ſpecificâ, quia non omnes habent; nec indiuiduali; quia conditiones indiuiduantes non producunt talem effectum. Quare nec Ariſtoteles, nec quiſquam rectè philoſophantium,

[b] ex lib. 3. de motu animalium.

hoc est crediturus. *mirandumq́ vehementer vnum Albertum, plura narrare solum, se huiusmodi creditu difficilia vidisse, quàm ad illum vsq́* (vt ait Anton. Mirandulanus) *cæteri qui exstant scriptores tot sæculorum simul omnes.*] Si tamē hoc accidit, dæmonis præstigiis ascribendū. Cuius etiam pacto & incantationibus fretos fuisse Psyllos & Marsos, satis colligitur ex Plutarcho, Plinioque, clariùs etiam Alchimus Auitus lib. 2. his versibus;

Iam Magicam dignè valeat quis dicere fraudem,
Occultas tacito tentantem pectore vires?
Legifer vt quondam vates, sub rege superbo,
Dum noua monstraret iussi miracula signi,
Commouit liuore magos, vt talia tentent,
Accumulentq́ suas Zelo feruente ruinas:
Queis forsan si suppeteret non vana potestas
Demere, non etiam properarent addere mōstra;
Aemula sed signis tantùm, non viribus æqua.
* *Quod remouere nequit, duplicata sustinet irâ.*
Hinc est laudato quod possunt carmine Marsi,
Cùm tacitâ sæuos producunt arte dracones
Absentes, & sæpè iubent confligere secum.
Tunc vt quisq́ grauem bello persenserit hydrum,
Aspidis aut duræ clausas cognouerit iras,
Concutit interiùs secreti carminis arma,
Protinùs & laxis verbo lactente venenis,
Mox impunè manu coluber tractatur inermi,
Et morsus tantùm, non virus in angue timetur:
Interdum perit incantans; sic callida surdus
Adiuratoris contempsit murmure serpens.

Hoc quoniam de matre trahunt & origine primâ,
Anguineæ fraudis quod sic, linguaque periti
In speciem reddunt commercia mutua fandi.

Circe, quę & Anguitia.

CAPVT IV.

De Magiâ artificiali.

HÆc mira quædam perficit per humanā industriam. tantum enim nunc loquor de operatrice; diuinatoriæ suum locum reseruo. Magica *operatrix artificialis* & ipsa duplex est, *Mathematica & Præstigiatoria. Mathematicam* voco, quæ nititur principiis geometricis, arithmeticis, vel astronomicis. huius exempla sunt, Sphæra illa Archimedis, secundum Claudianū vitrea, de quâ M. Tullius [a] & in Siracusarum obsidione nauium per specula combustiones [b]: Archytæ columba lignea volans [c]: Leonis Imp. auiculæ aureæ cantillantes: [d] & Boëtii æreæ, volantes & cantillantes, serpentes ex eodem metallo sibilantes, & similia multis narrata [e]. Hæc Magia vocatur ab Herone & Pappo θαυματουργική. Supponendum autē nihil hanc efficere posse quod rerum naturę repugnet: quin imò indigere causarum naturalium ope, certo motu & dimensionibus applicatarum, vt in speculis illis Archimedis, & hydraulicis nostris & automatis patet. Quare si quis effectus proponatur, causarum naturalium efficacitatem superans, ille ad prodi-

[a] 1. Tuscul. & 2. de nat. Deor.
[b] Plutarch. in Marcel. & Zonaras tom. 2.
[c] Gellius lib. 10. Noct.
[d] Glycas & Manasses in Annal.
[e] Cassiodor. l. variar. epist. [illegible] & Politian. in Panepistemone.

gioſos referri debet, etiamſi humana induſtria ad inſtrumenti confectionem motumue concurrerit. Idcirco diſſentio à Guilhel. Pariſienſi, Medinâ & aliis; qui caput æneum Alberti Magni (quod narrant) humano credunt artificio articulatè locutum. nec enim humana induſtria huc vſque pertingit: nec naturalis ratio patitur, vt res inanimata vocem humanam, ad lubitum interrogantium reſpondendo, emittat. nam hæc vitam, & reſpiratione͂ in loquente, & perfectiſſimā vitaliū organorū cooperationem, & diſcurſum quēdā loquentis, requirunt. Quæ cùm huic capiti defuerint omnia; ſi loquebatur, ille in capite loquebatur, quæ in ſtatuis idolorū oracula fundebat; qui ſolus cacodæmon fuit. Notū.n. ſimulacra vocis ꝓpriæ expertia fuiſſe. *Simulacra*, enim *Gentium argētum & aurum: os habent & non loquentur. neque enim eſt ſpiritus in ore ipſorum.* Fuit illa ſententia Guilhelmi, & olim Hermetis, ſed à Theologis confutata iampridem [a]. Huc pertinet globus ille artificioſus, ſeu ahenea ſtatua, ſic confecta, vt ex occulto loco, funiculo, qui intenſus erat, remiſſo, ſagittas in ſpectantem eiacularetur: quo pacto Kennethum M. Scotorum Regē, à Fenella interemptum, in Maioris & Boëthi *Scotiæ Annalibus* legitur. Eodem reducenda quorundam mirifica ſolertia, ferentium immania pondera fronte, & funambulorum globis inſiſtentium (vt vidi) & qui

Pſal. 134. v. 15.

[a] D. Thō. lib. 3. contra gent. c. 104. Valencia 2. 2. diſp. 12. p. 2.

mem-

membra, quaſi lutea confractáue, vti lubet, flectunt; de quibus egit D. Chryſoſtom. *hom. 19. circa fin. ad Pop. Antiochen.* ad quæ ſolet plurimum iuuare corporea diſpoſitio, & naturalis agilitas, vt plurimis exemplis docet Andr. Libauius *p. 2. Mirabilium tracta. de Noctambulis in fine operis.*

B Altera ſpecies ludicra & deceptoria, vocari poteſt *Præſtigiatrix* : cuius effectus non ſunt quales, aut qui videntur: ad eam pertinent pleraque, quę ab agyrtis, circulatoribus & funambulis creduntur patrari incantationibus, cùm agilitate pedum vel manuum fiant; vt quæ de Reatino quodam narrat Pomponatius : interdum fiunt etiam per animalia bruta longo vſu edocta, vt quæ Ioannes Leo narrat de aſino & camelo [a] : interdum per meram impoſturam, & meatus occultos aliquibus ſubingreſſis, vt faciebant ſacerdotes Beli, qui à Dracone cibos deuorari fingebant: [b] vt fiebat in celebri illa Solis menſa [c], quam vulgus peregrinorum putabat ſponte ſua cibos ſuggerere, reuerâ tamē cibi à vicinæ vrbis incolis ſuggerebantur [d]. Et etiam accidebat in fictitiis illis idolorum amoribus ac ſtupris, de quibus Ioſephus, & Rufinus [e].

C *Thaumaturgica*, vt & Magia naturalis, per ſe bona eſt, & licita, vt omnes artes per ſe ſunt bonæ. Per accidens vtraq; fit illicita. primò quando in malū finē referuntur. ſecundò

[a] Deſcriptio Africæ lib. 8. & lib. 9.
[b] Daniel. 14.
[c] D. Hieron. epiſt. 103. ad Paulin.
[d] Herodo. lib. 3.
[e] Ioſeph. lib. 18. antiq. cap. 4. Rufin. lib. hiſt. Eccl. c. 25.

quan-

quando ſcandalum oritur, eò quòd putentur hæc fieri dæmonum operâ. quare non deberent huiuſmodi permitti, niſi circulatores publicum & idoneum à Catholicis haberent artis ſuæ teſtimoniũ. Tertiò ſi quod inde ſpirituale vel temporale damnum corporis aut animæ immineat ipſi circulatori, vel ſpectatoribus. Ex hoc enim capite damnantur, qui ſine neceſſitate vel cauſsâ iuſtâ, ſe mortis periculo perluſum exponunt[a].

[a] Silu. & Fumus in in verb. ars. Nauar. c. 15. nu. 8.

Cæterum *Naturalis* & *Artificioſa* Magia, duo ſunt velamina; quibus ſe occulere ſolet Magia *Diabolica*. ſemper enim vel naturæ vim mentitur, vt in iis quæ de aſtrorum influxu, & temperie hominis ſuperiore capite diſſeruimus: vel mentitur artificium; vt in characteribus, imaginibus & huiuſmodi, de quibus diſputandum q. ſequ.

Nunc de præſtigiatrice quædam, ad illa quæ poſtea diſſerentur *lib. 2. q. 8.* ſapienter ab Vlrico Molitore *lib. de Phytonicis mulierib.* animaduerſum fuit, à Diabolo ſic medium diſponi poſſe, vt vna res alia videatur: & talia experimenta plurima fieri à ioculatoribus: cùm autem ſatanas *ſit magiſter* (ait) *ioculatorum*; nemini dubium eſſe, quin ſubtiliùs hæc Diabolus operari poſſit. hîc nunquam diſcipulus eſt doctior præceptore. Talis illa, de qua Niderius, *in Formicario, cap. de maleficis & eorum deceptionibus*; *Coloniæ*, inquit, *citabatur virgo quædam, quæ mira in conſpectu nobilium fe-*

cisset, quæ arte magicâ videbantur fieri. mappam enim quandam dicebatur lacerasse, & subitò in oculis omnium redintegrasse: vitrum quoddam ad parietem à se iactatum & confractum, in momento reparasse & similia. Manus inquisitoris euasit excommunicata. Bodinus notat, eos solere decem magicis præstigiis vnum subtilitatis seu agilitatis artificiosæ actum miscere; vt persuadeant, quæcunque ab ipsis geruntur, citra præstigium, solâ dexteritate & arte fieri. procurant, vt quicquid sortilegii admiscent, id subtilitatis & agilitatis esse videatur. Amat satan homines ad risum prouocare, vt læti ac hilares imbibant impietatem. sic præstigiatores isti agyrtæ, iocularii, miriones, circulatores, ipsos iudices sæpe ad ineptam quandam lætitiam & admirationem pertractos fascinant, vt cuncta ipsis iocatoria tantum, nec punienda videantur. frequens talium semper vbique prouentus fuit, & seges etiã hodiè in aulis quorundam Principum, allio & cicutâ nocentior. In Francia Triscalinus coram Carolo IX. alias laudato Rege; ex cuiusdam nobilis, ab eo remoti, torque, annellos ad se sigillatim cunctis spectantibus pelliciebat, eosque manu recipiebat aduolantes, vt videbatur: nihilominùs mox torquis integer, & illæsus repertus fuit. Hic conuictus multorum, quæ nec arte, nec actu humano, nec naturâ fieri poterant; fassus est ope diaboli cuncta se perfecisse; quod antè

Bodin. in dæmon.

obsti-

obstinatus negauerat. Ioannes Trithemius, ex antiquioribus refert, anno 876. tempore Ludouici Imp. Sedechiam quendam religione Iudæum, professione medicum, stupenda quædam coram Principibus viris fecisse. videbatur hominib⁹ deuorare Hoplomachum equitem; currum quoq; onustum fœno cum equis & aurigâ: amputare capita, manus & pedes; quæ pelui coram imposita sanguine stillantia cunctis spectanda præbebat, & ea statim hominibus illæsis suo quoq; loco restituebat; venationes, decursiones, & hastiludia, & quæ homines in terris agitant ea in aëre audiri faciebat: mediâ brumâ hortum amœnissimum, in Cæsaris palatio, arboribus, herbis, floribus, cantillatione auicularum, subitò natis & auditis, producebat: Si quis pedē attraheret alterius, pes subsequebatur, & homo innoxius persistebat. In Siciliâ Eunum proponunt, sed eius facinus illud quo inter verba flammam ore videbatur vomere, artificio quoq; non præstigiis planè tribuendum. nam in ore additam nucē sulphure & igne plenam habebat, qua leniter exspiratione motâ, fundebat flammam, vt scribit Thomas Fazellus *decad. 2. rerum Sicularum lib. 5. c. 2.* idem *c. 1. lib. 3. deca. 1.* mira refert de quodam Diodoro, quem vulgus Liodorum vocat: hunc magica arte imbutum, miranda præstigiorum machinatione Catanæ floruisse. *Is namque potenti carminum suo-*

rum vi homines in bruta animantia conuertere, omniumque fermè rerum formas in nouas metamorphoses transfundere; longissimisque à se spatiis dissitos repentè ad se trahere posse videbatur. Catanenses præterea adeò crebris lacessebat iniuriis, & contumeliis dehonestabat, vt vanissimæ credulitatis laqueis circumuenti, ad cultus ei pendendi studium concitarentur. Qui cùm capitis reus cruci tradendus esset, eliciorum carminū præsentissimâ arte è Catanâ Byzantium, cuius imperium eo tempore Sicilia agnoscebat, & rursus è Byzantio Catanam è lictorum manibus dilapsus, paruo temporū interstitio, per aerem deuehi se iussit. Quibus veneficiis adeò populo factus est admirabilis, vt in ipso quandam numinis potentiam esse rati, errore sacrilego cultum sacris debitum ei exhiberent. Sed tandem à Leone Catanensi Episcopo, diuina virtute ex improuiso captus, frequenti in media vrbe populo, in fornacem igneam iniectus, ignis incendio consumptus est.] Sic diuina iustitia præualuit, & qui se iudicibus fortè minùs iusto zelo motis eripuerat, è sancti viri manibus elabi non potuit. His similia præstigia narrabo sequ. lib. 6. in princ. & quædam Cratistheni cuidam tribuit Crespetus ex Athenæo, & aliis quibusdā ex Antonii Gueuarę Episcopi Modonedensis *li. 3. horologii principū cap. 43. & 44.* & meritò subdit, quod iam monui, istos ioculatores quantumuis artificiosis operam dæmonum adhibere; ideò legibus latis Franciæ Reges S. Ludouicus, Philippus Augustus, & Henri-

cus 3. regno exulare tales sanciuerunt. *Crespet. de odio Satanæ discur. 12. lib. 1.* Nostris temporibus Cæsarium Malthesium Parisiis captum fuisse, sed astu carceribus elapsum ferebant; idq́; ei Baxius inquisitor inter cætera in iudicio obiiciebat; sed cùm vrgeretur & damnationem metueret; à gubernatore, qui tum erat, iudicibus Ecclesiasticis supersedere iussis, ereptus, in aulam irrepsit; & ibi multa de nouo cœpit edere. chartas lusorias in alterius eas tenentis manu, ipse distans, sic mutabat, vt bis terque alia in eis figura appareret: in altera mensæ parte posita vasa ad se alliciebat moto vitri tantum frustulo: cogitationes nonnunquam diuinabat alienas, vt cum sparsa saccari granorum minutorum in mensam magnâ multitudine, quod quis sibi granum mente delegisset indicabat; etiam si quis, in deligendâ re propositâ, dubitasset, addebat hæsitationem, & resolutionẽ: iactabat quod alter esset electurus, id se diu ante prænouisse; & alia multa: propter quæ tertiò in ius ab Illustrissimo Archiepiscopo Mechliniensi, D. Houio anno 1600. vocatus; cum sistere se pollicitus esset, aufugit ad asylum omnium Antichristi præcursorũ. Princeps ille; qui præstigiatorem iudicio, auctoritate, non iure eripuerat; vix biennium superuixit, & florente ætate interiit; nec quicquam illi, postquam malæ causæ defensionẽ susceperat, postea feliciter in gubernatione

cessit. Non impunitos vnquam Deus Principes sinit, hostium suorum defensores; quia nominatim vetuit, ne præstigiatricem quis viuere patiatur, *Exod. 22. v. 18.* hoc est, vt Philo interpretatur, noluit differri supplicium, sed ipso quo conuicta foret die interfici mandauit.

QVÆSTIO I.

An vis characterum, annulorum, sigillorum, aut imaginum sit, qualem Magi contendunt?

A CVm Magis sentiunt Ptolomæus, Aphrodisæus, Porphyrius & alii Platonici, & stultissimi Artephius ac Thebith; ex recentioribus Põponatius, Ficinus, Dulcis, & Anton. Mizaldus in Centur. Memorabil. sed superstitiosè.

Verè & prudenter negarunt Hippocrates, Galenus & quos citabimus infer. q. 3. omnes. Sanè rem acu tetigit Tatianus Assyrius; censens, si quid his efficiatur, id ex constituto fieri, dumtaxat quia dæmones hæc sibi signa constituerunt, & quasdam quasi tesseras militares, aut pacta conuenta; vt homines solent verborum certas formulas. Moses Maymon pronuntiat[a], mendaces & stultos esse, qui soli figuræ, soli scripturæ, solis denique lineamentis, aut vocibus aëre

[a] Ductor. dubitant c. 72.

fracto natis, tantam mirabilium potestatem adscribunt, consentiunt Medici, Theologi, & Iurisperiti nostri[a].

Notandum ex Conrado Wimpinâ,[b] Magos triplex genus imaginum seu figurarum habere. Quibusdam adhibendas docent suffumigationes & incantationes, & per quinquaginta quatuor angelorum nomina exorcisationes, & alia, quæ perfida sunt & manifestam continent idololatriam. primò quia hæc nomina non nisi à dæmonibus potuerunt accepisse (quod Cardanus fatetur [c].) Secundò, quia dicere quòd tales fumigationes honorent Deum, aut Deo placeant, est error in fide: dicere autem quod talibus vti, non sit dæmones sacrificio honorare, & ideò damnabiliter ἰδολολατρεύειν, etiam est error. Vtrumq; definiuit Facultas Theologica Lutetiana. *Artic. 10. & 11.* B

Alterum genus imaginum, characteribus & sculpturis innititur, barbaris & peregrinis; in quibus sunt nouem caldariæ, & nomina quatuor principum huius mundi cardinum, & ter septem nomina ex Mahumeticis deliriis Arabum decerpta: quas illi figuras auctoribus tribuunt Germoni Babylonico, Hermeti Ægyptio, & Thori Græco: tales etiã numerant quatuor Salomonis annulos. talia cuncta patet annumerãda primo generi superstitiosorum & execrabiliũ, nec vim vllam habere posse, nisi à dæmone, quo

[a] D. Thõ. 2. 2. q. 96. a. 2. & 4. cõtra gẽt. cap. 104. & 105 & ibi Ferrar. Silu. verb. superst. q. 10. Siruelus de superst. pag. 3. Martin⁹ de Arles libr. de superstitionib. Con-ronchus libr. 3. de morb. venefic. ca. 1. Bokelius li. de philtris cap. 1. Vairus, Anan. & alii.

[b] lib. de superstit. ca. pen. & vlt.

[c] lib. 16. de varietat.

Doctore & Dedicatore miseri ea acceperunt: quæ per se vana & inania esse, deliciis & laminis agens, docuit D. Hieron[a]. Fatentur etiam ipsimet Albertus Magnus, & Rogerius Baconus. Est etiam in fide error, quod vnus dæmon sit Rex Orientis, alius Occidentis, & præsertim suo merito[b].

[a] in vita S. Hilarionis, circa med.

[b] Artic. Paris. 25.

Tertiam speciem genuit axioma quoddam Ptolomæi, *vultus inferiores cœlo subiectos vultibus cœlestibus*; & hinc intulere scorpios omnes terrestres regi à scorpio cœlesti, pisciculos omnes fluuiatiles à cœlestibus piscibus. hoc nugamentum defendunt cum Ptolomæo permulti[c]. Sed superius iam ex parte hoc confutatum fuit.[d] nunc addo, si tam potens illa correspondentia imaginariæ figuræ superioris in hanc veram figuram inferiorem; cur adiungunt ritus quosdam superstitiosos? v.g. vt si talem expetas effectum, in tergo figuræ eum debeas inscribere; si contrarium, in fronte, idq; faciendum aliquãdo manu dextrâ, aliquando læuâ; sigillum modò fodiendum capite deorsum, modò capite sursum, & cætera de hoc genere. Vnde nihil vereor concludere, cũ Gersone, & Wimpinâ, hanc etiam vltimam speciem superstitiosam & damnatam esse. Fundantur enim hæc omnia in aphorismo Magico libri impii, qui inscribitur Artabel ארבעתאל in Septenâ 2. vbi traditur, quod quando Deus nomina reb⁹ vel ꝑsonis imposuit, simul cũ no-

[c] Trallian. Albertus Bacconus, Misaldus.

[d] sup. ca. 3. q. 1.

minibus vires & officia quædam illis distribuit; & ita characteres ac nomina constellata (h. *Imagines sub certa constellatione formatæ & nominatæ*) habent vim non ratione figuræ vel pronunciatione, sed ratione virtutis seu officii illius, quod Deus ad tale nomen vel characterem ordinauit.] Hoc totũ est mendacium confictum ad stabiliendam hanc superstitionem. Nomina quidem Deus in scripturis imposuit sanctis quibusdam, mysterii significandi caussa, & officio eorum, quo isti functuri, conuenientia: sed ipsi nomini Deus vim effectiuam nullam indidit. Animantibus verò cunctis Adam nomina indidit, non Deus.

C Par ratio est de annulis & sigillis Magicis, quantumuis præferant speciosissima nomina Raphaëlis Machabæorum, Salomonis, Elizæi, Zachariæ, Constantini, & quorundam sanctorum; quibus nominibus etiam interuenit blasphemia, dũ hosce sanctos fingunt nefariè Magicis initiatos. item quia signum crucis, quo in signo vicit ille Magnus Imp. annumerant sigillis suis dæmoniacis.

D Denique certò tenendum quando effectus aliquis sequitur vsum characterum, annulorum, sigillorum vel imaginum; quod fieri interdum contendunt [a]: id totum à dæmone fieri, qui constitutarũ à se nugarũ credulitatẽ conatur, vel de nouo mẽtibꝰ inserere, vel insertã ꝓfundiùs & stabiliùs infigere.

[a] Plato 2. de Repub. Trallianꝰ lib. 10. c. 1. Philostra. lib. 3. vitæ Apollonii Iosephus libr. 8. antiq. c. 2.

Porrò

Porrò vt nugacitas Hermetis & ſimilium deprehendatur, vel ab indoctis, decerpam nonnulla, ex Italico lib. Ludouici Dulcis; qui non vtili exemplo fictitii Salomonis & Hermetis ſigilla in lucem edidit. deceret potiùs in Eccleſiâ Catholicâ talia obrui ſilentii cinere, quàm typis tam ſplendidè euulgari. Aiunt ergo nugones; Qui gemmã poſſideat, cui inſculptus aries, leo, vel ſagittarius; cunctis eum gratum & gratioſum fore; cui virgo, taurus, capricornus, hunc religionis amplectendæ auidum effici; cui gemini, libræ, aquarius, hos amicos fidos, legum tenaces, & concordiæ ſtudioſos fore; contrà cui cancer, ſcorpius, piſces, iis inferendũ amorem iniquitatis, leuitatis, mendacii: cui Saturni character, is gliſcens robore; cui Iouis, amabilis, fortunatus, ad ſummos honores prouehẽdus; cui Martis, inuictus; cui Solis, opulentus; cui Veneris, immerſabilis, & omnium compos votorũ; idem, cui Lunæ. Quid multa? nulla eſt imago ſtellæ, cui non peculiaris efficacitas inhæreat. Mitto ſtellas, draconis figura, lætum facit, & diuitẽ; aſtrolabii, fatidicũ; idem (ride) aſini, ſi chryſolitho inſculpta; ranæ inimicos ad pacẽ, amicos ad odium impellit; cameli, dæmones cogit, &c. *hæc ille lib. 3. de gemmis à c. 6. vsq; ad c. vlt.* Si nugabatur, certè craſsè ridet Prælatũ illũ, vnũ ex Eccleſiæ cardinibus, cui opus inſcribit: ſi ſeriò, non habeo quî excuſem, cum ea quę ſolius Dei

ſunt; infundere, prophetiam, & religionis ac fidei amorẽ, tenacitatemq; & ſimilia, tribuit aſinorum & ſiderũ figuris: Nonne hoc eſt ſuadere, vt relictis bonis artibus, & ſtudiis Ethicis, demergat ſe humana curioſitas in barathrum ſuperſtitionũ, & facere, vt cuiq; ſit Deus annulus ſculptus, quẽ dextra gerit?

Sed alia ex parte negotiũ faceſſunt Pomponat. & Caietanus. Ille, cùm obiicimus, pentagonos, circulos, & alia huiuſmodi ſigna aut characteres, dumtaxat eſſe qualitates quaſdam quantitatis: ipſam verò quantitatem non eſſe principium operatiuum: *Reſpondet*, non eſſe figuram principium operationis, ſed tamen ad operationem plurimum conferre. ſic enim deformem materię figuram, hominis animo triſtitiam, ſpecioſam verò eidem gaudium adferre. quod ſine ratione ab eo dicitur, quia Magici characteres, nihil neq; pulchritudinis, neq; deformitatis notatu dignæ, aut idoneæ ad has paſſiones gignendas, habent. Quod cùm ipſemet videret Pomponat. tandẽ confugit ad credulitatem iis vtentium. Verùm credulitatis non maior vis eſt, quàm imaginationis; de qua vide dicta præcedenti capite.

Caietan. vt erat acuto ingenio & peracri, vltrò etiam cõmunem ſententiam nonnullis laceſſit.[a]

[a] c. 2. 2. q. 96. a 2.

Primò ſic ratiocinatur. figura, licet non ſit ipſum principium operationis, eſt tamen

con-

conprincipium. ergò, vt eſt figura, habet peculiarem effectum. Antecedens probat, tũ quia in artificum inſtrumentis efficit figura; vt illa ſic, vel ſic operentur: tum quia ferrum latum ſuper aquas fertur, quod ſi in formam aliam contrahas, demergetur. *Reſpondeo* figuram eſſe conprincipium in motu locali, & operationibus quæ per hunc motum fiunt; vt ſunt variæ diuiſiones continui per dolabram, per malleum, per aſciam, per ſerram: non verò in operationibus, quæ fiunt per alterationem: neque id probant eius confirmationes: quarum etiam vltima fortaſſis falſa eſt. vix enim ferrum in tantam latitudinem queat extenuari, vt poroſum fiat, & aquis immerſabile. Sed eſto fiat, erit non ratione figuræ, ſed ratione quantitatis, quæ re non differt ab ipſa ſubſtantia, ſecundum multos. quæro enim, quâ figurâ velit eſſe ferrum, circulari, quadrâ, an pentagonâ? ſi dicat, hac vel illâ: inferam idem fore ſi aliâ ſit formata lamina; æquè tenui & latâ figurâ: quod indicium eſt nihil operari figuram. ſi dicat qualibet in figurâ ſufficere illam extẽſionẽ & diductionẽ ferri; certè fateatur neceſſe eſt, à figurâ hoc non pendere. non minùs enim differunt extenſio quantitatis, & figura quantitati extenſæ impreſſa, quam albedo à ſuperficie parietis dealbati.

Secundò adfert fundamentum illud tertiæ ſpeciei imaginũ. quod iam exploſum eſt.

Tertiò prætendit auctoritatem D. Thom. quasi sanctus doctor. *d. cap. 104.* concesserit, imagines hasce virtutem aliquam de cœlo habere, quatenus sunt imagines, & rem constituũt in specie artificiali. *Respondeo* D. Thomam cum eo capite has superstitiones impugnet, hoc tantum ex personâ aduersariorum dixisse, quasi dicat, licet tibi de imaginibus id concederem, de characteribus tamen hoc falsum foret.

Quartò subdit, videri durum & difficile eos omnes damnare, qui talibus vtuntur imaginibus. *Respondeo* stultorum esse numerum infinitum; ideò sufficere quod re verâ res sit mala & superstitiosa. Hactenus sufficiant dicta; plura suppeditant, qui ex professo de hac re[a].

[a] Langius d. epist. 34. Medina d. cap. 7. fol. 72. Ananias d. lib. 4. Cardanus lib. 16. de variet. & lib. 18. de subtilita. Ciruelus sup. & Bapt. Segnus lib. de vero studio Christiano c. 7.

QVÆSTIO II.

An numeris arithmeticis aut musicis magica vis vlla insit?

PAtres Orthodoxi passim de numerorum connexione multa philosophantur: iidem tamen dumtaxat, in hac proportione & connexione numerali, diuina quædam mysteria contemplabantur, nec vllam vim naturalem, vel Magicam, numeris ipsis, quâ tales, tribuebant. Pythagoræi verò & Platonici, putidè superstitiosi hac in re fuerunt. Sit

A Conclusio. *Numerus, quâ numerus est, nullā neque naturalem, neque supernaturalem vim operandi continet.*] Hanc probat optimè Leonard. Vairus lib. 2. de fascino cap. 11. & Catholici cæteri, ad vnum, concedunt; præsertim, quotquot numerū nihil reale esse à rebus numeratis distinctum contendunt. quid enim operetur, quod ipsum solūmodò imaginarium est? sed & ab illis concedenda conclusio, qui volunt esse aliquid reale rebus numeratis superadditum. Fatētur enim, numerum esse quantitatem: quantitas verò per se non est operatiua, nisi fortè motûs localis, de quo nunc non agitur. Denique quæcumque de figurâ diximus, eadem in numeris locum obtinent. Numerus enim, est quantitas discreta; cuius, quàm continuæ, non potest esse maior efficacitas.

B Cur igitur (dicat aliquis) annus climactericus homini solet esse lethalis, & octimestris partus minimè vitalis; si non aliquid momēti numerus habet? Quoad partum octimestrē, id contingit: quia semen humanum multiplex est. quoddam perficit fœtum septimo mense, & tunc fœtus post sextum mensem conatur exire: quod si non reperit magnam resistentiam, tunc validus exit & robustus; si verò reperit, continuâ illâ mensis pugnâ debilitatur, & octauo mense debilis atque inualidus admodum prodit in lucem. Aliud semē perficit fœtum nono tantum mense, & tunc

fœtus ante hunc mensem non conatur exire soletq; adeò robustus esse, vt impedimenta cuncta contraria, vel ei non resistant, vel per resistentiam, quando mater vterum fert diutiùs, non admodum debilitetur. Vide Hippocratem *lib. de Octimestri partu*, quem tutiùs hac in re sequeris, quàm Academicos ad numerorum vim superstitiosè confugientes; quorum dicta inuenies in opere erudito Fabii Paulini *lib. 6. Hebdomad. c.* 4. Annorum climactericorum ratio, vt & Criticorum dierũ, potissimum pendet ab humorum & complexionis, quæ in hominibus sunt, ratione ac periodo quadam naturali.

Ex dictis sequitur, si quos Pentaphylli herba effectus habeat; non ipsi quinario, sed substantię foliorum, tribuendos. Superstitiosum autem esse, quod vnum eius folium ephimeram, tria tertianam, quatuor quartanam sanent; item quod heliotropii grana tria tertianæ, quatuor quartanæ prosint; item alia, huiusmodi in medicinis per ligamenta seruari malo exemplo solitis. tale quoque fuerit arbitrari pilulas seu catapotia impari numero plus prodesse quàm pari, licet æquali præbeantur quãtitate. Musici numeri vi magna pollent, non vt numeri; sed vt tonorum varietate, & soni modulamine suauiter animũ afficiẽtes: qua de re mox plura. Sequitur etiam ex dictis vanos esse ac superstitiosos, q̃ vim aliquam inesse volunt certis psalmis: eo

quòd

quòd certo numero sint collocati; & eos credunt efficaces, vt prosperè cœpta legẽdi succedant, vel vt grauibus periculis liberentur, vt Psal.1. *Beatus vir*: quia vnitas est quid perfectũ, quasi verò septenariis & senariis, & quinariis, & ternariis sua quoq; nõ sit perfectio. Dicunt etiã Psal.10. *In domino confido*, felicem esse, quia de[illegible]ius numerus est bon⁹: & quia centenarius ex decies decem conflatur, ideò adhuc feliciorem esse centesimum Psalmũ, *Misericordiam & iudicium*. Refelluntur, quia denarius aut centenarius, quatenus numeri sunt, bonitatem realem nullam habent. Nã nec physicam, nec ethicam bonitatẽ habent; sed artificiosam tantum ab imaginatione numerantis procedentẽ; quæ non obtinet vllã in corpora, seu res quæ numerantur, efficacitatẽ. Deinde in Hebręo fonte alius est ordo Psalmorũ, quam in versione Latina, ergo qui psalmus felix est secundũ versionem Latinã, infelix erit secundum fontẽ Hebræum; q; est dictu absurdissimũ: vel, dicenti Hebraicè vn⁹ erit felix, & dicenti Latinè alius; quod æquè ridiculum. Meritò igitur hos numerarios psalmisticos damnat Ciruelus Darocensis, *p. 3. de superstitionib. c. 6. in fine*.

Cęterũ fraus & dolus Magorũ numerariorũ ex eo quoq; deprehenditur, quòd Archimagus ex Proclo tradidit; non agere ipsos de numero sẽsili & materiali, sed de formali (vt vocant) & rationali. Etenim ratio

forma-

formalis numeri nihil est aliud quàm illud ipsum; quo plura indiuidua, plura sunt & ab vnitate recedunt; quod siue sit pura negatio, siue quid positiuum, certè nihil ad operandum efficax in diuiduis adiungit. Nimirum nebulones, sub hac voce formalis numeri, aliquid occulunt, quod ad ipsam dæmonis ex pacto operationem pertineat. Cõfirmatur hæc coniectura vehementer, quia prisci hæretici; qui numeris multum tribuerunt, de Magia iidem cõuicti non semel fuerunt. De Basilidianis id Irenæus prodit [a] post quem cæteri [b]. idem de Marco constat vetustissimo illo hæretico [c], & de Gnosticis omnibus [d].

Cautè igitur legenda, quæ; de efficacia imparis numeri, maiore; quàm paris; congerit, nec satis digerit, Petrus Gregorius in Syntaxi artis mirabilis [e]: qui, quod eam sententiam tribuit orthodoxis patribus D. Hieronymo, & Cypriano, magnam illis iniuriam facit. cumque loca eorum nulla citet, meritò vanitatis ea in re arguitur; dum, quod patres de imparis numeri mysteriis, (quod vnitas, & trinitas in sacrosancta cernantur Trinitate) & præstantia disserunt; hoc ille ad nescio quam vim physicam, cum Agrippa Mago & hæretico, quem patribus testem adiungit, ne quid dicam grauiùs, inconsideratè retulit. Vide D. Hieron. apolog. pro libris contra Iouinianum sub finem, & deprehendes meri-

a lib. 1. ca. 23.
b Tertul. de præscript. ca. 46. Epiphan. hæres. 24. & alii.
c Irenæus lib. 1. c. 12.
d Irenæus lib. 2. c. 27.
e lib. 15. c. 10.

tò hęc à me dici,& ab Hieronymo, Origenē, Tertulianum, Cyprianumque citari, quibus hoc Petrus Gregor. impegit. videndum etiam ne quid vanæ superstitionis haurias ex libro Fabii Paulini. *De numero Septenario* : nam quę ille, non tam ex sua, quàm Platonicorū sentētia, plurima retulit, ea Catholicę Theologiæ parum sunt consentanea, vt quod illi musicis numeris Magicam vim satis apertè tribuerunt. Nam quæ de vi musices commēti poëtæ, illa Platonici in Numerorum, qua numeri, virtutem transtulerunt. Scripserant de Orphei musicâ, illam dæmonibus, animantibus brutis, saxis, arboribus imperasse. Sic enim Ouidius, de arboribus;.

De vi musices.

D

—— qua postquam parte resedit
DIs genitus vates, & fila sonantia mouit;
Vmbra loco venit: non Chaonis abfuit arbor.
Non nemus Eliadum, non frondibus esculus altis
Nec tiliæ molles, nec fagus & innuba laurus.
Vos quoq; flexibiles hederæ venistis, & vnà
Pampineæ vites, & amictæ vitibus vlmi, &c.

Metamorph. lib. 10. & Seneca Herc. Fur. addit de dæmonibus, feris, saxis, & fluuiis.

Quæ siluas, & aquas, saxaque traxerat
Ars, quæ præbuerat fluminibus moras:
Ad cuius sonitum constiterant feræ,
Mulcet non solitis vocibus inferos.

Ventos addit Horatius.

Vnde vocalem temerè insecutæ
Orphea siluæ;

Arte maternâ rapidos morantem
Fluminum lapsus, celeresq; ventos.

de manibus, & dæmonibus idem tradidere Virgili⁹ 4. Georg. & 6. Æneid. Ouid. Seneca, Horatius, Propertius, & hæc breuiter complexus Manilius, adfinxit de sideribus:

At lyra diductis per cœlum cornibus inter
Sidera conspicitur; qua quondã ceperat Orpheus
Omne quod attigerat cantu; Manesque per ipsos
Fecit iter domuitque infernas carmine leges.
Huic similis honos, similisque potentia causæ:
Tunc siluas, & saxa trahens, nunc sidera ducit,
Et rapit immensum mundi reuolubilis orbem.

Ecce vt vim musici numeri porrigãt in aquã, aërem, terram, cœlum, sidera, & inferos. Sed & illud inuenio apud Plinium, de cantu; *Figlinarum opera multi rumpi credũt tali modo*; & de serpentibus *contrahi Musarum cantu, etiam in nocturna quiete*. li. 28. c. 22. Cuius rei, quamuis noster amicus, de re litterariâ, vt qui optimè, meritus, credat rationem non quærendam, sed esse anilem quandam veterum opinionem; tamen, quia de serpentum incantatione nonnulla in S.S. mentio est, *vt ostendam lib. seq.* videtur ratio diligenter inuestiganda.

Inprimis arbitror, distinguendũ inter modos musicos, & susurros magicos, seu mala carmina: his nullam vim inesse naturalem, sed dæmonem ex pacto serpentes soporare, vrnas diffringere, & quæ talia facere: illis vim E

physicam inesse. Vt verò intelligamus, quę & quanta insit, rursus distinguendum inter ea, quæ sensu prædita, & quæ sensus expertia. nã nihil dubito, animalia sensu auditus prædita musicis modis capi posse, & eatenus admiserim quæ de miris musices effectibus adferũt prędicti poëtæ, &, vt ipse ait, *senilem recitans fabulam* Martianus Capella *lib. de Musica*. Nã quod Fabius Paulinus ea vult vlteriùs obtinere, non credo: Sed in iis, q̃ ad animãtia aurita pertinent, verisimilia fateor; vt & in Eusebii verbis *de laudibus Constãtini*; quæ verò ad insensibilia, reiicula & ridicula puto, vt de saxis & siluis, &c. Et ideò argumento Plutarchi *in Sympos.* & Solini *c. 7. Polihist.* quo ab Arionis delphine ad Megarenses vel Thebanos muros argumẽtantur, non assentior. capi carmine fera potuit, saxa non potuere. Nihilominꝰ censet vir ille doctus, disputandi saltẽ (vt ait) gratia ostendi posse, hãc attractionẽ siluarũ & saxorum veram fuisse: Sed postea *fol. 184.* protestatur, se, quæ ad probãdũ affert omnia ex Platonicorum solummodò mente asserere; nec assentiri, nisi quatenùs cũ sacrosanctæ Ecclesiæ sanctionibus consentiunt. Prudenter hoc & cautè: sibi; melius etiã aliis cauisset, si postquã poëtarũ illa & Platonicorũ deliria, tã diligenter & callidè aliquot capitibus ꝓposuerat; censurũ singulis seu antidotũ ex Catholicæ Theologiæ apotheca apposuisset, ne phaleratis illis dictis minus eru-

diti

diti decipiantur. Non fecit: quare nonnullũ precium operę futurum, si coner præstare, quod ab instituto nostro minimè alienum arbitror: strictim tamen & indicando, quid in eius argumentis lectori cauendum.

Primùm *c. 5.* citat poëtas, & quos citaui scriptores Ethnicos; quibus quatenus credẽdum, non repeto. Nec Nicolai Vicẽtini musici verba pertinent ad fabulosa illa de Amphione & Orpheo; sed ad veros effect⁹, quos veteres memorarunt: nec Stenchus Eugubinus in Psal. 67. initio aliud adfert, quam nudam fabulæ Threiciæ commemorationem. Hæc quo ad auctoritates ab eo citatas sufficient.

Cap. 6. & 7. modos proponit omnino septẽ. quibus hæc mira Orpheus facere potuerit; quos priusquàm discutiamus, illud mihi spero neminem fore qui non concedat: non qui probat fieri potuisse, cum continuò id factũ euincere. quid? qui se demonstraturum id pollicitus, ne probabiliter quidem (aut fallor magnoperè) id fieri posse probauit, nisi vltimâ ratione, quæ ad musices vim nihil omnino facit. Et principio fundamentum locat omnium modorum, quod est huiusmodi. *mouetur cælum harmoniâ, & potissimum ipsi planetæ.* quid si cum Aristotele id negem? nõne delebitur tota ædificii delineatio? agam benignius. esto. quid tum? hæc Harmonia, ipso Proclo & Platonicis aliis testantibus, non

est sensu corporeo perceptibilis, sed animo tantũ ac mente; cuius qui saxa & arbores expertes esse neget, cautes ipse sit ꝑfecto & caudex. Deinde, ait, *inferiora omnia subiecta esse planetis, & à stellis vim accipere.* q., quia nimis indefinitè & vniuersim dictum, certè negamus. probat experimento florum & herbarum; quæ ad lunæ incrementa & solis conuersiones mutantur, mouentur, crescunt, marcescunt; animalium quoq́; quę siderum naturas sequuntur; & lapidum, quorum eadẽ lex est, vt Heliotropij qui solem imitatur, Selenitis qui lunã, Helioselini qui vtrumq́; sidus, magnetis q cynosuræ. Quę tamẽ omnia dicim⁹ ad occultas quasdã qualitates, iis rebus insitas, referenda. nam si non pendet hoc à peculiari naturâ lapidum, animalium, fruticũ horum; si hoc totum oritur à subiectione illâ inferiorum corporum ad stellas; cur non cęterę herbæ, animalia, lapides idem perpetiuntur? sed pergit, & admirandos sympathię & antipathiæ memorat effectus, & contendit eos inde nasci, quòd omnes res naturales à stellarum radiis illis dicatis, peculiari charactere virtutis earum participe insigniantur; & superiora corpora in hæc inferiora vires suas infundant: cogor repetere nonnulla ex *c.3.q.1.* & leuiter iterũ delibare. fateor cœlorũ orbes & astra nonnihil influere viriũ in res inferiores; sed non quiduis promiscuè cuiuis, verùm pro naturâ substantiæ siue

essentiæ cuiusq; rei aptè & diuersimodè, & p̄-
tereapro dispositione quoque qualitatum,
& cōditione singulorum indiuiduorum. Sic
enim, non adamas, sed magnes conuertitur;
non ad Orientis viciniora signa, sed ad Ar-
cton. Si cynosura influit in magnetem quia
inferior; cur non in ferrum, plumbum, aut a-
lios lapides? Deinde multò præstantioris est
efficaciæ, vim attrahendi tribuere alteri: quā
ipsum illud attrahere ad se. verbi gratia, effi-
caciore influxu indigeret cynosura, ad dan-
dum magneti vim ferrum alliciendi, quam
ad attrahendum ipsum magnetem. Nec se-
quitur, magnes attrahit ferrum, & magnes
attrahitur à cynosurâ; ergo magnes vim fer-
rum attrahendi accepit influxu cynosuræ.
Quæ potest esse tanta vis efficaciæ siderū, vt
in res adeò differentes specie ac genere; ven-
tos, fluuios, mōtes, siluas, saxa, dæmones; mu-
sicum sonum faciant efficaciter hæc omnia
imperio quodam operantem? quo pacto idē
sonus vnius citharæ tam diuersa potuit attra-
here? frustrà confugias ad sympathias & an-
tipathias: nam hæ non defluunt ex sideri-
bus, non depluuntur ab orbibus cœlestibus,
sed ipsas rerum differentias & specificas for-
mas consequuntur. At quæ de peculiari illo
charactere astrorum Platonici iactitant; ea
Theologi (hoc est philosophi Christiani) vt
commentitia, & de superstitione vehemēter
suspecta, iampridem exploserunt. Nos ergo

iubeamus illa valere, quia Catholici sumus, quia superstitionem detestamur. Quę addit, maioris momẽti nõ sunt. Nec enim *naturalis magia*, cùm *vult summis infima inesse, & in imis latere summa*; tam confusum chaos voluit inducere, vt cũctis imis omnia summa, & cũcta ima summis omnibꝰ velit inesse; sed quædam quibusdam: nempe iis, quorũ formę specificę idoneæ sunt ad summorum influxus recipiẽdos: quæ conditio insensilibus istis deest. Vnus est ac solꝰ Deus; in quo vno cętera omnia excellenti quadam eminentique sunt dignitate: ipse solus est harmonia sui, & vniuersi: & hoc sensu solummodò verum est; ἁρμονίαν συνέχειν τὸ πᾶν, harmoniam vniuersa continere: q. a videlicet Deus omnia in numero, põdere, & mensurâ disposuit. Quod vlteriꝰ Anton. Mizaldus tetenderit *libr. de harmonia cœli & terræ*, factũ ab eo; nec piè nec philosophicè. Quod Macrobiꝰ asserit, *Musica capi omne quod viuit*: id si de musicâ soni corporei & veri loquimur; non nisi de illis creaturis verũ est, q̃ sensu auditus verè præditę sunt: si de musicâ capias metaphoricâ vel imaginariâ aut speculatiuâ illâ, quæ in nudâ quadam proportione quantitatiuâ posita est; nihil ad Dionysiũ, quod aiunt: nam saxas & siluas talis musica nõ nisi imaginariè & metaphoricè duxerit. *Mundi anima quadã; animari & viuere quæcunq; in mundo sunt*, est merũ figmentũ gentiliũ philosophorum, in Theologorum scho-

lis iampridem damnatũ: cùm nulla sit mundi anima segregata à formis substantialibus rerum singularum. Si saxa viua sunt, vt voluere post Thaletẽ & Timæum Philoponus *lib.1. de anim.* & alii, & multis Paulinus c.6. nititur ꝓbare; viuunt animâ propriâ, non communi; & propriâ, quali viuæ sunt arbores, vegetante dumtaxat, nõ sensitiuâ. nec aliud vel Hippocratis *libr. de natura pueri* vel Plotini *4. Ennead. 4.* argumentis ꝓbatur. Quale verò illud, & an Ecclesiæ tolerandum? *stellas visu & ratione præditas*, quod dicitur *fol. 198.* cuius dogmatis falsitas erronea doctissimè ab Espẽçeo *libr. de animatione cælorum* antè multos annos fuit demonstrata. *At lapides varii variè à stellarum radiis mouentur*; vt *selenites*, qui non solùm figura & coloribus lunam imitatur, sed etiam motu: illam enim vsq; subsequitur, vel potiùs cum illa circumfertur, vt *magnes*, qui vim quoque motũ aliis tradendi, & in alios transferendi accepit; vt *pantaura*, lapis ab Apollonio inuentus, qui cęteros ipse lapides trahit; vt *androdamas*, qui argentum, æs, & ferrum; vt *lapis* ille *Cyzici* fugitiuus, quem Argonautæ ꝓ anchora vsi ibi reliquerant, & Cyzicæni è Pritanæo sæpè profugum plumbo fixerunt: vt *automata* varia Boëtii & aliorum, quæ motum hũc accepere à radiis siderum, sese in loca & corpora ista inferiora penetrantium, & in ea agentium: sicut etiam obiecta imago *in specu-lare vitrum*, & *paries* in *vocem* reflectendam, &

ignis in *ſulphur* atq; eſcam. Hæc ille: quæ me à ſententia nequeũt dimouere. Nam ſine neceſſitate vlla hi radij conſtituũtur, quos aliàs refutauimus. *Automata* illa, cùm ſint artificioſa, ab artificio humano per certa quædam inſtrumenta mathematicis fulta proportionibus, tendiculis, rotulis &c. vim acceperũt, nõ à ſtellis; & ab intrinſeco, non extrinſecùs patiebantur, & mouebãtur: vt cernere eſt in illo B. Franciſco, & aliis nonnullis, q̃ ſereniſſimus Archidux Auſtriæ, dux Styriæ, Carinthiæ, &c. Ferdinandus Caroli F. Ferdinãdi N. maioribus ſuis religionis zelo, & virtute, digniſſimus, poſſidet. *Ignis* agit in ſulphur & in eſcã, non in alia, quia alia carent diſpoſitionibus ad ſubitam inflammationem requiſitis. *Specula* reddunt imagines ſolâ ſuperficiei politura diaphana, & ſplendida æqualitate, per cõgruam incruſtationem terminata. *Echo* ſola vocis repercuſſione reſultat: & hęc omnia ꝓmiſcuè obtinent, quouis planeta, aut ſidere dominante. Quod & in *magnete* androdamãte, pantaura, & aliis lapidibus deprehendas. Vnde patet nõ à cœleſti corpore, ſed à ꝓpria (ꝙ cogor ſæpiùs repetere, quia aduerſarii eadem ſæpiùs inculcant) forma & ſpecie hanc vim hiſce gemmis inditam, cœlo nihil largiẽte præter communẽ ſuum & ordinarium influxum: atq; ita ſelenites propter occultam aliquam qualitatem, à ſpecificâ differẽtia eius manantem, admirandas illas mutationes

colorum & motus edit; eò quòd qualitas illa lunaribus qualitatibus amica quadam naturæ similitudine,& (vt sic loquar) amoris physici vinculo,colligetur. Nec mirum nos has qualitates explicare non posse; quia ipsi fontes earum, nempe differentiæ specificæ, nos latent. Ponendas tamen differentia specifica conuincit. Nam diuersa species diuersas dispositiones naturales requirit: & medicis experimento compertum est,quędam sę totis,hoc est differētiæ specificæ seu formæ ratione;quædam,non nisi vna aliqua qualitate ad certos effectus idonea reperiri: & quę talia, illa quouis tempore vim illam apta nata sunt exercere, nec opus est expectare dum istud vel illud astrum dominetur.

Vanitas commenti huius Platonici adhuc clariùs elucescit,si modum ipsum, quem ex refutatis hisce argumentis eliciunt, pręssiùs consideres: hunc ita expressum habes *fol. centesio nonagesimo septimo*. Quemadmodum ex certâ herbarum & vaporum commistione & compositione,per artem medicā astronomicamq; confectâ, cōflatur communis quędam forma,velut harmonia,siderum muneribus & quasi dote ornata;vt in *theriaca*, q̄ mirificam habere vim existimatur aduersus aduentantem senectutem atque venenum, tribus in ea pariter consentientibus virtutibus; cœlesti scilicet,per artificium oportunæ admixtionis accersitę;altera itē cœlesti,sed par-

tibus eius naturaliter insita; tertia demum elementari. Sic ex tonis, primò quidẽ ad siderum normam delectis, deinde ad eorummet exemplar & conuenientiam inter se compositis, cõmunis quasi quædã harmoniæ forma colligitur, & in ea cœlestis etiã vis suboritur: cœlesti illa huic similiter temperatæ respondenti harmoniæ; quæ virtus cœlitus deuocata, possit animos flectere, delenire, ad irã impellere cohibereq;.] In quibus verbis cõgeriẽ quandam video falsarum suppositionum. I. Quod ꝑ astrologicas obseruationes vult theriacam & cætera medicamenta componi & admisceri, quæro quo tẽpore pharmacopæo sit astrorum iste situs considerandus? an herbarum legendarũ, an miscendarũ, an vtroq;? Si vtroq;, annus Platonic⁹ ille magnus est expectandus, & interea virtus herbarum emarcescet. Si legendarũ; atqui quando miscebũtur, fors erit influxus contrarius: si miscẽdarũ; non vno die, sed sæpe multis hęc cõmistio fit. Deinde quî fieri potest, vt cum tãta sit diuersitas, imò & cõtrariæ quandoq; qualitates herbarum miscendarum, vnus & idem cœli influxus vno tempore, idem tribuat singulis quod singula requirunt, & quod conueniat vniuersis? Item cõmunis illa forma est chymæra tantum Platonica, & quoddam ens rationis, nusquam subsistens vel existens: vt etiam prima illa vis cœlestis dependens à certa dierũ, & mensiũ, & annorum obseruatione

superstitiosa. Hãc deniq; vim volũt cõmisceri virtuti primæ cœlo deuocatæ (nonne videris, lector, tibi audire ritus magicos Numę de Ioue Elicio, & similibus?) sed pergunt; ad deuocandum autem esse necesse cognitionem conuenientiæ tonorum cum regulis; ad hanc cognitionem, teste Ficino, tres regulas Astronomos p̃scribere. Prima est indagare quas in se vires habeat, & quos effectus ex se producat quælibet stella, sidus, & aspectus; & quæ horum quodque ferat, & quæ auferat; & in sonis atque verborum significationibus hæc cuncta inserenda; reijcere oportere quæ auferant, & ea musicum detestari, probare verò quæ ferant. Secunda est, considerare quæ stella cui loco, vel rei, vel homini maximè dominetur; & obseruare qualibus passim sonis atque cantibus illi homines vtãtur, & ex quo genere harmoniæ quælibet ex natura res sit constituta (id est qua proportione, & quomodo.) vt ipse similes quasdam musicus adhibeat, vna cum significationibus quę sideribus iisdem studet exponere.

Tertia est regula; animaduertere situs aspectusque stellarum quotidianos, & sub his explorare ad quales potissimùm sermones, cantus, motus, salt⁹, mores, actus incitari homines, & res singulæ ad quos effectus soleant: vt similia pro virili in cantibus adhibeat, & imitetur cœlo simili placituris, similemq; suscepturis influxum.] Hactenus illi: quæ

omnia

omnia nos, vt futilia & magiæ vetitæ quædam tegmina & inuolucra, reiecimus *capite 3. quæst. 1. & capite 4. quæst. 1.* &, quoad verba illa significantia, reiiciemus mox seq. quæstione. Prima regula illis falsis fundamentis innititur, & obseruationẽ exigit, cui adipiscendæ nullius hominis vita, sed nec cornicis sæcula, sufficiant; quæ etiam est in se incertissima. Secunda non est expers erroris & hæresis, censentium astra hominibus dominari, de qua disseremus (Deo dante) *libro tertio disputationum contra diuinationem astrologicam.* Tertia, quoad res sensus expertes, cantu aut voce mouendas, vt docui, ridicula, & indigna philosophis est censenda.

Cùm ergo talia sint Platonicorum fundamenta, non obscurum est aliquid videntibus, quàm solidè & prudenter arenæ inædificentur septem illi modi; quibus *capite 7.* asserit, Orpheum verè & reapse saxa, & siluas, trahere cum animantibus ad citharæ modulos potuisse. Sed qui isti modi?

Primus est, id fieri potuisse vi ipsa musices cœlorum, vt dixi, influxum eliciente, deducente attrahente.] Hic modus nititur duabus falsis hypothesibus: scilicet, esse quandam communem mundi animam, harmonicis numeris compositam, res singulas peruadentem, quæ musico concentu delectetur. item cœlum & sidera esse animata anima rationis compote, & quæ ira concitetur,

& voluptate sonora demulceatur. Quæ cuncta à Theologis improbari, ipsemet Paullinus fatetur.

Secundus est, hac virtute prçditũ esse cantum, non soni tantum ratione, sed ex occulta quoque vi verborum, qua cœlestem illam vim detrahi de superna sede posse censent; & confirmant prodigii plenis verborum aliis effectibus, quæ omnia prudenter Paullinus ex Theologorum præscripto ad dæmonum fraudes referenda non diffitetur *fol. 204. & 206.*

Tertius est dependens ex illa astrologica obseruatione; cui Ptolomæus, & Albumazar, & similes plurimùm tribuere : hunc quoq; Paullinus *fol. 207.* Magicæ annumerat; addere debuit, illicitę & dęmoniacæ, ne quis de naturali accipiat.

Quartus inde petitur, quòd proportiones numerorum vim habeant similem figuris: figurarum verò certis lineis & punctis conformatarum admiranda sit efficacia: & quia lyra Orphei ad cœlestis lyræ figuram fuerit conformata. Sed hanc rationem, & Platonicorum de figurarum virtute deliramentum, meritò Paullinus, cum Theologis, nugas & somnia esse credit, & addit Conciliis ac Pontificum decretis esse prohibitum huiusmodi studium. Ego refutaui d. q. 1. cap. 4.

Quintus modus est petitus à vi quadam eximia naturæ, qua id soli Orpheo, vel cum paucis, erat concessum; per quandam sympathiæ rationem illi cum rebus omnibus, per quasdam indiuiduas conditiones ad hoc aptas, inditam: vt videmus rebus innumeris â natura quasdam virtutes mirificas insitas, quarum plurima exempla idem accumulat Paullinus *à fol.210.* sed miscet vera falsis, comperta incompertis; iis quæ in S. S. legimus, quæ apud poëtas leguntur; & quæ diuino facta miraculo, iis quæ naturali vi perficiuntur. Quid enim cum natura commune robori Samsonis; aut quæ virtus illa naturalis comæ vel capillis insita? nec ylla vi naturali Franciæ Reges strumam sanant contactu: nec asina Balaam loquens, nec campana Vilillæ, nec pisciculi cœnobii Mauriciani, inter naturæ admiranda debuerunt numerari: nec verisimile est Orpheo vim illam attractiuam lapidum ac siluarum à natura datam. Nam exemplorum, quæ physica ratione constant, & ab eo referuntur, omnia sic vim exserunt in vnius tantum speciei materiam, vt in alterius nihil tale queant. Magnes ferrum attrahit, auri minorem molem. Tentiritas crocodili fugiunt, non aspides aut hippopotami. lupini tergoris tympanum in agninæ pellis tympanum valet, non in vitulinæ. Galli cantum formidat leo, non

vulpes,& sic de cęteris dicendũ. Ad Orpheum censent isti vim habuisse deducendi cantu non tantum quercus, sed omnes omninò species arboreas; nec arbores tantum, sed & qualiacunque saxa & marmora, rupes ipsas & vastos montes, Ossam, Rhodopen &c. animalia quoque, non docilia modò, vt sunt elephas, ac delphin, & cerui; sed feras maximè efferas ac stolidas cuiusque speciei.

Sextus modus tradit admixtionem artificiosam & naturalem elementorum. Verùm hæc etsi mirifica quãdoque perficiat, in quęstione tamen, de qua nunc agimus, est superflua. Nam hîc nulla naturalis elementorum admixtio interuenit; sed nuda per sonum citharæ aëris verberatio, quæ res inanimas non potest attrahere, nec sensus aurium expertia demulcere. Naturalis elementorum in cantu admixtionis nihil reperio; sed solam illam imaginosam triplicis generis virium commixtionem, quam esse nullam ostendi.

Septimus est vis attractiua quædam fascinatrix seu magica: quam cùm Plotinus d. libro 4. fieri velit, vel ex occultis quibusdam qualitatibus rerum, vel figuris, vel cantu, vel desiderio seu imaginatione; secundum & tertium modum iam reiecimus: quartum quoque, qua tribuit imaginationi virtutem efficacem in longè ab imaginante di-

stan-

ſtantia: ſed & primum refutaui, oſtendens nullam dari poſſe phyſicam qualitatem occultam, quæ in tàm diuerſæ ſpeciei, imò & generis res ſimul eodem modo queat operari, cùm id eam ſit neceſſe facere per modum cauſæ, non primæ ſeu vniuerſalis, ſed ſecundariæ & particularis. Nec enim vlla qualitas ineſt ſingularis vlli rei ſingulari, qua ſingularis eſt, quin ad diſpoſitiones indiuiduas pertineat, & ab ipſis dimanet; & proinde non niſi effectum particularem & ſibi proportionatum poteſt producere.

Reſtat ergò, *illa quæ de inanimatorum attractione feruntur, eſſe vel fabuloſa, vel dæmoniacæ operationis*, vt veriſſimè iudicauit Pauſanias libro 6. Nam Orpheum magum inſignem fuiſſe, memini me apud Suidam legere.

Addamus muſices effectum alium mirabilem. *Tarantulam* vocant, inſectum ab vrbe Tarento Apuliæ, vbi frequens. eius duo ſunt genera, quæ videntur Buſtamantius *in libro de animantibus ſacræ ſcripturæ* & alii, non ſatis diſcernere. *Vnum eſt* ex genere lacertarum, quod ſtellio vocari poteſt, *Salmanqueſam* vocant Hiſpani, de quo non loquimur modò: alterum eſt ex genere araneorum, ſeu phalangiorum, Hiſpaniæ (quod ſciam) ignotum, huic peculiare eſt, quod ex Mathiolo *in Dioſcoridem libro 2. capite 57.* referam. Vagatur æſtate in campis, & proſerpit

ex terræ cauernulis, & icit messores, quorum crura ocreis non munita, icti alii perpetuò canunt, alii rident, alii plorant, alii saltant, alii clamitant, alii dormiunt, alii vigiliis afficiuntur, alii vomitionibus laborant, alii sudant, alii tremebundi fiunt, alii pauoribus infestantur, alii alia patiuntur incommoda fiuntque phreneticis, lymphaticis, ac maniacis similes. *Sed mirum* (addit Matthiolus) *certè, quàm facilè huiusce veneni vis musica mulceatur. Quandoquidem, vt equidem attestari possum, auditis lyricis instrumentis, vel tibiarum sono, primo statim occursu à languoribus cessant, & in medium tripudiare & saltare incipiunt, tamque diu rem prosequuntur, ac si sani essent, & nullo vnquam tenerentur dolore, quod si eueniat, vt tibicines tantillum conquiescant, ac interponant, non multo post tempore in terram concidunt, & ad pristinos redeunt languores: nisi tamdiu indeficiente sonitu saliant, atque tripudient, donec veneni virus partim insensibiliter per cutis meatus, partim per sudorem exeat & discutiatur. Ob id igitur tibicines stipendio conducuntur, alternatimq; mutantur, vt absque vlla sonitus intermissione, tamdiu tripudient demorsi, quousque penitus curati: cùm tamen dum hæc aguntur sint, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mithridatico, & aliis, quæ venenosorum morsibus aduersantur.*] Hæc illæ; quibus addendum videri musicam iuuare, quia melancholicos & lymphaticos affectus venenum illud inserit, si ad hoc aptũ

nacta

nacta humorem corporis, & ideò musica, quod S.S. profitetur, lætitiã in animo gignẽte, pellitur noxa contraria. Confirmatur: quia non quiuis moduli quibusuis admorsis, sed certi certis prosunt. Vnde natum, vt quidam hoc non perpendentes; qui in eos inciderant, quibus congrua modulatio nõ adhibebatur; hanc experientiam ausi fuerint negare, lippis & tonsoribus notissimam. Audiui, qui adderent; si quæ pupugerat tarantula, etiam alio in loco, moreretur, confestim morbo liberari ictum ab eâ: quod si verum, admirandum sanè est huius veneni miraculum, de cuius causa mihi non liquet. quę enim dependentia veneni tam remoti à sua matrice seu fonte? aut quæ hæc operatio in tam distans?

QVÆSTIO III.

An verbis, & incantationibus vis insit morbos sanandi, aut mirifica perficiendi?

VIdetur Origenes [a] non immunis ab hoc errore, quem secuti quidam medici valdè superstitiosi, Q. Serenus, [b] & Aëtius, & alii. conatur Trallianus etiam Galeno ascribere: consentiunt Arabes ferè omnes Cabbalistæ & recentiores Iudæi; Magi quoq; omnes, cũ Agrippa & Paracelso: Plinius [c], & cũ eo recentiores quidã [d], qui Platoni nimis

[a] lib. 1. & 5. cõtra Celsum.
[b] Serenus lib. de remedi. Aetius lib. 8. c. 5. Octauianus in Euporistis. Marcel. & Trallianus passim.
[c] li 28. c. 2.
[d] Picus in Position.

addicti. Verum hi omnes diuersis fundamentis nituntur. Quidam impiè negant, curandum hisce rebus dæmonum opera interueniat, nec ne (vt Paracelsus) qui proinde satis indicant ea naturaliter non perfici: & hoc dicere hæreticum est. Alii (vt quos citaui medici, & Plinius) solis adhærent experimentis, & quæ fieri vident, leuiter nimis illis ipsis, quę cernunt adhiberi, mediis asscribunt, de iis quæ non vident nihil cogitantes. Platonici quoque Physiologiæ minùs addicti, Magicis autem nugis nimis creduli; facilè pro naturalibus superstitiosa multa receperunt. contra hos omnes hanc statuimus

Conclusionem, *Nulla vocabula vim habent naturalem vulnera vel morbos sanandi, vel noxas alias depellendi.*] B

Dixi, *Nulla* (negans de quouis verborum genere) siue ore prolata, siue scripto comprehensa; siue sola & incomplexa (vt vocant) siue complexa, & in propositionem vel orationem aliquam versu aut prosa relata; siue significatiua, siue nihil significantia; siue Hebræa, siue alterius linguæ; siue dicta cum sibilo aut afflatu, siue aliter, quomodocunq;, absente, vel præsente ægro.

Dixi, *Vim naturalem*, quia Zelothypiæ illa adiuratio & lex TORATH KINA, quicquid habebat efficacitatis, de sursum habebat; fe-

Magicis, Ficin. lib. de vita studiosor. *Pōpon. &c. ex I.C. etiā Grilland. de sortileg. q.8 & Pet. le Loyer. li. 1. de spect. c. vlt. & lib. 4. c. 4. & Aug. Thuanus* in Parabata vin ctο. *dicens,* Verba medētur morbis corporis, &c. *quod sane erroneū est.* Nisi quis illos velit excusare dicendo, loqui de verbis, vt sunt pacto nixa: sed hoc foret impropriè vim verbis tribuere; *quæ non ex iis, sed ex pacto conuento, & quidem per dæmonem.*

תורה קנאה *Numer. 5.*

rè

rè ſicut hodie preces Eccleſiaſticæ, formulæ Sacramentorum & Sacramentalium, & exorciſmi, vim habent ſupernaturalem ex Dei inſtitutione, vel gratioſo concurrendi modo: qua de rè nõ eſt noſtri inſtituti nunc diſſerere. Nec etiam (quod pro tota hac materia notandum) nunc agimus de opere naturali, vt opponitur operi animali, vel operi libero, vel operi violento, ſed vt opponitur operi artificiali, vel etiam operi ſupernaturali. Deus ad huius vniuerſi perfectionem primò ſtatuit quendam *ordinem naturæ*, dum rebus ſingulis largitus eſt naturam ſuam atq; eſſentiam peculiarem, & ſingulis dedit proprias huic naturæ congruentes operationes; quæ vocantur *operationes naturales*, quia naturæ ſuppoſiti ſunt conuenientes. Deinde Deus addidit alium *ordinem ſupernaturalem*, qui poteſt diuidi in duas ſpecies. prima *eſt ordo gratiæ ſeu miraculoſus*, (pro iiſdem enim hæc duo nunc ſumo) ad quem ordinem pertinent quædam operationes, quæ vires hominum & Angelorum omnium exſuperant; quarum operationum principium non eſt rei ſingularis natura, ſed ipſa illa Dei gratia, voluntas abſoluta, & omnipotentia: hæ dicuntur *operationes gratiæ & ſupernaturales* ſtrictè ſumpta voce, item *operationes miraculoſæ*. Altera eſt, *ordo prodigioſus*, qui ordo reipſa non excedit terminos naturalis ordinis, ſed tantum dicitur excedere ratione modi, quẽ

vel omnes homines, vel plerique ignorant; & ideo solemus eum quoque vocare supernaturalem, largè accepto vocabulo, clariùs autem ac significantius vocatur ordo *præternaturalis*: ad quem referuntur multæ mirificæ operationes factæ per bonos, vel malos angelos motu locali, vel subita naturalium agentium applicatione. Quoniam verò in his effectus naturæ rerum secundum essentiam non repugnat, nec modus operandi vires angelicas exsuperat; ideò tales effectus potiùs sunt naturales latè sumpta voce, quã supernaturales aut miraculosi propriè loquendo, & præternaturales, quàm contrarii naturæ aut violenti: quia tamen vulgò censentur ordinem naturę superare, ideò solent supernaturalibus annumerari; sed propriè ac presè præternaturales, aut miri, aut prodigiosi debent vocari. Tres ergo Deus ordines statuit, naturalem, miraculosum, & prodigiosum: seu, si duos malis, naturalem & supernaturalem. His alium adiunxit ordinem homo, nempe *Rerum artificialium*; quandò res naturales fini à se intento accõmodans, & applicans, diuersas rebus formas indidit; quas illis natura non tribuisset, nisi industria humani intellectus adlaborasset. Nunquam tamen potest humana industria quicquam efficere, quod rerum naturæ repugnet: quare naturali ordini accedit iste artificialis, non verò eum destruit, & subseruit potiùs

quàm

quàm transcendit: & naturale, in hac & cæteris hoc tractatu quæstionibus primo tantũ illo modo sumimus; vt tres illos alios ordines excludamus: artificialem, prodigiosum & miraculosum.

Notandum præterea, naturalem effectũ à natura non produci, nisi motu vel mutatione. sanitas autem mutatione fiat necesse est. mutatio non contingit, sine qualitatum actiuarum virtute. actiuæ qualitates ad operandum exigunt subiectum aptum, & idoneè ad agendum præparatum.

Ex hoc fundamento contra cunctas aduersariorum machinas validè cõsurgit conclusio; quæ fuit omnium Patrum: excepto fortassis Origene: D. Thomæ, Gersonis, & Theologorum cunctorum (quod sciam): Vlpiani etiã [a] I.C. negantis incantationes medicinis annumerandas. fuit medicorum [b] & philosophorum saniorum [c].

Vt auctoritate, sic & ratione præualemus. Ita enim ratiocinamur. *Verba nullam vim neque artificialem, neque naturalem, neq; supernaturalem habent, ad huiusmodi effectus.* de vi arteficiali nemo vnquam vel suspicatus fuit. *Supernaturalis si foret:* gratiæ, aut miraculi foret: hoc autem dici nequit. quia Deus nihil tale promisit, nec Ecclesiæ reuelauit, quale Magi iactant: nec iuuat DEVS Magicas incantationes: nec in Beelzebub sic operatur, ne

a lib. 1. in prin. D. de extraord. cognit.
b Hippoc. li. de sacro morbo. Galeni. li. 6. & 10. simpl. medica. Fernelii de abdit. rer. causis li. 2. c. de cura. sup. nat. Beniuenii lib. de abdit. morb. caus. Io. Langii epist. 33. Fran. Valesii de sacra Philosoph. ca. 3. Augerii Ferrer. lib. 2. method. ca. 11. Scalig. lib. 16. de subtili. c. 349. Cõdronchi lib. 2. de morb. veneficis ca. 5 Bokelii li. de philtris c. 1.
c Theophr libr. 9. de

Hist.plantar. Plutarchi in vita Periclis, Rab. Maymon. lib. 1. perplexor. ca. 72. Leonar. Vairi lib. 2. de Fascino, c. 11. Ant. Miran. lib. 26. de sing. certam. Greuini lib. 1. de venenis.

a In Odyss. agens de Lycāthropis.

gloriam illi suam ea mensura communicet, qua solet Angelis & Beatis. Vnde apparet, quàm incautè nuperus ille Homeri interpres Spondanus[a] soleat repetere illud axioma: *Dei bonitatis esse, ad eiusque gloriam pertinere, tam admirandas effectiones creaturæ nempe dæmoni, concessisse*: Sed Caluinianus erat, cùm illa iuuenis scriberet: maturior ætate, cùm resipuit, & ad Catholicos rediit, nunquam hoc effutiisset. Si supernaturalis ista vis non est: restat, vt sit prodigiosa, vel naturalis. Si prodigiosa: non fit ministerio bonorum Angelorum: quia (vt postea docebo) hi se non immiscent Magicis operationibus: ergo ministerio malorum angelorum. quod negant aduersarii quidam, sed vim argumenti nequeunt euadere: fatentur alii, & ideò coguntur etiam fateri vim verbis nullam inesse.

C

Denique nullam verba hæc vim habent naturalem. quia verba si scripta, sunt quid mortuum, & omnis energiæ expers: quæ si quam vim habent, ab atramenti vel chartæ, cui inscripta sunt, temperamento vim illam accipiant oportet. & proindè sua propriaque vi non operantur. Ore verò prolata verba, vim tantum habent contactu aërem feriendi, vt & animalium reliquorumque inanimorum soni. Sed sonus tactum non magis valet immutare, quàm color auditum, vel dulcedo visum, quia non

sunt

sunt sensuum istorum obiecta. Quare cùm ad sanationem corporis necesse sit, sensum tactus immutari: fateantur oportet, sanationi morborum solam verborum prolationem vel scriptionem nihil conferre.

Respondet Pomponatius, verbis primò & per se duntaxat auditum, affectionibus deinde animi immutatis per accidens tactum quoque immutari. *Sicut videmus* (ait) *fieri ab oratoribus facultate Rethoricæ, & à peritis musicis vi harmoniæ.*] Sed contra: Oratores non verbis nudis, verùm pondere sententiarum & rationum momentis persuadent: si nuda tantum barbaraque & nihil significantia, vel parum apta permouendis animis, aut vesana & ridicula, vt sunt incantatorum verba, proponerent: nunquam animos concitarent. In musicis, ipsa concentus suauitas & harmonica modulatio distrahit animum à doloris cogitatione, & ad lætitiam prouocans lenit & contemperat humores: cui, quid simile in horrificis ac stridulis sibilis atque susurris magorum?

Vidit etiam Pomponatius hîc se operam lusisse: quare ad sacram confugit anchoram; hæc contingere propter fidem vehementem incantatoris, & incantati. Hæc dicens causam præuaricaris (Pomponati) & vim verbis omnem detrahis. si totum illud credulitas operatur, quam tu fidem nuncupas; quæro qualis ista fides? non dices opinor su-

pernaturalem? sic enim vocare superstitionem atq; perfidiam, prorsus impium & perfidum. dices ergo naturalem, siue humanã. euge, habes tuæ causæ fauentem Ferreriũ[a], qui fiduciam hanc etiam ab adstantibus exigit. ridiculè. quasi possit imaginatio, vel adstantium, vel ipsius incantatoris, quicquam operari in ægroti imaginationem, corpus, vel animam[b]. Ipsius ægri credulitas confidentis se iuuari posse ab ea re, quæ nullam iuuandi vim habet naturalem, tam vehemẽs esse posset; vt humorum inducat alterationem, vnde sanitas subsequeretur, vt bene Galenus, si tamen ipse auctor libri de Incantationibus: sed eo casu sanitas verbis dumtaxat adscribenda vt occasioni cuidam, non vt causæ.

a loco citato.

b Refutatũ id. sup. c. prox.

Simili modo sinceræ & rectæ philosophię repugnant, sententia Origenis *lib. 1. & 5. cont. Celsum*, nomina in vna lingua producere effectus, quos nequeant in aliam translata; & sentẽtia Pici, barbara & nihil significãtia nomina plus habere efficacitatis; ea quoq; quæ Gregorius Tholosanus[c] tradidit; cùm de Histrionibus oratoribus & poëtis dicta, ad excantatores accommodat; quod eorum verba tùm demũ rata sint & efficacia, cùm animo intento & obfirmato ea proferunt. non enim isti persuadendo & affectiones concitando operantur, vt illi.

c li. 19. Syntax. c. 8.

Videte nunc friuola & impia Magices pa- D

troci-

trocinia, & quibus superædificat, vana fundamenta; quæ Cabbalisticæ tamen insaniæ amatoribus mirificè placuerunt. Asserunt primò litteris & syllabis quandam esse cum cœlestibus corporibus & mentibus sympathiæ connexionẽ. quod tamen non probant vlla ratione, ac ne traditione quidem: nec posset probari, nisi illorũ testimonio, quibus id à dæmonibus foret reuelatum. dæmones autem sunt mendacissimi, nunquam spontè verum dicturi, nec à magis, vt verũ promant, compelli possunt, id nunc suppono, inferiùs probaturus.

Secundò dicunt verba illa maioris natura sua efficaciæ esse, quæ sunt orta à lingua digniore, & à sanctiore dignitate instituta, & quæ res sanctiores significant: qua in re mirè nugatus deprehẽditur Laur.[a] Ananias. Hoc diabolus cõmentus, vt sanctissimis quibusq; rebus faciliùs & libentiùs mystas suos faciat abuti. Sed refellitur, quia nec rei sanctę significatio, nec linguæ dignitas, nec probitas hominis instituentis, vllã qualitatem physicam operatiuam possunt vocabulis imprimere. Deus etiam formulis Magorum nihil gratiæ vel virtutis promisit, nec elargitur. quomodo sit Deus sibi contrarius? quomodo approbet artes, quas ipse vetuit? denique talia asserere blasphemum & erroneum esse Parisiẽsis facultas Theologica iampridem definiuit *artic. 9. & 10. de Magia.*

[a] lib. 3. de natur. dæmon. fol. 99.

Tertiò somniant, nomina propria radios quosdam esse rerum, quas significant, & in ipsis nominibus, quasi vitam quandam latere. Quid dignum Anticyris, si non istud? Quicquid enim Platonici dicant, nomina sunt hominum arbitratu indita. Nomina quoque nec sunt substantiæ corporeæ aut spirituales, nec sunt accidentia inhærentia subiecto; quare vitam in se habere non possunt: adueniunt quoque seu induntur rebus, quas significant atque denominant, extrinsecus planè; quare nec emanantes à rebus radii dicendi. Multa quoque sunt nomina nihil significantia; multa quid aliud à rei natura significantia: quin & ipsa illa, quæ naturam rei significant (qualia putantur quæ creaturis Adamus imposuit,[a]) hæc nullum potuerunt à naturis rerum influxum recipere: quia res corporeæ naturaliter nihil efficere possunt in id quod corporis expers est, vt sunt nomina.

a Gen. 2. v. 20.

Obiiciunt nobis, Deum ipsum rebus nomina indidisse. Probant, quia scriptum sit, *Omnibus iis nomina vocat*[b], & alibi[c]; *gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cælis.*] *Respondeo* Deum quidem nosse cunctarum rerum, singulorum etiam angelorum, & stellarum (de quibus eo loco agit Propheta) naturas proprias, & sic ea, cùm lubet, propriis nominibus, hoc est conuenientibus earum naturæ, vocare posse: sed ea nomina mortalibus E

b Psal. 146. ver. 4.
c Luc. 10. ver. 19.

incognita sunt, nec magis reuelata. deinde præsens positum pro futuro, *vocabit*; vt patet ex Hebręo vocabulo, quod futuri est temporis. Prior ergo locus nihil iuuat hos argutatores: multo minus posterior. nihil enim aliud est nomina discipulorum in cœlo scripta esse; quàm esse in amicorum Dei relata album, quod alibi dicitur *inscripta esse libro vitæ*; quod siue accipias secundum æternam Dei prædestinationem, quæ mutari nequit; siue secundũ præsentem iustitiam, quæ mutationi obnoxia; certè id homines impii parum reuerenter ad inditia nomina, quibus ab hominib⁹ discipuli compellabantur, audent transferre. quid magnoperè gaudendum illis, ob cõmunem sibi nominationem cum cæteris hominibus, brutis etiam & vrticis: quorum nomen non minus Deo notum erat, qui nouit omnia?

Hinc tamen illi inferunt, voces significatiuas *primariò*, per influxum cœlestem, significare; secundariò, tantum per hominum impositionem: & quia in significatiuis nominibus vtrumque concurrit, in non significatiuis alterum tantum; ideò plus virium habere nomina significatiua. Quod imprimis alii pnegant, qui non significatiuis ampliùs deferunt. Equidem lubet ab his omnibus quærere: num necesse non sit quemlibet influxum cœlestium orbium per traduces qualitates in subiectum tam remotum influere, ipsis in-

fluentiis recipiendis aptum & accommodatum? deinde, num res incorporeę, vt sunt nomina, sint subiectum idoneum recipiendis qualitatibus corporeis; quorum vt prius nequit negari, ita posterius neq̃t affirmari. Nihil ergo tribuit energiæ primus ille influxus cœlestis. Impositio quoq; humana, cùm sit nuda & merè arbitraria denominatio, quid queat influere; nec Argus videat, quem ferunt fuisse oculatissimum.

Quartum delirium est, vim complexorũ verborum (propositionum scilicet & orationum) efficaciorem esse. Primò quia veritas (inquit archimagus) in ipsa propositione contenta hîc accedit; cuius veritatis vis maxima est, quando formula seu carmen virtutis ac operationis astri seu numinis, quod cõprecantur, continet commemorationem. O Satan. Satan! tibi quàm perpetuò similis es! pergis hoc telo diuinos honores consequi. Nonne satis hoc indicant, quæ mystes ille tuus exempla petit, ex Hymnis Orphei & Apuleii scriptis, idololatriæ plena? tum quia auctoritates illæ poetarum refertę vanitatis: tum quia sensum ac intellectum carminis astris asscribit: tum quia per hoc numen intelligit cacodæmones; quos astris & singularum rerum speciebus Magica distribuit. Conatur etiam probare, quia qui integram orationis texturam promit, magis animo dictis intendit, quàm qui verbum vnum atque al- F

terum: quare vis quoque vehementior imaginationis concurrit, & ſpiritus copioſior in rem incantatam tranſit. Quæ vana ſunt, nec empſitanda titiuillitio. Nec enim imaginatio extra imaginantem in res ſeiunctas vim habet vllam; nec ſpiritus vllus à loquente ꝓdit, qui rem incantatam contingit, præter afflatum: afflatus autem facultas ad ſanitatem nulla eſt; ad morbum & noxam per contagium aliqua, vt docuimus.

G Ex his manifeſtum fit, falſa quoque eſſe, quæ ex tam bellis axiomatibus inferunt corollaria. primò quod aſſerunt oportere, vt ſic ſanantes afflent ęgro, & ei vocabula quaſi inhalent. II. quamlibet huiuſmodi incantationem præter ordinem ſolitum & retrogradè prolatam aut ſcriptam, inſolitos effectus gignere. III. debere ea q̄ Magus vult impetrare, inſcribi rei, quam vt inſtrumentum adhibet. exempli gratia, ſi tabellà, vel pergameno vel herbę foliis vtatur, debere inſcribere folio, membranæ vel tabellæ; ad quem id effectum faciat. cur cedo? an quod verba non ſatis efficacia per ſe prolata? an quod alioq. dęmon ſurdus, vt ea non audiat; vel quòd ſcripta quàm audita melius intelligit? an quòd ad memoriæ lapſum fulciendum opus hac induſtria? nihil horum in cauſa, ſed vafer ille vanarum obſeruationum multiplicatione, velut variis retiū plagulis, ſic pluribꝰ peccatis miſeros amat illaqueare. Legi exem-

pla quæ Leonar. Vairus collegit, [a] sed in his omnibus pactum cum dæmone intercedens causa fuit effectionum. Vide inf. li. 6. anacephalæos. monito. V.

[a] lib. 1. de Fascino, c. 5.

QVÆSTIO IV.

De amuletis & periaptis.

NOta Romanorum gentilium consuetudo, qui soliti puerulis de collo res turpiculas suspendere, *Presiscini*, vt dicebant, ne fascinarentur (vnde & *Fascini* nomen inter obscœna relatum) alia quoque amuleta succini aut alterius materiæ contra morbos gestitabant: quemadmodũ & Græcis sua fuere περίαπτα, περιάμματα, ἀποτρόπαια, malorum, vt putabant, auerruncatoria. Sic etiam prodesse sibi putabant Iudæi sua philacteria, seque per illa custodiri ac præseruari à malis, perperam accipientes diuinum præceptum [b]. Eundem errorem Catholicis, non hæreticus tantum Wierus; sed & qui Catholicus videtur ex scriptis, Remigius Lotharingus, [c] impingit; hinc omnium periaptorum vsum temerè condemnantes ex Patribus non satis intellectis.

[b] Exod. 13. 16. Deut. 6. 8. Mat. 3. 2. 5.

[c] lib. 3. dæmonolat. c. 3.

Dico primò: *Amuleta huiusmodi, quæ collo dependent, vim nullam obtinent naturalem ratione verborum, characterum, vel figuræ, vel constellationis: sed dumtaxat ratione materiæ, si qua huic antipathiæ vel Sympathiæ vis naturalis insit.*]

Hæc conclusio est Catholicorum omnium, & etiam gentilium, quos præcedenti quæstione citauimus. probatur. quia physicæ ligaturæ facultas necesse est, vt à natura rei ipsius dependeat; quæ non competit nisi ratione materiæ seu subiecti. Quare si quis effectus producatur, cuius causa nequit esse vis naturalis subiecti; effectus ille prodigiosus erit, & amuletum superstitiosum, qualia multa congessit Costa Ben Lucas, Iudæus Lusitanus [a]. Huc referendum; si figuram attendunt; quod Hispanicis pueris ex Gagete ad collum deligant, manu in derisum, inserto intra digitos primores pollice, conformata. *Higam* vocant.

[a] lib. de ligaturis.

Dico secundò, *Quando in ipsis verbis, modo scriptionis, crucium numero, figurâ vel similibus spes non ponitur; pium & sanctum est, reuerentiæ causa Sanctorum reliquias, cæreas agni Dei effigies, Euangelium S. Ioannis, Psalmum Dauidis, & similia S. scripturæ testimonia secum gestare collo appensa: sed effectus qui inde oritur erit supernaturalis, Dei beneficientiæ adscribendus. Aliis autem ligaturis vti; quas vel vsus Ecclesiæ Cathol. vel proborum medicorum ars non commendat; omnino est prohibitum.*]

Quod ad reliquias, videtur non satis cautè locut⁹ insignis Doctor Theologus Ciruelus Darocensis *lib. de superstit. c. 4. p. 3.* quando leuiculis fultus rationibus sacrarum reliquiarum ad collum gestationem improbare non

veretur.

veretur. Dissentit ille ab hæreticis. nam ipse vult reliquias Sanctorum in templis honorificè seruari, & adorari, sed non vult eas à priuatis collo appensas gestari; temerè reprehendens antiquam virorum valdè sanctorum consuetudinem. Nonne B. Helena clauorum Christi vnum freno equi, alium galeæ Constantini indidit? Nonne B. Antonius palmatam illam Anchoretæ S. Pauli; & ipsius Antonii tritum cum melote pallium exultãs tulit? Similia de Theodori Martyris puluere Nyssenus: de catena B. Petri magnus Gregorius. Sed in re nota non est immorandum.

Conclusionis prior pars probatur, Ecclesiæ Cathol. inueterato & salutari more, nec non sententia D. Thomæ, Maldon.[a] Nauarr. Siluestri & alior. ratio est, quia Sanctorum reliquias ita semper maiores nostri sunt venerati: Agni illi ad hoc à solo Pontif. Maximo quotannis benedicuntur: sacræ scripturæ testimonia, vt licet ore proferre, licet etiam descripta collo deferre, & narrat Leõtius Episcopus sanctum Simeonem Salum mulieri magæ amuletum in tabella conscripsisse; quo gestato illa non potuit amplius diuinare, nec magica amuleta facere. (*Sur. 1. Iul.*) nec vllus sanctorum patrum hoc vnquam improbauit. Nam D. Basilius [b] damnat περιάμματα, characteribus (*nempe magicis*) insignita. Incertus auctor in Matth, qui

[a] Tho. 2. 2. q. 96. art. 4. Maldon. in 1. cap. Ioan.

[b] hom. in Ps. 45.

exſtat inter Chryſoſtomi opera[a], inuehitur in duo nequam genera hominum: primum, qui ex huiuſmodi ad collum ſuſpenſis ipſi ſanctiores volebant videri, vt Phariſæi olim: ſecundum, qui ex eadem ſuperbia, quæ ad collum alii ſuſpenderent, ipſi de capillis, vel veſtimentis ſuis largiebantur. Ipſe D. Chryſoſtom⁹ [b] mulierculas illas reprehēdit, vel quòd non recta, ſed Phariſaica, id intentione facerēt; vel quòd, per opinionis errorem, non à Dei gratia miraculoſum auxiliū, ſed ab ipſa materia, vel forma ſcripturæ, id p̄ſtolarentur; vt faciunt hodiè, qui dicunt debere eſſe ſcriptum Euangelium in membrana virginea, litteris vel lineis miniatis & cętera. Sanè Chryſoſtomus eâdem id mente reprehendit, qua D. Hieronymus; [c] qui ſatis indicat, phariſaicam illam ſuperſtitionem præſidium ab ipſis pictatiolis, non deſuper à Cuſtode Iſrael, Deo Sabaoth, exſpectantem, ſe reprehendere: item quòd quæ extrinſecus gerebant, eorum cultum & obſeruantiā intrinſecam, quæ præcipua, negligebāt. Denique in vita S. Antonii infeſtationem quandā dæmonum, cum preces quaſdam membranulæ inſcripſiſſet, & in cubiculo ante Deiparæ Virginis imaginem affigi iuſſiſſet, legimus diſpuliſſe. (*Surius to.3. Fol.43.*)

Poſterior pars concluſionis probatur canonibus, qui anathema fulminant in eos, qui philacteriis (hoc eſt conſeruatoriis) vtun-

[a] homil. 43. in Matth.

[b] in Matt. hom. 73.

[c] in d. cap. 23. Matth.

tur; & si clerici ea faciant, iubent eos Ecclesiis eiici. *Can.1.& 4.26.q.5.* qui canones quomodo sint intelligēdi, & de quo genere philacteriorum loquantur, petendum ex alio canone, *nempe vlt. eiusdem quæstionis*, vbi inter cætera in hunc modum scribit B. Isidorus: *Ad hæc pertinent ligaturæ exsecrabilium remediorum, quæ ars non commendat medicorum, seu in præcantationibus, seu in characteribus suspendendis atque ligandis: in quibus omnibus ars dæmonum est, ex quadam pestifera societate hominum & Angelorum malorum exorta.*] Confirmat D. August.[a] his verbis: *Fingunt spiritus maligni vmbras quasdam honoris sibimet ipsis, vt sic decipiant eos, qui sequuntur Christum. Vsque adeò, fratres mei, vt illi ipsi qui seducunt per ligaturas, per præcantationes, per machinamenta inimici; misceant præcantationibus suis nomen Christi, qui iam non possunt seducere Christianos, vt dent venenum, addant mellis aliquantum.*] Chrysostomus homil. 25. ad P. Anton. *Quid verò diceret aliquis de his, qui carminibus, & ligaturis vtuntur: & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis numismata capiti vel pedibus? Dic mihi, hæne sunt spes nostræ, vt post crucem & mortem Domini, gentilis regni imagine spem salutis habeamus? &c.* Tales sunt nefariæ illæ formulæ precum; quas contra vulnera, & pericula ignis, aquæ & alia, quidam per mendacium adscribunt B. Leoni, & aliis sanctis, & (proh dolor) multi hodie gestitant; quibus Diabolus semper tandem

[a] Tract. 7. in Ioan.

imponit, & quando sunt in statu pessimo lethalis culpæ, sinit eos occidi, & deserit quos antè aliquoties defenderat. Possem nominare mihi probè notum; cui id accidit. Norunt Franci, cum superioribus annis, cum Barone Danou, hæreticorum Germanorum examina in Franciam irrupissent, & à Duce Guisio strenuè debellata fuissent; huiusmodi schediasmata collo cæsorum ferè omnium appēsa fuisse reperta ab iis, qui cadauera spoliarunt. Hoc genus superstitionis subsannat Lucianus [a], & Antoninum Caracallam suppliciis compescere cōstituisse testatur Spartianus. Et Tatianus Assyrius [b] hæc omnia refert ad dæmonum dolos, & pacta per magos cum illis inita. Huc etiam refero, quod de vrsariis sic refert Balsamō Commen. Syn. 6. in Trullo; *Vrsas trahere dicuntur ii, qui arctotrophi appellantur; qui quidem in capite & totius animalis corpore tincturas appendentes, & pilos ex ipso tondentes eos vnà cum tincturis dant perinde ac remedia & amuleta, tanquam contra morbos & fascinantes oculos conferre possint.*] Huc pertinent etiam formulæ omnes, quibus immiscentur nomina ignota Angelorum, hoc est alia præter, Michael, Gabriel, Raphael. hoc mirum fortassis alicui videbitur; quia Trithemius, & Rabb. alia quoque nomina confingunt eorum, quos dicunt esse motores orbium cœlestium, itē fata decernere, & fatales casus administrare, & mirifica quædam homines ab

D

a in Dialog. Phil.

b Orat. contra gent.

his discere ; & similes impietates , quibus ille liber ארבעתאל scatet. Sed nitor auctoritate & sanctione concilii Romani , quod fuit congregatum Romæ sub Zacharia Pontifice, ad damnandos errores Aldeberti & Clementis hęreticorum Germaniam turbantiũ; vbi inter cætera lecta vna oratio Aldeberti, in qua continebantur hæc verba ; *supplico vos Angelus Vriel, Angelus Raguel , Angelus Tubuel , Angelus Michael , Angelus Adimis , Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth , Angelus Simihel.*] Quibus lectis, Zacharias Papa interrogauit Episcopos, sententiam de his suam proferrent : illi damnandum Aldebertum pronũciarunt, vt hæreticum. causa verò subditur & ipsum Decretum concilii his verbis; *octo enim nomina Angelorum, quæ in sua oratione Aldebertus inuocauit, non Angelorum, præter Michaelis, sed magis dæmonum nomina sunt, quos ad præstandum sibi auxilium inuocauit. Nos autem , vt à vestro sancto Apostolatu edocemur, & diuina tradit auctoritas , non plus quàm trium Angelorum nomina agnoscimus: id est, Michael, Gabriel, Raphael. Zacharias Papa dixit, optimè prouisum est à vestra sanctitate , vt conscripta illius omnia igne concrementur : sed oportunum est, vt ad reprobationem eius in scrinio nostro conseruentur ad perpetuam confusionem. Nunc verò, quia omnia peracta sunt, de vtrorumque sententia , quorum superiùs mentio facta est, nunc pertractatum est. Vniuersum concilium*

dixit: Aldebertus, cuius nobis actus & nefaria commenta lecta sunt; & qui se Apostolum censuit nominari; & qui capillos & vngulas suas populis pro sanctitate tribuit; quique sub obtentu Angelorũ dæmones in suum auxilium inuocat: sit ab omni officio sacerdotali alienus &c.] [a] Igitur ex cõcilii huius sententia, damnanda cuncta periammata, periapta ligaturarum & similia, vbi alia nomina leguntur, quàm trium, quos sacra scriptura nominat, Angelorum. Nominatur quidem Vriel. 4. *Esdr. 4. v. 1.* Sed liber ille Canonicus non est, nec tantæ auctoritatis: & in eodem reperias Ieremiel, quem nemo recipit: Aldeberti verò cætera nomina nonnihil sunt deprauata ex iis, quæ in Necromanticorum libris habẽtur. Sed de Vriel accuratè scripsit Nicol. Serari⁹ noster cõment. in c. 12. Tobiæ q. 10. cum quatuor sequentibus. Vnus tamen (ne quid dissimulem) me quoad *Vrielis* nomẽ scrupulus torquet: nam concilium illud Romanum inter concilia edita, vel in Germania, vel in Italia, non reperio: Vnde nonnihil nutat auctoritas illius Historiæ. Et *Vrielis* nomen præter Æthiopas, etiam aliquando Romani in Missalibus suis receperunt. Et dicat aliquis à Zacharia solam decisionem (nempe declarationem hæreseos & scriptorum combustionem) approbatam: nõ verò eum ad rationem à Patrib⁹ illis allatam respexisse. Nam licet concilio-

[a] vide apud Sur. tomo 3. mens. Iunio in vita S. Bonifacii, fol. 494.

rum decisio de fide sit, non tamen rationes pro decisione allatæ, vt constat.

CAP. V.

Ars aurifactoria, quam Alchimiam nuncupant, ad quam magiæ speciem sit referenda?

NOn potest sufficienter huic quæstioni responderi, nisi priùs constet, quò se vsque vires eius extendant. quare quatuor sunt discutienda. Primò, an ars ista finem suum consequatur? secundò habendane in numero artium liberalium? tertiò ad quam Magiæ speciem pertineat? quartò licita sit, an illicita?

QVÆSTIO I.

An aurum hac arte verum conficiatur?

DVo quæstio hæc complectitur; quid naturæ ope fieri queat, & quid fieri soleat? quorum non eadem ratio est. priùs quam decidamus quæstionem, quædam de nomine & origine sunt præmittenda.

SECTIO I.

Quid sit Alchimia & quando inuenta?

NOmen Arabicum esse volunt viri docti; A
& id indicare nomini præfixum *Al*, vt in

Almanach, & *Almagestum*, & similibus. [a] Mixobarbarum ergo vocabulum fuerit, ex Arabico *Al*, & Græco χύω seu χύνω, quod idem ac *fundo*. alii Græcam planè vocem censent, ex quibus est Ioannes Chrysipp. Fanianus, qui deducit παρὰ τὴν χυμείαν καὶ ἅλα à sale & fusione. [b]. Sed huic Græci scriptores repugnant, qui plerumque scribunt χημείαν; [c] non χυμείαν. Sed quid χημεία significat? quidam ex Plutarcho [d] tradunt, Ægyptum sacra lingua à sacerdotibus vocari *Chemiam*: & inde suspicantur, vocari *Chemiam*, quasi Ægyptiam : videlicet quia primi mortalium Ægyptii illam à Mizraimo Chami filio acceperint, ab Ægyptiis Arabes didicerint, & articulum illum suum *Al*, addiderint; ab Arabibus Europæi acceperint & nomen & artem, vt & reliquam ferè medicinam & philosophiam Græcanicã. Nimis isti benigni sunt in Arabes. Nomen enim notum Romanis fuit antequam vlli noti philosophi vel docti inter Arabes, & quo Arabia tempore adhuc Christiana. Inuenias illud apud Iulium Firmicum Latinum [e] scriptorem, qui tempore vixit Constantini Magni. Apud Ægyptios quidem hæc ars in vsu etiam Diocletiani tempore videtur fuisse, si Suidæ credimus [f]. & ab iis fortè Romani acceperunt. Verum illud de *Chemia* merum est commentum: Ægyptus enim non *Chemia*, sed *Chammia* dicta à Chamo, sic enim in Psalmis legimus; *In tabernaculis Cham*, [g]. Ægyptiorum

[a] N. comment. in Manil.

[b] Dialogo de Chrysopeia.

[c] Cedrenus in Annal. Suid. mox citand.

[d] lib de Osir. & Isid.

[e] lib. 3. in Lunæ decretis.

[f] in Dioclet.

[g] Psal. 78. 57.

a Psal. 105. 23. rum; & postea [a]; *terra Cham* vocatur ipsa Ægyptus. hoc ergo nomen sacerdotes, vt testimonium antiquitatis suæ asseruarunt, vulgo *Misraim* dicebatur Ægyptus: vnde & hodiè adhuc Turcæ & Arabes vocant *Masra*. Quare si Arabes voluissent ab Ægypto hanc artem denominare; & addere suũ illud; *Al*, vocassent *Almasram*. Quid ergo? suspicor, vt multa Arabum vocabula, esse Hæbreum illud, & quidem solidè. nec aliud significare quã artem fusoriam siue liquatoriã. Etenim

צלבום Hebræis, *Alichim* [b], significat itinera siue fluxus. ab *Alich*, quod significat facere ambulare seu fluere [c]. Vnde ars liquans seu fundens metalla; abiecta litterula, ab *Alichim*, fit *Alchimia*, facilima formatione. Quid enim aliud est Alchimia, quam pirotechnia siue igniaria ars, resolutoria, & purificatoria metallorum? quæ vt *Chymiæ* species quædam est; sic etiam aurifactoria, siue Chrysopœia, species quædam est Alchimiæ, quæ in extrahendo siue separando, & in congregando siue coagulando ex aliis metallis auro tota occupatur: vnde non malè *Spagiricam* vocant nonnulli, παρὰ τὸ σπᾶν καὶ ἀγείρειν, à segregando & congregando. Ad hanc quidam retulit illum Manilii versum. [d]

b Iob. 29. 6.

חזקר

c Iob. 24. 10.

B

d lib. 4. Astro 1.

Materiamque manu certa duplicarier arte:

& quia de Alchimicis dictum, per errorẽ, putauit, ideo (quæ est Critica audacia) contra veterum codicum fidem, eum tollendum,

vt spurium, iudicauit. vtrumque male. nam & Manilii versiculus est, & non de Chrysopæis, sed de bractearijs accipiendus, qui malleando aurum in bracteas seu foliola tenuissima diducunt & dilatant, & sic superficiem adeò dilatatam quasi duplicant. Alchimice certè non tam duplicant manu, quam igne.

Non statui de tota Chymica agere; quam ego artem, qua medicinæ adminiculatur, sanè laudo, & veneror; vt phisiologiæ fœtum p̄stantissimum; inuentricem auri potabilis, rei non minùs vtilis ad sanandum, quam ad alendum, ac quoad fieri potest, vitam prorogandam; spiritus enim subtilissimos ex metallis, gemmis, plantisque educens; quo subtiliora, hoc puriora; & quo puriora, hoc efficaciora remedia prębet; metalla depurat, segregat, perficit; lapides conflat, aquam elicit, ignem vegetat; & in igne vegetato, ac quasi perennato, specimen edit artis & efficacitatis suę, in humana vita propaganda. Mihi quidem dubium non est liquorem illum Olibii Maximi, cuius beneficio lucerna multis sæculis conseruata fuit ardens, chymicum fuisse; de quo Bernardus Scardeonus [a] scribit, Patauii ante aliquot annos vrnam fictilem effossam his inscriptam versibus.

[a] in Hist. Patauina.

Plotoni *sacrum munus ne attingite fures,*
Ignotum est vobis hoc quod in orbe latet.

Namque elementa graui clausit digesta labore
Vase sub hoc modico Maximus Olibius.
Adsit fæcundo custos sibi copia cornu.
Ne precium tanti depereat laticis.]

Plutoni Deo diuitiarum dedicauit hoc suæ artis specimen homo gentilis, diuitias illi acceptas ferens. Intra maiorem illam vrnam minoralia reperta; in hac duæ ampullæ adfabrè laboratæ, argentea vna, aurea altera: purissimo quodam ambæ liquore plenæ; quo lucerna multis iam sæculis ardens conseruata censebatur.

De sola Chrysopœia statui dicere; quæ vel ex adspersis pauculi pulueris aurei ramentis aurum multiplicat; vel ex non auro verum aurum producit: nam quæ ex auro liquato tantumdem vel minùs auri producit, sed purgatius; ea nomen aurifactoriæ non meretur. Chrysopœiæ igitur originem quidã nobis valdè faciunt antiquam, qui præclaro Adami titulo libellum quendam insignem obtrudunt: vt & alii Moysis, & Mariæ sororis eius, & Solomonis, & Hermetis Trismegisti, & Aristotelis, & Pythagoræorum quorumdam libros venditant: hæc enim omnia pro imposturis habenda duxerim, & ociosorum hominum somniis. Quid? an, quia ab Adamo prima scientiarum principia, idcirco & de hac ille arte scripsit, quem de nulla constat scripsisse? An, quia Moysis in omni Ægyptiorum sapientia excellens, idcirco & D

ipſe, & ſoror eius (miror Aaronem non additum, & Beſeleel) animum ad alchimiam excolendam adiecere? An, quia Cabbaliſtæ nugantur, Chamum in arca Noacho patri ſuo *libros de Magia naturali* furatum, quos Miſraimo filio ſuo donauerit; idcirco inter illos etiam Chymici libri fuere? Sed Chamum ſcimus non philoſophiæ naturalis, verum Magiæ Dæmoniacæ fuiſſe propagatorem [a]. Hermetis Triſmegiſti non pauci ſuperſunt libri; quis quæſo vel color tenuis in illis huius artis? eruent opinor, qui Phaeton tæo auſu eò detorſerunt; quæ de Turri Babel, & quæ de terra promiſſionis SS. commemorauit, & quæ Salomon in *Eccleſiaſte* de meretrice, mores eius depingens, Spiritu ſancto afflatus, ſcripſit; illi ad Chymices myſteria deflexerunt: qui auſi diuitias; quas œconomicæ prudentiæ, & nauigationi in Ophir, diſertè acceptas refert Regum Hiſtoria; Salomonis alchimiæ adiudicarunt. In quos (vt mitiſſimè agam) nihil dicam aliud, quàm quod fatuis ſolemus, ſanam mentem iis optandam. Minore longè periculo peccant, Aimar. Ranconetus & Cardanus, qui Sybillæ vaticinium illud;

ἔννεα γράμματ᾽ ἔχω. τετρασύλλαβός εἰμι. νοεῖμε. &c.

ad Arſenicum, admirandi lapidis materiam tranſtulerunt; quaſi quatuor ſyllabarum & nouem litterarum vox alia nulla foret. Item

[a] ſu. lib. I. c. 3.

qui Pandorę poculum hoc esse contendunt, ab Hesiodo notatum: sed hi plures Epimetheos, sola spe reliqua, quam Prometheos, ex hoc grege fateantur oportet. Nec minus illi suaues, qui Sisyphium saxum extollunt, & propter huius lapidis inuentionem meruisse nomen, quasi diuina sapientis autumant: propter promiscuam in vulgus beneficii communicationem, ad inferos detrusum semper reuolubilis saxi subuectione damnatum. homines præparcè auari. Liberaliores alii, cum Suida Colchis auratam pellem auertunt. illud enim δέρας τὸ χρυσόμαλλον Iasonis; libros fuisse in membranis arietinis descriptos, artis alchimicæ doctrinam auri factoriam continentes. Addunt alii, hoc illud aureum fuisse femur, χρυσοῦν μηρὸν, siue (vt corrigunt alii) χρυσοῦν ῥοῦν, aureum flumen, à Pythagora in Olympiis ostensum, quod tamen Origenes eburneum appellauit *lib. 6. contra Celsum.* Hoc illud esse apud Hippocratem mirabile, & imprimis sacrum terræ opus; ex quo animantia, plantæ, alimenta, pharmaca, fortuna, & ipse Plutus profluant[a]. Hinc apparet quam vetustam isti originem arti arcessant. Equidem opinor vetustam: sed certa testimonia ante æuum Caligulæ non comperio. Nam quæ dicta, mera sunt coniectanea nec magis certum, quod quidam probant ex Esdr. lib. 4. cap. 8. v. 2. *Quomodo autem interrogabis terram & dicet tibi: quo-*

Sisyph: quasi ὁ ἰόσοφος.

a Hippoc. in epistol. de Cratea.

E

niam dabit terram multam magis, vnde fiat fictile, paruum autem puluerem vnde aurum fit.) Hoc enim perspicuè non ad artem fusoriam, sed ad naturalem metalli ex terræ puluere productionem potest referri. Si tamen quis contenderet, ad materiam auri transmutatoriam pertinere; is sciat, neque infallibili se testimonio niti, quia liber iste apocryphus est: neque loco claro & aperto antiquitatem artis se probare. Cæpisse sub Caligula docet Plinius [a] rationem ex auripigmento aurum liquandi, sed mox desiisse. Foditur hoc in Syria auri colore, fragili, lapidum specularium modo. Vim eius magnam Caligula, auri quàm sanguinis non minùs auidus excoqui iussit: & planè finxit aurum excellens, sed ita parui ponderis, vt detrimentum sentiret. nec postea tentatum ab vllo. Diuturnum postea scriptoribus silentium fuit. Vsque ad Diocletianum siluere. Nam Suidas auctor est, cùm eo regnante Ægyptii res nouas molirentur, cæde multorum illustrium virorum in ipso exordio hoc incendium sopitum fuisse: & conquisita tum ibi veterum de argenti & auri fusione scripta, omnia tyranni iussu flammis tradita, nec ex illa arte ditati Ægyptii, pecuniis freti, Romanis in posterum rebellarent [b]. Aliquot annis postea Zozimus Græcus scriptor vixit, cuius de Arte sacra, & Chrysopœia libri M. Scripti asseruantur in

[a] li.33.hist. cap.4.

[b] Suidas in Diocletiano.

Regis Christianissimi Bibliotheca Fontisbelli: vbi & Blemmidæ liber de eadem Chrysopœia dicitur exstare. hic ille Nicephorus Blemmidas est, qui sub Duca Imp. multa præclara philosophiæ monimenta edidit. Zozimo Græcum antiquiorem non noui: ille Arabes omnes qui circumferuntur æuo antecedit: fictitium Morienum (Eremitam Romanum fingunt inepti Arabicè scribentem) & verum Geber, siue Gebrum Arabē: qui non inuentor artis, vt putant Fallopius & Erastus, sed cultor & ornator præcipuus. Hæc de origine habui dicenda.

SECTIO II.

De artis alchimicæ in auro faciendo efficacitate.

Mirum quàm hîc in contrarium funis contentiosus trahatur. cultores alchimiæ affirmatiuam adeò tuentur, vt & perfectius aurum suis se fornaculis fouere, & educere, quàm natura solita, contendant: osores contrà Chymicorum, omnia huiusmodi, vt præstigias, ludibria, & meros iactatorum bombos opinantur. Equidem puto inter hæc extrema, vt fit, media via tutissimè incedi. Videamus breuiter, quid pro vtraq; parte disputari queat.

Tres inuenio sententias. *Prima* est, non

posse aurum verum sic produci. *secunda*, posse aurum quidem quasi verum, sed quod tamẽ pro vero, nec liceat vendere æquali pretio quo verũ venditur· nec liceat illud in medicinis exhibere. *tertia*, perfectiùs & puriùs aurum sic fieri posse, quã quod in terræ visceribus gignitur. Prima sententia est Thostati *in Exod. cap. 7. quæst. 10.* Ægid. Romani, *quodlib. 3. q. 8.* (qui Auicennam quoque pro se citat, sed malè. nam Auicen. verè censuit contrarium, & ex professo de hac arte scripsit) negarunt etiam Auerr. *in lib. 1. de Generat.* Aponensis, *differ. 209.* Sed & ipsemet Chymicus Paracelsus *lib. de philosoph.*

Secunda sententia (vt opinor) verè fuit D. Thomæ. nam licet, vbi noluit quæstionẽ decidere, ibi ex hypothesi tantum locutus fuerit:[a] tamen vbi absolutè & decisiuè locutus, ibi apertè & clarè hanc sententiam tenuit: produci posse aurum, quoad externas qualitates, sed quod ad intrinsecam auri perfectionem non pertingat[b]: quod etiam Caietano[c], & reliquis Thomistis placuit postea citandis.

[a] 22. q. 77. a. 2. ad. 1.

[b] in 2. sent. d. 7. q. 3. a. 1.

[c] ad d. a. 2.

Tertia sententia est omnium Chymicorum, & præterea Timonis *in lib. 3. Meteor. q. vlt.* Antonii Mirandulani *de singula. certam. li. 10.* Marcelli Palingenii Cardani, Lacinii, & aliorum; quàm accuratè tuetur And. Libauius Syntaxi 2. lib. 1. singularium.

Quartam his sententiam possemus ad-

dere Pyrrhoniam, & Academicam *Dubitantium* [a]; qui fatētur sibi nō satis liquere: quam puto verè cōmuniorem esse hominum huius ætatis. Ex nostris illam defendere Bened. Pererius, & Gregor. à Valencia [b]; nam de bonitate & perfectione alchimici auri dubitant; & suspicantur, nunquam ab vllo verum & perfectum aurum fuisse productum; & Valencia quoque indicat studio & arte humana vel non posse, vel vix fieri posse. Quid dicemus? amicus Plato, amicus Socrates, sed magis amica veritas.

a disput. de Magia.

b in 2. 2. disp. 6. q. 13. punc. 2.

Axio. I. *Nullis idoneis argumentis contrasentientes conuincunt aurum verum per alchimiam fieri non posse.* Ad probationem huius conclusionis sufficit onus probandi transferre in aduersariū: quia est cōclusio negatiua: & adfirmanti esse impossibile, incumbit onus ostendēdi cur id sit impossibile; eò quod is cōtendat se id idoneis argumentis posse conuincere; quod nos negamus. Veruntamē sic potest cōclusio ꝓbari; neq; ex parte materiæ seu subiecti; neq; ex parte modi repugnat naturæ talis metamorphosis. Non ex parte materiæ. nā illa est alterari, & corrumpi apta, & perduci etiā apta ad formā præstantiorem; & est capax formæ introducendæ. Non ex parte modi · quia modus est per decoctionē naturalē ignis, qui decoctionē naturalem caloris naturalis proximè imitatur. Quid ergo desit? aut si quid horum ostendatur. A

Ostendere conantur sequentibus argumentis, quæ sigillatim diluemus adfusa solutione. Primò argumentantur ab artis ipsius incertitudine & dissensione artificum; quia chymici inter se nec conueniunt in modo loquendi, nec in modo operandi, nec de materia aut nomine sui lapidis. Cõueniunt, beneficio lapidis hanc transformationem tribuendam; sed hunc ipsum lapidem, quo appellent nomine, non conueniunt. Longum sit omnia Merculini, Treuisani, Faniani, Vallensis, Rosarii & aliorum nomina congerere, quæ sunt significationis planè diuersæ. ex paucis cætera possunt diiudicari. vocant χρυσόσπερμον, aquam viuam, aquam vitæ, aquam siccam, lignum vitæ, sanguinem humanum, lac virginis, Mercurium philosophorum, draconem, coruum, laton, elixir, medicinam morborum omnium, id de quo qui bibit non moritur, & similia partim ridicula, partim pugnantia, partim irreligiosa. Modos operandi diuersissimos comminiscuntur, & de eo inter se digladiantur; cum Brachescho certat Tauladanus, Villanouanum impugnat Treuisanus, alii alios, & inuicem fatuos ignorantesq; nuncupant. Sed de lapidis materia fortè saltem consentiunt? nihil minus. sunt qui ferri scoriam, sunt qui salem, alumen, magnesiam, cadmiam, calchantum, arsenicum exposcant: sunt qui obtrudant bufones, capillos, ouorum

puta-

putamina, menstruum fluorem, vel humanum sanguinem. *Respondeo*, tam diuersis nominibus eandem rem significari; sed his vsos scriptores scientiæ occultandæ causa, quam non voluere passim intelligi. licuit sanè Ægyptiis symbola sua adhibere, licuit poëtis per metaphoras & fabulas sapientiæ principia occulere, licuit Aristoteli se dictorum obscuritate, vt sepia solet, atramẽto, inuoluere; ipsæ sacræ litterę in Parabolis loquuntur. cur culpas, si & hi diuersis nominibus lusêre? Si quid minùs aptè, & feliciter, & piè, ignosce. rem vide, verba despice. nunquam rei veritatem, aut artis efficacitatem, ineptia aut infantia docentis potuit exstinguere. Deinde quid mirum hanc quoque artem suas habere compulsationes dissidentium, quibus nec philosophiæ pars vlla, nec medicina, nec iurisprudentia, nec Scholastica Theologia noscitur carere? Dissensio illa de materia, vel verborum est & nominum; vel sanè fuit olim, cum ars minùs culta, & magis incognita: periti, in sulphur & hydrargirum consentiunt.

Probant postea, naturam metallorum ab iis ignorari. primò quia censent illa viuere & nutriri, cum Cardano; vel superioris ordinis animam habere, verum valde reconditam, cum Fr. Georgio in Harmon. mundi. 2. quia lapides putant esse reiectamenta siderum (vt Paracelsus) metalla verò adipem & me- B

dullam

dullam lapidum; & proinde metalla cœli esse præstantiora excrementa. 3. quia vnicam volunt esse perfectam speciem metalli, nempe aurum; cæteras esse tantum rude & inchoatum aurum. de quo mox plura. 4. non habent perspectam auri sui causam efficientem. qui soli colori efficientiã tribuunt: quo tamen sola non potest auri substantia perfici. Oportet enim vt sol aquæ substãtiam primùm calore concoquat & commutet: frigus deinde & siccitas terrena faciant aquam concrescere. 5. de auri materia valdè discrepant. *Gilgil* vult esse cinerem ex terra genitum & aqua mistum; *Barceschus* vitriolum; plerique sulphur, & argentum viuum; nec deest, qui arsenicon addat. qua in re indaganda videntur, vt vmbri, indicium sagæ naris secuti; certum sanè, vt ad ceruæ cunabula perducat; fallax in rerum essentia discernẽda. Præterea quomodo possunt mixta resolui in mixtum illud, ex quo proximè generata fuerunt? nonne priùs oportet resoluantur in corpora simplicia? igitur si, quod eorũ est fundamẽtũ, metalla in sulphur & hydrargirum resoluuntur; certè hæc duo nequeunt esse propria metallorum materia. Hoc argumentum multas inuoluit quæstiones, quas si velim exactè discutere, non sectionis vnius, sed libri opus integri futurum. Vno fortassis verbo præstiterit absoluere, vt hæc illis omnia largiamur, nihil aliud consequi, quàm

alchimicos sic opinantes non esse veros philosophos, neque causas operationis suæ tenere, nec operari scientificè, sed duntaxat esse nudos flaturarios pyrotechnicos, mechanicos, & non philologos. nullo autem pacto consequitur, probandum quod erat, aurum ab illis confici non posse: non enim gladium non facit faber, quia quæ ferri natura, quæ gladij ad pugnam rotatio vibratioq; sit accommodata, nescit: non aquam rosaceam minus perfectam chymicus elicit, qui cætera adhibet ab arte requisita, etiamsi rosæ essentiam, & vim ignis, & principia distillationis ignoret. Quid igitur, si qui naturam ignoret metalli, segregatione, congelatione que quæ requisita, cæteris quoque omnibus peritè vtatur; minusne ad flatum compositionemque eius, quàm ad alterius, nihil ad operationem effectumque ampliùs præter causarum cognitionem adiicientis, vix excoctrix ignium est effectura? Intelligentiæ igitur iam ignis particeps, qui vnum inter & alium nouit discrimẽ. Pone autem aliquem, qui optimè metallorum naturam nouerit: huic certè nihil argumentatio hæc oberit, quoad auri productionem: poterit ergo produci ab aliquo. sufficerent ista: dicam tamen quid de singulis illis censeam. Viuere & nutriri metalla, vt animam habentia vegetatiuam, id non admodum absurdum est, sed fateor verius quod Aristoteles censuit [a], nec

[a] li. 1. mag. nor. moral.

lapi-

lapides, nec fossilia huiusmodi viuere vel nutriri: excrescere autem per adiectionẽ materiæ, decrescere per subtractionẽ eiusdem: cùm verò Plinius [a] & alii dicunt, ea concipi, parturire, viuere, senescere, mori, metaphoricè tantũ loquuntur. sed de hoc plura Schaliger, Fallopiusque [b]. Volo cum illis liberaliter depacisci. Esto non viuant metalla: quid inde? facilior profectò inanimæ rei in aliam inanimam, quàm animatæ in animatam erit transmutatio. Paracelsistarum illas locutiones sanè non satis rectas nec commodas, sed improprias & translaticias, nihil moror: loquuntur illi inquinate, sentiunt perperam. eos non defendo: de re loquor, non vocabulis. Hoc vnum verissimum puto, neque negari posse, plus humidi pinguis, & si vis plus adiposi esse succi in metallis, quam in lapidibus ac gemmis. hinc enim metalla ductilia & dilatabilia sunt, quod lapidibus ob ariditatem & siccitatem denegatum. Vnicane species metalli sit, mox videbimus. De auri efficiente causa considerandum. puto longè plura requiri, vt ex terra, atque vt ita dicam elementis ferè nudis primum corpus mixtum existat & coaguletur: quam requirantur, vt ex mixto iam coagulato & existente aliud conficiatur mixtum, dumtaxat differens perfectione. Auri substantia, ex terrę puluere aquæ liquore, in venis cauernarum solo calore non potest perfici, sed fri-

[a] Plin. lib. 36. cap. 18. & 19. Leo Baptist. Albertus lib. 2. de re ædific. ca. 9.
[b] Scalig. exercit. 1. Fallopius li. 1. de metallis & fossil.

giditas quoque & ſiccitas requiruntur: poſtquam verò iam ſemel metallum coaluit in metalli ſubſtantiam iam ignis ſolus poterit ſupplere, quæ ad perficiendum commutandumq; illud in alterius metalli qualitates erunt neceſſaria. quia qualitates illæ accidentariæ ſunt & quæ actiuitatis igneæ vim non exſuperant. Quod exemplo poteſt declarari. nam ſandaracha naturalis nō poteſt gigni citra frigus illud: ſed poſtquam plumbum ſemel in terræ viſceribus genitum fuit, ſi illi miſceas acetum, ceruſſam conficies [a]: vt vero ex ceruſſa prodeat ſandaracha nulla iam opus refrigeratione, ſed ſufficit ſola aduſtio, vt ſandaracha fictitia ſeu ſandix Syricum naſcatur [b]. Orichalcum quoque ſine frigore ex ære, vitri puluere, & calaminaris lapidis tinctura fit; ſolaque decoctione & percolatione per ignem indiget [c]: cum tamen foſſitium & naturale, ſi quod eſt huiuſmodi, etiam frigus illud poſtularet. Quid quod & [d] Plinius cenſuit, ſolo igne lapides in æs fundi; & ferrum gigni? Quid, quod & ſola decoctione ferrum fit στόμωμα Græcorum [e] ſeu *Chalamiſch* Hebræorum? quod nos hodie calybem vocamus ſiue *aciarium*, veteres Latini, *ferri nucleum*, quia proprio nomine deſtituebantur. nam chalybs illis idem, quod ferrum in genere [f]. Neque in his alio frigore opus; quàm cum omnia peregit ignis, vt tunc materia ſe ad naturale frigus recipere

ſinatur:

[a] Galen. li. 9. de ſimpli. medicam. facult. Plin. lib. 34. in fin. Vitr. l. 7.
[b] Plin. lib. 35. c. 6. Aetius lib. 2. Amat. in Dioſc. li. 5. enarr. 63.
[c] Vide Plin. li. 33. cap. 4. & Vannoccium li. 1. pyrotechiæ c. 8.
[d] lib. 26. c. 27.
[e] Ariſto. li. 4. Meteor. Vannoccius d. li. 1. cap. 7. Alb. Magn. li. 2. de lapidib. tra. 3.
[f] vide Hieron. Magium li. 2. miſcella. c. 8.

ſinatur: vel aquæ iniecta citiùs refrigeretur, & induretur. Porrò quam ſubdunt de auri materia diſſonantiam, obſtrepit illa, non obtundit. cedo, quam illi eſſe volunt? quamcunque dixerint, ex hac etiam cætera metalla conſtare philoſophi chymici contendent. ſic facilem fore ad aurum tranſitum. Sed doctiores conueniunt in vnam ſententiam: quam ego quoque ſequor, & ſic Ariſtotelem cum his auctoribus conciliari poſſe puto. Non agitur nunc de materia remotiſſima, quæ eſt materia prima, quã eandem eſſe nemo addubitat: ſed agitur de materia ſecunda: quæ iam certis formis eſt imbuta. hæc rurſus eſt, quædam remotior, & quædam propinquior. non enim ſtatim ab vltima ad primam hîc immediatus eſt tranſitus. capiamus ergo exempli gratia aurum. hoc aurum materiam remotiorem habebit, exhalationem quãdam humectam ex vna parte (quæ *materia liquida* à quibuſdam vocatur, vel aqua intrinſecus vnctuoſa, ab aliis vnctuoſum aqueum incorporatum, vel humidum liquidum) ex alia parte habebit terræ portionem craſſam & viſcoſam: ſic huic terræ aqua illa pinguis & aërea cõmiſta corporatur in primam & (vt ſic vocem) elementarem auri materiam. hæc materia non eſt adhuc propria auri materia, ſed eſt materia communis omnium metallorum, & etiam lapidum. etenim ſi plus habeat aridi-

tatis, deficiente humiditate, fit lapis: si plus habeat pinguedinis humidæ, exit in metallum; & propter copiam huius humidi, nitidi, puri ac solidi, splendida adeò ac nitida sunt metalla. Et hæc est sententia Platonis & Aristotelis ac sequacium [a]. Neque huic sententiæ repugnat (meo iudicio) eorum Chemicorum, qui physica principia & norunt & amplectuntur, hoc est non empirici, sed philologi sunt, sententia. Tales enim facile assentiuntur huic remoto principio metallorum omnium. Equidem mihi videtur negari non posse. Quæro enim, num argentum viuum & sulphur sic immediatè ex materia prima sint enata? si adfirmas, quæro qua dispositione præcedente hæc potiùs, quàm alia forma sit introducta? si negas, immediatè prodiisse: quæro quæ præcesserit? non enim omni forma potuit illa materia caruisse. Negandum itaque id non est: sed vlteriùs progrediendum, & post hanc materiam communem adeò remotam quærenda quædam materia propinquior. De hac omnis est disceptatio. Censuerim itaque illam materiam remotam, non subitò prætermissis medijs ab extremo ad extremum progredi, &, quod dici solet, per saltum promoueri: sed primò gigni imperfectiora quædam, & sic naturam progredi ad perfectiora. Ex illa materia remota primùm gigni sulphur, & ar-

[a] Plato in Timæo. & ibi Procl. & Calchidius. Arist. lib. 3. Meteor. in fi. Theophr. li. de lapid. Ianus Lacinius Minorita li. 1. Chemica art. cap. 13. Albert. li. 3. de reb. metal. tr. 1. ca. 2. Contaren. li. 3. philosoph c. 6. Geor. Agrico. de re Metall.

gentum viuum siue ὑδράργυρον: istud potissimum coalescere ex humido isto pingui & aëreo (ideò adeo mobile est); ex terræ verò pinguedine seu viscositate potissimum gigni sulphur. Sulphur illud postea in metalli generatione fungi vicem viri, ὑδράργυρον vicem fœminæ [a] Chymici: hoc parum refert, crediderim potiùs vtrumque agere & pati in inuicem, reactione. Nec conuincit contrarium quorundam obiectio; nec in plerisque fodinis sulphuris, vel argenti vivi, inueniri aurum; nec in auri plerisque inueniri sulphur aut argentum viuum. sufficit enim in quibusdam vestigia horum reperiri, vt pyrotechnici sæpe experti. Et, vt ex his gignuntur, tanquam ex materia: sic in hæc rursus metalla resolui volunt chymici, & hanc resolutionem odore probant, & gustu: se in materia resoluta qualitates sulphuris & argenti viui dictitantes inuenire. Quoniam verò hîc agimus de accidentarijs dumtaxat differentijs, quibus hæc inanimata dignoscuntur solis: frustra obiicitur odora canum vis. Non enim dicitur hæc resolui in sulphur & hydrargyrum formale atque perfectum, sed in materiam quandam, quæ sulphuris & hydrargyri qualitates plerasque retinens, satis indicat formam illam præcessisse horum fossilium: sicut homo occisus cum est, & iam cadauer ferè dissolutum corruptione, indicium facit fœtor, cor-

[a] Avicen. epist. ad Hazon, Geber, Lullus, & alii vid. Lacin. d. lib. 1.

pus illud carneum fuisse: aut quod similius, cùm salem vel saccarum in aliquod ferculum dissoluis, sapor indicat, substantiam illarum rerum condimenti huius materiam fuisse: & odor aquæ distillatæ satis apertè docet, quæ herbę distillatæ fuerint. prætereà non est necesse res omnes resolui in proximam suam materiam: nec enim corpus resoluitur in semen: sed sufficit resolui in materiam remotiorem, siue elementarem. Ad vltimum itaque argumenti membrum dicimus; metalla resolui immediatè in illa sua principia, quando alterantur, & per alterationem desinunt videri talia metalla, & fiunt quid liquidum, vel aridũ, retinens principiorum illorum qualitates multas: & cùm hoc fit, tunc quodammodo resoluuntur iterum in corpora simplicia seu elementaria, nempe in liquidum humidum & terreum pingue: sicut etiam paulatim, per varias alterationes pyrotechniæ, principalia illa proxima in istud vel illud metallum coaluerunt.

Tertiò argumentātur: fundamenta Chymicorum, si penitiùs inspiciantur, vel falsa esse, vel prorsus dubia: & proponunt, ac impugnant sequentia: quibus sigillatim ac ordine solutiones adiungam.

Primùm ergo adferunt illud Rogerii Baconis [a]: *licet natura potens sit, & mirabilis. tamen ars vtens natura pro instrumento, potentior* E

[a] li. de mirabi. potestat. artis & naturæ.

est virtute naturali. Hoc ergo videtur esse falsum, tum quia nihil potest ars humana, quod vires superet naturæ (quæ nihil est aliud, quã ordinaria Dei in Creaturis dispositio:) quare si quis effectus producitur, qui naturam rerum superet: *ille* non humanus, sed vel diuinus, vel prodigiosus est. tum quia omnis ars mechanica naturæ, vt basi, insistit, & eam imitatur, nec suis potest conatibus operum naturæ perfectiones adæquare. Nam verissimè Fabius ita scripsit; *Imitatio, quæ artis est propria, nunquam tam feliciter naturam exprimit: quin inter hanc & illam semper aliquid intersit, ipsaq; veritas pluribus parasangis sua sequentem vestigia hypocrisin post se relinquat.* [a]] qui neget; iubendus agri lilia cum veris, Dedali volatũ cum alitibus comparare, & cum Praxitelis aut Phidiæ caballo hostiles manus effugere. *Resp.* Comparationem naturæ & artis institui duobus modis posse: primò præcisè ac nudè solam cum sola conferendo, vnumque alteri, siue vtriusque potentiam, seorsim inuicem & mutuò componendo; hoc si Baconus voluit, vt inde fornaculis suis ea tribuat, quæ naturæ denegata; fateor omni illum reprehensione dignissimum fuisse, & argumẽto contrarium solidè probari. Altero verò modo possunt ista comparari, non pręscindendo vnum ab altero, sed extensiuè; v. g. artificium humanum cum ipsa natura; qua in comparatione artificium præsupponit na-

a lib. 3. instit. orat.

turæ vim. plus autem tum posse artem natura subnixam & adiutam, quàm possit natura sola plurimis patet experiētiis. sic enim naturalis operatio iuuatur, acceleratur & perficitur per humanam industriam & artem: quod voluisse dumtaxat Rogerium eius verba indicant, & verissimum est.

Secundò reprehendunt quod dicitur à Chymicis, vnicum esse perfectum metallum, siue vnicam metalli speciem (aurum) cætera metalla dūtaxat esse auri inchoationes: & ideò tam facilè metalla reliqua ad aurum, naturalem suam perfectionem, reduci; quàm homo æger ad sanitatem, & ouum ad pullum. Hoc illi triplici ariete sibi, non tam quatere, quam subruere videntur: & ita mihi quoque aliquando visum: nunc maturiùs re perpensa, video illa ipsa, quæ tum attuli argumenta; vt obsessi solent, saccis laneis, arietis impetū infringere; posse cōmoda explicatione exarmari, & eneruari. Arietes isti tres erāt triplici testudine contecti. Primus petitur à definitione metalli, quam Geber, Petrus Bonus & multi chymici admittunt: *metallum est corpus fossile, durum, & naturam suam seruans, à malleo dilatabile.* Sed hæc tota definitio ęquè conuenit argento & plumbo ac auro. æquè ergo sunt metalla, atque aurum. *Respondeo,* differentias rerum essentiales, præterquam hominis, nobis esse ignotas: ideò nos cogi definitiones formare ab accidētariis differētiis,

quæ possunt sæpè communes esse pluribus, quæ probabiliter videntur specie differre. veluti si definias canem, certè definias per proprietatem latratus; hyæna tamen hunc imitatur, quæ canis non est: & sic totum istud cōgestum, canis est animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile, conueniet etiam hyenæ. nam & illa erit animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile. Nemo tamen inferat canis nomē hyenæ competere, vel hyenā æquè canem esse; sed potiùs inferēdum, quiddam in hyena reperiri, quod in cane sit perfectius. Sic dico definitionis huiusmodi accidentariæ conditiones in singulis metallis inuentas non conuincere singula hæc, quibus conueniunt metalli species esse. Nam hæc non est conuenientia generis in substantia, sed dumtaxat quasi generis in accidentibus. Specificæ namque differentiæ ab essentia rei sunt desumendæ. Quare vt aduersarii probent à definitione identitatem genericam; necesse est, prius probent; vel simul, & consequenter probent, prætensarum specierum differentiam essentialem, vel quid ei quodammodo æquipollens. v.g. Homo & equus species sunt sub animalis genere. id probare nequit eo dūtaxat, quòd animalis definitio, q̄ tamē essentialis est, conueniat vtrique (sic enim cōuenit Petro & Paulo, & tamen P. & P. specie nō differunt) sed probari præterea debet; quia homo est rationis compos, equus non est. sic

etiam quod aquila & leo differant specie, nõ probandum tantum eo, quod ratio generica illis competat; sed etiam, quia vtriusq; essentia diuersa est, cum vnum sit volatile, aliud bestia seu gradiens. Sic igitur non quia hæc definitio eadem quæ auro, competit argento: ideò hæc duo specie distinguuntur: sed sequitur solummodò ambo hæc metalla esse: argentum quidem imperfectè, quia potest perfici; aurum perfectissimè, quia nequit in metalli ratione perfici. Infanti iuxta ac viro conuenit hominis definitio, vt & vitulo ac boui animalis; sed infans adhuc perfici, & definitionis membra perfectius potest participare: non tamen infans & vir sunt hominis species. idem de aliis metallis, & auro statuẽdum, nam alia illa natura ad hoc instituit, vt queant ad auream perfectionem progredi.

Verum hic nouæ suboriuntur difficultates, noui scopuli assurgunt. dicat enim aliquis hinc sequeretur, naturam sic sæpiùs à scopo suo aberrare, quam finem suum consequi, quod conuicium ferretur in Deum. Naturæ quoque aberrationes de suis inferiorib⁹, more specierum, non solent prædicari. quia natura non multiplicat rerum imperfectarum indiuidua, vt videmus monstra sterilitatis damno mulctata. hæc autem metalla de suis indiuiduis rectè prædicantur; vt argentum de hoc vel illo. *Respondeo*. Non aberrat à scopo suo natura, quia finis eius est, rerum varie-

tate hunc mundum ornare: & perfectiora vult esse rariora. fit autem hominum auaritia qui metalla effodiunt priusquam ad debitã perfectionem perueniant; vt minùs auri sit, quàm cęterorum metallorum. Sicuti quia vituli plerique occiduntur à lanionibus, idcirco pauciores boues existunt: si his parceretur, boues fierẽt; si illis abstineretur effodiẽdis, paulatim aurescerent. Enunciandi vero ratio, quædam est specierum, siue generica; quædam verò merè accidentaria. Monstrorum de inferioribus attributiua enunciatio accidentaria potest æque locum habere, ac argenti, auri &c. sicut enim dicas rectè, hoc vas est argentum, sic etiam rectè dicas, Gorgo est monstrum, sphinx est monstrum. & sicut etiam dicas vasis huius essentia est stannea, vel materia eius est stannum; nihil prohibet quin verè dicas, pygmæus iste est monstrosus, vel substantia huius pigmæi est monstrosa. Sed parum hæc ad rem quę de prædicatione. Quia reuera, non quicquid imperfectum adhuc est, eo nomine monstrosum est: maximè si aptum sit perfectionẽ suam recipere, pullus in ouo nõ est monstrosus, vitulus non est mõstrosus, infans non est mõstrosus; quia hic ad virum, ille ad bouem, ille ad gallinaceum tendit; etiam sunt potestate, quod actu futuri. idem de metallis aliis ab auro dicunt Chymici. Sterilitate demnata sunt tantum monstra perfectorum animã-

tium;non insectorum, non inanimatorum. Atq; ita ruit hæc replicatoria machina.

Secundò contendunt aduersarii proximã metallorum omnium materiam eãdem esse non posse, sed vniuscuiusque speciei debere esse materiam proximam diuersam; quod etiam nonnulli Chemici fatentur [a], & probatur: quia diuersæ specie formæ eandem specie materiam proximam nequeunt informare: vt de anima humana & equina patet, quarum neutra corpus alterius apta est informare. videretur alioqui, vetus illud delirium stabiliri posse: *omnia ex omnibus*, siue *quodlibet ex quolibet gigni*: & sic, si remotæ materiæ sufficeret identitas, posset vnus Alchymicus alterum in Apuleium illum, vel Lucianum auritum transformare. *Resp.* Animas animalium perfectorũ requirere corpora organica, certis perfectè modis disposita: animas animalium imperfectorum ipsas quoque, quia ex materia educuntur, requirere suam & propriam, minùs tamen perfectam, organorum corporis composituram, q̃ compositura, siue (vt dicam) organizatio, de illius indiuidui essentia est. Inanimas verò res dũtaxat censeo requirere materiam illam cõmunem, & præcipuè constantem partibus homogeneis eisdẽ & esse perfectiùs dispositam, ad plumbi, stanni, argenti vel auri formam: quia formæ istæ, non ad compositurae vel organorum fabricam, sed ad qualita-

[a] Richardus Angl. in Correctorio, & Ioan. Bracescus cõtra Tauladanum.

tum

tum primarum maiorem minoremue participationem consequuntur. Si plus habeant terrenæ admixtionis, fient ferrum, æs, plumbum; si plus aerei liquidi, fient stannum, argentum, aurum. Conatur quidem natura semper aurum producere; sed, cũ nequit eò mineralis decoctio pertingere, contenta est aliorum metallorum generatione pro modo virtutis & materiæ proximæ dispositione. Si non satis multum adsit sulphuris subtilis ac rubei, adsit tamen satis hydrargyri subtilis & albi; fiet argentum: si verò vis sulphuris excedat, & vnctuosum illud liquidum omni sit ex parte probè defœcatum, producetur aurum.

G Tertius illorum aries erat, Nunquam cõquiescere naturam, sponte suâ; sed moueri & moliri donec perfectionem suã sit indepta; metalla verò hæc apparere omnibus, etiam præsente causa efficiente, in venis suis conquiescere, nihil solicita vt in aurum transformentur. licet enim centum annis illic permaneant non impedita, nunquã tamen magis illa aurescent, sed in suo statu permanebunt, ferrum, plumbum, argentum. Si sic igitur quieta iacent, suam iam nacta sunt perfectionem. *Respondent* Chemici & benè respondent, nos hanc commutationem deprehendere non posse: sed cur nequeamus, incredibilẽ reddunt rationem: quòd ad alterius metalli in aurum metamorphosin millenarium

annorum tempus requiratur. Quis hoc illis definitum tempus reuelauit? quis credat ꝙ ad cęterorum metallorum perfectionē cursus viginti vel triginta sufficiat annorum? Maior ergo in auro formando mora, sed non tot seculorum admittenda. Sicut autem herbarum & arborum incrementa non cernimus dum crescunt; sed creuisse deprehendimus: ita latens est alteratio hæc & commutatio metallorum; quæ, non, dum fit, sed dum facta est, cerni potest, quod verò illam non cernimus, impatientia fecit & cupiditas, dum malunt homines præsens lucrum minus capere, & quale est metallum effodere; quàm spem pretio redimere, & illam tam longinquam opperiri transmutationem. Sed cur ad hanc fornaculis & follibus suis se triennio peruenire posse Fanianus & alii gloriantur, si non nisi lustris aliquot exactis id potest natura? causam puto, quia in terræ venis plus liquidi humidi affluit, & calor quoque agit leniter ac paulatim: hîc in chrysollo, nihil adfluit liquidi: quare quicquid resistit, & reuocat cursum efficiētis causæ, id faciliùs hîc absumitur: ignis quoque est continuus, & non impeditus, & quantum potest vrget. Præterea nonnunquam aliquid auri maturi & perfecti artifices admiscent, vt sic ars adiuuans naturam causa sit velocius reliquum conuertendi, vt notat Treuisanus *lib. de transmutat. metallor. ante medium.* Ex his apparet ad-

modum probabilem esse sentẽtiã Callisthenis, Alberti Magni, & Chemicorum vnicam esse perfectam metalli speciem *a*. Sed pergam esse liberalis ac comis; esto : specie differant metalla, quid tum? speciei (inquiunt) in speciem quę non sit alteri subordinata immutatio impossibilis est naturæ. Nos mox non esse impossibilem ostendemus. Nec ad rem facit illud de subordinatione. Reuera enim multorum commutatio ostenditur, quæ sic subordinata non sunt : & subordinatio ista eodem modo potest intelligi de plumbo & auro, stanno & argento; quo illi de his intelligunt, quæ in tertia sect. producemus.

a Alb. Magni li. 3. de metall. tract. 1. c. 7. Gebri, Rosarii Vãnoccii Biringuccii. & alior.

Quartum argumentum est. Ars ista nequit veras gemmas trãsformare in gemmas alias veras. ergo nec metalla potest in alia. *Respondeo*, gemmas, si quæ sint liquabiles, posse ad maiorem fortassis redigi perfectionem: non tamen in alias diuersæ speciei mutari posse, quia non potest ignis quemlibet inducere colorem: nec gemmæ ad gemmã ea cognatio est, quę metalli ad metallum. Gemmę verò plerę́q; vel potiùs omnes, quia lapidum ex genere sunt, etiam sunt illiquabiles : quia non habent humidum vnctuosum, vt metalla; sed aqueum, quod igne difflatur *b*.

b sic Alb. Magn. in 5. Metaph.

Vltimò obiiciunt, non dari causam sufficientem, quæ hoc operetur: cœlos enim naturaliter hæc metalla in venis producere per

calorem & frigus; nõ qua calor ille vel frigus qualitas tantum est siue calor aut frigus, sed quâ est organum ac instrumentũ cœlorũ, in cuius virtute agit. hîc verò nec frigus adesse in Chemica operatione, nec calorem operari vt instrumentum agentis principalis, quia hic non adest agens principale. *Respondeo*, de frigore iam diximus. de calore vero dico hunc agere vt instrumentum ignis; & esse eiusdem speciei cum calore cœlesti seu elementari. Agens autem principale est semen auri ipsis metallis insitum: quod semen calore fouetur, & adolescit in aurum. Probatio verò huius non incumbit alia, quàm ab experientia; ad quam alchymici solent prouocare. solemus enim à posteriore probare vim seminis alicui rei infuisse, cùm genitum ex eo aliquid & ex potentia eius in actum deductum cernimus. Deniq; conclusio nostra dumtaxat exigebat, nos ostendere naturę rerum hanc non esse contrariam Chrysopœiam: neq; id argumenta aduersariorum conuincere. quod puto sufficienter ostensum à nobis. Hæc de primo axiomate.

SECTIO III.

De eadem efficacitate.

SIt 2. axioma, *lõge probabilius est posse alchymicam artem finem suum consequi, & alia in aurum igne transmutare: quam non posse.* A

Dico

Dico esse *probabilius*, quia reuera id non probatur apodicticè, sed tantum topicè: sic tamen, vt moraliter ferè conuincant rationes.

Primum argumentum, quo cõclusio probatur, pendet ex supradictis, quia contraria negatiua habet argumenta non concludentia, imò nec admodum vrgentia.

Secundum, quia multarum rerum causæ naturales nos latent, & potest hęc esse de illarum numero: multa quoq; fiũt naturaliter, quæ quis, propter causarum ignorationem, si facta certò nesciat, vel neget facta, vel non facta naturaliter contendat.

Tertium, quia Magorũ illa industria, qua mutarunt angues in virgas, & è cõuerso: iuxta D. Augustinũ[a] naturalis mutatio fuit: mirabilior tamen est hac, de qua nos agimus.

[a] lib. 3. de Trini.

Quartum, quia calor ignis vim habet trãsformandi metalla per varias alterationes, liquationem, separationem, congregationem, & alias huiusmodi: sicut & calor natiuus cibum potest variè conformare, priusquam augeat & incrementum præbeat ipsi alito. nec minùs est mirãda illa cibi, puta pomi, in carnẽ: quam hydrargyri in aurum cõmutatio. Denique si singulas illas alterationes consideres, quas Chrysopœi requirunt, etiam qui plurimas nullam inuenias, quæ vices ignis in materiam dispositam agentis excedat. cedo enim quæ illarum? quod si sin-

egulis par, cur non successiuè omnibus, cum eius vis non retundatur suggestis semper nouis fomentis.

B Quintò, persuadere id debent intellectui non malè disposito, cum variæ similes experientiæ, tum plurimorum id se consecutos asserentium assertio. hoc posterius probabo sectione sequenti: prius verò probatur, iis quæ fusè retulerunt Scaliger [a] & Benedict. Perer [b]. primùm ars potest gignere vespas, scarabæos crabronesque, ex cadaueribus, & ex stercore animalium: imò & scorpiones, ex herba Basilico ritè posita & collocata certis locis, sed viuentia hæc sunt excellentiora metallis: poterit igitur & metalla. Dices in his hominem arte tantùm materiam materiæ apponere, cætera naturam per putrefactionem & calorem solis producere: Verum in nostro quoque casu manum tantùm homo adhibet, cætera calor ignis in materia efficit. & quæ in eius potentia latebant, educit. II. aurum ex auripigmento produci artè Plinius auctor est, vt diximus. si dicas auripigmentum venam esse auri sterilem ac inopem, hoc est aurum imperfectum, vt ait Fanianus [c]; hoc, vt dicitur sine probatione, negari quoque potest. Nam plus videtur differre ab auro, quam cuprum: nam cuprũ metallis annumerandum, illud verò potiùs coloribus ac tincturis. III. ex ouis [d] calore fornacis Cayri solent pulli educi, non secus quàm

[a] exercit. 23.
[b] quæst. de alchimia, li. de Magia.
[c] d. c. 4. lib. de re metallica.
[d] Scal. f.

fotu

fotu matris: cur non & hîc fornax suppleat vteri terræ vicem? si dicas, ouum natura ordinari ad pullum, & esse pullum potentia: contendunt alchimici idem esse plumbum auri respectu, imò & argēti: ideoq; solere hæc metalla iuxta inuicem reperiri. Sane Plinius dicit[a] venam plumbi, quæ vicina solet esse & contigua venæ argenti, vocari *galenam*. Sed & ouum quoque magis differt à pullo, quàm inter se metalla. IV. Naturaliter videmus multos vermiculos mutari in volatilia, vtpote muscas; & tamen reptile & volatile plusquam specie distant. V. vt natura producit salem, bitumen, & atramentum: sic etiam illa nobis artificum exhibet industria. Si dicas specie differre hæc ab illis: cōtra vrgebo: cùm easdem habeāt qualitates (q̄ docet experientia) non magis differre, quā pulli quos fornaces Cayri produxerūt, à pullis adpectoratis à matre. VI. *Plinius* auctor est triticū & siliginem *in inuicem* commutata. dices, solis accidentibus ea differebant, eademq; fuisse specie? Galeni[b] quidem sententia videtur, sed multis id non probatur. esto tamen; hoc si verum, quid ad VII. Nam Theophrasto lolium quoque in triticum fuit mutatū, loliumné hoc siluestre triticū fuisse dicent? quo auctore? scimus enim quid inter triticum & lolium intersit. VIII. calchitim in missi. mutari, satis notū est, verisimilius etiam in specie differre, quam idem esse. IX. lapidescere

[a] lib. 33. cap. 6.

[b] libr. 2. ad Glaucum. cap. 7.

ligna, si in fontes certos incidant; norunt Arduennæ: & lignum sit caudexque, qui neget. Benè est, non negant aduersarii : Sed hanc dicent fortè commutationem in deterius, viuentis nempe ligni, in lapidem vitæ expertem : mortem hanc esse quandam ligni facilius res degenerare quàm meliorentur. Vrgeo, etiam meliorari. nam in Scotia ex putridis nauium fragmentis, & ex arborum fructu in mare deciduo (res est vulgo notissima, & probabitur libro sequ.) gignuntur anates. Si tam admirabilem effectum transmutationis aqua nobis exhibet : cur ignis efficacitati, cuius maior longè vis est in agendo, maligne detrahimus? Herodotus etiã scribitur platanum in oleam vertisse : & alii cadauera in statuas salis, de quo plura dicam lib. 2. q. 18. in fine.

Denique notissimum est posse saltem dæmones producere, per applicationem naturalium agentiũ, non modo res inanimas, sed & animalia imperfecta, quæcunq; ex putrefactione nascuntur [a]: multò igitur faciliùs poterit metallum vnum in aliud eadem applicatione cõmutari. quia lõgè minor est metallorum differentia, quam inanimis & animati. Sed Diabolus nullũ huiusmodi effectum producere potest, qui naturæ vires superet : vt constat : alioqui posset vera edere miracula. ergo effectus huiusmodi naturæ vires non superat. Igitur potest fieri vt vel docẽte Dia-

[a] Est Scoti, Lycheti, & communis in 2. d. 7. vel 8. & probabo lib. seq. q. 14.

bolo,

bolo, vel industria & studio tandem homo ad hanc cognitionem pertingat.

SECTIO IV.

An aliqua narratione constet aliquando aurum hac arte factum?

NVllum aduersarii fortius telum intorquent, quàm ab experientia. cur igitur inquiunt, nullus hactenus effectum consecutus? cur omnes oleum & operam perdidere? nonne moraliter hinc colligimus, id esse impossibilibus annumerandum? II. quia, quæcumque adferuntur experientiæ, nituntur testimoniis ipsorum chymicorum, quib9 minimè credendum: tum quod in causa propria, tum quòd mendicitas & paupertas fidē detrahat, tum quòd spe fascinati & imaginationis vehemēti apprehensione, putāt esse aurum, quod non est, vt ait pontifex Ioannes 22.[a] III. q̄a possunt esse operationes, vel fraudulentę & deceptoriæ, vt fuit Bragadini Veneti Alchimia; qui in Bauaria supplicio affectus anno 1591. ipsemet coram omnib9 imposturam suam confessus fuit; se ex auri ramentis pulueribusq;, quos mixtos carbonario pulueri habebat, aurum suum liquasse. Quare cauendum ne lectorem decipiat deceptus ipse Villamontius pertinaciter defendēs, verā fuisse & sinceram Ant. Bragadini Chryso-

[a] Extrauag. spondent. de crimin. falsi.

pœiam: cùm enim illa scriberet, nondum dies fraudem huius Cyprii planè aperuerat. *Vide quæ de illo Villamontius itinerarii li. 3. c. 28.* vel possunt esse prodigiosæ, dæmone faciente. IV. quia hanc artem nemo vnquam calluit; quod patet, eò quod nemo se vnquam dixit vltimum eius effectum consecutum: nemo etiam verbis vel scriptis eam alios docere potuit. His illi pugnant.

Sit conclusio. *De facto aliquos hac arte verum aurum fecisse, videtur esse valdè credibile.*

Probo, quia tot ea de re narrationes sunt diuersorum, vt videatur procacis animi & perfrictæ frontis, nulli credere. adscribam quæ nunc mihi ad manum. Cælius Rhodiginus auctor est[a], suo tempore in Gallia quendam ex infima plebe hominem, mirè sagacē, modum excogitasse, quo chrysulcæ aquæ vi ex metallo quolibet aurum secerneret: & addit tales artifices vocari *Chrysoplintas*, officinam vero *Chrysoplisium*. De Arnoldo Villanouano referunt grauissimi Iurisconsulti[b], eum virgulas aureas chemica arte produxisse, quas omnium examini subiecerit in aula Pontificis, & ideò concludunt chemiam veram esse scientiam. Obiiciunt, Arnoldum fuisse valdè suspectum familiaritatis cum dæmonibus[c]: & ideò vel dæmonem hoc verè fecisse, vel saltem verum aurum supposuisse. *Respondeo*, has esse maliciosas coniecturas. Si suspectus Arnoldus, quomodo non in Romana curia,

a lib. 11. c. 13.

b Io. And. in additiō. ad Specul. tit. de cri. falsi. Oldrad. cōs. 74. de sortil. Abb. in c. ex tuarū de sortil. & ibid. Bald. Io. Platean. in l. 1. C. de argē. prec. quod in thes. infer. lib. 10.

c Pena Cōm. 36. ad 2. p. Directt. Eymerici q. 11.

vbi aſsiduus erat, comprehenſus, vt maleficus, & caſtigatus? mala autem coniectura eſt, dæmonem verum aurum ſuppoſuiſſe. Alii dicunt examini ſubieciſſe, hoc eſt obtuliſſe: non verò quenquam veritatis periculum feciſſe. primùm explicatio illa verbo non congruit. deinde quis credat illo offerente aurum ad examen, neminem Romæ periculum feciſſe? ego verò, inde; quod non ſcribitur ab auctoribus illis falſum aurum deprehenſum; probabilius crediderim experientiam Arnoldo ſuffragatam. Sanè id confirmat quod de ipſius cum Raymundo Lullo concertatione auctor Theatri humanæ vitæ tradidit [a]; Raymundum hunc Balearicum, hominem acutiſſimum, multis rationibus demonſtraſſe Villanouano artis huius ἀδυναμίαν, tum Arnoldum diſputandi pertæſum, quin potius, inquit, te ſenſu craſtina conuincam die: quæ cum illuxiſſet, metamorphoſim illi oculata exhibuit fide: qua ille motus, hanc ipſe artem amplexus, multa de eadem ſcripſit opuſcula, ante annos fermè 250. De hoc Lullo ſcribit quidam noſtri temporis medicus; non alchimiſta [b]: *Hunc ego inquirendo comperio apud Anglos, re quidem vera præſtitiſſe, quod ſuis libris profitetur: & in arce Londini iuſſu Regis probatiſsimum aurum confeciſſe: mihiq; genus nummi oſtenſum eſt, quod adhuc appellant Nobile Raymundi, auri ſcilicet puri & obryzi, ſummæque indicaturæ.*] Idem au-

[a] vol. 20, lib. 3.

[b] R.C. in Nomenclatore in ſignium ſcript.

ctor

ctor Thesauri, hoc etiam narrat de Bernardo Treuisano; eum cũ initiò frustra magnas opes in hac Chrysoplyntica prodegisset, tandem accuratiore studio cõsecutum, vt biennio artem in opus, spem in rem, deduceret. Hieronym. Cardanus testatur *, Antonium pharmacopolam Taruisinum, coram And. Gritto Duce, & præcipuis patriciis Venetis, argentum viuum in aurum commutasse, & eius operis quædam adhuc exstare vestigia. Hoc Iulius Scaliger in contradictoria exercitatione eludit potiùs, quàm dissoluit, dicens; si hoc verum aurum fuisset, Venetos eum fuisse coacturos Reipublicæ operam hanc nauare, vel artificium indicare. Quis enim Scaligero indicauit, Taruisinum eis non indicasse? sanè crediderim, Venetos vel incerti euentus spem contempsisse, vel præstigiis effectum adscripsisse. Tu, Lector, ne idem sentias, accipe testimonium aliud eiusdem rei, vt in Cardani & Aragosii fide, hoc experimentum stet. Guilhelmus iste Aragosius, vir philosophiæ & medicinæ apprimè peritus, studiorum causa degebat Patauii: semel, anno 1550. Venetias excurrit, & honoris causa Hectorem Ausonium, mathesis & medicinæ laude clarum, inuisit: ibi cum intra alia Alchymicæ aurificæ mentio fieret, eamque Guilhelmus solidis, vt ipsi tum videbatur, argumentis subrueret: *Ausonius in sequentem diem conuentum indixit,*

* opere de subtilita. lib. de metallis.

eoque

eoque tres patricios Venetos, è nobilissima Corneliorum gente adductos; ex eo auro, quod Taruisinus spectantibus patribus, hoc est, celeriter, non magna interposita mora, momento fecisset, confectos annulos spectandos contrectandosque exhibere curauit. Ipse deinceps Aragosius Taruisium excurrens, historiam facti didicit. Narrabat ille à Gallo quodam, Aragosio facie simillimo, domi suæ per aliquot menses hospitaliter accepto, eum se puluerem honorarij loco accepisse, sed vt eo tanquam arcano vteretur. Se verò non tam priuati commodi, quàm publicæ fidei erga Rempublicam Venetam studio, eo inscio, Venetias nauigasse, rem patribus indicasse; specimen artis exhibuisse: priuatim quoque in Corneliorum ædibus non semel. Interea verò Gallum illum insalutatis omnibus discessisse, neque se quidquam de eo ampliùs rescire potuisse.[a]] Vides caussam cur Veneti non vrserint Taruisinum, & quàm inanis illa magni viri, sed sæpè iniqui Cardanomastygis, suspicio. Fortassis eadem arte apud Cedrenum ille frenum aureũ cõfecerat, quod Anastasio Imperatori obtulit: post primam operis huius editionem incidi in librum And. Libauii medici, *qui p. 1. singularium, Syrraxi 11. de re metallica* plura testimonia retulit. sed videtur iste præstigiator potiùs fuisse, quam Chymista.

[a] Thesau. vitæ hum. s1. Omitto quod de se similia Fernelius testetur lib. de abd. rer. caus.

Nunc ad obiectiones respondeamus. Ad primum, multos ego commemoraui, quos non Chemici tantùm, sed & medici & I. C. grauissimi testantur rem ipsam factam

exhibuisse, Arnoldum Lullum, Taruisinum. Et hodie nominare possem, quos noui viros graues, in dignitate positos, & Deum timentes; qui de seipsis idem profitentur. Quos mentiri, vel imposturis, aut præstigiis, aut dæmoniacis artibus vti, nunquam in animũ meum possim inducere: & sint iniurii viris honestissimis, qui queant id suspicari. Ad 2. dico, Pont. loqui de gregalibus, siue fece illa Chemicorum, qui lucrum captant, & auiditate pecuniæ in præceps ruunt: non de iis qui honestam inde rerum naturæ cognitionem dumtaxat petunt. Nec verum est, nullos nisi mendicos vel pauperes huic studio incumbere; quod Principes viri multi non fugiunt. nec etiam paupertas omnis à testimonio arcet; sed tantum, quam vilitas aut vitiositas vitæ dehonestat. Phocion pauper erat: plus illi tamen iniurato, quàm iurato Paridi credidissem. Testimonium in propria causa reiicitur, sed hîc testimoniũ dixere scriptores, qui non erant Alchimistæ. acceperant illi quidem hoc ab alchimistis; sed alchimici dicta sua factis probarant. Nec sanè domesticum testimonium, vt nec alia aliâs inidonea, reiiciuntur, quando aliunde testimonia habere non queunt[a]. Et quæso, vnde hîc initium historiæ haberi potuit, nisi ex ipsorum artificum dictis & relatione? Ad 3. posse aliquando esse tales, & fuisse: hinc tamen non sequi, nullas nõ fuisse tales. Ad 4.

[a] Pet. Gerar. sing. 100. Hip. pol. sing. 71.

multos hanc artem verbis ſcriptiſque prodidiſſe, & hodie eam tenere & alios docere. ſi qui contingant in praxi errores, nihil mirum, quia facilè peccatur in iis, quæ ab ignis operatione dependent. Nec vllius artificis eſt, in iis, quæ ab actiuitate extrinſeci agentis naturalis pendent, ſecurum ſemper effectum ſpondere. Nec vlla quoq; ars alia, in qua quis mente ſanâ perfectionis vltimum apicem ſe conſecutum aſſeueret. ſemper aliquid diſcendum ſupereſt: neque hoc huic arti peculiare, quod opponitur.

QVÆSTIO II.

An Chryſopœia habenda ex numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

A FAcilis eſt deciſio, *nihil in ea mechanicum eſſe præter ipſam operationem, & igniariam illam applicationem: Theoricam verò ſiue ſpeculatiônem artis ipſius, phyſiologiæ in remotiſſimis latebris latentem, æquè ingenuam, æquè ſcientificam eſſe natura ſua, quàm ſit phyſica: cuius eſt portio non ignobilis: aut medicina, cui ſubſeruit & ancillatur: eoque nomine acroamaticis & epopticis diſciplinis annumerandam.* Si verò conſideres ipſos Alchimiſtas, quidam illorum meri ſunt mechanici, & ſtatuarii, ac cinifiones; quidam verò philoſophorum nomen honeſtum inprimis

ac laudabile, iure suo sibi vendicant. Etsi enim omnis Alchimista ingenio simul ac manu vtatur: tamen id omni mechanico artifici commune est, & manus præcipuam operis partem in illis vendicat; qui, principia causasque artis ignorantes nec certum in rebus præparandis vsum, iuxta præcepta congrua & scientifica adhibentes, tempus & carbones absumunt; fuliginosi itaque & merè mechanici dicendi sunt. Sed qui in oleis, & aquis, & gummis, & auro extrahendo, causas & præcepta artis norunt; quibus freti effectum sibi pollicentur; ii, etsi manum ingenio, & operationem speculationi adiungant: non mechanici, sed philosophi dicendi; operatio enim illa, & manuum auxilium, accidentaria sunt scientiæ: vt in medico, & chirurgo satis est manifestum.

QVÆSTIO III.

Ad quam magiæ speciem pertineat?

ÆQuè expeditum est respondere huic quæstioni. *Si alchimicus effectus verus non est*, quia falsum est aut apparens dumtaxat aurum; *pertinet ad magiam præstigiatricem. si verus est effectus, tunc aut fit ope dæmonis, & pertinet ad Dæmoniacam:* verum effectum voco, quando aurum verum quis consequitur; hoc A

autem potest fieri dupliciter, vel vera transmutatione, vel suppositione, quando hoc facit dæmon. potest etiam reduci hoc factum ad præstigiatricem; quando illud non nisi, vt dixi, ad dæmoniacam. *Si verò verum aurum sine ope dæmonis homo extrahit pyrotechnia sua, tunc alchimia pertinet, secundum se & propriè, ad Magiam naturalem: per accidens ad artificiosam.* Nam, qui [a] ad supernaturalem referunt, propter cœlorum influxus; illi meo iudicio falluntur: nihil enim hîc cernitur, vt ostensum, quod naturæ vires excedat. Naturalis ergo alchimiæ exempla iam nonnulla proposui [b]. Dæmoniacæ refert vnum auctor dæmonomaniæ, [c]; se ex Guilhelmo Cõstantino, famoso alchimico, audiuisse, socios ipsius, cum perdiu flantibus, spes speciesue auri ostenderetur nulla, consilium à Diabolo petiisse, ritene operarentur, & optatum finem contingerent; an in aliquo peccatum ab ipsis esset, quod metallũ arceret expetitum. Diabolum (vt solet) latebrosum dedisse responsum; quàm breue, tam ambiguum: *Laborate, laborate.* hoc illos pro secunda pollicitatione arreptum mirè animasse: ergo perrexisse in flando, & fornaculis continuandis. idq; adeò strenuè, vt in nihilum cuncta redegerint; parati nihilominùs pergere, & ad imum cunctam rem decoquere, & pro philosophico lapide bona cuncta dilapidare: nisi misertus dementię Constantinus suggessisset, morem

a Aragosius & Svinger.

b sup. q. 1. sect. vlt.

c lib. 3. c. 3.

hunc esse dæmonis, vt decipiat amphibologia significati: cùm laborare iussit, hoc voluisse: desisterent ab irrito conatu, & ad honestum opificium aliquod se transferrent, in quo certius operæ pretium cerneretur. sic ille. Sed alii paulo aliter narrant, idque se ex ore Natalis, qui Constantini socius fuit, accepisse, bona fide, scribunt: hos operarios auri auidos familiarem paredrum sub specie vnius nymphæ exciuisse, & sacro carmine lapidis confectionem ab eo postulasse. dæmonem iussisse, vti ex sex metalli (vt dicunt) anisatis, hoc est æquali proportione, & hydrargyri certa mole mixtis, malagma componerent. cum itaq; hoc igni imposuissent, ecce tibi, fraudis minister, catus ille Mercurius, more grandinis cũ tonitru metalla huc illuc disiicit, & spem simul eorum, cachinnante lusos cacodæmone. Illi abacti à chrysollo, non à furore; rursus magistellũ adeunt, expostulant primùm de iniuria; deinceps supplices fiunt, & vt nunc saltem, meliore fide, quid agendum doceat, pergunt obsecrare. demum ille nihil aliud retulit, quàm *strenuè laborate.*

Deceptorii effectus duæ Historiæ occurrunt, prior præstigiatorius Diabolicus: posterior ad deceptorios & emunctorios per humanam calliditatem pertinet.

Priorem sic narrat Cedrenus; *Quidam ex eorum numero, qui chemicam artem profitentur,*

callidus hominum oculos impostura præstringere, argentariis aliisque obtulit manus pedesque statuarum, & alia aurea, dicens se thesaurum reperisse: multosque ita deceptos ad paupertatem redegit. Fama vulgata captus, & ad Anastasium perductus, frenum equi ex solido auro conflatum ac margaritis consertum obtulit. Sed Imperator, freno accepto; Vt omnes, *inquit*, fefelleris, me profecto non decipies: *statimque hominem in castellum quoddam relegauit, in quo tandem periit.*] nimirum omnia hæc aurea nihil erant, nisi per magiam facta oculorum ludibria. Posteriorem describit Ieremias Mederus *in Acroamat.* Chymistas duos societatem initam pacto firmasse, vt alter Chrysopœiæ certissimam artem se tenere profiteretur, alter rhizotomum ageret, seu agyrtam empiricum, & inter cætera scobem auri atro infectam colore, pro lunariæ puluere, venderet. Ernestus Badensis Marchio mirè deditus erat pyrotechniæ. hunc ergo prior ille adit, & circumuenit, aureos montes pollicitus, & atria diuitis Cresi. parantur omnia, & iam ille, cætera belle, inquit; vnum dumtaxat opus, *Resch* vocant (Hebræa voce) huius pulueres faciles inuentu, apud quemuis pharmacopæum, vel rhizotomum. Marchio puerum mittit: commodùm in palatii aditu ille alter merces suas exposuerat; & vt solent hoc genus, nihil sibi deesse Stentorea voce prędicabat. adit eum Principis puer. Ille *resch*

expromit de pixidula fumosa, & pro solido appendit,& quasi quid foret obuium ac conculcatum, addit superpondium. Puer Domino refert. Impostor eum puluerẽ inspergit hydrargyro, & aurum verum producit, sed quod liquatum ex puluere. fit examen, verum aurum deprehenditur. Marchioni res mirè grata, & ipse in magistrum beneficus ac gratus probè donatũ dimittit. Chrysopœiam pergit vrgere: feliciter, quamdiu *resch* durauit: vbi eius residuum parum fuit; vndique conquiri iussit auriprolificam hanc materiam. Negabant omnes, se quis puluis *resch* diceretur, audisse vel didicisse vnquam. itaque Marchio quod superaret igne solùm liquat, & auri scobem, imposturamq; simul deprehendit.] finis nõ foret scribendi, si quæ singulis diebus talia contingunt, vellem persequi. Vtilius erit, quod reliquum est, & ad animæ salutem spectat, discutere.

QVÆSTIO IV.

Licitane an illicita sit alchimia?

PRohibitam censuit Angelus de Clauasio,[a] sed id nullo iure probat, verum rationibus dumtaxat P. Valencia eò inclinat, vt saltem ratione circumstantiarum sit illicita & perniciosa; idem P. Pererius censuit: vterque locis ante citatis.

[a] in verb. Alchimia.

Licitam verò nec vllo iure prohibitam, imò & inter artes metallarias à iure ciuili receptam, communis est sententia iuris interpretum [a]. Pedetentim progrediēdum, nam facilis hic in via lubrica lapsus.

Prima Conc. *Nullo iure in foro fori hæc ars videtur prohibita, vt non liceat eam exercere, ex defensione iuris positiui.*]

Quoad ius ciuile & commune Romanorum (de communi enim iure nunc loquor, non de particularibus locorum statutis, vel regnorum sanctionibus) res est expedita: nec vlla constitutio talis reperitur. Quod ad ius Canonicum, videntur obstare duo canones, nempe *c. Episcop. 26. q. 5. & c. spondent, in extrauag. commun. lib. 5. de crim. falsi.* Sed, si benè consideres, neuter canon conuincit intentum. Nam *d. c. Episcopi*, tantummodo damnat eos, qui credunt personarum transmutationem in varias ferarum species fieri: quod & ratio docet addita; *siquidem* (ait) *Satanas transformat se in varias species ferarum.*] Non est igitur cur ad quamlibet speciei in speciem transmutationem canon extendatur. Et licet eò extenderetur, dicerent alchimici se non credere hanc à dæmone, sed à natura fieri metamorphôsim: nec eam esse veræ ac perfectæ speciei in aliam perfectam speciem, sed imperfecti & inchoati in suam perfectionem. Fortiùs stringit alterum illud *c. Spondet*, nā illud disertè alchimiā prohibet,

[a] Oldradi, Io. Andr. Abbat. & Baldi locis su. cita. q. 1. sect. 4. Alber. de Rosate in ver. alchimia, Guido. Papæ decis. 388. Fabiani tracta. de empr. & vendit. q. 5. Zanetini c. 1. extr. de accusa. Thomæ Arfoncini, quodā de hac re consilio.

& infamiæ carcerisque pœnam præfigit, clericos etiam possessis beneficiis priuat, & ad capienda reddit inhabiles. Respondet Arsoncinus, Pontificem egisse tantum de iis, qui Sophisticè transmutationem cõfingunt: tamen Canonis verba satis clarè indicant censuisse Ioann. 22. nullum à quoquam eorum verum aurum fieri, & ideò omnes pro impostoribus habuisse, sic enim verbotenùs habet sanctio; *Spondent, quas non exhibent, diuitias pauperes alchimistæ: pariter, qui se sapientes existimant, in foueam incidunt quam fecerunt. Nam haud dubiè huius artis alchimiæ professores alterutrum se ludificant. cùm suæ ignorantiæ conscij eos, qui supra ipsos aliquid huiusmodi dixerint, admirentur: quibus cùm veritas quæsita non suppetat, diem cernunt, facultates exhauriunt, iidemque verbis dissimulant falsitatem, vt tandem, quod non est in rerum natura, esse verum aurum vel argentum sophistica transmutatione confingant: eoq; interdum eorũ temeritas damnata & damnanda progreditur, vt * fidis metallis cudant publicæ monetæ characteres fidis osulis, & non alias alchimitum fornacis ignem vulgum ignorantem eludant. Hæc igitur perpetuis volentes exulare temporibus, hac edictali constitutione sancimus: vt quicunque huiusmodi aurum vel argentum fecerint, vel fieri secuto facto mandauerint, vel ad hoc scienter (dum id fieret) facientibus ministrauerint, aut scienter, vel argento, vel auro vsi fuerint vendendo vel dando in solutum: verum*

* Sic legitur in editione etiã Plantiniana & Romana sed deprauatè ac mutilè. Valencia cõiicit legẽd. fictis, facili mutatione. Sed adhuc reliqua mendosa manent.

tanti

tanti ponderis aurum vel argentum pœnæ nomine inferre cogantur in publicum pauperibus erogandum, quantum alchimitum existat. circa quod eos aliquo prædictorum modorum legitimè constiterit deliquisse: facientibus nihilominùs aurum vel argentum alchimitum, aut ipso vt præmittitur scienter vtentib⁹ perpetuæ infamiæ nota respersis. Quod si ad præfatam pœnam pecuniariam exoluendam delinquentium ipsorum facultates non sufficiant, poterit discreti moderatio iudicis pœnam hanc in aliam (puta carceris, vel alteram iuxta qualitatem negotij, personarum differentiam, aliasque attendendo circumstantias) commutare. Illos verò &c. Subdit pœnam in eos qui alchimica materia abutuntur ad monetarum adulterationem, de quibus est eiusdem Pont. constitutio alia, in *c. prodiens, extrau. singular. tit. de crimine falsi.* Ad hunc Canonẽ duplex mihi occurrit responsio, vna eum non fuisse vsu receptum, sed non vsu abolitum. Nam postea hæc ars in ipsa adhuc vrbe viguit; maximè, vix centum annis postea, sub Leone X. nam illi Aurelius Augurellus egregius poëta librum suum *de Chrysopœiâ* dedicauit: Qui inter cætera illud nimis iactanter, de philosophico suo lapide.

Ipsius vt tenui proiecta parte per vndas
Aequoris, argentum si viuum tum foret æquor,
Omne vel immensum verti mare posset in aurũ.

Pici quoque Mirandulani circumfertur liber hac de re, titulo, *de Auro conficiendo*: nec

huiusmodi in Italia libri ex illo tempore vetitæ lectionis vnquam fuere. Altera, Canonem ex hypothesi procedere (aurum omne alchimitum esse falsum) & ideò damnari tantum, qui falsum cudant; idq; ad lucrum; nempe, vt vtantur in contractibus & solutionibus (quod clarè indicat textus) ideo non damnantur hoc capite, qui verum aurum producunt, & arti vacant animi dumtaxat causa, nolentes in commerciis aut solutionibus hac arte vti. Quare non ars, quæ ritè instituitur, & exercetur: sed artis abusus damnaretur. Sit

Secunda conclusio; *In foro conscientiæ non promiscuè, sed cum delectu ars hæc permissa: imò plerisque, vt perniciosa, sic illicita censenda.* Hanc conclusionem optimè probant argumenta Angeli & auctorum primæ sententiæ, contra præcedentem verò vim habent nullam. Notandum quoque, quicquid illiciti est, id non ex artis natura (quæ in se mala non est, imò, quatenus ars est, & scientias imitatur, secundum se bona est, vt & cæteræ speculatiuæ cognitiones) proficisci, sed à vitio circumstantiarum, quæ vtplurimum in hac operatione inueniuntur. Hæ si desint, non video quid reprehendi queat: sed quia vix vnquam desunt omnes, rarò fit vt alicuius ratione non adsit vitium & peccatum. Ideò dixi *plerisque perniciosam & illicitam censendam.* B

Sed

Sed quæ istæ circumstantiæ? præcipuæ & capita cæterarum quatuor; finis, modi, temporis & personæ.

C *Si finis sit lucrum, & auaritia; illicita est*, quia lucrum ex hac arte est illicitum: non enim licet hoc auro vti ad commercia contractusue, vt statuit Ioann. 22. Intellige, si pro vero auro quis vti vellet. nam hoc illicitum contendunt communiter DD. de hac re scribentes [a]: & meritò, nam aurum istud vel nunquam habet proprietates omnes veri auri, vel id adeò rarò contingit, vt censendum sit non contingere. quare tam verisimili causa dubitandi existente, non licet in commercium deducere vt verum aurum: vendi tamen posse pro auro alchimico, & iuxta æstimationem peritorum aurifabrorũ, nemo DD. illorum negat, neq; negandum est. Non licet etiam id facere, vt in medicamentis quis eo vtatur: nam propter rationem iam memoratam, nec veri auri vires salutares habere, nec noxiis qualitatibus, ab igne carbonario & venenato hydrargyro contractis, carere censendum. Multò minus licet eo vti ad monetarum mixtionem: hoc enim vnum caput foret criminis monetarii, iuxta dictam sanctionem Ioan. 22. & prædicti DD. iuris cõcedunt tales puniendos pœna monetæ adulteratæ. His casibus subesset peccatum Mortale. Si verò quis illud cuderet siue produceret tantùm ea gratia, vt

[a] Sic D. Thomas in 2. d. 7. q. 3. a. 1. & 22. q. 77. a. 2. ad 1. & ibi Caietan. Silu. & Fumus in Sum. Fabianus d. q. 8. Alber. in verb. emptio.

ipſemet in annulos, cathenas, aut ſupellecti-lem propriam eo vteretur : huic omni cura foret adnitendum, & vigilantia, ne quis eo viuo vel mortuo per hoc deciperetur. Alioqui pro negligentiæ latitudine hîc quoque peccati grauitas naſceretur : & quantumuis quis diligens, vix vanitatis culpam euaderet. Nunquam ſanæ ſtultitiæ & imprudentiæ euadit, qui ex hac arte lucrum quærit. Semper enim ſtultus eſt mercator, qui in illud negotiationis genus incumbit, quo videt nullum, vel de millibus aliquot vnum, lucrum feciſſe; omnes verò, vel mille contra vnum facultates ſuas abſumpſiſſe. Quod cum alchimicis contingat, idem de his damni lucrionibus dubio procul ſentiendum. Nec tuti ſunt in conſcientia, qui hac in re ſola vana ducuntur curioſitate, nam *curioſitas* peccatum eſt oppoſitum *ſtudioſitati* per exceſſum : quo quis deſiderat immoderatè ſcire quod non expedit, vel plus quàm expedit ipſi, vel modo quo non expedit, & eſt ex filiabus ſuperbiæ, [*Vide D. Thom. 2.2. q. 167.* Et animus deditus vanitatibus atq; inſaniis falſis, exponit ſe decipiendum Diabolo; atque hoc eſſe omnis ſuperſtitionis initium docet B. Auguſtinus *lib. 2. de doctr. Chriſt. c. 22. & 23.* Et diuinę ſcripturæ teſtimonio, qui amat periculum peribit in illo. Sic enim ſapiens loquitur; *In ſuperuacuis rebus noli ſcrutari multipliciter, & in pluribꝰ operibus eius* (Dei) *nō eris curio-*

ſus.

sus. Multos enim supplãtauit suspicio eorũ (hoc est vana spes & expectatio) *Et in vanitate detinuit sensus illorum.* Deniq; subdit; *qui amat periculũ peribit in eo.* Ecclesiastic. 3. à vers. 24. Denique vno verbo, *quando finis malus, ars illicita: & qualis finis, tale exercitium.*

D *Si modus* (huc media pertinent) *exercẽdi artem illicitus, ars quoque. si vanus, ars vana, si sordidus & inquinatus, ars erit inquinata & impura.* Huc referenda media superstitiosa, vt si ex pacto expresso vel tacito cum dęmone; quod frequens esse docuit auctor Dæmonomaniæ[a], & sanè docet experientia: adeò vt Arnoldus Villanouanus, & Lullus, & Geber, & Bachonus, & Richardus Anglicus, Magiæ huius nigræ suspecti vehementer fuerint: & Paracelsus, & Agrippa, & ille Guilh. Constantinus, & alii nonnulli deprehensi & inter instructiones inquisitorum fidei sit vna, hac quoque nota magos hæreticos dignosci, *Director. Inquisit. fidei p. 3. fol. 443. edition. Romanæ, quæ in lucem prodiit iussu Gregorii 13.* vbi rationem subdit auctor libri, Nicola. Eymericus; quia vtplurimum alchimistæ, quando non possunt pertingere ad finem intẽtum, quærunt auxiliũ dæmonis (*exemplum posui præcedenti quæstione*) eum inuocant & implorant, & implorando obsecrant, & tacitè vel expresè ei sacrificant.] Accedit experientia, quia quandocumq; viguit inter multos alchimia, etiam inter multos tum vi-

[a] lib. 3. c. 3.

guerunt maleficia & sortilegia, vt hoc infelici æuo experimur. Tum quia non desunt, q̃ adhibent vanas obseruantias cæremoniarum, nihil ad effectum conducentiũ, vt certę diei, tunicæ ex lino crudo, certorum ciborum abstinẽtiam, & alia huiusmodi inania. Quod si ad auiditatem odium accedat aut incontinentia, procliuè admodum fuerit ad philtra & intoxicationes recurrere. Peccatur quoq; non leuiter in artis traditione, quando sacræ scripturæ nominibus & verbis abutuntur ad suas nomenclaturas vel pręcepta: neque minùs, quando libris suis inserunt figuras seu imagines, vel planè obscœnas, vel etiã ꝓpter abusum rei sacræ prorsus blasphemas, quod fecit ille Typographus Basiliensis, qui Rosarium excudit; & sacræ Triadis, Christi Domini resurgentis, & B. Virginis Mariæ coronationis icones; quas homines hæretici templis eiecerunt, eas ad alchimica mysteria & transformationes transtulit. Sed mirum id non est. sunt enim Sacramentarii vbiq; præposteri. Peccatur denique nimis curiosis sępè experimentis, dum modò hanc rationem, modò illam sequuntur, & sic nunquam sciunt, quod semper addiscunt.

Temporis quoque *circumstantia perpendenda.* Nam temporis iactura pretiosissima: eiusq; malè consumpti ratio reddenda Deo. quare peccant, qui nimis multùm his vacãt artibus, item qui eo tempore; quo officii ratio, E

vel debitū aliud charitatis aut iustitiæ postulat, vt ad seria magis se conferant: v. g. magistratum quis gerit? non potest detrahere horis, quæ ad rectè munus exercendum necessariæ. familiæ præest? œconomiæ recta ratio non debet incommodum sentire. Ecclesiasticus est? quæ ratio ordinis postulant ea præponēda fornaculis, & voluptati suæ. Proximi necessitas operam tuam deposcit? charitas, ei iubet adesse. non facis? peccas. Demum, vno dicam verbo; quod tempus ocio licet honestè dare, illud licebit his studiis: nec amplius. Ocium voco, quietem & vacationem ab actionibus & studiis, ad quæ quis tenetur.

F Deniq; *personarum conditio hic vel potissimū discrimen inducit*: hæc enim & finem solet illicitum intendere, & in modo errores gignere, & tempus inopportunū facere. Inprimis ars hæc illicita censenda pauperibus, imò & priuatis omnibus periculi plenissima est. manifestum id fit, tum quia hi solent lucrum spectare, & sic arcentur eorum ratione, quæ dicta sunt in circumstantiâ finis. nam auro illo intendunt vti ad commercia, medicinas, vel monetam: aut si ipsi non vsuri, periculum apertum est, ne vtantur hæredes. Isti hac arte depauperantur; familiæ necessaria non præbent; causa sunt vt vxores & filiæ cogantur indigno sequæstu sustentare: cum media & instrumenta propter inopiam deficiunt,

facile progrediuntur ad superstitiosa, imò & pacta quæ diximus in circumstantia modi: sanè hoc ipsi quoq; chymici scriptores sunt testati. Nam Geber [a], *non ergo*, inquit, *hæc scientia pauperi & egenti conuenit : sed potiùs est illis inimica. Secundò Polit. dicit philosophus, impossibile est indigentem philosophari.*] h. alchimię studere. (nam solos alchimicos, in libris *Turbæ philosophorum*, vulgati illi vocant philosophos. satis superbè.) Et idem Geber alibi [b]; *Artificem* (ait) *huius scientiæ oportet esse subtilissimi ingenii, & naturas metallorum & eorum generationes, infirmitates & imperfectiones in suis mineris scire & cognoscere antequam perueniat ad hanc artem. Non autem ad ipsam indagandam accedat artifex grosso ingenio & duro repletus, nec cupidus nec auarus in sumptibus & expensis. Nec vir duplex animo sine felle & ceruice, vel mente variabilis, nec nimis festin⁹: sed doctrinæ filius, vir subtilissimo ingenio decoratus, sufficiẽter locuples, largus, sanus, firmus in proposito & constans, patiens, mitis, lõganimis, & temperatus.*] Auaro igitur, & pauperi hæc scientia, secundum eius Principem Gebrum, inaccessum & vetitũ habet limen. Et nota requirere sufficienter locupletem: hoc est, cui supersit à necessariis, ad hoc studium. Arcet etiam simplices & parui iudicii, cũ dicit ibidem, non debere esse sine felle & ceruice: huiusmodi enim facillimè à dæmone, & aliis impostoribus circumueniuntur: ideò vetita illis hæc ars propter periculũ. Arcet etiam

[a] Rosarii philosop. fol. 224.

[b] li. de perfecto magisterio.

iam eos, qui amant alios decipere, cũ addit⁹ nec vir duplex animo. q̃a hos arcet pernicies aliorum, quam quærũt. Arcet intemperãtes, vt luxuriosos & amantes vindictæ, cùm vult esse longanimes & temperatos: alioqui periculum est ne recurrant ad maleficia hostilia vel amatoria. Arcet variabiles, inconstantes, & impatientes: quia hi facilè, cùm non succedit, ad dęmoniaca subsidia confugiunt. Arcet eos qui obtuso sunt ingenio, quia oleum perdunt & operam; item qui philosophiæ veræ imperiti, eandem ob causam. confirmat id Arnoldus Villanouanus [a] his verbis; *Quicunq; velit ad hanc scientiam peruenire, & non est philosophus, fatuus est: quia hæc scientia non est, nisi de occultis philosophorum.*] propter irritos itaque conatus, temporis & sumptuum iacturam, his quoque videtur illicita: & cùm plerique alchimici vulgares sint tales, sequitur plerisque illicitam esse, in foro poli, de quo nunc agimus. Denique exigunt artis magistri & meritò, vt sit homo humilis, iustus, pius, & Deum timens. citantur ista Hermetis [b]: *Oportet illum, qui introduci vult in hanc artem & sapientiam occultam, arrogantiæ vitium à se repellere, & pium esse, ac probum*: & postea: *Fili ante omnia Deum oportet timere, in quo dispositionis tuæ visus est.* & illud Alphidii nescio cuius: *Scito fili quod istam scientiam habere non potes, quousque mentem tuam Deo purifices, & sciat te Deus habere certum animum ac rectum.*]

[a] d. fol. 224.

[b] è quarto tractatuũ Rosar. fol. 223.

Cùm

Cùm superbos arcet, docet illicitam esse curiosis: cùm pietatem, superstitiosos reiicit; cùm probitatem & Dei timorem, & animi puritatem; vitiosas omnes quas diximus circumstantias detestatur: Non aliis ergo licita, ratione circumstantiarum, alchimia; quam huiusmodi: hinc primò potest vnusquisque secum perpendere an ipse talis: & an vlla, & quæ pericula ipsi ex aliquo harum circumstantiarum defectu immineant; & ea cum Confessariis suis communicare, & eorum sequi iudicium debet. G

Secundò potest videre confessarius, quãdo sit talis à peccato immunis, vel quando ad sit veniale, aut etiam mortale; quando impẽdenda, deneganda vel differenda talium absolutio. differenda, cum recidiuæ verisimile periculum: deneganda, quando grauiter, cõtra iustitiam vel charitatem ob studium istud peccat, nec vult desistere. H

Tertiò. Quia sæpiùs curiositas causa est studii, & hoc vitium valdè proserpit à minoribus ad maiora, diligenter videndum, ne quis ad experientias & opiniones erroneas excurrat; v.g. ne putet hac arte hominem verum, modo à natura ad hanc generationẽ nõ instituto; sed vrina vel alio humore, igne aut sole in vitreis phialis decocto, posse produci, quod temerè Iul. Camillus asseruit, & incautè Tho. Garzonus *discur. 41. vniuers.* credidit & quidã hoc inuentũ Arnoldo Villanouano

tribuunt, vero an mendacio disputare non est necesse, inquit Marian. *lib. 14. rer. Hispan. ca. 9.* Nam quod tale quid fieri queat vel asserere, vel experiri stultum, impium, erroneũ & blasphemum foret. tum quia cum homo præsupponat corpus & animam rationalẽ, si quod producis homo est; sequeretur Deum ex lege & ordine, quem naturæ prefixit, teneri huic animam rationalẽ corpori infundere, quod blasphemum: vel rationalem animam ex materiæ potentia illuc educi, quod hæreticum: foret enim tunc anima corruptioni obnoxia & mortalis. Deinde talis anima non haberet peccatum originale: quia per generationem viri non esset propagatum hoc corpus, & homo conceptus: nec indigeret Christi redemptione: quæ hæretica quoque omnia.

I Quartò. Ex his omnibus patet, optimam esse, (quam aiunt Angliæ) legem, ne cui sine permissu Principis, sub pœna capitis, liceat alchimicam exercere. quam legem expediret etiam alibi ferri. Nam tunc cum delectu Princeps talia potest permittere, consideratis circumstantiis prædictis: ipsi enim reddenda Deo ratio: si temerè permittat & promiscuè: damnorum inde ortorum. Tunc etiam cessarent pericula pleraque quę diximus.

K Quintò. patet (nisi q̃ circumstantia impediat) ordinariè hanc artem Principibus &

valdè locupletibus esse licitam : qui & ea sunt philosophiæ cognitione, & eo ingenio, vt fraudibus & imposturis non pateant: & ea pietate, vt à proximi & Dei offensione se abstineant : & illis opibus, vt subditos propterea non grauent: & eo subditorum amore: ac Dei timore, vt publicum regimen vel pauperum subuentionem propterea non negligant, & habenas sibi à Deo creditas ipsi abiiciant, & aliis planè tradant. Vt enim aliis honestis studiis animum principes, quantum opus est, sic & hoc studio relaxare quin possint, non est dubitandum. Sanè quod Eymericus de indiciis Magiæ hæreticę dixerat, eam præsumptionem in principibus viris & valdè locupletibus non esse admittendam, in cæteris locum habere, ibi in Commentar.
2.2. q. 77. optimè Penna annotauit. Et Cardin. Caie-
a. 2. tan. disertè scripsit, ac prudenter; *hanc artem vel nullorum hominum esse; vel Principum dumtaxat, audito sapientum consilio, esse.* Sanè pericula pleraq; superioribus commemorata cessare in Principibus manifestum est.

Cæteri, non est cur sibi blandiantur, vel tutos in conscientia se arbitrentur opinione illa Oldradi & aliorum Iurisconsultorum. Nã illi de foro tantũ exteriore agebant, de quo ab illis quærebatur. Et plerique eorum rem non discusserunt; sed, vt oues solent ducem gregis caprum, sic ipsi Oldradum (cuius etiam argumenta iam dissoluimus; iis

quæ dicta sunt) clausis oculis, vt oraculum, sunt secuti, nihil eius addentes dictis (*vt Ioan. And. Abb. Alberic. & Guido Pap.*) plerique etiam ambiguè loquuntur, si faciant verum aurum idque arte naturali (*vt Oldrad. Isern. Bald. Brũ. & Fabianus*) nullus verò ipsorum omnium, præter Th. Arsoncinum, mentionem fecit d. extrauagantis Pontificiæ, *c. Spondent*, vt vel eius non sint recordati, vel non bona fide dissimularint. Et licet vsu canon ille non obseruetur: tanti tamen Pontificis sententia, & iudicium sufficere debet, vt vulgus hominũ (hoc est quibuscunque conditiones superiùs requisitæ desunt) sibi existimet, ab hoc studio abstinendum; quod grauissimis verbis Summus Pontifex Romanus sibi censuit damnandum, & à quo illos tam studiosè Christi vicarius, Petri successor, dehortatur.

Sed hæc suffecerint de materia non passim obuia.

SVMMARIA LIB. II.

DE MAGIA DÆMONIACA.

Q. 1. An sit aliqua Magia dæmoniaca?
Probatur esse. A
Q. 2. Vnde sit hæc Magia, siue quem habeat primum auctorem?
Non esse à Deo, ut gratiæ gratis datæ. A
Non esse effectus bonorum Angelorum. B
Magia nulla alba, & de falsa Theurgia.
Planetaria ars B.
Est orta & administratur per malos Angelos. C
Glycæ error: ipse & alii quidam Græci Historici nimis superstitiosi fuere.
Palingenii impietas.
Non fiunt magici effectus per animas defunctorum. Grimoyriæ *artis vanitas.* D
Efficiens harum artium causa est diabolus, & humani ingenii deprauatio. E
Apologus de generatione & ortu Magiæ.
Q. 3. Quæ sit diuisio dæmoniacæ magiæ, & de eius libris.
Refellitur Agrippæ diuisio. A
Omnis magia ista nititur pacto cum dæmone.
Auctores qui de hac scripserunt & ideò cauendi. B
Zabulus quis.
Barnabas Cyprius.

Item fictitii libri { *Adæ. Abelis. Enoch. Abrahæ. Pauli. Cypriani. Honorii.*

De clauicula, & aliis libris Salamonis.

Trithemii steganograph. Item libri Agrippæ & recentiorum nominati & vetiti.

Q. 4. De basi huius Magiæ, pactoq; explicito & implicito.

Probatur tale pactum intercedere. A

Locus Isaiæ c. 28. v. 15. B

Alius Matthæi 4. v. 9.

Similitudines duæ huius pacti.

Dæmoni liberum fallere pactum.

Libellum offerunt Magi Sybillis. C

Pacti expressi formæ & genera, & exempla.

Grillandi error.

Communia his pactis solemnia.

Signa dæmonis, in his vetusta & noua.

D. Irenæi locus correctus.

Promissa similia factis hæreticorum nostrorum.

Quæ vtrinq; vis huius pacti. & quale peccatum. E

Pactum tacitum siue implicitum quale. F

Quid dæmonem inducat ad pactum & obedientiam?

Quam malum sit cum eo pacisci aut fœderari.

Quo pacto Christ⁹ & Apostoli satanæ imperauerint?

Pacta hæc vana, inania, & periculi plena sunt.

Theodori Maillotii factum.

Germanus à dæmone necatus.

Q.5. Quibus indiciis discernēdi effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus physicis, artificiosis & miraculosis?

Ratione distantiæ. A

Ratione verborum, characterum. B

Circumstantiarum, rituum, obseruantiarum.

Causæ à qua.

Q.6. An hæc Magia habeat quosdam effectus veros, & quo pacto dignoscantur?

Effectus triplices sunt, falsi, veri, mixti. A

Exempla præstigiatoriorum effectuum. B

De Lamia & Menippo.

De Gelo & Mauricio.

De Pasete, & eius obolo.

Simonis Magi varia.

De Mago qui fecit à Domino cuncta vasa frangi.

De Zytone Bohemo.

De herbis magicis.

Circulatoris cuiusdam moderni præstigiæ.

Verorum effectuum exempla. C

Incantatio serpentum.

Signa Pseudoprophetarum in Euangelio.

An Samuel per Pythonissam suscitatus verè? Locus 1.Reg.28.Eccl.46.v.vlt.

De effectibus Magorum Pharaonis, Exod. 7. vers.11.

Quomodo virgæ mutatæ.

De effectibus mixtis, eò relata SS.exemp. D

De duorum magorum certamine, ex Triezio.

Quomodo hi effectus discernendi, regulæ duæ. E

Q.7. An magi possint facere aliquod verum miraculum?

Opinio affirmatiua multorum erronea. A

Miraculum & mirum quomodo differant & discerni debeant. B

Non possunt miracula fieri nisi à solo Deo. C

Miraculis efficaciter fides probatur.

Elizabethæ reginæ Angliæ curatio strumaria.

Non possunt Magi facere absolutè mira, locus psal. 71. v. 18. D

Possunt facere mira quæ sint respectu nostri. E

De partu fœminarũ in regno Neapolitano, quorum fœtum ranunculi præcedunt decretorii.

Cur Nero nõ potuerit quidquã miri per Magiam?

De miraculis Antichristi. Item hæreticorum Caluinianorum &c.

Q.8. Quo pacto magi per diabolum hæc mira perficiant?

Quæ possit per motum localem. A

Non potest integrum elementum loco mouere.

Firmiliani locus explicatus.

Celeritate mentitur transformationes, vt Iphigeniæ & aliorum gentilium.

Actorius hanc fraudem in Phœnycia detexit. B

Quæ possit applicando passiuis.

Quo pacto hic dæmon sit causa, & quomodo cõsideranda tum vis naturæ, accuratè inuestigatum.

Quæ faciat mira præstigiosè.

De triplici modo deceptionis, per mutationem obiecti, medii, vel organi.

De mutatione multiplici obiecti. varia exempla.

Non possunt tollere connexionem neq; conseruationẽ partium uniuersi agentium naturalium actiuitatem directè impedire.

Linteum ex Carystio lapide purgatur igne.

Adamas impedit actiuitatem Magnetis.

Lutheri error de halone, corona, &c. de ignibus Aethnæ. Medeæ ignes.

Marci Iesuati miraculum.

Iesuati alii à Iesuitis.

Abbatis locus correctus.

Fumi error.

Balæi error.

Papyrii Massoni improbus error cum hypocrisi.

De flammis non vrẽtibus seu fatuis ignibus, latè. C

De igne ad aquas Stantias. D

De albo igne S. Telmi, in naufragii metu.

De flammis loquentibus.

De brachiis & digitis ardentibus sine noxa.

De Aethnæ ignibus non liquantibus niuem.

De cribro Tucciæ non effluente. De flamma non consumente Iouis Apameni templum.

Q. II. Quæ magorum potestas in orbes cœlestes, sydera & elementa?

Aug. Thuani error.

Nec cœlestem motum vel syderum cursum impedire vel ea corrumpere possunt. A

Non possunt Lunam detrahere cœlo.

Vnde orta fabula de asino, qui Lunam putabatur bibisse.

Non possunt integrum elementum loco mouere vel destruere. B

Possunt aërem contagione inficere. tetrum odorem excitare.

Fecêre magi Persici, vt Marutham calumniarentur.

Possunt fontes producere & siccare, fluuios sistere, aquas dirimere, &c.

Possunt per mineralia mira efficere, vt pluuias.

Q.12. Quid Magi valeant circa externa seu fortunæ bona?

Possunt {
Greges & armenta perimere. A
Messes aliò traducere, vt Saga Treuirensis lac.
Messes & fructus perdere, & sterilitatem inducere. Modi varij.
Domos incendere. vt oppidum Schiltachium.
}

Possunt varijs modis nocere famæ alienæ. B

De Triscalino presbyterum diffamante.

De Moguntino dæmone.

Posset socios in conuentibus repræsentare, sed non innoxios, & cur? Sic infamauit B. Siluanũ, S. Kunigundem, B. Eustochiam Patauinam.

Vicinas tempore S. Germani.

Per energumenos interdum diffamantur, vt quidã in German. & Dorotheus Abbas.

Quæ conuiuia exhiberi possint & soleant. Ficta, Brachmanum, Pasetis, Scotti. Vera & qualia ordinariè. Cur sal & panis soleant deesse. C

Possunt carceribus & vinculis eripere. Historia Friderici Austriaci. Appollonius se cippo eri-

puit. Vestales mancipia fugitiua sistebant.

An in bellis ad victoriam possint momentum adferre? probatur posse, si Deus sinat. Probatur exemplis multis Septentrionalium, & Tartarorum, Lucensium, Chinensium. Noema numen & saga Ephesior. Chrysamnes Hunnorum. Sed sæpe Deus non permittit, & tunc Diabolus E suos fallit, vt Magnentium, Ericum Regem Sueciæ, Hadingũ Ferrantem comitem Flandriæ. Guidonem Iuliacensem. Iuuenem quendam Bohemum, Frid. Stuphium.

Innocentius Papa noluit per Magos ab obsidione liberari. Allobrogum Comes respuit auxiliũ Magi, & eum gladio necauit. F

Possunt dignitates & honores procurare. De Martino 2. De Siluestr. 2. De Benedicto 11. Ioanne 21. 22. & de Gregorio 7. de libro Cardinal. Benonis.

De Theoph. vice domino. de Stuphio. de Barone Raitzio Britanno, Duce Aurelianens.

Posset Deo permittente veros thesauros & diuitias largiri, & cur Deus non permittat: sed ipsimet semper ferè sint valde inopes.

Psellus & Damhauderius explicati. Quomodo dæmon materiam & formam monetæ possit producere? quomodo potuerit Deus per Angelos creare mundum? exempla varia deceptionum, & cur dæmon nolit etiam quando potest veras vel multas largiri pecunias.

Exempla malè pereuntium qui sic thesauros quærebant. Græculus quidam, Marcianus & alius

Basileæ, & Anastasius, Pisani quidam. Grillandi sententiæ. H

Saraceni cuiusdam factum. Malindensium superstitio quædam.

Caroli V. Imp. laus respuentis talia.

Q. 13. An magi valeant incantare animalia bruta?

Possunt, vt Atyr, Medæa, Nigritæ, Marsi, A *Peruani, Andini.*

Locus D. Hilarij explicatus conciliatus cum alijs patribus.

Saltzburgensis Magus à serpente necatus.

Locus Ps. 57. v. 5. & Ierem. 8. v. 17. B

An idem poßint in alia animantia? D. Augustini locus explicatus.

Magus tantum funiculo domans, Grillandi error.

An colores queant immutare. Aquarum varia miracula, fontium, fluminum.

Q. 14. An arte suâ possint aliqua mixta producere?

Possunt imperfecta viuentia, vt insecta. A. *quomodo id soleant facere? Anseres Scoticos imperfectos, an perfecta animalia possint. mira ex Guilhel. Paruo. Canes reperti viui in lapide impervio.*

Monstra quædam insolita & quomodo? de Monstro Basilæensi, & de Saxonicis. B

De natis ex commistione hominum & ferarum, hominis cum elephanto, Leone, catto, cane, porco. mirus partus mulieris Augustanæ. de muliere

Lusita-

Lusitana quæ ex simio duas proles peperit. Gothici Reges ex vrso. C
Sianitæ & Pegusiani ex cane orti.
Refutata & explicata hæc omnia. D
Monstra ex hominibus & simiis.
De viro qui putabatur ex vacca natus disquisitio.
Cæsalpini opinio de homine ex putrefactione examinata.
Monstra ex diuina vltione.
Docomenses caudati.
Angli caudati.

Q. 15. An sint vlli dæmones succubæ & incubi, & an ex tali copula proles nasci queat?

Probatur solere hoc dæmones, & agere & pati. A
Probatur posse ex incubo dæmone nasci prolem, & explicatur, quod id modo fieri queat. B
Dæmones inter se non multiplicantur, contra Nissenum. non habent corpora aërea, contra Caietan. Nec etiam proprium semen, contra Tertullian. Iosephum & alios veteres.
Sententia Chrysostomi & Cassiani explicata.
Respondetur contrariis argumentis. C
Exempla natorum ex tali commixtione, Semidei Gētilium, Merlinus, Hunni, Cliuiæ duces, Iaponum Xaca, muliercula Louaniensis, & alij multi. Corocoton.
Ex diuersa specie posse aliquid nasci.
Marci Ephesii argumentum refellitur & explicatur. D
Ex succuba dæmone prolem suscipi non posse. E

De Melusina, & stemmate Comitum Pictauorum, & Andegauensium. de Bauari nobilis vxore resuscitata, & postea euanescente. De Cambionibus seu vagionibus.

De puero Gallæco seu Asture. F

Quomodo Dæmon virginem poßit illæso claustro impraegnare? Non potest idem in partu.

Caluinistæ virginitatem adimunt Deiparæ.

Explicatur narratio Niderii de Virgine Bambergensi.

De miris alijs conceptibus, Hebræorum fabula de filia Ieremiæ & nepote eius.

Dæmones cum sagis interdum exercere libidinem præposteram.

An gigantes à dæmone produci queant. fuisse Gig. probatur.

Gigas Antuerpiensis defenditur contra Goropium.

Siculi Gigantes, Britanni & alij.

Pigmæine possint produci. fuisse, & quales. de hodiernis in Peruuia. Ezech. cap. 27. v. 11. explicatum.

Q. 16. De nocturnis sagarum conuentibus, & an vera sit illarum de loco ad locum translatio.

Auctores sententiæ negantis refelluntur, solutis argumentis. Illusionum varia exempla. A

Substitui loco abeuntium aliquid.

Explicatur locus lib. de spiritu & anima. ca. 28.

Item c. Episcopi 26. q. 5.

Nauarrus explicatus.

Q.17. An possit dæmon quantitatem corporum sic mutare, vt penetratio partium sequatur · siue vnum corpus in duob. locis disiunctis, vel duo corpora in vno loco constituere?

Nihil horum potest. A

Exempla eorum qui visi esse duobus locis, quomodo intelligenda?

S. Nicol. S. Agathi, S. Bened. & filij Constātini Imp.

Ananias reprehensus quomodo duos simul homines possidere, vel tentare dæmon possit?

Num posset facere vt homo conuersus in mustelam per exilem rimā ingrediatur: vel vt per ianuas clausas? B

Apuleii fabula. Remigius deceptus.

Scafii mendacium. Quomodo dæmon latenter aperiat & claudat ianuas præcedens ante Magos.

Locus Act. 2. de B. Petro. Locus D. Chrysostomi expensus. De modo apertionis parietum per fissionem. De præstigio Magdalenæ Cruciæ.

Christus Dominus verè ingressus clausis ianuis, cōtra Caluinum. Et de egressu ex vtero virginis, & sepulchro contra Bezam.

Dæmon non potest aliquod corpus facere verè inuisibile sed benè potest facere inuisum.

Quomodo inuisibiles, Appollonius, Gyges. De Persei scuto. Ioan. Sarisberiensis locus. Guilhel. Iuliacensis deceptio.

Heliotropia gemma non reddit inuisibilem.

Vt membra grandiora, vel minora, vel sublata appareant. Cichoranorum opinio.

Q.18. An Magi queant corpora ex vna ſpecie transformare in aliam? falſa quorundam opinio. Liodorus. Vberius Pendragon. Nicaraguani.

Non poſſe perfectam ſpeciem in aliam perfectam & organicam. A

Non poteſt anima hominis informare corpus belluæ, nec ex aduerſo. Nec poteſt corpus & anima ſimul ſic mutari.

Locus Horatij in Epod. Spondani error. B

Diſtinguendum inter ipſam transformationem, & effectus eam concomitantes: hi veri, illa illuſoria eſt.

De Lycanthropia ſeu inſaniæ lupinæ morbo. Quomodo videntur ſibi tales & non aliјs.

Quomodo faciat Diabolus, vt & aliis tales videantur. C

De varijs exemplis, & quomodo fiat, vt relinquant terræ impreſſa veſtigia lupina, vt inueniantur homines læſi in membris, quibus illatum lupo, vel catto vulnus.

De ſaga Ferra. de alia Flandr. mutata in Buffonem.

De mutatione Nabuchodonoſor. Dan. 4. v. 30. & 33. & vxoris Loth, Gen. 19.

De platano verſa in oleam apud Herodot. & cadaueribus hominum in ſtatuas ſalis.

De S. Spiridione vertente ſerpentem in aurum, & aurum in ſerpentem.

Q.19. An Magi poſſint facere beſtias loqui, & an intelligant vocem beſtiarum?

Quo pacto bruta & res inanimæ, Angelorum ope-

ra, queant loqui? & quo pacto nobis de hac tali locutione loquendum sit.

De asina Balaam Num. 22.

De angelo in rubo alloquente Mosem & Esdram Exod. 3. v. 2. Esd. 4. v. 14.

De filia Spiridionis ex sepulchro loquente.

De cadauere Macarij iussu indicante homicidam.

De caluaria eidem loquente.

De Africæ confessorib. loquentibus sine lingua.

De Anglo Sacerdote. A

De capite loquace inter cadauera Hungarica postulante confessionem, mira historia, contra hæreticos. cui similis alia citatur.

Pseudomiracula gentilium varia in hoc genere. B

Caput homicidã indicans. Orpheus mortuus. Cyro prædicit exitiũ. Narratio mira de Polycrito. Publij Romani caput vaticinatur. Columbæ locutæ, vt & quercus Dodoneæ, Argus carina, equus Achillis, Vlmus Gymnosophistarum, Causus flumẽ, canis Simonis Magi, & alius Franciscæ Senensis: Theotecnus statuam Iouis fecit loqui.

Nulla creatura potest facere, vt bruta vel inanima intelligant, quæ loquuntur: benè tamen, C vt apte suo tempore & artificiosè id faciant.

De serpente Epidaurio, de Apollonij Leone, de asino Cayri. De Greta Ezlingensi. voces in vteris prægnantium. Brutorum voces vt edat homo, facile facit dæmon. Magi quas brutorum voces queant intelligere, quas non? D

Porphyrij locus de Apollonio.

An bestiæ se inuicem intelligant?

Exempla elephanti, scorpij, piscium. E

Q.20. An intelligentiam discursiuam queat dæmon brutis largiri?

Cōtra multos, beluas nec rationē, nec prudētiā, nec ꝓuidētiā, nec discursum, nec sapientiā habere. A

Quid Galen. vocet ἐνδιάθετον λόγον. *contra Eras.*

Cardinalis Hosius explicatus.

Sunt quædā in illis rationem & prudentiā & prouidentiā imitantia. Quomodo scriptores intelligēdi qui rationē vidētur tribuere & prudentiā.

Quomodo animalia tendant in suum finem, & an eum cognoscant. B

Alius est finis rei particularis, alius vniuersi.

Pulcher & acutus discursus Hiero. Fracastorij.

Q.21. An possint dæmones facere vt homo non sentiat, vel vt longissimo tempore dormiat, aut inediam ferat?

Iamblici locus notatus. A

Cur Deus solitus permittere, vt Martyres gladio necarentur, quos à bestiis, flammis, & similibus præstiterat illæsos? Locus ad Heb. 11. v. 34.

Superstitiosa quibus aliqui se putant inuulnerabiles. arma incātata. Crucifixus cōpūctus. Camisia inferni. Orat. Leonis Pap. & Car. Magn.

Exemplum cuiusdam Quirini Belgæ, sic decepti. Item alius Scafii Heluetij.

Vnde fiat, vt quidam malefici tam fortiter & contemtim substineant tormenta. B

Causæ tres.

De stigmate ꝙ sagis dæmon imprimit. & mirum de stigmate Ioan. de Vaulx. & alia quædā exēpla. C

De diuturno quorundam somno disquisitio; rustici Germani, ebriorum in Apaturiis, Epimenidis, Heroum Sardorum, Septem dormientium.

Quo pacto contingat, vt quis diu perferat inediam. de herba Coca, Scythica & alijs. D

Locus Hippocratis.

Exempla vera, de Anglicana puella. Sacerdote Gallo, puella Spirensi.

De sanctorum ieiuniis miraculosis. Bacconius refutatus.

Q. 22. An magicis artibus opera dæmonum sexus mutari queat?

Exempla eorum, qui ex mulieribus facti viri: vetera ex Plinio & Gellio, & Hippocrate & aliis. A

Gallina in gallum conuersa. Iouianus in Neapolitana Historia & Sabellicus multa exempla ponunt, quæ in Italia contigerunt.

Alia duo mira valdè, quæ in Hispania.

Aliæ duæ apud Fulgosum, vt & duæ olim apud Phlegontem.

Alia in Picardia.

Ratio naturalis qua hoc contingat. B

Suspicio, hos androgynos factos. Si sit naturæ; posse à dæmone id procurari.

Exempla dæmoniacæ commutationis per idola. Non posse ex viro fæminam fieri.

Ausonij locus de hac re non credibilis.

Opinio auctoris de hyæna.

Q. 23. An dæmon possit seni iuuentam reddere?

Proble-

Oenothetis & similes.

Quid in sensum internum, maximè phantasiam.

Quid in appetitũ concupiscibilem & irascibilem.

Concupiscentiæ motus non sunt peccata, contra hæreticos.

Quid posit in memoriã. Memoria mira Athalidæ, & Apolonij. Obliuio Sacerdotis Germani, & Simonis Turbaij Angli. B

Quid in intellectum. Contrariæ operationes bonorum & malorum Angelorum.

Positne dæmon artes & scientias intellectui inserere, & quomodo? Exemplũ tempore sancti Norberti. Anabaptistarum hodie. Et Sagarum per vnctionem in Germania. C

Modus & vsus vnguenti ex pueri corpore confecti.

Ritus promotionis ad magisterium lamiarum.

Discutitur opinio eorum, & detegitur fallacia dæmonis. Hist. de P. Ignatio Loyola.

De Chrysanthij Sardiani filio. Item Euage, Thynico, Amphiarao, Anu Pindari, Sopatra, recens de Romano Ramirez Moriscone in Hispania. D

Quid & quam modicum posit in voluntatem. Voluntas cogi nequit, cõtra hæreticos. Locus 1. Cor. 10. v. 13. explicatus, contra quosdam. Nec eos cogi posse, qui sunt in Mortali. Nec impedire potest, ne sagæ queant pœnitere, contra dubitationem Nicol. Remigij. B. Angelæ de Fulgino vexationes in voluntate vehementissimæ. E

Q. 25. Quid Diabolus queat in anima à corpore separanda, ipsaque separatione? vbi de ecstasi & admirandis circa cadauera.

Ecstasis naturalis, & dæmoniacæ modi. Lappiorum ecstasis mira. Olaus notatus. A *Errores hac in re Cardani, de* B *spontino raptu. Virginis Cæsaraugustanæ, & Magdalenæ Cruciæ raptus. Bodini error refellitur de anima corpus relinquente. De Errore Armenio, de Aristea Proconesio. De anima militis ex ore imagine mustelæ egressa & ingressa. Finnis, Hermotyno. Locus psa. 115. v. 15. Qualis D. Pauli raptus? dubium, nec sequenda decisio B. Hildegardis. Apheresia & ecstasis differunt. Error refellitur confundentium* C *raptus diuinos cum magicis.*

De raptu disquiruntur scripta Mocenigi. Quale sit subiectum raptus. Quæ causa formalis. Quæ efficiens, & quomodo hæc duplex. Quomodo concurrat intellectus agens. Raptus supernaturalis ex parte hominis est inuoluntarius. Exemplum virginis Burgensis. D *Non potest intellectus agens solus esse causa raptus efficiens. Deus quomodo intellectus, & multa cognoscit extra se. Auerroes suos inducit in graues errores. An raptus omnis successiuus. Diabolus potest occidere homines. Multa potest in cadauerib. mortuorum. Vt sanguis* E *fluat, vt cadauera nō puteant, nec putrescant. Hoc ēt naturaliter fit, vt in cadauerib. Persarū. Et vnde hoc ꝑueniat, diuersæ causæ. De cadauere in Elæa. Itē ne cadauer cōburi possit, q̄ causa. Vt capilli & barba defunctorum crescant. Miraculum crucifixi Dammensis. Furor iconoclasticus. Miraculum in puero Lintzienzi.*

Q. 26. An opera dæmonum fieri possit,

vt spiritus seu animæ defunctorum viuentibus appareant?

Vtrum animæ vnquam queant apparere? Et fusissimè probatur pars affirmatiua contra Epicureos, Lauatherum & alios nostri temporis hæreticos. A

Sect. 1. *Notata temeritas Magij, Tiraquelli & aliorum.* B

Gentilium prisca sententia, etsi vana, pro nobis tamen. Patet verbis Poëtarum, patet ex Necyomantia, Et ritu animas peregrè mortuorum in patriam reuocandi. Violenter occisos esse vexatores suorum homicidarum. Remuria, Silicernia, culinæ, parentationes. Platonis & sectatorum de hac re doctrina. Quid Genij, Lares, Laruæ, Lemures, Manes. Differentia animæ, vmbræ, simulachri. Exempla apparitionum à gentilibus tradita varia. Lernum. C

Sect. 2. *Philosophia recta idem docet.*

Quomodo anima sit in loco, & moueatur localiter. Conciliantur modi loquendi varij. Posset vna anima in pluribus locis esse, & quo pacto? Quomodo moueatur loco. Quomodo corpus subeat & intret?

Posse animas oculis corporeis, vel alio sensu percipi, & quomodo. D

Cardani dictum ridiculum explosum.

Cæsarij Cistercienſis dictum de forma animæ separatæ perpensum & explicatum. Visio & visum differunt. Apparitio triplex: Intellectualis, imaginaria, corporata, & quid singula. quo pacto fiat

spiri-

spiritualis, quo pacto corporea? An animæ seu spiritus defunctorũ aliquãdo assumant corpora? E

Moses quo in monte Thabor modo apparuerit. Temerariè id dictum Aug. Thuarii & iudicium de eius Tragædia. Item de iis, qui cum Christo Domino resurrexerunt.

Quando anima apparet in corpore aêreo, an ipsa, an angelus hoc fabricetur, & quo pacto? Item quomodo subeat corpus & illud moueat. F

Sect. 3. *Quo pacto deceat, & vtile sit, Deum hoc aliquando permittere.* G

Est vtile ipsis animabus.

Locus 2. Corin. 5. v. 5.

Est vtile nobis viuentibus.

Quo pacto spiritus à dæmonibus vel angelis bonis discernendi. H

Iacobi de Chusa liber hoc docens. Et alius Thyræi.

Regulæ ad dignoscendum dæmonem ab angelo vel anima beati.

Quomodo discerni queat damnata anima à dæmone. I

Quo pacto angelorum & beatorum ab inuicem.

Angelus apparuit Anchaoretæ, in forma senis, D. Augustino in forma pueri, vt & B. Dorotheæ, aliis fortè habitu fœmineo, & in forma columbæ, & aliis aquilæ.

Sect. 4. *Probatio ab auctoritate Philosophorũ,* K. *Astrologorum, Chaldæorũ, Mahumetanorũ, Rabbinorum, Magorum, Indorum: Item legum, & Iuris interpretũ. Itẽ sacræ scripturæ* L *veteris & noui testamẽti. 1. Reg. 28. Samuelis anima verè ex-*

citata defenditur. Refellũtur obiectiones Leloyherii. ꝓbatur exẽplis Mosis, Ieremiæ & Oniæ. Locus, Luc. 24. v. 37. Io. 20. v. 19. Mat. 14. v. 16. Act. 12. v. 15. Ga. 5. v. 16. & 17. 1. Pet. 3. v. 19. & c. 4. v. 6. M

Sect. 5. Probatio ab exemplis & auctoritate scriptorũ, qui singulis sæculis vixerũt. Ostẽditur eorũ dicta simpliciter & extra methaphoram accipienda. N

Seculo 1.
- B Virginis.
- Christi Domini semel.
  - Petro.
  - Carpo.
- B. Valeria.

Sæculo 2.
- Apparere testantur
  - Iustinus Martyr.
  - Tertullianus. O
  - Origenes.
- Apparuere
  - S. Potamiena.
  - & alii.

Sæculo 3.
- S. Maria virgo, & B. Ioannes.
- Martyres Africani varii.
- B Cyprianus.
- B. Petrus.
- B. Agnes.
- B. Agatha.
- Christus Dominus.
- Petrus & Paulus.
- B. Virgo Maria.
- Spiridion & Triphillius.
- Filia patri Spiridioni respondit.
- Duo Episcopi mortui subscripsere.

Sæculo 4.
- Explicatus Canon conc. Eliberitani.
- B. Virgo iterum cum S. Mercurio.
- Item S. Artemius.
- S. Febronia. D. Ammon.
- Iterum B. Virgo, & anima Latronis.
- D. Cæsarius. D. Paulus. S. Mamano.
- Hoc tenuere D. Basilius. Nazianzen. & Nemesius.

Sæculo 5.
- Apparuere
  - D. Martinus.
  - S. Ioannes Baptista.
  - S. Geruas. & Prothas.
  - S. Ambrosius.
  - S. Eulalia.
  - S. Fructuosus.
  - Latro quidã insepultus D. Germano.
  - Felix Nolanus, & alii multi, vt Basili. Mart. Euagr. philos. Gamaliel. S. Stephanus Micheas & Abacuc. S. Zacharias Euthimius. B. virgo cum S S. Ioanne Baptista & Euangelista. S. Ianuarius. S. Apollinar. S. Cyprianus. S. Eulalia. iterũ. S.

Q

tenuere hoc
- Petr. S. Leo. S. Barnab.
- D. Hieronymus, & explicatur.
- D. Augustinus, & explicatur.
- D. Chrysostomus, & explicatur.
- Auctor epist. Ad Cyrill. de morte Hieron. Theodoretus.

Saeculo 6
- *Apparuere*: Damnatus quidã. B. R. Virgo saepius. S. Ioann. Silentiarius. D. Bartholomaeus. Macedonius Patriarcha. Theodoricus rex. Nestorius, & alii haeretici. Principes Apostolorum, S. Stephanus, S. Eutichius S. Tetricius & socii Episc. S. Sergius.
- Tenuere hoc seculo hanc sententiam, Procopius, Euagrius & alii.

Saeculo 7.
- *Apparuere*: B. Musae apparuit Dei-para S S. Iuuenalis & Eleuth. Theodor. rex, & monialis quaed. Paschasius, & Balnei Dominus. Iustus monachus. Deipara apparuit S. Ildephonso. S. Leocadia.

tenue-

tenuere hanc sententiam { D. Georgius Magn. Gregorius Turonens. S. Ildephonsus. S. Isidorus.

Sæculo 8. {
Apparuere { S. Suibertus. Deipara, T B. Sabinus. S S. Euphemia & Glyceria, B. Tharasius. S. Andræas. S. Gertrudis. D. Iacobus maior.
Tenuere { Iulianus Pomerius, Venerabilis Beda. Constantinus Episcopus. Paulus Diaconus.

Sæculo 9. {
Apparuere { D. Iacobus Apostolus. D. Mauritius Pandulphus tyrannus. & dæmones.
Tenent { Iulian. Toletan. iunior. Theophilactus.

Sæculo 10. {
Apparent { S. Libuinus. SS. Petr. & Paulus. B. Virgo. S. Mauritius, D. Iacob. V.
Tenent { Euthymius Monachus. Hugo Aetherianus.

{ Christus, Deipara, BB. Apostoli & multi Angeli. D. Andr. B. Adi-

- *Sæculo 11.*
  - *Apparuere*: marus. Quidā amicus Dunstani.B. Odilo. Fauentini duo. Benedictus 8. & 9. B. Gregorius. Canonicus Parisiensis. Episcopus Coloniensis. S. Benno.
  - *Tenent*: Petrus Damianus. Guilhelmus Tyrius.
- *Sæculo 12.*
  - *Apparuere*: Christus. D. Isidorus. B. Virgo. Benedict. X. B. Norbertus. Gualdricus.
  - *Tenent*: Dodechinus. D. Bernardus. Petrus Cluniacensis. Rupertus, & Honor. Augustodunens.
- *Sæculo 13.*
  - Apparuere B. Vrsul. & innumeri, apud auctores citatos. & de Martino Presbytero Canonico Regulari Legionense eiusque scriptis.
  - *tenuere hanc sententiam plurimi*: Vincentius Belluacens. Cæsarius Cisterciensis. Helinandus. Thomas Cantiprat. D. Thomas D. Bonauent. & Guilhelm. Paris.
- *Sæculo 14.*
  - *tenuere hoc*: Scotus Richar. de Mediauilla, Paludan.

Sæculo 15.	*Tenuere*	*S. Antonius. Gerson. Iacobus Cusanus, Dionys. Carthusiã. & epis. Abulens. Tostatus, qui omnes varia suppeditant exempla.*
Sæculo 16.	*Tenuere & exempla retulere Catholici plurimi, iidemque viri doctissimi, in libris Theologic. Domin. Sotus, Peltanus, Canis. Maldonat. Bellarmin. Valencia, Tyræus, Angles: in scriptis Historicis, Alb. Krantzius, Marul. Egnat. Sabellic. Fulgos. Iouius, Baron. Sigon. Osor. & Masseius.*	
Variis temporib. appar.	*Senior quidam excommunicatus sed martyr. Historia Vdonis Episcopi Magdeburgen. & Galeatii Sfortiæ. Alodisii Imolensis pater. Ferdinandus rex Neapolitan. locus Guicciardini. Ioan. Picus Mirandulæ Comes. Marsilius Ficinus. Petri de Paz tribuni, Catharinæ Indæ exempl.*	

X

Quæstio de spectris similis causæ Scaurianæ ostenditur. Y

Sect. 6. *Soluuntur argumenta aduersariorum, Melãchthonis, Ioãnis Riuii, Marbachii, Cẽturiatorũ, & Lauatheri. loc⁹ Luc. 14. v. 26. Itẽ 2. Pet. 3. v. 4.*

1. Theſſ. 4. v. 15. Dormiẽtes pro morientib⁹ in SS. locus. 2. Reg. 14. v. 14. Pſal. 102. v. 15. & 16. Iob. 7. v. 9.

Sententia Patrũ explicata. { *D. Auguſtini, Anaſtaſii, Niſſeni, D. Chryſoſtomi, &* Z. *Theophilacti, & Tertulliani.*

Sect. 7. *Dæmones nõ poſſunt exhibere veras defunctorũ animas. Superſtitioſum eſt, putare animas eorũ, q morituri dexterã porrexerint, apparituras. Periculosũ paciſci cũ moriente vt appareat. Exemplum S. Lutgardis. Exemplum Monachorum Zamorenſium.*

Q. 27. De Dæmonorũ apparitionib⁹, ſiue de ſpectris, quæ Dæmones nobis obiiciunt.

Sect. 1. *Naturalia quædam habẽtur p ſpectris. Ignes fatui, inſulæ natitãtes, itẽ ſiluæ, ligna putrida lucentia, Cicindela* A *indica, Ignes cõcurrentes & cõpulſantes apud Syrtim, Auditus deceptiones. Echo, ſtatua Memnonis, murus Megarenſis, cauerna Britãnica, D. Patricii antrũ, Perſici mõtes. Artificialia, quæ p ſpectris, vt αὐτόματα, ſtatuæ Dædali, Archytæ, Archimedis, Boetii, aquila volans, triremis ex argẽto, hydraulica, fictitiæ* B *ſpectrorũ voces, Bonifacii* VIII. *cõiugia his obtẽta, à Scotis de Pictorũ gente victoria, Teſtudines cũ candelis, Abderitanorum iuuenum, Paluti ſeruuli, Simonis Athenæi, Mundi, Tyrannionis. Nectanabi, qui pater Alexandri Magni.*

Quale peccatũ ſit in fictione Spectrorũ. C. *Ex ſenſuũ vitio quædam habentur pro ſpectris, quæ non ſunt talia, de ebriis, Locus* D. *Proverb. 23. & 33.*

Oculo-

De Sibylla Nursina raræ quædam fabulæ.
Dominicus Mirabellius.
Thesaurici dæmones. Mammon.
De Lucifugis.
Asmodeus, locus Gen. 31. v. 24. varii errores Trithemii in his refutati.
Nomina Græcorum, Hebræorum, Latinorũ, Hispanorum, Gallorum, Italorum, &c.
De Hecate, & Empusa, De Plutone seu Orco, & Pluto, & Serapi, & Mammona, Charon. Cerberus.
Luctatores dæmones, vt Temesius.
Alastor, qui & exterminans, & Nemesis.
Locus Apocal. explicatus & à deprauatione seruatus contra Bezam, Apocal. c. 9. v. 11.
Primasii & Ansberti error.
De Satyris & Fauno, varia eorum in Sacra Scriptura nomina, onoscelides, pilosi, sirenes, onocentauri, lamiæ, & alia huiuscemodi.
Eorum tripudia.
Locus Psal. 90. v. 5. & 6. de dæmonio meridiano. G
Refelluntur Nouatores.
Dæmon meridianus, & dæmõ deserti, pro ferociori, idem. & cur dæmones desertis gaudeant.
Locus Iob. 1. v. 19.
Dæmon in meridie ferocior & importunior.
Pan dæmon meridianus.
De Russiæ dæmone meridiano.
Cum inuadente peste cernuntur spectra dæmonum. vt sub Iustiniano.
Consatense spectrum in India.
De Empusà & onoscelide seu onocentauro. H

Leloyherii sententia improbata.

Duæ visæ prope Montenakum acies.

Duo armigeri temere ad videndum propius accessere.

Miles Rhenanus à talibus Ierosolymam vectus & redux.

Ante Naclam Poloni propter Quadragesimæ ieiunium violatũ à spectris decepti cladẽ accepere.

Familia Hellequini.

Quousq; se vis talium militum porrigat.

Spectra matronarum & puellarum varia. Russiana matrona, Sybillæ albæ, Dominæ nocturnæ. Dominæ bonæ & Regina Abundia. Fatales Nymphæ. Melusina, Alcina, Morga. N

Spectra gigantæa denunciantia pestem, bellum & similia mala. O

Spectra solita certis locis turbas dare, & vexationes exhibere, vt Temesius dæmon, & alii passim. citantur nomina & loca. P

An conductã domum propterea liceat relinquere?

Quæ vera causæ huiusmodi inquietationum exemplis ostensum.

Quo pacto Spiritus possint saxum vel lapidem iacere?

Spectra famulantia, in Borussa Koltri *seu* Koboldi, *Sueonum* Trulli. Q

Gutelkens/Kabbauterkens.

Eros & Anteros. Montani virunculi in fodinis. Dæmones metallici.

Combali. *Dæmones non sunt animantia, contra Georg. Vallam.*

Athenodori, Facii Cardani, Philippi Melanchthonis colloquia cum dæmonico spectro.

Persæ incæstuosi.

& alia plurima. & quotiescunque euanescunt.

Discrimen harum duarum assumptionum.

Vnde proueniat facilitas molis augendæ, & minuendæ in spectris?

Genus mirum per statiunculas seu figmenta.

Sect. 3. *An dæmon possit tam accuratè corpus effingere, vt nullo signo queat dignosci.* D

De signis quibus dæmon dignoscitur.

B. Alberto obiectum spectrum.

Cur nondum visus in forma agni, vel columbæ. Cur in formis, hirci, canis, catti, equi, mustelæ, vespertilionis, galli gallinacei, & innumera alia.

SAHIR cur dæmon, ματαῖος & Follon, seu Fatuellus.

Item in forma Dei, vel Christi Domini, vel Angeli: humanam formam induit omnis conditionis, sexus, ætatis: probatum id exemplis.

Qui defectus vtplurimum in eius apparitionibus.

Cur morientibus semper adeò terribilis appareat.

Quomodo loqui possit in corpore assumpto? D

An possit audiri & videri tantũ à quibus vult ipse.

Capita seu caluariæ quæ loquelam imitata, exempla vetera, nouaque, quomodo fit hæc locutio?

Sect. vltim. *An liceat procurare vt appareant nobis spectra?*

Cur antiquis tã crebrò dæmones visi, nobis tã rarò?

Q. 29. An diabolus possit facere, vt homo verè resurgat?

Quam vim habeant boni Angeli in malos.
Quam cacodæmones in inuicem.
Species eorum.
Pithonici, Paredrii, Catablici, Oniropompi.
An sit subordinatio inter malos genios.
Iob. locus c.9.v.22.
Cassiani locus.
Locus ad Ephes. vlt. v.12.
Certamina Magorum. B
Vnum in Burgundia.
Secundum in Anglia.
Tertium in Germania.
Quartum in Bohemia.
Quintum in Suecia.
Sextum in Dania.
Septimum in Græcia.
Sect. 2. *Sancti homines quantam vim acceperint magos & dæmones compescendi.*
vis exorcismi.
Salomonis exorcismi quales.
Locus Luc. 11. v. 19.
Dæmones à Magis non coguntur, sed ex pacto obtemperant tantùm. D
Magi vim non habent eliciendi manes vel spectra.
Varia exempla.
inprimis Ioannis Teutonici.
Nec habent vim euocandi vrbium custodes.
Sanctis vis ista quandoque concessa. E
Sect. 3. *Res corporeæ, vt herbæ quædam, thura, vnctiones & verbera, quam vim habeànt in dæmones accuratè disputatum.*

MARTINI DEL-RIO MAGICAR. DISQVISITION.

LIBER SECVNDVS.

QVI EST

DE MAGIA DÆMONIACA.

Præcipua hæc operis nostri tractatio est, & ideò pluribus capitibus, siue quæstionibus, luculenter, quoad poterimus, discutienda. Sit

QVÆSTIO I.

An sit aliqua Magia dæmoniaca?

QVI *dæmones esse negant, etiam hanc esse negarunt* cum Sadducæis, Democrito, Aristotele, Auerroë & Simplicio, *quorum sententia & impia & hæretica.* A

Nam & *dæmones esse* & *dæmoniacam Magiam*; quæ nec industria aut artificio hominum,

nec naturalibus causis, sed immateriali quapiam & separata virtute nititur; hoc & sacræ scripturæ testimoniis, & omnium ætatum memoria atque experimentis tam est compertum, vt velle probare, nihil sit aliud quàm lychnis accensis meridianæ luci opitulari. hoc probant cum B. Augustino Theologi Catholici omnes [a], & philosophi plerique, Trismegistus, & Pythagoræi; ex Platonicis, Psellus, Plotinus, Proclus, Iamblicus, Chalcidius & Apuleius; ex Aristotelicis, Theophrastus, Ammonius, Philoponus, Auicenna & Algazel. Anne dare responsa de furtis occultis, & de thesauris, consequi scientias nonnullas statim, & sine labore addiscendi, subtrahere corpus præsens oculis videntium, & innumera huiusmodi, queunt reduci ad vllam aliam causam, quàm intellectualem aliquam & separatam naturam? Denique scimus Salmanticæ, & in Italia, ad lacum Nursinum, & in spelæo Visigniano, adhuc auorum memoria huius Goëtię celebres scolas fuisse [b].

[a] August. lib. 11. de ciu. Dei. c. 6. D. Thõ. lib. 3. contra gent. c. 104. & qui optime, Victoria, de Magia nu. 9.

[b] Vide Laur. Ananiam. li. 3. de nat. dęmon. fol. 104.

QVÆSTIO II.

Vnde sit hæc Magia, siue quem habeat primum auctorem?

A SVnt qui dæmones esse fateantur, sed negent tamen hanc Magiam à dæmonibus

ſeu diabolis manaſſe: tribuunt autem effe-
ctus eius vel immediatè Deo per Magos hu-
iuſmodi operanti; vel Deo, per angelos bo-
nos ea perficienti. Priores *dicunt eſſe quaſdam*
gratias gratis datas, ſicut ſunt gratiæ lingua-
rum, & ſanitatũ[a]; & hæc dona vt Balaamo[b],
ſic & aliis improbis concedi non rarò ſo-
lere[c].

a 1. Corin. 12. v. 28.
b Num. 23.
c Matth. 7. 22. 1. Cor. 13. v. 1.

Dico primò, *hæc ſententia eſt merè blaſphe-
ma*, tribuit enim Magicis artibus id, quod eſt
proprium gratiarum gratis datarum; & cum
veris miraculis præſtigias confundit. Dein-
de gratuita Dei dona ſubiicit humano arti-
ficio, & certis ac ridiculis obſeruationibus.
Denique iniquè & inuidè Deus vetaret id,
quod ipſe hominibus, vti gratiam, gratiosè
largiatur. Aduerſariorum argumenta ex lo-
cis illis ſcripturæ petita ſolùm probant, ali-
quatenus ſimiles effectus per artes magicas
& per gratias gratis datas fieri; Deum quoq;
per malos aliquando miracula edere, ad fi-
dei & diuinæ gloriæ propagationem. Acce-
dit, quod qui ex dono gratiæ gratis datæ o-
peratur, ille ad certum tempus, occaſionem,
aut ceremonias certas non reſtringitur, vt
ſolent magi; qui, ſi vel in minimo deficiant,
nihil efficiunt. Nec etiam huiuſmodi Dei
dona gratuita poſſunt aliis, per diſciplinæ ac
præceptorum modum, tradi: Magi verò ſuis
diſcipulis hanc Magicam tradunt; & audito-

res, magiſtrorum ſecuti præcepta, quæ magiſtri eadem operantur.

B Alii dicunt, *hos eſſe effectus bonorum Angelorum*, quos per excellentiam vocant, *Spiritus.* Sic iactitabat his annis celebris ille magus Scottus Parmenſis, qui Gebhardum Truchſeſium Epiſcopatus Vbiorum Apoſtatam dementauit: eſtque peruetus impoſtura magorum maximè Platonicorũ, Iamblici, Porphyrii, Plotini, Procli & Iuliani Apoſtatæ. Ex quorum traditione *Magia* omnis diuiditur in *Albam*, quam cenſent eſſe licitam, & *Nigram*, quæ ſit illicita. Albam ergo vocant θεουργίαν, & Nigram γοητείαν. Verùm hanc fictitiam planè & palliatam Theurgiam ſatis ipſe Archimagus [a] reiicit, cùm diſertis verbis teſtatur, *ſæpiſſimè ſub nominibus Dei & Angelorum, malis dæmonum fallaciis eam obſtringi. & licet eius ceremoniarum pars maxima, munditiã animi, corporis & rerum externarum, vtenſiliumque oſtentet, immundos tamen ſpiritus & deceptrices poteſtates hanc exquirere, vt adorentur pro Diis.*] poſtea addit, *huius ſpeciem eſſe artem Almadel, artem notoriam, artem Paulinam, artem reuelationum, & huiuſmodi ſuperſtitionum plura, quæ eo ipſo* (inquit) *ſunt pernicioſiora, quo apparent imperitis diuiniora.*] Habeãt illi hoc Principis & anteſignani ſui de hac *alba Magia* iudicium, ab homine mendaci veritatem meram. His adde fictitiam illam artem *Planetariam*, laminis inſcriptam, & ad Carolum Magnum

[a] li. de vanit. ſcien.

gnum à quodam Bedę discipulo (*sic mentiuntur & Alkindum Alcuino supponunt*) missam, vtilem (*scilicet*) obtinendæ omni cognitioni supernaturali artium & scientiarum, & consequendis dignitatibus, diuitiis, robori, amoris fruitioni &c.

Dico Secundò cum Catholicis, *vt nec per se, sic nec per bonos angelos his magicis operationibus Deum se immiscere magis quàm cæteris rebus, in quibus concurrit, vt causa vniuersalis. Quare censeo* [a] *hæc omnia vt instituta fuere à malis angelis, sic etiam ab illis perfici & administrari, & contrarium est erroneum.*] C

[a] ca. illud quod in fin. ca. qui siue. v. vlt. 26. q. 2. & ca. episc. in prin. 26. q. 5.

Probatur primò ex variis Canonum rescriptis, quæ Gratianus exhibet causa XXVI[a]. Secundò ex Parisiensibus articulis, nono, decimonono, & vicesimotertio. Verba sunt, *quod Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere dæmones suis incantationibus obedire.* Error. *Quod boni angeli includantur in lapidibus & consecrent imagines vel vestimenta, aut alia faciant, quæ in istis artibus continentur.* Error & blasphemia. *Quod aliqui dæmones boni sint, alij omnia scientes, alij nec damnati nec saluati.* Error.]

Tertiò ex his Arnobii *Cont. Gent. Magi non tantum sciunt dæmonas, sed etiam quicquid miraculi edunt, per dæmonas faciunt: illis aspirantibus & infundentibus præstigias edunt, vel quæ non sunt videri, vel quæ sunt non videri &c.* & ex his Ioan. Salisberiensis lib. I. de nugis curialium

cap.9. *Eos autem qui nocentiora præstigia artesq; magicas, & varias species mathematicæ reprobatæ exercent; iampridem sancti Patres ab aula iusserunt exire, eo quòd omnia hæc artificia, vel potius maleficia, pestifera quadam familiaritate dæmonum & hominum nouerunt profluxisse.*]

Deinde probatur ratione, hos spiritus bonos dici non posse. tum quia iubent se tanquam Deos adorari, & sacrificia sibi fieri, quod boni angeli iubere nequeunt, tum quia hæ artes non minùs diriguntur ad inferendum aliis exitium, per furta, neces, adulteria, &c. quàm ad iuuandum. tum quia miscent multa mendacia & deceptiones. tum quia docentur Magi in spiritus vti imperio, & coactione, imò & minis rerum impossibiliũ ac planè absurdarum, vt apud Eusebium [a] docet Porphyrius, quorum nihil bonis angelis potest conuenire.

[a] lib. 5. de præparat. cap. 6.

Hinc apparet consideranter legendum Glycam, [b] dum Magiam sic distinguit à Goëtiâ, quod illa, sit beneficiorum geniorum ad boni alicuius effectionem; Goëtiâ, maleficorum ad mali effectionem. Nam non tantum impropriè vsurpauit nomen Magiæ genericum, pro specifico theurgiæ, sed in errorem quoque labitur ponentium albam Magiam, & eius administrationem bonis angelis tribuentium. Vtque hoc semel moneam scriptor iste, vt & Constan. Manasses, Gre-

[b] par. 2. annal. fol. 179.

goras,& Nicetas, nimis multum tribuere videtur superstitiosæ prodigiorum obseruationi.

Errauit eundem errorẽ Palingenius Stellatus, dum in vetito iure libro *Zodiaci 8.* censet aërem etiam bonis dæmonibus plenum esse, quos harum artium auctores facit, & Deos appellat, Plotini & Iamblici deliriis nimis deditus; & quàm non malus poëta, tam non bonus Christianus; vtpote hæreticus potiùs (scripta probant) quàm catholicus. Ausus tamen opus illud Ferrariæ Duci dedicare.

Succedit his *error 3.* eorum, *qui censebant Magicos effectus per animas defunctorũ fieri*: quos Catholici Theologi iampridẽ exploserunt[c], idque non difficulter. nam quæ rationes id conuincunt de bonis spiritibus, eædem in animab. beatorum locum habent: quæ verò in purgatorio sunt animæ; non exeunt, nisi speciali permissione Dei, vt petant suffragia viuorum: animæ denique perpetuis addictæ suppliciis, nullâ dæmonum licentiâ vel permissione possunt exire, vtpote diuino iussu pessimo carceri mancipatæ. Apertissimæ sunt igitur imposturæ; quæ de euocandis per *Grimoyriam* animab. Necromantici confinxere. Si exirent, ad vnius Dei exirent imperium. cur verò id Deus iubeat vel permittat, causa subest nulla. Vt ad Magorum D

a Victor. de Magia nu.17. Angles in 2. sentent. q. de arte Magica 42.

pre-

preces & incantationes id iubeat, impium est opinari[a].

E Præcipua ergo efficiens causa istarum artium est, ipse Diabolus; proxima, est humani ingenii ex originali labe detorta indoles; quā festiui Apologi frondibus velatā nobis protulit, perquam salsè, Cælius Calcagninus *Libello de Amatoria Magia*, cuius verba non piget adscribere, & vos ni fallor legere iuuabit: *Vanitas* (inquit) *olim iuncta* miraculo *furtiuo concubitu genuit* Magiam *secundam cognomine; reformidansque ne fortè* veritas; *cum qua perpetuas inimicitias gerit, à qua etiam paribus signis congressa sæpius profligata est, suum partum enecaret; illum* impudentiæ *ac* timori *iunctis connubiali fœdere commendauit: at illi in sinu* incomprehensibilitatis *è vestigio collocarunt, mandaruntque furtim, & sub* præstigiarum *crepundiis educandam. Quæ mox in grandiorem ætatem adulta, iamq; pinnulis præmunita, euolauit in* fatuorum arces, *ibique nidulans*, credulitatem *peperit. Quæ, vtpote parentis beneficijs grata, illam mutuò enutrit & quasi* ἀντιπελαργίζει, *alioqui breui interituram.*] Hæc ille, pari acumine & veritate. Pergamus nos quoq; pro *Veritate* confligere, & *Vanitatem* expugnare, & fugatis *timore* ac *impudentià*, labyrinthum illum *incomprehensibilitatis* (quis enim, quæ nihil sunt, vel intelligat, vel comprehendat?) Theologiæ veræ filo permetiri; & *præstigiarum crepundiis* in lucem prolatis, tandem *fatuorum* hanc ar-

a vide Anan. lib. 3. de Natur. dæm. fol. 97. Petri Thiræi li. 1. de apparit. spirit. c. 11. à nu. 216. & cā. 13. à n. 361.

cem demoliri, & è nidulis suis *credulitatem* adeò perniciosam profligare: quod vtinam Deus Opt. Max. nobis largiatur.

QVÆSTIO III.

Quæ sit diuisio dæmoniacæ Magiæ, & de libris eius.

CVm nulla sit *Theurgia* neque *alba Magia*, sequitur, omnem hãc prodigiosam Magiam non aliam esse; quàm *Goetiam* & *nigram*: hanc solemus vocare *Magiam specialem*. eam Archimagus in duas species distinguit. vnã, cuius cultores dicit se dæmoni submittere, ei sacrificare, & eum adorare: alteram quam ipse vellet persuadere à pacto cum dæmonibus immunem esse; sed eam dæmonibus vel inuitis imperare, virtuteque quadam diuinorum nominum adiuratos aduocare, & cogere. priorem illam fatetur esse legibus humanis diuinisq; vetitam, nefandissimam, & cunctis ignibus plectendam. posteriorem asserit, consequi quidem quod prætendit, nempe dæmones cogere (*quod post ostendetur esse erroneum*) sed tamen manifestis periculis illusionum obnoxiam esse. De priore verum est eius testimonium, de posteriore bis mentitur. *Primò*, *dum negat eam niti fœdere cum dæmonibus inito*: nam reuera semper expresso vel tacito pacto corrumpitur; *Secundò cum as-* A

ſerit ea dæmones cogi, de quo poſtea. Volunt vetitæ huius Magię inuentorem fuiſſe, quendã Mercurium, *ſic contra Simon. Prudentius & Salisberienſis lib.1.Polycrat.c.9.* alii quendam Zabulum, (quẽ ego non alium exiſtimo ab ipſo cacodęmone, cui D. Cyprianus & alii Patres
B hoc nomen tribuunt) deinde magiſtrũ laudant quendam Barnabam Cyprium (hunc confinxere in contumeliam D. Barnabæ Apoſtoli, vt deformi ſuæ meretrici lenocinarentur.) Item oſtentant, paris mendacii iactantiâ, libros Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Pauli, Cypriani, Honorii, Alberti Magni, & aliorũ; & blaſphemè mentientes dicunt, quæ his libris cõtinentur, ea fuiſſe tradita ab Adami cuſtode angelo Raziele, & à Tobiæ Comite Raphaële reuelata. Prætexunt etiam Salomonis auctoritatem; cuius quandã *Clauiculam*; (quam egregiè refutat Bap. Segnius *lib. de vero ſtudio Chriſtiano c.7.*) & aliud ingens *volumen in ſeptem partes diſtinctum* obtrudunt; plenum Sacrificiis & incantationibus dæmonum. Hunc librum Iudæi & Arabes in Hiſpaniâ ſuis poſteris hęreditario iure relinquebant, & per eum mira quædam atque incredibilia operabantur: Sed quotquot inueniri potuerunt exemplaria iuſtiſſimè flammis inquiſitores fidei concremarunt, & vtinam vltimum exemplar nacti fuiſſent [a]. Vix dubito aliquod in manus Ioan. Trithemii incidiſſe, vnde & partitionem & materiam

[a] Eimericus Director. inquiſitor. p.2. cap 28. & Penna ibi cõment. 53. meminit. Nicetas hiſt. li. 4.

suæ *Steganographiæ*, periculi & superstitionis plenissimæ, acceperit; cuius operis nomen, quod nondum prohibitis ab Ecclesiâ libris sit insertum, suspicor accidisse; quia liber nondum typis vulgatus, in paucorum manus incidit: alioqui, quando prohibiti libri omnes Magici, satis iste prohibitus censendus, qui inter alios familiam ductat. Idem dixerim, de Agrippæ libris *tribus de occultà Philosophià*, & omnium perniciosissimo *quarto* seorsim postea addito & edito: necnon de Thomæ Eboracensis, Petri Aponi & similium venenis; *& libro artis Grimoriæ*; qui, Patrum nostrorum ætate, circumferebatur, docens mortuorum euocationes. Omnia horum placita scelesta; de antiquioribus etiam illis operæ pretiũ duco Archimagi verba ascribere. credendum illi in arte suâ, nec magistri auctoritatem discipulis licet subterfugere. sic ergo scribit; *Hi libri acutiùs intuenti præceptorum suorum canonem, ritum, consuetudinem verborum, & characterum genus, extructionis ordinem, insulsam phrasin; apertè sese produnt, non nisi meras nugas & imposturas continere, & posterioribus temporibus ab perditissimis perditionum artificibus esse conflatos, ex prophanis quibusdam obseruationibus, nostræ religionis ceremoniis permixtis, insitisque ignotis multis nominibus ac signaculis; vt perterreant rudes & simplices, & stupori sint insensatis, & his qui nesciunt bonas litteras.*] Hæc miser ille, qui videns

melio-

meliora in finem vſque vitæ deterioribus adhæſit.

QVÆSTIO IV.

De baſi Magiæ huius; ſiue de pacto expreſſo, & implicito.

COncl. 1. *Omnes operationes magicæ, velut baſi, innituntur pacto per magos cum dæmone inito: ita vt quotieſcunque collibitum mago aliquid efficere adminiculo artis ſuæ, expreſſè, vel implicitè teneatur à dæmone poſcere, vt ex condicto concurrat.*]

A Probatur hoc primò Patrum auctoritate. D. Cyprianus [a] dicit, eos habere fœdus cum dæmone. D. Auguſtini verba [b] retulit Gratianus in Decretorum codicem, quæ ſunt illa; *Omnes artes huiuſmodi, vel nugatoriæ, vel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadam peſtiferâ ſocietate hominum & dæmonum, quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ, conſtituta.*]

Probatur deinde ex iure ciuili, ſanctione Imperatoriâ; [c] *Multi magicis artibus vſi elemēta turbare, vitam inſontium labefactare non dubitant, & manibus accitis* (ſic legendum) *audent ventilare, vt quiſquis ſuos conficiat malis artibus inimicos: hos (quoniam naturæ peregrini ſunt) feralis peſtis abſumat.*]

Tertiò, id ſtatuitur credendum articulis Pariſienſis ſcholæ [d] in hæc verba; *Quod inire pactum cum dæmonibus tacitum vel expreſſum,*

[a] li. de duplici martyr.
[b] lib. 2. de doct. Chriſtia. ca. 23. habes cap. illud. v. vlt. 26. q. 2.
[c] l. multi. C. de malefi. & mathemat.
[d] artic. 3.

non sit idololatria vel species idololatriæ: Error. *Et intendimus esse pactum implicitum in omni obseruatione superstitiosa, cuius effectus non debet à Deo vel natura rationabiliter exspectari.*]

Quartò id ratio persuadet. hoc enim & multi mali homines optant, & dæmon cupit; nec eorũ id vires superat. docet hoc Isaias Propheta,[a] apud quem impii dicunt; *percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.* quod sanctus Thomas satis probabili interpretatione Magis accommodat. vt & Pontifices, Ioannes 22. in Extrauag. contra Magos quæ incipit; *super specula.* & Sixtus V. in Bulla contra Astrolog. Mali ergo hoc lubenter faciunt, nec minùs ipse dæmon; qui, ipsi quoq; Christo Domino ausus pacti conditionem offerre[b]; *Hæc omnia* (inquit) *tibi dabo, si procidens adoraueris me.*] vbi videre licet pactum contractus innominati, do vt facias. Ita nunc diabolus Magis ait, *si te mihi addixeris, vlciscar te, ditabo te, &c.* quæ germana & perfecta est pacti formula[c]. Deinde, vt dixi, hæc fiunt operâ dæmonum, non magorum viribus: dęmones ab hominibus cogi nequeunt, vt id faciant: spontè ergo dæmones accurrunt. Dæmones autem graui hominem odio prosequuntur. quare nec putandi gratis accurrere, sed vicissim aliquod operæ suæ precium stipulari. Vnde patet talẽ esse hanc conuentionem & societatem: qualis est duorum latronum, quorum alter palàm in

B

a c.28.v.15.

b Matth.4. v.9.

c l. Labeo scribit. l. iurisgen. de pact. Bal. & Cacial. in tractat. d pact.

syluâ

ſyluâ vagatur, alter clàm in ſubſeſſis latitat; excitatuſque certo ſibilo vel ſigno prioris, viatorem poſterior dolosâ ſagittâ transfigit; priore id ſæpè nec vidente, nec gnaro, quo necem telo intulerit, in miſeri tamen necem conſentiente. priori magus, poſteriori dæmon ſimilis. Satis etiam idonea rei declarandæ ſimilitudo eſt: quæ petitur à potētibus vindictę auidis; qui manu promptos ſicarios ſibi adiungunt; quibus conſtituto ſigno innuunt, quos & quando velint interfici.

Denique conſentiunt hac in re Theologi tam veteres [a] quam recentiores [b]. Iuriſconſulti quoque [c] & Medici, *Codronchus lib.1. de morbis venefic. & Cæſalpin. diſquiſit. dæmon.* & res prorſus comperta vnanimi maleficorum & ſagarum confeſſione, mirè per Europam omnem, & cunctas ætates conſentiente. Lucanus etiam dubius licet, tamen huiuſmodi fœdus agnouit, eo tantum deceptus, quod cogi pacto dæmonem exiſtimet.[d]

Quis labor hic ſuperis cantus herbaſque ſequendi
Spernendique timor? cuius commercia pacti.
Obſtrictos habuere Deos? parere neceſſe eſt,
An iuuat? ignota tantum pietate merentur,
An tacitis valuere minis? hoc iuris in omnes
Eſt illis ſuperos, an habent hæc carmina certum

a D. Thō. 2. 2. q. 96. a 4. Guilh. Pariſ. Scot Gabr. Gerſon. Tritthem. q. 5.
b Abulenſ. Alph. à Caſtro, Victoria, Valentia, Binsfeld. Spineus. Angl. Sprenger. & alii.
c Nauarr. Grillan. Reming. Binsfeld. præſud. 6. & alii.
d li. 6. paulo poſt medium.

Imperiosa Deum; qui mundum cogere quicquid Cogitur ipse potest? *

Solus sagarum patronus recalcitratur, adeò futilibus ratiunculis cartas implens[a]; vt condemnãdas potiùs, & silentio tradendas, quam refellendas, mihi censuerim, maximè cùm alii id diligentiùs, quàm difficiliùs præstiterint.[b]

Concl. 2. *hoc pactum dæmoni, liberum est, præstare, vel fallere.*] probatur experientiâ & ratione. ratio docet dæmonem cogi ab homine non posse, vt stet promissis; experientia verò, mendacissimum esse & decipiendi cupidissimum; ideoq; raro præstare, quod pollicitus: cùm verò stat promissis (quod facit nõnunquam) non facit coactus, sed spontè ac subdolè, vt sic magos sibi retineat deuinctos, & alios alliciat, & huiusmodi nugis vim istam inesse persuadeat. C

Tertia Concl. *Pactum huiusmodi duplex est, vnum expressum, alterum tacitum: de vtroq; verò non idem per omnia iudicium.*] Explicanda hæc conclusio potius quàm probanda. pro explicatione notanda sequentia.

Primò sciendum *pacti expressi* huius *triplicem esse modum. primus fit solemnitate variâ*, & ipsi cacodæmoni visibiliter in corporeâ aliquâ formâ apparenti, coram testibus, fidelitas, & homagiũ promittitur.[c] Huiusmodi pactum iniuit nobilis ille ditionis Leodicensis, narrante Cęsario Heisterbacensi[d], vbi tamẽ

*Exempla pactorum pete ex vita D. Basil. per Amphilochiũ conscripta apud Suriũ tom. 1. & eodem tom. de Theophilo Adenẽsi, & nobilis Leodini apud Cæsar. lib. 2. ca. 21. de quibus alias.

a lib. 6. de præstig. dæmon. & l. de Lamiis.

b Binsfel. vbi supra Erastus Bod. & Trithem. d. q. 5.

c Hoc describitur in Malleo malefi. p. 2. q. 1. ca. 2. & ab Alf. à Castro li. 1. de iust. hæret. punit. c. 6.

d l. 2. illust miraculorum, c. 12.

dæmon loquens audiebatur, ſed non cernebatur. hîc inter cætera iuuenis ille inconſultus creatorem ſuum ore negat, manuque exfeſtucat, & diabolo homagium præſtat; hic viciſſim illi diuitias & honores pollicetur. eò lectorem amando, ſpondeòque lectionis & laboris ſui vberem legendo fructum relaturum. Huc etiam referendum Theophili Vicedomini factum, *qui ad dignitatem recuperandam à principe dæmoniorum opem* (vt ſcribit Sigisbertus [a]) *expetiit, & ab eo iuſſus abnegare* Chriſtum *filium Dei eiuſque matrem* Mariam *cum omni Chriſtianiſmi propoſito, & ipſam abnegationem ſcripto firmare, & ſcriptam ſignare, & ſignatam ſibi tradere, eius ſe ſeruitio addicere.*] In hac teſtis fuit Magus, in illa villicus iniquitatis.

a anno Domini 537.

Aliquando id faciunt per libellum ſupplicem, quem diabolo præſentant. Sic noſtro tempore Mantenſes in Normanniâ magi libellum concripſerant, quem oblaturi erant Sibyllis Magiæ Necromanticæ præſidib. cuius ſumma; Se orare Dominas; vti dignentur libros ſuos magicos conſecrare; ad eum effectum, vt mali ſpiritus ipſis per omnia prõptè obediant, iuxta formulas coniurationis in libris contentas; &, vt vocati, ipſis ſine noxâ appareant in formâ pulchri hominis; & ne ſit neceſſe circulum vllum facere, aut ſubire in domibus aut agris. Secundò vt Sibyllæ libris ſignum ſuum ſeu characterem imprimant

(*tres erant numero libri*) vt plus efficaciæ & dominii libris ineſſet in prædictos ſpiritus: Tertiò vt ſupplices reddantur tuti à iudicum inſidiis & punitione. Quartò vt cæpta omnia & ſtudia illis proſperè in aulis & amicitiis principum ſuccedant: in ludis quoque ſemper quandocunq; volent lucrētur. Quintò ne inimici ipſis valeant nocere. Pro his viciſſim polliceri ſeſe, quod prædictas Sibyllas pro Dominab. & Principib. ſuis perpetuò ſint habituri, & quotannis ſingulas animas ſe eis oblaturos (*hoc eſt necaturos & ſacrificaturos vel certè ad hunc eundem perfidiæ ritū initiaturos hominem vnum*) quamdiu viuant, hoc ipſo conſecrationis librorum die. hac tamen p̄lege vt Sibyllæ hæc poſtulata eis fide bonâ p̄ſtarēt. Hi Pariſiis omnes cū ipſis libris combuſti fuere. *Narrat Creſpetus lib. de odio Satanæ, diſcurſu 15.*

Alius modus priori ſimilis, cætera niſi q̄ ſine teſtibus peragitur. Tertius per vicarium initur, Magum videlicet, vel tertium aliquem; cùm paciſcens dæmonis aſpectum vel colloquium reformidat. hoc tertium genus malè Grillandus *q. 3.* vocat *Tacitum.* quāuis enim profeſſio hîc fiat alteri, quàm dæmoni; fit tamen expreſsè, & in dæmonis nomine, vt patet ex iis quæ ipſemet tradit *q. 3. n. 1. & ſeqq.* Fortaſſis ad expreſſum pactum pertinet forma illa rarior, in exemplo Germanicæ fœminæ; quæ obuerſo tergo, ex balnea-

torio lebete exsiliens, proclamabat; *Quātum* à Christo *sic saliendo recederet, tantum se ad dæmonem accedere. dicam fusius lib. 5.*

His pactis omnib. quædam sunt cõmunia. Primum est abnegare fidem & Christianismum; Dei obedientiæ se subtrahere; B. Virg. Mariæ patrocinium repudiare, & conuitiis insuper incessere. Solent blasphemè, per contemptum, vocare ruffam, latam, extensam. Sic ergo, *venit Diabolus, & tollit verbum de corde eorum ne salui fiant.* Luc. 8. v. 12. hoc est tollit fidem veram, eiusque confessionẽ. quia diuinos ambit honores (*vide D. Aug. lib. 10. de ciuit. Dei c. 20. & lib. 20. contra Faust. cap. 22.*) Ideo cogit *primùm* baptismo renunciare, quo quis vero Deo fuit initiatus. Quare & Hippolytus Martyr. *lib. de consum. mundi*, scribit coacturum dæmonem, vt dicant; *Nego creatorem cœli & terræ, nego baptisma, nego adorationem Deo à me præstari solitam: tibi adhæresco, in te credo.* Ideo vnguem illis dæmon in frontem iniicit, fingens se chrisma abradere & baptismi characterem delere: *Secundò*, fictè quoque illos nouo tingit lauacro baptismatis. non ignorabat hoc Tertul. *li. de baptis. Hic quoque studium* (inquit) *Diaboli recognoscimus, res Dei æmulantis, cum ipse baptismum in suis exerceat.* Ideò *tertiò*, negato priore nomine, nouum illis inditur: (vt Rouerensis *Cuno*, *Barbicapra* vocatus fuit) nonne cognoscis figuram huius rei in præclaris illis Satanæ membris?

Ægypt.

Ægypt. Pharao Iosephi nomen mutat *Genes.* 45. sed SS. eo illum nomine nunquam compellat. Nabuchodonosor alia imponit nomina Danieli & sociis (*Dan. 3.*) sed Daniel semper se Danielem vocat, & tres illi in ipso clybano flammante: *Benedicite*, canunt, *Anania, Azaria, Misael Domino*: hoc dicentes nimirum, tui ô Deus, non regis terreni milites sumus, tibi, non tyranno, nomen dedimus. Abnegare *quartò* patrinis & matrinis cogit, tam baptismi, quàm confirmationis; & nouos illis alios assignat. quia susceptores isti sunt quasi fidei sponsores, & tenentur, quod credendũ, spirituales filios suos docere. *Quinto* dãt diabolo scrutum aliquod vestimenti, quia Diabolus partem rerum singularum sibi studet vindicare; ex spiritualib. gratiæ bonis, fidem ac baptismũ; ex bonis corporis, sanguinem, vt in sacris Baal. *3. Reg. 18.* ex bonis naturæ, filias, vt suo loco ostendetur; ex bonis fortunæ fragmentum vestis. fors, an quia Regi soliti substernere vestimenta, in Dominii agnitionem? *4. Reg. 9. Matth. 21.* *Sextò* iusiurandum dæmoni præstant super circulo in terram sculpto. An, quia circulus, expers principii & finis, symbolum est diuinitatis: & terra scabellum Dei? sic certè vellet eos credere, eum esse Dominum cœli & terræ. An quia circulus contrariam; eo quòd omni caret angulo; habet figurã cruci, quę valdè angulosa? certè hanc odit vehemẽter, in qua se triumpha-

Michael. Pneumalog. schol. 4.

Michael. Pneumalog. schol. 6.

tum meminit & mæret. & ideò amat figuram cõtrariam. inuenias inter magica sigilla crucem in medio circulo locatam, quasi captiuam: quod sigillum (vt Greg. Theologus *contra Iulianum scribens* significat) ille magicis addictissimus apostata sic interpretabatur, vt præsumeret signum crucis calcandum & abolendum planè breui. *Septimò* petunt à dæmone se deleri *de libro vitæ*, & inscribi *in libro mortis*; & sic legimus Auinionenses Magos inscriptos libro nigerrimo. *Octauò*, pollicentur sacrificia, vt illi Mantenses, de quib. paulo antè sum locutus; & quædam striges promittũt, se singulis mensib. vel quindenis, vnum infantulum strigando (h. e. exsugendo) occisuras. *sic Spinæus q. de strigib. c. 2.* *Nonò* quotannis aliquid suis magistellis dæmonib. pendere tenentur; vt, vel plagarum metum, vel earum, quibus ex pacto sunt obnoxii, præstationum redimant vexationem: nec legitimum est aliquid, nisi sit atri coloris. *multis hoc probat Nicol. Remigius lib. 1. dæmonolatr. c. 11.*

Decimò, corporis alicui parti, modò huic, modò illi, (frequentiùs latentibus) stigma seu characterem suum, velut de lapide emptis mancipiis fugitiuis, solet imprimere: quod est insensile etiam aut perforatũ. Non miraberis, si recorderis Antichristum vltimis tẽporibus signum bestiæ (*Diaboli*) impressurum manui vel fronti suorum partiariorum, vt in Reuelatione suâ D. Ioannes testatur,

Apoc. 13. v. 16. quod litterali sensu de vero charactere seu signo bestiæ accipiendum, cum Primasio, Ansberto, in Apocalyp. & D. Hippolyto, *d. lib. de consumm. mundi.* Quod dęmon iam ab initio mundi facere consueuit. Amat enim nequissimus Deum imitari: qui in veteri testamento suos signo circumcisionis, in nouo autem signat signo crucis, quod circumcisionis successisse volunt signo Nazianzenus & Hieronymus. Sic etiam Diabolus ab incunabulis Ecclesiæ hæreticos illos, qui Magicis simul impliciti, certa insigniuit notâ. Auctores sunt grauissimi, qui docent, Irenæus, cùm tradidisset [a] *Carpocratianos artes magicas & incătationes operari, philtra quoque, & charitesia, & paredros oniro pompos, & reliquas malignationes; dicentes se potestatem habere ad dominandum* * *etiam principibus & fabricatoribus mundi huius*: subdit de signo inusto his verbis; *Alii verò ex ipsis signant cauterіantes suos discipulos in posterioribus partibus extantiæ dextræ auris.*] Solitus alios dęmon signare in fronte, vt indicat Tertullianus [b] sic scribens; *A Diabolo scilicet, cuius sunt partes interuertendi veritatem, qui ipsas quoque res sacramentorum diuinorum in idolorum mysteriis æmulatur. Tingit & ipse quosdam, vtique credentes & fideles suos: expiationem delictorum de lauacro repromittit: & sic adhuc initiat Mithræ: signat adhuc in frontibus milites suos.*] Quos? vtiq; Basilidianos qui Abraxan colebant: Abraxas

[a] li. 1. c. 24.

* malè vulgo iam.

[b] lib. de præscript. aduer. hæret. post med.

enim

enim idem qui Mithra, teste D.Hieronymo [a], tam vetus ergo origo huius stigmatis, de quo aliàs plura. [b] *Vndecimò*, sic signati promittunt complura nostrorum Geusiorum Orgiis simillima; nunquam se Eucharistiam adoraturos; iniurios se perpetuò ac cōtumeliosos in B. Virginem, sanctosque reliquos, futuros, non verbis tantum, sed & factis: conculcaturos enim, conspurcaturos, & confracturos quasuis sanctorum reliquias ac imagines: signò crucis, aquâ lustrali, sale benedicto, cereis & reliquis, ab Ecclesiâ benedictis, consecratisue se abstenturos: confessionem peccatorum integram se nunquā manifestaturos sacerdoti, istudque commercium cum dæmone pertinaci silentio obscuraturos: statis diebus, ad conuentus, si queant, aduolaturos; & quæ illic peragenda, non segniter obituros; denique, quotquot poterunt, dæmonis seruitio adiuncturos. Vicissim Diabolus pollicetur, se illis semper præsto futurum: se, in hoc mundo, votis eorum satisfacturum: se, post mortem, illos beaturum. Ex his pactis non nascitur obligatio mutua: sed dispar admodum est conditio paciscentium; homines enim se morti æternæ addicunt, & per peccatū vera Diaboli mancipia efficiuntur; dæmoniacæq; donec ad Dei gratiam iterum perueniant, subiiciūtur teterrimæ seruituti: verūtamen hominibus hoc pacto nihil iuris, vel virium, in dæ-

[a] lib. 1. cōment. in Hamos.
[b] infr. q. 19. Vide Remig. li. 1 dæmonolatr. ca. 5. Nider. li. 5. Formicarii, Sprēger. & alios.

monem acquiritur: nihil etiam facultatis in signa, quibus ex condicto vtendum, commigrat: cogi se simulat versipellis, & spontè perficit, quicquid Magica ista profitetur.

In his tribus pactis lethale peccatum grauissimum intercedit idololatriæ: quia cultus latriæ expressè creaturis exhibetur. Quod si ex animo fidem Magi abiiciant, sunt etiam apostatæ: si verò non totam fidem abiiciant, duntaxat credentes hunc diabolo cultum deberi, vel Diabolum ea posse, quæ fides Catholica negat posse; sunt hæretici: sin hæc omnia fictè faciant, nec apostatæ, nec hæretici sunt; peccant tamen mortaliter & grauissimè: quia spontè faciunt actum idololatricum. etenim si à dæmone compulsi ex graui timore id fecerint, (vt aliquando cõtingit [a]) committunt peccatum mortale minùs graue, contra fidei confessionem. In his pactis expressis dignoscendis manifesta ex solemniis indicia deprehẽduntur. Quę quia Grillandus clarè admodum prosecutus fuit, & quæ dixi, optimè confirmauit ex confessione vnius Strigis, eius verba, ex q.7. non pigebit ascribere; *Quæ quidèm mulier sub spe vitæ cuncta à principio vsque ad finem recensuit, quæ professio ipsa requirit, exprimendo omnia singula illius capitula. Primùm enim dixit, quod quando adducta fuit per illam eius Magistram ante tribunal Principis earum; qui est Diabolus in formâ Regis præsidens in solio Maiestatis; instructa prius à*

[a] Vide Remigium lib. 1. de monolat. c. 1.

magi-

magistra quid factura erat, venit & oportuit primò abnegare Baptismum, & omnia Christianæ fidei documenta relinquere: (En Apostasia) *deinde Ecclesiastica sacramenta cuncta proiicere, pedibusq; propriis conculcare crucem & imagines B. Mariæ Virginis & aliorum sanctorum:* (en sacrilegium) *quamuis hæc vltima non fiunt coram eo, sed alibi postea: satis est, quod ista promittant se facturas, quamprimum cedet occasio.* (en professionem.) *Deinde fecit obligationem per solemnem stipulationem in manibus ipsius Principis, qua vouit & promisit, quod perpetuò illi erit fidelis, & obediens, & omnibus eius mandatis parebit.* (en votum) *Deinde medio iureiurando, tactis scripturis, super quodam magno libro obscuras paginas continente, præstitit homagium siue perpetuum vasallagium* (en hominium) *& quod nunquam redibit ad fidem Christi, nec diuina præcepta seruabit; sed solum ea quæ per ipsum Principem erunt decernenda; & quod perpetuis futuris temporibus erit obediens illi, & veniet continuè, cùm vocata fuerit ad ludos & congregationes nocturnas; & quæ in eis per alias mulieres fiunt, ipsa faciet, & quod etiam aderit sacrificiis illorum nocturnis, & solitas preces & cultum adorationis præstabit:* (en idolomaniam) *vota quæcumque, quæ ipsam præstare contigerit, pro viribus adimplebit, & quoscunque poterit alios ad eandem*
E *professionem adducet* (en dogmatisationem.) *E conuersò autem ipse Princeps, egregiâ fronte, promisit eidem mulieri sic præsenti præstare perpetuam felicitatem, * grandia immensa, & voluptates,*

* Scrib. gaudia immensa.

quascumque in hoc mundo habere desiderauerit, & demum post hanc vitam longè maiora munera consequeretur.] Hæc ille. Addebat Ioan. de Vaulx Stabulensis sortiarius, persuasisse sibi diabolum, sortiarios post hanc vitam dæmonibus similes futuros, & in dęmonas conuertendos, & in aere principatum obtenturos. Quæ facilè quisq; intelligit in Origenica ludibria recidere.

F

Pactum tacitum duplex est. *Primum*, quando quis sciens ac volens superstitiosis vtitur signis, quibus vti solent magi; quæ quidem ex libris aut sermonibus eorum vel aliorum acceperit : hoc quoque Mortale est crimen. nec enim vllo modo licet scienter vllam directè vel indirectè cum prauis spiritib. societatem inire, vt Theologi & Canonistæ [a] sentiunt. Si quis autem remedium aliquod naturale ex magorum libris vel sermonibus accepisset, & ab omni pacto foret alienus; ille licitè tali remedio vteretur. Istud pacti genus facilè dignoscitur. *Secũdum pacti taciti genus* est, quãdo q.s ignorans vtitur magicis signis, quia nescit esse mala & à dæmone instituta; qꝫ illis solet accidere, qui bonâ fide libros legunt superstitiosos, putantes eos esse probatorum philosophorum, aut medicorum ; item iis qui accipiunt ea ab hominibus, vulgò habitis bonis & fidelibus. Hoc in idiotis vel nullum vel leuissimum est peccatum, si duæ conditiones accedant.

[a] D. August. lib 2. de Gen. ad litt. c. pen. & canones fermè omnes 26. q.5.

dant. Prima eſt; ſi ignorantia ſit probabilis. v. g. eorum qui hoc ſcire non tenentur. quoad eos qui ſcire tenebantur, vt Eccleſiæ paſtores, confeſſarii, concionatores & Doctores; ii vtplurimum laborant ſupinâ & craſsâ ignorantiâ; adhuc tamen iſtorum peccatum minùs eſt graue quàm eorum, qui ſcienter iſta deſignant. Secunda conditio eſt, vt ignorans iſta paratus ſit, quando admonitus fuerit huiuſmodi ſuperſtitionẽ relinquere, quia poſt admonitionem deficit ignorantia, & oritur contumacia; pro cuius grauitate delicti magnitudo creſcit. Hoc pactum vltimum diſcernere à naturali vel miraculoſo effectu, difficillimum eſt. Qua de re dicam ſequenti quæſtione.

Interea ſi quæras; *quid dæmonem inducat ad pactum, & obſequium, ſeu patientiam huiuſmodi?* Videtur eſſe quędam ſimilitudo malitiæ maleficorum & dæmonis; quæ amicitiæ ſimilem aliquam familiaritatem gignit: ex hac paulatim naſcitur mutua confidentia: hæc gignit minoris in maiorem quandam præſumptionem, & audaciam quaſi imperandi; & in maiore voluntatem aliquatenus præſtandi, quod à fœderato imperatur. Ita fit vt & maleficus dæmoni confidat, cui ſe putat imperare; & dæmon ſimulet ſe imperium agnoſcere. hoc fusè & benè oſtendit Abb. Trithem. *q. 5. lib. octo quæſtionum*: ſed in eo diſſentio, quòd ille putat dæmonem velle ſuis

mancipiis gratificari obediendo, quo velit pacto, qui odit eos acerbissimè? facit potiùs, vt fortiùs & arctiùs irretiat, deuinciat, & perdat certiùs, celeriusque.

Denique illud maximè animaduertendũ, grauissimum esse peccatum pacto vllo dæmonibus fœderari, vt docui olim in Monitis; nunc hic tantum inseram, & addam alia multa, quæ cum alii nunc Sebast. Michaelis grauissimè scripsit *Pneumalogiæ cap. 7.* contra eos disputans, qui Magos excusant, si nocumentum aliis non inferant: eo quòd tales Patronomagi contendant, nihil esse mali, vti dæmoniorum operâ ad bonum, præsertim iis imperando, quod & Christum & Apostolos fecisse legamus.

Ipse contra & iure optimo affirmat, summum esse malum, sic argumentari, & signum esse animi prorsus infatuati, & Deum contemnentis: iuxta illud, *Impius cùm in profundum* (peccati) *venerit contemnit.* Pro. 18. v. 3. Sic enim omnia illum subsannare. Si quis timendas dicat inferni pœnas, & damnandos in perpetuum impœnitentes; ridet, & negat adeò metuendum Auernum, Deum nolle mortem peccatoris, non creasse hominem vt pereat, &c. hos sanè (Theodoreto iudice) ipsis dæmonibus esse deteriores. quia *dæmones credunt & contremiscunt*, isti nec credunt, nec contremiscũt. deteriores etiam sunt hæreticis. nam hæreticorum coryphæus Arius

à D. Athanasio interrogatus, quid censeret; eumnê qui Satanam adoret, rectè an malè facere? respondit, impium hunc & sine Deo esse, nec communem sensum habere, nec mereri hominis appellationem. *D. Athanas. in disp. in Concil. Nicæno.* Quod à mendaci dictum verissimè, & in Sortiarios accommodatè. nam hi Satanam adorant.

Sed Christus & Apostoli Satanæ imperarunt, quid ab eo fieri vellent iubentes. Cur non & nos possumus? Dicere possem, non quæcunque à Sanctis aut Deo fiunt nobis licet imitari. Nam in rebus diuinis quædam sunt credenda, vt incarnatio, transsubstantiatio, Trinitas, purgatorium, & similia: quædam admiratione honoranda, vt Christi domini, & sanctorum hominum miracula; quædam etiam imitanda, vt quæ ad morum & vitæ institutionem pertinent; quæ Christus discere nos iussit, vt mansuetudo, humilitas, charitas: de quibus illud est Apostolicum, *imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Velle in illis prodigiosis effectib. imitari, est animi prorsus superbi, & stulti, & volentis ambientisque Dei similitudinem, in omnipotentiâ, aut omniscientiâ. tales imitãtur Diabolum, qui similis esse voluit altissimo; dum per imperium, sicuti Christus, volunt dæmonas cogere: tales, dum arcana & futura ex eis discere volunt, similes sunt protoplastis; qui scientiam diuinæ similem appetierunt. Hoc

vetuit Deus, quando dixit; *gloriam meam alteri non dabo:* ego verò corde, tales inquiunt, etiamsi nolis eam mihi vsurpabo. Vtebantur quidem prisci Christiani imperio in dæmones. (vt ait Tertullianus) *non inuitatoria operatione, sed expugnatoria dominatione.* Ideò respondeo, hos qui pactum habent cum dæmonibus, non modò non imitari Dominum & Apostolos; sed planè contrariũ facere, nam illi non aduocabant, nec consulebãt dęmones, nec eorum opera vtebãtur; sed eos increpabant, pellebant, torquebant, etiã vera loquentes obmutescere iubebant, nec aliter quã infensissimos hostes tractabant, quos aduersarios nostros esse, & sicut rugiẽtes leones circuire, quærentes quam deuorent animam, sciebant. Posuit Deus ab initio mundi inimicitias inter hominẽ & diabolum, *Gen. 3. v. 15.* isti fœdus ineũt cum Dei inimico & iurato hoste. Iob postquam multa de dęmonis malitia dixisset *c. 40. v. 27.* concludit, *Memento belli: nec vltrà addas loqui.* quasi dicat, ne frustra tibi de induciis aut pace cum illo percussa glorieris vel blandiaris; caue, & sta pransus paratus, vt in procinctu, signum prælii exspectans. Bellum Deus, vt Paterpatratus, indixit: inter Deum & Diabolum perpetuum est bellum, nam *superbia eorum, qui Deum oderunt, ascendit semper:* & Diabolus *Satan,* h. e. aduersarius, ideò nominatur. quare nos, qui vasalli sumus Dei, nõ possumus cum

hoste eius depecisci, inducias, aut cõmerciũ habere. Clamat Apostolus; *Nolo socios vos fieri dæmoniorum* 1. *Cor.* 10. *v.* 21. Hoc in baptismo promisimus Sacramento adacti, nomine Ecclesiæ rogante sacerdote, & patrinis pro nobis respondentibus, iterum atque iterum. *Nos abrenunciare Satanæ* (aduersario) *& pompis eius.* Data est potestas Christianis calcandi serpentes: & D. Paul. pollicetur, *Deus conteret Satanam sub pedibus vestris:* cur eius pedibus aduoluũtur? In nomine *Christi* miracula faciendi, & dæmones eiiciẽdi virtus, Ecclesiæ repromissa; cur ad nomen & inuocationem Beelzebub confugiunt? Cum itaq; hoc bellum initio mundi conditi indictum, & initio Ecclesiæ Christianæ tuba Apostolica renouatum; & à nobis cum in Ecclesia fuimus regenerati, iureiurando votiuo sit promissum; nonne sequitur, eum qui cum Ecclesiæ & Dei aduersariis pactum vllum, vel familiaritatem colat; perfidiæ, transfugii, & apostasiæ reum non minus esse: quàm si monachus votiuam deserat professionem, quàm si miles ad hostem transfugiat: quam si Christianus ad Mahometismum, Iudaismum, aut aliam hæresim se recipiat? Quæ omnia contra primum præceptum sunt peccata: & ideò grauissima meritò censentur. Illud enim, vt ordine, sic & dignitate primum est. Nam, ratione obiecti, digniora sunt primæ tabulæ præcepta præceptis secundæ tabulæ: &

inter tria primæ tabulæ, præcipuum est primum præceptum: Tertium enim potissimũ agit de cultu Dei externo: secundum de verbis exhibendo honore: primum de amore & fidelitate interna Deo præstanda & virtute religionis, seu Theosebias, seu Latriæ. Quare cùm hæc virtus Deo sit omnium acceptissima, contrarium quoque vitium eidem oportet esse odiosum: & ideò huic primo præcepto à Deo addita fuit pœna: quando testatur se fortem & zelotem esse, & hoc peccatum vsque in tertiam & quartam generationem vlturum, & eius præcepti transgressores vocat osores sui. *Exod. 20. v. 5.* Tam ergo graue peccatum est cum dæmone pacisci.

Præterea talia pacta sunt vana & inania: nam dæmon nunquam fidem seruat, nec vllo promisso se ligari putat. Qui *Christo* ausus mentiri, cùm dixit: *Hæc omnia dabo tibi si procidens adoraueris me*: scilicet te reuerebitur? Cypriano Mago nonne pollicitus alius Iustinæ fruitionem? quid præstitit? A mendacii patre veritatem expectare, quæ dementia est? nonne *Iesus* ait de illo? *non est veritas in eo cùm loquitur mendacium ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius. Io. 8. v. 44.* frustra ergo cùm illo pacisceris: qui ex mendacio & perfidia conflatus est. crede illi: si, quem nunquam deceperit, vllum inuenias. Prudenter Orig. *li. 8. contra Cels.* scribit, *probabile est dæmones, cum sint mali, ne cultoribus quidem suis fidem, datamq;*

dexteram seruaturos. Imò non probabile id tantum, sed prorsus improbabile seruaturos. nam mendaces sunt, & homines irreconciliabili odio prosequuntur; quod à lapsus sui tempore nunquam remiserunt, nec vnquam minuent vel remittent. Si Deus permitteret, citò illi mortales omnes interimerent: quod quia vident sibi non licere, ideò assiduè hominibus animæ mortem moliuntur, per varias & multiplices peccandi illecebras: ne qua, ipsi beatitudine excidere, homines potiantur. Odii magnitudo patet ex vehementia & acerbitate cruciatuum, ac vexationum quas intulere, quotiescumque tantillum Deus permisit, Iobo, Saræ maritis, D. Antonio, & aliis innumeris. Pertinaciam odii docet Iob *cap. 41. v. 15.* dicens, *Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.* & Seruator noster Ioan. 8. v. 44. ex operibus filiorum patris genium declarat: *vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere: & ille homicida erat ab initio:* quibus verbis indicat hunc eius esse perpetuum conatum. Ad hoc cum nequit vi aperta, grassatur dolis, & beneuolentiæ simulatione, vt præclarè docet B. Athanas. *ad Aegypti & Libyæ Episcopos scribens contra Arium orat. 1. in principio.* Stulti ergo sunt, qui ei fidunt; & immemores eius, quod Spiritus Sanctus per eundem Iobum c. 40. v. 22. nos admonuit, impossibile esse superbiæ illi ver-

tici se cuiquam subiicere; *Numquid* (ait) *multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?* ex animo scilicet & fide bona, vt tibi complaceat. *Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum quasi seruum sempiternum?* finget & pollicebitur, sed non præstabit promissa. Indicat ergo hæc ἀδύνατα censenda: Nullis enim vinculis eum à nobis ligari, nullis cancellis includi posse. *Numquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis?* Scilicet parebit homini, qui maluit carere beatitudine æterna, quàm parere Deo, & verbum hominem factum adorare.

Denique non vana tantum & inania sunt hæc pacta & familiaritas cum dæmone; sed periculosa & perniciosa supra modum. Ait D. Leo, beneficia dęmonum cunctis esse nocentiora vulneribus; & præstare illorum odium quam pacem meruisse. *ho. 19. de Passione Domini.* Confirmat ratio. quia nihil exitialius est morte animæ, hanc his pactis & familiaritate incurrunt. nec animæ tantum, sed & corporis sæpenumerò. Vno id nunc exemplo docebo, alias pluribus. Nicolaus Remigius *lib. 1. Dæmonolatriæ c. 9.* his verbis describit: *Theodorus Maillotius* (*is propræturam in vasti regni prouincia, quæ ditionis est Lotharingicæ senex obtinuit*) *cum adhuc iuuenis amplissima familia natam adolescentulam in matrimonium deperiret, & illi eius potiundæ spes omnis esset abscissa atque erepta, (nam & fortuna egens atque humilis,*

atque famulatus mercenaria conditione, in qua tum erat ignobilis & despicatus, nullam ne detegendi quidem amoris sui honestam satis rationem videbat.] Ergo, vt desperatis rebus, & ipsa se iam deserente exspectatione, homines ad quoduis consiliũ se facile conuertunt, ac nullo delectu fugienda sequendaue amplectuntur, Maillotius conseruum ex Germania, cui audiuerat dæmonem esse ad quæcumque obsequia paratissimum, adit, huicq; suam ægritudinem aperit, rogans, vt si quod ei remedium adferre posset, id ne grauate faceret. ingrato enim non iri locatum beneficium. Hanc Germanus occasionem libens arripit, vt cui ex pacto intra dies paucos necesse erat, vel se suo dæmone liberare, atque expedire adducto alio, qui istud seu æs alienum in se transcriberet, vel ab eo obtorta ceruice necari atque interfici (siquidem hæc ei pacto lex addita fuerat.) Agendo itaque ei negocio consequentis diei diluculum in clauso atque recondito quodam conclaui condicit: vbi vix dum se stiterant, cùm repente patefactis foribus se infert lepida & liberali forma puella (hoc habitu dæmon primum se ostendere volebat, ne Maillotius ad formidabilem eius aspectum exhorresceret) eamque se esse prædicat, quæ illi nuptias quas tantoperè ambiebat, faciles esset confectura, modò vellet in iis quæ esset præceptura obsequi. Ac illo auide attenteque exspectanti, quænam eius esset sententia, in primis cœpit edicere, vt furtis, crapulis, libidinibus, blasphemia, cæterisq; quæ animũ inquinant vitiis temperaret, pietatem coleret, inopes facultatib⁹ subleuaret, seipsum in hebdo-

mada bis ieiunio maceraret, solennes ac quotidianas precationes ne intermitteret; eaque sedulò obiret omnia, quæ Christianum hominem decet atque æquũ est facere. Istis enim omnibus, si se vellet nuncupatis verbis obstringere, futurum vt potitis thalamis sine vlla difficultate potiretur. Hæcque sic elocuta, ac constituto intra quem responsum auferret die, se foras eiecit. Maillotius, qui videret tam sanctis atque honestis conditionibus tantum sibi beneficium obtendi, iam nihil cunctandum putabat, quin id gratus ac lubens acciperet. Sed dum magis magisq; in eam rem cogitationem intendit, atque huc illuc variè inter spem metumque impellitur; ex eius vultu domesticus quidam Sacerdos coniiciens aliquid subesse quo sic distraheretur; eum blandè adortus, ac quid animo agitaret expiscatus, monitis suis peruicit, ne amplius ad colloquium vllum cum dæmone descenderet. Sicque frustratus sua exspectatione Germanus, non longè abijt, quin ex pacti formula pœnas penderet. Nam non adeò multis post diebus, equo plana atque aperta via decidens inque caput proruens exanimis momẽto temporis repertus est.] Hæc Remigius.

QVÆSTIO V.

Quibus indiciis discernendi effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus Physicis, & miraculosis, & artificiosis?

V*Bi nec miraculi, nec naturæ vis, nec artificij solertia inuenitur; pactum intercedit.* Sed A

hoc

hoc nimis obſcurè ac breuiter dictum conſueuere Theologi latiùs explicare[a]. Ad dæmoniacam magiam pertinere, primò ſi opera naturalem facultatem excedunt. quod locum habet, ſi poſitiuè concludatur res adhibita non habere vim ſufficientem ad hunc effectum: nec etiam rationabilis cauſa ſuppetat, cur Deo vel angelis bonis effectus aſcribatur. Vult Valentia ad hanc notam reduci defectum ex nimiâ loci diſtantiâ. quia conſtat cauſam diſtantem non poſſe agere, niſi per medii alterationem: vnde ſi eadem cauſa non ageret proximè vel propiùs applicata, quæ tamen agit in diſtans, euidens videtur ei, hoc naturaliter non fieri. Aliud fore dicit, ſi ſapiens duntaxat profiteretur ſe cauſam ignorare. nam rerum naturalium vires & analogia cum effectu ſæpiùs nos latet. Aliud etiam foret, meâ ſententia, ſi diſſenſio foret inter ſapientes; num id naturaliter fieri poſſit necnè; verbi gratia, ſi ageretur de effectu producto in re parum diſtanti: dubium enim eſt vtrum res aliqua poſſit agere immediatè in paſſum à ſe diſtans, nihil in medium operando; & vtrum agens ac patiẽs res neceſſariò debeant eſſe contiguæ ſimul ſecundum contactum, quem vocant quantitatiuum; an verò ſufficiat ſe contingere tactu virtuali (quem apellant) eo quòd paſſum ſuum ſit intra ſpatium illud ad quod ſe vis agentis poteſt extendere. licet enim ſen-

[a] Caietan. in ſumm. verbo incantatio, Victoria de Lagia nu. 16. Valentia diſ. 6. q. 12. punc. 2. in 2. 2. D. Thomæ.

tentia negans D. Thomæ plurium ſit, & probabilior; affirmans tamen rationibus nititur probabilibus admodùm, & grauiſſimis viris placuit [a].

[a] Scoto & Ockamo in 1. d. 37. Auicen. Nyph. Fran. Valeſio & aliis.

Secundò cenſent Theologi iidem, ad dæmoniacam Magiam pertinere tria quoque alia vitia. primum eſt, ſi adhibeantur verba ignota, falſa, apocrypha, abſurda, nihil cohærentia; aut ſacra, ſed detorta ad ſenſus alienos, aut ad quem non ſunt inſtituta: vel ſi aliqua nomina Dei incognitæ ſignificationis, vel etiam bonorum angelorum ignota, vel malorum angelorum nomina inſerantur, quæ non nouit Eccleſia; de quibus pereruditè diſſeruit Guilhelmus Pariſienſis [b]. idem erit, ſi adhibeantur certi characteres, aut figuræ aliæ, præter ſignum crucis, vel ipſa crux non vt oportet locata formataque, vel vbi non oportet poſita, vel ſuperfluè certis locis ac numero iterata: denique ſi quid apponatur aliud, nihil pertinens ad effectum, qui tali operatione intenditur. Secundum eſt, quando efficacitas operis tribuitur certis ritibus atque obſeruantiis quibuſdam peculiaribus & ad hoc deſignatis; verbi gratia, vt id fiat certis diebus vel horis, ad certum ſtellarum ſitum, ſub certo numero crucium vel candelarum, certâ corporis poſiturâ, in tali chartâ, talis coloris & figuræ. Tertium eſt, quando vis collocatur in obſeruantiis aliis planè ſuperfluis & indifferentibus, v.g. vt ad

[b] Sum. de vniuerſo cap. vlt.

B

expel-

expellendum dæmonem pili radantur, vt quis induatur tela nunquam lota, operetur vno pede nudo, discinctus, passo capillo, & quæ huiusmodi.

Quando dicitur his omnibus, vel aliquo istorum opus esse ad effectionem, res meritò plusquam suspecta est; præsertim cum duo concurrunt, scilicet quòd credatur res non esse proportionata ad effectum producendum; nec adhibeatur ex legitima auctoritate: hoc est, quando is, qui instituit vel præscripsit hanc rem, vt signum ad talem effectũ, non poterat naturæ defectum supplere: (quod facit in Sacramentis Deus, in Sacramentalibus Ecclesia) item quando ipse effectus non potest prouenire, nisi à causa intellectu prædita; & circumstantia requisita eius generis est, vt non videatur idonea, vel non solita mouere Deum, vel angelos ad effectũ producendum: tunc enim luce clarius est, non nisi à malo spiritu effectum sperari posse. v.g. Si quis à statua responsum postulans de rebus occultis, minas vel preces absurdas & ridiculas adhiberet, quales sunt Magorum apud Porphyrium [a], & iis geminæ Lachesis apud Cl. Claudianum [b] illarum fortassis imitatione confictæ.

[a] Epist. ad Anebonẽ.
[b] de raptu Proserpinæ lib. 1.

Econtrà quando huiusmodi effectus miri consequuntur, à quocunque & quotiescunque hoc applicatur, sine aliis cæremoniis vel obseruationibus; meritò iudicamus effectũ

esse naturalem. Sedulò cauendum hic duplex extremum, alterum ne in hac disquisitione temerè statim censeamus omnes effectus naturales; quia multoties dæmon quædam naturalia admiscet, vt totum naturale putetur: alterum ne temerè condemnemus; multarum enim (vt D. Augustin. docet[a]) rerum naturæ nostram scientiam superant & fallunt.

[a] lib. 21. de ciu. Dei, c. 4.

Artificialia discerni possunt minimo negotio, si vel magistratui (ad hunc pertinet in exteriori foro examinare, & publicum licentię testimonium his mirionibus dare) vel confessario, quo ad forum internum, occultè fiat artis demonstratio.

QVÆSTIO VI.

An hæc Magia quosdam habeat effectus veros, & quo pacto dignoscantur?

PEpo sit, non homo, qui vel asserat omnes effectus esse præstigiatorios, vel credat omnes veros. sæpius dæmon fallit, quia mendacii pater est: ideo sæpè præstringit oculos, aut sensibus aliis illudit vana obiecta imagine. nec raró Deus impedit, ne quod in Magorum gratiam facere vellet ac posset, id verè faciat: quod cùm cernit; ad præstigias cõfugit, ne impotentia ipsius detegatur. Quando autem & Deus permittit, & dæmon ve-

rum vult effectum producere; si is vires ipsius non superet, nihil profecto prohibet, quo minùs verum effectum producat. Etenim causę naturales verum effectum gignunt, vti illis potest diabolus & actiua passiuis applicare: poterit igitur tum effectus veros producere. Minor propositio probatur, quia diuino Dionysio Atheniensi auctore [a] donorum naturalium peccando ille nullum amisit: vnde fit, vt & vires naturales habeat valentissimas, diuturnam & multiplicem experientiam; essentiæ & qualitatum, quæ rebus quibuslibet peculiares, scientiam exactam: adeò vt verè effectum, quod cupit, dare possit commodissimè.

Prudenter itaq; communis scola Theologorum [b] duplices effectus Magiæ; veros, & apparentes agnoscit. Propter hos Tertullianus [c] Magos appellat circulatores ac Sophistas. Ego illis tertiam speciem adiungo, mixtorum effectuum ex veris & falsis siue apparentibus tantum.

B Ad præstigiatorios refero, quos recensui li.1.cap.4. item illud, quod de Menippo adolescente, & toto illo nuptiarum cum Lamiâ apparatu atque vtensilibus scriptum à Philostrato, quod fuit à nobis [d] alibi commemoratum: & quod de Empusâ seu γέλω Nicephorus [e], eam sæpe infantem Mauritium è cubili, velut mox deuoraturam, extulisse, nullo accepto incommodo. Secundò, quod de

[a] cap.4. de diui. nom.
[b] post Origen. Augusti. & Thō. Alp. à Castro de iusta hæret. punit. Victo. vbi supra nu. 5. Spreng. mallei q.1. Mich. Medin. d.c.7. fol.61. & alii.
[c] Apolog. c.23. & lib. de idololat. c. 9.
[d] Quodlib de Lamiis, quæ edita cū aduersar. in Senecam.
[e] li.18. hist. cap.9.

Pasete proditum, incantamentis quibusdam facere solitum, vt repentè conuiuium sumptuosum exhiberi videretur: rursus, vbi libuisset, omnia euanescerent; solitum quoq; res emere & pretium numerare, verum mox nummi clam à venditore ad emptorem redisse cernebantur [a]: Tertiò talia pleraque, quæ de Simone Mago legimus apud D. Clementem [b] Romanum, eum ex aëre nouum hominem creasse; quibus volebat inuisibilem factum; saxa, quasi lutum, penetrasse; statuas animasse, in ignem positum non arsisse, duas, velut Ianum, facies habentem se ostendisse, in ouem aut capram se immutasse, in aërem sublatum volasse, aurum plurimum exhibuisse repentè, reges facere eosq; deiicere potuisse, falci præcepisse, vt ipsa iret & meteret, eamque iuisse & decuplo plus cæteris messuisse, eundem, cum esset aliquando Selene meretrix in turre quadam, & accurrisset multitudo ingens ad eam videndam, turrimque circumcinxisset adstantium corona; fecisse vt illa per cunctas fenestras turris illius omni simul populo prospicere & procumbere videretur, denique quod pueri incorrupti violenter necati animam adiuramentis euocasset, eiusque adiutorio talia patraret. Hæc Clemens. Addit nonnulla Anastasius Nicenus [c]: *Statuas* (inquit) *faciebat ambulare, & in igne volutatus non vrebatur, & in aëre volabat, & ex lapidibus*

a Suidas ex Appione, in verbo πασης.

b lib. 2. recognition & li. 6. cōstit. Apostol.

c q. 23. in sac. script.

panes faciebat : ſerpens fiebat, & in aliquas alias beſtias transformabatur, duas habebat facies, in aurum conuertebatur, in conuiuiis exhibebat ſpectra omnis generis : vaſa quæ erant in ædibus faciebat videri tanquam quæ ſua ſponte moucrentur ad miniſterium ijs, qui portabant non viſis : efficiebat, vt multæ vmbræ eum præcederent, quas dicebat eſſe animas defunctorum.] ab his deſumpta quæ in eandem ſententiam refert Glycas [a] Hiſtoricus. Quartò huc ſpectat illud Nicetæ Choniatæ [b] de Mago, per quem factum vt cuncta ſua vaſa remex frangeret. Quinto loco memoriæ occurrunt præſtigiæ Ziitonis Bohemi (de quo etiam acturi ſumus ſequen. libri capite vltimo) *hic artem ſuam oſtentans, nunc ſua, nunc aliena facie ſtaturaque, item in purpura & ſerico ac confeſtim in lana ac panno ſordido, regi ſe offerebat; ambulantique in terra ipſe tanquam in aqua adnauigabat : aliquoties equis rhedariis vectum, gallis gallinaceis ad epiredium ſuum alligatis, ſubſequebatur. Conuiuas præterea Regis variè ludebat: interdum manus illorum, ne illas ad patinas porrigere valerent, in pedes boum, interdum in vngulas equorum transformans. Et aliquoties fronti illorum cornua ceruina latiſſima adijciens, quoties videlicet è feneſtris ad ſubitum ſpectaculum proſpicerent, ne rurſus caput & ora ad menſam referre poſſent. Atque vt oſtenderet ſe pecuniam quoque pro vſu ſuo facile conflare poſſe, triginta ſues benè ſaginatos ex manipulis fœni*

[a] p. 2. annal.
[b] lib. 4. de vita Emanuel. in fin.

effingit, illosque pastum proximè Michaëlis cuiusdam pistoris locupletis extrudit, proponitque venales, quo pistor voluit precio: hoc tantum emptorem monens, ne gregem nouum ad flumen lotum compellat. Qua ille monitione neglecta, cernit in flumine manipulos fluitare, suibus submersis. Ergo diu venditore quæsito, atque in taberna vinaria tandem reperto, in qua porrectis pedibus in scamno recubabat, dum stomachabundus altero pede correptum excitare vult, eum à corpore protinus cum coxendice auellit: clare Zÿtone quiritante, & obtorto collo emptorem ad Iudicem trahente. Quid faceret pistor, in manifesto deprehensus, vt sibi videbatur, facinore, nisi vt damnum damno adderet, atque de hac insuper iniuria cum Zÿtone decideret?] *Hactenus Dubrauius lib. 23.*

Deniq; iactatoria illa Magorum de quibusdam herbis, vt de verbenaca, de latace, de æthiopide, de chamaleonte apud Plinium & Gellium[a].

a vide Gell li. 10. c. 12. Pli. lib. 25. 26 & 28.

Talia denique, quæ (proh dolor) nimis creduli Principes quidam alias pii, coram se fieri sinebant. res ferreas (sine magnete) argenteas pateras, & similia magni ponderis super mensa locata, sine funiculo, capillo, vel vllo instrumento, ab vno extremo ad aliud subsultantia attrahere: chartam ab alio ex toto fasciculo clam extractam, in manu extrahentis manentem, nouâ inductâ formâ inter facere immutari: specula fabricari, in quibus quæ remotis admodum locis fiunt videantur:

deantur: trium horarum spacio arbusculam veram spitamæ longitudine è mensâ facere vt excrescat; vt arbores ibidem frondiferæ & fructiferæ subitò enascantur: certo lucernæ lumine accenso efficere, vt quotquot adsunt mulieres, vestibus se nudent, & quæ natura docet tegenda oculis obiiciant, & sic nudæ tripudiare non desinant, quamdiu ardet in medio appensa lucerna certis insculpta characteribus, & leporino adipe plena, & alia huiusmodi, quæ nouitii circulatores ex Baptistæ à Portâ scriptis & disciplinâ obtrudunt: quorum cùm nec naturales, nec artificiosæ causæ idoneæ proferantur, præstigiis ascribi debent.

Verorum effectuum exempla sunt secundum plerosq; serpentum incantatio, de qua Propheta[a]; *Furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas: Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.* item signa & prodigia pseudoprophetarum in Euangelio diui Matthæi[b]. & quæ suis locis docebo posse fieri, & facta fuisse. Duo sunt in sacris litteris, de quibus admodum ambigitur, an veri, an apparentes tantum effectus fuerint. Prius est de suscitato per Pythonissam Samuele[c]. illusoriis annumerant; qui volunt non ipsam Samuelis animam, sed dæmonem laruatum ac subdititium aduenisse: scriptores sanè graues hoc arbitrati[d]. Rerum Diuus Au-

a Ps. 57. v. 6.
b ca. 24. v. 26.
c 1. Sam. 28
d Tertul. lib. de anima. ca. 57. Cyril. li. de adora. spirit. Anast. q. 37. in script. Auctor quæstion. à Gētilib. propositarū, qui falso dicitur Iustin⁹ mart. q. 57. Auctor lib. 2. de mirabilib. S.

Script. c. 2. & li. quęst. vete. & noui Testam. q. 27. qui libri non sunt D. August. ipse tamen August. videtur huc inclinare in respons. ad qq. Simpliciani, & ad qq. Dulcitii: apertè verò tenuit D. Isid. Bas. in cap. 8. Is. Euch. Bed & Hildegar. & Salisberiens. 2. Polyc. c. 27. & ambigēs non parum D. Thom. nō vno loco.
[a] Cōmēt. in Herc. Oetæ. ad vers. 457.
[b] Eccles. cap. 46. v. vlt.
[c] ad 3. quęst. Simpliciani.

gustinus *libro de cura pro mortuis cap. 15.* affirmanter asseuerat (quem plerique cum Tostato & Lyrano sequuntur Neoterici, alibi à me laudati) [a] veram Samuelis animam apparuisse Sauli, non vi carminis Magici euocatam; (hoc enim rectè Tertullianus & sequaces eius refellunt) sed Dei imperio aduentantem, vt impium Regem corriperet, eumque ad pœnitentiam, denunciatæ mortis metu, prouocaret. Hæc mihi sententia videtur verior atque securior. Nondum enim aduersarii satis efficaciter respondere clarissimo testimonio libri Syracidæ [b], vbi de Samuele ista legimus; *Et post hoc dormiuit* (hoc est mortuus quieuit) *& notum fecit Regi* (cui, si non Sauli? & quando, si non hac vice?) *& ostendit illi finem vitæ suæ* (prædixit, eum die crastino moriturum) *& exaltauit vocem suam de terra in prophetia.* quid hoc est, nisi egressum ex inferno, qui est in terræ centro? quid hoc, nisi quòd loquens propria voce prophetauit? vtique non alius, quàm ille qui mortuus dormierat. Nec obstat, quod obiiciunt; eum dicere, *Cras mecum eris*; quod de vera Samuelis anima dici nō queat: quia hæc in limbo, Saul in inferno. quomodo mendacium tribuatur Prophetæ? non inquam hoc obstat. vel enim possunt illa verba (vt ait Diuus Augustinus [c]) ad similem mortis conditionem referri. quasi dicat, cras mecum eris, non vnus viuentium, sed vnus

mortuorum, crastinus tibi dies vltimus illucescet. Vel sanè, ad loci & habitationis viciniam referentes, dicere possumus; cum aliquo esse, qui in eadem est vrbe, licet non in eadem domo. Limbus verò Patrum & locus gehennæ eiusdem inferni sunt diuersa habitacula, vt domus vnius oppidi. Plura de hac re dicentur postea hoc eodem libro *q. 26. sect. 4.*

Posterius dubium est de Magis Ægyptiis, qui cum Moyse de miraculorum patratione certarunt. Sic enim scribitur: *Fecerunt etiam ipsi per incantationes Aegyptiacas, & arcana quædam similiter proieceruntque singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones* in aliis quoque multis postea [a] dicuntur *similiter ac Moyses* fecisse, conati tandem similiter ciniphes producere irrito conatu: nam additur [b], *& facere non potuerunt.* Defendi quidem potest sententia putantium hos Magorum serpentes ac ranas præstigiosas duntaxat fuisse [c]. Veruntamen solidior & probabilior mihi semper visa sententia cæterorum [d], quia scripturæ Magis consentanea, nec abhorrens à Philosophiæ scitis. Nonne dicuntur Magi, sic fecisse quemadmodum Moyses? sed iste veros serpētes, veras ranas produxit. Si Magorum apparentes tantum fuerunt, cur fraudem Moyses non detexit? an & illum in re tam graui Deus decipi passus: cur Magi dicuntur conati ciniphes nō potuisse: si veros ciniphes

[a] Exod. 7. v. 11. v. 22. & Exod. 8. v. 17.
[b] d. cap 8. v. 18.
[c] Sic Philo li. 1. de vita Moysis, Ioseph. li. 2. antiq. D. Iustinus Dialo. aduer. Triphon. & auctor libri respōs. ad quæst. Gentiliū q. 26. Tertul. li. de anima. cap. 57. Hiero. & Ambr. in 2. Tim. 3. Procop. Rupert. Raban. Hugo in Exod.
[d] D. Aug. lib. 3. de Trinit, c. 7

& 8. & lib. 83. quæstionũ q. 79. Theodoret. in Exo. q. 18. Glycæ p. 2. annal. D. Thom. Lyra. Tosta. Burgens. & Caietan.

a Tosta Caieta. Lipomani.

producere non conabantur? De modo huius productionis adhuc controuertitur. expeditior est ratio eorum [a], qui diabolum, non aduertentibus spectatoribus, censent virgas subtraxisse & earum loco veros serpẽtes virgis mole ęquales supposuisse, tam subitò & subtiliter, vt Ægyptii spectantes omninò crederent ipsarum virgarum sic commutatam formam fuisse. &, propter hoc erroneum iudicium spectatorum, dixisse scripturam virgas in dracones conuersas, non rei veritate, sed hominum opinione. Quare volunt similitudinem in eo positam, quod sicut Moysis serpens verus, sic & veri fuerunt Magorum serpentes: non autem in eo, quòd sicut ex virgâ Moysis, tanquam termino ex quo cæpta conuersio, producti serpentes, vt terminus in quo desiit conuersio; sic etiam virgis Magorum acciderit. Scio cur hoc dicant, & quid adferant causæ, tamen (meâ sententiâ) nihil repugnat Philosophię placitis, si cum D. Augustino & Caietano dixerimus, ex veris virgis, vt ex materiâ conuersionis, veros serpentes & ranas prodiisse. sunt hæc animalia insecta & de numero imperfectorum; quæ diabolus breui tempore ex putrefactis virgis potuit producere, neque id vires eius superat. nam quod solis calor multis diebus efficeret, id ille potest exiguo tẽpore, applicando actiua, quæ nouit ad hoc efficaciora. Nihil ne ergo inter hæc mira

mago-

magorum & Moysis interest? primò quod Moysis operatio miraculosa, magorum miranda tantum. deinde Glycam audi; *& ipsi quidem virgas in serpentes commutabant, verùm virga Moysis ipsorum virgas deglutiebat: mutabãt & ipsi aquam in sanguinem, sed immutatam semel naturæ priori restituere non poterant: educebant & ipsi ranas, sed ab iisdem ædes Aegyptiorum repugnare non poterant: iisdem facultas erat Aegyptios vexandi, sed sedandi supplicii potestatem nullam habebant. Quin etiam ipsorum corpora Deus magis pustulis afflixit, quam reliquorum, vt hinc manifestum fieret, non solum ipsos pœnas diuinitus irrogatas inhibere non potuisse, sed etiam cum cæteris eadem supplicia pertulisse.*]

D Meâ igitur sententia, illud de Samuelis anima omnino pertinet ad mixtorum classem. Vera enim fuit Samuelis anima, quæ apparuit: falsitas tamen siue deceptio sensuum in ea reperitur, quòd visa obtemperare voci Pythonissæ; item quia verum suum corpus, aut veram syndonem non attulerat, & videbatur. Alterum exemplum de Magis Ægyptiis, si sequamur sententiam agnoscentium duntaxat celerem suppositionem serpentum, pertinebit ad mixta; si vero placeat sententia D. Augustini, pertinebit ad vera. Lubenter etiam his mixti generis annumerem mirandam narrationem Roberti Triexii Insulensis[a] de certamine duorum Magorum. Rapuerat vnus puellam forma

[a] li. de technis & imposturis dæmon. c. 5.

egregia, & equo ligneo impositam per aëra absportabat. alter in castro quodam Burgundiæ, celebri conuiuio præsens; quod castrum raptor præteruolabat; carminibus cogit raptorem in castri aream descendere, & immobilem illic coram omnibus mæstum cum præda erubescēte sistit. Nec segnius raptor, nihil tale metuentem eum, à quo ita vinctus, latenter incantat, & è fenestra editissima, per cuius cancellos collo & capite prominebat, despicientem, immanibus subitò fronte protuberantibus cornibus dehonestat, & à repagulis ferreis magnitudine ramosæ frontis sic illaqueat & suspendit; vt per clatros caput retrahere non valeret, præcipitii verò altitudine de[illegible]us, se demittere non auderet. Ita coactus corniger, pactâ salute primus mutuâ, & disrupto ligamine, raptorem cum prædâ dimittit; qui rursùs nube caua tectus in aërem se leuauit: alter depositis cornibus, magnâ cum spectantium voluptate, saluum in cœnationē caput retraxit. Credo volatum accidisse; sed dæmone equuleum subleuante non proprium, qualis est auium: fieri potest vt raptor verus & rapta vera. de cornibus illud alterum totum puto præstigiosum.

Restat quo pacto effectus sinceri à fucatis diiudicentur. Cùm hæc mira non à Magis, sed ab ipso dæmone perficiantur: non poterunt Magi perficere, quæ dæmon nequeat

(vt incautè quidam [a] scripsere: sed quæcunque dæmon reuerâ potest efficere, ea per dæmonem ex pacto poterunt Magi. Quo fundamento posito, rectè superstruitur series regularum sequentium, veluti columnarum huius ædificii. *I. regula*, si effectus magicus eiuscemodi sit, vt potentiam dæmonis superet (quales sunt, qui soli diuinæ omnipotentiæ reseruantur) tunc effectus censeri debet præstigiatorius. *II. regula.* quando non constat effectum superiorem esse viribus dæmonis, res planè dubia est, & oportet recurrere ad circumstantias. ratio dubii, quia nec dæmoni Deus semper permittit facere quicquid posset Deo non impediente: nec dæmon semper vult verè facere quicquid facere permittitur; sed gaudet præstigiator hominum deceptione. Vtrum verò effectus superet vires dæmonis, id luculentiùs docebitur mox dicendis [b].

a Ananias, Remigius & alii recentiores.

b q.7.&8.

QVÆSTIO VII.

An Magi possint facere aliquod verum miraculum?

EX dictis in fine præcedẽtis quæstionis manifestum fit, idem esse quærere; Vtrũ *Magus aliquid possit*, &; Vtrum *dæmon aliquid possit?* quoniam Magi opera vi pacti à dæmone perficiuntur. Miraculorum ergo editionem

Magi olim ſibi vindicarunt. nam apud Clementem Romanum [a] Simon Samarita gloriatur, nihil non quod velit ſe poſſe facere, ſibique obtemperare omnia. Porphyrius *lib. de ſacrificiis cap. de ſpeciebus dæmonum*, ſcribit; quoties ſuorum prodigiorum machinas dæmones adhibent, multa eos naturæ conſueto ordine alieniſſima efficere. Idcirco illos Iamblichus [b] vocat *Deorum pediſſequos*, qui admirandis operibus Deorum veſtigia ſubſequi proximè videantur. Eadem fuit exiſtimatio poetarum, quorum ſuis locis verba fortaſſis inſerentur commodiùs. videntur in hunc errorem incidere quidam recentiores, dum inquiunt, [c] *naturæ leges in magicis operibus non attendendas*. Nos hoc diligentius ſcrutemur.

[a] lib. 2. recog.

[b] li. de myſter. Aegypt. ca. 1.

[c] Nic. Remigius li. 3. cap. 12. Spond. in Homeri Odyſſ.

Obſeruare lectorem velim, *miraculum* hoc tractatu me non accipere pro quouis admirando effectu, vt capiunt prophani ſcriptores; ſed Theologos ſequi, qui ſtrictius ſumunt pro eo, quod Græci τὸ θέρας effectu tantum producto præter & ſupra naturæ creatæ vires. (verbi gratia, cæco nato viſum reddere, mortuos ſuſcitare.) Quando autem effectus reſpondet viribus creaturæ, (v. g. ciere pluuias ac ventos, à febri ſanare, &c.) τὸ θαῦμα ſolent vocare nō *miraculum* ſimpliciter, ſed cum addito *miraculum ſecundum quid*, ſeu *reſpectu noſtri*; vel *mirum* aut *mirabile*. Hæc *mira* rurſus diuidunt in *abſolutè mira*,

quæ

quæ ſimpliciter & ſecundum ſe digna forent admiratione, etiamſi cauſas & modum ſciremus quo fiunt; & in *mira ſecundum quid* ſeu *reſpectu noſtri*, qui ea admiramur quia cauſas neſcimus, nõ admiraturi ſi cauſas cognoſceremus [a].

[a] vide D. Tho. 1. p. q. 110. a. 4. ad 2.

Notæ verò quibus *mirum à miraculo* diſcernatur, nunc mihi iſtæ occurrunt. prima, vt dixi, ſi effectus ſuperet vires rei creatæ & naturam, miraculum erit. II. Si effectus non habeat propoſitum finem bonum, puta ſalutem ſpiritualem vel corporalem; ſed tantummodò finem malum, vt puta curioſitatem, vel quid aliud bonis moribus, aut veræ fidei repugnans; non eſt miraculum.[b] ex hoc capite probatur, prodigia illa, & ſtupenda Antechriſti opera, vera miracula non futura, ſed falſa, vt D. Paulus Theſſalonicenſibus ſcripſit. hinc patet quid de curatione ſtrumarum illa *Elizabethæ* Anglorum *reginæ hæreticæ Principis ſit iudicandum; ſi faciat in fidei ſuæ confirmationem*, vt Gnato ille Teokerus affirmat. III. dæmonum mira ſæpè deficiunt in minimis, miracula perfecta ſunt, vtpote Dei opera, patet Exodi 8. de certamine magorum cum Moſe IV. dæmonum mira veris miraculis ſuperuenientibus euaneſcunt, vt virgæ Magorum deuoratę à virgâ Moſis [c], & oracula dæmonũ coram ſanctis hominibus obmutuerunt. [d]. Denique miracula fiunt per apertam & ſe-

[b] D. Aug. lib. 10. de ciu. Dei c. 16.

[c] Exod. 7.

[d] D. Iuſt. in 1. Apol. Chry. lib. contra gẽtes de Sancto Babyl.

riam

riam Dei inuocationem; mira magorum semper admixtis absonis, abditis, vanis, ridiculis aut superstitiosis precibus vel signis. His positis.

Sit 1. Conclusio; *Miracula propriè dicta nulli magi possunt edere*. Est communis Theologorum[a] sententia, & probatur, primò quia facere miraculum est potentiæ infinitæ; & ideò diuinitati reseruatum. omnis etiam creaturæ potentia naturæ cancellis limitatur: alioqui non haberemus efficax argumentum probandæ veritatis fidei, quam semper Ecclesia miraculis astruxit[b]; imitata Saluatorem nostrum, qui hoc argumento probauit, excusari non posse Iudæorum incredulitatem; propter manifesta miracula coram ipsis edita[c]: *Si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit; peccatum non haberent.* Si obiicias à malis quoque, & perperam de fide sentientibus nonnunquam miracula edita fuisse; & ideò miracula non debere censeri efficacem fidei probationem: Occurram; solere Deum aliquando hanc gratiam gratuitò etiam talibus largiri, sed id in veræ fidei probationem, vt quando dedit prophetiam Balaamo & Caiphæ; in falsæ fidei confirmationem nec dedisse vnquam, nec dare posse. non magis enim mendacii confirmationem potest Deus miraculis comprobare, quàm potest ipsa veritas mentiri. Itaque miracula vera pseudoprophetarum[d] in nomine C

[a] Alex. de Hal. 2. p. q. 45. D. Tho. D. Bonauen. Fr. Victor. supra nu. 18. & 19. Angl. in 2. q. vni. de dæm. & qui gentilium exemplis optime respondet. Mich Medinæ. d. c. 7.

[b] Greg. li. 27. Moralium. c. 8.

[c] Io. 15. v. 24.

[d] Matth. 7. v. 21.

Christi

Christi eduntur, & proinde in veræ fidei confirmationem. Ex his patet diligenter distinguēdum inter hanc illationem: fecit miraculum, ergo fides eius est vera: & hanc, fecit miraculum verum in confirmationem fidei, quam profitebatur ipse, ergo hæc fides ipsius erat vera. prior enim falsa esse potest, quia per infideles Deus potest miraculum operari: posterior semper vera, quia non potest Deus ad falsæ fidei confirmationem per vllum operari miracula [a]. Confirmat nostrā conclusionem dictum Nicodemi de miraculis Christi loquentis [b], *Nemo potest hac signa facere, nisi fuerit Deus cum eo.* Præterea hæc est sententia Origenis [c] *lib. 2. cōtra Celsum,* D. Augustini, *lib. 3. de Trinitate cap. 8.* & D. Isidori *in c. non mirum. 26. q. 2.* Plura de hac re, & pererudita Franc. Toletus comment. in Ioannem: vbi tamen; quod ait; dæmones aliquando ea facere, quæ miracula non modò videantur, sed & sint; id cautè legendum, miraculi namque vocabulum extendit ad mira quæuis & spuria miracula: quod repugnat communi inter Theologos vocis acceptioni.

[a] vide Mal donatum ad d. v. 21.
[b] Ioan. 3. v. 2.
[c] d. c. 3. annot. 2.

D

2. Conclusio, *nec etiam possunt Magi operari absolutè mira.* Patet id, quia nihil reuerâ absolutè & per se mirum, quod non idem sit miraculum. Quo sensu prolatum illud propheticum [d]; *Benedictus Dominus Deus Israël,*

[d] Psal. 71 v. 18.

qui facit mirabilia solus, & illud [a], *qui facit mirabilia magna solus*.

b Ps. 135. v. 4.

3. Concl. *Magi possunt operari multa mirabilia secundum quid, seu respectu nostri, dæmone adiuuante & Deo permittente.* conclusionis probatio inde petenda, quod plurimi sunt miri & occulti effectus rerum, quos omnes optimè nouit diabolus; & quoscunque naturaliter nouit posse produci, eos celerrimè, non tamen in instanti, potest producere. Quare (quod alicubi dixit D. August.) difficillimum est homini intelligere, quousque se diaboli potestas extendat. de qua propheticus sermo profatur [c], *Non est super terram potestas quæ comparetur ei, qui factus est vt nullũ timeret.* Nolo multa congerere, pro cunctis vnum sit exemplum plenum admirationis narratum ab Ant. Torquemada [d]. quibusdam regni Neapolitani locis, quando fœminæ enituntur, puero nasciturо præire vnum vel plures ranunculos siue rubetulas; quorum si quis terram contigerit (statim vero incipere saltitare huc illuc) confestim puerperam emori. Quapropter solere storeis insterni totum solum, & parietes vndequaque aulæis conuestiri, ne funesti anteambulones isti dum cadunt ex vtero, vel subsiliunt, terram contingant. ideò etiam obstetrices lebetes penes se habere solitas, vel poculum aliud aquâ plenum, in quod animalcula hæc coniiciant, & probè obturatum deferre ad

c Iob. 41. v. pen.

d horti florum dialo. 1.

E

fluuium, ibique demergere. Hoc ille, vt certâ compertum fama refert. Si fit, fieri puto dæmonis artificio; qui has ranas mentitur, & ad malefici cuiuspiam petita puerperam interimit, Deo id iustis de causis permittente: sine hoc permissu nihil eum posse, hinc manifestum fit, quia non modò non potuit, quod erat optatissimum, arbitrio suo Iobum lædere;[a] sed nec perfidum regem mancipium suum decipere[b]; imò nec porcos inuadere[c]. Hinc factum, vt cum Neroni Imp. nec ingenium, nec opes, nec voluntas, nec studium, nec præceptores deessent; nunquam tamen, per illum, Diabolus magiæ vel vnum experimentum edere potuerit; sicque Nero magicen contempserit[d]. videlicet non passa fuit Dei prouida bonitas hoc instrumentum, ad nocendum aptissimum, summæ potentiæ & malitiæ deprauatissimæ accedere.

a Iob. 1. & 2.
b 3. Reg. 21. v. 22.
c Matth. 8. v. 31.
d Vide Pli. l. 30. c. 2.

De hoc mirorum genere futura prodigiosa opera Antechristi.

QVÆSTIO VIII.

Quo pacto magi per Diabolum hæc mira efficant?

SCiendum, cuncta dæmones operari vel actione immediata per motum localem, vel mediata; idque dupliciter, vel illudendo sensibus, vel applicando actiua passiuis per

alterationem veram: quæ est communis doctrina Theologorum [a]. *operantur ergo per modum localem per alterationem, & per delusionem.*

[a] D. Aug. l. de diuinat. dæm. c. 3. & 5. & l. 3. de Tri. c. 7. 8. 9. D. Tho. Soti l. 9. de inst. q. 3 Victor. & Angles supra Molinæ & Valenciæ in 1. p.

Quoad *motum localem* inferiora corpora parent angelis, adeo vt & cœlos rotare queant; an de facto sint tales orbium motores, alibi disquirendum: sed cum queant eos mouere, sequitur nullum adeò vastum esse corpus, vt id dęmones, quadā impulsûs impressione, loco mouere nequeant, dummodò tamen eâ motione ordo vniuersi non turbetur. quare nec integrum elementum loco suo mouere valebunt (quo pacto capienda quæ Firmilianus ad D. Cyprianum scripsit,[b] quæ de terræ motu locali seu partiali vera non forent) nec poterunt etiam cælorum cursum mutare vel impedire [c]. Mouere verò corpora locali motu potest dæmon velocissimè, & à quo videmus motu cælos celerrimè moueri. Vnde fit, vt queat rem aliquam oculis subtrahere, & aliam substituere tam pręproperè, vt animos oculosq; intuentium fallat, eisque persuadeat prioris in hanc posteriorem integram conuersionem. tales credendæ gentilium metamorphoses, Diomedis sociorum in aues, & Iphigeniæ in ceruam, vt D. [d] Aug. obseruauit, & fraudem aperuit Astyrius; cuius factum [e] Euseb. ab obliuione vindicauit. *Cæsareæ Philippi, quam Phænyces Paneada vocant, fertur victimam quan-*

[b] epist. 5
[c] D. Tho. qq. disputatis q. 16. a. 10.
[d] l. 18. de ciuita. Dei c. 18.
[e] l. 7. Eccl. hist. ca. 14.

dam in fontes; qui illic ex radicibus motis Panei prorumpunt, ex quibus Iordanes prorumpere dicitur, in quadam diei festi Gentilium solemnitate mactatam coniici: atque eam dæmonis vi ac potestate mirandum in modum ab eorum aspectu euanescere, miraculumque videri præsentibus valdè memorabile. Quibus dum gerebantur Astyrium quodam tempore forte interfuisse, ac cum videret tam multos illius rei admiratione obstupefactos, eorum erroris admodum misertum esse: deinde sublatis in cœlum oculis Deum omnium moderatorem per Christum supplicem precatum, vt dæmonium illud, quod populum tanto errore cæcauisset, comprimeret, ipsum à fraude ac fallaciis, quas hominibus solet intendere, coerceret. Hoc modo, cum Deum orauisset, repentino victimam fontibus supernatasse. atque ita rem illam, quam tantopere admirari consueuerant, in nihilum interiisse, vsque adeò vt nullum in posterum ex eo loco ex ea omninò ederetur miraculum.]

Alter modus erat *actiua passiuis applicando*, per quem alteratione siue mutatione rerum mirabilia sæpè facit; quorum naturales sunt causæ; sed nobis incognitæ, ipsi notissimæ. Videt enim naturalium rerum omnium substantias, & proprietates peculiares singularum perspectas habet; commoda nouit applicandi tempora, solertiæ & artificii vix est quicquam quod ignoret; quid enim, adeò diuturnâ & assiduâ experientiâ atque obseruatione, non sit assecutus?

præsertim cùm norit cuncta quæ boni angeli à mundi exordio patrarunt, & quæ homines excogitarunt: & plurima per bonos angelos, Dei iussu, Satanæ reuelentur, quæ illi à Deo didicerunt [a]. Itaque sæpe numero efficiuntur multa; quæ naturæ solius operatio nunquam fecisset, nisi dæmones illam artificiosâ applicatione iuuissent. atque illi tunc agentia naturalia, vt instrumenta sumunt. instrumenti verò conditio est, effectum producere non tantum naturali suæ virtuti æqualem, sed longè etiam excellentiorem, ac agentis principalis à quo mouetur facultati respondentem. Securis ex se dumtaxat virtutem habet secandi; sed quatenus est instrumentum periti fabri, potest mensam vel statuam facere. Calor natiuus, qui est in humano semine, quâ calor est, potest calefacere, rarefacere, segregare, & condensare; sed qua instrumentum est animæ, potest ossa, neruos, carnem generare. Pari ratione intuemur causas istas naturales à dæmonibus applicatas, suis ipsarum propriis viribus quodammodo præstantiora effecta dare. quia quæ secundum communem suum cursum nunquã produxissent, si à dæmone non fuissent applicatæ; ea nunc, vt à dæmonibus mota instrumenta, quoad substantiam, modum vel celeritatem, admiranda producunt [b]. Nunquam tamen hæc opera naturæ cancellos effugiunt, eò quod vim naturalem causæ principa-

[a] D. Aug. l. 2. de Genes. ad litt. c. 17.

[b] D. Tho. 1. p. q. 110. a. 2. ad 3. & l. 3. adu. gẽt. c. 103.

lis non excedunt. Insunt enim reuerâ hi effectus in ipsis naturalib. agentibus, eo modo applicatis; quibus agentibus diabolus nihil confert applicando, præter conditionem sine qua effectus iste non produceretur. Licet enim dæmon vtatur rerum applicatarum vi naturali, operatur tamen ipse potissimùm per modum artificiosum. Sicut coquus, cùm suaue edulium concinnat, mediante arte per ignem id excoquit, licet ignis naturaliter operetur, quod solus ignis nisi tali esset arte applicatus nunquam effecisset. quid tamen hîc coquus igni confert, nisi modum & conditionem sine qua non? vim verò, quæ causæ physicę nomẽ mereatur igni nullam influit. Duo igitur hîc obseruanda. primum quod nec sola actiuitas rei naturalis secundum se debet attendi, nec sola quoque secundum se applicatio dæmonis: sed vis naturalis, vt applicata à dæmone. secundum, quod causa instrumentalis in his operationibus est res applicata: causa principalis ipse dæmon applicans. Quare vt dicatur effectum non posse naturaliter produci; debere esse talem, qui vtriusque causæ coniunctæ superet facultatem. Hæc de alteratione, nunc de *delusione*.

C Quando nec motus localis, nec applicatio huiusmodi satis iuuant, tunc solent magi confugere ad circulatorias deceptiones, & mendaci specie sensibus illudunt humanis,

ita vt quæ facta minimè sunt, à deceptis facta putentur. Deceptionis nomen latè diffundo, vt præstigium, deceptionem & errorem comprehendat, quæ solent distingui [a]. Decipit autem diabolus tribus maximè modis per mutationem, mutando vel obiectum, vel aerem medium, vel ipsum organũ, quod cæteris quia meliùs noster Molina [b] explicuit, eum sequamur. docet ergo *ex parte quidem obiecti* hoc posse. *Primo* ostensarum rerum celeri agitatione, subita occultatione, variâ collocatione, separatione vel conglutinatione latente; vt faciunt circulatores agyrtæ variis ligaminibus, globulis, scyphulis, &c. *Secundo* per artem perspectiuæ, certa quadam dispositione obiecti in ordine ad oculum videntis. verbi gratiâ, cum lineæ confuso ductæ ordine (vt fit manifestum, quando quis directè ex aduerso illas videt) aspicienti per foramen, vel rotatâ tabulâ, speciem exhibent artificiosæ alicuius picturæ. Sic volunt Doctores grauissimi [c] iuncos & paleas humi stratas, si lucerna de cerâ & corio serpentis sulphurato accensa inferatur, videri serpentes saltitantes: ego hoc exemplum ad mixtam Magiam ex naturali & artificiosâ malim referre. *Tertiò*, cum formant subitò ex elementis, potissimùm aëre, obiectum & illud offerunt spectatoribus, v. g. quādo vel ipsi assumunt, vel alteri rei circumponunt corpus aëreum siue fantasticum simile

[a] vide Valenciam in 1. p. disp. 4. q. 2. puncto 2.

[b] 1. p. q. 111. a. 4.

[c] D. Bonau. & Gab. in 2. d. 8 Gailh. Parisiens. p. vl. de vniuer. cap. 22.

rei

rei putatitiæ. *Quartò*, Cùm apponunt corpus aliquod mixtum, puta minerale, quod vi suâ naturali sit in causâ, vt corpus cui apponitur longè aliud appareat. Quo casu solet dubitari, num corpori addito vis naturalis insit hoc faciendi: an verò dæmon qualitatem illam obiecto imprimat: an verò tantùm in ipso medio qualitatem producat; qua mediante species per medium delatę sic modificentur, vt causam præbeant, cur obiectũ quam est aliud appareat; eo modo, quo velum cæruleum per dioptram viridem viride apparet.

C *Ex parte aëris medii* hæc faciunt. *Primo* si impediant ne species ad oculum vel alium sensum deferantur. v. g. quando visui totum obiectum, quod coram est, occultant, vel aliquam eius partem tãtùm. II. si medium imbuant aliquâ qualitate, qua species per medium transeuntes sic modificantur, vt obiectum non quale est repræsentent. v. g. si aceto commisceatur sal, & linteus pãnus id acetũ benè imbibat, postmodum verò suppositâ cãdelâ inflammetur pãnus, species q̃ diffundentur per mediũ hac flamma illuminatum, formidabiles admodũ facies præsentium exhibebunt[a]. Item si de semine asinino & cera fieret candela, quæ sola in conuiuio luceret, omnes (si fas credere Parisiensi Antistiti[b]) conuiuæ viderentur onocephali. III. si mediũ circa ipsum obiectum inspissetur, mu-

[a] Molina vbi supra.

[b] Guil. Paris. supra cap. 22.

tatur obiecti aspectus: vt quando denarius iniectus in scutellam aquæ plenam videtur maior,& iacens in fundo apparet in superficie. Eodem pertinet si vapores intermedii aeris condensentur, vnde contingit vt luna multimodis minui & mutari videatur; & vt putemus à gallinacco trahi trabem, cùm reuera festucam trahat. IV. si moto aëre medio simul species moueantur, vnde fit vt nauigãtibus videantur ad nauigii motum arbores moueri: sic fecit diabolus vt Claudię zonam nauis quę vehebat Matrem Idæam sequi videretur [a]. V. nonnunquam contingit falli sensum ex varia conformatione vel multiplicatione specierum sensilium; quod contingit aliquando ex forma instrumenti per quod videmus, v.g. quando vnicum conspicillum plures nobis vnius obiecti figuras exhibet: aliquando ex instrumentorum collocatione ac situ, vt si plura specula diuersis locis disponantur, poterunt tot de loco in locum species multiplicari, vt quæ in vno loco fiunt, in alio appareant, & intuitiua rei præsentis esse visio videatur [b]; aliquando potest contingere per solum specierum sensilium quæ sunt in phantasia transitum vsq; ad sensus exteriores, vel saltẽ ad sensum cõmunem; qui sensus eodẽ modo à speciebꝰ afficiantur, quo affectæ forent, si reuera ab obiectis externis eò species mitterentur [c]. huc quidam

[a] Tertullia. apol. c. 22. Minucius in Octauio, & D. August. l. 10. de ciu. Dei c. 16.

[b] Tignosius.

[c] D. Tho. in 2. d. 8. q. vni. ar. 5 ad 4.

refe-

referunt relatam à Diuo Aug. [a] apparitionem philoſophi dubia ſoluentis.

[a] lib. 18. de ciu. Dei c. 18.

D Denique *deceptio ex parte organi* non minùs varia eſt. Naſcitur primò, mutato ſitu organi; vnde facit rem quæ vno in loco eſt videri eſſe in alio, vel geminam quæ vnica eſt. ſicuti ſi digitum mittas inter oculum & concauitatem, cui oculus eſt incluſus, digitoque compreſſo eleues vel deprimas oculum, facies vt res ſimplex gemina videatur. ſecundò, Si humores agitentur vel perturbentur, res aliter ac ſunt conſpicientur, vt contingit ebriis ac furioſis, qui credunt,

duplicem ſolem & geminas ſe cernere Thebas.

Huc referendæ ſunt ludificationes Zechiæ Iudæi, qui fuit tempore Ludouici Pii, & hominem in aëra iactabat, & in membra diſcerpebat & ea recollecta adunabat, currum etiam onuſtum fęno cum equis & agitatore coram toto populo abſorbebat [b]. quamquam in his etiam ex primo genere & ſecundo mixta nonnulla. Tertiò, ſolet impedire ſenſationem, craſſiore aliquo humore obſtruens viam ne ſpiritus ad organum perueniant, vel alia ratione vim ſentiendi hebetans. qua fortè ratione Angeli Sodomæos aoraſiâ [c] percuſſerunt. Cùm verò dæmon hominibus perſuadet eos immutatos eſſe in beſtias, tunc non organum dumtaxat immutat, ſed interdum & medium, ſemper verò ſimul phantaſiam, vt accidit Præſtantii

[b] Tritem. in Chron. Hirſaugienſ.

[c] Gen. 16.

patri apud D. Augustinum[a]. Potest enim diabolus sic componere & ordinare phantasmata, vt quis etiam vigilans (quod dicitur) somniet, more dormientium, & putet se ea sentire, quæ non sentit,[b] instar maniacorum. Hoc fit in Turcarum incantatione qua fugitiuos retrahunt, quam describit Bartholom. Giegorgieuizius lib. de Turcarum moribus fol. 93.

a d. c. 18.

b Caietan. 2. 2. q. 95. a. 3.

E

Porrò *præstigiatorij effectus duabus regulis deprehenduntur.* Prima est, si effectus non oritur à motu locali, & superat causarum naturalium applicatarum actiuitatem (v. g. suscitatio mortui, aut veræ cæcitatis curatio) interuenit deceptio & præstigium. Secunda quando id, quod visum est, statim euanescit, nec permanet, est præstigiosa machinatio. Prioris exemplum est, quando Magi posito in camerâ arcu de certo ligno, & sagittâ alterius ligni, & chordâ certi fili, sagittam eiaculantur, & sic faciunt apparere in loco flumen enatum tantæ latitudinis, quantæ fuit sagittæ iactus[c]. Posterioris, vt cum videntur lacerare & vorare equum, qui mox sanus sistitur[d]: item in illo facto magi, quod narrat de simulato serpente Nicetas[e]; *Cùm ex editiore palatij Constantinopolitani loco Michael Sicidites nauiculam vidisset, qua ollæ & patinæ vehebantur, carmine magico effecit, vt nauta exsurgeret & vasa non prius ferire desisteret,*

c Guil. Paris. infr. ca. 22.

d idē Guilhel. supra cap. 23.

e lib. 4. annal.

quam

quam in puluerem redegisset. At, paulo post barba prehensa lamentari, amotaque caligine, se vt ira numinis agitatum deplorare. Rogatus, cur merces suas ita tractasset? cum dolore narrabat, se remis intentum, horribilem serpentem super vasa porrectum, oculis inconniuentibus in se conuersum instar deuoraturi, vidisse, qui prius volutari non destiterit, quam fictilia confracta essent. inde subito ex oculis euanuisse.] De Eonis hæretici & magi præstigiis testatur Guilh. Neubrigensis,[a] *ita oculos hominum fascinasse, vt videretur magnam virorum turbam penes se habere, & regijs delicijs ciborum, & apparatus splendidissimi abundare.*] Sed hunc tandem concilio Remensi damnatum, cùm ad mortem duceretur sæpius ad terram dixisse; *Terra findere*, idque irrito conatu, legimus apud Robertum in Chron. Sic dæmon ludit præstigiis, nec contentus miracula præstigiis imitari, conatur in hæreticis etiam ipsa præstigia subdolis Sycophantiis adumbrare. Legi exemplum adeò lepidum & festiuum, vt quod me recreauit, eo lectores huius libelli nequeam fraudare; sed lubens, honestæ voluptatis eorum gratiâ, describendi laborem hoc loco assumam. *Tempore Sigismundi primi Regis Poloniæ, Iacob. Melstinki prætor oppidi Brezinij, leuitate quadam animi, auctoritatem nomenque CHRISTI sibi adsciuit; Petrumque Zatorski Cracouiensem, cæterosque sibi similes latrones*

[a] li. 1. hist. Ang. c. 19.

duodecim elegit, singulisque nomina Apostolorum imposuit, se verò IESVM CHRISTVM appellauit. Qui per villas vbique ambulantes prodigia morionum & præstigiatorum more exercebant, sycophantasq; alios & latrones, velut mortuos, subornantes suscitabant, pisces in paludes lutosas primò impositos, vbi nunquam eos nasci possibile erat, in nomine Christi suis manibus capiebant, panes in fornaces imponebant, in nomineque Christi sui, cum illic ante non essent, depromebant, cũ ingenti simplicis vulgi admiratione. Quodam tempore ad Cestochouiam monasterium, D. Virginis imagine celebre, cum suis Apostolis venit: cumque illic aliquot diebus morarentur, vnum ex suis quasi obsessum à dæmone subornauerũt, cuius opera victum acquirebant. Ille enim per hospitia ambulans carnes de coquina rapiebat, in suosque proijciebat, qui cruce illas munientes carnes comedebant. Cumque ingens illic esset concursus populi ad Diuæ Virginis imaginem, sycophantæ illi obsessum suum ad altare ducũt, duplici veste indutum, in cuius intercapedinem necessaria imponere posset: lapillos verò intra indusiũ ei imposuerunt: cumque ad altare deduceretur, ille è manibus deducentium furibundus sese proripiẽs, in altare donariis onustum irruit, pecuniasque rapiens in vestis duplicatæ intercapedine eas abscondit. Monachus ab altari diuino intermisso officio aufugit. cæteri monachi accurrentes cingulum eius soluunt. Ibi lapilli dumtaxat in terram ceciderunt, pecunia verò in veste duplicata remansit. Monachi pecuniam arte dæmonis in lapillos transformatam

putan-

putantes, exorcismis * eam in pristinam formam transformare nitebantur: sed cum lapilli permanerent, Monachus librum sacrum indignabundus in terram proiecit, dicens: similem dæmonem nunquam habuimus: abite cum eo ad omnes diabolos: sycophantæ illi cum pecunia recta in Silesiam fugerunt. Ibi apud matronam nobilem in quodam pago divertentes, cum illa viro absente eos recipere nollet, saltem mappam vel telam ad sacrificandum petierunt. At mulier fasciculum telæ illis obtulit. Tunc illi, hanc nobiscum accipiemus, & Christus tibi benedicet, vt tibi linum abundantius crescat. Ostende aliam si habes; quam cum similiter accipere vellent, mulier recusauit, maritum timens. Illi autem frustulum fomitis cum igne in telam clam inuoluentes mulieri reddiderunt. Itaque cista à tela, à cista verò domus accensa conflagrauit. Viro domũ reuerso, vxor ob Christum cum Apostolis malè tractatum hoc sibi iustè contigisse dixit. At vir ira excandescens; latro hic (inquit) nequissimus & non Christus fuit. Itaque cum vicinis eos insequitur, & in quadam villa assequitur. Tum Pseudo CHRISTVS ad illum, qui vocabatur Petrus, dixit: Iam mea passio Petre, calixque, quem bibiturus sum, appropinquat: Cui Petrus, & mihi, vt video, Domine imminet. Ille vero dixit, Petre ego aliter non possum, nisi per fenestram, hinc euadere. Tum Petrus; & ego te, quoad viuam, non derelinquam; sed, quocunque fugeris, sequar. Ergo per fenestram aufugit: cæteri quoque Apostoli, qua potuerunt, euaserunt. Rustici eos secuti baculis fubstibusque cæcidere, di-

*Opinabã tur dæmonis præstigiis ita videri mutatã, & pulso per exorc. dæmone præstigias cessaturas, & pecuniã sic pristinæ formæ reddendã.

centes;

centes; Prophetisa nobis Christe, cum tuis Apostolis, qua in silua baculi isti creuerint? Ergo plagis emendati vitam suam postea emendarunt, dicentes: Difficile est nobis Christi passionem, Apostolorumque tormenta subire.] Sic Poloniæ Chronica[a]. Agnoscis puto lector eundem infidelitatis & blasphemiæ spiritum in his sycophantis; qui fuit olim in Cyrilâ Ariano, & postea in Caluino eiusque sequacibus, nimirum omnes eiusdem Satanæ organum fuere. De Ariano Cyrilâ res notissima de Albigeensibus ex Lucâ Tudensi illorum temporum scriptore similia lectu digna refert Mariana *lib. duodecimo de rebus Hispaniæ cap. primo* de Belgicis Caluinianis testatur ipse quem res gesta Matth. Launous, in narratione causarum conuersionis suæ de Caluinismo ad Catholicam religionem. Lege si lubet (lector) eius secundam, quam cum socio Penneterio etiam conuerso, edidit Apologiam, ante annos aliquot Lutetiæ impressam. Mihi nunc liber non est ad manum. Finiam itaque cum Apuleio; *Ante Pœcilen porticum, isto gemino obtutu circulatorem adspexi equestrē, spatham præacutam mucrone infesto deuorasse: ac mox eundem inuitamento exiguæ stipis venatoriā lanceam, qua parte minatur exitium, in ima viscera condidisse: & ecce pone lanceæ ferrum, qua bacillū inuersi teli ad occipitium per inguen subit, puer in mollitiem decorus insurgit, inque flexibus tortuosis eneruā & exossam saltationem explicat, cū omnium*

a Martin. Bielski in annal. & Guaguin. in vita Sigismūdi I.

qui aderamus admiratione.] Hæc haud dubiè dæmon perfecit, ſpeciebus falſi obiecti in oculos immiſſis, per mediũ aërem iis imbutũ.

QVÆSTIO IX.

Quàm admirandos effectus veteres Magis tribuerint?

IOan. Sabisbenenſis *li. 1. Polycratici ca. 10. Domino,* inquit, *permittente elementa concutiunt, rebus adimunt ſpecies ſuas, ventura plerumq; pronunciant, turbant mentes hominum, immittunt, ſomnia, homineſque violentia duntaxat carminis occidunt &c.*] non eſt omnia colligere animus, nec operæ precium; ſed quæ nunc occurrunt, & præcipua videntur. Ab Aquilone ordiamur; vnde, prophetâ teſte, malum omne panditur. Saxo Grammaticus [a], apud Septentrionales ſcribit, *gigantes Magoſque inauditi generis miracula diuerſis præſtigiis exercuiſſe, & per ſummam ludificandorum oculorum peritiam proprios alienoſque vultus variis rerum imaginibus adumbraſſe, illicibuſque formis veros conſpectus obſcuraſſe.*] Olaus Magnus, de Lappis, Finnis, & Biarmis auctor eſt [b], *quamcunque volunt figuram aſſumere; item quæ in alio gerantur orbe ab amicis vel inimicis, lineæ veſtis pretio, explorare; ventos quoque quos optent nauigantibus vendere.*] Tres Tartarorum hordas, vltra Cazanenſe regnum, incantatio-

a lib. 1. hiſt. Dan.

b lib. 1. c. 1. & l. 3. c. 18.

nibus

nibus supra modum deditas, *iis caligines aliasque tempestates cæli frequenter excitare, hocque modo hostes profligare,* narrat Alexand. Guaguinus [a]. A populis ad singulos si descendamus, occurrunt plurima. Zoroastres ex stellis velut scintillas eliciebat [b], Dositheus olim mira perfecit, sed eum discipulus Simon Magus superauit, de cuius prodigiis egimus iam prius, & breuiter ita Glycas part. 2. *Effecit vt statuæ ambularent, idemque in ignem prosiliens, non tamen vrebatur: in aëra subuolabat: ex lapidibus panes faciebat, alias atque alias in formas migrabat: facies aliquando binas habebat: in columnam conuertebatur: efficiebat, vt ianuæ clausæ suâ sponte aperirentur, vasa domestica sponte moueri ad vsus humanos viderētur; vmbræ ipsum multæ præcederent, quas mortuorum animas esse dicebat. Cum aliquando à Cæsare perquireretur, terrore perculsus, alteri formâ suâ relicta fugit.*] & postea idem de eodem Simone [c]; *habuisse canem alligatum catenæ in domus limine, deuorantem eos, quotquot ad Simonem iniussi adire conarentur. Canis verò Petrū intrare iussit, & humana voce Petrum adesse nunciauit.*] vides diuinæ, quæ in Petro virtuti, Diabolicam vim cessisse, & Cerberum, cui nequibat nocere, adulasse. Quæ de Orpheo & Amphione commenti poëtæ & vi musicæ eorum, ea Magiæ vtriusque nonnulli adscripserunt [d]. Pythagoras femur suum aureum ostentauit; carmine aquilam cicurauit; cum quâ frequens

a in Tartariâ.

b in Clemen. in itinerar. B. Petri: siue Clementi falso ascriptus liber, siue (vt puto) ipsius sed à mala corruptus manu.

c par. 3. Annal.

d Pausa li. 6.

colloquebatur [a]. Numa Pompilius cœnæ opiparæ apparatum, cùm nihil domi obsoniorum habuisset, exhibuit [b]. Baianus Bulgariæ rex, se quoties volebat in lupum, vel in cuiuslibet alterius bestiæ formam mutare cernebatur, interdum faciebat vt à nullo videretur [c]? Ollerus osse incantato, tanquam nauigio, vastissima maria superabat [d]. Ericus rex Gotthorum quocumq; verteret pileum, inde ventum prosperũ eliciebat [e]. Mira quoque de Apollonio refert Philostratus, & de Iuliano Chaldæo Suydas [f]; quem in hac arte & subitò sedandâ vrbis peste Apollonium simul cum Apuleio, coram Domitiano, superasse narrat Anastasius [g]; addit idem, & ex eo Cedrenus, Manethonem magicarum operationum adeò fuisse peritum, vt palam semper præ se contemserit Apollonium Tyanæum. Apuleius ipse, multorũ testimonio magus, de duabus fœminis scribit admiratione dignissima: primum [h] de quadam Cauponâ, regina sagarum (vt scias etiam tum quasdam ab iis hoc titulo honoratas) *Saga*, inquit, *est & diuinipotens, cælum deponere & terram suspendere, fontes durare, montes diluere, manes sublimare, Deos infimare, sidera exstinguere, tartarum ipsum illuminare. Amatorem suum, quod in aliam temerasset, vnico verbo mutauit in feram castorẽ: quod ea bestia captiuitati metuens, se ab insequentibus repræcisione genitalium liberat: vt illi quoque simile, quod venerem habuit in aliam, proueniret. Cau-*

a Plutarc. in Num. & Ammiã.
b Sabell. c. li. 3. Ennead. 2.
c Trithe. in Chron. Hersaugiensi.
d Saxo. li. 3. Daniæ.
e Io. Mag. li. 17. Gott. hist.
f in voce Iulianus.
g q. in S. S. 23.
h lib. 1. de asino aureo.

ponem quoque vicinum, atque ob id æmulum, deformauit in ranam: & nunc senex ille dolium innatans vini sui, aduentores pristinos in fece submissus officiosis ronchis raucus appellat. Alium de foro, quiddam quod aduersus eam locutus esset, in arietem deformauit: & nunc aries ille causas agit. Eadem amatoris sui vxorem, quod in eam dicacule probrum dixerat, iam in sarcinam prægnationis, obsepto vtero & repigrato fœtu, perpetua prægnatione damnauit: &, vt cuncti numerant, octo annorum misella illa, velut elephantem paritura, distenditur.] Postea de Pamphile [a]; *Maga primi nominis, & omnis carminis sepulcralis Magistra creditur, quæ surculis & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnem istam lucem mundi sideralis, imis tartari, & in vetustum chaos submergere nouit. Nam simul quenquam conspexit speciosæ formæ iuuenem, venustate eius capitur, & ilico in eum & oculum & animum detorquet. Minus morigeros & viles fastidiens, in saxa & in pecua, & quoduis animal puncto reformat: alios verò prorsus exstinguit.*] nihil attinet similia ex Luciani Asino describere. Plinius [b], sed irridens, ex Asclepiade; *Aethiopide herba amnes ac stagna siccari coniectu, tactu clausa omnia aperiri. Achimenide coniecta in aciem hostium, trepidare agmina ac terga vertere. Latacen dari solitam à Persarum Rege legatis, vt quocunque venissent omnium rerum copia abundarent.*] De hyænæ partium effectis plurima idem alibi [c]; de variis lapidibus etiam magis incredibile [d], *achatis suffi-*

[a] li.2. de asino aur.

[b] li.16.c.4.

[c] li.28.c.8.

[d] lib.36.c.0.

tu tempestates in Persia auerti, & flumina sisti, si lapis similis sit pelli leoninæ; hyænæ pelli similem, discordialem esse domibus; eum qui vnius coloris, inuictum athletis: eandem vim alectoriæ Milonem expertum &c.] Veniamus ad poëtas. Empedocles apud Laërtium in hanc sententiam valde iactabundus.[a]

Pharmacaque is pellas morbos, leuesque senectam
Percipies, quæ cuncta tibi communico soli:
Compescesq; truces ventorum ritè procellas;
Exorti insanis qui vastant flatibus agros.
Sursum, si libeat, mox flumina pigra ciebis,
Et media induces ex tempestate serenum,
Induces media pluuias æstate salubres,
Et flatus sicca qui perflent omnia messe,
Exstinctūq; hominem nigro reuocabis ab orco.

Et subdit ex Timæi historiis, *Empedoclem, Etesiis aliquando vehementer flantibus, adeò vt fruges corrumperent, excoriari asinos iussisse, factisque vtribus eos collibus & montium verticibus admoueri ad compellendos flatus, cessantibusque ventis, ab euentu rei* κωλυσανέμαν *vocatum esse.*] Vnus iste ex Græcis sufficiat; locupletiores sunt testes Latini, qui hæc vberius & elegantius descripsere.

Virgilius[b]:

Carmina vel cælo possunt deducere lunam:
Carminibus Circe socios mutauit Vlyßis.
Frigidus in pratis cantando rūpitur anguis. &,
Has herbas atque hæc Ponto mihi lecta venena

[a] lib. 8. de vit. phil.

[b] Eclog. 8.

Ipse dedit Mœris, nascuntur plurima Ponto.
His ego sæpe lupum fieri & se condere siluis,
Mœrim, sæpe animas imis excire sepulcris,
Atque satas alio vidi traducere messeis.

a lib. 14. Ouidius in Metamorph.[a] postquam narrauit Vlyssis socios in sues mutatos, de Circes amore & odio in Picum Regem copiosior, inter cætera; de Carmente, seu Canente Pici vxore;

Rara quidem facie, sed rarior arte canendi,
(Vnde Canens dicta est) siluas & saxa mouere,
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore suo, volucresq; vagas retinere solebat.

& paulò post; de ipsa Circe. quæ Pico viso, amore correpta, inquit:

Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modò me noui, si non euanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit: & effigiem nullo cum corpore falsi
Finxit apri, præterque oculos transcurrere regis
Iussit, & in densum trabibus nemus ire videri:

Quem inanem aprum dum Picus equo admisso insequitur, ab ea solus deprehensus, verbis in flagitium inuitatus & carmine malo;

Concipit illa preces, & verba precantia dixit,
Ignotosque Deos ignoto carmine adorat,
Quo solet & niueæ vultum confundere lunæ,
Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
Tunc quoq; cantato densatur carmine cælum,
Et nebulas exhalat humus &c.

Sed cùm ille mæcham castus auersaretur, in furorem versa,

Tum bis ad occasum, bis se conuertit ad ortum,
Ter iuuenem baculo tetigit, tria carmina dixit;

Et ille in auem mutatus, pennas in corpore vidit. Deniq; cum famuli ab malefica vi minisq; adhibitis regem suum reposcerent;

Illa nocens spargit virus, sucosque veneni.
Exiluere loco (dictu mirabile) siluæ,
Ingemuitque solum vicinaque palluit arbor,
Sparsaque sanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides visi mugitus edere raucos,
Et latrare canes, & humus serpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur.
Attonitũ monstris vulgus pauet. illa pauentum
Ora venenata tetigit mirantia virga;
Cuius ab attactu variarum monstra ferarum
In iuuenes veniunt, nulli sua mansit imago.

Et de Medæa, Circes nepte [a].

Illa reluctantem cursu deducere lunam
Nititur, & tenebris abdere solis equos:
Illa refrenat aquas obliquaque flumina sistit,
Illa loco siluas, viuaque saxa mouet:
Per tumulos errat sparsis distincta capillis,
Certaque de tepidis colligit ossa rogis:
Deuouet absentes, simulacraque cerea fingit,
Et miserum tenues in iecur vrget acus.

[a] Epist. Hipsypiles.

Tibullus [b];

Vt mihi verax
Pollicita est magico saga ministerio.
Hanc ego de cœlo ducentem sidera vidi.

[b] li. 1. Eleg. 2.

Fluminis hæc rapidi carmine vertit iter.
Hæc cantu finditq; solum, manesq; sepulchris
Elicit, & tepido deuocat ossa rogo.
Iam ciet infernas magico stridore cateruas,
Iam iubet aspersas lacte referre pedem.
Cùm libet, hæc tristi depellit nubila cælo,
Cùm libet, æstiuo prouocat orbe niues.
Illa tenere malas Medeæ dicitur herbas,
Sola feros Hecates perdomuisse canes.
Hæc mihi composuit cantus queis fallere posses:
Ter cane, ter dictis despue carminibus:
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam,
Non sibi, si in molli viderit esse sinu.
Tu tamen abstineas aliis. nam cætera cernet
Omnia: de me vno sentiet esse nihil.
Quid credam? nempe hæc eadẽ se dixit amores
Cantibus aut herbis soluere posse meos.

[a] Eleg. 8.

Et alibi idem vates;[a]

Num te carminibus, num te pallentibus herbis
Deuouit tacito tempore noctis anus?
Cantus vicinis fruges traducit ab agris,
Cantus & iratæ detinet anguis iter.
Cantus & è curru lunam deducere tentat,
Et faceret, si non æra repulsa sonent.

Propertius lib. 1. Eleg. 12.

Inuidiæ fuimus? num nos Deus obruit? an quæ
Lecta Promethæis diuidit herba iugis?
Non sum ego, qui fueram.

Petronius Arbiter inducit sagam sic gloriantem;

Quicqd in orbe vides, paret mihi. Florida tellus,
Cùm volo, siccatis arescit languida sucis;
Cùm volo fundat aquas, scopulus atq; arida saxa
Indigenas iaculãtur aquas. mihi pontus inerteis
Submittit fluctus, Zephyriq; tacentia ponunt
Ante meos sua flabra pedes. mihi flumina parẽt,
Hircanæq; tigres, & iussi stare dracones.
Quid leuiora loquor? lunæ descendit imago
Carminibus deducta meis: trepidusq; furenteis
Flectere Phœbus equos reuoluto cogitur orbe.
Tantum dicta valent. taurorũ flamma quiescit
Virgineis exstincta sacris; Phœbæaq; Circe
Carminibus magicis socios mutauit Vlyssis.

Nemesianus Bucolicorum scriptor,[a]

Cantauit quod luna timet, quo rũpitur anguis,
Quo currũt scopuli, migrãt sata, vellitur arbor.

[a] Eclo.4.

Et lyræ latinæ princeps de sagis tribus famosissimis[b], de Foliâ,

Quæ sidera excantata voce Thessalâ,
Lunamque cœlo deripit.

[b] Epod. Odc.5.

Et ibidem sic Canidia canit;

Non vsitatis (Vare) potionibus;
O multa fleturum caput,
Ad me recurres: nec vocata mens tua
Marsis redibit vocibus.
Maius parabo, maius infundam tibi
Fastidienti poculum:
Priusq; cœlum sidet inferius mari,
Tellure porrectâ super,
Quàm non amore sic meo flagres, vti
Bitumen atris ignibus.

a Ode. vlt. Et postmodum eadem [a].

Quæ mouere cereas imagines,
Vt ipse nosti curiosus, & polo
Deripere lunam vocibus possum meis,
Possum crematos excitare mortuos,
Desiderique temperare poculum.

Sed omnium accuratissimè, licet, propter grandiloquentiam, & celsum illum spiritum, obscurius M. Lucanus de Erisichto. [b]

b lib. 6.

Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit,
Non fatis adductus, amor, flammisque seueri
Illicitis arsere senes. nec noxia tantum
Pocula proficiunt, aut cum turgentia suco
Frontis amaturæ subducunt pignora fetæ:
Mens hausti nullâ sanie polluta veneni,
Excantata perit, quos non concordia misti
Alligat vlla tori, blandæque potentia formæ;
Traxerunt torti magica vertigine fili.
Cessauere vices rerum, dilataque longâ
Hæsit nocte dies: legi non paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus,
Axibus & rapidis impulsos Iupiter vrgens
Miratur non ire polos, tunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
Et tonat ignaro cœlum Ioue. vocibus iisdem
Humenteis latè nebulas, nimbosque solutis
Excussere comis: ventis cessantibus, æquor
Intumuit, rursus, vetitum sentire procellas,
Conticuit, turbante Noto: puppimque ferenteis
In ventum tumuere sinus. de rupe pependit
Abscissa fixus torrens, amnisque cucurrit,

Non

Non qua pronus erat. Nilum non extulit æstas.
Mæander direxit aquas, Rhodanumq; morantē
Præcipitauit Arar summisso vertice montes
Explicuere iugum. nubes suspexit Olympus.
Solibus & nullis Scyticæ, cùm bruma rigeret,
Dimaduere niues. impulsam sidere Tethyn
Reppulit Hæmonidum defenso littore carmen.
Terra quoq; immoti concussit ponderis axem,
Et medium vergens nisu titubauit in orbem.
Tantæ molis onus percussum voce recessit,
Prospectumq; dedit circumlabentis olympi.
Omne potens animal lethi, genitumque nocere
Et pauet Hæmonias, & mortibus instruit arteis.
Has auidæ tigres, & nobilis ira leonum,
Ore fouent blando: gelidos his explicat orbeis
Inque pruinoso coluber distenditur aruo:
Viperei coeunt, abrupto corpore, nodi,
Humanoq; cadit serpens afflata veneno.

Et mox; *Illis & sidera primum*
Præcipiti deducta polo, Phæbeq; serena
Non aliter diris verborum obsessa venenis
Palluit, & nigris terrenisq; ignibus arsit;
Quàm si fraternâ prohiberet imagine tellus,
Insereretque suas flammis cælestibus vmbras:
Et patitur tantos cantu depressa labores,
Donec suppositas propior despumet in herbas.

Nec minùs eruditè patruus Lucani, pallio clarus & cothurno; reliquiæ Latialis Orchestræ, noster Seneca[a]; [a] Medeæ. v. 752.

Nunc meis vocata sacris noctium sidus veni.
Pessimos induta vultus, fronte non vnâ minax.

Tibi, more gentis, vinculo soluens comam,
Secreta nudo nemora lustraui pede,
Et euocaui nubibus siccis aquas,
Egiq; ad imum maria, & Oceanus graueis
Interius vndas æstibus victis dedit:
Pariterq; mundus lege confusa ætheris,
Et solem & astra vidit; & vetitum mare
Tetigistis vrsæ. temporum flexi viceis.
Aestiua tellus floruit cantu meo:
Messem coacta vidit hybernam Ceres,
Violenta Phasis vertit in fontem vada;
Et Ister, in tot ora diuisus, truceis
Compressit vndas omnibus ripis piger:
Sonuêre fluctus, tonuit insanum mare
Tacente vento. nemoris antiqui domus
Amisit vmbram, vocis imperio meæ.
Die relicto Phœbus in medio stetit,
Hyadesq; nostris cantibus motæ labant.

Apud eundem non minora sibi vendicat Nutrix illa [a]:

Artibus magicis ferè
Coniugia nuptæ precibus admistis ligant,
Vernare iussi frigore in medio nemus,
Missumq; fulmen stare, concussi fretum
Cessante vento, turbidum explicui mare,
Et sicca tellus fontibus patuit nouis,
Habuere motum saxa. discussi foreis.
Vmbræ stetistis. & mea iussi prece
Manes loquuntur, sonuit infernus canis.
Mare, terra, cœlum, Tartarus seruit mihi.
Nox media solem vidit, & noctem dies,

[a] Herc. Oet. ver. 450.

Nihil-

Nihilq; leges ad meos cantus tenent.

Denique, & pueritiæ meæ labor ac studium Claudianus[a];

Namq; mihi magicæ vireis, æuiq; futuri
Præscius ardor inest. Noui, quo Thessala cantu
Eripiat lunare iubar; quid signa sagacis
Aegypti valeant; quâ gens Chaldæa vocatis
Imperet arte Deis. nec me latuere fluentes.
Arboribus suci, funestarumq; potestas
Herbarum, quicquid lethali germine pollens
Caucasus, & Schyticæ vernãt in gramina rupes,
Quas legit Medea ferox, & callida Circe.
Sæpius horrendos Maneis, sacrisq; litaui
Nocturnis Hecaten, & condita funera traxi
Carminibus victura meis: multosque canendo,
Quamuis Parcarum restarent fila, peremi.
Ire vagas quercus, & flamina stare coegi,
Veraque non prono curuaui flumina lapsu
In fontes reditura suos. Neu vana locutam
Me fortasse putes: mutatos cerne penateis.
Dixerat, & niueæ (mirùm) cæpere columnæ
Ditari, subitoq; trabes lucere metallo.

[a] lib. 2. in Ruffin.

Tam multa, tã magna sibi hæc vanitas vendicat: quædã falso, quædã verè. Sed quæ falsò; quæ verè, nunc nobis, quoniam alii id omisêre, discutiendum est. rem totam certâ methodo ad sua capita reducemus: illud semper memoria reuoluentes, *quicquid dæmon potest, id per eum, ex pacto, Magos posse: nihilque sic posse Magos, quod nequeat dæmon.*

QVÆSTIO X.

Quid possint Magi circa ordinem naturæ & leges vniuersi?

A

NAturam sibi parere, & legibus cunctis vniuersi superiorem se (vt legistis) magica gloriatur:

Mare, cœlum, terra, Tartarus seruit mihi:
Nihilq; leges ad meos cantus tenent.

Falsum hoc imprimis, & soli Deo omnipotenti reseruatum. Naturæ ordinem mutare nequit, nisi auctor naturæ: nec leges vniuersi refigere; nisi qui fixit. scitum & ratum est hoc Theologorum decretum, nec motu locali (quæ actio est immediata dæmonis) nec applicatione agentium & patientium per alteratio nem, corruptionem, generationemué (quæ sunt eius actiones mediatæ) posse quidquam quod naturam superet, & proinde, nec id, quo mutetur ordo, seu lex vniuersi: Sic D. Augustinus & D. Thomas [a], probatur à Scholasticis auctoritate Apostoli [b]. *Non subiecit Deus Angelis orbem terræ futurum.* vt interpretati D. Chrys. Theophilac. D. Thom. & Sasbaut. non malè, quanquā reuera verba illa de mundo nouo seu Ecclesia potiùs agant, cuius caput est Christus, & de quo non semel Prophetæ [c]. Meliùs probant ratione, quia pars non potest plus toto. Ex hoc axiomate inferuntur multa particularia.

[a] D. Aug. l. 3. de Tri. D. Thom. li. 3. cont. gent. cap. 108. & q. 16. de malo. ar. 8. quos sequitur Vict. n. 35.
[b] ad Heb. 2. v. 5
[c] Es 9. v. 6. & c. 65. v. 17. & Ps. 102. v. 19. hoc est ipsis hominibus, qui omnes saltem post iudicii diē credituri, sic Photius. Primas. Ans. & Haym.

Primò non posse Magos dæmonis opera producere immediatè vllam formam substantialem, vel accidẽtalem. quia naturæ lex est, vt corporeum subiectum nequeat à re incorporea immediatè alterari : diabolus autẽ est incorporeus, formæ autem illæ ex potentia rei corporeæ sunt educendæ. hinc sequitur non posse diabolum immediatè vllam qualitatem corpoream & permanentem imprimere, v. g. calorem , frigus , albedinem, &c[a].

II. Non possunt aliquid creare, propriè loquendo, siue ex nihilo. quia causę naturalis actiuitas non extenditur in id quod nihil est; hoc enim est virtutis infinitæ.

[a] D. Aug. d. li. 3. c. 8. & communiter Theolog.

III. Nec ex qualibet re naturali possunt facere quamlibet. quia nequeunt immediatè formam introducere, vt autem eam mediatè introducant, necessarium est aptas dispositiones præcedere: nulla verò res est capax cunctarum dispositionum , quæ ad omnes formas requisitæ sunt. Hinc etiam fit, vt nequeant, quouis instrumento vel causâ, quemlibet effectum gignere : tum quia pendent à pacto inito, quod certa præscribit media: tũ quod, cùm non agant immediatè, causa vel instrumẽtum debet idoneam proportionem cum effectu habere.

IV. Nequeunt formas substantiales (vt dixi) sine præuiis alterationib. ac dispositionibus producere. Nec etiã id ipsum possunt

facere in instanti; (quia mutatio per creaturas nulla fit, nisi in tempore) nec etiam possunt quantumlibet paruo aut æquali tempore, quicquid volunt perficere: nam naturaliter ad vnam rem plus, ad aliam minùs moræ requiritur, secundum plures aut perfectiores vnius quam alterius dispositiones.

V. Præsupposita sententia Aristotelis & sequacium; quæ in Lycæo Peripatetico, & scholis Theologorum receptior est; non poterunt vacuum in rerum naturam inducere; nec infinitum vllum actu; nec à priuatione ad habitum regredi; nec ordinem, qui est inter formas ac dispositiones rerum naturalium inducendo, extremas prætermissis mediis, vel posteriores ante priores immutare aut peruertere; nec corpus de extremo ad extremum transferre, non transmisso medio; nec corpus longè à se distans localiter mouere, quia necesse est vt mouens ac motum simul sint in loco (alioquin sequeretur etiam posse mouere corpus per vacuum, & per quantamlibet intercapedinem) nec in instanti vel quantalibet celeritate corpus mouere aut transferre. quia vis eorum motiua certis est finibus limitata. Quare intelligendũ sanè: quod Tertullianus scripsit [a]; *dæmones momentò esse vbique*.] Item; *totum orbem illis vnum esse locum.*] Nam impropriè totus orbis vnus illis locus est, cùm constet sic v. g. eos esse in Oriente, vt simul

B

[a] Apol. c. 22.

tunc

tunc non ſint in Occidente. ſiue enim per ſubſtantiam ſuam ſint in loco (quod probabilius) ſiue per virtutis applicationem (vt multi volunt) adæquatus eorum & proprius loc⁹, omnium iudicio, certum habet & limitatum ambitum, vel virtuti vel ſubſtantiæ proportiōnatum; & vbique eſſe, omnia implere eſt, quod ſolius Dei proprium. Momentum etiam vſurpauit pro celeri adeò motu, vt ab hominibus vix queat percipi.

VI. Ex eo quod dictum eſt, non poſſe tollere connexionem & ſubordinationem partium vniuerſi; ſequitur etiam, non poſſe tollere earum conſeruationem : quæ eſt ordinis & connexionis illius cauſa finiſque. hinc porro ſequuntur, quæ de cœlorum motu & elementorum translatione ſequenti quęſtione dicentur : ſequitur etiam non poſſe impedire proximè & directè (ſicut faciebat Deus, quando in tam variis ac enormibus ſuppliciis Martyres ſeruabat illæſos [a]) nō poſſe (inquam) ſic impedire actionem agentis naturalis, quod habet omnia ad agendum requiſita : ſed duntaxat id poſſe indirectè & mediante aliquo artificio aut medicina, ſicut faciunt homines. videlicet primò adhibita contraria cauſa, quæ alterius cauſæ vim exeri impediat. v.g. ſi mantile de mollib⁹ lapidum filis ex Caryſto petitis, & inſtar telæ contextis, in flammam coniiceretur, id non modò non amburcretur, ſed ſplendi-

[a] Angles in 2. q. vnic. de dæmon. a. 4 dub. 1. diffic. 5.

dius,

dius, nitidiusque exiret[a]: item si adamãtem admoueas, impedietur magnes ne ferrum attrahat[b]. Sic fortè diabolus gentiles decepit, quando fecit ne flamma exureret capillos Iuli[c], aut Seruii Tullii, aut L. Marcii, aut tunicam serui Anagnini. potest tamen & alia prodigii tam celebris causa reddi. Nempe hos ignes ex illo flammæ genere fuisse; quem vulgò vocant Ignem Fatuum: cuius origo hæc à Philosophis traditur. Exhalationes ab aere frigido, & nimis condensato, propè nos detineri; postea, per vehementem quarundam exhalationum inuicem succedentium compulsationem, calefieri & inflammari; diuersos quoque colores & figuras recipere, prout vapor crassior & subtilior fuerit, & prout diuersimodè fuerit configuratus, rubram apparere vel nigram flammam in materia crassiore, candidiorem & clariorem in subtiliore, & cæteram figuræ varietatem ex lucis reflexione repræsentare. Apparent etiam huiusmodi phantasmata (Galli vocant *des Aduis*, Germani *Stallichten*) vel inter equorum aures, vel supra verticem hominum vino, irâ, vel aliâ ex causâ efferuescentium; item iuxta sepulchra, bustuaria, vel patibula; quoniam ex corporibus viscosæ exeunt exhalationes, quæ, sicut dictum, motu illo inflammantur. præcedere vel subsequi viatorem putantur, quia progressu citatiore homo aërem commouet; idcirco si coneris apprehendere,

a Plutar. lib. de defectu oraculor.
b Plin. lib. 37. ca. 4. & D. Aug. li. 21. de ciui. Dei. c. 4.
c vide Virgil. Æneid 2. Liuium lib. 1. Plinium lib. 2. ca. 107. Obsequẽtem & Prodig.

diffu-

diffugere videntur, ab aëre pulsæ. Legi nuperum scriptorem Iurisconsultum [a] qui censet hæc omnia dæmonum esse ludibria, & his ignibus malum genium insitum esse. *cur enim alioqui homines sic* (ait) *pelliciunt in stagnorum fluminumq́; voragines ac præcipitia?* non illa (mi homo) pelliciunt; sed fit, quia nocturnum silentium, & flammæ nouitas ignaris causæ metum ac consternationem inducunt, & faciunt à via aberrare, & sic in malum aliquod ruere, præsertim in flumina vel stagna. Natura enim suâ hi ignes (vt flammæ, quas Æthna eructat, in fretum feruntur) etiam voluuntur versus aquas (*vt recte Leloyher. obseruauit li. 1. de spectr. ca. 5.*) ideò qui perturbati seu consternati vel ducti curiositate hos sequuntur, sæpe submersionis periculum subeunt. Si qua coactio extrinseca ad sequendum quandoque deprehendatur; illa certè naturalis nō est, sed à dæmone. Nam non nego quandoque posse fieri, vt his se flammis dæmon adiungat. sed cùm naturalem causam flammarum teneamus, haud arbitror cum plebecula ad prodigiosas causas confugiendum. Cur verò his non vstulentur equorum aures, vel hominum capita, causam putarim; quod ex sententia veterum philosophorum [b], ignis duo sunt genera (seu partes potius) flamma & pruna: prunęque proprium sit, vrere ac nō lucere; flammæ verò, lucere & vrere, quando perfecta est flamma; quando verò imper-

[a] lib. de Demonolat. c. 3.

[b] Galeni l. 4. de simplic. medicam. facultat. Platonis in Timæo & ipsius Timęi Locri.

fecta (vt de qua agimus) tūc tantum possit lu-
cere, vim vrendi non habeat. Et nomen satis
indicat, hunc non verum esse aut perfectum
ignem, sed quid igni simile, sicut caprificus,
& ficus fatua non vera est ficus, sed degene-
rans quid & ficui simile. Confirmat, quod D
narrant [a] ad aquas Scātias flammā exire, quæ
inualida sit quando transit, nec longè
in alia materia queat durare: & super hunc
igneum fontem, quæ illum contegit, fraxi-
nus æternum virere cernitur: quod non fo-
ret, si hæc flamma vera perfectaq; foret. Talis
etiam albus ille ignis, qui post tempestatem
nautis apparet, & super malū nauiumq; arma
mēta sidens, nihil adurit; Gentilib Dioscuro-
rū seu Castorū alba stella, nobis *S. Telmus* dici
tur [b]. Videte nūc insignē mathæologi Luthe
ri Meteorologiam. *comment. in c. 9. Gen. fol. 146.*
de iride disputans, non contentus Iridē cum
Halone vel Corona confudisse. subdit; *Ego
non dubito saltantes capras, volantes dracones, lan-
ceas, & similia esse effectus malorum spirituum in
aere sic ludentium, vt aut terreant, aut decipiant
homines: gentes flammas in nauibus apparentes iu-
dicarunt Castorem & Pollucem esse. Et apparet ali-
quando luna super aures equorum. Hæc omnia cer-
tum est esse ludibria dæmonū in aere.*] Sic ille, *per-
certum est*, & *non dubito*; nullâ redditâ ratione
philosophiam euertit; eodem iure, quo fidē;
vt in Deum, sic in naturā ius sibi vsurpans. *Lu-
nam* vocat illas, quas dixi flammulas: aut si

[a] Plinius d. c. 107.

[b] vide quę dixi comment. in Herc. Fur. v. 14.

lunam

lunam vidit equorum auribus insidentem; vidit, quando lunaticus. Et tamen hanc censet *esse vnam firmam & certissimam* (verba eius sunt) *demonstrationem, quòd omnes illæ impressiones, vt vocant, sint opera Dei, vel etiam dæmonũ.* Iris, & cometa quidem, secũdum illum, Dei; cætera dæmonum. Gaudeant tali Doctore, qui amant desipere. Quod verò legimus de erraticis flammarum globis humanam edentibus vocem, & de resecto cadaueris cum humero costisq; brachio dextro, in vsum luminis nocturni; cuius extremi digiti flammâ sulphureâ ac violaceâ tantisper arserunt, dũ striges venenum malũ totum dormienti infudissent, idq; quod constituerant totum perfecissent, demum flammâ extincta tam integros illibatosq; mãsisse digitos, quàm si lumini fomitem nullum antè præbuissent; quod Magas, quoties volũt, facere Remigius [a] asseuerat; id omne idem rectè ad dæmonis technas retulit. Cæterum quod Cl. Claudianus [b] canit in Æthnæ cacumine niues illæsas permanere, quia vastum illud incendium *scit niuib. seruare fidem* : & *lambit contiguas innoxia flamma pruinas*, hoc non est fabulosum (suffragantur enim historici philosophiq; [c]) sed est abditum naturæ secretum, fortè, an quòd flamma nimis violenta ꝓpulsione eiecta, minùs actiuitatis habet in circumiacentia, quæ tã obiter attingit? quod si verum est, pertinet ad posteriorem actiuitatis impediendæ mo-

[a] d. c. 3.

[b] de raptu Proserp.

[c] Strabo, Solinus, Plinius & Seneca.

dum. Alter enim modus huius impedimenti fit per aëris interiecti celerem ac violentum motum; quo impeditur actio naturalis, ne se in obiectum insinuet. sicut solemus moto aëre fumum, ne noceat oculis, abigere. sicut etiam diabolus effecit; ne difflueret aqua, quam Tuscia Vestalis cribro portabat [a]. Sic flammam iniectam atri dæmonis spectrum impediuit; ne Iouis Apameni fanum absumeret, donec diuino miraculo aquæ benedictæ aspersio dæmonem abegit [b].

a Valerius Max. li. 8. Tert. Apolo. c. 22. Minucius in Octauio, D. August l. 10. de ciuit. Dei c. 16.

b Theodore. lib. 5. Hist. Eccles. ca. 21.

Sic ad Medeæ incantationes taurorum flammiuomorum halitum innocuum factũ poetæ canunt. Semper enim Dei miracula diabolus conatur simulare. Scit sanctos *per fidem* (vt ait Apost.) *impetum ignis exstinxisse*; Heb. 11. v. 34. vt fecerunt tres pueri Hebræi *Dan. 3.* vt fecit B. Frãciscus de Paulla, aliique. vno contentus ero exemplo; in quo, cum fide, meritum quoque religiosæ seu cæcæ obedientiæ resplendet. Scardeonius ita scribit: *Accidit aliquando fortè fortuna, vt præpositus quidam prædicatorum D. August. illic apud hos* (Iesuatos D. Columbini sectatores) *ad prandium inuitatus accumberet: qui amotis epulis, semotisque arbitris, dataque loquẽdi venià, cœpit de Dominicæ professionis merito copiosè admodùm, arroganterq; dissèrere; tacitè exprobrans eis, quod professionẽ trium votorum, cùm inter cœnobitas connumerarentur, publicè, palamq; cum cæteris monachis solita nõ profiterentur forma. Ad id Iesuitarum præpositus*

homo

homo idiota sanè, sed prudens & dilectus Deo, arguté respondit: Vis (inquit) *Pater, quoniam in hos sermones incidimus; vtrum vnus ex nostris fratribus, ita simplici quodam modo Deo oblatus; an comes iste tuus, publicè tria vota professus, superiori suo obedientiam exhibeat sinceriorem? Annuit ille ignarus quidem, libens. Tum Iesuita ad hunc nostrum Marcum quamprimùm conuersus, qui ibi fortè accumbentibus ministrabat, ait: Marce frater, hi sodales nostri frigent in virtute sanctæ obedientiæ, adferas huc eis citò è coquina nudis manibus ardentes prunas, vt confestim calefiant. At ille haud cunctabundus (vt erat ad obedientiam promptus) nihil fore credens, quod fieri non posset, si sub obedientiæ præcepto mandaretur; festinus nihil hæsitans à coquina ad mensam ardentes prunas quamplurimas ambabus manib. iunctis, absque vllo detrimento aut læsione sui portauit, vtrique eas porrigens ad frigus tollendum: quas iterùm, iubente præposito, cunctis admirantibus, ad locum vnde detulerat deportauit. Hinc præpositus ille Dominicus vltra modum obstupefactus comitem suum intuetur, quasi idem esset illi ilicò præcepturus. At ille cognita re nihil cunctãdum ratus, quamprimum in hæc verba prorupit: Pater Reuerende, apagete, ne me iubeas tentare Deũ. adferam, si voles, ignem, prout soleo, testula non manib. At illi admirabundi ob tantum miraculum, hinc taciti intra se stupebant: hinc repentino comitis responso delectati se mutuò inspiciẽtes subriserunt.*] Subrideat fortè & aliquis Iesuitarum hostis hæc legens. at Scardeonius Iesuita non fuit,

quin & Iesuitarum tenuem admodũ cognitionem habebat, qui tum recens Patauium aduenerant. ille namque nos vocat *Sacerdotes nominis* Iesu *lib.2. classe 5. fol.95.* Iesuitas autem in prædictâ narratione *d. lib.2. classe 6. fol. 113.* vocat eos, qui propriè *Iesuati* nominantur, illi auctorem ordinis habent B. Ioannem Columbinum, & ferè ad vnum laici sunt: nos auctorem habemus ordinis nostri B. Ignatium Loiolam, & in singulis domib. multos Sacerdotes. illi ab Vrbano V. *Papa*, anno 1369. confirmati fuere; nos primum à Paulo III. post annum 1540. illi *Iesuati S. Hieronymi*, nos *clerici Societatis Iesu* sumus vocati, de illis lege Paulum Morigiam *lib. de orig. religionum. c. 33. & 35.* de nobis vitam P. Ignatii Loiolæ à Patre Petro Ribadeneyrâ, & P. Petro Maffeio accuratè descriptam. Errauit ergo Scardeonius in nomine, vt & cæteri; qui Iesuitas cum Iesuatis confundunt. Et ex hoc errore Bartolom. Fumus *in Armill. aurea verb. religio num.4.* satis inconsideratè negat Iesuitas propriè religiosos esse, & auctorem laudat Abba. *in rub. de regular. nu.3.* qui tamen duntaxat scribit, eos non propriè dici regulares: q; & ipsum falsum. nã Iesuitæ vtrumque sunt. Regulares, quia regulã certã profitentes clerici sunt, religiosi, q'a tria vota solemnia emittunt. Verum Abbas errabat in facto: & Fumus imperitè Abbatis sententiam excerpsit. ambo aũt de Iesuatis prædictis loquebã-

tur. nam Abbatis tempore de Iesuitis nulla dũ erat cogitatio: libri sunt corrigendi Abbatis, Fumi, Scardeonii; & (miror) id ab iis, qui nuperis editionib. præfuerunt, non animaduersum. Venia plane dign⁹ Fumus, si ante Soc. Iesu institutã scripsit. Veniâ indignus Bale⁹ hæret. Anglus *in bib. scriptorũ Britanniæ*, q̃ nos fingit, additis (vt illi solemne) fabellis, Theatinos esse, & Venetiis primum à Paulo Caraffâ qui postea Paulus IV institutos. Minùs tamẽ mirandum, Anglo Caluin. nomen nostrum ignotũ fuisse; sed planè miranda malignitas, & stupor Paris. aduocati, Papyrii Massoni; qui cum in nostra societate non paucis annis vixisset; vt rabula fori fieret, eam deserens maledicentiæ quasi tyrocinium fecit, in nomine nostro insectando. nam in Pauli IV. Pontificis vitæ rapsodiis scribit, nos in Hispania *Ignatianos*; Nolę in Campiana *Iesuinos* vocari, & sic ipse appellat. cur? ne nouisse videatur, & vt apostasiã tegat. malè nouerat, à quib. tam malè, tam malo exemplo defecit. Si tam parũ illi noti; vnde aut quâ in intima se arcana cordis iste cordium & renum scrutator penetrauit, vt nihil vereatur affirmare; eos sibi solos videri societatem cũ Iesu contraxisse: & in eo nimiũ sapientes esse quod se putent cœlo vel ipsi quandoque imperaturos? Qui cordis eorum tã penita perspexerat arcana, quo potuit pacto nomen ignorasse? si nec nomen nouerat, non

potuit se in hæc latibula profunda cordis penetrasse. Teneo te Spiritus apostatice. Brutiorum brutus iste mos est, vt quos flagitiosè deseruerunt, quia disciplinam non ferebant: illos infrunito ore, & linguâ virulenta conẽtur proscindere, ne non meritò transfugisse videantur. At rem redeo, à diuerticulo, in quod me Scardeonius pertraxerat.

QVÆSTIO XI.

Quæ magorum potestas in orbes cœlestes, sidera & elementa?

FErendi sunt Empedocles, Sosiphanes, Apollonius, Virgilius & alii poëtæ, vt quæstione præcedente docui, plus nimiùm Magis tribuentes: ferendi, quia gentiles. sed quis ferat hominem Christianum, & qui Catholicus amat audire, *in Parabata vincto*, sine ca nentem?

Verba vel alto errantia cœlo
Sistere sidera; verba potentem
Noctis possunt ducere lunam.

quod ethnicum est, stolidum est, & merè fabulosum.

Primò nec cœli, nec siderum motum sistere, vel eorum statos cursus retroagere magicen posse: hoc enim foret vniuersi ordinem turbare. Hinc verò concidit fabula veterum, de lunę detractione; non magis consentanea

rationi, quàm recentior nostris temporibus ridicula populi cuiusdam opinio, arbitrantis lunam ab asino epotam, quia pecus Arcadicum de flumine biberat, in quo noctu lunæ facies, vt fit, lucentis reddebatur cum biberet; eoque recedente subitâ nube luna velata videri desiisset: ideò miserum Sileni vectorem in carcerem coniecere, in eculeum egêre, & aluo rescissa, vt lunam mundo redderet, sæuissimè exenterarunt [a]. conclusionem nostram D. Augustin. confirmat [b]. Veteris fabulæ origo nata ex ignoratione caussæ, quur luna naturaliter deliquium luminis patiatur, teste Plutarcho [c], & veteri quodam poëta, cuius fragmentum, vt à Turnebo [d] accepimus, dignissimum est, quod pluribus locis legatur.

Sed tamen incuruus per pondera terrea nitens
Dicam quur fesso liuescat circulus orbe,
Purpureumq́ iubar niuei cur tabeat oris.
Non illã, vt populi credunt, nigrantibus antris
Infernas vlulans mulier prædira sub vmbras
Detrahit altiuago è speculo, nec carmine victa,
Vel rore Stygias *
Vincibilemq́ petit clamorem, quippe per æthrã,
Quà citimus limes dispescit turbida puris,
Inuiolata meat: sed vasto corpori tellus,
Quæ medium tenet ima polũ, dũ lumina fratris
Detinet vmbriferis metis, tum sidere casso
Pallescit teres vmbra rotæ, dum transeat axem.
Aggerei velox tumuli, speculoq́ rosanti

[a] Narrat Viues cõment. in li. 10. de ciui. Dei, c. 4.
[b] d. c. 4.
[c] li. de pręcept. connubial.
[d] li. 19. aduersar. c. 3.

Fraternas reparet per cœlum libera flammas.

Addit postea multa disertissimè, quibus hanc sententiam confirmat. ibi legere poterit, quem capit priscorum poëtarum lectio.

Secundò nequeunt integrum elementum de loco suo naturali in alium transferre; nec partes, quibus integratur mundus, tollere vel suo mouere loco ratio est eadē quæ præcedentis conclusionis, estque sententia cōmunis Theologorum, atque hoc voluit Firmilianus ad D. Cyprianum scribens. Terræ motus tamen possunt efficere; nempe immisso quopiam vehementi spiritu in cauernas terræ, vel vehementer agitato aëre, qui in terræ visceribus est inclusus. Non id poëtæ tantum asseruerunt, ventis Magos imperare: sed & Philostratus, dum scribit Apollonium apud Brachmanas duo dolia vidisse; quib. apertis, imbres & venti erumpebant, clausis serenitas & trāquillitas aëris redibat. Sopater quoq; Philosophus affectus vltimo supplicio fuit, qđ accusaretur carmine magico ventos vinxisse, ne annona Byzantium inueheretur [a]. De Empedocle, & Rege, cui cognomen *Pileus ventosus*, iam diximus.

[a] Eunapius de vitis Philoso. & Suidas.

Tertiò, quod huic affine est, possunt Magi tempestates sedare, possunt excitare fulgura, & tonitrua, grandines, & imbres, & similia Meteorologica ciere, & in agros quos volunt immittere. Irrisit hoc olim Seneca Philosophus [b] ita scribens; *Illud incredibile Cleonis*

[b] lib. 4. natur. quæst.

fuisse

fuisse publicè propositos χαλαζοφύλακας, speculatores futuræ grandinis. Hi cùm signum dedissent, adesse iam grandinem, quid exspectas, vt homines ad penulas discurrerent, aut ad storeas? Imo pro se quisque, alius agnum immolabat, alius pullum: protinus illæ nubes aliò declinabant, cùm aliquid gustassent sanguinis. Hoc rides? accipe quod rideas magis. si quis nec agnum, pullumue habebat, quod sine damno fieri poterat, manus sibi adferebat. &, ne tu auidas aut crudeleis existimes nubeis, digitũ suum benè acuto graphio pungebat, & hoc sanguine litabat. Nec minus ab huius agello grando se auertebat; quàm ab illo, in quo maioribus hostijs exorata erat. Rationem huius rei quidam quærunt. Alteri, vt homines sapientissimos decet, negant posse fieri, vt cum grandine aliquis paciscatur, & tempestates munusculis redimat, quamuis munera & Deos vincant. Alteri suspicari ipsos aiunt, esse in ipso sanguine vim quandam potentem auertendæ nubis ac repellendæ. Sed quomodo in tam exiguo sanguine potest esse vis tanta, vt in altum penetret, & illam sentiant nubes? Quantò expeditius erat dicere; mendacium & fabula est? At Cleonæ iudicia reddebant in illos, quibus delegata erat cura prouidendæ tempestatis, quòd negligentia eorum vineæ vapulassent, aut segetes procidissent. Et apud nos in XII. tabulis cauetur. NE QVIS alienos FRVCTVS EXCANTASSIT. Rudis adhuc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus, & repelli: quorum nihil posse fieri, tam palam est, vt huius rei causa nullius philosophi scola

la

la intranda sit.] quâm fortiter asserit, quod ignorabat? aërem verberat, ipse falsas comminiscens causas, quas refutet: nihil horum dicturus, si hæc pacto cum dæmone fieri sciuisset. Audierunt hoc & legêre sæpius recentiores illi, qui negant tam Catholici[a], quàm hæretici[b]. quorum potissimæ rationes sunt, ab homine nec vnam aquæ guttulam gigni posse. quasi verò dicamus, solum hominem suis ista viribus perficere: sed id dęmoni ascribimus ex pactis conuentis operanti. Addunt nos impiè dæmoni ascribere; cùm in S.S. pruinæ, grandinis, pluuiæ & similium origo ascribatur Deo. Quod non ignorabamus; vt nec illud, plurima passim in S.S. tribui Deo, quæ tamen constat humanas vires non superare; vt percutere, occidere, sanare[c]. Sed nimirum, Deus hæc omnia facit, vt causa efficiens principalis, independens, & vniuersalis; creaturæ verò, vt causæ efficientes, particulares, dependẽtes, ac minus principales. Vlricus Molitor *in Dialogo Sigismundi Austriaci*, paululum deflectit ab aliorum errore, & ingeniosè comminiscitur, diabolum quidem non posse aërem turbare, grandinare, &c. cùm vult, nihil tamen adfert ad probandum, cur id nequeat: sed quod quando futuram præuidet tempestatem; tunc sagas impellere ad faciendum ea, quæ procurandæ tempestati facere consueuerunt, & iis persuadere rebus seu factis illis

a Calcagninus Ponzinibiusq;.
b Vierus medicus, & Godelmannus iurista.

c Deut. 32. v. 39. 1. Reg 2. v. 6. cum simil.

hanc vim concitandæ procellæ ineſſe. non nego, poſſe id aliquando contingere: ſed vt plurimum aliter fieri contendo. Nam ſagæ vnanimiter confitentur, ſe quandocunque lubet hæc poſſe perficere: & id confirmat experientia, quoties à iudicib. vel inuitæ coguntur: ſequitur enim effectus. dæmon ergo id ex pacto condicto ad ſignum concurrens perficit. Fallitur etiam Molitor, nimis ieiunè & frigidè hîc & toto libello diſputans; dũ probat, ſine Dei permiſſione hoc dæmonem non poſſe. quis vnquam Catholicorum hoc aſſeruit? omnes clamamus, permiſſionem Dei neceſſariam eſſe; at contendimus Deo permittente, & cauſis naturalib. fortioribus non impedientibus, dæmonem id, quando vult, poſſe, licet alias tum tempeſtas nulla naturaliter fuerit oritura. Scio; *Burchardus lib. 19. Decret. tit. de arte magica. v. credidiſti vnquã*, idem negauit, & cenſuit magos id credentes eſſe ſuperſtitioſos. ſuperſtitioſi ſunt, quia magi: item ſi credant ſe hæc etiam non permittente Deo poſſe; imò & hæretici tum forent, ex hoc capite. Sed rectè ſentiunt, ſi ſuppoſita Dei permiſſione, vi pacti, ſe id per dæmonem poſſe facere arbitrantur. Et hæc omnino ſequenda, quæ eſt communis ſententia Theologorum, & Iuriſconſultorum [a]. probatur Primò, ex S.S. Nam ibi Satanas facit ignem de cœlo decidere & abſumere ſeruos ac pecus Iobi; excitat quoq; ventum

[a] quos citat Binsfeld. q. 4. in l. 4. C. de malefi. & mathe.

Iob. 1. verſ. 16. & v. 19.

vehementem, qui filios ac filias conuiuantes ruina oppressit: quæ diabolum mebi fecisse patres orthodoxi docent [a]. Deinde grandinem, qua Ægytii puniti, expresse S.S. dicit per malos angelos immissam [b]. Tertiò se offerunt quatuor angeli stantes super terræ angulos, ventorum flatus impedituri, & sic damna viuentibus illaturi maxima [c]: quos esse genios alastores plerique Sanctorum censuerunt [d]. Denique cur ab Apostolo toties vocantur dæmones, principes aëris huius? potissimum propter magnam in aërem potestatem. Hoc confirmat non modò lex vetus XII. tabularum, quas eo nomine laudant Plinius & diuus Augustinus [e]; sed & Imperatoriæ, & Pontificiæ sanctiones [f]. Cõfirmant & ii quos citaui Patres omnes, Clemens, Hieronymus, Augustinus, Andreas, Strabus, Diuus Thomas & alii preterea complures, *vt Orig. lib. 8. cont. Cels. Ioann. Salisberiens. lib. 1. cap. 10. Henr. Theutonicus, quem sequitur Cantipratensis lib. 2. cap. 57. p. 29.* Quartò probatur historiis & exemplis. de ventis & tempestate sedata à Magis tẽpore Xerxis, testis est Herodotus [g]. De Finnis & Lapponibus sic scribit Olaus [h]; *olim mercatoribus ventos venales exhibebant, tres nodos Magica arte sacratos offerentes, quorum primo soluto placidos ventos, secundo vehementiores, tertio vehementissimos sint habituri.*] Olim Aristæus docuit incolas Cycladum certis ritibus ac hostiis D

a Iob. 1. v. 16. & v. 19
b And. Cæsariens. in c 13. Apoc. v. 13. D. Thom. & alii in Iob. 1. v. 19.
c Apoc. 7. v. 1.
d D. Clemens li. 4. recognit. D. Hier. li. 7. in Esai. D. August. lib. 5. contra Iulia. cap. 3. Strabus in Apoc.
e Plin. lib. 28. Nat. hist. c. 2. & lib. 30. c. 1. & D. Aug. li. 8 de ciu. Dei, c. 19.
f l. multi. 6. C. de male fic. ca. nec mirum. 26 q. 5. & bulla Innocẽtii 8. cont. maleficos.
g lib. 7.
h lib. 3. c. 16.

Etesias æstiuo tempore elicere, & sic suaui frigore squallorem & sterilitatem ab agris arcere [a]: de pluuiis cœlo deuocatis per Magos, plena sunt veterum monumenta [b]. Pluuiam etiam Cianitæ Indi ridiculo ritu sic procurant, vt in Epistolis Peruanis nostrorum, anni 1590. & 1591 narratum, his verbis excerpsit Gaspar Spitillus: *Quando pluuia indigent, Magus quispiam magna vocis contentione & acceleratione clamat, vt omnes ad montem concedant: quo postquam peruenerunt, vt quilibet consueto more à cibis abstineat. Est autem eorum hoc ieiunium, vt à sale, pipere, cibis coctis contineant: quod vbi factum est, voce intensa & clamore summo stellas inuocant, aquamque precantur, & ad terras, castellumque paganum sese vertunt, potionem quandam manibus tenent, quam vbi nobilis alicuius adolescentulæ manu porrectam ebiberint; ita à sensibus abducuntur, mentisque impotes fiunt; vt mortui videantur: sed vbi in se redierint, mel, aqua & maizo miscent, quibus permixtis nubes aspergunt. Die sequenti nobilem aliquem, aut conspicuum & venerandum quempiam senem in lectum deponunt, subiecto lento igne, atque vbi sudare cœperit, sudorem vase excipit Magus, anserino sanguini admiscet atque ex radice expressæ aquæ rursùm in aëra iactat, nubes vt tingat; rogat, per sudorem sanguinem, & aquam, vt desideratam pluuiam largiantur. Quod si casu eo die quo sunt superstitiosi pluat, gratias agunt stellis, magumque*

a Victorius lib. 19. variar. lect. c. 21.

b Pausan. in Arcadio. Dion. Cassius li. 56. Xiphilin. in Antonino.

multis muneribus ornatum offerunt.] Tanto nimirum Diabolus faciliùs ſtat pacto, quando pluuia vel grando in perniciem aliorum depoſcitur, vt vix vnquam fallat; quam quando in commune bonum, quod hi poſcunt Indi, quos vtplurimum ludificatur: cum tamen non minus eorum Magi, quàm noſtri ſortiarii vi pacti operentur.

Nemini porrò videri debet mirum de aqua; cum Pauſanias ſcribat, è lignis nullo admotis igne puriſſimam flammam Hippæpis ſolitam barbarico carmine educi. Recentiora exempla. Admiratione dignum eſt, quod de ritu noſtrarum ſtrigum tradit Remigius *lib. 1. dæmonolatr. cap. 25.* his verbis; *Hoc certè memini teſtatum ſpontanea & libera aſſertione plus minus ducentorum hominum, qui me duũuiro damnante incendio crimen ſortilegij luerunt: ſtatis certisque diebus ſolitos ſe conuenire gregatim ad ripam vel ſtagni vel riuuli alicuius, maximeque ſi quis eſſet, quem ſolitudo à prætereuntium oculis ſepoſitum haberet, atque illic aquas, accepta à dæmone virga, tantiſper diuerberare, dum vapores fumoſque abunde excitarent, quibuſcum vna ſublimes efferrentur. Illud deinde, quod ſic eſſet excitatum, ſe in nubes denſas ac caliginoſas induere, quod poſtquam vna cum dæmonibus ei eſſent inuoluti, agerent pellerentque qua erat libitum, ac tandem multa præcipitatũ grandine in terras decuterent.*] Hîc nullam puto deceptionem aliam intercedere, quàm quod diuerberatione ſua ſe

putant vapores illos excitare: hoc dæmon facit; & ſtriges effert per aërem in ipſis nubib. & ne præfocentur præbet remedia. Si per nubes feruntur, an negandum, illas, dæmone deſerente, ex nubibus in terram decidere poſſe? ſed de hoc poſtea. Remigius addit ſolitas aliquando priuſquam ſic vndam diuerberent, in eam immittere ollam fictilem, cui aliquid arcanum dæmon incluſerit; vel etiam lapides, ad eam magnitudinem, quantam volebant grandinem decidere: Interdũ candelas cæruleas tantiſper in ſtagnũ deuexas, ac lumine pronas tenere, dum ſtagnum affatim guttis illis defluentibus imbuiſſent; puluerem præterea medicatum in aquas ſpargere. Vt plurimùm vti ad diuerberandam aquã virgis nigris à dæmone datis, & his conſtantiſſimè aquam flagellare, & diras ſimul verborum execrationes ingeminare. Quædam etiam confeſſæ, dolia tranſuerſa per nubes, à ſortilegis dæmone auxiliante impelli, donec loco, quem animo deſtinarunt, ſuperimpendeant: tum dirumpi illa in ſaxa & flammas, & veloci impetu obuia quæque vaſtare ac conterere. Multa refert idem exempla *d.c.25.& lib.eodem c.29.* addam duo, vnum lepidum, horrendum alterum. In ditione Treuirenſi ruſticus fuit, qui cum filiolâ ſuâ octenni caules plantabat in horto: filiolam fortè collaudauit, quod aptè hoc munus obiret. illa, ſexu & ætate garrula, ſe noſſe

alia facere, magis ſtupenda iactat. pater, quid id foret ſciſcitatur. ſecede paululùm, inquit, & in quam voles horti partem ſubitum imbrem dabo. miratus ille; age ſecedam, ait: quo recedente, ſcrobem puella fodit, in eam de pedibus (vt cum Hebræis loquar pudentius) aquam fundit, eamque bacillo turbidat, neſcio quid ſubmurmurans. Et ecce tibi ſubitò pluuiam de nubibus in condictum locum. Quis (inquam obſtupefactus pater) te hoc docuit? mater, reſpondet, huius & aliorum ſimilium peritiſſima. Zelo incitatus agricola, poſt paucos dies, inuitatum ſe ad nuptias ſimulans, vxorem cum gnatâ, feſtiuè nuptiali modo exornatas in currum imponit, in vicinum oppidum deuehit, & iudici tradit maleficii crimen ſupplicio expiaturas. Hoc mihi fide digniſſimorũ virorum narratio ſuggeſſit: vbi notandus modus ſcrobiculam faciendi, & quod in eam ieceris bacillo confutandi. ſic intelligendum illud Propertii, de anu, quæ ſaga, *lib. 4. eleg. 5.*

Quippe & Collinas ad foſſam mouerit herbas,
Stagnaq; currenti diluerentur aqua.

Sequens exemplum Iouianus Pontanus memoriæ mandauit[a]. *Ferdinandus Neapolitanorum Rex Marcos oppidum, arci montis Draconis ad Maßicorum montium exitum ſitæ ſubiectum, Andegauenſium factioni fauens, arcta obſidione premebat, & defectu aquarum prope ad deditionem*

[a] li. 5. belli Neapolitani.

nem compulerat: cùm quidam impij sacerdotes magicis artibus imbres elicere ausi sunt. Inuenti enim ex oppidanis atque obsessis sunt, qui nocturnis tenebris deceptis castrorum vigilijs, per asperrimas rupes furtim profecti ad litus, trahentes secum imaginem affixi ad crucem Christi, maledictis illam priùs ac diro prosecuti carmine, post in mare execrabundi immiserint; cælo, mari, terrisque tempestatem imprecat. Quo etiam tempore sacerdotes quidam mortalium omnium scelestissimi, dum satisfacere prophanis militum artibus student, ritum nefariam secuti (quo, vt dictum est, in huiusmodi elici imbres putantur) asino pro ædis foribus constituto, tanquam agenti animam, cecinêre funestum carmen. post diuina Eucharistia in illius os palatumque iniecta, conclamatum asinum funereis cantibus, viuum tandem ibidem pro templi foribus humauere. Hic verò vix dum perfecto sacro, obnubescere aër, ac mare agitari ventis cùm cœpisset, diesque medius offundi tenebris, ac nunc cælum micaret ignibus, nunc lux omninò eriperetur, tonitru cælum terræque horrescerent, volitarent euulsæ ventis arbores, discissaque fulminibus saxa complerent auras fragoribus; prorupit tanta è nimbis pluuia, imbresque tam validi, vt non cisternæ modò colligendis aquis satis non essent, sed arentia saxa, rupesque exustæ solibus, torrentes vndequaque prolapsos diffunderent. Ita Rex, qui sola insiti potiundi oppidi spem collocauerat, frustra ab ea habitus, ad Saüonem vetera in castra redijt.] Eo lubentiùs

iſta adſcripſi, vt monearis mihi (Lector) ritus, qui per abuſum, & prælatorum negligentiam quaſdam in regiones irrepſerunt, trahendi Crucifixi, & ſanctorum imagines, vt ſancti Martini, ſancti Vrbani ac aliorum in Germaniâ, & Aquitaniâ ad impetranda cõmoda anni tempora. contra quos in Cantabriâ librum de ſuperſtition. Martinus de Arles edidit; videri initium accepiſſe à ſuperſtitione magicâ, & taciti pacti iure quam optimo ſuſpectos haberi. Nam & Vincentius Belluacenſis prodidit [a], Conſtantinopolitanos, ſuaſu cuiuſdam Magi, D. Virginis imagine in mare demersâ, Saracenorum claſſi tempeſtatem immiſiſſe. Nonne animaduertis (Lector) ſanctorum effigies dæmoni admodum odioſas eſſe? hinc licet colligas quo noſtri iconomachi genio agantur. His nihil obſtat Canon Concilii Braccarenſis primi, *Anathema dicens ei, qui crederet aliquas immundas creaturas (Diabolum) & tonitrua, & fulgura, & tempeſtates, & ſiccitates, propria auctoritate facere, cum Priſcilliano.* Vera enim ſententia Canonis eſt damnare hæreticos illos, qui cenſebant eum primum eſſe principium, & virtutem creandi has res habere diabolum, eaſq; producere poſſe, etiã non permittente Deo, quæ omnia ſunt hæretica & Mago Priſcilliano digna.

a lib. 23. Spec. Hiſtor. c. 147.

At quod à nobis nunc aſſeritur, id diuinæ & humanæ ſapientiæ placitis plane cõſenta-

neum est, & experientiâ compertissimum, non de pluuia,& grandine,& ventis tantum; sed de fulmine quoque, cuius eadem ratio est. Andreas Cæsalpinus Peripateticus *in Dæmonũ inuestigatione capite vndecimo* ita scribit: *Viri reperti sunt, qui non solum grandines, sed & fulmina concitabant, non tamen lædere posse fatebantur quoscunque vellent; sed eos tantum, quos Deus dereliquisset.* (hoc est, sic reor, qui per mortale peccatum Dei gratia excidissent.) *Eorum quidam hunc modum seruabat. in campis Principem dæmonum inuocabat, orabatq́, vt aliquem ex suis mitteret, qui destinatum à se percuteret fulmine: cui postea in biuio pullum nigrum immolabat, & in aërem proijciebat: quem cùm postea dæmon assumpsisset, procellam acerrimam concitabat cum fulmine, sed rarò in hominem designatum cecidisse.*] Nimirum plus dæmoni Deus solet in agros, quàm in homines permittere.

Quartò, vt tempestates, sic & tenebras excitare possunt. legi apud Marcum Venetum [a], Tartaros adeò pollere dæmonum præstigiis; vt tenebras cum velint, & vbi velint, inducant; semelq́; à latronibus hac arte se circumuentũ vix euasisse. Haitonus quoque narrat [b], prælio inclinatam Tartarorum aciem, à vexillario Mago; qui præcantatione tenebras hosti obscurissimas offudit; restitutam vicisse.

[a] in pegrina. Asiatica.

[b] in hist. Sarmatarum.

Quintò, possunt aërem & aquam certis in

locis corrũpere & tabificã lethalemq; reddere iuxta originem d.li.8.& probatur ratione, quia possunt iis tetrum odorẽ cõciliare, qualis est Italiæ Auernus, aut Iudææ mare mortuum. De aqua id facilius est creditu? de aëre probatur, quia licet aër cõtinuò fluat, vim tamen habet imbecillã ad resistendũ, sed leui momento frigescit ac calescit. sic enim idẽ in autumno manè frigidus, meridie calidus, sero tepidus. qui tã mollis ad calorẽ, cur durior ad odorẽ tetrum? Deniq; cum *Maruthas Mesopotamiæ Episcopus legatione fungeretur apud Isdigerdẽ Persarum Regem, & Episcopo pietatis nomine faueret Isdigerdes: Magi, timentes suæ religioni, quacunq; Rex esset transiturus, illic intolerandũ fœtorem excitant, calumniamq; confingunt, comites Christianos istius esse artifices: sed deprehensi, re penitius cognita, Magi supplicio affecti sunt.*] *Ita Nicephorus lib.14. Histor. Eccles. cap.18.*

6. Possunt Magi fluuios ad tempus sistere; fontes venis exsiccatis durare; scopulos & saxa nouis fontib⁹ terra ꝓductis diluere; aquas dirimere, & in caput repellere, vt retrofluere videantur, q̃ suis tẽporibus accidisse Plinius [a] fatetur. Deniq; possunt, per mineralia q̃dã meteorologica opera facere; quę etsi videãtur ꝓdigiosa, sunt tamẽ naturalia: vt congregare in cauernis mõtiũ mineralia aluminosa, & nitro cõmixta succendere, & sic subitã excitare nubem, quę ad mediã aëris regionem eleuata, ibi tandẽ in imbrẽ resoluatur.

[a] lib.2.ca. 103.

QVÆ-

QVÆSTIO XII.

Quid Magi valeant circa externa seu fortunæ bona?

HOrũ cùm sint homines auidissimi, præcipuæ quoque sunt dæmonis illecebræ. nos singillatim agemus, & à facilioribus ad difficiliora progrediemur.

A 1. Nemo dubitat greges & armenta posse perimere: quod faciunt sparso, affricato, vel aliter exhibito veneno: interdum & motu locali, quando dęmon bestiarum subit corpora, eaque præfocat, præcipitat, vel discerpit: nonnunquam & laudatione sola, dæmone interea clanculum perniciem adferente. Nec aliter admittendum quod Gellius scripto prodidit[a]; *Id etiam in iisdem libris scriptum offendimus, quod postea quoque in libr. Plinij Secundi naturalis historiæ 7. legi, esse quasdam in terra Africa familias hominum, voce atque lingua effascinantium: qui, si impensius forte laudauerint pulcras arbores, segetes lætiores, infantes amæniores, egregios equos, pecudes pastu atq; cultu opimas, emoriantur repentè hæc omnia, nulli aliæ causæ obnoxia.*]

a li. 9. Noct. Attic. c. 4.

2. Possunt messes & fructus alienos pellicerę & aliò traducerę, vt narrant Seruius *in Ecclog. Virg.* Apuleius *in Apolog.* & D. August. *lib. 8. de ciuit. Dei.* nec mirum, cùm id solo motu locali perficiatur à dæmone. Non videtur alienum à ratione suspicari, hoc fuisse Dar-

dani Magi inuentum. si quidem Turnebus etiam[a] censuit à Dardano vocatos *Dardanarios*, annonæ flagellatores; eò quòd, vel crediti, vel insimulati magicis artibus alienos aceruos in sua horrea traducere. Superioribus annis cùm Moguntiaci degerem, Treuiris affecta fuit vltimo supplicio saga, nominis notissimi, quæ in domus suæ pariete impacto epistomio, lac omne vaccarum alienarum eliciebat, videlicet interea dæmon illas mulgebat, & celerrimè lac eò transportabat.

[a] lib. 9. aduers. ca. 16.

3. Facilius possunt quaslibet fruges, terræque fructus perdere, & agris sterilitatem inducere. Magi malo carmine dæmonē accersunt, ille fruges mox perdit & anni prouentum, sic intelligenda ista Ouidii;

Carmine læsa Ceres sterilem vanescit in herbā;
Deficiunt læsi carmine fontis aquæ;
Ilicibus glandes, cantataque vitibus vua
Decidit, & nullo poma monente fluunt.

Solent (teste Remigio) acceptum à dæmone minutum puluerem spargere, vnde erucæ, bruchi, locustæ, limaces, campe, & id genus pestes agrorum & hortorū confestim enatæ, omnia deuastant & depopulantur sata, olera, fructus, ipsaque interdum gramina. interdum murium copiā hoc facto excitant, qui ilicò in terrā se abdunt, & germina radicesq; omnes absumūt. interdū iumētis œstrū immittunt, à quo tandē iteratis aculeis crudeliter interficiuntur. interdum lupos illiso

quodam

quodam in arborem gramine ex arboris, vt videtur, cauo educunt, eo in quod volunt ouile, gregemque adigunt, vnde non nisi graui strage illatâ reuertantur. horum omnium iudiciarias confessiones idem Remig. exhibet. *lib. 1. c. 21. & 24.* & censet tum à dæmone non produci de nouo has pestes, sed vndique celeriter ab eo collecta in vnum locum congregari, quod quin facere possit nihil est ambigendum. Lupos illos; quia gregi & ouili certo ac definito, & cui iussi, & quantum vult iubens, nocent & insidiantur, verisimile videtur, dæmones esse, qui specie lupinâ talem pauperiem faciunt. Locustas, & reliqua insecta, & mures; quia ex putredine nasci possũt nihil vetat; quin, actiua passiuis applicando, dæmonẽ ꝓducere ex materiâ posse disposita censeamus, tempore tamen ad id requisito; quod breuissimum etiam ipsi sufficiat.

Recentia exempla quotidiana sunt, & ab aliis congesta plurima [a]. *Et legi in Hispania* litteras Inquisitorum qui tum Pompeiopoli versabantur, & id se constanter comperisse testabantur: & conuincit auctoritas summorum Pontificum, quorum hac de re bullæ exstant; Innocentii octaui ad Inquisitores Alemaniæ, Iulii Secundi ad inquisitorem Cremonensem, & Hadriani Sexti ad Inquisitores Lombardiæ, *Vide Spineum q. de strigib. cap. 15.*

[a] Vairo li. 3. de Fasci no, c. 1. Binsfeldio & aliis.

IV. Possunt igne domos absumere, vt cõ-

tigit integro oppido Scilhtuchio, q; in Sueuiâ anno 1533. fuit à quadam saga concrematum *a*.

a Lycost. lib. de prodig.

V. Possunt alienæ famæ nocere, multis modis. Primò dæmoniacis præstigiis & ludificatione sensuum; vt Cenomanensis ille Triscalinus, qui insimulauit parochum gestati sub brachio chartarum lusoriarum pro breuiario manipuli; quod & ipsi parocho persuasit; fecitque, vt rubore suffusus: volumen abiiceret. talis etiam ille dæmon Moguntinus, diffamator mirificus, de quo Lycosthenes *in prodig. anni 858.* & dæmon alius sanctum quendam monachum in Lusitaniæ Santareno exhibens, de quo *inf. lib. 6. c. 2. q. 3. sect. 3.* Possent etiam, quod tenet Cumanus *in lucerna inquisitor. numer. 13. in fine*, assumpta hominum innoxiorum figura in conuentibus suis comparere; si Deus id non impediret: quem id hactenus permisisse mihi & illectum & inauditum adhuc in crimine Magiæ, in quo pactum cum dæmone intercedit: &, ratione huius pacti & conspirationis fœderatæ, potest & solet exhibere sagas etiam absentes, vt rectè Petrus Loyher. *lib. 2. de spectr. capite quinto* contra Alciatum disseruit. Quinimmò sagæ omnes fatentur, eos qui criminis huius seu pacti sunt expertes, & alieni, repræsentare in conuētibus se non posse, quod multis docet, eruditione egredia, nec minori fide quam dignitate, Treuiren-

sis Suffraganeus, Petr. Binsfeldius [a], satisque manifestum est pertinere ad diuinam prouidentiam, vt in innocentes nihil tale perfidia possit: si vero ad tempus breue aliquando consimile quid Deus permiserit, mox sane dæmonis technas, vt araneorum telas desiicit, & innocentiam sartam tectamq; tuetur. quod legimus de Beato Siluano Episcopo Nazareno [b]; & de B. Kunegundi (apud Krantzium) sic diffamata per dæmonem de stupro; de multitudine illa dæmonum, qui nocturnum conuiuium celebrabant, & se hospitii vicinos atque vicinas falsis laruis mentiebantur; sed fraudem diuus Germanus patefecit [c]. Faciliùs Deus permittat eos repræsentare imagines magorum, & eorum qui aliquando hoc crimine fuerunt irretiti. Non tamen negandum, absolutè posse dæmonem innocentum exhibere formas, si Deus sinat. qui cum id sinit; si tamē sinit; vel fraudem mox aperit, vt dixi, vel propter alia peccata in eorum remissionem; vel ad maius meritum & gloriam sufferentiæ, id permittit. *Vide Bart. Spineum q. de strigib. c. 14. & apolog. 3. cap. 3.* Denique possunt famam lædere, instrumenta maleficii certis locis reponendo; vbi ea innocentes isti, quos volunt diffamare, putentur abscondisse; vt sic illi pro maleficis habeantur. Inuenio id fecisse Mammon dæmonem, obsessorem B. Eustochiæ virginis Patauinæ; quam Deus

[a] de confessio. malefic. in fi.

[b] in legenda D. Hieron. si fides huic legendæ constaret.

[c] in vita S. Germani.

maio-

maioris gratiæ & gloriæ causa toto vitæ tempore, quod illa patientissimè & sanctissimè transegit, energumenam esse permisit: & cuius defunctæ corpusculo inscriptum indelebili charactere, inuentum nomen Iesu fuit. Lege Bernardin. Scardeonium *lib. 2. antiquita. Patauinæ ciuita. clas. 6. fol. 121.* Item possunt famam lædere, peccata occulta reuelando, vt solent energumeni; vel falsò insimulando, vt tempore Ludouici 2. Imper. fecit quidam in Germania, quod narrant Sigisber. & Vincen. Belluacens [a]. & alius dæmon insimulans de eodem crimine Dorotheum, vt narrat Metaphrast. apud Surium, *Ianua. 5.*

a Sigisbert. in Chron. Vincent. in spec. histor. lib. 15. c. 87.

VI. Possunt exhibere conuiuia, vel phantastica planè, vt arbitror fuisse Ægyptiorum, de quibus apud Originem Celsus, & Brachmanum, apud Philostratum; & Pasetis, apud Suidam; & exhibebat superioribus annis Scottus Parmensis, ex cuius epulis saturi, vt sibi visi, conuiuæ, mox fame vera cruciabantur: vel ex veris cibis; quos cùm dæmon præbet sagis, vtplurimùm morticina sunt, mali gustus & odoris tetri [b], nimirum diuina sapientia rarò permittit, vt suaues cibos apponat ne gumiis hæc sit ad inescandum efficax illecebra. sal vtplurimum deest, sæpè panis. fortè an vt diuinis mysteriis orgia instituat contraria? nam in veteri testamento panes propositionis quotidie coram Domino ponebantur [c]: & omnis victima atque oblatio sali-

b Remigius l. 1. n. 16. ex iudiciariis confessionib. sagarum.

c Leu. 24.

batur

batur [a]. nunc etiam baptiſmo ſal miſcetur, & in Euchariſtiâ paſcimur viuifica Chriſti Domini carne panis ſpeciebus ſiue accidentibus velata. an hæc odii cauſa in ſalem & panem? Non dubito, ſi Deus ſinat, & ipſe velit; poſſe & ſalem, & panem, & benè ac opiparè conditos cibos apponere. rarò id facit: non raro iubet inuitatos ſymbolum conferre, & quemque quo veſci volet ſecum adferre: quod ſagę nonnunquam confeſſæ iudicibus [b].

a Leuit. 2.

b Ioann. de Vaulx Stapulcti, anno 1587

C VII. Quando Deus ſinit, poſſunt captiuos carceribus & vinculis eripere. motu locali tantum ad hoc opus eſt, & perfractione; quod cùm homines valeant; cur non & dæmon? Narratio exſtat de Lupoldo Duce Auſtriæ apud Trithemium [c] digna memoratu; *Anno Domini 1323. Fridericus dux Auſtriæ, qui contra Ludouicum Bauarum Imperator delectus erat; inter Oetingam & Moludorfum magno prælio victus, & Ludouico traditus, qui in arcem munitam eum aſſeruandum miſit. Magus interim quidam Lupoldo fratri eius in Auſtria promiſit, ſe ſua arte Fridericum incolumem educturum vnius horæ ſpacio, ſi digna ſibi merces numeraretur. Dux liberaliter promiſit. Ergo dæmon ad Fridericum ablegatus auolat in Bauariam, formaque peregrini aſſumpta, cuſtodiam ingreditur, inquiens: ſi ex captiuitate liberari vis, hunc equum aſcende, & te in Auſtriam ad fratrem tuum Lupoldum incolumem perducam. Cui dux, Quis es tu? ad quem ille; Noli interrogare, quis ſim? quia nihil ad rem: ſed aſcende*

c in Chrō. Hirſaug.

hunc equum, quem tibi exhibeo. Hic, cum ducem, alioquin audacissimum, horror inuasisset, & signo se sanctæ crucis muniuisset: spiritus cum nigro equo disparuit, & vacuus ad mittentem reuersus est. à quo increpatus, quod non adduxisset captiuum, ordinem rei gestæ narrauit.] De Apollonio scribit Philostratus eum se cippo eripuisse? & Vestales Romanorum suis creditę precationibus mancipia fugitiua, nondum vrbe egressa sistere[a].

[a] Plinius lib. 28. c. 2.

8. Mihi dubium non est posse magicen per dæmones (Dei permissu, qui *Deus Sabaoth* est, & cui placet victoriam largitur) præstigiis, & industriâ varia; qua (vt & robore) plus cunctis mortalibus pollent; & vrbes obsidione liberare (vt exemplo Marcosano supra q. 11. probauimus) & expugnandas præbere, & in præliis victoriæ causam esse. non desunt exempla, nec ratio repugnat: cum hominibus non raro laus victoriæ meritò adiudicetur. Ollerus magica arte apud Suecos armis clarus euasit, adeò vt diuinitatis opinionem sit adeptus, auctore Saxone Grammatico[b]; qui de Oddone Danico pirata sic scribit[c]; *Absque carina altum pererrans, hostilia sæpe nauigia concitatis carmine procellis euertit, negotiatoribus infestus, clemens agrestibus. Inito cum Normannis conflictu, ita vi carminum hostilem hebetauit aspectum, vt districtos Danorum enses eminus radios iacere putarent: cominus vero ne ferrum quidem vagina* D

[b] Saxo, li. 3. Dan.

[c] lib. 5.

extra-

extractum visu excipere poterant: victa quippe fulgore acies præstigiosæ coruscationis impatiens erat. Similia de Biarmensibus Olaus, & de Haquino Noruego memorat Saxo [a]; de Bulgaris ita vincentibus Anastasium Cuspinianus [b]; de Tartarorum contra Polonos memorabili victoriâ Cromerus [c], his verbis; *Polini Tartaros anno CHRISTI* 1240. *ad Legniciam commisso prælio grauiter vrgebant, & fugientibus instabant. Erat in extremo Tartarorum agmine, inter alia signa, vexillum insigne, cuius pictura X. literæ figuram præ se ferebat; in cuspide verò figura erat tetra nigraque, capitis humani barbati. Id vexillum cum signifer vehementius quateret, fumum atque nebulam densissimam & fœdissimam exhalabat. Ea nebula non modò aspectum barbarorum Polonis adimebat, verum etiam odore teterrimo eos enecabat. Incantationibus id quibusdam Tartari effecerant; quibis iuxta ariolationibus, diuinationibusque cateris, cum alias, tum in bello plurimum vtuntur, ex humanis etiam extis de futuris euentibus coniectare soliti. Barbari, vbi Polonos trepidare senserunt, cohortati sese inuicem, impressionem in eos faciunt, perturbatisque ordinibus magnam cædem ediderunt. Tantus eo prælio interfectorum Christianorũ numerus fuit, vt singulis singulæ auriculæ à Tartaris præcisæ nouem ingentes saccos explerent.* Scribit Dubrauius *lib. 3. Hist. Boem.* in pugna qua victor Sideri⁹, omnes Lucenses vt nec vltra progredi, nec retrò

a Olaus lib. 3. c. 19. Saxo lib. 10.
b in Anastasio.
c l. 8. hist. Pol.

pedem referre possent à sagâ suo quemque loco, ne profugeret, miro stupore iniecto affixum. Chinenses Neomam virginem pro sanctâ colunt, de hac scribit Gonzalnus Mẽdoza *lib.2. Hist. Chinens. c.2.* eam hunc cultum magicis artibus adeptam fuisse. Nam cum quidam dux belli, Compo nomine, regis iussu classem in quandam insulam ductaret, is nulla vi anchoras soluere potuit ad abnauigandum. Tandem aduertit nauis chenisco inopinam Noëmam assidere. Accedit venerabundus & opem consiliumque implorat. Illâ refert, nisi se ductrice Chinenses victoriâ non potituros. Vnà ergò proficiscitur, & hostes magicis præstigiis fidentes maiorib. præstringit. Illi Deo in mare fuso, quasi classis incendio absumeretur, omnia fictitiis flammis inuouebãt. Noema exstinguebat, & similia eorum ludibria dispellebat arte efficaciore: adeò vt cùm omnia in cassum conari se viderent, victos se professi Compo dediderint. addit Mendoza & alia nonnulla. Permittit ista quandoque Deus peccatis profligatorum exigentib. Sanè perantiqua hæc Magices bellica præstigiamenta. Nam legitur apud Diogenianum adagiographum Ephesiis notulas quasdam & voces magicas fuisse, quibus vtentes in omni certamine victoriâ potirentur. Et Suidas testatur, Milesium quendam cum Ephesio in Olympiis palæstrâ depugnasse, nihilque in conflictu potuisse;

quod Ephesius in talo patrios illos characteres haberet: quod simulac animaduersum à iudicibus, ademptas litteras, & Ephesium, qui iam triginta defatigarat, succubuisse. Polyænus etiam auctor est [a] Chrysammen veneficam, arte suâ, Cnopo victoriam de Erythræis peperisse: non tamen carmine, sed venenatis tauri carnibus furorem hostibus immisisse. Sed Francorum exercitum Rege Sigeberto ab Hunnis profligatum, carmine obiectis spectris memorat Greg. Turonens. *lib. 4. hist. c. 28.* Vtplurimùm Deus non permittit victoriam in dæmonis potestate: sæpè hîc etiam suos mauult decipere veterator. Sanè Magnentius sic vanâ spe plenus, vincẽdum se præbuit Constantio Imperatori. Sic Ericus ille Rex Sueciæ, summus huius cultor vanitatis, post tot victorias manus Ostanis euadere nequiuit [b]. In eadem Suecorum historia legimus, Hadingum, ab Othino dæmone iussum cum Curetibus confligere prœlio, profligatum; potione quidem ab eo roboratum, sed vincere non potuisse, donec à sene quodam exercitus instruendi industriam assequeretur: fallacissimosque dæmones cum plurimis ac variis bellorum casibus exposuisse, nunc victorem efferendo, nunc victum omni ope destituendo: sic tandem seipsum suspendio publicè necari curasse victum mæroris magnitudine [c]. Deinde inter cæteras causas cladis magnæ, quam Flandri

E

[a] l. 8. Stratag.

[b] Io. Magnus l. 17. hist. Gott.

[c] Io. Magnus li. 2.

à Francis cæsi, anno 1302. acceperunt, memorat Meierus, *lib. 10. Chronic.* quod Flandrorum militiæ Imperator Guido Iuliacus sortilegos ac necromanticos sibi adhibuit, & cacodæmonas adiurauit, & consuluit. Eandem causam Ferdinandi Lusitani, Flandriæ comitis, per vxorem cladi & captiuitati adscribunt, matris eius sortilegium, Gaguinus & alii Historici Franci: sed id reticent Flandri. Sed idem Meierus anno 1304. de Guidone illo refert ista; *fama est deceptum fuisse à quodam Necromantico; abs quo artem didicisset, qua ille pollicebatur fore eum, quandocumque vellet, in quamlibet magno periculo, inuisibilem. At ea incantatio nihil ei hic profuit ad vitæ salutem*] ad veræ & æternæ mortis supplicium apprime vtilis fuit. Pergamenses etiam olim conati se magicis artibus obsidione liberare, irrito conatu operam luserunt, vt narrat Paulus Diaconus *lib. 20. rerum Romanarum.* Tempore Leonis Isauri Masalmas Princeps Sarracenorum Pergamum nullo negotio occupauit; quamuis ciues freti mago quodam horrendum Diabolo sacrificiũ immolassent, secta prægnante fæmina, & cũ fœtu viuo extracto & in cacabo elixato; & cũctis bellatoribus manus dexteræ manicam tam impio sacrifico funestantibus; auctor Theophanes. Aliud quoque memini ludibrii hac in re exemplũ nobile. *Vratislaus Lucẽsis Dux* (verba sunt Æneæ Siluii [a]) *Vratislauiæ*

[a] in Hist. Boem.

con-

conditor, bellum contra Gremozislaum Boemiæ Ducem, nepotem suum, susceperat, ibi mulierem fuisse tradunt, quæ priuigno bellum petituro, Vratislaum in pugna casurum, maioremque populi partem cum eo interituram, prædixit: posse tamen euadere iuuenem, si sibi pareret. Adolescenti imperata facturum respondenti iussit, vt primum, qui obuius fieret, occideret, atque vtrasque aures abscissas in perâ reconderet: mox gladio inter priores equi pedes cruce in terra facta, & deosculata, fugam maturaret. Pugna in campo, cui Thusco nomen est, commissa, cæso Vratislao, adolescens, qui nouercæ paruerat; domum incolumis effugit: sed vxorem, quam valde amabat, interemptam reperit, carentem auribus, pectusque confossam, sic quas hosti amputauerat aures, coniugis suæ fuisse, stupens tristisque cognouit.] digna merces consultę de victoria sagæ. fortassis & vxor venefica fuit, & se prælio immiscuit, quod solitæ mulieres Boemæ: vel genus hic maleficii, per imaginem lethalem in prælio exhibitam, dæmone interea domi miseram iisdem vulnerib. mulctante. qua de re lib. quarto disserendum. Sed & Fridericus ille Stuphius, qui se Fridericum II. mentiebatur, cum ex magica pecunia bellum pararet; à Rudolfo Habspurgensi oppressus, captus & crematus legitur *in Boiorum histor. libro septimo.* Quare non minus sapienter, quam religiose factum ab Innocentio Pontifice; qui vocatos ab Ethnicis è Thuscia magos, & promit-

tentes se Romam Alarici obsidione liberaturos; vrbe curauit expelli [a], iudicans capi vrbem præstare, quàm magicis artibus eripi: sicut se Larinam oppidum eripuisse gloriabantur. Non dissimilis prudentia, sed iustitiæ districtior vltio fuit in Allobrogum Comite. Comitatus iste ducem Andegauensem simul castrum Oui; quod Neapoli munitissimum, vndique mari alluebatur; à Duce accersitus consilii gratia, num oblatio cuiusdam acceptanda, necne. Magus iste erat, & gloriabatur se hanc ipsam arcem artibus suis Carolo Pacifico (qui in eam tum se receperat) in manus dedisse. paratum eadem techna Andegauensibus arcem tradere. præstigiis se ex nube densata pontem exstructurum, & à continente in murorum arcis summitatem perducturum; sic metu propugnatores ad deditionem prius à se compulsos fuisse. cauerent tantum milites, qui pontem transituri; ne vel manu, vel brachiis, vel tibiis, aut armis crucis vllum signum conformarent: tum enim pontem illum, cum transeuntium interitu, fumi instar dissipandum. Comes iis intellectis, Ducem orauit, vti Magus ad ipsum mitteretur, de re tota eum certiorē facturus. Venit miser, & eadem Comiti narrat spondetq;. Contra Comes: *Nunquam se commissurum, vt tam strenuis militibus veteranisque belli ducibus exprobretur, Carolum Pacificum ab iis, sine vetitis*

[a] Sozome l. 9. c. 7. & Sosymus lib. 5.

artibus, infamiaque tanta, debellari non potuisse, sibi spem in Deo & virtute collocatam. Simul magũ carnifici traditum capite feriri iussit[a].] Accidêre hæc anno 1383.

F Nouum sit de dignitatibus & honoribus, ad quos promoueri quem arte Magicâ, multa sunt quæ suadeant. Primò proferuntur Pontifices Romani; quos ad Apostolici culminis apicem sic ascendisse tradunt varii historici[b]. nempe Martinum II. Benedictum IX. Ioan. XXI. & XXII. Siluestrum II. & Gregorium VII. Sed Respondeo, de Martino II. dici malis artibus ad Pontificatum peruenisse, sed à Pontificum osoribus: nec necesse malas artes de magicis accipi. mala est ars, ambitus; mala, calumniæ; mala symonia & huiusmodi. Silu. II. summus fuit geometra, & de arte illa librum scripsit; qui m.s. habetur in bibliothecâ Farnesianâ; philosophiæ quoque peritissimus, sæculo tam inerudito, vt philosophi ac geometræ pro Magis haberentur: à vulgi igitur errore multiplex de illo fabula fuit, per Martinum Cistertiensem & Galfridum incautè dispersa. De vtroque Ioanne, & Benedicto, & Gregorio, quæ sparsa ferũtur, in schismaticorum Imperatorum eius temporis gratiam fuisse disseminata, nihil dubitandum. Benno quidem ille Cardinalis hostis dum vixit fuit iuratus Gregorii, & librum suum refersit tot impudentissimis mendaciis; vt vel

a Froisardus lib. 9. c. 7.

b Vincēt. Benno, Simonetta, Platina, & Nauclerus.

voluisse videatur animi causa Pontificis pessimi ideam exprimere, sicut in Cyro Xenophon optimi Regis: vel sanè, liber ab hæretico quopiam patrum memoria, nomine Bennonis, fuerit conscriptus: sanè ipsi scriptores, qui Gregorii tempore vixerunt, apertè illi contradicunt, vt Onufrius & Bellarminus [a] docuere. Nec crediderim, Deum vnquam permissurum, vt sedes Apostolica magico insessore contaminaretur. Secundo igitur alia quædam exempla proferuntur, vt Theophili, qui Vicedomini dignitatem dæmonis auxilio recuperauit & similia. Nec mirandum posse magicas artes, quod sæpe potest ambitus, symonia, & similes corruptelæ: id enim tum succedit, quando Deus permittit; qui cum permittit, vel maturam sceleratorum vltionē, vel diuini cultus augmentum, vel aliud bonum inde solet elicere. Ipse quidem Diabolus vtplurimum magos decipit, inani dignitatis, Principatusue spe, & pro sceptro palum, pro corona rogum vrendis largitur. De Stuphio illo, narrant Annales Boiorum, de Barone de Rais Britanno, Monstreletus, *lib. 2. Hist. c. 248.* de duce Aurelianensi fusè Meierus lib. 15. Prorsus vero ridiculum est, quod auctor ille nugiuendulus ארבעתאל narrat Iudæum quendā Magum arte sua effecisse; vt vltimus Rex Italus Neapolitano regno deiectus fuerit, & nullus Italicæ nationis in æternum illic queat impe-

[a] Onufrius quinq; libris nondum editis, & ad Platinam addi, Rob Bellar. in tom. 1. lib 4. de Romano Pō. c. 13.

[b] Sigisber. in Chron.

imperare; nec esse remedium; nisi Magus ille ab alio potentiore euocatus cogatur factum recantare (*Sic mendaciss. ille scribit aphoris. 35.*) quo nihil dici potest inanius, aut stulti⁹. Nec positum à me nisi vt vanitas Magorum cunctis appareat.

G X. Quod de dignitatibus, idem iudicium est de veris diuitiis & thesauris; posse dæmonem, si velit & Deus permittat: non solere, nisi rarissimè varias ob causas. Nam quod Psellus scribit [a], *nihil eorum quæ Diabolus promittit ex se præstare illum posse, sed visu tantum inania suis cultoribus præbere.* id si de eo quod facere solet loquatur verum; si de eo quod potest, falsum. Quod etiam à viro Cl. [b] traditum; non posse dæmonem, Deo permittente (hoc enim supponitur) vllam veram ac germanam pecuniæ materiam producere, nec veram formam dare: hoc distinctione fulciendum est. cum enim forma pecuniæ sit inscriptio numismatis, quæ est merè artificialis; nihil dubitandum, quin aurea & argentea numismata, qualia volet, diabolus cudere possit. Materiam quoque numismatis, scilicet corpus mixtum metallicum, potest producere, applicando actiua passiuis per modum naturalis & artificiosæ productionis. sic enim potest producere insecta viuentia, quæ metallis omnibus sunt perfectiora. Neque tamen hæc productio est vocanda creatio. Per veram namque

[a] c. de collationibus auri & virtutis.

[b] Iod. Dãhouderio in Morali promptuario. c. de pecuniæ vituperio.

creationem nequit Diabolus nummi materiam gignere. quia vera creatio est pecuniæ ex nihilo productio, quæ est opus omnipotentiæ soli Deo propriæ. Vnde communiter Theologi, contra Platonicos, Simonianos, & Auicennam, docent, non potuisse Deum per angelos mundum creare, vt per causas efficientes instrumentales, quæ effectum immediatè attingant ad morem causarum physicarum: nam quod per causas efficientes instrumentales instar causarum moralium pertingentes ad effectum (sicut in vltimo iudicio ad angelicæ tubæ sonum mortui suscitabuntur) id per angelos Deus possit, mihi quidem longè probabilius apparet. Quare posset Deus absolutâ potẽtiâ permittere, vt, diabolo quidpiam agente vel dicente, per creationem aurum de nouo gigneretur: sed re verâ tunc Dei permissio ac voluntas foret causa efficiens principalis, ad effectum per modum causæ naturalis immediatè pertingens; diabolus verò tantum foret morale creationis huius instrumentum. Nec arbitror, si rem spectes, hæc negari posse. Si loquendi modum obiicias, nolo λογομαχεῖν. Idem probatur, quia dæmon nouit omnes thesauros absconditos, & in mari submersas diuitias, auri atque argenti fodinas, vnionum & gemmarum latibula; & inde posset, nemine valente aut audente resistere, quæ vellet, sumere: longè quoque vafriùs & occultiùs po-

test

test ex cuiusuis scrinio vel sacciperio nummos subducere, quam quisquam mortaliũ: quare cum furunculi & crumenælegi id sæpe faciãt, proculdubio poterit & ipse. Quod confirmant exempla variorum, quibus dicitur pecunias dęmon suppeditasse. Damhauderius quidẽ, de pecuniæ vituperio disserẽs, quatuor exempla commemorat, quæ legi illic poterunt. Stuphius (quem dixi) magicis pecuniis exercitum stipendiauit. Nihilominus addo, posse quidem Diabolum suos ditare si Deus permitteret, & ipse vellet, item si Deus iuberet, & ipse nollet. (inuitus enim Deo cogeretur obedire) sed nec, nisi raró id dæmon vult, nec Deus vnquam iubet, permittit veró non nisi rarissimè. Ipsum nolle patet; quia videmus eum suos plerumque ludificari, & licet paucis aliquando paucas & veras largitur pecunias, vt Treuiris fecerat Doctori Vlaet: tamen vtplurimum decipit inani spe ac specie, quod multis exemplis confirmat Remigius testis oculatus *lib. primo dæmonolatr. cap. 4.* his verbis; *Sennel armentaria Duzæ 1. Kal. Octob. 1586. accepta dono à dæmone, vt sibi videbatur, pecunia gestiens domum properè rediјt, eam vt numeraret: sed excusso sacco, nihil nisi testas & carbones reperit. Catharina Metensis Duzæ prid. Non. Nouem. 1686. succerdam: Claudia Morelia Serræ. 3. Non. Decemb. 1586. Benedictus Drigeus Haracuriæ 18. Kal. Ian. Dominica Petronina Pangæi. 13. Kal. Nouemb. 1586. ac plerique aliј,*

arborum folia. Ioanna à Banno Manerij. 3. Non. Iul. 1585. cùm nummum aureum charta inuolutum in via reperisset, vti dæmon euenturum prædixerat, atque eum marito cupide ostentaret, aduertit tandem, non sine pudore, pro auro nactam se calculum ferrugineum, qui etiam contactu primo facile in frusta dissiliret. Vna Catherina Ruffa Velleæ ad Mosellam. 5. Kal. August. 1587. agnoscit nummos se tres semel ab eo sine fraude accepisse.] hæc ille omnia ex actis iudiciariis se iudice exceptis. cuius exempla libens vsurpo, quia fide publica notariorum, qui iudiciis interfuêre, sunt contestata. Sic fert fama Faustum, & Agrippam Magos; cùm iter facerent, solitos nummos ad oculum sinceros in diuersoriis numerare; quos qui receperant, post pauculos dies cornuum frusta vel scruta vilissima reperiebant. Sic cuidam infaustæ, licet nobili, matronæ Mosellanæ; quæ ob crimen sortiarium, paucis ab hinc annis, apud aquas Confluentes flammis tradita, fiscellam dederat plenam scutatis, vt apparebat: illa reposuit in arcam: verùm cùm vti voluit, loco numismatum fimum reperit equinum. Alia huiusmodi narrantur complura gaudet enim decipere, & ad iracundiam homines irritare. Laurent. Ananias [a], cur nolit, causam reddit aliam; malos genios esse deditos auaritiæ, & thesauros ac pecunias huiusmodi asseruare Antichristo, filio perditionis, vt ei ad sumptum sufficiant: idque dęmonem ariolo cui-

[a] lib. 2. de nat. dæmon.

dam respōdisse. quamuis autem dæmoni, vt mendaci, minimè credendum; res tamen à vero parùm abhorret. Certior tamen causa, Deum id nec iubere vnquam (quia non cooperatur ad malum) nec nisi raro permittere. cur alioqui videamus hoc hominum genere; quibus tam splendidè diuitias, dignitates, gratiam principum pollicetur dæmon; nihil esse vilius, egenius, abiectius, odiosius? si antè diuites erant, depauperantur; si pauperes, nunquam ditantur. Lucianus [a] refert Apollonium arte suâ thesauros solitum quęrere; sed nec Lucianus, nec Philostratus testantur, vnquam eum consecutum quidquã, vnde caput vnctius referret. Pertinet hoc etiam ad diuinam prouidentiam, & probam mundi atq; ecclesiæ militantis gubernationem; quæ in nimis euidens, eam ob causam, discrimen deduceretur. quot allicerentur in exitium veris opulentiis, cùm innumeri falsis alliciantur? si diabolus posset arbitratu suo, quos vellet ditare; quæ est mortalium ferè cunctorũ auri sacra fames; valdè metuendum foret, ne ad dæmonolatriam homines ferè omnes adigeret, maximè eos qui à recta fide deuiarunt. Impiis etiam hac ratione diabolus pecuniam, belli neruum, suppeditaret: quare facilè pios opprimerent, nisi Deus miraculo nouo subueniret. Meritò itaq; ditandi homines potestatem atque arbitrium Deus sibi reseruauit.

[a] in Alex.

omnia dat Dominus, nec habet inde minus.

Dei est terra & plenitudo eius. ipse aperit manū suam, & implet omne animal benedictione. ipse dat cuique, & non improperat. in sinistra eius diuitiæ & gloria. Ipse malos ditat, vt eius bonitatem agnoscant, & conuertantur; vel saltem, vt aliqua eorum bona opera compenset: quod de Cyro & Nabuchodonosor constat. ditat & bonos, vt rectè vtantur, & in opera misericordiæ expendant. Diabolus de suo, quod det non habet, & reuera maleficos Vatiniano prosequitur odio, tantumque blanditur vt decipiat, & vt ad æterna perducat supplicia; quod vt citiùs obtineat, non raro ipsemet prodit contubernales, & iudici quasi in manum tradit. gaudet enim hominū (quos odit, vt imaginem Dei) miseriis, calamitate, & interitu. Hinc fit vt videamus eum homines lactare vana inueniendorum thesaurorum spe; & cùm quærere, contra humanas etiam leges[a], persuaserit, tum eos vel metu exanimet, vel crudeliter præfocet. Andr. Theuetus[b] narrat ab oculato teste acceptū, de Græculo quodam Macriano, eum dum in Paro insulâ thesaurum quæreret, à terrâ absorptum. Similia quædam in Anastasio refert Cedrenus, & alii plures alia, vnum ascribam admiratione non indignum: *Circa annum Christi, 1520. Basileæ quidam sartor ingenio simplex, voce balbus, incertum qua arte cryptam illam, quæ Augustæ Rauracorum patet ingressus, &* H

[a] l. primâ. C. de thesaur.
[b] li. 8. Cosmogr. c. 1.

vlterius quàm vlli alÿ vnquam potuerant progressus, miranda quædam spectra referebat. Cereo consecrato accenso in cryptam descendens, primò per ferream portam se transiuisse aiebat, inde ex vna concameratione in aliam, atque etiam in hortos pulcherrimè virentes. In medio aulam magnificè ornatam spectari, & virginem formosissimam pubetenus, aureo diademate caput cinctam, crinibus solutis, infernè in horridum serpentem desinentem, à qua manu ad scrinium ferreũ deductus fuerit. scrinio duos molossos nigros incubare, & terribili latratu accedentes arcere. At virginem minabundæ similem eos compescere. Tum clauium fasce, quem collo alligatum gestaret, soluto, arcam recludere, & omnis generis numismata, aurea, argentea, ærea depromere. Quorum non pauca liberalitate virginis ex ipsa crypta se retulisse ostendebat. Addebat, virginem narrare solitam diris imprecationibus sese, cum regio esset orta stemmate, iam olim deuotam in tale monstrum mutatã fuisse, neq; aliam salutis recuperandæ rationem superesse, quã si ab illibati pudoris adolescẽte ter deosculata fuisset. tunc enim formam pristinam sibi restitutum iri, & dotis nomine thesaurũ omnem, qui eo loci lateret, liberatori cessurum. Affirmabat quin etiã bis sese virginẽ deosculatum: bis tam horribiles gestus in ea præ gaudio speratæ liberationis obseruasse, vt sibi, ne viuus ab ea discerperetur, metuendũ fuerit. A quibusdam nepotibus in ganeũ deductus, nunquam postea aditũ ad cryptam inuenire potuit, nedum ingredi.[a]] quis non deprehendit illusionem? iuuenis ille

a Stumph in Chro. Heluet.

mentis non benè compos, vel magus. illa de genere Lamiarum, dæmon osculum petebat, deuoratura post tertium, non permisit Deus. canes illi duo; alii dæmones, vel veri vel fictitii thesauri custodes. numismata quędã fortè vera, & Deo permittente data. Post annos aliquot alius ciuis Basileensis eandem cryptam ingressus, vt familiæ suæ paupertatem leuaret, nihil præter cadauerum humanorum ossa inuenit, & subitò correptus horrore, festinus egressus, intemperiis actus fuit, donec tertia post die miserè interiret [a]. Paucos ante annos quidam Prior Margullinæ cũ duobus sociis fossam quandam in spelunca Regis Salai prope Puteolos, thesaurorum causa ingressus, miserè interiit, nec amplius visus, vt narrat Villamontius *lib. primo Itinerarÿ sui cap. 23.* And. Cæsalpinus *in sua Dæmonum inuestigatione cap. 12.* scribit, quibus hæc confirmantur; *thesaurorum, quidem* (inquit) *indagatores per magicas facultates multos nouimus: sed qui assecuti fuerint compertum non habeo. Pisis tentauerunt quidam nostris temporibus effodere, sed rei difficultate victi ab opere cessarunt. Tandem anno elapso locum, in quo Neronis ædificia exstitisse ferunt, hodie autem sacris virginibus dicatum, effodere cæperunt, vbi erat ingens pini arbor: sed à dæmonibus adeò infestati sunt, vt præ timore ab incæpto desistere coacti fuerint: quo tempore multæ ex virginibus locum habitantibus à dæmone obsessæ sunt.*] Quid mirum, si hanc thesauri illici-

[a] idẽ Stũphius sup. & Rhena. lib. 3. German.

tam

tam ſcrutationem in ſuo ſolo fieri permiſerant? in hoc mundo pœnam Deus inflixit, vt in alia vita parceret. Nemo (mea ſententia) prudentiùs aut veriùs hac de re tota diſſeruit, Paullo Ghirlando *lib. de ſortileg. q. 3. n. 12.* quamobrem conducibile reor, eius verba vobis tranſcribere: *Arte huiuſmodi iactant ſe poſſe inuenire theſauros in locis valdè remotis & ſubterraneis abſconditos, & quandoque inducunt homines in talem inſaniam, vt foueas quàm ingentes conficiant pro inueniendis theſauris huiuſmodi: & iſta videtur mihi, quod ſit vna ex turpioribus illuſionibus, quas dæmon homini faciat. quia in rei veritate nunquam legi, vidi, nec audiui quenquam ex necromanticis, magicis, aut ſortilegis huiuſmodi aliquos vnquã inueniſſe theſauros, aut alias aurum vel argentum, ſed quamplures vidi huic operi incumbentes, qui mirabiliter conati ſunt, velle experiri, qui poſt multos labores, & diabolicas obſeruãtias, demũ nihil viderunt nec inuenerunt, niſi terram. Et ratio eſt, quia Deus non permittit nec vult dæmonem poſſe theſauriſare: quia alias ſequeretur, quod iſti magici Necromantici, ac cæteri diabolicæ fidei profeſſores, eſſent cæteris Chriſti fidelibus ditiores, ac præſtantiores: ac quãplures reperirentur, ex ipſis Chriſti fidelibus, qui animo ditandi proſequerentur illos, nec curarent Chriſtianã ipſam poſtergare fidẽ, vt magno theſauro abundarẽt & venerarẽtur ab omnib. Quinimo videm⁹ hodie totũ oppoſitũ, ꝙ iſti ſortilegi, magi, necromantici, & ſimiles ſunt cæteris Chriſti fidelib. pauperiores, ſordidiores*

& viliores; & in hoc mundo, Deo permittente, calamitosam vitam communiter peragunt, demum verò infelici morte pereunt, & æterni ignis incendio cruciantur, vt in cap. firmissimè. ex. de hæret. & c.nec mirum.26.q.5. *Et eâ argutia qua dæmon illos decipit, eadem, & similibus promissionibus ipsi nos decipere student: sed non capiunt, nisi aliquos, qui sunt simplicis cognitionis, & carent intellectu, & ratione; vel qui sunt nimium creduli & curiosi; qui auiditate quadam impudenter appetunt scire ea, quæ nulla ratione, aut honesta causa competit sibi inuestigare.* d.cap.nec mirum.§. auguria.vers.potentis.] Hactenus Ghirlandus. Melindenses Indos inuenio solitos merces, quarum iacturã fecerunt, conari incantationibus è pelagi fundo extrahere, quo euentu nescio. Lege Castanedam *lib. primo Histor. Indicæ cap. 30.* permittente Deo nonnunquam Diabolus merces effert, vt eos in suâ superstitione roboret, non permittente, nequit, & culpam in aliquod erratum incantantium coniicit. Notandum etiam hac in re, quosdam dici thesauros inuenisse magicis artibus, qui id consecuti solerti, atque sagaci coniectura, vt Sarracenus ille, tempore Guiscardi Normani in Apuliâ, cuius factum Magiæ Platina [a] & Collenucius, sed prudentiæ meliùs ascribit Petrarcha, pro quo sentẽtiam feret, quisquis rem iustâ lance trutinarit. Claudat hoc caput Carolus V. fortissimus & religiosissimus Imper. qui iure optimo

[a] Platina in Leone, Collenut. in hist. Neapolit. & Bofinius in Hungaricâ, Petrarcha in Exempl. c. de Prudẽtia

Cornelium Agrippam,& duos alios nobiles, aulâ & regnis ſuis exulare iuſſit, eò quod illi theſaurorum, per artem magicam, ſpem obtuliſſent. Benè tibi ſit,& ſtemmati tuo Carole: tu quidem beatitudine iam frueris: viuet, vincetque poſteritas tua, quamdiu Catholicam tuebuntur,& ab impiis curioſiſque artibus abhorrebunt. Huc ſi deuoluantur; quàm virtute, tam fortunâ tibi ſunt diſſimiles futuri.

QVÆSTIO XIII.

An Magi valeant incantare animalia bruta?

DE ſerpentibus id non poëtæ tantum, ſed & Chriſtiani credidere. Poëtas laudaui ſup. q. 9. pleroſque Virgilium, Ouidium, Nemeſianum: iis nunc accedant Lucilius in Satyr.

.... Vt Marſum colubras
Diſrumpit cantu, venas cum extenderit omnes.

item P. Silius Italicus.

... Serpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tactuq; graues ſopire chelydros.

& Seneca, qui fuſius deſcribit Med. act. 4.

.. triſte læua complicans ſacrum manu
Peſtes vocat, quaſcumq; feruentis creat
Arena Libyæ, quaſq; perpetua niue
Taurus coercet frigore Arctoo rigens,
Et omne monſtrum. tracta magicis cantibus
Squammea latebris turba deſertis adeſt.

Hic sera serpens corpus immensum trahit,
Trifidamq; linguā exsertat, & quærens; quibus
Mortifera veniat, carmine audito, stupet,
Tumidumq; nodis corpus aggestis plicat,
Cogitque in orbes.

Manlius lib. 5.

Non inimica facit serpentum membra creatis.
Accipient senibusq; suis peploq; fluenti,
Osclaq; horrendis iungent impunè venenis.

Sic enim legenda hæc carmina. *Senibusque* rectè est in Gemblacensi m. s. sicut enim veteres *Vergilium*, & *Virgilium*, sic *senus* & *sinus* scripsere. Nonne sequitur apud eundem Manilium?

Et senibus vires sumit fluctumq; figurant.

Viderint Critici, cur ista corrumpant. redeo ad institutum. Quæ dixi, ea confirmat fusius idem postea agens de natis sub vrsæ signo. idem confirmat quod legi in nostrorū hominū annuis litteris Peruanis datis anno 1591. viperæ innoxiam contrectationem in Magorum Indicorum ludibriis, ad miraculū fortè B. Pauli eleuandum à dæmone excogitatam. id ita narrat in Collectan. suis Spitillus: *Celebrant & festum aliud superiore non minus superstitiosum. Puerum decora facie, & qui toto castello formosissimus habetur, cubiculo includunt, eique tandiu ieiunium imperant, dum excrescant capilli, tum Magi præstigiatores cum senioribus eductum, veluti applicatione quadam, in ædes amici alicuius arctissimè illi iuncti deducunt; vbi vetulæ*

puerum querula voce lamentantur, & plebs, quæ interea cogitur & conuenit, paulatim pueri capillos præscindit, oblato in singula capita ansere vno cocto. Altera die Magus iuniores ad venandas feras mittit, alios vt festum opportunum apparent ablegat, puellis vt bonum vinum excoquant imperat, Senioribus musica vt instrumenta componant, & ex ea hora eadem pulsare incipiunt, atque ab eo tempore, qui eas in res à Mago emissi sunt, libere furari possunt, quidquid extra cuiusuis domum repererint. Inuitant populos vicinos, vt variis armis instructi ad festum conueniant. Puer festi tempore coronatus, altera manu telo instructa, altera vipera viua dependente, positam in loco quodam ornatissimo sedem occupat, vnde facile colligitur dæmonis esse artes, cum à vipera non mordeatur. Corpori etiã pueri plures aliæ viperæ mortuæ alligatæ sunt. Quæ venatione apprehendit iuuentus, cum coctis & assis anseribus, reposita sunt ad vnum pueri latus: alterum claudit bona vini quantitas. Posteaquam milites ad festum vocati, militari quodam ordine & delectu, ingreßi sunt, & viperã adorarunt, ad puerum accedunt, vinum illi proximũ ebibunt, & præparatas pueroq; adhærentes epulas sumunt: tum ad adorandam rursus viperam regrediuntur, eundẽq; cibum & potum repetunt, totosque tres dies hac ratione absumunt, quibus euolutis viperam necant. Exin fœminæ (quæ toto festi tẽpore clausæ domi hærebant) egrediũtur clamantes, Victoria, Victoria. In celebritate huiusmodi frequenter dæmon apparet, ad conbibendum, comessandum, festosque dies læte

hilariterque agendos exhortans.] Sed & Pet. Chieza ſcribit omnes Andinorum montium vaſtos ſerpentes omnem ferociam, vimque noxialem poſuiſſe vetulæ cuiuſdam carminibus olim exarmatos: nunc etiam aſpectu tantum terrere cætera innocuos eſſe. Rurſus idem confirmat Indicarum Nauigationum hiſtoria. hanc enim vim Nigritis Africæ populis tribuit Aloyſius Cadamuſtus [a]. Quodq; caput eſt, patribus Chriſtianis id ſacræ ſcripturæ loca videntur indicare; dum ea, vt ſonant, accipiunt, & quæ de Marſis veteres tradidere, vt veriſimilia admittunt, DD. Hieron. Baſil. & D. Aug. Arnob. quoq; Theodoret. Alcym. Beda, & Euthymius [b]. Nec puto iis D. Hilar. repugnare [c]. nam ipſe de dæmone accipit allegoricè; de veris ſerpentibus, patres alii ſenſu litterali: ipſe de Marſis fabulam putat eatenus, quâ vulgus putabat ea vi carminis contingere: cæteri admittunt eo ſenſu, quem Hilarius non negaret, & quem nos retinemus, ad incantationem ſcilicet, vt ad teſſeram, malum geniũ aduolare, ipſumque ſerpentes vel exarmare, vel ſopire, vel necare; docet celebre exemplum Magi Saltzburgenſis, qui cum omnes, ad vnum milliare, ſerpentes in quandam foueam cogere niteretur; tandem ab ingenti vno & annoſo, in eũ exſiliente, necatus fuit. Nimirum cæteros dæmon eo compulerat: hunc noluit cogere, ſed in magum concita-

a Nauig. Indic. c. 28

b in Pſ. 57.

c in d. Pſ. 57.

re maluit. Etenim si vi carminis cæteri in foueam adacti, eadem se vis in hunc quoq; exseruisset. idẽ patet ex ridiculâ & inepta verborum formula, quâ magi vtuntur; quã si alii chartis non illeuissent, melius curiosis ingeniis consuluissent. Loca scripturæ duo sunt.
B Apud Dauidem legimus; *Sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas; quæ non exaudiet vocem incantantiũ, & venefici incantantis sapienter.*[a] Naturali ergo instinctu nouit vim sibi ab incantatione inferri posse. hoc genus aspidis tradit Euthymius *Palamnem* vocari. Apud Hierem.[b]; *Ego mittã vobis serpentes regulos, quibus nõ est incantatio.* Hoc est qui nequeunt incantari. possunt ergo cæteri. quanq̃ ne quid dissimulem, sensus potest esse, adeò lethales fore serpentes, vt nequeant eorũ morsus sanari: quam explicationẽ confirmant LXX. dum vertunt, *serpentes mortiferos; quibus nõ est incantatio, & mordebũt vos insanabiliter.* Melior ergo ad probandum est ille locus Dauidis: vt intelligamus, magos vi pacti hæc posse in serpentes: non dubito idem posse in cæteras belluas: vnde Silius;

Harcelo non pauidus fœtas mulcere leænas.

Etenim in crocodilos id solere piscatores, docet Villamontius *Itinerarij li.3.c.12.* Verisimile tamen fateor, quod censuit D. Aug.[c]; ob fraudẽ, qua primi parentes à serpente decepti, Deum frequentius permittere serpẽtum, quam aliarum ferarũ incantationes, &

a Ps. 57. v. 5. ad hunc locum respicit Alcymus lib. 2. c. 15.
b c. 8. v. 17.

c lib. 11. de Genesi ad litt. c. 28.

maiorem illorum esse cum dæmonibus familiaritatem; non naturâ, sed diuinâ permissione quadam. Sanè Grilland. *q.8.in fin. Et ego alias* (ait) *vidi Romæ quendam Magum excellentissimum, Græcum, tempore Hadriani VI. antequã perueniret ad vrbem ipse Pontifex: quod solis verbis compresserat vires cuiusdam ferocissimi tauri, existentis in armento in loco siluestri; quẽ sic affixũ, vt ita dixerim, & humiliatũ apprehendit per cornua, & chordula quadã satis debili, arte tamen magica fabricata, taurum ipsum ligatũ quo voluit adduxit media nocte, circiter quatuor aut quinq; milliaribus, quæ visa fuerunt per ducenta & vltra viros.*] Sed errat Grillandus, cùm putat hæc omnia ipsa verborum potentia effici potuisse, vt ille Magus asserebat, *quod lib. primo* refutatum. Quod in Circensibus soliti incantatione suis equis velocitatem, aduersariorum verò tarditatem, moramq; adferre, docent Arnobius *libro primo.* Hieron. *in vita Hilarionis.* Cassiodorus *lib. tertio epist.51.*

Quærat aliquis an vt animos, sic & colores ferarum dæmones verè queant immutare? nihil dubitem, quia norunt aquas, quibus id naturaliter perficitur. Aristoteles *lib.3. de Histor. animal. c.12.* testis est his verbis; *Sunt aquæ multis in locis, quas cùm oues biberint, moxq; inierint, nigros generant agnos: vt in terra Assyritide agri Chalcidi Thraciæ facit amnis, quem ob nimiam frigiditatem Psychrum vocant: & in Antandria duo sunt fluuij, quorũ alter candorem, alter*

nigritiem pecoribus facit. Scamander etiam amnis flauas reddere oues creditur. quamobrem Xanthum pro Scamandro vocatum ab Homero autumant.] Varro quoque apud Solinum tradidit, in litore maris rubri esse fontem, quem si oues biberint, mutent vellerum qualitatem, & antè candidas post haustum fuluo nigrescere colore. Plura memorant aquarum miracula, quæ si reapse contigerunt, possent circa animantia per aquas hæc omnia Magi. pergam addere nonnulla. P. Naso *lib. 15.* Metamorph.

.... medio tua corniger Ammon
Vnda die gelida est ortuque obituque calescit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cùm luna recesserit orbes.
Flumen habent Cicones, quod potũ saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis & hinc Sybaris vestris cõterminus oris.
Electro similes faciunt auroq; capillos.
Quodq; magis mirũ. Sunt, qui nõ corpora tantũ,
Verum animos etiam valeant mutare liquores.
Cui nõ audita est obscæna Salmacis vnda?
Aethiopesq; lacus? quos si quis faucibus hausit,
Aut furit, aut patitur mirum grauitate soporẽ.
Clitorio quicumq; sitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudetq; meris abstemius vndis.
Huic fluit effectu dispar Lyncestius amnis;
Quẽ quicumq; parũ moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset.

De admirãdis Siciliæ aquis multa Thomas

Facellus. *1.decad.lib.1.cap.5.* quod est de mirabilibus Siciliæ.

QVÆSTIO XIV.

An poßint aliqua mixta, maximè sensibilia producere seu gignere arte sua?

SIT propositio prima. *Animalia imperfecta muscas, vermes, ranas, & huiusmodi insecta, & alia, quæ ex putrefactione nascuntur, possunt producere celeriter; non creando, sed actiua passiuis applicando.* Hęc D. August. quem scola Theologica sequitur [a]. Solent autem hæc producere magi, ex pacto, per dæmonem actiua passiuis applicantem: nam ipsi magi plerumque nesciunt, quo ista pacto gignantur, & causas ignorant. vt quando diabolus dat sagis minutum puluisculum, cuius in aërem iactu diuersæ species locustarum, bruchorum, murium, erucarum, & similium animalculorum variæ pestes statim nascuntur. iubet interdum primam quæ obuia plantam ex agro illo, quem vastari volunt, euellere; aut gramen perdendæ arbori illidere, & alias tales nęnias adhibere, quæ vim nullam habent naturalem [b]. Sic possent Magi etiam producere quosdam anseres imperfectiores, qui soliti gigni ex deciduis fructibus arborũ in mari putrescentibus, vel sanè ex lignis nauigiorum putridorum, vt norunt contin- A

[a] D. Aug. li.3. de Trinit. cap. 7. D. Bonau. & alii in 2. d. 7. Alex. de Hales 2. p. q. 43. D. Thom. 1. p. q. 114. a. 4.

[b] vide Nic. Remig. li. 1. dæmonolatr. c. 21.

gere

gere Scoti, & Hebridum incolæ, quibus vocantur *Klakis & Bornicles* [a]. Sed an perfecta (quæ vocantur) animalia? probabilius mihi est, actiua passiuis applicando non posse, quia hæc ex putrefactione nasci non posse probabilius, & non nisi ex prolifico parentum semine, vel à parente, vel à dæmone incubo matri infuso, prout postea dicetur. Posset etiam dæmon talia iam producta muliebri vtero includere, & callidè inde educta, occulta quapiam clancularii meatus viâ ipsi cognita, in locis remotis vbi nata videantur fouere, alere, & respirare facere; vtpote inter saxa, in quibus non raro imperfecta nasci consueuerunt, muscæ, mures & similia. Hoc omnino crediderim contigisse in canibus illis, quorum mentio fit à Guilhelmo Neubrigensi his verbis; *Dum in quadam lapidicina petra ingens ferramentis finderetur; apparuere duo canes capacem sui in eadem petra capacitatem replentes absque omni spiraculo* (intell. perceptibili) *videbantur autem esse ex eo canum genere, quos leporarios vocant, sed vultu truces, odore graues, pilorum expertes. Et vnus quidem eorum vt dicitur, citò defecit. Alterum verò stupendæ vt aiunt edacitatis Henricus VVintoniensis Episcopus diebus plurimis in deliciis habuit.*] lib. 1. Hist. Anglor. cap. 28. & subdit, in alio lapide inuentum bufonem catenulam auream circum collum habentem. Censeo huic catenulam à dęmone additam. nam ipse bufo ibidem nasci po-

[a] Cardan. lib. 7. de rer. variet. Lobelius in fin. lib. de hist. herbar.

tuit, vt in carbonariis fodinis Leodicensibus silices ingentes nonnunquam reperti, intra quos viui bufones conditi, vt in natiuitatis suæ cunis, latebant.

B

Possunt etiam dæmones producere quædam insolita monstra, quale illud in Brasilia, altum palmos septemdecim, tectum corio lacertæ, mammis prætumidis, brachiis leonum, oculis rigentibus, & flammeis, scintillantibus, simili lingua [a], qualia fortè monstra quæ in Saxoniæ siluis, semihumana facie, capta anno 1240. [b]. Nisi fortassis illa sint ex nefario hominum àc ferarum coitu nata; quæ monstrorum plurimorum origo indubitata. Sic enim peperit olim bello Marsico Alcippe elephantum [c]; sic anno 1278. apud Heluetios alia leonē [d]; sic anno postea 1471. quædam Papiæ cattum, Brixię canem alia. sic 1531. mulier Augustæ Vindelicorum, eodem partu, enixa primò caput humanum membranis inuolutum, mox serpentem bipedem, tertio porcum integrum [e]: & quæ varia huiusmodi leguntur apud recētiores [f]. Illud superat admirationem reliquorum, quod Castanneda retulit *in Annal. Lusitaniæ*; mulierem ob quoddam crimen in insulam desertam naui deportatam; cùm ibi exposita fuisset; eam simiorum, quibus frequens locus, agmen circumstetisse fremebundum, superuenisse vnum grandiorem, cui reliqui loco cesserint; ab hoc mulierem blādè manu

C

a Anan. li. 4. de Natur. dęmō.
b Lycostē. de Prodig
c Alex. ab Alex. li. 2.
d Stumph. in Chro. Heluet.
e Lycost. supra.
f Cardan. lib. 16. de varie. Lēnium li. 1. de occul. nat. mirac. c. 8.

captam,in atrum ingens abductam , eique cum ipsum,tum cæteros copiam pomorum, nucum , radicumque variarum apposuisse, & nutu, vt vesceretur , inuitasse : tandem à fera coactam ad stuprum: facinus hoc multis diebus continuatum , adeò vt duos ex fera liberos susceperit. ita miseram (quanto mors obtabilior!) vixitasse per annos aliquot: donec Deus misertus nauim eo Lusitanam detulisset:cumque milites in terram aquatum ex proximo ad antrum fonte exscendissent,abessetque forte fortuna simius; fœminam ad inuisos diu mortales cucurrisse, & accedentem ad pedes supplicasse,vti se facinore & calamitosissimâ seruitute irēt ereptū: adsentientibusque, & casum miserantibus illis,eam cum ipsis nauim adscendisse: sed ecce tibi simium superuenientem , inconditis gestibus & fremitibus coniugem non coniugem reuocantem. vt vidit vela ventis data , concito cursu de liberis vnum matri ostentat;minatur,ni redeat,in mare pręcipitaturum,nec segniter fecit,quod minatus. tum recurrit ad antrum, & eadem velocitate ad litus rediens,ostētat alterum,minatur, & demergit:subsequitur & ipse furens , tamque diu nauim natatu insequitur,donec vndæ natantem vicere.Rem tota Lusitania teste notissimam, & à rege mulierē Vlissiponæ addictam ignibus,quorundā precibus vita impetrata lethū cū claustro perpetuo cōmutasse.

Miraris Lector? en tibi Saxo Grammaticus, cum duobus Magnis, Vpsalensibus episcopis, narrant Gotthicos reges ex Vrso & Virgine nobili originem ducere; & Ioannes de Barros Pegusianos & Sianitas Indiæ gentes à cane, qui cum muliere corpus miscuerat [a]. Verùm his ego non sum credulus, qui certus sum, ex homine & fera verum hominem nasci non posse. quia ferinum semen perfectionis illius est expers, quæ ad tam nobilis animæ domicilium requiritur. quare si quid ex tali mixtione nascatur, monstrum id fuerit, non homo. Sequitur enim deterioris seminis conditionem talis fætus: quare vt summum hominis aliquam speciem præbebit. Nec enim crediderim, censendum perfectũ brutum eius speciei cuius alteruter parentũ, (v.g. ex Lusitana nati, nec simii, nec homines erant) sed monstrum quoddam mixtæ speciei & imperfectæ, vt mulus ex equo & asino, thoës ex hyæna & lupo: quare nec arbitror si commisceatur sibi simili, vel alteri bruto perfectę speciei, brutum vllum geniturum. Confirmat hanc sententiam cordati Historici Petri Chieziæ narratio, qua tradit rupices illos Andinos solitos ingentibus simiis se commiscere: & natos inde fętus caput humanum & pudenda habere, cætera simiis similes esse; feros iuxta ac fœdos, qui non loquantur, sed terribiliter vlulent: & ab ipsis quoque Indis pro monstris haberi. Denique in prouincia

[a] videte Torquemadam Horti floridi Dial. 1.

D

Aulaga mulierem Indam ex cane tria monſtra peperiſſe. hæc ille. *1.p. Hiſtor. Peruanæ. cap.* 95. Præterea in nonnullis exemplis citatis, imaginatrix vis & corruptio ſeminis, & ſuperfluorum in vtero humorum copia, ſuam ſibi ſingula partem poſſunt vindicare. Fieri poteſt præterea, vt mulieres harum aliquæ de ſtrigum numero fuerint, & dæmon incubus calidum horum animalium ſemen illis infuderit. cur qui poteſt humano ſic abuti, non poſſit & ferino? Sane in illis exemplis, de Indorum populis & Gotthorum regib. putarim hoc dicendum: quod dæmon in ferarum talium effigie fœminas compreſſerit, quod eum poſſe docebit ſequens quæſtio. Veriſſimam narrationem his adiungo. In hoc ipſo Belgio fuit nefarius quidam, qui vaccæ ſe commiſcuit. Poſt viſa bos prægnans, & poſt aliquot menſes [illegible] e maſculum fœtum, non vitulum, ſed puerum: adfuere non vnus, deque matris vaccæ cadentem vtero adſpexerunt, leuatumque de terra nutrici tradiderunt. adoleuit puer, baptizatus, & inſtitutus Chriſtianæ vitæ præceptis, pietati ſe addixit: &, pro patre, ſeriò pœnitentiæ vacat operibus: homo quidem perfectus, ſed qui ſentiat in animo propenſiones vaccinas, paſcendi prata, & herbas ruminandi. Quid de hoc ſentiendum? nonne hominem eſſe? planè crediderim: ſed ex vacca matre natum abnuo. Quid ergo? Diabolus peccati illi⁹ gna-

rus, & impulsor, mox vaccam prægnantem fecit videri; cùm voluit, alicunde infantem surreptum attulit, & vaccæ parturienti, quæ vento grauida erat, puerum sic supposuit; vt à vacca fundi videretur. Hinc nata opinio: & puer persuasus se vaccæ filium, matris putatæ propensiones hausit imaginando. Nam vt verus homo ex seminis vaccini materia nascatur, & organica illa dispositio perfecta humani corporis, in vaccæ vtero, & vaccinæ animæ calore ac virtute, perficiatur; id philosophos omnes mecum, arbitror, inter ἀδύνατα computaturos. Illud vero Manilii, monstrorum productionem astrorum influxibus & fato Stoico ascribentis, sectæ est deliramentum.

Permiscet sæpe ferarum
Corpora cũ membris hominum: non seminis ille
Partus erit. quid enim nobis commune ferisq;?
Quisue in portenti, noxam peccarit adulter?
Astra nouant formas, cœlumq; interserit ora.

Cæterum And. Cæsalpini Paradoxum; sine semine bruta perfecta equos, boues, elephantos imò & hominem quoad corpus, ex Solis calore & putredine sola nasci posse; quod multis probare conatur *lib. 5. Peripatetic. Quæst. qu. 1.* vnde sequeretur arte Magica hæc omnia produci posse applicatione agẽtium ad patibilia; mihi nondum potui in mentem producere, vt id verum esse, vel suspicer. Qui non ignorem, præparationẽ ma-

teriæ ad formas animantium, quæ perfecta nuncupantur, dependere à virtute ſeminaria, & formatrice; quæ ad perfecti animalis conformationem opus habet, non tantũ primarum qualitatum mixtura & temperamẽto, quod à cœlorum influxu, & ſolis calore recipit; ſed præterea perfecti animantis cooperationem exigit, vt cordati omnes Theologi & Philoſophi fatentur, quos citant Conymbricenſes noſtri, eruditè hoc commentum refellentes *in 2. de cœlo ca. 3. q. 6. ar. 3. & 4.* quos (curiosè lector) ſuadeo tibi legendos. Illud etiam conſidera, hominem quoad corpus duntaxat, hominem nõ eſſe: ideo cũ dicunt poſſe hominem quoad corpus ſic gigni, vel ſibi in his verbis contradicere, vel hoc tantum dicere; ſic monſtrum gigni poſſe: imo nec monſtrum quidem; quia inanimatũ. quæro enim qua illa humani corporis maſſa anima animabitur? humana? at hoc eſt delirium Paracelſi, hæreticum, vt alias oſtendi. ferina? ſed ferarum anima non poteſt humanum corpus informare. quia longè alias requirit diſpoſitiones, longè diſſimiliores, quam anima bouis & canis. conſtat tamen corpus caninum à bouis anima informari nõ poſſe. quale ergo hoc monſtrum, aut quid futurum?

Certum eſt monſtra naſci aliquando diuina vltione. Docet Dockumenſium Friſiorum pœna, ob eorum Epiſcopũ S. Bonifaciũ

cum sociis cæsum. *Nam horum sanctorum indignam mortem* (ait Kempensis) *in filios filiorum Deus vindicauit: vt passim ex eorum familiis (quorum maiores tam nefarium scelus perpetrarunt) in hunc diem videantur in occipite habere grossos crines subalbi coloris, in modum caudæ cuiusdam br[illegible]i animalis, vt iustè dixeris:*

[illegible]tit adhuc proles, quod commisere parentes.

ita Cornel. Kempius Dokumensis *lib. 2. de Orig. Frisior. c. 21.* Imitemur Samsonem, & caudam caudæ connectamus. scribit Polyd. Virgilius *Histor. Anglor. lib. 13.* in hanc sententiam: eo quod rex Henricus II. ostenderet se visse infensum B. Thomæ Centuar. sanctum virum *iam sic vulgò negligi cœpisse, contemni, & odio haberi: vt cum venisset aliquando Strodum; qui vicus situs est ad ripam Meduciæ fluminis, quod flumen Rocestriam alluit; eius loci incolæ cupidi bonum patrem ita despectum ignominia aliqua afficiendi; non dubitarint amputare caudam equi, quem ille equitaret, seipsos perpetuo probro obligantes. Nam postea nutu Dei ita accidit, vt omnes ex eo hominũ genere, qui id facinus fecissent, nati sint instar brutorum animalium caudati. Sed ea infamiæ nota iam pridem cum gente illa eorum hominum, qui peccarunt, deleta est.*] Sic Polydorus: cuius vltima clausula, an in gratiam adficta, an ex vero, nouit Deus. conuicium certè in gentem totam manauit, & durat inter homines proteruos; qui, linguæ petulantioris, nihil habent pensi vera an falsa effutiant. Si quid talis dedecoris

per-

permaneret, Guilhelm. Tookerus Reginæ ſuæ, etiam huius appendicis demendæ virtutem mirificam tribuiſſet. Citrà iocum: apud Thom. Cantipratenſem reperio; *lib. 2. de Apibus*. Nobili cuidam venationis gratia feſtos dies profanāti ex vxore natam prolem canino rictu, & auribus braccorum (vt vocāt) more flaccis ac dependulis.

QVÆSTIO XV.

An ſint vnquam dæmones incubi & ſuccubæ, & an ex tali congreſſu proles naſci queat?

A AXioma 1. ſit. *Solent malefici & Lamiæ cū dæmonibus, illi quidem ſuccubis, hæ vero incubis, actum Venereum exercere.* Perperam hoc negarunt complures hæretici [a]; inter quos pars iſta negatiua communior videtur; ex Catholicis etiam nonnulli: ſed pauci admodum, ex Belgis Philippus Broideus [b], ex Italis Cardanus, Ponzinibius, & Bapt. à Portâ. ſed horum auctoritas non magna, ſi cum contrarium aſſerentibus eam componas.

Placuit enim affirmatio axiomatis adeo multis, vt verendū ſit ne pertinaciæ & audaciæ ſit ab iis diſcedere. Communis namque hæc eſt ſententia Patrum, Theologorum, & Philoſophorum doctiorum, & omnium ferè ſæculorum atque nationum experientia comprobata. Vt cæteros taceam voluere Plato *in Cratylo*, Philo, Ioſephus & vetus

a Pet. Mart. VVierus, Chytręus Lerchemer. Biermānus, Fichard. Godelmann. & alii.

b Additiō. ad cap. 11. Fori Romani.

Synagoga: D. Ciprian. D. Iustinus Mart. Clemens Alexand. Tertullian. & alii [a], qui vetustiores patres in eo, quod voluerunt dæmones posse cum mulieribus rem habere, optimè senserunt, in eo vero à recentioribus iure reprehenduntur, quod de huiuscemodi concubitu Mosis etiam verba [b] de filiis Dei & filiabus Caini acceperunt. Solidior ergo adhuc probatio huius sententiæ desumitur à D. Hieron. in cap. 6. ad Ephes. & D. Aug. quem communis schola Theologorum cum D. Isidoro sequitur [c]: & pro eadem pugnat Bulla Innocentii 8. Pontif. contra maleficos.

Probantur hæc ratione & simul explicantur. Dæmones (quod postea docebo) possunt defunctorum corpora assumere, vel de nouo sibi ex aëre & aliis elementis ad carnis similitudinem palpabilia effingere ac formare, possunt illa pro libitu mouere & calefacere, sic ergo possunt, quem natura non habent, sexum artificiose exhibere, & viris specie fœminea, fœminis specie virorum abuti, & has subiicere, & illis se substernere. possunt etiam aliunde acceptum verum semen adferre, & naturalem eius emissionem imitari. Possunt ergo illa omnia facere, quæ axioma istud primum supponit: quod cum possint, & eos facere doceat experientia, non est cur dubitemus.

a videte hos citatos apud Six. Senẽsem, lib. 5. Bib. sac. annot. 77. & Pameliũ in Error. Tertulliani Annot. 1. quibus adde Plethonẽ l. de mirab. & longæuis Pereriũ, li. 8. in Gen. disp. 1.

b Gen. 6. a. 2.

c Aug. lib. 15. de ciu. Dei ca. 23. Isid. lib. 8 Orig. Alex. de Hal 1. p. q. 78. Tho. Bonau. Scot. Dur. Gab. in 2. d. 8. Guilh. Paris. de vniuer. par. vlt. ca. 23. Abulen. in c. 6. Gẽ. q. 6. & c. 7. Exo. q. 12. Auct. mallei malefi

Actio.

B Actio. II. *potest etiam ex huiusmodi concubitu dæmonis incubi proles nasci.*] Maior est difficultas huius axom. quæ tamen tollitur quando bene & dilucide tota res explicatur. Sciendum ergo quod potest (præter ea quæ diximus) diabolus semen aliunde acceptũ (v. g. in ea, quæ somnianti viro contingit illusione) deferre, & qua est agilitate & naturalium rerum peritia, calorem prolificum in semine quantumuis ille subtilis & aereus sit ac facile dissipabilis, conseruare, & illud denique, quo momento mulier ad concipiendum optimè disposita, quod eum non latet, tum illud matrici sic infundere, vel naturali vi attrahendum exhibere, & muliebri semini commiscere. Hanc concl. tenuere auctores postea citandi.

car. Grill. Remig. & alii I.C. cõmuniter, & ex medicis Simphorianus li. 2. prax. c. 7. Cæsalpinus, de dæmon. inuestigat. c. 19. Condronchus lib. 3. de morb. venefic. c 10. Valesius de sacra phil. ca. 8. in pri. &c.

Axioma. III. *Attamen dæmones nequeunt, vi sua, & ex propria substantia, more animantium, generare.*]

Probatur, quia nec dæmones inter se vllã habent indiuidui vel speciei multiplicationem (qui fuit error Greg. Niisseni [a]) nec dæmones corpus aereum, vel vllum habent omnino (vt contra Platonicos M. Anto. Natta *lib. 7. de Deo fol.* 57. docuit, Francisc. quoque Georg. & Caietan. tenendum est) quare nec in proprio suo corpore commisceri possunt (vt optime docet Perer. *d. li. 8. disp. 2.*) nec vllum semen, nedum prolificum, quantumuis tenue, habent (q. fuit error Marci Ephesii,

a de Nat. hom. c. 18.

Iosephi, & fortassis Athenagoræ, Tertull. & vetustiorum illorum Patrum) quomodo proprium semen habere possint; cum semen sit substantiæ corporeæ viuentis pars, & residuum cibi optime cōcocti, ex meliorum scriptorum sententia[a]: dæmones vero sunt substantiæ incorporeæ, & ideo de suo non possunt corporeum semen præstare: sunt etiam expertes animę, vegetantis autē animæ functio est naturali calore cibum acceptū cōcoquere. Ideo certissimum est hoc axioma, quod auctores præcedētis axiomatis admittunt: & hanc duntaxat conclusionem asserere voluerunt; non vero, præcedentem secundam negarunt; scriptores quidam magni nominis, vt D. Chrys. & alii [b]; quorum sententiam retuli & explicui olim, *Com. in Senecæ. Herc. Furent. v. 447.*

Quæ aduersarii obiiciunt exempla, illusarum aliquando muliercularum; ea non refellimus nec reiicimus, præsertim contestata illa mira apud Iaquerium & Martinum Arelatens. [c] sed contendimus ineptè illos hinc inferre; aliquando deluduntur: nunquam ergo id vere contingit. ex particulari affirmatina inferunt vniuersalem etiam affirmatiuam in materia non necessaria, quod ineptum est.

Dicimus ergo. *Ex concubitu incubi cum muliere aliquando prolem nasci posse, & tum prolis verum patrem non fore dæmonem, sed illum hominem*

[a] vide Tiraq. l. connub. 15. a. nu. 12. Naclantū de vegetatiua Potētia Theorema. 13. Vallesium de Sacr. phil. c. 13. Spinosā in Prob.
[b] Chr. hō. 22. in Gen. Cassian. colla. 8. ca. 21. Phila. adu. hæres. Plato in Sympos. & forte Scal. exercitat. 75.
[c] Iaquer. lib. flagelli hæret. Martin. Arles de superstit. nu. 7.

cuius

cuius semine dæmon abusus fuerit. Negarunt hoc Plutarchus *in Numa*, Paracelsus hæreticus, Vlric. Molitor *de Pythonicis mulier. ca. vltim.* & Nicol. Remig. *lib. primo dæmonolat. cap. 6.* sed argumentis fulti leuiculis: non negat, dubitat duntaxat Benedict. Perer. noster *lib. 8. in Genes. disp. 3.* Sed hoc olim affirmarunt Ægyptii, teste Plutarcho, & affirmant communiter Scholastici, qui omnes etiam optimi Philosophi fuere. [a]. Probatur manifesta ratione ex iis quæ dicta fuere pro explicatione. 2. Axiom. Accedunt plurima exempla ab illis & aliis narrata; quæ si vera sunt, haud dubie iuxta has conclusiones explicanda sunt. Vetustas obtrudit suos semi deos, Hercules, Sarpedones, Æneas, Seruios Tullos [b]; Anglia, Merlinum [c]; Pannonia, Hunnos ex Arlunis strigibus Gothicis & Faunis natos [d]. Chieza. *cap. 27. par. 2. hist. Peru.* scribit in Hispaniola solitũ Corocoton dæmonem misceri mulierib. & ex eo natos bicornes nasci. Cliuensium quoque ducum stemma huc retulit Helinandus li. 4. apud Belluacensem [e]; Xacam suum Iapones talem esse volunt: nec desunt qui Lutherum in hanc classem retulerint [f]. Et ante sexennium, in primario Brabantiæ oppido, punita fuit mulier, quod ex dæmone peperisset: & nostris temporibus id contigisse, etiam Ludouic. Molina, ex nostræ Societatis Theologis, prodidit, & complures

[a] D. Tho. Halẽs. Bonau. Scot. Gab. Abulẽs. Guilh. supra citati, necnon Richa. Palud. Vict. Med. Moli. Alf. à Cast. Silu. Spin. Iaq. c. 6. ex I. C. Gril. Binsf Mart. de Arles Frã. Vales. medicus, itẽ alii auct. Mallei, & Nider.

[b] ita Hom Virg. Clẽ. Alex. Arnob. l. 5. cõtra gẽt. & ipsũ Plat. iuxta Orige. l. 6. cõt. Cels.

[c] Vinc. Belluac. l. 21. spec. hist. Poly. Virg & alii.

[d] Iornã. de reb. Gott. & Luitprãdus.

[e] Mol. 1. p. q. 50. a.

[f] Fontan.

alii gentium diuersarum scriptores allatis exemplis confirmarunt [a].

in hist. sacra de statu religiõ.
a Mol. 1. p. q. 50. a. 1. auctor etiam vitæ D. Bern. li. 2. cap. 6. Hect. Boet. li. 8. hist. Scot. Fr. Picus. lib. de prænotione Pet. Bin. p. 1. de cõfes. malefi. concl. 5. Lau. Ananias lib. 4. de nat. dæmon.

Videte nunc quam leuia sint argumenta, quib. hanc alii sententiam impugnant, maximè Nicol. Remig. quorũ primum arg. est. Dæmon & homo specie differunt. ergo ex hac copula sequi nequit proles. *Resp.* consequentiam esse nullam, tum quia ex equo & asina, & aliis specie discrepantib. animalib. muli, thoes, leopardi, pantheræ & aliæ hybrides gignuntur: tum quia generatio hic nõ tribuitur dæmoni, sed homini, cuius est semen, vt recte D. Tho. quod lib. 6. a. 8. ad 6. & ideo hic ex homine, hoc est ex viro & fœmina, nascitur homo. D

2. *Argum.* Dæmon est expers vitæ, & origo mortis. ergo nequit esse auctor & origo actus vitalis. *Resp.* Vim hanc vitalem non inesse dæmoni, sed ipsi semini: sicut vis calefaciendi non inest scypho propinanti, seu tubo fundenti, sed ipsi vino. vide D. Thom. *sup. ad 5.* & Sprengerum *1. p. Mallei q. 4. ad 2.*

3. *Argum.* Semen, quod dæmõ infundit, sagæ fatentur esse frigidum & nullam adferre voluptatem, sed horrorem potius: quare nec poterit inde generatio consequi. Argumentum hoc fuit Marci Ephesii, apud Psellum. Confirmat Remigius confessione sagarum, quæ fassæ sunt omnem sensum voluptatis à tali copula abesse, imo & summum se dolorem percipere. *Respondeo.* cogit argumenti

futi-

futilitas, quam vellem me plura in re inani & ſpurca refellenda inſumere verba. Certum ergo videtur, dæmonem, quando vult ſub certi alicuius viri ſpecie deludere, & non vult ſciri ſe eſſe dæmonem: tunc quam poteſt aptiſſime imitari, quæcunque in veri viri & mulieris copula requiruntur: quare neceſſario tunc curat, vt ſiquidem vult generationem ſequi, (quod rariſſimè accidit. nec enim ipſe ſua vnquam cauſa generationem intendit, qui ſibi ſimile nequit gignere, ſed aliquando duntaxat, in gratiam ſuccubæ id optantis, conatur generationem ex alieno ſemine) adhibeat neceſſaria ad generationem: quare & prolificum ſemen quęrit, & inuentum conſeruat, & tanta celeritate perfert; vt vitalis ſpiritus non euaporetur, & quando ac quale oportet infundit: Quando vero non intendit generationem, tunc infundit *aliquid ſeminis inſtar*, calidum tamen, *ne fraus deprehendatur*: ſicque etiam corpus aſſumptum temperat, ne contactu timor, horror, aut aſpernatio adferatur. Sed quando cum illis rem habet; quę dęmonem eſſe non ignorant; vt plurimũ ſemẽ fictitium & frigidum exhibet, ex quo concedimus prolẽ naſci non poſſe. Deinde cõſtat, ſæpe eum interrogare ſuccubas; num velint impręgnari? quæ ſi aſſentiantur, aſſumit verum ſemen aliunde actu carnali deciſum, vt dixi & docet Sprengerus [a]. Quæritur autem,

[a] p. 2. mallei q. 1. c. 4.

non tam quid fieri soleat, quam quid fieri possit. Vnde ad confirmationem quoque argumẽti patet solutio; voluptatis sensum quãdo abest; abesse, vel quia Deus id prohibet prouide, vel quia dæmon vult eum non adesse; vt sic maior sit peccati fœditas atque malitia. adesse autem potest hic sensus; si Deus non prohibeat, & dæmon velit, eum à succuba percipi: profecto quæ ad delectationẽ in hac spurcitia necessaria, hæc omnia dæmonem incubum adhibuisse nõ raro, constat exemplis illis, quæ narrant plurima, Sprẽgerus, Binsfeldius, & Ananias, & potissimum vno Sardicensis sagæ, & Virginis Hispanæ nobilis deceptæ, quę inuenias apud Torquemadam *Dialo 3.* & Grilland. *q. 7. n. 8. & 9.* idem ex plurium confessione asserit Alfons. à Castro *lib. 1. de iusta hæret. punit. c. 16.*

4. *Denique addunt*; haud esse credendum, Dominum Deum concurrere ad huiusmodi actum, aut animam tali corpori ex huiusmodi coitu nato infundere, & inchoato dæmonis operi coronidem addere. *Respondeo* dæmonem quo ad naturæ operationem hic duntaxat esse instrumentum, & applicare solummodò agens principale; quod est verum semen humanum. Deum itaque concurrere ad vltimam dispositionem organici corporis ab humano semine nati; accidentarium verò quid esse, & morale duntaxat, peccatum sagæ atque dæmonis malitiam. iuuat Deus, vt

auctor naturæ naturam; peccato verò, cuius auctor non est, non adminiculatur. Si quid huiusmodi valerent argumenta; sequeretur, neque ex fornicatione, neque ex adulterio, neq; ex incæstu, proles gigni posse. Respondent diuersam esse rationem: quoniam in his ordo naturę seruatur, non verò in illo dęmonis Hymenæo. Hęc responsio friuola est. nam etiam in casu nostro naturæ ordo, quo ad physica generationis præcipua principia, seruatur: natura enim duntaxat postulat, vt ex viri prolifico semine, aptè mixto semini muliebri, proles nascatur. *Vlt.* Molitor argumentatur, secundum Conciliatorem principium gignendi est cor: ergo dæmon illo semine non potest ad generationem vti, quia deest virtus cordialis calorem, vt oportet, tēperans. *Resp.* siue à corde siue à cerebro vis gignendi oriatur, spiritus genitalis ipsi semini est implantatus in ipsa seminis ab humano corpore decisione. dæmon verò hunc spiritum cum calore suo tantum conseruat.

E Quid igitur, dicat aliquis, etiamne ex viro incubo, & dæmone succuba liberi nasci poterunt? hoc nec Ægyptii olim concedebant, nec ego crediderim fieri posse. Longè enim plura hîc requiruntur, vt ad prolis generationem partumque longè plura matres quam patres suppeditant. in cōceptione par fortè vtriusque conatus; post omnia solius sunt matris. requiritur tractus temporis, vt

ſemen in corpus organicum commutetur, & abſolutiſſima illa humani corporis architectura perficiatur. requiritur etiam continua vegetantis animę operatio in fœtu alendo; & alia penè innumera naturæ arcana, quę omnia vtrum tam multa, tamdiu dæmon in aſſumpto corpore queat præſtare, plurimum dubito, & potius arbitrer non poſſe: ſi poſſit, etiam ſuccuba poterit concipere. Interea dum quis conuincat hæc illum omnia poſſe, cenſeo, quos legimus matre ſuccuba dæmone natos, vel ſuppoſititios fuiſſe alterius fœminæ veros partus, vel ab alio dæmone prolem ementitam, vt non rarò contingit. ad priorem ſuppoſitiui partus fraudem lubens retulerim cum Io. Reynardo [*lib. de pereg. generis hum. serm. de impugnat. hom. per diabol.*] quod de Pictauorum Comitum ex Meluſina origine referunt fabuloſę Francorum Hiſtoriæ, item de Andegauenſis familiæ ſtemmate Polyd. Virgil.[a] & alterius cuiuſdam, ex Galfrido narrat Vincent. Bell.[b] & quod ex ore ducum Bauarię & Saxoniæ acceptũ narrat Sabinus[c]; nec admodum diſſimile, quod de nobili Bauaro narrant alii; ei, cùm defunctam vxorem ferret impatientius; quadam nocte fœminam rediiſſe, ſeque reſuſcitatam dixiſſe, & marito conuixiſſe, & ex eo liberos ſuſcepiſſe, quodq; futurum prædixerat, tandem, conuiciis & blaſphemiis non ſe abſtinente marito, ſubito muliebri veſte penes

[a] li. 13. hiſt. Angl.
[b] Hiſt. li. 3. cap. 26.
[c] Not. in Metamo. Ouid.

illum derelicta, euanuisse. Dæmon sic Nobili huic imposuit, & aliunde subtractos furto liberos sibi supposuit. Ad posteri⁹ genus fraudis refero paruulos; quos, non ex incubis, sed per fraudem, quasi ex succubis dæmonibus natos, vulgò *Cambiones* vocāt; & ferunt adeò esse lacte insaturabiles, vt, etiam quatuor nutricum rumis exhaustis, macilenti perseuerent, ponderosissimi tamen, & tandem post aliquot annos euanescant. Itali, à continuo vagitu *Vagiones* appellant; Germani, vt indicent suppositiis esse, nominant, Wechselbalg vel Wechselkind / *de his vide Spreng. 2. p. mallei q. 2. c. 7. Guilh. Paris. p. vlt. de vniuerso, c. 25. Anan. li. 4. de nat. dæmon. Molitorem de Pythoni. mulier. c. 6.* Talē arbitror fuisse puerum; quē, per Galiciam & Asturias Hispaniæ ante annos 15. Mendicus quidam, summa cum defatigatione humeris baiulabat: cùm ex nostris eum quidam in itinere repertum prope flumen, vt transuaderet, misericordia motus, retro se in iumentum sustulisset; vix valida bestia potuit eum in alteram ripam exponere. Paulò post mendicus cōprehensus, fatetur eum puerū, non puerum, sed diabolū, fuisse, qui sibi promisisset, omnes se ad eleemosynas ei conferendas pellecturum, quamdiu sic circumferretur habitu pueri morbosi, & fasciis inuoluti.

F His consentaneum est: *posse dæmones efficere, vt virgo mente & corpore permanens, non tamē*

sine virili semine, concipiat. probatur, quia potest virgini dormienti & ignarę aliunde sumptum verum & fœcundum semen, sine congressu carnali, hymene, aliisue claustris virginitatis incorruptis, infundere. Vt autem in partu virginitas conseruetur, hoc dæmon nequit. cùm enim ad hoc vera corporum penetratio requiratur; quæ virtuti diuinæ reseruatur; id, sine speciali miraculo, fieri nō potest. Propterea, cùm Caluinistæ negant hoc septum virginalis in partu Christi Domini clausum mansisse; præcipuam certè miraculi, & veræ virginitatis prærogatiuam tollunt. Exemplum quoque de Bambergensi puellâ, quod recitat [a] Niderius, cautè legendum est, & de mentis tantùm virginitate accipiendum. carnis enim integritatem amiserat per eandem copulam, quâ conceperat. Nec à viro mulier cognosci potest, sine virginitatis iactura; nec impregnari, nisi cognoscatur. Scio quid multi scriptores narrent de variis, quæ conceperint duntaxat ex semine, quod in balneo, in quo illæ lotæ, prius fuerat effusum; sed non credo. quia neque virtus attractiua matricis tā à se longè queat vim exserere; neque aqua solertiam habet, quam dæmon spirituum euaporationē prohibendi, & semen illud, si fœcundum fuisset, fundum aquæ petiisset, non supernatasset. Sic Hebræi fingunt Ben-syram ex filiâ Ieremiæ Prophetæ natum. Sed mentiuntur. Ie-

[a] Formicar. c. 10. li. 5.

remias enim virgo mansit. Simile refert Auerroes & de aliâ Alb. Magnus de format. hominis cap. 1. Minùs incredibile est, quod scribit D. Thomas [a], posse fortassis mulierẽ, absque miraculo & saluâ virginitate omnimodâ, concipere; *sicut* (ait) *dicitur accidisse cuidam puellæ iam pubescenti, quam propter pudoris custodiam in lecto suo pater habebat, qui cum in somnio pollueretur, semen eius ad matricem filiæ descendit, & inde puella concepit.* hoc sequitur, & à dæmone idem præstari po[illegible]e, contendit Abulensis comm. in c. 19. Gen.

[a] Thom. quodl. 6. ar. 18.

Item quæri scio, an dæmones cum sagis nonnunquam exerceant præposteram libidinem? sciendum hoc latrunculatoribus. Quidam, vt post comp. Theolog. & Antonin. *1. p. sum. tit. de luxur.* Ponzinibius, *de Lamijs nu. 64.* & Benedic. qui hos non citat. *lib. 2. peccat. sum. c. 8.* hoc omninò negant: neque id compertum confessione Sagarum Hispaniæ, Germaniæ, Gallię, sed de lamiis Italiæ id quasi notissimum affirmat Siluester Prieras de Strigomag. & Ananias *lib. 4. de nat. dæmon. fol. 148.* & etiam ab illis affirmari fatetur Ponzinibius supra. Nimirum nihil adeò sordidum est, quod non κακοῦργος iste subeat, vt hominũ animas certiori exitio inuoluat: ideo offert cuique, quo illum capi posse sperat. Nec vllum scelus est, quod fęx ista hominum auersetur. Possunt itaque Iudices etiam de hoc inquirere. Nec ratio vlla est, quæ con-

trarium conuincat. Porro sciat confessarius, tunc videri esse duplex crimen mortale; vnum contra genus, alterum extra vas naturale: & ideo grauius peccatum, quam si cum dæmone more humano, ac naturali commiscerentur.

Vltima in hac quæstione dubitatio nascitur, *Vtrũ vi magica fieri queat, vt gigantes nascantur, vel pigmæi?* Quoad Gigantes Fran. Valesius *d.c.8.* affirmat id fieri posse: si dæmones seligant semen non qualecunque, sed plurimum, crassissimum, calidissimum, spiritibus affluens, & seri expers: id verò eis facile esse conquirere, deligendo homines calidos, robustos, & abundantes multo semine, quibus succumbant; deinde & mulieres similis conditionis quibus incumbant: *& vtrisq;, & viris,* inquam, *& fœminis, voluptatem maiorem solito afferendo. tanto enim abundantius semen emittitur, quanto* (ait) *cum maiori voluptate excernitur. poterant verò illi voluptatem augere, & titillando plurimum, & imaginationi plurima ad rem facientia repræsentando. plurima enim pars venereorum motuum ab imaginatione fluit. Quo fit, vt religiosi viri, & Deo adeo dediti, imaginationem etiã cõpescant, & eiusmodi motus non persentiscant. Robusti ergo & grandes vt nascerentur, ita poterant dæmones procurare.*] Hæc ille doctus simul Physicus & Philosophus, de eo quod fieri potuit præclare; sed erroneè, quatenus Gigantes illos S.S. putat ex dæmonibus incubis

& ſuccubis ita procreatos; quod iam à Theologis improbatum docui. Nos inde ſumamus tantum, non repugnare hoc dæmonis potentiæ & induſtriæ. Nam Gigantes fuiſſe impudentis proteruiæ ſit negare, cùm S.S. teſtetur *Gen.c.6.* & omnium Gentium Annales ſimilia multa proferant. *Diodorus lib.5. & 6. Plutarch. in ſectoria. Philoſtratus in Heroic. Plin. Solinus, Marian. Scotus & alij.* memini me nonnulla notaſſe *aduerſariis in Senecæ Tragædias*: & miror Goropio Becano placuiſſe, tam ardẽter, in eam, quæ de Antuerpienſi noſtro Gigante narrantur declamare. Dentis eius magnitudinem ferre non potuit. quid illa tamen, ad maiores molares Siculorum Ciclopum, quos vidit, appendit, penes ſe, inſignis hiſtoricus Tho. Fazellus, habuit? Non iniucunda lectio verborum eius opinor futura ciuib. meis, vt hoc antiquitatis patriæ cymalium ſibi ab homine Cempinienſi tam facile extorqueri non patiantur. Prolixa plane res eſt, adſcribam & decerpam breuiter. ad Erycem montem anno. 1342. cadauer in antro inuentum portentoſæ magnitudinis, cuius anterior cranii pars aliquot Sicilienſium modiorum capax erat: cuius etiam Bocatius fecerit mentionem *lib. 4. de Geneal. Deorum c. 68.* Anno 1516. in Mazareno agro cæmentarios effodiſſe cadauer hominis cubitorum ſtaturæ circiter 20. caput habens dolii inſtar, molares dentes ſingulos vncia-

rum

rum 5.pondus æquasse, quos (ait) se vidisse. Penes se alios esse non paucos, Melillis effossorum gigantum, dentes, quaternarum vnciarum: habere quoque se os humeri latissimum & penè monstruosum alterius gigantis Hyccarensis. Duos sibi molares alios, 4. singulos vnciarum, datos à Simeone Pigliono, cadaueris 18. cubitorum propè Panormum, anno 1547. Sequēti anno ibid. à Geor. Adorno cadauer aliud, cubitorum 20. repertum. Iatrasis an. 1550. inuentum cadauer cubitorum circiter 22, cuius caput 10. ferè circuitum pedum metiebatur. Addit multa similia, quibus singulis recensendis non est cur inhæream. illud notat, cæteris etiam ossibus in cinerem contactu tandem abeuntib. dentes nostris similes, sed maiores, integros, effigiatos, subalbos, & carie carentes remansisse: quod etiam in dente illo Antuerpiensi olim visebatur. Hetruscorum gigantum vetus quoddam, An. Pomponii Leti, epigramma meminit Britannicorum Camdenus; aliorum alii. Ipse D. Augustinus scribit se vidisse in littore Vticensi molarem dentem adeo magnum, vt molaribus cētum communibus posset exæquari, *lib. 15. de ciu. Dei cap. 9.* Prætereo quæ Franc. Patricius *Dial. 3. de Hist.* ex Hemone Eremita de Emiphimis & Gyginis retulit, quia fabulosa.

Restat de Pygmæis: posse dæmonem efficere causis contrarijs adhibitis, vt ad iustam humani cor-

poris staturam homines non perueniant; non est dubitandum. sic enim videmus artificio humano; nempe potu vini adusti, & inclusione in ollis paruis; pusillos illos catellos, delicias domicellarum parari: & lucri auidi parentes, impie certè, certis medicamentis efficiunt, vt filii pumiliones nascantur. Omninò tamē crediderim, hac in re minimam quoq; corporis humani quantitatem, etsi ignotam, dari; infra quam nequeat anima rationalis potentiis suis vti: & efficaciter corpus illud informare. Quare scriptoribus etiā illis assentior, qui licet agnoscant cubitales seu trium spitamarum homullos, quos *Pygmæos* vocant, gruum hostes, quos post Aristotelem *lib. 2. de hist. animal. cap. 12.* Philostrat. *in Hercule dormiente* Plinius *lib. 7. c. 2.* Claudianus, Iuuenalis, Solinus, & alii descripsêre: tamen meritò arbitrantur, eos non esse veros homines, sed bruta, vel monstra, & ad classem simiarū referendos. *Vide, si lubet, Gellium lib. 9. c. 4. Cœlium Rhodiginum lib. 4. lect. antiq. c. 3. & Cardanum lib. 8. de rerum varieta. & Lud. Viuem in cap. 8. lib. de ciuit. Dei, & Bonifacium Simonettam lib. 4. Epist. c. 10.* Repertam anno 1600. in Peruuiâ Nanorum prouinciā inde scribitur litteris P. Ruizii; quas hoc anno 1601. legi.

Nec negari potest *Pygmæos* fuisse, & staturæ breuissimæ. colligo vtrumq; ex loco Eze. 27. v. 11. *Pygmæi in turrib. tuis.* scio hoc aliter & aliter verti, & versiones poni à D. Hieron. ad

eum locum : sed noster meritò secutus est Aquilam ita vertentem Symm Medos vertit, quod placuit Theodoreto Chaldæus Paraphrastres, *Cappadoces*. Verum ג est de vocis radice, & ideò Theodotion, non satis certus, quid גמד significaret Hebræum גמדים gamadim retinuit. Diuus Hieron. gnarus, גמד significare cubitum brachii, seu mensuram cubitalem *Iud. 3. v. 16.* vnde גמד cubitalis; vertit *Pygmæos*, quorum hæc est mensura staturæ. Item D. Hieron. ad vocem Græcam Aquilæ attendens, *Pygmæos* non accepit vt nomen proprium, sed vt appellatiuum; quia interpretatur bellatores prōptissimos, quasi deducatur ἀπὸ τῆς πυγμῆς; cuius vocis vna interpretatio est, pugna seu pugilatus; altera mensura cubiti; quod sequitur D. August. *d. lib. 16. de ciu. Dei cap. 7.* Hinc ortæ variæ interpretationes. Quibus videbatur de Pygmæis illis proprie dictis accipiendum; quidam cōminiscuntur, eos fuisse bellicosissimos, visus acutissimi, & sagittandi peritissimos, & ideo illis turrium custodiam permissam, sic Dionys. Cartusian. Verum id vnde probant? certe vix credendum, potuisse eos loricam iaculis suis penetrare. Aliud itaque satis ingeniose commentus Liranus, robur Tyri describi, & munitionum eius, tale, vt etiam à pumilis istis turres defendi potuerint cōtra hostes potentissimos. Contortum id quoq;, nec satis beneuolum aut consentiens contextui.

textui.

B textui. Reor omnino, *custodum* seu *robustorum*, (vt vertunt LXX.) mentionem fieri; sed hos vocari *Pygmæos*: non quod staturâ tales, sed quia turres tam altæ, vt viri etiam fortissimi & maximi in imo versantib. vix cubitales apparerent. sic vulgatam cum LXX. versione & cum Hebręo fonte conciliari debere, nunc quidem censeo; paratus sequi docentem certiora.

De pumilionibus his ex Nonnoso ista Photius bibl. fol. 3. ὅτι ἀπὸ τῆς Φαρσὰν πλέοντι τῷ Νοννόσῳ, ἐπὶ τὴν ἐσχάτην τῶν νήσων κατηντηκότι τοιόν δέ τι συνέβη, θαῦμα καὶ ἀκοῦσαι. ἐνέτυχε γάρ τισι μορφὴν μὲν καὶ ἰδέαν ἔχουσιν ἀνθρωπίνην, βραχυτάτοις δὲ τὸ μέγεθος, καὶ μέλασι τὴν χρόαν. ἰπό δὲ τριχῶν δεδασυμμένοις διὰ παντὸς τοῦ σώματος. εἵποντο δὲ τοῖς ἀνδράσι καὶ γυναῖκες παραπλήσιαι, καὶ παιδάρια ἔτι βραχύτερα, τῶν παρ' αὐτοῖς ἀνδρῶν. γυμνοὶ δὲ ἦσαν ἅπαντες. πλὴν δέρματι τινὶ μικρῷ τὴν αἰδῶ περικάλυπτον, οἱ πρεσβεβηκότες ὁμοίως ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. ἄγριον δὲ οὐδὲν ἐπεδείκνυον τὸ οὐδὲ ἀνήμερον. ἀλλὰ καὶ φωνὴν εἶχον μὲν ἀνθρωπίνην, ἄγνωστον δὲ παντάπασι τὴν διάλεκτον τοῖς τε περιοίκοις ἅπασι.

QVÆSTIO XVI.

De nocturnis sagarum conuentibus, & an vera sit earum translatio de loco ad locum?

A PRima sententia est, huiusmodi equitationibus & conuentibus illas duntaxat cogitatione animi, & Diabolica illusione interesse: hanc sententiam cum Luthero &

Melanchthone multi sectarii tenuerũt[a]: sed & Catholici quidam, ex Hispanis, vt integro libro quidam minorita Fr. Samuel & auctor fortalitii fidei, eiusdem ordinis, & Martinus de Arles canonista; ex Italis Ponzinibius integro ferè libro, Bapt. à Porta *lib. 2. suæ Magiæ Naturalis*, &, cuius tempore res nondum satis explorata erat Alciatus *lib. 8. Parerg. ca. 22.* ex Gallis Duarenus, Ærodius, & Mich. Montanus. ex Anglis olim Ioannes Salisburiensis *lib. 2. Polycrat. cap. 17. in fin.* ex Germanis, idem vult Phil. Camerar. extremo c. 72. operę succisiuæ, & Vlricus Molitor *de Python. mulierib. c. 8.* & hoc se sentire subindicat Leonard. Vairus *lib. 2. de fascino cap. 13.* Sed nituntur argumẽtis parum vrgentib. Quid enim, solisne id asseritur à mulierculis, vt excidit Alciato? vnde igitur tot quotidie viri docti, clari, & secundum sæculum prudentes, idem fatentur, puniunturque? Age sint sæpè, qui à dæmone illudantur, sensibus internis externisque vinctis & sepultis, phantasia etiã forte læsa, perturbataque: age, queat diabolus læsis corporis virib. & animi facultatibus plura homini persuadere, quam vel vini copia oppressi, vel melancholia ægri sese videre arbitrentur, vt docet D. August[b]. sint sane tria phantasmatũ genera, quod ab eodem optime[c] notatum; quid tum postea? quid aliud ex his inferre queas, quàm posse sagas decipi? semper autem illas falli hinc non consequitur.

a VVierus Godelmã. Agrippa.

b lib. 7. de Genes. ad litt. c. 11.

c Epist. 72 ad Nebri.

quitur. Nec amplius probat quod ad Euodium [a] scribens, de visis prodigiosis idem prodidit: fatemur enim tunc animas non emigrare ex corporibus, & Bodinum, id ausum asserere, detestamur. fatemur sæpè sensus corporeos planè consopiri, adeoque efficaciter has imagines obseruari, vt experrecti credant se audiuisse, & vidisse, & fecisse, quæ nunquam contigerunt. Nec ignoro exempla multa huius deceptionis, vt de reo, qui se in Ditis regiâ fuisse dictabat [b], de Gennadio, qui se choris beatorum interfuisse putabat [c]; de Platonico philosopho alteri in somnis apparente, eumque docente [d], de patre, qui clara luce filiam suam videns se vaccam cernere putabat [e]. Nec vrget, quod eorum corpora inuenta sint sæpenumero eodem loco iacentia, nec inde mota fuisse, vt de variis narratum ab Olao, Tostato, Grillando, & aliis; & huc pertinens illud in vitâ D. Germani, de mulierculis conuiuantibus, vt videbantur, & tamen domi repertis dormientibus; & quæ huiusmodi alia. his enim nihil amplius probatur, quam decipi aliquando has mulierculas. Sed semper ita fieri non probatur. Vim quidem aliquam haberet argumētatio illa Alciati quærentis; cur non potius in conuentu cacodæmonem loco mulieris, quam in lecto cum marito fuisse dicamus? si solâ niteremur præsumptione: nunc non illâ mouemur, sed

a Epist. 101

b Alex. ab Alex. li. 6. Geneal. dier.

c D. Aug. d. epist. 101.

d D. Aug. lib. 18. de ciu. Dei c. 18.

e vita S. Macarii.

vnanimi omnium ætatum, & nationum, & vtriusque sexus etiam Ecclesiasticæ functionis, & ordinis nobilium, reorum confessione; contra quam nulla vim habet præsumptio. Michol patris satellites decepit in Dauidis locum substitutâ statuâ [a]: sic etiam potest & solet dæmon assumpto corpore, & in lecto locato decipere maritum. Nam strige ad conuentum profectâ, ne maritus eam abesse deprehendat, solet eum consopire, vel quid aliud supponere, quod earum vicem suppleat, vt maritus expergiscens vxorem esse putet: docet hoc actis iudiciariis. *Bertrandus* (inquit) *tonstrix Forbachij Cal. Sept. 1587. id se sæpe fecisse prodidit, atque ad sopiendum tale somno maritum, sæpenumero illi aurem vellicasse, dextra manu eo prius illita vnguine, quo viam ad huiusmodi conuentus affectans solebat se ipsa inungere. Eller vxor decani in Ottingem, eodem loco & die, infantis culcitram: Seichen May à Speirchen scopas supposuisse memorauerunt, postquam essent nomen sui dæmonis præfatæ, sicque maritis fucum sæpe fecisse. Homburgij Non. Iunij 1590. Maria vxor sartoris in Metzer Esch, stramentorum fascē veluti vnguine infuscatum, qui statim atq; ipsa domū esset reuersa euanesceret. Catharina Ruffa ipsum dæmonem, sua accubatione, eiusmodi vices aliquando gessisse, declarauit.*] hæc Nic. Remigius *d. lib. 1. c. 12.*

[a] 1. Reg. 19.

Obiiciunt præterea D. Aug. lib. de spiritu & anima ca. 28. vbi eadem fere verba habes,

quæ *in c. Episcopi. 26. q. 5.* vbi qui huiusmodi næniis anicularum fidem præbent, videntur excommunicari. Hic canon Achilles est aduersariorum, hunc vrgent, hunc intorquent. *Resp.* librum illum non esse D. Augustini, nec etiam D. Gregorii, cui tribuit Ioannes Beetzius Carmelita, in 1. præcept. expos. 4. cap. 4. sed Hugonis Victorini, vel Hugonis Eteriani: & cuiuscunq; sit, non esse aliam eius sententiam, quam prædicti Canonis. Quidam eleuant auctoritatem Canonis, quia sit concilium tantum Prouinciale, quod errare potuerit: sed mihi non placet eô confugere. Alii negant esse Concilii Ancyrani, eo quod in concilii huius exemplaribus Græcis aut Latinis hodie non exstet: verum neque hæc solutio mihi placet; quia Canon reperitur in quibusdam antiquis collectionibus Conciliorum, & in Damasi (si ipse auctor) Vitis Pontificum, & in Decretis Burchardi *lib. 10. c. 1.* & Iuonis *p. 11. c. 30.* & retentus fuit in Decreto Gratiani iussu Gregori XIII. Pontif. correcto. Malo cum Turrecremata *ibi*, Victor. *num. 32.* Basino, Alphonso à Castro, & aliis respondere, quædam in illo Canone narrari; quæ per naturam rerum à dæmone perfici non possunt, vt alloqui & coram cernere Herculem & Achillem, qui sunt in inferno: item equitare super veras bestias, quæ tanta spacia tam citò & per aërem conficere nequeunt: item equitare cum

Dianâ vel Herodiade, cum nec vlla sit Diana Dea, vel superstes numen, nec Herodias illa saltatricula vllibi in terris equitet, in inferno cruciata: item agnoscere vllam diuinam naturam, præter Deum. quare huiusmodi asserere; reuera hæreticum esset. Alia verò in eodem Canone memorantur, quæ nec rerum naturæ repugnant, nec vires Satanæ superant, vt est hoc ipsum, de quo nunc agitur; & talia non negat Canon posse contingere, sed tantum indicare voluit, non esse credendum semper ea αὐτοπροσώπως contingere, sed aliquando imaginationis vitio tribuenda. vera itaque Canonis explicatio est, eos hæreseos damnari, qui sagis asserentibus credunt; hæc omnia posteriora cum prioribus sibi contingere, prout illæ narrabant. Sufficit enim ad opinionis alicuius damnationem partem eius aliquam fidei contrariam esse, quia verum est ex integra causa, falsum ex quouis defectu. Atque ita interpretor dicta Doctoris Nauarri [a] satis perplexa locutione non paucos decipientis. Vnde apparet, neque Canonem illum, neq; locum Hugonis repugnare communi sententiæ Theologorum, vel Quæsitorum & Iudicum receptæ praxi. Sed de hoc Canone agendum copiosissimè lib. 5.

[a] c. 11. Manual. num. 38.

Deniq; argumentatur Alciatus; Conuentus huius personæ omnes interdum, nomine

Iesu pronunciato, euanuerunt: erant itaque phantasticæ, & non corporatæ personæ, quia corporea res sic nequit euanescere. *Respond.* Sagas, quæ conuentui interfuerant, non euanuisse: sed præstrictis cernentium oculis; à suis dęmonibus celerrimè asportatas fuisse: & sic dici euanuisse, large & improprie sumpto vocabulo, pro desierunt videri. Neque hoc dissimulandum, videri Alciatum velle, non posse dęmonem corpora loco mouere. idcirco enim contendit non fuisse Christum Dominum à Diabolo in pinnaculum templi, & montem excelsum sublatum; quod confirmat auctoritate Orig. *hom. 31. in Luc.* & D. Hie. *in Matt.* & temere credidit hoc dicēti Alciato Phil. Camerarius *operæ succis. c. 72.* Sed postea docebo longe plures Patres contrarium tenuisse: imo. D. Hier. nihil habet, quod pro Alcito faciat. Origenes ei aperte refragatur. nam verba mutilata citat Alciat. obiectionem ponens, responsionem Origenis omittens.

Obiicitur etiam experiētia, quod inunctæ aliquando non translatæ, sed repertæ iacentes eodem loco, vbi se inūxerant. hoc de vna Abulensis, de trib. vel quatuor testatur Spineus, de aliis alii. *Resp.* cum Spineo *c. 30. & 31.* huius rei varias esse causas tum ex parte Dei, tum ex parte dæmonis. Ex parte huius: quia quando ipsi vtilius est, tunc sagas decipit, eas loco non mouendo; vt sic iudicibus & princi-

pibus persuadeat falsa esse, quæ de talib⁹ trãsuectionibus feruntur, atque ita iustitiæ exsecutionem impediat. pactum ergo frustratur, quando maiorem humano generi perniciem inde sperat: pactum seruat, quando Deus ei permittit, & ipse sperat se sic plures illaqueaturum. Quod ad Deum, sinit vtplurimum, sic exigentib. hominum peccatis, Diabolum pacta cum Magis inita seruare: aliquando impedit, vt quando iudices curiositate mouentur ad huiusmodi explorationes; vt sic iudices in peccati pœnam confundantur, & quasi excæcentur. Vtrumq; iustissime. Ex iisdem causis nonnunquam vult dęmon, & hoc ei Deus permittit, ipsas loco mouere, & pro ipsis simulacrum earum illic relinquere, vt putentur non translatæ, sed illic remansisse.

Secunda ergo opinio est, quam verissimam iudico; *Nonnunquam vere sagas transferri à dæmone de loco ad locum, hirco vel alteri animali* (phantastico vtplurimum; hoc est dæmoni assumenti & formanti corpus aereum, vel etiam hominis in forma, eas aliquãdo ternas quaternasue simul asportanti) *vel arundini veræ, scoparumue baculo etiam vero, sed acto & subleuato à dæmone, inequitantes, & corporaliter conuentui nefario interesse.*]

Hæc sententia est multo communior Theologorum, imo & Iurisconsultorum practicorum Italiæ, Hispaniæ, Germaniæ, inter

Catho-

Catholicos; tenent etiam scribentes plurimi. *Alb. Magnus apud Cantipratensem l. 2. cap. 57. p. 19. Ciruelus de superstit. p. 2. c. 1. Guilh. Neoburgensis mox citandus. Turrecremata. sup. Grilland. li. 2. de sortileg. q. 7. nu. 8. vbi fatetur se sententiam mutasse. Basinus de artib. magic. propos. 9. Remig. lib. 1. Dæmonolat. c. 14. 24. 29. Auctores Mallei non vno loco, Penna in Director. Inquisitor. p. 2. cõment. 68. & alii.* Pet. Damianus *ep. 4. c. 17.* & recentiores medici, vt *Ronsseus mox citandus, lib. 2. de morb. venef. c. 8. & lib. 3. c. 8. Cesalpinus inuestigat. dæmon. cap. 20.* & Theologi crebro numero hoc asserũt, rem diligentissime discutientes, *Ioann. Dodo. in Apolog. contra Fran. Samuelem, Guilhelm. Parisiens. par. vltim. de vniuers. cap. 23. Siluester in verb. hæresis, numer. 3. Abulens. in* 4. *cap. Matth. quæst. 47. Beetz dict. cap. 4. Victor. vbi supra Caietan. 2. 2. quæst. 95. a. 3. Alphons. à Castro libr. 1. de iusta hæretic. punit. cap. 16. Sixtus Senensis l. 5. bibli. annotat. 73. Crespetus de odio Satanæ discurs. 15. li. 1. Sebastianus Mich. in Pneumalog. Anglez. in 2. quæ. vnica de arte Magica a. 4. diffic. 5. Petr. Binsfeld. d. operis conclus. 11. Spinæus contra Ponzinibium, Ananias libr. quarto. de Natur. dæmon.* Et nonne Antichristi tempore tales conuentus agnoscit futuros D. Hippolyt. Martyr. *lib. de consummat. sæculi, haud longe à princ.* hos nouere leges Salicę, vt patet ex lib. 17. Et Lambertus Danæus Caluinianus scribit Geneuæ conuentum esse ordinarium prope summam ædem, vt ex eo refert Cre-

ſpetus. Sed accipite verba Hippolyti; *Tunc iniquus ille elato animo dæmones ſuos congregabit humana ſpecie* (nonne ſic in conuentibus tripudiant & commiſcentur cum ſtrigibus?) *& eos qui illum ad regnum inuitarunt faſtidiet: animaſque multas inquinabit: quippe Principes eis conſtituet ex dæmonibus.*] Facit hoc quotidie Diabolus ſuperior, dum ſuum cuique ſtrigum dæmonem magiſtellum attribuit. Tertullianus *lib. de anima c. de ſomniis*; affirmat, *domos quoque hominum dæmoniis patere: nec tantum in adytis, ſed etiam in cubiculis homines eorum imaginibus circumueniri.* Videte nunc quo pacto hoc myſterium iniquitatis operetur iam olim. huc enim arbitror referendum quod abs Guilhelmo Neubrigenſi in hunc modum traditur; *In prouincia Deirorum haud procul à loco natiuitatis meæ res mirabilis contigit, quam à puero cognoui. Eſt vicus aliquot à mari orientali miliaribus diſtans, iuxta quem famoſæ illæ aquæ, quas vulgo* Vipſe *vocant. Ex quo vico ruſticus quidam ad ſalutandum amicum in proximo vico commorantem profectus, multa iam nocte minus ſobrius remeabat. Et ecce de proximo tumulo, quem ſæpius vidi, & duob. vel trib. ſtadiis à vico abeſt, voces cantantium, & quaſi feſtiue conuiuantium audiuit. Miratus quinam in illo loco ſolemnib. gaudiis intempeſtæ noctis ſilentium rumperent, hoc ipſum curioſius inſpicere voluit: videnſque in latere tumuli ianuam patentem, acceſſit, & introſpexit, viditq; domum amplam & luminoſam, plenamque*

discumbentib. tam viris, quam fœminis, tanquam ad ſolemnes epulas. Vnus autem miniſtrantium cernens ſtantem ad oſtium, obtulit illi poculum. Quo ille accepto, conſulto noluit bibere, ſed effuſo contento & continente retento concitus abiit, factoque tumultu in conuiuio pro ſublatione vaſculi, & perſequentib. eum conuiuis, pernicitate iumenti, quo vehebatur euaſit, & in vicum cum inſigni ſe præda recepit. Denique hoc vaſculum materiæ incognitæ, coloris inſoliti, & formæ inuſitatæ Henrico ſeniori Anglorum Regi pro munere oblatum eſt: ac deinde fratri Reginæ Dauid, ſc. Scottorum Regi contraditum, annis plurimis in theſauris Scotiæ ſeruatum eſt, & ante annos aliquot (ſicut veraci relatione cognouimus) Henr. II. illud aſpicere cupienti à Rege Scotorum Guilh. reſignatum.] lib. 1. Rerum Anglicar. c. 38. tales montium receſſus, vulgus ſolitum nominare *montem Veneris*; qualem tradunt etiam in Italia prope Nurſinum lacum eſſe, vt patet ex epiſt. 46. Æneæ Siluii. Si mauis exempla recentiora & clariora, Rober. Gagui. Generalis ord. S. Trinit. *lib 10. Hiſtor. Francor.* ita ſcribit; *Quo tempore Guilh. Edelinus Theologus Doct. S. Germani de la Haya Prior, apud Ebroicas ad perpetuum carcerem damnatus eſt, ob falſæ religionis crimen. Nam cum illuſtris cuiuſdam fœminæ amorib. teneretur, neque eius conſuetudine frui facile poſſet, dæmonem patronum ſibi adhibuit, & eum in arietis ſpecie adorauit: à quo poſtea doctus ſcopam ſumere, atque inter femora equitis inſtar ponere, breui momento, quo volebat, ſe*

traducebat.] Inter striges Auenionenses (vt narrat Mich. *Pneumalog. Schol. 6.*) puer captus fuit, qui iudicib. narrabat, se à patre in Synagogam (sic conuentum vocant) deductum, & ibi vidisse patrari multa nefaria & horrenda; itaque conterritum muniuisse se signaculo crucis, & dixisse; Iesu, quid istuc rei? simulque cum dicto turbam totam disparuisse & ipsum se solum ibi deprehendisse: postridie domum rediisse, quæ trib. à synagoga miliarib. aberat, & patrem ad iudices detulisse. Vnde & puero in vicinia nomen inditũ *Masquillon.* (hoc est paruus sortiarius) huncq; puerum, cum ipse Michael ista scriberet anno 1582. adhuc Auenioni captiuum fuisse. Aliud contestatius accipe ex Grillando, cuius verba non pigebit adscribere; Quo (*nempe homagio*) facto statim vnum dæmonem constituit (*ipse princeps Dæmon*) ad custodiam ipsius mulieris, quam nũquam relinquere debeat; sed illi inseruire in omnibus, quæ ipsa cupiet, & quotiescunque contigerit ad ludos accedere, hoc ipse intimabit mulieri, & illam deferet, & instruet. qui quidem dæmon associatur ei, tanquam maritus vxori. sæpe accedunt ad congregationes illas, vbi maxima mulierum numerositas congregatur; & non vident illa in mente, aut intellectu, aut in apparẽtia; sed in vera & naturali forma accedunt ad loca prædicta, hoc modo & ordine. Videlicet, quia primum per vnum vel

duos

duos dies antequam fiat congregatio, intimatur sibi per dæmonem illum, qui est ad ipsarum custodiam constitutus, qualiter nocte tali & tali horâ se præparet ad veniendum ad ludum: quæ mulier, si haberet iustam causam impedimenti, deducit & auditur, dũmodo sit causa vera & excusabilis, quæ legitime excusare possit: alioquin si fingeret habere causam, quæ nulla esset, vt non accederet, non deferebatur inuita, sed remanebat in domo sua: nihilominus ꝓ pœna sui mendacii adeo fortiter cruciabatur à Dæmone, & in mente & in corpore maximis & cõtinuis dolorib. & ægritudine intrinseca vel extrinseca tam fortiter vexabatur, ꝙ die noctuq; nihil penitus quietis haberet: sed semper tribularetur, & omnia quæ ipsa ageret euanescerent & perirent in fieri: adeo quod necesse fuit, vt tot mala cessarent, quod peccatum suum fateretur, & promitteret; etiam medio iureiurando; quod amplius non recusabit accedere. Cum vero prom[illegible]teret accessuram, statim adueniente [illegible] & hora, euocabatur voce quadam, velut humana ab ipso dæmone, quem non vocant dæmonem, sed Magisterulum, aliæ magistrum Martinettum, siue Martinellum. Quæ sic euocata, mox sumebat pixidem vnctionis, & liniebat corpus suum in quibusdam partib. & membris, quo linito exibat ex domo & inueniebat semper magisterulũ suum in forma hirci

illam exspectantem apud ostium; super quo mulier ipsa dixit quod equitabat, & applicare solebat fortiter manus ad crines & statim hircus ille adscendebat per aërem, & breuissimo tempore deferebat ipsam vsque ad nucem Beneuentanam, & ibi suauiter deponebat, &c.] reliqua etiam refert consentanea his quæ alii citati Dd. scripserunt solere in conuentu contingere. Nam præcitati Theol. adferunt varia exempla, & confessiones reorum, quæ omnes conueniunt in corporali delatione, modo, & cæremoniis conuentus & aliis circumstantiis: Quarum præcipuas summatim hic exsequar, additis nonnullis; quas accepi à Pet. Orano, V. Cl. mihi doctrinæ & integritatis nomine (vt fratre) caro, qui præfuit an. 1597. & 1598. Quæsitoris & Iudicis functioni in Stabulensium sagarum & Lamiarum causa. Quoad baculum notat, Sebast. Michael. *d. operis Schol. 7.* Abrah. Ezræ filium Leuit. cap. 19. prohibitionem maleficii sic interpretari; *Non facietis experimenta per figuras, per baculos, per opera, per motus, per dies, & per horas.* & his verbis pleraque solemnia strigum comprehendisse. per *figuras*, intelligere circulum, de quo iam egimus; per *baculum*, virgas quib. vtuntur ad maleficium hostile, & alias quib. in ῥαβδομάντια, & arundinem seu scopæ hastam cui inequitant transferendæ: gaudere autem virga Diabolum, vt imitetur virgam Mosis miraculorum effectricem, vel

aliam

aliam illam floriferam Aaronis. Hunc baculum porro inungi solere vnguento confecto ex variis rebus insulsissimis, maximè ex vnguine infantium necatorum. quanquam aliquando non baculum, sed vel crura, vel alias sui corporis partes illinunt, vt patet ex verbis Ghirlandi, & ex sententia Auinionensi, *quam exhibebo totam l. 5.* Posset sine vnguento: sed hoc vult copiosum adhiberi, vt quamplurimos infantes interimant, opinantes sine hac pinguedine se ad conuentum deferri non posse. Indicio est, quod prima vice dicit suffi-cere vnguentum commodatò ab aliis acceptum, postea necessarium esse, vt ipsæmet sibi illud ex infanticidio præparent.

Sic ergo inunctæ solent deuehi insidentes baculo, furcæ, vel colo; vel cremathræ, imposito vno pede, vel insidentes scopis aut arundini; vel tauro, sui, hirco aut cani (*quorum omnium exempla prodidit Remig. l. 1. c. 14.*) Sic inquam solent ad *ludum bonæ societatis* (vt in Italia vocant conuentum) deferri, vbi ignis vt plurimum accensus, teter & horridus. ibi dæmon conuentus præses in solio sedet, forma terrifica, vtplurimum hirci vel canis. ad illũ accedere adorandi gratia, non eodem modo, interdum complicatis genibus supplices; interdum obuerso tergo stantes, interdum curib. etiam in altum iactis, nec capite in anteriorem partẽ prono, sed resupinato, adeo vt mentum ad cœlum feratur. tum candelis

piceis oblatis, vel vmbilico infantuli, ad signum homagii eum in podice osculantur. Quid? quod & missæ sacrificium aliquando per summum scelus æmulantur, & aquæ lustralis, & similium rituum Catholicorum? *lib.3.* ex viri eruditi, senatoris Clarissimi Raymundi narratione ostendam. Insuper liberos suos Diabolo illic offerunt, vt annis superioribus mater Cunonis Rouerensis, apud Binsfeldium; & anno 1458. quædam alia tres liberos suos apud Iaquerium *c.7.* sed & inquinatissimum sacrificium idoli Moloch, secundũ vtramq; interpretationẽ, nequiter & crudeliter repræsentant; cum proprios, vel alienos filios dæmoni offerunt, & occidunt; aut semen ipsum profusum ei dicant, vt sceleratissimus ille magus; qui cum muliere in tẽplo venerem exercens semẽ sacro chrismati miscebat, quod narrat idem Iaquerius *flagelli fascinar. fol. 58.* aut denique communione sumptam sacram hostiam, in ore asseruatam, & extractam, dæmoni oblatam, coram eo pede conculcant, vt multæ striges inquirente Iaquerio confessæ fuerunt. *c.8.*

His & similibus flagitiis & abominationib. execrandis commissis, incipiunt mensis assidere, & conuiuari de cibis quos dæmon suppeditat, vel iis quos singuli attulere: Interdum tripudiant ante conuiuium; interdum post illud. solent diuersæ mensæ esse, tres vel quatuor cibis interdum delicatissi-

mis, interdum valde insipidis & insulsis onustæ: quibus pro dignitate, aut opibus, singuli locantur. aliquando suus cuique dæmon adsidet, aliquando malefici vna ex parte, & suus cuique dæmon ex aduerso. Nec mensæ sua deest benedictio cætu hoc digna, verbis constans planè blasphemis; quibus ipsum Beelzebub & creatorem, & datorem & conseruatorem omnium profitentur: eadem sentẽtia est Actionis Gratiarum, quam subdunt mensis sublatis. Legi formulas, manu famosissimi cuiusdam malefici notatas. Conuiuio intersunt facie interdum aperta, interdum velata larua, linteo, vel alio velamine, aut persona. sic etiam personati frequentius, post conuiuium, quisque dæmon suam quam custodit discipulam manu prehendit; &, vt omnia fiant ritu quam possunt absurdissimo, dorsis inuicem obuersis, & in orbem iunctis manib. iactantes capita more fanaticorum, choreas ducere; nonnunquam candelas accensas manu tenentes, quibuscũ ante dæmonem osculantes adorarant, & cãtare fescenninos in honorem dæmonis obscænissimos, vel ad tympanũ fistulamue sedẽtis alicuiꝰ in bifida arbore saltare, omniaq; ridicule & contra cæterorum morem peragere. tum suis amasiis dæmonibus fœdissime commisceri. Quando sacrificia fiunt, fieri solẽt statim initio peracta adoratione: Sacrificia tamen etiam extra conuentum sæpe fa-

ciunt. Denique addunt, quemque narrare sua ab vltimo conuentu facinora; quæ quo grauiora, & magis execranda fuerint, eo collaudari vberius: si nulla sint, vel non satis atrocia, verberari segnes atrocissimè à dæmone, vel à malefico quopiam seniore: vltimo pulueribus (quos aliqui scribunt esse cineres hirci illius, quem dæmon assumpserat, & quem adorarant, subitò coram illis flamma absumpti) vel venenis aliis acceptis, sæpe etiam indicto cuique nocendi penso, & pronunciato Pseudothei dæmonis decreto, Vlciscimini vos: alioqui moriemini; vt agnoscas legem Caritatis legi contrariam, suas quemque domos, si prope sint pedibus; sin distantiores, vt aduecti, repetunt. Conuentus vtplurimum ineuntur vel noctis mediæ silentio, quando viget potestas tenebrarum, vel interdiu meridie; quo sunt qui referant illud Psalmistæ notum de dæmonio meridiano, & Abenezra scribit à Magis certos dies & horas obseruari. Nostræ striges videntur in diuersis regionibus varios habere statos dies. In Italia frequentant noctem quæ feriam sextam præcedit (*Sic Comanus in Lucerna*) idque circa noctis medium (*vt ait Seb. Michael. schol. 7.*) Lotharingicæ striges conueniunt noctibus quæ præcedunt feriam quintã, & diem Dominicum, teste *Remigio lib. 1. c. 14.* apud alios legi noctem quæ præcedit feriam tertiam.

Posset dæmon eas transferre sine vnguẽti vsu, (vt dixi) & facit aliquando: sed vnguẽto mauult vti variis de causis. Aliquando quia timidiores sunt sagi, quam vt audeant; vel quia teneriores sunt ad horribilem illum Satanæ contactum in corpore assumpto ferendum; horum enim vnctione sensum obstupefacit aliquando, & miseris persuadet vim vnguẽto inesse maximã. Alias.a.id facit, vt sacrosancta à Deo constituta Sacramenta mimice adumbret, & p has quasi cerimonias suas orgiis reuerentiæ & venerationis aliqd conciliet. Nihil vero ad translationẽ conferre vim vngũẽti, vel inde patet; q etiamsi, qui statuto conuentus tempore ex curiositate quadam cupientes conuentui interesse se vnguẽto illinant, & re vera per aerem eo deuehantur; (Deo id, vt multoties probatum, ad puniendam incredulam curiositatẽ tam temerariæ audaciæ permittente) tamen si quis fide firmus, caritate armatus, ad fraudes dæmonis reuincendas dissipandasque, ad fidei veræ confirmationem, eo se vnguento inungeret; proculdubio (vt recte Binsfeldius) nulla sequeretur translatio. quia hic omne pactum cum dæmone cessat, neque id Deus esset permissurus. Et propterea, quãdo extra conuentui destinata tempora sese inungerent sagæ, non auolarent, nec auferrentur; eo quod id pactæ non fuerunt. Sciũt hoc & ideo non vnguntur, nisi audito conuen-

tus signo; aliquando monentur à suo Martinello, aliquando à vocibus præteruolãtis comitatus Sagarum Reginæ, aliquando aliter iuxta Spineum c. 30. Sunt tamẽ quidã malefici, qui ex peculiari pacto, ad certum quoddam signum, siue vnctionẽ, siue pilei aut pallii posituram, siue quid aliud, quando volunt, alio deferuntur: sed quod dixi frequentius est. His positis,

Probatur hæc translatio corporea; primo quia non potest dari quidquam quod eam reddat non possibilem. quid desit? non deest corpus mouens; nam diabolus corpus assumit. nec adest vel obstat corporis moti resistentia vel grauitas; quia longe maior est vis dæmonis mouentis, qui montes loco mouere posset. nec obstat celeritas motus ad locum remotum spacio temporis breuis; hoc enim valet efficere agilitas & vis naturæ angelicæ, iuxta D. Augustinum & B. Thomã[a]. nec Deus id non permittit. exstant enim permissionis innumera fere exempla, quædam etiam S. S. clarissima. citant nonnulli primo loco Christum Dominum bis se passum fuisse à dæmone transportari[b], quod de malo spiritu accipiunt Origen. Ambros. Chrysostom. Augustin. Gregorius, Strab. & alii: hoc exemplo non vtor. quia licet multi patres indicent per aerem Christum à dæmone volentem raptum deportatumque fuisse; magis tamen placet, cum Origine &

[a] Aug. lib. de diuinat dæmon. c. 3. Thom. 1. p. q. 110. a. 3.

[b] Matth. 4. v. 8. & Luc. 4 v 9.

Euthymio, ductum dumtaxat, & præeunte diabolo secutum Christum fuisse, & sic in pinnaculum, & in montem ascendisse; quod aperte D. Lucas insinuauit. Nec obstat D. Matthæus, nam παραλαμβάνειν non raro significat assumere ducendo tantum [a]: & sic hoc loco quoque interpretantur homines eruditi [b]. ideo istud exemplum non multum vrget. Secundo loco adduci solet, dæmones ingressos porcorum gregem, eos in mare præcipites egisse [c]. firmior adhuc locus est quem III. adferunt, nempe Philippum Diaconum à spiritu ex deserto in Azotum delatum [d]: & Habacucum capillo in Babylonem translatum ad Danielem [e]. Ad hæc loca respondet Vlric. Molitor, male nos ab Angelis bonis ad Dæmones argumentari; eo quod Angelorum hac in re longe maior sit vis ac robur, quam dæmonum. Solutio ista mendosa est. quia motu locali non est cur dicamus naturaliter plus bonum angelum, quam malum posse: & Theologorum cõmunis schola concedit diabolos retinuisse, quæ naturæ dotes erant, amisisse quæ gratiæ erant [f]. Cum ergo bonus Angelus Abacucum tulerit, permittẽte Deo; poterit & Diabolus hominem transferre. Quid mirum, hanc dæmones à Deo in humana corpora potestatem recipere; qui longe maiorem in animæ deceptionem acceperunt?

a Matth. 1. v. 20. & 24. & cap. 2. v. 14. & 20.
b Hesselius & Maldona. in Matth.
c Marci. 5. v. 13. Matt. 8. v. 32.
d Acto. 8. v. 26. & 40.
e Da. 14. v. 35.
f ita post D. Dionysi. Tho. & alios, Malleus, p. 2 cap. 3. Castro d. libr. 2. ca. 16.

D Probatur etiam id experientia tot exẽplo-

rum, vt, sine proteruia, quis dissentire nequeat. Grauissimi sanctissimique patres referunt[a], Simonem Magum coram Petro, alarum dæmoniacarum remigio in aerem sublatum, volitare visum. similia de Abari Scytha leguntur[b]. Badudum Britanniæ regem hac arte volandi, sed & infelici exitu parē nobis proponit Anglorum historia[c]. De Erico Suecorum Rege, quod in quam partem pileum verteret, in eam subito absportaretur regionem, auctor est Ioan. Magnus Gotthorum Sueonumque historiographus lib. 17. Berengarium hæreticum & Magum eadem nocte Romæ fuisse, & in Turonensi Ecclesia lectionem decantasse, tradidit in Chronico Nangiacus. Anno 1045. refert *N. de prodigiis*, in Anglia quandam veneficam à dæmone palam equo nigro impositam, & per aerem abuectam. cui simile exemplum de Matisconensi Comite, ex venerabili Petro Abbate Cluniacensi, *lib. seq. referetur.* de vetula ex lebete saltitante Cæsarius *lib. 11. miraculor sub fin.* De maleficis Atrebatensibus Meierus egit anno 1459. *chron. Flandr.* Vincentius ex Petr. Damiano refert de quinquenni puero nobilissimi cuiusdam viri; qui puer, monachus factus, quadam nocte absportatus, mane repertus fuit in pistrino clauso, & interrogatus dixit; se per quosdam ad magnum conuiuium delatum, & comedere iussum, & postea per superiora pistrino immissum

a Clemēs Rom. l. 6. Const. Apost. Egesipp. lib. 3. hist. Arnob. lib. 2. contr. gēt. Cyrillus Iero. sol. Catech. 6. Epipha. Ambr. Maxim. & alii.

b Herodot. Melpomene. Nazianz. epist. ad Bas. 22. Orig. lib. 3. cont. Cels.

c Polydorus l. 1. hist Angl. Pontius Virunnius compend. hist. Britann. & iidem annales hoc memorant. de Oliuerio Malmesburiēsi, quem Nauclerus & Vincentius

missum [a]. Paul. Grill. *lib. secundo de Sortileg. q.* 7. narrat anno 1524. sibi vt inquisitori oblatã quandam Lucretiam; quæ dum ex congregatione ludorum deportaretur domum, & sub auroram matutinos campanæ pulsus, quo ad orandum populus vocatur, fuisset auditus; subito illam à dæmone vectore propè fluuium in agro spinis obsito derelictam. forte iuuenis, ei benè notus, illac transibat: eum ergo misera nomine proprio aduocat. iuuenis videns totam nudam, præter verenda femoralibus contecta, & passis crinibus, accedere formidabat. persistit illa blanditiis allicere, tandem appropinquauit, & quæsiuit habitus & moræ eo loci causam: illa primum alia omnia prætexere, & multa mentiri: donec iuuenis incredulus negauit se illi opem laturum, nisi vera fateretur. illa fidem secreti stipulata confitetur, quod sibi accidisset, & qua ex causâ. Iuuenis eam secreto domum suam perduxit, & multis ab eâ muneribus donatus fuit. Sed tandem datæ fidei immemor rem vni atque alteri narrauit: sic paulatim sparso rumore, & mulier capta, & iuuenis testimonium veritati perhibere coactus, hæc omnia Grilland. narrauit. Subdit & aliud his verbis; *Mulier quædam Sabinensis diœcesis hanc profitebatur diabolicam artem, de qua cũ maritus suspicionem haberet, interrogauit eam pluries, quæ semper negauit. Maritus verò in suspicione sua persistens anxie veritatem perquirebat:*

Elmetum [illegible] vocant.

a vide Malleum malef. p. 2. c. 3.

qui adeo astute se gessit, quod vidit illam quadam nocte se vnguento quodam vngentem, qua vnctione peracta vidit illam celerrime, quasi auem, recedentem, & ex superiore domus solario ad inferiora descendentem. illam maritus sequens, vt videret quo tenderet, amplius eam non vidit, & accedens ad portam domus inuenit eam clausam. Quæ res magnam illi præbuit admirationem. Die vero sequenti iterum maritus vxorem interrogat, quod anxie scire cupiebat, & illa constanter (vt ante) se nescire dixit. Maritus vero, vt amplius negare mulier non posset, aperte ei dicit omnia, quæ nocte præterita illam fecisse viderat: deinde fustibus illam percutit grauiter, & duriora minatur verbera, nisi veritatem dixerit, quam si aperte exposuerit, veniam se illi daturum promisit. Mulier igitur se iam celare non posse intelligens, veritatem aperuit, & veniam à marito petijt; quam illi maritus hac conditione indulsit, vt illum ad tales congregationes adduceret: illa verò vt veniam impetraret, facile petita promisit, & promissum ex licentia Sathanæ impleuit. Adductus igitur ille ad locum, vbi ludi fiebant, ludum, & choreas, & cætera omnia contemplatus est, & tandem ad mensam cum reliquis, vt vesceretur, sedens, cum cibos insipidos iudicaret, petiit sibi dari sal, quod in mensa deerat, & quamuis iterum atque iterum petiisset, nunquam illi dabatur. Tandem cum, post importunam petitionem, prolixamque exspectationem, sal illi daretur, dixit; Nunc laudetur Deus, quoniam iam venit sal. Quibus verbis prolatis dæmones,

quia laudes Dei audire refugiunt; statim recesserũt, & reliqui omnes disparuerunt, luminaribusq; exstinctis, mansit ille solus nudus, quousque mane facto vidit quosdam pastores, quos interrogauit, quænam esset illa patria in qua erat, illi verò responderunt esse agrum Beneuentanum, in regno Neapolitano. Qui locus distabat à patria viri per centum miliaria, ob quam causam, licet diues esset, coactus fuit per viam mendicare, vt ad domum suam redire posset. Ad quam postquam peruenit, statim vxorem suam ob lamiæ crimen accusauit, & totam rem gestam, vt narrata est, coram iudicibus exposuit. Qui rem totam plenè, vt oportebat, examinantes, vera esse omnia quæ diximus inuenerunt, quæ etiã eiusdem mulieris confessione cõfirmata sunt.] Hæc ex Grillando, Fran. Alfonsus à Castro *d. cap. decimo sexto*, addens se multa posse alia referre testimonia, quæ per fidelissimos testes in Hispaniâ contigisse cognouerat. Bartholomeus verò Spineus Sacri Palatii Apostolici Magister *q. de strigibus cap. decimoseptimo & seq.* non minus certa protulit, ex quibus vnum adscribam; *Quandam* (ait) *puellam, quæ cum matre Bergomi morabatur, inuentam fuisse nocte Venetiis in thalamo sui affinis. Quam mane repertam nudam, recognitamque, quia consobrina erat, cum interrogassent quomodo illuc venisset, aut ibi esset, & quare? plorans illa, postquam vestita ab eis fuit, hæc quæ subdo, enarrauit, dicens: Hac nocte cum in lecto vigilarem, vidi matrem meam; quæ me dormire putabat: surgentem*

de lecto, & exutam camisia se quodam vnguento, quod ex vasculo assumpsit de sub lateribus extracto, perungentem corpus: & statim in assumpto baculo quodam ibi præparato, in modum equitantis ascendens, extra fenestram deportata est, & à me nequaquam ex tunc ibi visa. cumque ipsa quoque de lecto surgens, meum, vt mater fecerat, perunxissem corpus, extra fenestram educta, statim in hunc locum deportata sum, vbi matrem puero huic lecto decumbenti insidiantem vidi. Ex quo ego territa, cum matrem quoque ob meum aduentum conturbatam vidissem & comminantem, nomen Domini IESV & Beatæ virginis inuocaui, & ex tunc matrem non vidi, & ego hic nuda solaque remansi. His auditis à puella, scripsit omnia hæc affinis ille narrantis, Patri inquisitori Bergomensi, à quo capta mulier, & tormentis exposita, cuncta confessa est, & addidit, se à dæmone plusquam quinquagies deportatam, vt puerum illum prædicti affinis occideret: sed tamen præualuisse nunquam, eò quod semper illum inuenerit signo crucis, & sanctis orationibus à parentibus benè munitum. Subdit & aliud, quod etiam adscribam; *Quidam Antonius Leo carbonarius Ferrariæ habitator, de valle Tellina, narrauit mihi hoc anno, se in patria sua ab eo, cui infrascripta contigerunt, cognouisse. Quod cum suspectam haberet ille vxorem suam ex relatione multorum, quod iret ad cursum* (hoc est conuentum Sagarum) *quando ipse nocte dormiret, finxit se quadam nocte profunde nimis dormire. Quod vbi percepit vxor, surgens de lecto inunxit se vnguen-*

to ex vasculo prius abscondito, & statim nusquam comparuit. stupens autem vir suus, & quadam curiositate ductus, de lecto surgens idem fecit, quod vxor, & statim per caminum (vt sibi videbatur) per quem etiam sibi visum fuerat ascendisse vxorē, delatus, in quandam cuiusdam nobilis Comitis cellam vinariam deportatus est: quo loci etiam vxorē suam, cum alijs pluribus reperit. Eo autem viso, vxor eius statim cum aliis quodam signo facto discessit, eodem viro suo in illo loco relicto. Qui mane à famulis domus inuentus, & cum clamoribus, quasi latro, captus, & ante comitem constitutus, accepto loquendi spacio, cum rubore factum narrauit. Ex eo hoc accusata vxor illius apud Inquisitorem, & tandem confessa, pœnam dedit suis dignam sceleribus.] Hactenus Bart. de Spinâ. Contestatiora adhuc tria Italicis istis addit strigiportii exempla Nico. Remigius, *lib. primo Dæmon alatr. cap. 14.* quibus nequeo lectorem priuare. ita scribit: *Lutzeij (qui vicus non ignobilis est in radicibus Vogesi montis) Maio mense anni 1589. paganalia à vicinis celebrabātur. Ex eo vico Claudius Chotæius in vicinum, cui nomē est VVisembach, appetente nocte redibat. Iamque eius montis, qui inter vtrumq; vicum assurgit, bonam partem conscenderat, cùm subito correptus turbine stetit circumspectans attonitus. nuncubi rei adeo insolentis causa aliqua appareret. nam cætera tranquilissimus quietissimusque aer erat. Aduertit in secessu quodam (cum accolæ crepidinem Moreliam appellant) laruatas mulieres sex instructam multo auro atque ar-*

gento mensam quandam saltãdo circumeuntes, perindeq; sua iactantes capita, ac qui intemperijs agitantur: tum iis astantem in nigro tauro hominem, qui eas, vti otiosus aliquis in triuio, spectabat. Ibi igitur constitit tantisper dum se colligit, ac rem totã certius oculis agnoscit. Quod dum facit, momento turba illa disparuit, ac se ab eius adspectu subduxit. Amoto igitur eo metu, se denuo viæ committit, ac iam montis verticem superauerat, tũ ecce eũ mulieres illæ à tergo insequuntur, capita sua vt antea iactantes, atque altũ seu ex cõposito silentiũ tenentes. Præibat homo atra facie, manibusque in harpaginis speciem incuruis, quas etiam parabat illi in frontẽ immittere, nisi obstitisset districto atque opposito ense: siquidẽ hoc facto insultare destitit, quasi de vita metuens atq; euanuit. ostendunt se nihilominus iterum mulieres illæ, vnaque cũ iis homo quẽ modo dixi tauri sessorẽ, chorearũq; spectatorẽ. ad quẽ iam factus confidentior Chotæius accessit propius atque infert. Item tune hic es, mi Desideri Gaxete (id enim ei erat nomen) obsecro, si quid potes, serua me. Nam (Pol) tibi fidem meam obstringo, me nihil eorum quæ vidi equidem palam esse facturum. Vixq; hæc dixerat, cum turbo illum seu nebula inuoluit denuo: eo demũ euolutus & liberatus, solum se in solo ac lõge dissito à via loco reperit, quam tamen vestigando ad extremum nactus quam festinantissime potuit domum se recepit. Triduo post id testimonium, ad aliud postea à iudice quæstionis rursum vocatus hoc ex abundanti superioribus addidit, recordari se cũ propius ad mensam accessisset, visurus & quibus e-

pulis

pulis esset instructa, dæmonem sibi è vestigio vnguibus in os inuolasse, ac dum se contra ferro defenderet, inter hæc vehementiori vento iterum sublatum, atque ad Combrimontis cataractus, qui locus à priore non minus ducentos passus aberat, fuisse deportatum. Quod ne quis deliramentum esse putet hominis non sobrij, & noctis locique solitudine tum forte exterriti, id etiam Sandeodati XI. *Cal. Iunij 1589. Barbelina Gaxeta, è mulieribus illis vna, superiore mense totidem fere verbis apud quæsitorem recitauerat: hoc adijciens tritici heminas duas, caseosq; bubulos totidẽ Chotæio illi à Desiderio Gaxeto, eiusque vxore dono datos quo celatum haberet, quod sic viderat. Qua de re coram compositi conuenerunt, per omnia, extra hoc vnum, quod Barbelina diceret non esse in Chotæium à dæmone intentatas manus, quia sic se mensæ propinquum intulisset, vt is in elogio suo mentitus fuerat, sed quod aureum craterem ab ea furto tollere parauerat.* Aliud exemplum ita narrat idem Remigius; *Ioannem ab Hembach vix dum ab ephebis egressum venefica mater secum ad nocturnos dæmonum conuentus deduxerat, ac quod tibiis sciret iis illum canere iusserat, atque in proximam arborem quo clarius exaudiretur inscendere: quod dum facit, ac saltantium choreas ociosus oculis collustrat, forte insolentiam admiratus (nam præpostera ridiculaque ibi erant omnia) Deus bone (inquit) vnde isthæc nobis tam stulta amensque turba? vixque hoc dixerat, cum in terram prolapsus, altero humero debilitatum se, ac cum astantium opem implora-*

ret solum reperit. Quod dum palam prædicasset, & varie de eo sentiretur, aliis visum, aliis rem gestam esse contendentibus, secuta est postmodum quæ eam dubitationem tolleret occasio. Nam Catherina Præuotia in Freissem 4. Non. Septemb. 1589. earum vna, quæ choros illos agitauerant, ob sortilegij suspicionem non multo post comprehensa, rem omnem vti supra memorata est, adhuc eius rumoris, quem Hembachius seminauerat, ignara, & nulla interrogatione præeunte fassa fuit. Keruers Otilla in VVerdestam. 8. & 7. Id. Augusti. 1590. & Eysarbz Agnes Dusæ. 3. Non. Decemb. 1690. qui proximus erat sequens annus, veneficij damnatæ, idem quoq; diuersæ affirmarunt, locum præterea illa, vbi id euenisset suo, quo id testatius fieret nomine, Mayebuch *appellans* Tertium non testium tantum dictis clarum, sed & clarâ luce gestum idem in hunc modum recenset : *Rediens Nicolaa Langbernhard è moletrina Guermingensi Assenuncuriam ante 8. Cal. Aug. anno 1590. ac iter secundum sepem siluestrem aperto meridie faciens, aduertit in aruo finitimo chorum in orbem saltantiũ tum virorum, tum mulierum : verum quod præter solitum aliorum hominum morem auersi, tergaque ostendentes id faciebant, attentius eos aspiciens vidit præterea, qui caprinis, bubulisq; pedibus deformes vna intermixti saltatorium illum orbem versarent. Tum bene metu emortua I E S V salutare nomen (vti quibus sinistri inauspicatique aliquid imminet) inclamare cæpit, ac rogare suppliciter, vt ad suos modo salua incolumisque redire posset. Illico*

eua-

euanescere omnes qui tripudiabant, præter vnum Petter Groß-petter nomine; cui ocius in aerem sublato elabi interea atque excidere visum est penicillum; quali furnarij consueuerunt furni sui arcam, priusquam panem in eum condant, extergere. Inter hæc vehementiori quoque illa correpta vento, vix anhelitum ducere, ac spiritum trahere: tum etiam domum reuersa triduum integrum ex valetudine decumbere. Cuius rei fama cum, ipsa eiusque propinquis spargente, iam vniuersum pagum peragrasset, Petter ille, ne videretur eius dissimulatione tantum crimen agnoscere ac fateri, primum quidem apud iudicem iniuriarum ferocius agere: sed tandem veritus, ne non succedente lite maius ipse sibi crearet periculum, eam consulto deseruit: quæ res multo etiam magis eius facti suspicionem auxit, æstimantibus multis malæ mentis conscientia illum eam, quam primum in animum adeo auide reuocauerat, iniuriam mussitare. Ergo iudex in eius vitam moresque tanto diligentius inquirere, ac cum certis indicijs rem non esse vanam comperisset, comprehendere: tum ad criminis non adeo inuitam confessionem adducere: tandem & alios, qui cum illi eius sceleris societas fuerat, coarguere, ac iam manifestos facere. Inter quos fuere Barbelia Ioannis Latomi vxor Dusæ 6. Cal. Februar. 1591. & Mayetta Laurentij Supermaioris item vxor Dusæ. 14. Cal. Mart. 1591. quæ diuersæ totidem tamen verbis, illud de sabbato à se auersis vna cum intermediis cornupedibus choro, proditum à conscio Petter indicium verum esse agnouerunt. Accessit & earum

confeßioni tertius Ioan. Michael armentarius Dusæ Calend. Martij 1591. hoc etiam ad maiorem eius rei fidem addens, se interea, dum hæc fierent, tibicinis functum officio, pedum quoddam fortè oblatum ori admouendo, ac micantes ei digitos, vti cum ad numerum veræ inflantur tibiæ, adducendo. Ac cum Nicolæa illa (vti dictum est) IESVM tremebunda inuocasset, seque præterea crucis signo muniuisset, è quercus altiore ramo cui tum insidebat præcipitem decidisse, demum turbine inuolutum, ac in pratum nomine Weiller, *in quo pascentem gregem paullo ante reliquerat, deportatum fuisse. Eius rei grauißimum firmißimumque argumentum denique hoc fuit, quod locus, vbi sic in orbem agitatæ fuerant choreæ illæ, postridie quemadmodum Nicolæa ante monuerat, apparuit circo impressus, qualem habent hippodromi, vbi in gyrum aguntur equi: Sed & interstinctus vngularum caprinarum bubularumque recentibus vestigijs. Quæ & perstiterunt videri, dum aratro denuo proscissum subactumque aruum illud bruma sequente fuit. Testimonium dixere Nicel Klein, Desiderius Vernex, & Gaspar Sutor, & quotquot in rem præsentem mature ducti, de ea post à iudice sunt interrogati.*] Nonne sat manifeste probantur choreæ, conuentus, translatio? An hîc Dormitantii nostri cunctorum abnutini dicent hæc somnia tam varios, tam aptè, quasi in vnam catenam annulos connexuisse? an illius Petters penicillum etiam somnians eo delatum? somniasse Nicolæam;

& ſomnii ſoporiferâ ægrimonia triduo lectulo affixam? ſomniaſſe teſtes hos omnes ſolennia, & meræ vi imaginationis agro impreſſa veſtigia tam pertinaci impreſſione? greges ab Amphryſo Appolinem, aut à Gadibus Herculem Erythræas boues eo deduxiſſe, & choreas duxiſſe docilia armenta Lotharingico in ſolo? pergent ſcrupuloſi (ſcilicet) Dubitantii vereri ne innocentes huiuſmodi fateantur ſe commiſiſſe, quæ nunquam deliquerunt, ſed errore opinionis putant ſe deliquiſſe? Quæ hæc, & quam pertinax libido eſt, generis humani hoſtibus ſic patrocinandi? Verum de hoc lib. 5. vberius.

Non minus exploratum aliud Balduin. Ronſſeus *epiſt. Medic. 50.* quod ſuis temporibus in Hollandiâ acciderat, ita narrat. *Erat in pago Ooſtbrouck non procul à Traiecto mulier vidua; cui ſeruus conuixerat, ad obeunda, vt res poſtulabat, munia domeſtica: Is cum iam ſæpius, vt ſolent eſſe curioſuli ſerui, per tranſennam animaduertiſſet, heram nocte intempeſta, ſtatim ac quieti ſe tradidiſſent domeſtici, quotidie in ſtabulum, ad certum præfixumque locum venire, atque exporrectis manibus præſepi contiguum fœnile apprehendere. Admiratus tandem ille quidnam hoc negotij eſſet, ſtatuit & ipſe inſciâ hera idem ſemel experiri, atque eandem pertentare aleam. Igitur hera ex conſuetudine ad ſolita veniente, atque ſicuti videbatur*

digressa, subsequitur & ipse, locum contemplatur, atque exemplo heræ fœnile complectitur: Ibi ille ex tempore in aera raptus defertur in oppidum VVyck, in abditum & subterraneum specum, vbi cœtum maleficarum de maleficiis conferentem inter sese reperit. Hera cum suis inopinam famuli sui præsentiam admirata, rogat, quo astu, aut qua tandem ratione momento temporis illuc appulisset? Respondit ille ordine, vt res transacta esset: Tum illa indignari primum atque excandescere cœpit, verita ne nocturni atque clandestini isti conuentus hac ratione tandem eliminarentur: cum consortibus igitur deliberandum censuit, quid in ambiguo hoc negotio faciendum suadeant. conuenit tandem inter eas, vt amice exciperetur, silentium stipularentur, atque arcana hæc, quæ illi, præter meritum atque opinionem, videre contigisset, nulli communicaturum se, aut reuelaturum sancte deieraret. Ille interim quiduis non pollicetur, ablanditur, & vt mitius agant, simulat se omnibus votis hoc vnum expetere, vt cum illarum gratia liceat post hac sortilegarum interesse collegio. Interim dum consultatur, labitur hora, & iam abeundi tempus instat. In dubium iterum, instigante hera, iam vertitur, remittendusne domum sit totius cœtus periculo, an bono publico eneccandus. Communi tandem omnium consensu mitior placuit sententia, quæ iuramento adactum domum deferendum decerneret. Suscipit eam prouinciam hera, atque fide data in humeros receptum domum delaturam pollicetur. Accinguntur operi, atque

euro ocyus per aera feruntur. Sed ecce, emensis iam bonam partem itineris conspicuum sese dedit lacus arundineto obsitus. Ibi malefica illa anus occasionem nacta, verita, ne iuuenis pœnitentia ductus, quod furialibus istis feriis (quemadmodum simulabat) initiatus esset, visa tandem eliminaret, prouolans, à se disiecit adolescentem, sperans, vt suspicio est, eundem partim casus violentia enectum, partim lacus ipsius altitudine absorptum iri. Verum, vt est DEVS misericors prorsus, non volens mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat, vesanæ illius menti metas constituit, neque passus est iuuenem insontem submergi. sed aliquanto æquiore conditione permisit, vt in hunc vsque diem vita protraheretur, dum fortè fortuna in arundinetum decidens, lethalem plagam ex casu non accepit, violentia impetuque casus per arundinetum quodammodo refractis. Interim miser ille, qui solius linguæ ministerio iam vtebatur, dum illucesseret, mille distorquebatur cruciatibus, ac suspiria trahens tantisper ingemiscebat, dum prætereuntes insolita lamentatione attoniti, facta indagine, compererunt, hominem prorsus elumbem, & cui vtraque excidisset coxa. Rogant vnde sit, quomodo eo calamitatis deuenerit? narrat ille ordine singula, defertur tandem curru Vltraiectum. Ibi nobilis vir Ioann. Culemburg. Vrb. Præt. rei nouitate quodammodo perculsus, admirabundus singula perquirit, atque indagine facta fascinatricem heram comprehendi iubet, vinculisque constringi. Illa simul ac in manus præfecti venisset,

nihil negare, singula fateri &c.] Hactenus ille. quid ad hæc queat impudens os vel Wieri, vel Godelmanni; cum suis oraculis Luthero & Melanchthone? dicentne atrabiliariam mulierculam hoc credidisse, & deceptam fuisse? quid? ipse iuuenis, quomodo sic lacer & elumbis? delumbaratne illum subito bilis atra? finxit fortassis. vnde igitur, & quomodo in arundinetum delatus, si non ex illo specu; & vnde in specum, si non ex domo? si loco non motus, quomodo perductus ex Oostbrouck in illud arundinetum? si sponte iuit, vnde tam grauis & perpetua membrorum luxatio? atrabiliarii etiam qui illic iuuenem inuenere, qui Vltraiectum ad Prætorem detulere? ô impudentem pertinaciam! Considera potius (lector) in hac narratione. *Primo* nouum modum siue signum; fœnilis comprehensionem, absq; vllâ inunctione. *Secundò* solere dæmones certa sibi loca deligere, ad cœtus suos & conuenticula malefica. Nam anno quoque superiore, Ioannes ille de Vaulx Stabuleti decollatus, fatebatur, ex præcipuis locis Generalium congregationum, esse vnum in ditione Vltraiectinâ, & eo se non semel Stabuleto delatum. *Tertiò* nota, non ipsas modo maleficas ferri per aera, sed & auxilio dæmonis alios humeris eô deferre posse. Denique stultissimum esse misericordiæ crudelissimarum excetrarum se cõmittere. Quan-

to tutius fuiſſet huic iuueni; Nomine ſaluifico IESV, vel Crucis ſignaculo ſe munire, & totum illum cætum venti inſtar diſſoluere, ac diffugare? Manſiſſet eſto ſolus in ſpecu; labor dumtaxat itineris longioris pedibus exantlandus fuiſſet. Verum poſſem multa huiuſmodi adiicere. nam ſimilia narrant multa exempla *Anan. d. libro quarto. Auctor Dæmonoman. libro ſecundo cap. quarto. Torquemada Dialog. 3. Binsfeldius d. operis memb. 1. con. XII. And. Libauius in ſtrigiportio, Cumanus in Lucerna inquiſitor. & his antiquior Ioan. Cæſarius libro decimo miraculor. c. primo & alii.*

Ex his exemplis deſumitur fortiſſima probatio. cùm iſti ex mera curioſitate inuncti, de loco in locum tam remotum re ipsâ delati fuerint; manifeſtum fit, hæc non contingere nudâ dumtaxat imaginatione & delirio muliercularum. immo, nonnunquam conuentu ſubito diſſoluto, repertæ menſæ & ſupellex argentea, & poſtea à dominis agnita, & confeſſæ vxores ſe illa ſecum ad conuentum detuliſſe. Deinde Sortiarii locos omnes, & cibos, & vicina omnia diligenter notant; arbores, ſepes, flumina, agros, domos diſcernunt; ſi laruati non ſint, conuiuas agnoſcunt; obuios quoque, quos in via habuerint, ſæpe ſalutant & alloquuntur; cernuntur non raro ab aliis viris catholicis, &

mente ſanis ad cõuentum euntes, vel à conuentu redeuntes: interdum etiam viſę & deprehenſæ nudæ; & ex turbine ſeu nube decidentes, aut vulneratæ & mutilatæ mẽbris, *de quo l.5.* Item hac deportatione ſic ſæpe defatigantur, vt domum reuerſis per totum triduum ſit decumbẽdum priuſquam pedibus poſſint conſiſtere, quod docet Remig. *d.l.1. c.24.* confitentur omnes vnanimiter eadem, nec in circũſtantiis minutiſſimis diſcrepant. idem confirmant alii immunes ab eorũ crimine & errore. Fatentur rei in ipſo rogo, vbi nihil fictio profutura, & exhauſta iam ſunt tormenta. De vanis autem & deluſoriis tam perpetim nequit vna & conſentiens omnium eſſe conteſtatio; tantaque, inter locis, & temporibus, & ætatę, ac ſtudiis diſiunctiſſimos, adeoque multos, conſenſio. peculiaris enim cuique eſt animi actio, & alius ab alio diuerſum quid imaginatur, nec cerebri aut phantaſiæ omnium eadem diſpoſitio; quæ dæmoni ad huiuſmodi imagines neceſſaria foret, nec etiam mendacii tanta poſſet eſſe conformitas. Hoc argumentum; meo iudicio; hominem non peruicacem, idoneum eſt conuincere.

Confirmatur hoc argumentum eo, quod (vt bene Cumanus *ſupra num.3.*) ſomnia & phantaſiæ tales non ſunt in poteſtate hominis, vt ei accidant, vel iis careat pro lubitu: Sed ſtrigibus ſerio conuerſis, & nolentibus

amplius conuentui interesse, nihil amplius tale contingit, dumtaxat quia nolunt. quod est euidens iudicium in somnis ista non contingere. Præterea qui hæc asserunt somnia esse & ludibria, certe peccant contra reuerentiam Ecclesiæ matri debitam. Nam Ecclesia Catholica non punit crimina, nisi certa & manifesta; nec habet pro hæreticis, nisi qui in hæresi manifeste sunt deprehensi, *c. consuluisti 2. q. 5.* striges autem iam à plurimis annis pro hæreticis habet, & iubet per inquisitores puniri, & brachio sæculari tradi, vt patet ex libris Sprengeri, Nideri, Iaquerii, Michaelis, & docet experientia. Ergo vel Ecclesia errat, vel isti Pyrrhonii errant: Ecclesiam in re ad fidem pertinente errare qui dicat, anathema maranatha sit. Narrat idem Cumanus exemplum delationis veritatem declarans; quod licet, tentent increduli; *In Mendrisio* (inquit) *oppido Comensi contigit, iam fere annis quinquaginta elapsis, vt cum ibi quidam inquisitor nomine Magister Bartholomeus de Homate, D. Laurentius de Concoretio Potestas, & Ioannes de Fossato Notarius, contra has striges procederent: vna die ipse Potestas, quadam curiositate ductus, volens experiri, an vere & corporaliter strigiæ irent ad ludum; facta conuentione, accessit quodam die Iouis sero cum notario suo & quodam alio extra oppidum ad quendam locum, sicut illi strigia prædixerat: & dum ibi prope essent illi tres, viderunt ibi plures personas congregatas coram quodam (qui*

erat Diabolus in forma hirci) ad modum cuiusdam magni Domini sedente: & ecce subito omnes illæ personæ ibidem congregatæ, iussu Diaboli, adeo illum officialem & omnes eius socios, Deo ob eorum curiositatem permittente, baculis percusserunt; quod ex talibus percussionibus ille officialis, & notarius, & tertius ille alius infra quindecim dies mortui sunt.] hæc ille. Non ergo suaserim peruicacibus, vt se experimento committant, nec occinam illud vulgatum; Non credis, vade & vide.

Nec est quod ingerant, dæmoni nullam esse causam, hæc non cum singulis potius agendi; quam talem conuentuum frequentiam instituendi. Multa hinc ille commoda percipit. Primo per hanc societatem & plurium consortium vehementius in malitia fouentur, & indurantur. Secundo hoc pacto, criminis participatione, singulorum peccata aggrauantur. Tertio talibus illicibus, & variis, quæ illic fiunt, inductionibus, plures facilius impedicant. Quarto multitudo facit audaciores ad malum; tollit Dei hominumque timorem, & mutua imitatione ad maiora facinora inflammat, vt solent carbones iuncti. Quinto voluptas nefaria maior videtur, quo plurib. innotescit. Sexto difficilius conuertũtur, quo plurib. testib. se dæmoni addixerũt, & actuum frequentatione quasi quodam habitu occalluerunt. ita prudenter ratiocinatur Spineus *q. de strigib. c. 20.*

Bre-

Breuiter ergo concludo, has translationes; de quibus quæritur; posse modis quatuor contingere: primo sola cogitatione, quod S. S. vocat transferri in spiritu; & talis illa visio Ezechielis [a]. *Et emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei, & eleuauit me spiritus inter terram & cælum; & adduxit me in Ierusalem, in visione Dei, &c.* Vltimum enim verbum modum præcedentibus ponit verbis: ne putemus hanc similem translationem illi Habacuc, de qua Daniel [b]. Aliquando suis pedibus commeant ad conuentus, vt narrant Remigius & Binsfeldius. III. à Dæmone reuera, secundum corpus, & motum localem, transferuntur, vt docui. IV. aliquando potest contingere, vt ipsi ignorent corporaliter, an opinione duntaxat translati fuerint; quod in diuino illo raptu accidit B. Paulo. Traditum inuenio, in quibusdam P. Ioan. Maldonati dictatis, *de Dæmonibus*; quod quando volũt corporaliter transferri; tum se inungunt vnguento ex infantulis corpusculi adipe: quando conuentibus per insomnium dumtaxat interesse volunt; tum in sinistrum cubare latus: quãdo vero malunt vigilantes, quæcumque in conuentu fiunt cernere, vt coram se geri; tum opera dæmonis ex ore vaporem quendam crassum euomere, in quo gestorũ imagines vt in speculo intueantur. Et fortassis hoc Quęsitoribus insinuare volebat famosus

a c. 8. v. 3.

b c. 14. v. 35.

ille

ille Ioan. de Vaulx Stapulensis, cùm diceret; scire se discernere; num corporaliter, num vero per imaginationem conuentui interesset.

Vnum restat soluendum, quod quosdam scio torsisse aliquando. Etenim doctior philosophus atque Theologus quærat, qui fieri queat; vt, cum angelus sit incorporeus, queat rem corpoream loco mouere? Respondeo, nec opus esse ad hoc noua à Deo virtute adtributa, (vt censuit Guilh. Paris.) nec etiam distincta virtute seu potentia motiua (vt putauit Aureolus) nec etiam posse Angelum sola voluntate & intellectu illimitate & infinite, quodcumque volet corpus, & quando velit, & quo velit, & quanta velit celeritate, loco mouere. (hoc enim damnasse intelligẽdus est articulus Parisiensis, & meritò quia hoc est virtutis infinitæ:) Sed respondeo; Angelum determinatam sibique notam, suis viribus non maiorem molem, ea celeritate vel tractu, quem & agilitas Angeli & rei motæ natura permittit, eo solo mouere & transferre posse, quod in assumpto corpore, secundum substantiam (malo enim hoc tenentes sequi) sit præsens, sicque præsens, sola voluntate corpus illud impellat, & eadem voluntate, mediante illo corpore, aliud corpus contiguum moueat, vel deuehat [a]. ad eum fere modum quo ventus fortis plumam agit per aerem, & certo tandem loco illam destituit,

[a] vide Iosephum Angl. in 2. d. 8. q. 3.

G

tuit,& destituendo sistit. Et sic Angelus deferens prophetam Habacuc, dumtaxat tangebat capillos eius; neque tum capilli corpus sustentabāt, sed virtus Angeli ipsius per voluntatis imperium toti corpori impensa. Vnde si velit Angelus sic moderari actiuitatem, vt celeritas deuectionis non superet robur delati; fiet, vt sit sine defatigatione hominis ista trãsuectio: si hoc nolit, haud dubie mire defatigetur homo necesse est, celeri illa per aerem delatione. Hinc intelligimus non esse certam differentiam illam Remigii [a], quod Angelorum bonorum transuectiones quietæ & laboris expertes sint hominibus; malorum vero plenæ lassitudinis, formidinis, & molestiarum. Etsi enim vtplurimum credam hoc vere contingere: fieri tamen potest, vt si dæmon velit, etiam citra lassitudinem & molestiam deferat, vt patet exemplis, quæ narrat Torquemada Dialo. 3. & ille Ioannes de Vaulx Stabulensis hoc de suis transuectionibus testabatur. Illud certius, has dæmonum subuectiones semper periculi plenas & formidabiles esse.

[a] l. 1. dæmonolat. c. 27.

QVÆSTIO XVII.

An possit dæmon quantitatem corporum sic mutare, vt penetratio partium sequatur; siue vnum corpus in duobus locis disiunctis, vel duo corpora in vno & eodem loco penetratiue collocare?

B*Reuiter censeo ad hæc omnia negatiue respondendum, quia hæc omnia repugnant principiis*

physicis & ordini naturæ. Nam, vt de posteriore prius agamus, nec ipsemet dæmon potest loca distantia ab inuicem, non occupato medio, simul implere, ex veriore sententia & communiore; minus ergo poterit ibi corpus vnum statuere, sed soli hoc DEO reseruatum. Nec obstant exempla, quibus docetur multos alio loco αὐτοφεγσώπως aliis apparuisse, quam vbi reuera tunc erant, non dormientibus modo, sed & vigilantibus [a]. Nam si à Sanctis hominibus & miraculose apparitiones factæ, vt de Sanct. Nicolao, D. Agatho, & Diuo Benedicto legimus; tum illæ ab infinita DEI virtute profectæ sunt: sin autem ab angelis malis procuratæ, ad speciem tantum visæ & præstigiosæ censendæ. huc refero illud quod Origen. *li. 6. cont. Celsum*, tradit, Pythagoram eodem tempore in duabus vrbibus cõspectum: & aliud de mulierculis commessatricibus in vita D. Germani; & de Imperatoris filio per Theodorum Monachum patri exhibito apud Zonaram [b]. *Vide Pet. Tyræum d. lib. 2. cap. 8. cum seqq.* Quod vero ex aliis refert Ananias. *lib. 4. de Natura Dæmon.* non posse dæmonem duorum hominum simul occupare corpora; sed posse tamen, cum in vnius corpore sit per substantiam suam, vi sua alium, vel magno distantẽ interuallo, de crimine aliquo tentare: hoc fateor me non intelligere. Nam nihil prohibet duos esse

[a] vide Petr. Tyræũ li. 2. de spirit. appar. c. 6. & 7.

[b] tom. 3. In vita Basilii Macedonis.

sibi

ſibi adeò propinquos, vt ſimul ſint quaſi vnus adæquatus dæmonis locus quem ſubſtātia ſua occupet; nihil inquam prohibet hos ſimul à dæmone poſſideri. Si vero alter tam longe diſtet à poſſeſſo, vt ſpacium illud excedat ſphæram actiuitatis dæmonis; non credo poſſe dæmonem illum poſſidentem huic alteri quidquā ſuggerere tentationis, vt enim nec quoduis corpus quantumuis diſtans loco mouere, ſic nec quorumuis animos à quorum corporibus abſit longiſſime poteſt Diabolus tentare; ſed eos tantum, qui ſint adeo propinqui, vt in vno quaſi adæquato loco dęmonis cenſeantur. *Nonnulla huc pertinentia petite à Guilhelm. Pariſienſi. p. vlt. de vniuerſo. cap. 13.*

B Prior concluſ. pars, de mutatione quantitatis, probatur: quia ſanior Philoſophorum pars, cum Ariſtotele & D. Thoma, partium corporaliumque dimenſionum penetrationem naturæ non permittit. ideo nequit dæmon ſic mutare corporis quantitatē; vt homo inſtar catti, vel muſtelæ per tenuem rimam in cubiculum irrepat; multo minus; vt per ianuas clauſas ingrediatur. docuit hoc bene Ioan. Beets Carmelita *in prima præcepti expoſ. vl. ca. 4.* Quare quod de lamia in muſtelam conuerſa narrat *in Mileſia* nugator Madaurenſis, fictitium cenſendum. Mentitæ quoque fuerunt illæ ſtriges Lotharingicæ, quæ Nicolao Remigio [a] perſuaſerunt, ſolere

[a] l. 2. Dæmonolat. c. 4.

dæmo-

dæmonem veteranis Lamiis potestatem re-ipsa dare; vt queant ædes penetrare, & per quasuis angustias nullo negotio viam sibi faciant, in mures, feles, locustas atque alia huiuscemodi pusilla animantia contractæ, & deminutæ, intromissasque denuo priori formæ restitui, si velint. Mentitus etiam similia iactans Scafius apud Niderium *in libr.* 5. *Formicarii.* hæc enim deliria sunt omnia & illusoria. Sed solummodo dæmon præcedens latenter aperit & claudit ianuas, vel fenestras corporis earum capaces, per quas eas intromittit, quæ se putant formam huiusmodi animantium induisse: quod prudentiores Italicæ sagæ Grillando [a] fuerunt confessæ. Hanc autem ostiorum apertionem & clausuram adeo subtiliter dæmonem facere posse; vt dormientes in cubiculo non euigilent; nō dubitabit, quisquis meminerit ab Angelo factū [b], cum B. Petrum de carcere eduxit: vbi nihil necesse est dicere, hanc ianuarum apertionē, vel custodum somnum, miraculosa fuisse. Si quis obiiciat, Diuum Chrysostomum hanc vim Angelis tribuere, cum scribit Habacuc ab Angelo demissum & reductū ex lacu clauso, & sigillis integris permanentib⁹. hoc enim ait orat. *quæ est de incredulitate D. Thomæ*, inter orationes Patrum seorsim Romæ editas; πῶς ἠδυνήθη καταγαγεῖν ὁ ἄγγελος τὸν ἀμβακοὺμ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων, καὶ πάλιν ἀναγαγεῖν, καὶ τὰς ἐπικειμένας σφραγῖδας ἐρρωμένας καταλιπεῖν. *Respondeo* id fa-

[a] li. 2. de sortileg. q. 8.
[b] Actor. 12.

ctum; non Angeli, sed diuina virtute. Præterea videtur D. Chrysost. priorem Danielis captiuitatem, *de qua cap. 6.* cum posteriore confundere, *de qua agitur Daniel. cap. 14.* Modum vero, quem striges aliquando memorant, nempe Diabolum ipsos parietes aperire, & per quandam quasi fissionem & disruptionem ingressum illis præbere & egressum, post iterum partes coniunctas facere coalescere; scio, iis qui penetrationem partium admittunt visum iri probabilem: & huc referri queat quod Cordubæ famosæ illi Magdal. Cruciæ acciderat, vt, hiante subito pariete, à transeuntibus orans puellula conspiceretur. Sed ego totum hoc vel pręstigiosum puto, vel dumtaxat dæmonem maxima celeritate, quot sufficiunt lapides eximere & sustinere alios ne ruant, & postea eadem celeritate atque dexteritate iterum eos in suum locum reponere existimo: cumque hominum aspectus hanc celeritatem tartarei latomi nequeat deprehendere; fieri, vt falsum formet iudicium de aperto per partium compressionem pariete. Prorsus vero cum magistro suo Caluino impius est Wierus; cum nugatur, ita Christum Dominum post resurrectionem clausis ianuis ingressum ad discipulos: vbi merito, cũ grauissimis & sanctissimis Patribus[a], Catholici scriptores, in hac corporis solidi penetratione, patentis miraculi rationem agnoscunt. Pari

[a] D. Aug. tractat. 121. in Ioan. Greg. homil. 26. in Euangel. D. Chrysost. in oratione. εἰσῆλθεν ἡ θύρα τῆς ζωῆς διὰ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων θυρῶν. (quoquid apertius?)

modo Beza & similes blasphemant de Christi Domini Natiuitate illæso claustro virginali, & resurrectione clauso manente sepulcro. contendunt homines isti animales, hęc aperta fuisse dum penetraret, & postmodum iterum clausa. quasi non potuerit creatura suo creatori vt cæteris in rebus in hac quoque obtemperare. sed nimirum isti cuncta conantur Christi Domini Diuinitati & omnipotentiæ detrahere, vt ad Turcismum Paganismumque viam struant.

Cum ergo quantitatem sic mutare non possit dæmon, adeoque illam comprimere, vt partes se penetrent; nequit etiam efficere, vt corpus quantum & coloratum vere reddatur inuisibile illis, coram quibus existit, oculis eorum sanis & non præstigiatis: quamuis fieri queat vt per accidens aliud illud non videant. Nam si corpus illud celeriter alio transfert, iam præsens illis non est hoc corpus: si vero species visiuas, ne in oculos adstantium commeent, per corporis alicuius interpositionem, vel per nimiam aeris agitationem impediat; vel corpus illud aliqua sibi possibili ratione transformet (hos enim modos inuenio solere ab illo vsurpari) corpus illud tunc quidem actu non videbitur; reuera tamen visibile permanebit. Sic fraude dæmonum Domitiani oculis se subtraxit Apollonius apud Philostratum, sic Gyges latebat fictitio illo tectus annulo

apud

apud Ciceronem, ſic de Perſei clypeo Græculi fabulantur.

Sic intelligẽdum quod Ioan. Sarisberien. ſcribit de quodam; *fuitq; magorum peritiſſimus, vt quaſcumq; res vellet, inuiſibiles faceret; alias vero videbatur in alias ſpecies transformare.* lib. 1. de nugis curialium c. 9. item quod Necromanticus ille Guil. Iuliac. perſuaſerat apud Meierum *lib. 10.* ſic quod de Cleomede Aſtypelenſi referebat Celſus, arcam ingreſſum, & intus operculum eius retinentem, non eſſe repertum in ea, ſed creditum euolaſſe, *lege Origenem. lib. 3. contra Celſum.* Quod vero ſcribũt nonnulli eum qui gemmam geſtet Heliotropiam inuiſibilem fieri, nõ credo, nam, vt bene ait Guilh. Pariſ. *a* deberet lapis ille poſſe colorem omnẽ tollere, vel alios plane ſic inducere obiecto, vt non poſſit agnoſci. Tantam vero vim illi gemmæ ineſſe, nondum vel experientia vel teſtis fide digni auctoritas docuit.

a d. p. vlt. c. 22.

Denique ex his decidi poſſunt, & detegi illuſiones illæ dæmonum, quando membrorum aliquorum ſpeciem vel immenſam facit apparere, vel nullam, vt ſublata videantur, vt ſunt quæ narrãtur in Malleis malef. de iis qui virilia ſibi ablata putabant, apud Sprenger. *p. 2. qu. 1. cap. 7.* & quod legitur ridiculum in tom. 2. tracta. de crudel. dæm. adhib. *fol. 429.* Nec puto dæmonem poſſe hominis parui oſſa ſic extendere, vt Giganteæ

fiat magnitudinis : ideo quod Indi Cichorani certis id se herbis posse iactabant, iure optimo Petrus Chieza fabulis annumerat *p. 2. Hist. Peru. c. 42.*

QVÆSTIO XVIII.

An corpora ex vna in aliam speciem Magi queant transformare?

NOn ago de fabulosis Metamorphosib. Ouidii, Parthenii & aliorũ: nec de naturalibus imperfectorum animalium cõmutationibus, de quib⁹ Aristoteles [a] & Plin [b]; sed de magicis, quæ virtute dæmonum fiunt perfectæ speciei in aliam formam perfectæ quoque speciei transformationibus. Et licet Ouidius & Propert. hoc præter alios senserint, quorum hic; A

[a] l. 5. Hist. ani. c. 19.
[b] lib. 11. Nat. Hist. c. 22.

Audax cantatæ leges imponere lunæ,
Et sua nocturno fallere terga lupo. Ille autẽ:
Hanc ego nocturnas viuam volitare per vmbras
Suspicor & pluma corpus anile tegi.

Similia de Siculo Liodoro Catanenses opinabantur, vt lib. superiore ostensum: de Simone Mago, narrantur in Itinerario D. Petri: de quodam ex Sarisburiensi dictum c. superiore: de Badudo Rege Anglorum annales referunt, & iidem narrant Ambrosii Merlini incantamentis Vterium Regem in Gorloidis Cornubiæ ducis speciem trans-

formatum , vt Igernæ vxoris eius amplexu potiretur,& ex tam nefario concubitu Arturum & Annam genitos: *lege Galfridum & Virunnium.* Quinetiam in nouum orbem hęc opinio se penetrauit. Nam Nicaraguani credebant striges posse se in cattos, simias, porcos immutare: & Quatrutemallani opinabantur famosam illam maleficam Augustinam , in bouis forma grassatam; quando Beatrix dela Cuua ingenti diluuio & terræ motu interiit.*narrat Chieza hist. Peruu.p. 2.cap. 205. & 210.*

Et licet olim, quid, cum communi Theologorum Schola,de huiusmodi Lycanthropis,& similib.sentiam,publice professus fuerim[a]; scil. *omnes illusorias & deceptrices esse, & cum natura pugnare, hanc hominis in belluam degenerationem:idem nunc iterum mihi censui hoc loco,vbi disputationis ordo hoc exigit, affirmandum.* Addo,contrarium asserēti anathematis imminere pœnam,ex *c. Episcopi.26.q.5.* quæ sententia auctoritate D. Aug.fulcitur[b].idem ratio persuadet. Nequit.n. anima humana informare corpus belluinum, vt nec anima leonis corpus equinum, vel anima equi corpus humanum.quia quælibet forma substantialis,vt suum esse tribuat informando, requirit perculiares sibiq; cōuenientes dispositiones, & organizationem corporis propriā. ideo anima definitur act⁹ organici corporis. Vnde fit,vt nec ferina anima humanū corpus, nec

a Cōment in Senecæ Agamēn. v.690.

b lib.18.de ciu. Dei.c. 18. & de spiritu & lit.c.28. fi. ipse auct. & mentitur Danæus Dialo. de sortiar. c 3. contrarium D.August ascribens.

humana ferinum queat informare, vt dixi. Non poterit itaque anima hominis in ferinum corpus migrare illud informatura. Multo minus poterit simul cum corpore anima immutari, quod videtur Horat. *in Epod.* putasse, quando agit de sociis Vlyssis à Circe restitutis;

Setosa duris exuere pellibus
Laboriosi remiges Vlyssei,
Volente Circe, membra: tunc mens, & sonus
Relapsus, atq; notus in vultus honor.

Imo vero humanam mentem, hoc est animæ humanæ partem præcipuam, non amiserant. immortalis est anima, nec à dæmone corrumpi potest, vel vulnerari. Semper ergo illusio hic interuenit illorum, qui se transfiguratos putant; sæpe illorum etiam, qui videre se putant, quod non vident. Prudenti & nolenti decipi distinguenda est ipsa transformatio ab effectibus eam concomitãtibus: quod si Spondan. fecisset, nõ tam multa Comment. Homericis hac de re vane & iuueniliter effutiuisset. Sit concl. *Ipsa quidem transformatio delusoria est, multi tamen eam cõcomitantes effectus sunt verissimi.* V.G. Strages hominib⁹ vel pecorib⁹ illatę, per dæmonẽ in corpore aereo aut lupino, siue per homines lupina tectos effigie (quod postea declarabitur) vel per ea nõ tectos, sed humana specie grassantes & efferatos. potest enim fieri, vt ex hu-

mo-

morum vitio & atrę bilis excessu affectus quidam lupini, & odium in greges atque homines, desideriumque eos inuadendi, & lacerãdi, vorandique, mentem occupet. Vnde & medici λυκάωνα seu λυκανθρωπίαν inter morbos numerant, quam Arabes Chatrab, Latini *melancholiam* vel *insaniam lupinam* nominant [a]; ex simili vitio nonnulli se canes, leones vel alias bestias putant [b]. Qui huiusmodi solo morbo laborant, hi Magi non sunt, & licet ipsi se lupos putent, lupinamque sæuitiã imitentur, aliis tamen, vt sunt, homines videntur: talis sibi, non cæteris videbatur pater Præstantii apud D. Augustinum [c]; & alius quidam apud Thomam Brabantinum siue Cantipratensem [d], & agricola ille Patauinus apud Fincelium. *lib. 2. de miracul.* & alius Borussus apud Sabinum *comm. in 7. Metamorphos.* & ille Pomponatii apud Euuichium *lib. de natur. sagar.*

C Sed quando aliis quoq; lupi, canes, vel catti, vel aliæ bestiæ videntur, vt mulier apud Palladium *in vita Macarii Alex.* videbatur equa; item Neutri; apud Herodotum & Melam; & hodie ex vulgi opinione quotannis quidam Hibernici, apud Camdenum *in altera parte Hiberniæ*, hoc magicum est, & à solo morbo nequit proficisci. Verum solet diabo'us tunc diuersimode decipere. nam solet aliquando aliud corpus substituere, & illis absentib⁹, & alicubi in loco abdito soporatis,

[a] vide Paull. Æginetam l. 3. c. 16. & Ætium li. 6. c. 10. & Condronchum li 3. de morbis venef. c. 7.

[b] Auicen. lib. Sagar. 3. fen. 1. tract. 4. c. 29.

[c] Aug. l. 18. de ciu. Dei c. 8.

[d] Cantipra. in lib. Apum.

ipse assumpto lupi corpore, vel ex aere formato, & sibi circumdato ista gerit; quæ putant homines ab illo misero absente & dormiente patrata, quod stratagema à Sancto quodam viro cunctis manifestatum, narrat Guilhelm. Parisiensis *d. p. vlt. c. 13.* Aliquando vero hominib. ipsis ferarum exuuias huiusmodi veras aptissime circumdat: quod fit quando illis dat lupinam pellem in trunco quopiam cauæ arboris occulendã; vt ex quorundam confessionibus constat. Aliquando denique ex pacto Magis aeream circumdat effigiem belluæ, & membra membris quoad patitur similitudo circumponens, caput capiti, os ori, ventrem ventri, pedẽ pedi, brachia brachiis accommodat. hoc solet contingere, quando ad hoc inunctionibus certis (vt Dolani illi Lycanthropi, de quibus Acta iudiciaria sunt edita) vel solis verbis conceptis vtuntur, vt ille apud ducem Rusciæ à canib. laceratus, & in Bulgaria quidam Baianus, de quo Sigisbertus in Chron. & tunc, vt & p̃cedenti casu, relinquunt vestigia lupi terræ impressa. Hoc autem vltimo casu nihil mirũ est, si postmodum vere inueniantur saucii illis membris humanis, quæ in ferino corpore ictum exceperant. Nam leuiter cessit circumiectus aer, & vulnus vero corpori inhæsit. Verum quãdo verum corpus abfuit, tunc Diabolus in absentium corpore eam partem consauciat, quã scit in ferino corpore sauciatam

tam fuiſſe. Bartolom. Spineus *q. de ſtrigib. c. 19.* ſui temporis hiſtoria id oſtendit; *Huius etiam* (inquit) *apparentis conuerſionis ſtrigum in cattos, teſtis alius in hac eadem ciuitate Ferrariæ Philippus nomine, artificio cerdo, ſub iudiciali iuramento mihi aſſeruit hoc anno; ſtrigem quandam ante tres menſes ei impoſuiſſe, ne prohiberet venire circa puerum (à ſe forte ſtrigatum) quem curandum aſſumpſerat. ſi quas blandientes & alludentes videret cattos. Eadem igitur die dum diſceſſiſſet illa, viderunt poſt horam ipſe & vxor ſua cattum magnam, & hactenus ab eis inuiſam, quæ ad puerum accedebat concito gradu. Quam cum ex timore parentes ſæpius abegiſſent, poſtremo contra venientis vexationem ad impatientiam exarſerunt, clauſoq; oſtio vir ille grauiſsime cattum hinc inde fugientem diutius haſta percuſsit, & demum ex alta feneſtra ſe iactare compulit, vt toto colliſa videretur corpore cattus. Ex tunc autem ſtrix illa vetula toto confracta corpore per plurimos dies lecto decubuit; quo factum eſt, vt leuis, quam prius habebant, ſuſpicio, quod ſtriga eſſet, & puerum ſuum, qui hac infirmitate ſtrigiatus grauiſsime laborabat, ipſa ſtrigaſſet, in vehementem tranſiit, imo & violentam. Etenim percuſſiones & plagæ, quæ in catto infixæ ſunt, in illa vetula ſunt inuentæ quoad membrorum correſpondentiam.*] Vix quinquennium effluxit, cum in pago quodam occiduæ Flādriæ, vbi faſcinaria peſtis mire gliſcit, haud procul à Dixmudâ, penè ad Iperlee & Iſaræ conflugem ſito, contigit; quod ab

homine religioſo, fide digno, qui tum illic in viciniâ, auditione accepi. Ruſticus quidam vnâ cum filio adoleſcente in ſympoſio potitans, limis obſeruabat copam menſuras cereuiſiæ, quam propinabat (vt ſolent) bifurcâ notantem cretâ. diſſimulat nihilominus interea, dum compotatio ſoluitur: tum hoſpitam vocat, vt calculum expenſi ſubducat. petit iſta quantum cretâ notarat: negat ille, & multis vltro citroque iactis, pecuniam in menſam proiicit, quam ſciebat ſufficere, & diſcedit. Stomachabunda hæc, tu vero (ait) non hinc hodie poteris domum, vel non ego quæ ſum. abit contemnens muliherculæ minas. Vbi peruenit ad fluuiolum in quo ſcapham reliquerat, nequit vnâ cum filio admodum valido ſumma ope eam à ripa contis depellere, diceres clauis affixam vuido in ſolo. Fors duo treſue milites illac iter habebant: compellat, & Contubernales (clamat) boni, venite ſuppetias, vt hunc lintrem de ripa deducamus: merces operæ futura, largum à me bibale. Parent & ingreſſi quantum poſſunt protrudunt. diu fruſtra fuere. Anhelus vnus & ſudans; quin ſarcinas & onera hæc efferimus, forte vacuam commodius deducemus. Fit: & ecce mercibus expoſitis, vident in ſentina ingentem luridum buffonem, ſcintillantibus oculis eos intuentem. Non tulit vnus militum, ſed gladii cuſpide perforatum ad gut-

tur

tur tur·idatum in aquam eiecit. ille quasi exani· . in tergum prouoluitur ventre resupinato : vulnera natitanti imponunt cæteri alia, & repente nauis soluitur. Lætus rusticus auxiliatores ad idem vnde recesserat hospitium reducit: potum petit: præbet ancilla. Quærit ille, vbi hospita? audit pessimè habere, & animam in lecto agere. Quid, inquam, inepta, ebrium me putas? vix media pars horæ elapsa, cum ego illam isthic sanam & malam, qualis tu, reliqui? Eo, & visam quid hoc rei? intrat in thalamum, inuenit collum & ventrem vulneribus confossam, laceramque expirasse. Vnde hæc, exclamat, vulnera? Nescire se profitetur ancilla, nec domo illam, quod sciat, pedem extulisse. Itur ad magistratum, vulnera cæsim punctimque illata inueniuntur iisdem in locis, quibus buffonem, qui nusquam comparebat, milites distinxerant. Nec dissimile aliud, quod de municipe Mechliniensi narrabitur *lib. 5. sect. 3. vers. ad torturam sufficient, de indicio 8. ad nominationem accedente.*

Annus decimus agitur, cum Bebburgi (oppidulum est Vbiorum) supplicio affectus fuit quidam Stumfius Petrus; eo quod cum dæmone succuba plus quatuor lustris consuesset; ab hac donatus fuit lata quadam Zona, qua cum cingebatur, & sibi & aliis in lupum verti videbatur. Hoc scemate ter

quin-

quinque pueros iugularat, eorumq; comederat cerebellum; duas nurus suas deuorare conatus fuerat: propriam filiam, & commatrem suam, vxorum habuerat loco. constāt hæc omnia actis iudiciariis, & iconibus in æs incisis, palamque vænalibus. Qui plura volet de his transformationibus exemplis illustrata (quæ tamen ex iis, quæ tam breuiter dixi, decidi poterunt omnia) legat Spondanum *in Homeri Odyss. lib. 10.* Binsfeldium de Confession. malefic. *concl. 3.* Remig. *lib. 2. dæmonolat. c. 5.* Ioan. Ananiam *lib. 4. de natur. dæmon. fol. 180.* Condronchum *d. c. 7.* & Pet. Thyræum, qui cæteris plura & aptiore ordine in Theses digessit *lib. 2. de apparit. spirituum à c. 15. vsque ad c. 24.* &, qui ex illo Dialogum suum cōgessit Fr. Claudius Prior *li. de Lycanthropia.*

Qui volunt veram introducere Metamorphosim (vt Spondanus, Bodinus, Peucerus, Phil. Camerar. & pauci alii) vnicum adferunt argumentum ex sacris litteris, dignum solutione; de Nabuchodonosor in bouem, & Lothi vxore in salis statuam mutata.[a] Sed cum vtrumque diuinâ sit factum virtute, non possunt hæc pro dæmoniacis cōuersionibus momentum habere. De Nabuchodonosor quoq; plerique Patres negant formam bouis siue bouini corporis effigiem induisse; sed duntaxat volunt, sic mente abalienatum fuisse, vt se bouem crederet.[b] Prætermissâ longiore disputatione, mihi videtur

[a] Dan. 4. v. 30. & v. 33. Gen. 19.

[b] fuse hoc differant Mich. Medina lib. 2.

tur contextui S.S. & sententiæ D. Gregorii *lib.5.Moral.c.8.* & rationi, magis consentanea explicatio volentium [a] affectionem Regii corporis in bestiæ temperamentum cõmutatam, figuram etiam humanam aliquâ ex parte in ferinam degenerasse, sensusque internos similes accepisse brutorum internis sensibus: vnde factum, vt & pecudum more quadrupes incederet, & fœno vesceretur, & homines fugeret, & sub dio degeret. Diuina verò virtus fecit vt, sub tali temperamento & habitudine corporis, humana & rationalis anima perseueraret.

de recta in Deũ fide c.7. & Bened. Pererius lib. 5. in Daniel.

[a] Sic Molin. 2. p. q. 111.

Vltimò posset obiici, quod Herodotus scripsit, Platanum aliquando in oleam vertisse; & alii, apud Carnos cadauera humana per dæmonem in salis statuas fuisse mutata. *Resp.* Si locuti de proximâ & immediatâ mutatione, illusorium id fuit & præstigiosum: si verò locuti de conuersione mediatâ, siue per varias commutationes corruptionis & generationis materiæ secundæ, nihil prohibet ambo ista naturaliter contingere posse, introductis in materiam aptis ad has vltimas formas dispositionibus. Quod autem legimus apud Metaphrastẽ, à S. Spiridione serpentem in aurum mutatum, vt eo auarus ille & immisericos diues deciperetur: & postea rursus ex auro serpentem factum; vera hæc mutatio fuit, quia miraculosa, & à Deo, qui potest. Neque hæc mutatio fortassis dæmo-

N.lib. de Prodig. an.1349.

ni,

ni,successiue tamen, foret impossibilis. quia serpens insectum est; & proxima auri ac serpentis materia eadem, nempe terra.

QVÆSTIO XIX.

An Magi queant facere bestias loqui, & an intelligant voces bestiarum?

DIuinâ aliquando virtute fieri, vt quibus loquendi vis naturalis inest nulla, ea tamen loquantur, non est dubitandum; sacra scriptura id attestante de asina Balaam, *Num.* *22.* quod quo pacto Deus efficiat, ipse nouit. qui enim locutionis omnis est fabricator, ille, vt quæ nota sunt organa sermonis articulati formauit, potest & alia, quæ lubebit, instrumenta ad hoc deligere. Attamen vt plurimum existimo vti opera angelorum, qui per res illas inanimas, vel per bruta loquantur; hoc tamen discrimine: per illa, quibus apta sunt organa & viuentia ad hoc instrumenta, vt per picas, coruos, psittacos & huiusmodi, in ipsismet corporibus loquela formata; & tunc hæc locutio est vitalis actio ipsius animalis, non tamen est intellectualis eius actio, sed est actio intellectualis respectu angeli: per illa verò, quæ viuentia quidem sunt, sed organa non habent apta ad loquendum, vt sunt asini, bouesque, putarim id facere eo quod ipsemet angelus in A

eis,

eis,vel potius iuxta ea, ſermone in aëre formato loquitur; idemque dicendum de inſenſibilibus, vt igne, aëre,aqua, terra, cadaueribus mortuis, capitibus reſectis, ſtatuis, & arboribus : & tunc quando vox tantum formatur iuxta corpora illa, locutio nullo modo tribuenda eſt alteri, quam angelo,vt formanti & edenti; aëri, vt medio ac inſtrumento; nulli, vt vitalis actio : ſi formetur intra corpus illud ſenſile ineptum,vel etiam intra inſenſile; illi tribui poteſt, vt organo. His poſitis facile erit ferre iudicium de ſequentibus miraculoſis locutionibus ſacræ hiſtoriæ : vt de aſina Balaam, de qua conſulendus ibi Caietanus in Comment.de angelo in rubo alloquente Moyſem & Eſdram [a]. de Spiridionis filia Irene mortua depoſiti locum indicante [b]; & quodam interfecto Macarii iuſſu homicidam indicante [c]; & de colloquio caluariæ & alterius Macarii,de variis ſedibus damnatorum [d]; & de venerabilibus Africæ confeſſoribus qui perſecutione Vandalica radicitus abſciſſis linguis adhuc clare loquebantur; quod etiam Iuſtiniani Imp. auctoritate fuit confirmatum, vt eius temporis hiſtoriis teſtatiſſimum [e]: & de Anglo Sacerdote ſimile refert Polydorus *libr. 13. Hiſtor. Angl.* in his continuum miraculum fuit ſupplente DEO vicem partium deſectarum in genere cauſæ efficientis. Vnum addam ex Antonio Bonfinio [f]; *Anno*

a Exod. 3. a. 2. 4. Eſd. 14. in prin.
b Ruffin. lib. 1. hiſt. Eccleſ. c. 5. Socrates lib. 1. c. 12.
c Fulgoſ. li. 1. Exẽpl. cap. 6.
d Marulus lib. 6. cap. 14.
e l. 1. C. de offic. præf. Afric. Procopius lib. de bello Vandali. Æneas Gazeus de immortal. animæ.
f lib. 3. de hiſt. Hungar. Decad. 3.

circiter 3. post cladem ad Nicopolim Sigismundo Imp. à Turcis acceptam, cum multi in eum campum descenderent, emissam inter ossa subinde vocem audierunt, IESV CHRISTI Saluatoris & MARIAE Virginis nomina intonantem, loquaxque inter cadauera caput inuentum, quod vbi homines sibi adesse nouit; Quid tam, inquit, *stupidi hic statis viri? Christianus ego sum, inexpiatus inconfessus in hoc bello occubui. MARIA mater me æterni supplicij reum esse non patitur. hic me adhuc linguæ compotem seruauit, vt delicta fateri, & animum sacris Apostolicis lustrare queam; proinde sacerdotem, qui confessionem exaudiat, & me expiatum reddat, accersite quæso. Rogatus cur tantum à Virgine beneficium promeruisset, respondit, sibi peculiarem in eam fuisse in vita deuotionem; & septena eius festa quotannis reuerendissime celebrasse, religiosisque ieiuniis pane duntaxat & aqua decorasse. Quare accersito è pago proximo Sacerdote confessionem rite transegit: & impetrata erratorum omnium remissione, acceptaque nouissima lustratione, repente conticuit perpetuoq; quieuit.*] Hæc ille. legant, & resipiscant Nouatores ad tam illustre miraculum: quod & Deiparæ deuotionem, & ieiunia, & festorum cultum, & confessionis sacramentum commendat. Non absimilem narrationem inuenies apud Thom. de Cantiprato *lib. 2. de bonis vniuersal. c. 29. partic. 18.*

Simia Dei diabolus, conatus multa similia, sed pseudomiracula, interdum Deo per- B

mittente, ad diuinam vindictam atque iustitiam manifestandam: vt cum homicidam caput præscissum indicauit Cercydam, teste Aristotele [a]; & Orphei caput prædixit Cyro Persarum Regi, eum quoque à muliere necandum [b]. Aliquando ipse oracula nescio quæ confingit, vt quæ narrat Phlegon Trallianus [c] ex Herone, in hanc sententiam; *Polycritus post Locridem vxorem ductam, & postquam tres noctes cum ea dormiuisset, tertio die vita functus eam reliquit grauidam; quæ monstrum ex duplici sexu peperit, quod cum in mediam concionem populi ductum fuisset ad consultandum: quid id præsagiret, quidue de eo faciendum esset: comparuit in medio populi spectrum, Polycritus, & futuram Aetolis & Locrensibus prædixit cladem, & impotente ad resistendum populo, filium suum monstrosum dempto capite deuorauit & euanuit: mox & caput eandem cladem elocutum est.*] Addit idem Trallianus ex Antisthene philosopho Peripatetico. *Quo tempore Acilius Glabrio consul vicit Antiochum regem Asiæ, deterritos Romanos oraculis ne amplius inuaderent Asiam, & Publij ducis Romanorum caput relictum à lupo, qui corpus deuorauerat, vt ipse prædixerat furore diuino, vt putatur, percitus, cecinisse longo sermone aduenturam cladem Romanis.*

Præstigiosæ plane fuere locutiones, quædam apud Gentiles, & arte dæmonis simulatæ, ad lucrum Sacerdotum Gentilium; qui non raro Magi & Pythonici, vt [d] geminæ co-

a lib. 3. de partib. animal. c. 10.
b Philostr. in imagin.
c li. de mirabilib.
d Sophocl. in Trachi.

lumbæ Dodones loquaces, item quercus Dodonea[a], Argus carina[b], equus Achillis[c], & vlmus Gymnoſophiſtarum, quæ Apollonium ſalutauit[d], & Cauſus flumen quod dixit: Salue Pythagora[e] (quem fuiſſe Poſſeſſorem librorum Zoroaſtris Magi docet Clemens Stromateus) & canis Simonis Magi apud Clementem in Itinerario & Glycam in Annalibus, qui & alios & D. Petrum fuit allocutus. idem ſagæ cuidam Franciſcæ Senenſi adſcribit Grillandus ſæpe nobis laudatus, *q.7.* Theotecnus Magus Antiochiæ, ſub Maximino, ſimulachrum Iouis vi magicâ fecit oracula fundere; quibus ciues in odium Chriſtianorum excitabat, & Imperatoriam perſecutionem acuebat[f]. Lege D. Cyrill. Alex. *lib.3.contra Iulian.* pleraque ſuperius dicta recenſentem.

Cæterum vt ſciant animalia, vel intelligant, quæ loquuntur, hoc nullus Angelus eis poteſt tribuere: poſſet tamen etiam dæmon efficere, vt animalia ſuis temporibus & locis aptiſſime quædam dicerent, accommodata perſonis, & rebus, de quibus ageretur. Sed tamen licet dæmon illa ex inſtituto faceret, animalia tamen duntaxat facerent caſu & fortuitô; quibus, ignaris & idiotis ſpeciem quandam ſolertiæ, & intellectionis præberent: ſicut etiam Magi faciunt interdum, vt animalia miras quaſdam geſticulationes, & motiones edant; quæ ſine vſu rationis, &

pruden-

[a] Lucian. in Micyllo.
[b] Apollon 4. Argonau.
[c] Homerus Iliad. 19.
[d] Philoſtr. in Apollon.
[e] Porphyr. in vita Pythago.
[f] Euſeb. li. 9. hiſtor. Eccleſ.

prudentiâ iudicant imperiti fieri non potuisse. talia sunt quæ de serpente Epidaurio Valerius, de leone Apollonii Philostratus, de asino Cayri narrat Bellonus [a]. Longe facilius potest Magus, per dæmonem, efficere, vitiatis organis corporeis, vt homo latrare, vlulare, crocitare, rudere audiatur conans loqui: videmus enim artificio id nonnullos feliciter consequi; & legimus [b] *anno 1546. Margaritam Eslingensem ex ventris doloribus ita intumuisse, vt ventris moles totam faciem obtegeret, ac in circumferentia decem palmos excedere videretur. Audiebantur à circumstantibus lectum, gallorum cantus, gallinarum coccyzationes, anserum strepitus, latratus canum, balatus ouium, porcorum grunnitus, boum mugitus, hinnitus equorum. Eduxit miræ magnitudinis vermes atque serpentes ex latere circiter 150. quo miraculo fidem faceret, cum tamen nil nisi præstigiæ dæmonum, à matre puellæ lucri causâ confictæ, forent.*] In prægnantium vteris aliquando clamores infantium exaudiri; sed id fieri naturaliter, multis exemplis productis, & additâ physica ratione, probauit accurate integro opere Andr. Libauius *tomo 2. singular.* Sed ea ratio in hac Margaretâ locum non habet vllum.

a Val. Max lib. 1. ca. 8. Philostra. lib. 5. Bellon. in Obseruat.

b N. lib. de Prodig.

D Sed an voces bestiarum Magi intelligant? Porphyr. [c] scribit suâ ætate de Apollonio Tyanæo dici solitum, illum cum audisset hirundinem cum multis vociferantem; sodalibus suis quos secum habebat exposuisse, in-

c libr. 3. περὶ ἀποχῆς &c.

dicare eam cæteris, asellum onustum frumento ante vrbem cecidisse, frumentumque humifusum esse. verisimilius est, quod Eunapius hoc passeri tribuit: hirundo enim frumento non vescitur. Volebat autem Apollonius hoc facto fingere se garritus auium intelligere, quod veteres de Tiresiâ & Melampo fuerant fabulati. Sed hæc sunt incredibilia. cum enim bestiæ ratione careant, nequeunt discursu vti; qui ad sermonem ex instituto proferendum, qui sit rerum, vel gestorum significatiuus, est necessarius. fateor affectus corporis, & appetitum posse vocibus suis indicare, & horum notitiam posse diuturna obseruatione ab hominibus deprehendi: & posset dæmon, qui hæc habet perspectissima, magos ea docere, quod an velit facere, aut vnquam fecerit, nescio: non est incredibile fecisse.

An autem se inuicem intelligant bestiæ eiusdem saltem speciei, quæritur? quoad affectus illos corporis & motiones appetitus belluini, affirmatiuam docet quotidiana experientia: quoad cætera quoque censuit, & probare conatus Porphyrius, aues scientiam habere vocis cantusque sui generis auium, ac quod ipsis accommodatum sit id posse aliis ostendere. idem Plato censuit, & Oppianus agens de elephantis, quod arbitrantur; quia si elephas in cænum ceciderit, & clamauerit, socius id cernens abit, & redit E

adducens gregem elephantorum, vt operâ communi seruent immersum. exemplo etiam Scorpii Libyci; qui cum solus hominem ferire non valuit, reuertitur cum pluribus aliis, & simul hominem aggreditur annexis sibi annulatim sociis. exemplo denique piscis, qui confractum laqueum euasit, & aliis periculum indicat, vnde fit vt eo die generis huius nulli pisces compareant. Vide Pet. Greg. *lib. 15. de repub. cap. 5.* hæc ipsa memorantem, prudenterque monentem, intelligentiam veram, & discursum animantibus deesse. Addo nec eum à dæmone illis tribui posse. quia rationalem eis animam nequit largiri, cuius creatio soli Deo reseruatur: & requirit illa corporis organa sibi accommoda, de quo seq. quæstione.

QVÆSTIO XX.

An intelligentiam discursiuam possit dæmon brutis largiri?

INde hæc quæstio dependet, *an bruta aliqua ratione sint prædita.* nam si sunt, facile præstabit dęmon vt sublatis impedimẽtis, discurrant, & scienter intelligant: si non sunt, id præstare non posse, certum est.

A Fuere igitur non pauci, qui rationem tribuant animantium plerisque. Empedocles dixit, omnia animantia & plantas mentem & prouidentiam habere, vt eum citat Sex.

Empyricus[a], & Parmenides ac Democritus, teste Stobæo *in Eclog. physic.*[b] videtur idem velle Lactant. *lib. 3. instit. cap. 10.* apertius Porphyr. *lib. 3. de sacrific.* & Plutarch. *lib. quod bruta vtantur ratione*, & lib. *vtra animantia plus rationis habeant, aquatilia an terrestria*: & Gale. *lib. exhortatorio ad bonas artes addiscendas* scribit omnibus animalibus inesse ἐν διάθετον λόγον, quod Erasmus vertit rationem affectuum capacem, non bene; Lacuna Segobiensis melius rationem intus delitescentem, siue internam: vt Galenus rationem quidem tribuat brutis, quæ & in hominibus inest; sed hoc tantum discrimine, quod homines illam sermone queant explicare; bruta verò habeant quidem rationem, sed conceptus animi nequeant verbis exprimere. fuit hæc etiam Quinctiliani sententia *lib. 1. Instit. Orator.* & ex recentioribus id voluere Anton. Cittadinus *in lib. 1. Posterior. Arist. cap. 3.* Laur. Valla *Dialect. suæ cap. 9.* imò & Card. Hosius[c]; nos nec ratione, nec oratione, nec prudentiâ à brutis distingui voluit, sed religione & Dei cultu, atque contemplatione. Quæ verba putarem piè explicanda, vt more Scripturæ sacræ locutus sit; id negans, quod minus iudicabat, non quod omnino non esse iudicabat, hoc sensu, vt censuerit, magis religione differre hominem à brutis, quam aliis illis oratione, prudentiâ, ratione. Sit ergo Concl. *Brutis rationem, discursum, pru-*

a li. contra Mathematic. fol. 226

b lib. 1. fol. 93.

c Præfat. Confess. Petricouiensis.

dentiam,

dentiam, prouidentiam (proprie dictam) vel sapientiam tribuere, rectæ philosophiæ, & fidei repugnat: est tamen in brutis quiddam solertiæ, quod rationem & prudentiam, discursumque imitetur.] Hæc est sententia Alberti Magni *in 3. de anima*, & Philoponi, *ad text. 157.* vbi nō obscure hoc Aristoteles, & est D. Thom. *1. 2. quæst. 13. a. 3.* Gregor. *1. d. 3. quæst. 1.* idem Aristoteles *lib. 7. de histor. animal. cap. 1.* tribuit illis vestigia animi humani & prudentiæ imaginem; vnde sumpsit Arnob. *lib. 2. cont. gent.* cum scribit in brutis conspici multa rationis & sapientiæ simulachra. idem Hippocrati placuisse docet Galen. *lib. 1. de vtil. part. cap. 3.* idem docuere Auerr. *in 7. Physic.* Hieron. Magius *libr. 2. de exust. mundi cap. 5.* Gabr. Zerbus *in 1. Metaphy. quæst. 7.* (quem operæ pretium sit legere) & Card. Toletus *in 3. de anima. quæst. 7.* Solerter multa fieri à bestiis, & ea doceri, quæ discursu quodam videantur egere, docent, quæ narrant plerique, de elephantis ex plurimis collegit Lipsius *Cent. 1. epist. 50.* de cæteris Ælianus, vt de leonibus, *lib. 5. & 17. de natur. animal.* de tauris *lib. 7.* de cynocephalis *lib. 6.* de aliis simiis *lib. 5.* de ceruis *lib. 11.* vbi tamen illud καλούντων συνίει, non interpretandum; *loquentes intellexit*, sed *vocantes intellexit*, scilicet audito Græco nomine, quod illi educator mansuetarius indiderat: vt de piscibus idem auctor dixit, καλούμενοι ἐπακούειν *lib. 8. cap. 4.* Probatur id

breuiter. si ratione ducuntur; ſane rationalia dicenda forent. ſi ratione ducerentur; ex electione operarentur. ſi electionem adhiberent; non ſemper omnia eiuſdem ſpeciei animalia vbique eodem modo, vt faciunt, operarentur. ſi diſcurſu prædita forent; noſſent vniuerſalia quædam axiomata, ſine quibus nemo poteſt nec affirmatiue, nec negatiue diſcurrere. conſtat autem à brutis neſciri axiomata vniuerſalia. ſi ratione & diſcurſu prædita ſunt; ergo & ſcientiâ, & prudentiâ, & ſapientiâ. norunt ergo ipſas rerum cauſas. norunt meliora à minus bonis diſcernere. ſi ratione prædita; ergo & libero arbitrio, in rebus de quib. diſcurrunt, & ratiocinantur. ergo peccare poſſunt, & mereri. ergo & virtutes voluntatis illis non denegandæ; iuſtitia, temperantia, fortitudo, liberalitas, obedientia. quis hoc philoſophus ſomniet? non alius certe, quam, qui belluis cœlum pandit, Mahometus.

Dicendum itaq; vt hæc abſurda vitemus, B
bruta nonnunquam à ſcriptoribus egregiis dici ratione prædita, non quod veram habeant rationem, ſed quia multa tam ſolerter faciunt, quam homines ſolent, qui ratione prædití. dici etiam prudentiam habere, quia perinde operantur, ac ſi prudentiam ducem in operando ſequerentur. prudentia enim habitus eſt faciens nos promptos, vt eligamus media fini alicui accom-

commodata;finem vero cum mediis ad eum tendentibus non aſſequuntur bruta; ſed fortuito in eum feruntur.difficile hoc eſt intellectu, verum ab Hieron. Fracaſtorio fuit luculenter explicatum [a], in hanc ſententiam; Quoſdam actiones animalium omnes ad inſtinctus naturales referre; ſed hos explicare debuiſſe, an hi inſtinctus cum cognitione coniuncti ſint,an non? alios dicere dirigi ab intellectu, qui fines noſcit, & errare non poteſt, ſed difficultatem hos non tollere. Si enim ſic bruta volunt à Deo dirigi , vt Deus immediatè illa operetur, quæ bruta faciunt, aperte errant. Si vero velint Deum hæc facere mediate per animalia , tunc recurrere quæſtionem; vtrum animalia hoc ſimplici naturæ inſtinctu, an vero mediãte cognitione faciant? Ideo ipſe,ſumpta caloris natiui ſimilitudine,reſpondet ingenioſe & erudite: Deum quando hanc vniuerſitatem creauit eadem virtute,& potentia, qua fecit omnia, facultatem etiam ſingulis naturis propriam dediſſe , qua peruenire poſſent ad fines rerum vniuerſitati debitos,& congruentes.Inde contingere, vt multa à particularibus fiant, alium finem intendentibus per ſe, & alium tamen finem intendente natura, & ordine vniuerſi.Nam quod calor ille genitiuus tam mirabilia operetur, calefaciat, attrahat, propulſet,figuras det membris, vias, conceptacula, ſitus, ordines, iuncturas,ac demum

[a] lib. 2. de intellectione, à fol. 191.

animal conflet; perinde ac si singulorum fines cognosceret: arbores etiam ac plantæ, folia, gemmas, flores, fructus, semina mira solertia, vt videtur, faciant, custodiant, muniant: certum est hæc à nõ cognoscentibus fieri. Sed dicendum hæc fieri ab illis partim per accidẽs, partim per se. Per accidens quidem, quatenus, est particularis quædam vna natura; per se vero, quatenus est pars vniuersalis naturæ, quam ordinauit Deus ad finem illum, quem ipse cognoscit. Sic (ait) & bruta quędam facere, non cognoscendo fines, & quasi per accidẽs, quatenus sunt naturæ particulares; quatenus vero partes sunt vniuersalis naturæ à Deo ordinatæ, per se facere & intendere fines, non sibi sed Deo cognitos. Vt ecce, maturis ouis, auis illa vult deponere excitata pondere & molestia ouorũ, hic finis aui est notus: alius est finis ratione vniuersi, nempe conseruatio speciei, q̃ est aui incognitus, sed Deo cognit⁹, & quasi consequens alterius. deponit itaq; auis ouũ per se propter stimulum, per accidens respectu prolis: respectu sui, quatenus est hæc auis; sed respectu vniuersi, quatenus est pars eius, excludit prolem per se. Sic etiam innascitur aui appetitus deponẽdi oua loco tuto per accidens, ratione prolis conseruandæ; sed per se, quia ouum amat, vt partem sui. hinc & aliæ subnotiones fiunt animantibus secũdum species, quas recipiunt, rerum sibi ad hoc necessaria-

rum.

rum. Vnde (inquit Fracastor.) magna sapientia & prouidentia Dei Optimi Maximi videri potest, qui vniuersum totum ordinaturus modum naturis omnibus dedit, quæ nescientes fines, omnia tamen faciunt, per quæ fines consequuntur, quos ipse solus cognoscit. ad quem modum deinceps alia fiunt, quæ tam mirabilia nobis videntur. Ex quibus apparet eam, quæ in brutis apparet, prudentiam non esse; sed duntaxat instinctum quendam naturæ, & ordinis vniuersi à Deo præstituti. Cui hęc non sufficient, legat And. Libauii *disputat. de contemplatione intellectus bestiarum, p. 2. singular.* quam his editis primum sum nactus.

QVÆSTIO XXI.

An possint dæmones facere, vt homo non sentiat, vel vt longissimo tempore dormiat, aut inediam perferat?

A QVoad primum; non quærimus, vtrũ dæmon possit efficere, ne corpus habeat potentiam sentiendi, sed vtrum possit facere ne actu sentiat; quod natura sensile est. v.g. ne crucietur quæstioni subditum. Iamblichus *lib. de myster. Aegypt. paulo ante med.* testatur, multos prophetarum admoto igne non vri, vel si vrantur vstionem nõ sentire, vt nec alia tormenta vlla: loquens de vatibus Gen-

tilium,

tilium, addensque id fieri Deo intus adflante qui repellat ignem, illaque cætera hebetet. Quis iste Deus Iamblici Magi, nisi cacodæmon quispiam Eurycles? qui isti prophetę, nisi malefici? Censuere Gentiles magico carmine aciem gladii sic retundi, vt nec leui vulnere cutem queat perstringere? Nec desunt, qui notent, ad tollendam hanc superstitionem, sæpe Deum miraculo flammę, aquæ, ferarum, & similium suppliciorum atrocissimorum vim suspendisse, eaque omnia martyribus innoxia reddidisse: cum vero securi vel gladio fuissent addicti, ferri vim à Deo nō coercitam, vt nationes intelligerent miraculo ista, non magiæ adscribenda. Sitnę hoc verum, necne, equidem valde addubito. Nō propter locum B. Pauli, quo quidam nituntur, *is est ad Hebr. 11. v. 34. Obturauerunt ora leonum, exstinxerunt impetum ignis, fugauerunt aciē gladii*; vbi sicut de igne & leonib. sic de acie gladii id miraculo adscribitur. Hoc inquam me non mouet. nam vera lectio est *effugerūt*, vt patet ex Græco contextu & Syriaca versione; & loquitur Apostolus de sanctis veteris testamenti, quorum nullum legimus miraculo ereptum, quod acies gladii sit retusa, sed quod miraculose hostium gladios effugerint, quidam pacis tempore, vt Helias; alii vero in prælio, vt Samson, Caleb, Iosue, Dauid, Machabæi, &c. sed mouent me alia. Nā & memini de muliere septies icta gladio, sed

fru-

frustra; & Gentiles etiam illa cætera, licet falso, tamen ad incantationem referebant. Legi duas alias huius rei causas meliores. priorem, quia sectio gladii impedita, potuisset dolo carnificis adscribi: posteriorem, quia gladius est præcipuum & maxime legitimũ ordinariumque iustitiæ vltricis instrumentum [a]. Hodie quidam impii milites se fore inuulnerabiles putant, si arma certo ritu incantent, vel sacrilego ausu crucifixi imaginem compungant [b]; vel comminuant aut confringant, ita Cõdronchus *li.3.de morb. venefic. c.12.* vel si ferant interulam lineam horrendis inscriptam imaginibus, quam vocant *inferni camisiam*: vel si periapta quædam ferãt variis caracteribus magicis insignita, aut orationes; quas blaspheme admodum & mendaciter tribuunt D. Leoni, vel Carolo Magno, insignitas *magnis* (sic magi loquuntur) *Dei nominibus*. Noui studiosum iuris, nomine Quirinum, V.I. Baccalaureum; qui, cum tali membranula fretus audacter se iurgiis & pugnis immiscuisset, sæpe ictus, nunquam saucius; tandem, Romæ anno 1572. vel 1573. in symposio minimo vulnere fuit interemptus. Huc referendum quod de Scafio sic scribit auctor Formicarii: *In territorio Bernensium primus auctor maleficiorum fuit quidam Scafius dictus; qui publice de hoc gloriari audebat; quod, quãdocunque vellet, ipse se omnium suorum in æmulorum oculis velut murem facere valeret, & dilabi à*

a vide Iosc. Anglez in 2. q. de dæmon. à. 4. diffic. 5. dub. 1.
b Sprẽger in Mall. p. 2. q. 1. c. 16.

manibus inimicorum suorum lethalium: & ita capitalium suorum inimicorum manibus sæpe, vt dicitur, euasit; sed cum terminum suæ malitiæ Diuina iustitia facere voluit, tandem per hostes suos in stuffa quadam prope fenestram quandam sedere explorabatur caute: quo in loco, cum nullum de sibi insidiantibus suspectum haberet, per fenestram gladiis & hastis inopinate transfixus est, & ob sua facinora ibi mortuus miserabiliter.] Hæc Niderius. Sic suos dæmon deludit. Tormentorum sæuitiam quotidie malefici in eculeo eludunt. omnem enim cruciatum, vel risu, vel somno, vel silentio superant. Quo in genere stupenda est narratio Charondæ, quandam fœminam quinquagenariam sibi notã, sic elusisse infusionem laridi liquati toto corpore factam, & omnium membrorum diram distractionem: ex eculeo tamen sublatam omni sensu doloris vacuam, integram, & illęsam; nisi quod pollex pedis auulsus in quęstione redditus non sit; cuius tamen illi iactura noxæ vlli vel impedimento non fuerit: quam omnia tormenta eludentem & pertinaciter omnia negantem, elisa in carcere gula, Satan necauit, qui eam maleficii per energumenam accusarat. *lib. de Artichristo reuelato nota 1.*

Narrauit mihi P. Bernardus Oliuerius, tũ Societatis nostræ per Belgium Prouincialis, prope Samarobrinam anno 1599. captam puellulam strigatricem, quæ nec pe-

dum vstulationem sęuissimam, nec flagra validissima sentiebat; donec Sacerdotis cuiusdam monitu illi Agni benedicti ceream imaginem in collum iniecere. tum enim vi sacri amuleti dæmonis præstigiosa ludibria depulsa, & illa vim doloris cœpit persentiscere. Vnde patet hanc indolentiam, quam agnoscit etiam Tostatus *q. 354. in Gen. cap. 13.* non nasci ex vlla physica causa, sed opera dæmonis induci. Certe vnguentum illud sagarum, quo ad transuectiones vtuntur, ne consopiendi quidem naturalem vim habere docet Bartolo. Spineus *de strigibus ca. 31.* Solent id causarum ignari miraculo & innocentiæ tribuere: cum id tamen contingat, vel singulari quodam corporis robore, & animi tolerantia, quam non raro & Gentiles & Christiani exhibuerunt [a]. Vnius adscribam M. Attilii Reguli tolerantiam ex Silio Italico;

Non ignis, candensq; chalybs, nō verbera, passim
Ictibus innumeris lacerum scindentia corpus,
Carnificesue manus, penitusue infusa medullis
Pestis, & in medio lucentes vulnere flammæ
Cessauere: (ferum visu, dictuue) per artem
Sæuitiæ extenti, quantum tormenta iubebant,
Creuerunt artus; atq; omni sanguine rupto
Ossa liquefactis fumarunt feruida membris:
Mens intacta manet, superat, ridetq; dolores
Spectanti similis: fessosque clamore ministros
Increpitat; dominosq; crucem clamore reposcit.

[a] Fulgos. l. 8. Exempl. cap. 4. Egnatius li. 8. c. 4. & iidem ambo lib. 3. cap. 3.

Alii vtuntur inunctionibus, & pharmacis naturalibus confectis ex opio, solano, & similibus; quibus humores turbantur, sopor altus conciliatur, neruorum origines obstruũtur, sensus stupefit, sensatio impeditur. Vim eam lapidi Memphiti ex Ægypto tribuit Dioscorides [a]. Sed plerique nituntur pacto dęmonico, & periaptis ex oscillis, vel cineribus aut vnguine infantulorum ante baptismum necatorum [b]; vel deglutito apum rege [c], vel corpori alligatis membranulis cum certo caracterum genere, aut etiam susurrato malo carmine; quorum omnium exempla suggerunt, qui de criminalib. iudiciis scripsere [d]. Similẽ dæmonis operationem cernere est in stigmatum illa tessara, quam diabolus imprimit strigibus; quæ sic sensu destituitur, vt nec acus longissimæ figura dolorem minimum adferat, neque sanguinem eliciat: de qua satis copiose alii. Adscribam Remigii verba; *Cum Isabella Pardæa Spinalii pridie Non. Maias 1588. ob sortilegii crimen comprehensa, vrbis præfecto, partem corporis sic à dæmone inscriptam indicasset, subiit ei in animum experiri, verumne id esset, quod de huiusmodi stupore ferebatur. Ergo iussit in eam aciculam penitissime infigi atque inculcari. Quod cum in satis magna hominum frequentia esset factum, & incruentum omnino vulnus apparuit, & nullum saga doloris vel minimi indicium aspicientib. dedit. Rursus 3. Cal. Nouembr. 1590. Brindusii Claudia Bogarta, tormentis iam exhi-*

[a] li.5.c.115.
[b] Sprẽger. p 3.q.14.& 15. & nos inf.l.3.p.1. q.5.A.
[c] lib.exorcismor.Auenioni excusus.
[d] Hip.in tit. de qu. Paris de Puteo de Syndic. c. de tortura il terzo, Grilland. de Tortura quæst. 4.Damhouder. prax.crimin.c.73.

ben-

benda, cute, vt moris est, detonsa fuerat, ob idque cicatricem in summa fronte nuda ostendebat. Suspicatus igitur Quæsitor, quod vere erat, scilicet impressi à dæmone vnguis vestigium quod ante capillis tegeretur. In id iubet aciculam altissime infigi: quod cum esset factum, nec illa doloris vllo sensu affici, nec vulnus vel tantillum cruore manare visum est. Perstitit tamẽ verum negare, ac dicere, eum olim ex iactu lapidis torporem esse obductum. Sed postmodum tormentis admota, nõ tantũ agnouit id sibi à dæmone inflictũ fuisse, sed & plurima alia quæ indignissime ab eo passa fuerat, enumerauit. Nouissime 18. Cal. Iul. 1591. Essæi, qui pagus ab hac vrbe milliario abest, cũ hoc loci Dynasta præsens in Mugeta sortilegii rea lictorẽ periclitari iussisset, ac is illã idcirco nudam statuisset, inuestigaturus sicubi tesseram illã inueniret, tandem in sinistro femore macula verrucæ instar apparuit, in quã cum ferrũ, vel quantũ poterat, adegisset; nec à Mugeta vocẽ, nec ab ipso vulnere sanguinis guttã vllã elicere, atq; exprimere potuit: cũ rursus locũ maculæ proximum leuiter etiam vulnerasset, ingẽtem ea ex dolore clamorem edidit, largus cruor sese inde effudit.] Sic Remig. lib. 1. ca. 5. Claud. Charondas *lib. iam laudato nota. 1.* scribit stigma famosæ illius sagæ, cui nomen Bayaronne, in humero sinistro valde latens, & imperfectissime delineatum, denarii tamẽ magnitudine, quasi à centro ductis filamentis ad peripheriã, prorsus omnis expers sensus fuisse. Suspicio etiã me tenet, illud gemini carbonis signũ in Allobrogis fœminę pedib.

ſtigma fuiſſe. narrationem poſtea dabo *lib.3. vel 5. ex Gerſone.* Solent huius ſigni variæ eſſe figuræ, veſtigii leporini, manus bufoniæ, catelli nigri; quale ſignum viſebatur in tergo Ioan. de Vaulx Stabulēſis; in quo illud ſingulare Pet. Oranus, Quæſitor negotii, obſeruauit; ſi acu vel graphio profundius adacto perforares, nullum doloris ſenſum reus percipiebat, nec quidquam querebatur: ſi vero à tergo, ita vt videre ipſe nequiret, eminus ſigno illius catelli minareris digito erecto; tanquam ſi acriter torqueretur, reū ſubito queri ſolitum. huius rei cauſam phyſicam non inuenio; moralem hanc ſuſpicor, contemptu indoluiſſe dæmonem ſuperbiſſimum, & ſic irritatum ſæuiiſſe in mancipii ſui cruciatum.

Cæterum illis Narcoticis pharmacis poſſet etiam ſomnus valde diuturnus conciliari: vt fuit ſomnus illius ruſtici, qui in Germania totum autumnum & hyemem dormiendo fuit emenſus [a], & qui in Apaturiorū ſolemnitate ebrii, per multos dies obdormierunt, teſte Eudæmo: & Epimenidis Cretēſis, qui cum quærens ouem, meridiano æſtu ſpeluncam ingreſſus, ſopore graui victus, LXXVII. iuxta Pauſaniam; vel XLVII. iuxta Eudæmum; paulo pauciores, ſecundū alios, quieuit annos, experrectúſque poſtea, ratus ſe parū indulſiſſe ſomno, pergebat ouiculā quærere. forte horū quietis cauſæ natu-

[a] Lilius Giral. Dialog. 4. de hiſtor. Poet.

rales

rales fuere: etsi de Epimenide, potius adscriberem dæmoni. ,De Sardoum semideorum somno fabula fuit, nam hi reuera erant mortui, dæmonum præstigio visi sunt, & dormire, & excitari [a]. Quidam etiam somnus tã longus, aliquando per miraculum, verum à Deo immissus; vt septem Dormientum sanctorum apud Laur. Surium, & aliorum quinque apud Paulum Diaconum.

[a] vide de his Alex. Aphrodisæ. & Simplic. in 4. Physic.

Vltimum erat de inedia perferenda. de quo non est dubitandum, posse diabolum efficere, vt quis mensium multorum ferat inediam. potest enim id naturaliter contingere. nam & Indos memorant herbæ Coca ore gestatæ beneficio famem repellere Petr. Chieza, *p. 1. histor. Peru. cap. 96.* & Augustin. Zarate *lib. 1. hist. Peru. c. 8.* & Matthiolus *ep. Nuncupator. Dioscoridis.* ita scribit; *Scythæ Scythicam herbam circa Boeriam crescentẽ adinuenere, gustatu quidem prædulcem, cuius magna quidem commendatio, quod in ore eam habentes famẽ sitimq; nõ sentiant. Idem præstat apud eosdem Hippice dicta, quod equis quoque eundem effectum præbeat. Traduntq; his herbis Scythas etiam duodenos dies durare in fame, & siti.*] & Gemma [b] multorum annorum agnoscit naturalem inediam. Hippocrates vero *libr. de carnibus* negans vltra septimum diem famem naturaliter prorogari posse, de iis intelligendus est; quibus ventriculus, & ieiunum intestinum humore chiloso vacant, in quem calor naturalis posset agere;

[b] li. 1. Cosmocritic. c. 6.

tum enim fieri solet, vt illud intestinum interea concrescat, atque ita homines emoriantur. Verum si vel à morbo præcedente, vel alia ex causa sit in corpore residuus humor phlegmaticus crudus, lentus atq; viscosus; illo calor naturalis vtetur pro alimento, donec totus humor absumatur. Idem futurum, si ex summa cerebri humectatione materia quædam subtilis & pituitosa à capite in corpus descenderit, atque interea corpori in alimentum cesserit. Tunc enim quicquid à corpore exspiraretur vel difflueret, continuo ab hoc humore in alimentum conuerso restitueretur; nec cibus homini opus foret, donec hic humor penitus consumeretur. Hanc inediæ diuturnæ causam fuisse censuerim, & imbibesiæ (vt loquitur Plautus) in illa Rogerii Bacconi Anglicana puella; quam dicit viginti annis nihil comedisse: & in Gallo sacerdote, qui tempore Nicolai V. Pontificis biennio toto cibis potuque abstemius fuit: & in puella Spirensi, quæ Ferdinandi Imp. iussu veritatis explorendæ gratia per multos medicos anno 1540. asseruata obseruataque, sic ex graui morbo ieiuna perstiterat iam vltra quadriennium, corpore interea bene forti, sano, nec vlla macie tentato; sed scabie tantum phlegmatica corpus obsita: frequens interea lachrymabatur, & consuetas narium auriumque sordes habebat, & somno satis longo quietoq; vte-

batur;

batur;nihil tamen, neque per ſedem, neque per loca muliebria, fecium vrinæue excernebat. de hac multa diſputarunt ex Italis Simon Portius [a], & ex Germanis oculatus teſtis, vnus ex medicis obſeruatoribus puellæ, Gerardus Bucoldianus [b]. Si hæc fieri queunt naturaliter; cur nequeat perficere Panurgus ille Dauus, diabolus, eadem induſtria, qua prauas corpori alias affectiones immittit? de Arabia puella id oſtendam *lib. 6. cap. 2. ſect. 3. q. 3.* ex B. Proſpero. Sedulo tamen cauendum, ne ſanctorum hominum naturam excedentia ieiunia in hac claſſem referamus, vt D. Mariæ Ægyptiacæ, D. Catarinæ Senenſ. SS. Lutgardis, Mariæ Oigniacenſis, Chriſtinæ mirabilis, *apud Surium.* Simonis Stockii, quem in carmelo ſex annis Deipara cœleſti manna pauit, *apud Monaldum Roſarium & Rolandum Bouchiarium in eius vita.* Deus enim tum, qui creauit, eos virtute ſua ſine corporali ſuſtentat cibo. *vide de his quædam apud Picum Mirandulan. libro tertio de Prænot. capite quinto.* Impius autem eſt Rogerius Baconius, omnia hæc ſtellarum influentiis adſcribens. cur, ſi hoc ita eſt, vni duntaxat, & non alteri quoque vim hanc tolerādę inediæ ſtellę iſtæ, in cōmune influxū ſuum demittentes, largiuntur? an, quod ſolius huius corpus ita diſpoſitū? ſed quæ hæc diſpoſitio ſola influxui peruia? quæ hæc in aliis tanta vis & obſtinatio ad excludendū? ſed ſat iam

[a] li. de puella German.
[b] Epi. hac de re excuſa Moguntiæ anno 1540.

nugis Bacconi refellendis operæ alibi positum à nobis.

QVÆSTIO XXII.

An magicis artibus opera dæmonum sexus mutari queat?

NOn ago de membrorum ablatione (de qua iam dictum) sed de ipsa sexus virilis in fœmineum, aut fœminei in virilem commutatione, quam naturalem ex medicis huius sæculi fatetur *Cosmocrit. 1.* Gemma. *Factos ex mulieribus viros multos legimus.* Hippocrates *libr. 6. Epidem. p. 8.* scribit, Abderis Phætusam vxorem Pithei, partui vicinam, misso in exilium marito, aliquot mensibus cessante fluxu menstruorum, cunctis in membris magnos perpessam dolores, corporis habitu in virum mutatam: idemque apud Thasios accidisse Anamisię vxori Gorgippi. T. Liuius *l. 24. de Spoletana* muliere idem refert, Belli Punici, II. tempore. Plinius *lib. 7. c. 4 Ex fœminis* (inquit) *mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in Annalibus P. Licinio Crasso, C. Cassio Longino Coss. Cassini puerum factũ ex virgine sub parentibus, iussuq; auspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit visum à se Argis Arescontem, cui nomẽ Arescusæ fuisset, nupsisse etiam, mox barbam & virilitatem prouenisse, vxoremq; duxisse. Eiusdẽ sortis & Smyrnæ* A

puerum à se visum. Ipse in Aphrica vidi mutatũ in marem nuptiarum die L. Cossitium ciuem Tisdritanum, viuebatq; cum proderem hæc.] hæc ille. A. Gellius *lib 9. Noct. c. 4. Libitũ tamen est* (inquit) *in loco hoc miraculorum notare id etiam, quod Plinius Secundus, vir in temporibus ætatis suæ, ingenii dignitatisq; gratia, auctoritate magna præditus, nõ audisse, neque legisse, sed scire sese atque vidisse in li. Nat. Hist. VII scripsit; quæ infra posui ipsius sunt, ex eo libro sumpta; quæ profecto faciunt, vt neque respuenda, neque ridenda sit notissima illa veterũ poetarũ de Cænide & Cæneo cantilena.*] Hæc Gellius subdens superiora illa Plinii verba. Quibus verbis quod dicit, *miraculosum hoc*, voce vsus est late sumpta, pro eo quod rarum & admirandum de Cæneo & Tiresia legendus Ouidius in Metamorph. quid opus fabulis, vbi suppetunt historiæ? D. Augu. *vlt. ca. lib. 3. de Ciuitat. Dei.* memorat ex Gentilium scriptis, & mulieres homines, & gallinas in masculinum sexum fuisse conuersas. de auibus mox idem ex Ausonio confirmabo: de hominib⁹ pergamus asserere. Ad tempora propinquiora nobis venio. Iouian. Pontanus *in Histor. Neapolitana* narrat, Caietæ mulierẽ piscatori cuidam annis quatuordecim nuptam in virum migrasse: & aliam, cui nomen Æmilia, nuptam Anton[illegible] Spensæ ciui Ebulano post annum nuptia[illegible]m XII. in virum mutatã, soluto matrimonio, vxorẽ duxisse & liberos procreasse. addit idẽ, aliam fœminã, cum

marito filium vnum peperisset, subito exorta virilitate; marito iam non fœminam relicto alteram duxisse, è qua liberos genuerit, nōnulla de pluribus cōsimilia narrauit Coccius Sabellicus [a]: quibus omissis duo ponam quæ nostris temporibus Hispania dedit, & conscripta fuere fidelissime ab Ant. Torquemada [b] patrio idiomate; Amatus Lusitanus [c] auctor est in oppido Ezgueyra Lusitaniæ, distante à Conymbrica nouem leucis, vixisse quendam virum Nobilem; cui filia erat vocata Maria Pacheco, quæ cum eius iam ætatis esse inciperet, qua fœminis menstrui fluores inchoantur, loco liquidi humoris erupit ei è locis, (si intus absconditum latuerat) vel aliter natum foras prodiit virile membrum; sicque, ex puella, subito adolescens ephebus apparuit. cum sexu vestitum virilem, nomen quoque assumpsit Manuelis Pacheci. nauim conscendit, in Indiam profectus rebus fortiter gestis, strennui militis existimationem, opesque magnas comparauit, in patriam rediens, vxorem nobilem duxit. De liberis mentionem subdit Amatus nullam, sed ait, illum imberbem permansisse, facie in fœmineam declinante; quæ sunt indicia non perfectæ virilitatis. Vltimo loco subdit Torquemada, se ab amico viro magnæ auctoritatis & fidei pleno accepisse; non procul ab vrbe Benauentana Hispaniæ, vxorem rustici cuiusdam fortunę medię,

a Sabellicus l. 9. Exemplor.
b Dial. 1.
c Centur. 2. cura. 39.

quæ

quæ quod ſterilis eſſet, minus à marito benigne habebatur; pertæſam malæ tractationis, quadam nocte aufugiſſe ſumpto veſtitu famuli domeſtici: ſic ornata virumque mentita variis in locis opera ſeruili vitam ſuſtentauit: poſt aliquod tempus, ſiue quod calor in ea naturalis tam efficax foret, ſiue quod imaginatio nata, & confirmata continuo habitu & miniſterio virili, eam efficacitatem nacta ſit, certe ipſa ſe in virum mutatam deprehendit. ſtatuit ergo, quæ diu fuerat vxor, maritum agere. fœminam ſibi matrimonio copulat. diu res latuit illo non audente cuiquam rem narrare: donec quidam, ei prius optime notus cernens tam ſimilem eſſe faciei vxori profugæ ruſtici illius, interrogauit num forte frater eſſet talis mulieris? huic rē omnem, vti contigerat, narrauit. Sic res in lucem venit. Fulgoſus ſcribit ſequentia [a]; *Neapoli regnante Ferdinando primo, cum Ludouicus Guarna Salernitanus ciuis, quinque filias ſuſcepiſſet, quarum natu maioribus duabus alteri Franciſcæ, Carolæ alteri erat nomen; poſteaquā ad quintumdecimum annum peruenerunt, ambabus genitalia membra in marium morem eruperunt, mutatoque habitu, pro maribus habiti ſunt, Franciſcus & Carolus nuncupati. Item Ebuli ſub eodem rege puellæ, quæ iam quatuor annos viro promiſſa ſponſæ habuerat nomen, qua nocte primum viro tradita cum eo cubuit, ſiue ex confricatione, ſiue ob aliam cauſam, quæ ignota ſit, effractis membranis, quæ vt*

a l.1. Exēp. cap.6.

mulier videretur efficiebant, virilia membra prodierunt: domumque reuersa in iudicio dotem repetiuit, in virorum numero postea habita.] Hæc præmisi minus vt incredibilis videatur Phlegontis [a] narratio; *Virgo quædam* (inquit) *Smyrnæ nata Philotis nomine cum matura viro nuptum tradita esset à parentibus, masculino enato membro in virum abijt. Quin & Laodicææ, quæ est in Syriâ, mulier Aeteta nomine, etiamnum cum marito degẽs, è fœmina vir exstitit, cui nomen Aetetus, præside Athenis Macrino, Romæ Coss. L. Lamia & Aeliano vetere.*] & addit Phlegon, Hadriani libertus, se hunc vidisse. Michael Montanus *lib. 1. Experimentorum cap. 21.* testatur suo tempore Vitriaci fuisse puellam nomine Mariam, quæ cum saltaret violentius, subito virilibus erumpentibus, in virum mutata sit, & ab Episcopo Suessionensi confirmationis sacramento, mutato nomine, Germanus vocari cœperit. Eius postea mento barbam adnatam, diu vixisse ad decrepitam vsque ætatem, vxorem tamen duxisse nunquam. Ille hoc vehementi imaginationi tribuit, sed addo corporis constitutionem eo vergentem. Et notant medici quidam, non obscuram esse rationem, qua id natura det effectum; conari semper eam id, quod perfectius: mulierem esse quasi virum quendam imperfectũ. menstruis retentis diutius, fieri vocem robustiorem, cutem pilo vestiri, reliquum corporis habitum roborari: nec aliud ad Meta-

[a] li. 1. de Mirabilib. & longæu.

morpho-

morphosim hanc deesse; quàm vt, quæ sunt intus vasa seminaria, foris appareant; & id; quod myrtos, nympha, κλητωρὶς καὶ ὑπόδερμις dicitur, & Ismaëlitis *Abathara* siue *Albandar*; sumpto incremento, & pingui velamine, cui inuoluitur, effracto, protrudatur in penem, cui persimilis, sed inuoluta prius fuerat. expelli autem caloris naturalis vrgentis impetu. Sic illi: mihi tamē vehemens adhuc suspicio est, non tam hos ex fœminis ita viros factos, vt fœminæ desierint esse, quàm ad fœmineum sexum masculinū accessisse, vt androgyni efficerentur, sexu tamen hoc posteriore præualēte, & ideò pro viris habitas. Sed tamē si illud natura potuit, quod tot asserunt auctores, putarim, Deo permittente, causis naturalibus fretum, etiam posse vaferrimum illū. Sanè lubens eò retulerim ficta illa miracula, quæ Diis falsis tribuunt Gentiles. Phlegon de Lapitha Cęneo idē narrat quod Ouidius de pluribus scribit Anton. Liberalis *ex lib. 2. Alteratorum Nicandri*: Hypermnestram venditam pro muliere inuenisse pretiū; postea in virū mutatam dono Deorū Siproetā Cretensem factam virū, cum Mineruam vidisset lauantē. Galateæ filiam falso vocatam Leucippum, quæ Leucippe dicenda erat, sexu mutato suppositum nomen meruisse, beneficio Latonæ Phæstiæ concl. 2. *Impossibile crediderim naturæ & dæmoni de viro fœminam facere*; qui conatus irritus Neroni Magiæ addi-

D

ctissimo in Sporo fuit. Hic opus est nimiâ retractione partium perfectarum, in locos fœmineos. Nec assequi possum, quo sic natura modo degeneret. Scio de Tyresiâ præter fabulas, etiam Phlegontem id narrasse [a], & Anton. Liberalem satis ambiguè loqui de Siproeta; vt vix scias ex quo in quem sexum demigrarit. Ausonii quoque epigr. *e. libr.* 1. si totum diligenter legas, animaduertes de virili sexu in fæmineum degenerante locutum, his verbis;

Fæmineam in speciem conuertit masculus ales,
Pauaque de pauo constitit ante oculos:
Nec satis antiquũ, quod Campano in Beneuento
Vnus ephebor um virgo repente fuit.

[a] lib. 2. de mirabilib. qua de re Iustin. ad Quæstion ortodox. Lucianus l. de astrolog. & Didym. in odyss.

Ait ex puello puellam, & ex pauo pauam factam. Sed non credo, vel saltem credo ægerrime: dixerim potius vtrumq; eis sexum infuisse, occultatum vnum, manifestatum alterum. quod ad leporem etiam refero, & ad hyænam, de qua canit Ouid. *Alternare vices, & quæ modo fœmina tergo Passa marem, nunc esse marem miremur hyænam.* Sane illam vtroque sexu præditam Plinius tradidit libr. 8. ni fallor.

QVÆSTIO XXIII.

An possit dæmon seni iuuentam reddere?

VT qui senex est, non fuerit & desierit esse iuuenis; vel, ne, quam decurrit æta- A

tem, non decurrerit, id nullâ vi vel potestate perficiatur. Quis enim quod factum, maxime successiua elapsum actione, id reddat infectum? Verum vt, qui defectâ iam & decrepitâ curuatur ætate, vires resumat & habitũ nitoremq; iuuenilem, mutentur cani in colorem meliorem, frigus in teporem, torpor in agilitatem, cæteraq; corpus recipiat, quæ senium abstulerat; deque malâ (quod ait quidam) merce fiat bona, non equidem audeo definire V. Dæmon possit, si Deus permittat? Non mihi plane de nihilo videtur, quod poëtæ memorant, & de ariete in agnũ, de Bacchi nutricibus reiuuenescẽtibus scripsit Aeschylus; de Iasone à Medæâ recocto, scribunt Pherecydes, Simonides, & Lycophron; deque ipso Iasonis patre Æsone Grȩcus auctor Redituum, & Latinus Transformationum poëta Naso. In quibus tamen illa narratio perspicue falsa, & naturæ repugnans, omni educto per vulnus sanguine, & nouo suffecto id contigisse. Sic enim sequatur prius mortuum, & postea suscitatum viuentis corpus: quod soli Omnipotentiæ Dei reseruatum. Cætera fortassis contingere potuerunt, quæ cecinit [a]; potato succo salutari.

[a] Ouid. 7. Metamorph.

... Barba comæque
Canicie posita nigrum rapuere colorem,
Pulsa fugit macies, abeunt palloróq; situsq;,
Adiectoq; cauæ supplentur corpore rugæ,

Membraq; luxuriant. Aeson miratur, & olim
Ante quaterdenos hunc se reminiscitur annos.

Fatentur omnes, neque id sine perfidiâ negari potest, iuuentam aquilæ renouari. testatur Hymnographus diuinus [a]: *Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.* renouari fatentur omnes, licet quo id modo contingat, nostris & Hebræis non conueniat [b]. Eodem pertinet illud Isaiæ; [c] *Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ.* Præstat idem vilibus & abiectis natura serpentibus (quod omnes fatentur) vt cum tenui illa sua leberide senectutem exuant, & induant iuuentutem: cur homini omnem huius beneficii spem Hebe nouerca præsciderit? scilicet, absumpta vis omnis per asini baiuli imprudentiam; qui pharmacum adeò salutare, à Ioue missum hominibus, serpenti permisit ebibendum [d]. Cur naturalia quædam remedia nequeant inueniri tantæ efficaciæ? multa sane latent nondum inuenta, quàm hominibus ignota, tam dæmonibus cognita. Humidum radicale restaurari, natiua illa nimia senectutis ariditas temperari, corrupto succus melior sufficі, cæteraq; deperdita, & ad hanc commutationem requisita, suppleri ad tempus, naturæ legi nihil repugnat. Sed nec impossibile, capillorum colorem mutari; cum & coruos candidos visos multi tradiderint.[e] Denique Metamorphosim, quam nunc defendimus, cõfirmant non

[a] Psal. 102. v. 5.

[b] D. Aug. ibi, & R. Sabadiæ ibid.

[c] c. 40. v. vlt.

[d] lege Pierium l. 14. Hieroglyph.

[e] Herodot. li. 4. & Heraclides in Politiis.

B pauci locupletes testes. Duo legas exempla apud Torquemadam[a]; Anno 1531. Tarenti fuisse centenarium senem capularem, qui pilis, cute, vnguibus & situ atque squallore ætatis decidentibus, & in melioris ætatis omnia mutatis, de sene iuuenis prodierit, & quinquaginta post annis superuixerit. In Castellæ quoq; Rioiâ alteri cuidam viro similē obtigisse sortem, idque vulgi fama notissimū fuisse, & ab Ammira Castellæ sedulo exploratum. Monuedrum regni Valentini oppidum est (olim Saguntus) hîc se viuo scribit Valescus Tarentasius [b] fuisse monialiū Abbatissam; cui iam silicernio, subito menstruis fluoribus renouatis, dentes renati, comæ denigratæ, rugæ & sulci cutis adæquati, mammæ pendulæ atq; pannosæ ad instar virgunculæ sororiarunt: sic denique se vultu, facie, totoque corporis habitu iuuenculam exhibuisse, vt rei nouitate percussa, præ verecundiâ, [illegible] cunctorum oculis subtrahere niteretur. Quid multa? Lusitanicæ historiæ recentiores scriptores, fidei probatissimæ [c], commemorant longâ narratione & certâ, cuidam Indo Nobili, annorum quibus vixit trecentorum & quadraginta spacio, iuuentę florē ter exaruisse, & ter refloruisse. Nec desunt, qui in eodē orbe nouo quandam insulam repertam testentur [d]; Bonicā nomine; in qua fons scaturiat, cuius aqua, vino præciosior, pota senium cū iuuētā cōmutet, quāuis

a Dialog. 1. Horti floridi.

b l. 6. Philonis. c. 12.

c Ferdin. Castanneda li 8. Per. Maffeius hist. Indicæ li. 11.

d post Cardanum Langius epist. medic. 79.

de si-

de simili in Lucaya fonte narrationem ortam ex regionis situ salubriore non immerito coniiciat Pet. Chieza *p.2.hist.Peruu.cap.41.* verum siue in Bonica, siue in Lucaya, siue vtrobiq; talis fons manat, facile video, quam hæc nonnullis incredibilia videantur, sed illi cogitent: huiusmodi narrationibus, à quibus rectæ philosophiæ ratio nõ abhorreat, quia ipse nihil tale videris, fidem detrahere, singularis esse proteruiæ & impudentiæ: qui verò quid vbique gestum fuerit, vel non fuerit, id de suâ dumtaxat opinione aut assensione decernunt; insaniæ assidere.

Instet quis ex aduerso, certam humanæ vitæ periodum à Deo præfixam: hanc naturaliter non posse prorogari vltra annum saltem CXX. vt probatur Dei verbis [a] *Eruntque dies hominum centum viginti annorum.* Ideoque Mosen dixisse [b]; *centum viginti annorum sum hodie : non possum vltra ingredi & egredi.* Confirmari id ratione numerica, quia numerum hunc conficiunt tres quadragenarii, hoc est quaternarius denariorum triplicatus, & sic totum cum toto coalescens omnem absumit perfectionem, ternarium nempe, quaternarium & denarium. Hoc argumentum facile diluitur, quia à Deo prętituta non omnibus hominibus vna eademq;, sed sua cuique peculiaris vitæ periodus : & his quidem spacium vitę ipsâ hac Metamorphosi sic extensum: hanc non posse natura- C

a Gen. 6. v. 3.

b Deuter. 31. v. 2.

liter

liter prorogari niſi Deo permittente. Si permittat, poſſe vltra annos etiam centum viginti;quos conſtat multos ſuperaſſe. Verba autem illa Dei non de omnis æui hominibus prolata fuere,ſed tantum de tunc ſuperſtitibus,quibus hic terminus pœnitentiæ ante diluuium futurum datus[a]. Nec Moſes illic aſſerit vltra ſe viuere non poſſe; ſed tantũ adeo magnæ multitudinis gubernationi ſenio fieri imparem ſeſe, ac minus idoneum. Argumentum illud ex numeris deſumptũ, mire placuit Fran. Valeſio[b],adeo vt fuſiſſime illud proſequendum ſibi exiſtimarit: reuerâ tamen friuolum eſt, ac nullius momenti. nihil enim ex numeris in humanam complexionem poteſt influere,nec vita noſtra â numeris ſed à cauſis naturalibus primis ſecundiſque dependet.

D Fortius vrget aliud argumentum huiuſmodi. Vita humana humido naturali conſeruatur. iſtud ſemper annis vitæ conſumitur,ipſa etiam atteritur alimenti nutritione, quia agendo repatitur: nec alimenti nutritio tantum poteſt reparare, quantum ſenio deperit,ex peritorum ſententiâ medicorũ[c]. Neceſſe igitur ſit,mox à ſtatu ætatis humidũ illud, quod tum conſumi incipit, refici,& primigeniam indiuidui temperaturam, illâ quæ veteraſcebat abolita,reſtaurari. Quod lubenter illis concedimus. Sed,inquiunt,id nec arte nec natura perfici poſſe, medici

a Sic Onkelus Hieronym. & Chryſ. in d. v.3. & D. Aug. li. 15.de ciui. Dei ca.24. quorum ſententia verior, quã Philonis, Ioſephi & ſequacium.

b de ſacra philoſophia c.7.

c vide Frá. Valeſium d. loco.

ſentiunt. [a] *Quibus Respondeo*, licet medicis ratio humidum radicale reſtaurandi hactenus forte manſerit ignota: non inde ſequi, illam dæmoni quoque ignotam eſſe aut impoſſibilem. quod ſi illam nouit; cur nequeat, DEO permittente, in praxim deducere, & hac vti ſcientia? Vrgebis forte, poſſet igitur hominem perpetuo in vita tueri, & ſic quaſi immortalem reddere. quod iactabat ventoſus ille Ægyptius, contra quem Galenus ſcripſit: Verum occurro; conſequẽtiamque iſtã pernego; poteſt vitam in multos annos extendere: poteſt ergo in æternum extendere. Quãuis enim longæuus homo mortalis manet, vt futurus erat etiã ante peccatum: ſed queẽadmodum tunc ſola Dei voluntate (iuxta quorundam ſententiam) mortẽ effugiſſet; ita etiam in argumenti caſu, ſi Deus dæmoni permitteret ſemper humidũ radicale raſtaurare, homo iſte tunc nõ moreretur, quia tunc eum Deus neceſſitate moriendi per talem diſpenſationẽ eximeret. Deinde ſi peculiarem diſpenſationẽ hanc tollas, dico; quia hoc Deus non videtur permiſſurus vnquam; tandem poſt aliquot centenarios annorum naturalis vis ita in homine deperiret & fatiſceret, vt nulla remedia naturalia, quibus dęmon vteretur, ad reſtaurationem tandem prorſus collabeſcentis corporeæ molis, & naturæ quaſi proſtratæ, ſint ſuffectura. Sed hoc non niſi poſt diuturnum valde tempus

[a] Galen. li. de marasmo. Langius epiſt. medicin. 72.

con-

contingeret; ideò nihil pugnant ista cum iis quæ dixi de prolonganda, non de æternanda vita. Vt autem videatis huius consequentiæ vitium, cogitate arborem illam vitæ, siue vt Hebræi vocant *lignum vitarum*[a], quod vitā in flore iuuentutis produceret esu suo in tēpus multarum nunc vitarum longissimarū, ad aliquot etiam annorū millia; hanc illi vim fuisse naturalem, merito dixerunt grauissimi scriptores[b]; quia illam post hominis peccatum retinuit, vt patet ex Gen. 3. v. 22. vbi Deus paradisum munit, ne Adam eū iterum ingrediatur, & de ligno vitæ sumens viueret in æternum. Attamen iidem Doctores docuerunt, non propterea hanc arborē potuisse hominem semper à morte præseruare.

Hęc dicta dumtaxat, vt ostendatur vitium illius consecutionis: potest vitam prorogare ad tempus longum, ergo posset in æternum. Nam qui lignum vitæ concedunt vitā identidem prolongare potuisse: non tamen concedunt idcirco potuisse eam æternare. Nec quisquam eis hoc nomine litem mouit. Cæterum quæ vis fructus illius fuerit, & an illud *in æternum*, Gen. 3. v. 22. sit accipiendum vere de perpetua vita, an de longissima ætate; viri huius ætatis valde docti dissentiunt; sequor eos, qui de ęterna vita, mortem prorsus excludente, acceperunt. *lege Pererium lib. 3. in Gen. q. 3. & Bellarminum Cardinal. tom. 3. controuers. 1. lib. 1. cap. 19.*

[a] Gen. 2. v. 9.

[b] Strabus & Hugo Victorin. in Genes. & D. Thō. 1. p. q. 97. a. 4. Scot. in 2. d. 19. q. 1. Duran ibid. a. 1. Caiet. ad d. a. vlt. & Perer. in Gen. l. 3. q. 4.

QVÆSTIO XXIIII.

Quid magia, vel dæmon, possit circa animam corpori iunctam, idq; informantem?

CVm Animæ potestates tres sint; iam diximus quid possit circa vegetatiuam, & etiam circa sensitiuã, quoad sensus exteriores; nimium *PRIMO*, posse visum, auditum & reliquos sensus decipere, vt exemplis infinitis comprobatum ab aliis[a]. *SECVNDO*. Interno sensu dæmon vtitur vt instrumento, quo aliquid attentat vel molitur in potentias animæ. Nam potest quadruplicem sensus interni functionem decipere turbatâ phantasiâ. Communis enim sẽtẽtia Theologorum est, non posse ab angelis nouæ speciei impressione imaginationem seu phantasiam immutari; & ideo illos non posse efficere, vt qui à natiuitate nunquam vidit, recte de rerum coloribus imaginetur[b]: sed bene posse angelos corpus aliquod phantasticum formare, & illud oculis obiicere, & sic speciem ingerere, vel ex speciebus rerum, quas homo verè aliquando vidit, iis per imaginationem commistis & confusis, species rerum effingere, quas homo nunquam vidit; v.g. chymeræ, vt conflatæ ex caprâ, leone & dracone, vel montis argentei, ex monte & argento: vel etiam concitatis in corpore motionibus atque affectionibus, vnde phantasiæ contingat voluere læta vel tristia, quæ A

[a] Guilh. Paris. p. vlt. de vniuer. ca. 22. Anglez. in 2. d. 8. q. 3. dub. 4. Remig. lib. 3. dæmonolat. c. 11.

[b] D. Thõ. 1 p. q. 111. a. 3.

nec vidit, nec vnquam fuere: vel, sicut in amentibus & phreneticis est cernere, ex humorum perturbatione varias eorum phantasiæ species obuersari; sic potest dæmon eorundem humorum inæquali commixtione & agitatione, assumendo & adducendo vapores instituto suo accommodatos, efficere, vt quales ipse vult imaginationes homo retractet, eaque se videre & audire iudicet, quæ reuerâ nec oculis nec auribus vnquam hausit. hinc manant tot falsæ apparitiones, reuelationes, & exstases, vt docuere D. Augustin. *lib. de cura pro mort. cap. 12.* Victoria *relect. de Magia n. 35. vers. ad secundum respondetur,* & Ioseph. Anglez. *d. q. 3. dub. 5.* & P. Molina. *ad d. D. Thom. ar. 3.* Solent huiusmodi herbis inesse (si vera botanographi) Mathiolus enim *in d. nuncupatoria* sic scribit; *Achemenidon plantam colore electri, sine folio, nasci in Tardictylis Indiæ meminit Democritus, cuius radice in pastillos digestâ, indeque ex vino pota, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia, per vanas numinum imaginationes. Adamantida Armeniæ Cappadociæ alumnam; qua leonibus admotâ, resupinari illos ilico laxu hiatu: nominis causam habere aiunt, quod adamantis modo conteri nequeat. Ophiusa in Elephantina Aethiopiæ etiam nasci tradunt, liuidam & horribili aspectu, qua pota terrorem minasq; serpentium obuersari, ita vt mortem sibi eo metu consciscant, qui biberint: ob idque cogi sacrilegos eam bibere: aduersari tamen ei palmeum vinum. Pota-*

mantim ad Indum fluuium inueniri narrant, qua pota lymphari homines obuersantibus miraculis: Manicum Solanum (vt Dioscorides est auctor) varias facere species, imaginesque non iniucundas obuersari, si eius radicis drachma ex vino bibatur. Theangelida in Libano Syriæ nasci, qua deuorata futura præsagiant homines. In Bactris, & circa Boristenem planta prouenit, Gelotophyllis dicta; quæ si cum vino & myrrha bibatur, varias dicunt obuersari species, ridendique finem non fieri, nisi potis ex palmeo vino pineis nucleis, pipere & melle additis. Oenotheta (Crateuas auctor est) omnium animalium feritates domat, collo adalligata, vel iugo suspensa. Parthos ab Antonio fugatos scribit Appianus Alexandrinus, cum fame premerentur in quãdam herbam incidisse, quam qui comederent, nihil aliarum rerum reminiscerentur, aut intelligerent, nisi quod lapides continuo effoderent, quasi quidpiam magni operis facturi, & sic debacchati, bilem demum euomentes, interirent.] quæ palam est phantasia læsa contigisse.

Tertio potest diabolus, & facit quotidie, spiritus & humores organorum commouere, & sensus interni, & concupiscibilis atque irascibilis facultatis organa turbare, motis simul corporeis membris: ita vt hinc oriantur variorum vitiorum cogitationes, quod nõ facit quidem immittendo imaginationi speciẽ nouam, nec etiam vnâ cum sensu efficiendo ipsam cogitationem, sed tantummodo (vt dixi) facit ipsam potentiam concurrere cum

ſpecie obiecti, & ſic ſuggerit ſimulacra, quibus voluptatũ memoria ſuſcitetur, membra quoq; generationis & ſemina irritando prouocat, vt docet Magus ille Marcus apud Pſellum [a]. Cumq; ſenſitiuus hic appetitus libertate careat, & coactione quadam in obiectũ ſuum cõpellatur; poteſt veterator eum neceſſario in malũ aliquẽ actũ impellere, adeo vt nequeat appetitus ſenſitiuus illud obiectũ nõ appetere. Verum motus huiuſmodi peccati omnis eſt expers; & quãdo voluntas fortiter renititur, maioris meriti & mercedis occaſio nobis gignitur. Quod diligenter notandum neque fallant Godelmannus, Danæus [b], & alii hæretici, hos motus cõcupiſcẽtię peccato aſcribentes, & proinde, quod abſurdiſſimũ, hominẽ nolentem ac renitẽtem peccato inuoluentes. ſed hi ſunt fructus errorum de libero arbitrio negato, & naturâ Originarii peccati male intellecta.

B Quarto poteſt dæmon memoriã iuuare, eius organũ adaptando vt facilius recipiat, & firmius ſpecies retineat; vel motu locali noxia repellendo, vel iuuantia applicãdo. Eandẽ poteſt modis contrariis plurimum debilitare, & tollere, vt fecit Theodas in vita Barlaam & Ioſaphat apud Damaſcen. talem puto fuiſſe memoriã Athalidæ apud Laërtium, *li.8.in vita Pythagor.* talẽ Apollonii Tyanæi, q̃ laudat Suidas: talẽ obliuionem illius clerici Germani apud Fulgoſum *lib.1. Exempl. cap.6.*

[a] li. de dæmonib.

[b] Godelmann. li. 3. de lam. ca. vlt. nu. 35. Danæus. l. 2. Æthicæ Chriſt. ca. 7. Luther. Caluin. Muſcul. S. Ineccer. in Geneſ. cap. 4.

Alia longe obliuio Simonis Thuruaii Angli, quæ ex iusta Dei punitione profluxit. Hic cum esset Dialecticus acutissimus, & artium liberalium Parisiis professor magni nominis, plenior scientiâ quæ inflat, quam caritate quæ ædificat: temere in scolis & palam non veritus est iactitare, se scire totam CHRISTI legem, ac improbando eam posse annihilare; sed ita subitâ obliuione percussus fuit, vt primarum litterarum oblitus, nec Dominicam orationem pronunciare, nec alphabetum legere sciret. Nicolaus Dunelmens. dum adhuc adolescẽs esset, vidit eum litteras à filio proprio doceri; *qui mihi profecto (ait Matth. Paris. l. 7. Hist. Angl.) hæc scribenti olim narrauit* contigere hæc circa annũ 1201. Trithemius male vocat Simonem de Tornaco. fuit. n. Anglus Cornubiens. cuius etiam mentio apud Polydorum *l. 15. Angl. Hist.* Sic obliuionem forte Deus immissione quadam per Angelum malum induxit. Memoriam quoque (vt dixi) iuuare posset Panurgus, remediis naturalibus, vt medicus; suggerendo, vt choragus, artificio & præceptis, vt ætate nostra, qui citra superstitionem, memorię quandam artem professi. exstant multorum libelli, in his obscurus indoctis, sed nõ sine sale & acumine, *Thamus* Alexandri Dicsoni Arelii, quem non eodem genio defendit contra morsus Cantabrigienses Heius Scepsius, in lucem edidere Lugdunobataui.

Quinto potest intellectum subtiliorem & meliorem, quoad functiones ingenii & iudicii, reddere, per commodiores organi dispositiones, humorib. videlicet densiorib. motu locali dispulsis, vel agentium naturalium adhibitis medicamentis, vel spiritibus sensitiuis expurgatis, &ad organa dictorum modorum altero attractis, aut sanguinis defecatione iisdem spiritibus multiplicatis. Quo enim plures, meliores, purgatioresque sunt spiritus, & quo meliora ac expeditiora impedimentis sunt interni sensus organa; hoc intellectio expeditior atque fælicior nascatur necesse est. Sed Angelorum bonorum hæc quasi propria sunt munia : mali isti dæmones potius humorum densitate, spirituumque paucitate, imbecillitate atque impuritate tenebras mentibus amant humanis offundere. Suis etiam tribuunt mala pharmaca, quibus à recta mente homines deiiciant, vt per se non raro præstant in iis quos obsedere [a] Seducunt etiam prauis suggestionibus, suadendo varia perperam; modo illicitū esse, quod reuera licet ; modo graue peccatum esse, quod dumtaxat veniale est , vt sic scrupulis torqueant; modo inculcant iusta esse , quæ contra fas & iura sunt, vel contemnenda dicunt & leuia, quæ lethalia & vehemētius formidanda , vt sic conscientias reddant laxas atque licentiosas.

[a] Marci. 5. Matth. 8.

Petes forte, an ergo queat dæmon artes

atque scientias aliquas docere? nihil dubitandum posse, si velit & sinatur à Deo; per locutionem nempe & manifestationem sui conceptus, non tantum, si in forma visibili appareat & homini loquatur, quod non negat D. Thomas[a]; sed etiam interna locutione & suggestione intellectu illustrato. non enim video, cur hæc illuminatio, quæ in malum finem tendit, dæmoni sit adimenda; cum hæc cognitio non referatur in Deum, nec cum vlla mentis vera fiat purgatione. quare vtrum dicenda sit illuminatio, an illusio, an quo alia indigetanda nomine, vt v. g. nuda veritatis manifestatio, sane quæstio de nomine futura est. In vita S. Nortberti idiotam quendam sacræ scripturæ subito peritissimũ reddidit. *cap. 27. Surius 6. Iun.* Hodie scimus multos Anabaptistas sumptione pot⁹ vel cibi scripturæ magnam partem; eam nempe quam recipiunt, & erroribus suis firmandis putant oportunam; ediscere. quis docet nisi Diabolus? Scriptum etiam reliquit Ioan. Niderius, idem de initiatione Lamiarum: apud quem hæc vnius exstat confessio; *Infantibus nondum baptizatis insidiamur, vel etiam baptizatis, præsertim si signo crucis non muniuntur, & orationibus: hos in cunabulis, vel ad latera iacentes parentum, ceremoniis nostris occidimus; quos, postquam putantur oppressi esse, vel aliunde mortui, de tumulis clam furto recipimus, & in caldari decoquimus, quousque euulsis ossibus tota fere*

[a] 2. 2. q. 96. ar. 1.

caro efficiatur sorbilis & potabilis. De solidiore huius materia vnguentum facimus nostris voluntatibus, & artibus, ac transmutationibus accommodatum: de liquidiori vero humore flascum aut vtrem replemus, de quo is qui potatus fuerit, additis paucis ceremoniis, statim conscius efficitur, & magister nostræ sectæ.] Hæc confessio mulieris; subiungitur alia, viri huic conformis, & addens sceleſtæ initiationis & promotionis ad Tartareum magisteriũ alia ritualia: *Ordo*, inquit, *talis est, quo etiam seductus sum. Oportet primo eum Dominica die antequam aqua benedicta consecratur, Ecclesiam introire mox futurum discipulum cum magistris; & ibidem abnegare coram eis Christum, eius fidem, baptisma & vniuersalem Ecclesiam. Deinde homagium præstare Magisterulo, id est paruo magistro (ita enim Dæmonem, & non aliter vocant) postremo de vtre bibit supradicto: quo facto statim se in interioribus sentit imaginem nostræ artis concipere, & retinere, ac principales ritus huius sectæ. In hũc modum seductus sum, & vxor mea &c.*] In his verbis vides doctrinam illã potu præberi: sed fallebatur homo idiota, dum putabat nouã imaginem efformari immediate in mẽte, qua generatim omnia illi exhiberentur ad artem illam pertinentia: Neq; enim id dæmoni possibile, neq; talis cognitionis intellectus magi capax erat. Sed interna quadam suggestione velocissima hæc suggerebantur, cuius velocitatem cum non perciperet magus, puta-

bat simul se & in instanti didicisse, quæ successiue & in tempore breuissimo acceperat. Sic etiam potest in aere velocissime formatis simulacris, ea phantasiæ nostræ ita spectanda proponere; vt quasi in speculo mens nostra vno intuitu cuncta conspicere, sicq; illustrari sibi homo intrinsecus videatur. hoc nimirũ stratagemate antiquus serpens primum Ordinis nostri parentem, Ignatium, conatus fuit fallere, sed frustra, adscribam rem totam verbis Ribadeneiræi [a]; *purturbabat tamen visionum, quas inter studia percipiebat,* (de studiis Grammaticalibus loquitur) *tum magnitudo, tum crebritas. nam cum nominum & verborum memoriæ mandare inflexiones vellet, tanta intelligentiarum diuinarum copia in eius animum influebat, vt noui ediscere nihil posset: & si quid esset antea memoriæ traditum, id totum facile efflueret: neque omni studio animique contentione poterat, aut arcere appropinquantes, aut ingressas huiusmodi cogitationes abigere: cuius rei nouitate perculsus, quid hoc est, inquit, rei? cum oramus, cum confitemur & supersubstantialem panem accipimus, cum vigilamus, cum nos verberibus cædimus, cum spiritalia omnia ac diuina munera obimus, neque tam frequentes, neque tam magnæ, neque tam vehementes se nobis illustrationes offerunt: cum puerilia agimus, & de Deo, propter Deum, non cogitamus, tum speciosæ nostræ menti imagines, & cælestes illustrationes occurrunt? agnosco, agnosco importunissimi hostis calliditatem, agnosco veteratoris dolos &*

a li.1.c.14.

astudiam &c.] Nactus iste animum Ignatii ad cælestium rerum sensa concipienda longo iam vsu promptum, & agilem, & præsagiens, si Ignatii doctrina ad pietatem accederet, maius sibi malum imminere, conatus fuit, hac melioris doctrinæ ostentatione, tum illi laborem litteralium rudimentorum irritum facere, *eo maxime tempore* (vt ait Maffeius [a]) *crebra intelligentiæ lumina eidem offerens, & recondita patefaciens, scripturæ sacræ mysteria.*] Si hæc potuit in rebus sanctissimis, & homine fide ac caritate in Deum illustri; quanto facilius infidelium animis rerum profanarum falsarumque scientiam suggessisse credēdus? Chrysanthius Sardianus, Pontifex & magus tempore Iuliani Apostatæ, filium habuit; qui cum nec versificatoriam artem, nec Grammaticæ partem aliam calleret, solo aspectu Solis cōtra Christianos oracula fundebat [b], eodem afflati Numine Sumano, varii Pastores ouium subito poetæ exstitere; vt Euages [c], Thynicus [d], & alii: Amphiaraus quoque sic vates factus [e], & anus Pindari hymnū edocta [f]; & Sosipatra, quæcumque alibi ea absente gesta, poetarum, philosophorum & oratorum scripta omnia à dæmonibus incubis edocta, illi in specie senum pellitorum cohabitantium [g].

Hoc anno 1600. mense Martio. Toleti lata per fidei Inquisitores sententia cuiusdā Roman Ramirez ossa cum statua combusta

a li.1.c.16.

b Eunapius in Chrysanth.

c Suida teste.

d teste Socrate apud Platonem.

e Pausan. in Corinthia.

f idem in Bœot.

g Eunapius in Ædesio.

D

fuere,

fuere, qui in reatu & carcere obierat: huic inter cætera imputabatur accepta à dæmone medicinæ peritia. Quoniam vero multa in hoc facinoroso magica concurrere, ideo fiscalis accusationem fide bona ex Hispanico sermone in Latinum transferre non grauabor. Postquam ergo narrasset eum iam semel accusatum, abiurasse errorem Machometanum; addit relapsum (vt fex illa consueuit) & rediisse ad vomitum: seruasse ritus & ceremonias Machometi, multis annis ieiunasse magnum ieiunium quod vocant *del Romadan*, præmissis *guadoc & zala*, lauando totũ corpus, induendo indusium mundum, recitando *azoras* (hoc est preces) eius sectæ versa facie ad *alquibla* (hoc est solẽ orientẽ) eleuando & demittendo caput: & se ad terrã vsq; inclinando, & extendendo supinas in cœlum palmas cũ diceret *Alaqueuir* (h. e. Deus est magn⁹) & surgentẽ ante diem ad celebrandũ ieiuniũ *Zahor* eo absoluto seruasse & celebrasse solẽniter Pascha ipsius *Romadã* per tres dies, abstinẽdo omni labore & opere seruili, p̃sertim primo die, induendo indusium mundũ, faciendo dictum *guadoc. & zala* cum aliis multis ritibus & ceremoniis Machometismi. Et quod addens delictum delicto, & culpã culpæ, ad opus & finem malum à multis iam annis pactum & fœdus iniuisset cum dæmone expressum, eo adorato, & facto homagio, & anima illi dicata, ea lege vt dæmon ei ad

esset fauore, ope, consilio, quotiescunq; aliqua in re indigeret, & peteret: & ideo petiisse, & à dæmone obtinuisse notitiam peritiamque sanãdi multas secretas & occultas ægritudines herbis, suffumigationib. & incantamentis superstitiosis, quibus de facto non paucos sanitati restituisset. Item persuasisse se multæ lectionis esse & in sacris ac profanis historiis apprime versatum; & valere plurimum memoria, cum sit imperitus plane legendi ac scribendi Quare solitum lucri gratia & ex ꝓfesso aliis de memoria præfatas historias ad verbum perinde recitare, ac si librũ coram se explicatum legisset; facientem hæc ope dæmonis, & sic non paruam vim pecuniæ ab auditoribus receptam coaceruasse. Cumque quidam eum interrogasset, qua ratione tam fidam memoriam adeptus esset; respondisse: quendam sibi magna necessitate coniunctum, peritissimum naturæ herbarũ, qui habebat familiarem dæmonem, potum nescio quem dedisse: quinetiam hunc eundem cum semel vellet Cæsaraugustam, quindecim inde leucis distantem, proficisci, facta coniuratione; quã dicunt, *de bon y varon.* subito comparuisse equum, quem ambo conscendẽtes, minimo spacio tẽporis ad vrbis portas peruenere, & ibi equo, sed prius frenum ademisse; derelicto, curasse negotia, quorum causa eo profecti erant, & reuersos ad portam equo frenũ iterum iniecisse, &

momen-

momento fere domum relatos. Item, cum quædam mulier se ad lectum conferens (in oppido Dezaid accidit) irata forte, dæmoni commendasset, & à nescio quo ablata subito non comparuisset; maritus Ramirem accessit opem postulans, hic respondit; animum ne desponderet, se illi vxorem eius restituturũ. Dedit simul epistolam, & iussit vt certum ad locum inter vineta se conferret, & ibi facto circulo, in medio circuli consisteret. at quando audiret turbam hominum pertranseuntem, etsi nullum videret, interrogaret, vbi rex foret? si responderetur illac transire, tum epistolam ante se in solum abiiceret. fecit ille quæ iussus, & vxorem recepit; non videns, quis aut quomodo reddidisset. Item solitum addebat fisci procurator edicere multa valde arcana, & quæ contigerant in locis remotissimis; quę quo tempore indicabat, non potuerant ei, nisi vi pacti dæmonici, innotuisse. Semel (ait) cum domo abiret, dixit venturum peregrinum quendam, qui eum quæreret, & peteret, accederet liberaturus filiã eius ab obsidente dæmone. quare vt se statim vocarent. abiit, venit alter, vocatur Ramirez, & sic se gerit in sanando morbo, vt clarissime appareat, ipsiusmet maleficio dæmonem in ægram ante immissum fuisse. Primo enim nuptiarum die misellam fluxus sanguinis cum animę deliquio, & cordis oppressione inuaserat. moxque, lipopsychia fre-

quenti

quenti durante, cœperat odiſſe parentes, & maritum, & hunc nec videre, nec cum ipſo dormire ſuſtinebat. Aduertere obſeſſã eſſe, vocatur ſacerdos; dieb. octodecim exorciſmis & conſuetis Catholicæ Eccleſiæ remediis nititur malum hoſpitem abigere: tandem vnus dæmon profatur, centum & vnum illi muliebri corpori dæmones immiſſos; tum tamen cæteris abſentib. ſe ſolum adeſſe. cum itaque Sacerdos ſolitos Manualis Eccleſiaſtici exorciſmos ingeminaret, eumque adigeret dicere, quo cæteri abiuiſſent, reſpondit profectos ad oppidum Deza, prædictum Roman. Ramirez conuenturos, & quæſituros ab eo, quid fieri à ſe vellet; nec abituros, donec ipſe recedendi licentiam concederet. Tum etiam crudelius miſellam afflictam fuiſſe adeo, vt toto die in deliquio permãſerit. Cumque Sacerdos iuberet; vt fœminam vexare deſineret, & eam cum marito, vt vxorem decet, ſineret degere; eique redderet iocale preciosum, quod eripuerat, reſpondit ſe adigi à Romano, & habere ſe iocale, ſed reddere non poſſe. Poſtea cum parentes aduocaſſent Roman. Ramirezium curandæ filiæ gratia moti dictis dæmonis; confeſtim vt domum ille ingreſſus, cæpit mulier mira dicere & agere, clamabat ſcire ſe illum aduenisse, & cauſam aduentus non neſcire. eo accedente, vt vidit, iterum deliquio concidit, & ore contorto triduum permanſit ſine cibo

& potu, non valens quicquam substantiæ illius traiicere: Magus itaque eam imbuit forti suffumigatione solearum, olei iuniperini, & aliarum rerum, & reuocat à lipopsychia, & alloquens obsessorem dicebat; sinas illam, sinas illam: discedes, discedes. fuge, nisi velis me suffumigationẽ iterare. Sed nolente dæmone respondere, iussit omnes exire thalamum, & putans se à nemine exaudiri, querebatur & expostulabat cũ dæmone dicens, cur mihi non respondes? humilior certe fuit paredrus mei aui. quid commerui vt mihi loqui dedigneris; an non sufficit, quod me totum tibi à tam longo tempore deuouerim? fac ergo, sopora hanc mulierem, ne quid verborum nostrorum exaudiat. Interea dæmon alius aduenit: cui reus, Bene veneris, quid illic rerum egisti? quî valent vxor & liberi? Filius (inquit) tuus male habuit, sed iam extra periculum est: vxor peius habuit, iam cõualuit: nepotulus adhuc æger est, & periculũ, ne moriatur. Tum infert Ramirez, cum sciant ꝙ fidelem & diuturnã eis seruiuerit seruitutem, & quantum eis obstrictus esset, nec ignorent, se vrgeri debito ducentorum regalium, pro solutione locati à se horti; æquum esse, vt vicissim sibi gratificẽtur, & ex obsessæ corpore recedãt, saltem spacio quindecim dierũ, & interea sanam & incolumem relinquant: vt sic copiosam solutionẽ mercedis recipiat, & in posterũ fama & existimatio

eius crescat; quæ alioquin insignem plagam sit acceptura, nisi exeant. Posse postea iterum eam inuadere, & possidere arbitratu suo. Pollicitum deinde dæmonem id se facturum eiq; pariturum. Cum vero videret Ramirez hoc colloquium suum ab aliis exauditum, seque deprehensum tanquam potestatem in dæmonē habens, stomachabundus ei interminatur se in compedes eum coniecturum, & facturum vt sui memor, nihil tale deinceps auderet. Expulso dæmone, quia non satis largā mercedē operæ parentes fœminæ soluerant, eis minatur fore, vt breui iterum ipsius ope indigeāt: & maleficii sortē statim transtulit in maritum fœminæ liberatæ, iubetque dæmonib. vt in eum transeant, eumque diuexēt: fecere, & diem integrum crudelissime afflixerunt, iniectis mille imaginationū terriculamentis, & desperationum tentamentis. Quare vocatus iterū, cū ad eum accessisset; fortiter, inquit, contubernalis cum dæmone colluctatus fuisti: & adhibitis suffumigationibus dæmones eiecit, & ex oppido discessit male contentus exiguo stipendio. Post abitum deprehendere parentes filiam non modo nō esse sanatam; sed peius in dies habere. scribunt ergo ad magum eūdem, & simul pecuniæ non parū mittunt, pollicentes maiorem summā si fœminam persanaret. ille dedignatus venire, dat tabellario materiam alteri⁹ suffit⁹, & ritū quo vti deberet descriptū,

addens cum domum rediſſet, inuenturũ illã meliuſcule valẽtem, & cum ſociab. tripudiã-tem: & ita factum eſt, cumq; vxor adhuc nollet cum marito dormire, ſuffumigauit eam, addens verba quæ iuſſus erat, nempe; dæmones exite ab hac fœmina, quia iubet Roman. alioqui ipſum vocabo, & veniet, & vos vi pellet: quia hoc mihi pollicitus fuit. Ad quã coniurationem mulier vehementi clamore edito ſana facta libera manſit, & cum marito vixit, vt coniuges ſolent.] Hæc in actis illis iudiciariis.

VI. In Voluntatem longe reſtrictior eſt magiæ dæmoniſque potentia. Nequeunt voluntatem mouere aliter, quam obiecto, tanquam odibili vel amabili, exterius propoſito; vel excitatis imaginariis viſionibus, & cogitationibus; vel allecta & inclinata voluntate, per paſſiones in parte ſenſitiua inflammatas; quæ quo vehementiores ſunt, eo quoque & acrius inclinant, & quaſi abripiunt aliquando; nunquam tamen vllam voluntati neceſſitatem imponunt. Exulare illi iubẽt arbitrii libertatem, qui peccandi neceſſitatem vel coactionem vllam admittunt; etiam in iis, qui mortiferis culpis ſunt irretiti. homines certe deſiiſſent eſſe, ſi liberum arbitrium amiſiſſent. ſunt quidem hi Gratia gratum faciente deſtituti, attamen nec naturali libertate arbitrii, nec communi auxilio E

Dei sunt orbati. Vnde hæc ergo in peccatum necessitas? peccatum nisi libero consensu nō committitur: liber vero consensus arbitrium liberum præsupponit. Vnde fit, vt (si Deus non prohibeat) possit Diabolus in actum aliquem, vel motionem impellere, quæ motio ex suo genere, si consensus liber adesset, peccatum foret; peccandi tamen necessitatem nunquam voluntati queat adferre, quia inuito consensum nequit extorquere [a]. Sed nec Deus sinit omnes in tentando vires dæmonem exserere; facitque vt tentator non tentet quantum posset, sed quantum humana fert imbecillitas; quam nunquam sufficienti sinit auxilio destitutam; ne in grauissimis quidem peccatoribus, quib. illud cū iustis adhuc est commune, quod Apostolus ad magnum animæ solatium scripsit [b]; non bonis tantum, sed toti Ecclesiæ Corinthiorum, in qua multi erant mali, multi etiam iusti; *Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari vltra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione* (pro tentati cuiusque dispositione & capacitate) *prouentum, vt possitis sustinere.*] Quæ fidelitas virium liberi arbitrii, & communis sufficientisque auxilii (de quo Theodoret. hæc verba accepit) diuini, conseruationem præsupponit & includit: cuius conseruationis promissæ fida exhibitione consequitur humana imbecillitas; vt ex tēta-

[a] D. Thō. 1. 2. q. 80. a. 3. & confirmat eleganter Cyrill. Catechef. 4.

[b] 1. Corin. 10. v. 13.

tione dæmonis, non ſolum bonæ voluntati & conatui fælix exitus, & euaſio contingat; (ſic ποιήσει τὴν ἔκβασιν Auguſtin. & Hieron. explicant [a]) ſed etiam, vt periculum prætergreſſi; fortioreſque in poſterum ad tolerandum effecti; pro detrimento, quod timebatur, lucrum prætereа ex tentatione reportemus, vt optime Photius expoſuit; & noſter id optime vertit, quicquid Nouatores ganniant. nam ἐκβαίνειν vltra progredi eſt. vide quæ in hunc locum egregie ex variis D. Auguſt. locis Beda diſſeruit. Cum poſſint itaque peccatores, hoc adminiculo freti, ſingula peccata lethifera vitare; ſane, ſi ſuccumbant huic tentationi, cui potuerunt non aſſentiri; voluntarie ſuccumbent, non coacti vel adacti neceſſitate, quæ hic nulla reperitur. Sed an ſaltem poſſit impedire diabolus ne ſagæ pœniteant? ignoratio Theologiæ hac in quæſtione Nicolaum Remigium [b] reddidit fluctuanti & ambigenti ſimilem. Dicendum, ſicuti potuit peccatum inducere, ſic etiam poſſe obſtinationem in peccato fouere & nutrire per ſuggeſtiones, conſilia maleſuada, tentationeſque alias: ſed nunquam poſſe abſolute impedire, nè vel alii peccatores, quantumuis graues, vel ipſæ ſagæ pœniteant, & pacto, quod cum illo inierũt, renuncient. poterũt itaq; cum ſpecialis illo auxilii fauore, quandocumque ſerio volent, quantumuis renitente Diabolo pœnitere; ſine ſpeciali

[a] Auguſt. in Pſ. 61. & Hiero. in Io. idem Aug. in epiſt. 89.

[b] lib. 3. dæmonolat. cap. 8.

illo

illo Dei auxilio id non poſſent. alioquin potentior eſſet in retinendo Diabolus, quam Deus in recuperando, quod ſane blaſphemũ eſt. Probat iſtam communem Catholicis Theologis ſententiam And. Vega. de *iuſtificat. q. XI.*

Vt autem exẽplo aliquo declaretur, quouſque interdum ſoleat progredi dæmonis conatus in voluntate non plane, ſed pene; non vere, ſed apparenter ſubigenda, ad tentatorũ conſolationem B. Angelæ de Fulgino verba repræſentabo, quibus illa quid experta fuerit, *vitæ eius c. 19.* ſic exprimit, *Tormenta vero & animæ paſſiones, quas ſine comparatione acerbiores & plures eſſe dico, quam corporis, patior quaſi aſſidue ab ipſis dæmonib. Nec ſcio aliam aſſignare ſimilitudinẽ, quam de homine ſuſpenſo in pergula, qui ligatis manib. poſt tergũ, & velatis oculis ſuſpenſus cũ fune remãſiſſet in patibulo, & viueret. cui nullum auxiliũ, nullum remedium, vel fulcimẽtum ſupereſſet. Dico quod adhuc deſperatius & crudelius à dæmonibus torqueor. Video enim quod dæmones ita animam meam ſuſpendunt, quod ſicut ſuſpenſus non habet aliquid ſuſtentamenti: ita animæ nullum videtur remanere ſuſtentamentum, & omnes virtutes animæ ſubuertuntur, ſciente ac aſpiciente anima mea. Et quando anima mea videt ſubuerti omnes virtutes, & diſcedere, & quod non poteſt ſe ibi opponere: eſt tantus dolor animæ, quod vix aliquando poſſũ plorare propter deſperatũ dolorem & irã, aliquando vero ploro irremediabiliter, ali-*

quando etiam tanta ira venit in me, quod vix possum me tenere, quin me totam dilaniem: aliquando non possum me tenere, quin me horribiliter percutiam, & percutiendo meipsam tumefeci aliquando caput meum & alia membra. Et quando anima videt cadere & discedere omnes virtutes, fit planctus animæ, & vociferor ad Deum meum.

2 Item aliud tormentum patior. quia omnia vitia in me reuixerunt, & aliquando reuiuiscunt; non quod in vita durabili rationem meam subiicientes, sed præbent mihi & adferunt magnam pœnalitatem. Et etiam vitia, quæ nunquam fuerunt in meo corpore, veniunt in me, & incenduntur, & adferunt mihi magnam pœnalitatem: sed non habent vitam continuam; & quando remoriuntur, dant mihi magnam consolationem. Video enim quod dæmonibus tradita sum multis, qui reuiuiscere faciunt vitia quæ horreo, & quæ fuerunt mortua, & addunt illa quæ nunquam fuerunt. Et ego recordans, quod Deus hic fuit afflictus, & despectus, & pauper, vellem quando oportet, vt omnia mea mala duplicarentur. Et quandoque sum in tenebra horribilissima dæmonum, vbi videtur omnino deesse omnis spes boni, & est illa tenebra horribilis, & suscitantur vitia in corpore, quæ cognosco intus in anima esse mortua: sed extra animam suscitant ea dæmones, & etiam illa vitia quæ non fuerunt suscitantur. Et in corpore ad minimum patior in tribus locis. Nam in locis verecundis est tantus ignis, quod consueui apponere ignem materialem ad exstinguendum ignem concupiscentiæ, donec confessor meus mihi

prohibuit. Cum ſum in illa tenebra, credo quod citius eligerem aſſari quam prædicta tunc pati: imo tunc clamo & aduoco mortem, vt per quemcunque modum mihi Deus concederet eam euenire, & tunc dico Deo: Domine, ſi me debes mittere in infernum, cito facias, & ne differas: & ex quo me reliquiſti, comple, & ſubmerge me in profundum. Et tunc intelligo, quod eſt opus dæmonũ, & quod non viuunt illa vitia in anima mea: quia anima nunquam conſentit eis, ſed corpus patitur violentiam, & eſt tantus dolor & tædium, quod ſi duraret, corpus id pati non poſſet. Sed & anima videt, quod eſt ei ablata omnis potentia, quamuis non conſentiat vitiis: non tamen habet poteſtatem [a] omnino reſiſtendi vitiis: & videt quod eſt contra Deum, & ſic cadit, & torquetur in eis. Et eſt quoddam vitium permiſſum à Deo venire in me, quod nunquam fuit in me: & prædictum vitium manifeſte cognoſco quod permittitur à Deo venire in me, & prædictum vitium eſt tam magnum, quod ſuperat omnia alia vitia: & eſt quædam etiam virtus, quæ datur mihi manifeſte à Deo contra prædictum vitium, qua virtuoſe à Deo liberor. Et ſi non haberem ego fidem de Deo certam, ſolum in iſto, & non pro aliquo alio, remaneret mihi: & in iſto remaneret mihi ſpes certa, & ſecura, de qua non poſſem dubitare. Et virtus præualet ſemper, & vitium deficit, & virtus tenet me, & non permittit me cadere in vitium. Et eſt virtus tantæ fortitudinis, quod non ſolum tenet in me, imo dat mihi tantam fortitudinem virtutis, quod vere in iſto cognoſco Deum, & illuminor, & confir-

[a] Sic ſcilicet vt etiã ſuggeſtionẽ ipſam expellat. nã habet, vt non cõſentiat.

3.

mor in tantum, quod omnes homines mundi, nec omnia dæmonia inferni, nec aliqua alia res, posset me mouere [a] *ad minimum peccatum: & cum ista virtute remanet mihi fides de Deo. Vitium autem est tam magnum, quod verecundor illud dicere: & quod quando prædicta virtus est mihi abscondita, & videtur mihi quod me dimiserit, non est res, quæ posset tenere, nec pro verecundia, nec pro pœna aliqua, quin statim ruerem in peccatum. Tunc tamē superuenit illa virtus, & virtuose me liberat: ita quod nec ego ipsa possem peccare pro omnibus bonis, vel malis istius mundi. & istos labores sustinui per duos annos & plus.*] Hactenus interpres parum Latinus D. Angelæ; in cuius verbis cernere est tres gradus huius grauissimæ & molestissimæ tentationis Diabolicæ, & simul diuinæ gratiæ non deserentis hominem efficaciam: voluntatem quoque nunquam à diabolo positiue cogi, quantumuis vis resistendi debilitetur, & videatur succumbere, non succumbit tamen: quia potest homo cum Dei gratia non consentire. Denique carnis profectum quem cum tentatione D. Paulus pollicebatur, cuius verborum locus iste practicus quidam est commentarius.

[a] Intellige durante & iuuante illā gratia.

QVÆSTIO XXV.

Quid Diabolus queat in anima à corpore separanda, ipsaque separatione? vbi de exstasi, & mirandis circa cadauera.

Exsta-

A EXstasim siue raptum potest Diabolus in homine efficere, ligando vel soluendo sensus exteriores; idq; modis duobus. prior est, quando illos tramites obstruit, quibus à cerebro spiritus sensitiui se ad exteriores sensus penetrant, veluti contingit somniantibus: posterior, quādo eosdem Spiritus sensitiuos ab exteriorib. sensibus ad interni sensus organa attrahit, ibique retinet, ne ad externorum sensuum organa queant descendere. Ita enim contingit, vt in raptu ob nimiam internarum virium sensitiuarum applicationem, & spirituum sensilium ad interni sensus organa confluxum, adeo impediantur sensuum exteriorum munia, vt corpus viuum cadaueris mortui & immobilis speciem præ se ferat. Hæc raptus naturalis causa vera, diaboli vires non excedit, talesque sunt Sagarum & magorum exstases; quibus, cum vno in loco maneant soporati, variis tamen in locis se fuisse: & varia peregisse, decepti sępe arbitrantur. Tale est quod Olaus de Magis Lappiis narrat[a] hoc modo; *Si quis peregrinus cupiat de suorum conditione certi quid cognoscere, præstant, vt intra viginti quatuor horarum spacium rescîscat, quid cum illis agatur, vel si trecentis milliaribus absint; hoc modo. Incantator postquam vsitatis ceremoniis Deos suos compellauit, subito collabitur & exanimatur, quasi exstincto illo reuera excedat à corpore anima. Neq; enim aut spiritus in eo reliquus esse, aut restare*

[a] li.3.c.18. Septentrio. regn. descript.

cum vita sensus aliquis, aut motus videtur: sed vt adsint semper aliqui oportet, qui proiectum & exanime corpus custodiant; quod cum non sit, dæmones id abripiunt. Horis viginti quatuor elapsis, reuertente spiritu, seu è profundo somno, cum gemitu expergiscitur exanime corpus, quasi reuocetur in vitam ex morte, qui cõciderat. Postea sic restitutus ad interrogata respondet, &, vt fidem faciat percontatori, recenset aliquid, quod agnoscat ille, & certo sciat in ædibus suis aut cognatorum fuisse.] Hæc in rei veritate se ita habere plures alii Olao attestantur. Sed in hoc raptu magico, & similibus exemplis, cauẽdi multi errores, quibus ambiguæ illæ Olai locutiones nõ parum suffragantur. Errant imprimis, qui cum Cardano quotiescunque collibuerit, naturali suâ vi, & arbitrio voluntatis rapi se iactitant. Facit hoc proculdubio dæmon ex fœdere: nec B fortassis certius aliud Magiæ indicium, quã huiusmodi voluntarii raptus. In virgine quoque illâ Cæsaraugustanâ (sic voco, quia illic ab Archiepiscopo anno 1585. fraus tandem detecta) pseudostigmata Christi ostentante, raptus illi adeo frequentes, omnes ex pacto, cum oues pasceret, cum dæmone inito nascebantur; vt & Magdalenæ Cruciæ Cordubẽsis, quæ famosa fuit saga. Errat etiã & grauiter, neque hoc à Censoribus prætereundũ & relinquendum in eius erat libro erratum; errat inquam Bodinus [a], censens in huiusmodi exstasi animam reuerâ migrare, & de-

[a] li.2. Dæmonom. c.3.

serere

ſerere ipſum corpus, & aliis in locis interea verſari ſeparatam; qui Cabbaliſtarum error fuit, à quo ſuſpicor Platonicos alienos non fuiſſe, propter narrationem illam ipſius Platonis [a], *Eren Armenium, genere Pamphyliũ, cum inter cadauera cæſorum in prælio decem diebus iacuiſſet mortuus, domum relatum, ſecundo poſt die; cum eſſet imponendus rogo; reuixiſſe, ac prodigioſa quædam narraſſe, quæ illo tempore apud inferos vidiſſet.*] Similis fabula fuit de quodam Clazomanio apud Origen. *lib. 3. contra Celſ.* & illa de Ariſtæa Proconneſio, quem narrant Plinius *lib. 7. c. 52. Plutarch. in vita Romuli*, ex Herodoto, multoties defunctum reuixiſſe, & animam quoties voluit reſumere potuiſſe; ita, vt aſſiſtentes animam, cerui effigie, ex ore euolantem viderent. Nam iſte non mortuus erat, ſed in raptu magico; & non anima ex ore euolabat, ſed diabolicum præſtigium. Idem dicendum de militis dormientis ore egreſſâ, & iterum ingreſſâ muſtela alba, & per gladium riuulo impoſitum iterato commeante, quod narratum ab Helinando [b]. fuit hoc ludibrium dæmonis, ad hoc inſtitutum, vt de animę migratione hunc errorem mentibus imprimeret; vetulis deliris, & pueris, qui nondum ære lauantur, id quam philoſophis perſuaſurus. Mors enim nihil eſt aliud, quam animæ à corpore ſeparatio: cumque ipſo egreſſu hæc contingat ſeparatio; fieri nequit quin homo egreſſu iſto moriatur. Si

[a] lib. 10. de repub.

[b] Helinãd. li. 13. Chronicor. & Paradinus in Symbolis.

mori-

moritur, quis animam iterum in corpus inducit? Solâ Dei virtute illa potest. Mortuorum animæ locum suum, teste Psalmistâ, ignorant, hoc est corpus suum amplius non norunt. quare anima semel separata, nec aliud corpus subire, nec suum iterum ingredi ac informare potest, nisi Deo permittente atque ducente. De Philappis & Finnis igitur, & de Aristæa, & de Hermotimo Clazomonio [a], quod illi obiiciunt; id nos nec latet, nec mouet. Ecstasis Diabolica intercessit, sed anima à corpore non recessit. *Omnia* (inquit Tertullianus hac ipsa de re agens [b]) *magis consectanda, quam hanc licentiam animæ sine morte fugitiuæ.*] Et alibi idem rectissime pro Axiomate tradidit [c], *nusquam animam sine carne esse, quamdiu in carne est.*] Et in ecstasi animam extra corpus peregrinari, negat aperte auctor breuium quæstionum, quæ operibus D. Athanasii adiunguntur [d]. Nec Augustinus [e] quicquam habet, quod Bodino suffragetur, alibi verò palam contradicit [f]. Abutuntur etiam aduersarii scripturis. Nam cum illud citant, *preciosam esse in conspectu Domini mortem sanctorum eius* [g]; perperam verba de Prophetarum ecstasi accipiunt; quæ ad veram mortem, seu animæ à corpore separationem sunt referenda [h]: &, quamuis de raptu acciperes; eorundem, *Mors*, vocaretur, quia mortui corporis imaginem repræsentat. Cum etiam de Apostoli raptu ratioci-

a Vide Lucia. in Encomio muscæ, & Plutarch. de dæm. Socra.
b lib. de anima.
c lib. de resurrect. carn.
d quæst. 33.
e li. 83. qq
f lib. 18. de ciu. Dei epi. ad Euod. & (si ipse auctor) li. de spiritu & anima.
g Psal. 115. v. 15.
h vt cũ B. Cyprian. etiã Rab-

nantur, non possunt probare eum extra corpus fuisse: potuit Deus id facere: sed an fecerit, cum ipsi Paullo fuerit incertum; malo dubitare, quàm cum B. Hildegardi affirmare[a] corpus vere ab anima tum fuisse separatum, dubitant quotquot memini patres, dubitant etiam Scolastici omnes. Parum verò peritum se philosophiæ Bodinus ostendit, cum *Apheresiam* cum *Ecstasi* confundit. In hac videtur anima à corpore abesse, quia priuatum est corpus functionibus animæ sensisitiuæ, mouentis, & interdum intelligentis [b]. in apheresia verò, non functionibus animæ modo, sed ipsa corpus caret anima. in illa corpus dicendum insensile, & immobile actu; in hac, naturaliter loquendo, est exanimum tam potentia, quam actu. Quale demum illud argumentum? si anima sit immortalis; necesse aliqua sine corpore operari illam posse [c]. Sed est immortalis. operari igitur potest in exstasi ab illo separata. Mi homo, moneo Scolas Dialecticorum adeas, & discas; cum sint plures vnius rei functiones, non recte, quod de omnibus non probaris, id ad vnam te restringere. Deus bone, quot sunt functiones animæ in corpore existentis, in quas sibi corpus partem iusq; nullum vindicat? cogita voluntatis, intellectusq; actus, & super seipsam sui reflectiones, aliaq; quæ ex libris, de animæ immortalitate agentibus, possunt peti [d]. Verũ certiora hęc Chri-

bini censent.

a in Quæstionib. suis.

b Scalig. de subti. contra Cardan.

c Aristot. lib. 2. de anim.

d vide (si lubet) dicta citataque in Troad. Senecæ cho. 2.

stianæ

ſtianæ ſapientiæ peritis ſunt, & rectæ philoſophiæ non imperitis, quam vt longiore indigeant probatione, neq; mihi vacat vel lubet lucenti ſoli lampadem accendere. Solus Deus ſic animam per raptum ſeparare poſſet, & interea in corpore idoneas iterum recipiendæ animæ diſpoſitiones conſeruare: quod an ſibi contigerit, dubitare ſe D. Paulus profitetur [a]. Falluntur tertio, qui falſos hos & dæmoniacos raptus ſiue exſtaſes (pro iiſdem nunc ſumo non ignarus alibi [b] ſubtilius diſtingui) non ſeparant à vero & ſupernaturali raptu; quo per ſpiritum diuinum homo ad rerum ſupernaturalium contemplationem ſiue cognitionem, cum abſtractione mentis à ſenſibilibus, eleuatur; de quo præclare, vt ſolet, D. Thomas diſſeruit [c]; quales fuere Prophetarum, Apoſtolorum, & ſanctorum hominum, longe diuerſi à Magicis exſtaſibus; de quibus B. Irenæus locutus agens de Marco mago [d]. Plurimorum de veri raptus natura opiniones Gentilium philoſophorum, & Arabum aſtrologorum, recenſuit M. Antonius [e] Mocenicus, opere verboſiore quam ſolidiore, &, excepta nona, cæteras ſatis bene cõfutauit. quid ex dictis eius retinendum, quid repudiandũ exiſtimẽ, breuiter accipite. Igitur falli [f] eum puto, dum ſubiectum raptus contendit debere eſſe mediam quandam ſubſtantiam inter mortalem & immortalem, & huiuſmodi

[a] 2. Cor. 12. vide D. Thom. 2. 2. q. 175. a. vlt.

[b] d. q. 175. a. 2. ad 1.

[c] d. quæſt. 175.

[d] li. 1. con. hær. c. 9.

[e] li. de trãſitu hominis in Deum.

[f] cap. 15.

C

ait

ait esse animam nostram; quam dicit esse mortalem respectu partis sensitiuæ, immortalem respectu partis rationalis. fallitur, si sit in animâ nostra pars vna immortalis, & pars alia mortalis, quæso nonne pars hæc ab illâ queat separari? diuisibilis ergo iam anima nostra futura: quare nec immortalis. absit hoc à mentibus nostris. totam hominis animam, quoad substantiam essentiamq; suam, credimus esse immortalem, non anima, sed homo ipse, respectu totius cõpositi, quid medium est; corpore mortalis, anima immortalis. Subiectum tamen raptus, non est totus secundum se homo; sed anima ipsa humana; subiectum totum incorporeum, indiuisibile, & immortale. anima hæc subiectũ est raptus, non ratione intellectus agentis, sed ratione intellectus possibilis; quod benè docuit Mocenicus [a]. Formalis causa raptus est ipsa illa actio, qua quis eleuatur, & cœlestibus illis rebus quasi vnitur. Finalis causa est coniunctio animi cum Deo iuxta illud Anicii Seuerini; [a] cap. 30.

Tu requies tranquilla piis, te cernere finis,
Principium, vector, dux, semita, terminus idẽ.

Agens siue efficiens causa duplex aliquando potest esse. Instrumentalis erit intellectus agens, principalis verò futura Deus. dixi posse aliquando esse, quia licet Deus per se solus sit causa sufficiens, solet tamen causas secundas, vt instrumẽta, adhibere. quare po-

terit intellectus agens esse causa instrumen-
talis. quia quamuis eius ordinarium munus
sit, species à phantasmatibus abstrahere, &
hîc nulla sint phantasmata; solet tamen
Deus, cum se menti nostræ per raptum insi-
nuat, ea, quæ vult nos tum videre, diuina
quadam repræsentatione ostendere; vbi ve-
ro spirituales hasce res intellectus noster per
cepit, tunc ope intellectus agentis potest
quædam rerum visarum similitudo & simu-
lachrum effici, quem modum D. Tho. non
repudiat [a]. Principalẽ causam dixi esse Deũ;
quia reuera Deus est, qui hominem ad se ra-
pit, vt fatetur [b] Mocenicus, nec potuit nega-
re. sicut enim sol in sole non cernitur, sicut
oculus sine lumine lumen non videt, sicut
auris nisi aëre plena ictum aërem non audit:
ita nec Deus sine Deo cognosci potest; sed
Deo plenus demum animus tantũ in Deum
erigitur, quantum diuino collustratus lumi-
ne eum cognoscit; tantum efferuescit & exi-
lit in superiora, quantum calore diuino suc-
census in Deum fertur: neque ad id, quod su-
perius est & infinitum, quisquam attollitur,
nisi virtute superioris & infiniti attrahatur,
& eleuetur, iuxta veram Platonicorum sen- D
tentiam [c]. Deinde solus intellectus agens ad
hoc nequit sufficere. quia quamuis Moce-
nicus dicat transitum hunc ex parte homi-
nis esse voluntarium: id tamen verum non
est. raptum enim scimus sæpe contingere in-
uitis,

[a] 1.p.q.12. a.9.ad.2.

[b] ca.1.fol. 13.

[c] vide Mocenic. c. 39.

uitis, vt ſentit D. Thom. [a] & docet experientia. Noui, & mecum norunt mille adhuc ſuperſtites, Virginē Deo deuotam; ex iis quas *Beatas* illic vocant, quę Brugis, in Caſtella, anno 1585. ſuperſtes erat, & ſtatim percepta Euchariſtia, vix ea in os ſumpta, in diuturnū raptum eleuabatur; adeo vt nec admotas & adactas in pedes aciculas ſentiret: quæ, vt erat humanæ gloriæ auerſatrix, & ſancta eſſe, quàm dici malebat aut videri, ardentiſſime ſolebat Deum precari, ne quid illi huiuſmodi coram aliis accideret: & ad ſe reuerſa, erubeſcentiæ plena atque pudoris, quam poterat celerrime ſe domum in conclaue proripiebat. Non eſt ergo in noſtrâ poteſtate, & proinde nec nobis eſt voluntarium ſic mente abalienari; neque id poterit noſter intellectus, quantumuis id nos vehementer velimus. Hæc non tam eſt actio, quàm paſſio intellectus: cum hîc anima ſe proprie & primario gerat more patientis, ſecundario & minus proprie more agentis, & ipſe Mocenicus [b] fateatur, hunc tranſitum hominis ad Deum (ſic enim appellat raptum) plurimum paſſionis & minimum actionis habere. Deum verò dicimus eſſe cauſam efficientem raptus; non tantum vniuerſali quodam concurſu, ſed etiam ad hoc ipſum deſignato & particulari.

[a] d. quæſt. 175. ar. 2.

[b] cap. 4.

Hîc in Syrtes impingit, & ſe abripi patitur procellis Gentilium & infideliū philoſo-

phorum. Nam [a] sententiam proponēs suam, contendit totam raptus efficientiam adscribendam soli agenti intellectui. hunc enim adiutum solo concursu vniuersali Dei, vult posse statim intellectui possibili speciem seu ideā Dei repræsentare; & sic, quod erat duntaxat intelligibile potestate, vt sit iam actu intelligibile, id vi suâ intellectum agentē efficere. Quasi verò queat intellectus agens aliquam effingere speciem, quæ Deum repræsentet: quod meritò cum D. Dionysio Areopagitâ Theologi negarunt [b].

[a] cap. 45.

Sed videte quam leuiculis nitantur aduersarii argumentis. *Obÿciunt primò.* Deus non est idem cum anima nostra: non potest igitur in illam agere. Quid est nugari, si hoc est argumentari? quasi nihil in aliud queat agere, quod non sit idem cum eo: & non sufficiat proportio ac similitudo causæ immediatæ & instrumentalis: quasi nō omnia Deo obediant: quasi Deus, qui vnus eminenter est omnia, non possit in cuncta vt vult agere. apage mihi hos paganismos.

[b] D. Dionys. de Diui. nomin. 1. D. Thō. & ibi interpp. 1. 2. q. 12. a. 2.

Secundo obiic. Deus est intellectus: nihil ergo potest agere nisi cognoscendo. sed extra se nihil Deus cognoscit: animus autem noster est extra Deum: animum ergo nostrum nō cognoscit: nihil ergo in animum nostrum potest agere. *Resp.* Deus est intellectus, si sumas intellectum improprie loquendo pro substantia spirituali in genere; non verò est

intel-

intellectus, si capias intellectum pro potentiâ intellectiuâ; quo pacto eum sumi ab ipso docet consecutio argumenti; quæ nulla foret, neque antecedens cum illatione cohæreret, si aliter sumeretur : certum enim est spirituales substantias etiam aliter quàm cognoscendo agere posse, vt loco mouere, & huiusmodi. Quod si velit tantum dicere, nihil posse agere in subiectum, quin subiectum illud cognoscat; hoc certè verum est, quia Deus omnia cognoscit : Spiritualis tamen substantia, vt angelus, posset agere in aliquod subiectum sibi incognitum. Vnde tamen sequitur falsissimam esse illam subsumptionem , Deum extra se nihil cognoscere. quid enim hoc aliud significat, quam Deum præter semetipsum nihil cognoscere? non cognoscit ergo arbores, nec equos, non peccatores, non dęmones. quo ergo pacto creaturas conseruat, & mundi satagit, & punit peccatores? esse hæc extraria Deo, & cognosci à Deo, fatendum igitur nobis; nisi Epicurei & athei sumus. Deus quidem eminenter est omnia, sed non formaliter. Si loqueris de iis, quæ sunt eminenter extra Deũ; frustraris. quia nihil quod est, non est eminenter in Deo; ipse quoque animus noster hoc modo non est extra Deum. Quare patet te loqui de iis, quæ sunt extra Deum formaliter. Sed Deus cognoscit omnia quæcunq; sunt, etiamsi illa non sint in Deo for-

maliter, siue etiamsi Deus illa non sit formaliter. quare & animum nostrum Deus cognoscit. cognoscit sanè, & puniet, si viderit infidelem, & ad Gentilium scita impia desciscentem. Non sum ignarus, istud axioma (*Deum nihil extra se intelligere*) tribui Aristoteli[a]: sed Aristoteles veniam mereretur; cuius oculus, nullo fidei veræ radio illustratus, vt noctuæ oculus ad illam lucem infinitam caligauit. Christianis verò hominibus venia danda non est, si talia deliramenta pertinaciter tueantur, & non Gentilium placita regulis fidei, sed fidei scita illorum placitis pergunt submittere, vere cæci cæcos deligentes duces cum quibus in erroris foueã corruant. Auerroisticum hoc potius figmentũ est, quã Aristotelæum placitum: qui perfidiæ columẽ Arabs intestabilis sectatores suos ex hoc principio eo deduxit, vt existiment etiam hinc sequi; Deum sic aliquid sibi perfectionis adiuncturum nouæ, si hominem sibi per raptum coniungeret, vel si extra se alia intelligeret; Deoque ipsi tunc opus fore sensum & phantasiã; quæ omnia vel dypondii Theologi statim exsufflarint, vt vanitate sua diffluentiâ, nec quicquam cohærentia. Deus in se ipso, vt in speculo simul & semel videt omnia: cognoscendo alia, tribuit ipsis perfectionem. Nobis accedit perfectio coniunctione vel cognitione, propter imbecillitatem & egestatem nostram. cuncta Deus pos-

[a] lib. 12. Metaph.

sidet,

ſidet, nec ipſe mutatur, ſed mutat res quas ſibi coniungit. Denique cenſet idem Mocenicus, raptum omnem eſſe ſucceſſiuum: quod indiget, vt verum ſit, commodâ interpretatione. Raptus enim fieri poteſt in inſtanti, quia Deus cauſa efficiens eſt actiuitatis, & potentiæ infinitæ; per temporis tamen fluxum actio ſeu paſſio raptus poſtea continuatur; & ſi quę ad raptum ex parte hominis aliquando præparationes pręcedant, vt contemplari, &c. illæ ſunt ſucceſſiuæ. Hæc de raptu nunc ſufficiant.

E Alter veræ ſeparationis animæ à corpore certiſſimus modus per mortem, quin ſit Diabolo permiſſione Dei poſſibilis, negari nequit. quot enim Angelus vnus millia Aſſyriorum vnâ nocte occidit? nonne Aſmodeus ſeptem Saræ maritos, & Iobi liberos omnes Diabolus necauit? nonne maleficiis quotidie dæmon plurimos necat? ſed de hoc poſtmodum copioſius diſſeretur, *lib.3.*

Poſtquam animam à corpore mors ſeparauit, nondum diaboli omnis poteſtas ſopita. poteſt in animam nonnulla, poteſt in corpus. Animam poteſt ſuppliciis addictam, quantum Deus iuſſerit, punire, an poſſit iterum in corpus mittere, vel facere apparere, mox diſcutiemus.

Quoad cadauera mortuorum ſolet aliquando ea induere, & iis apparere, vt poſtea dicetur: poteſt etiam in eadē; maximè in ea

quæ sita sunt locis non consecratis; quæcunque potest in alias res corporales, & speciali quodam modo potest soletq; miranda quædam in iis, & prodigiosa causas naturales ignorantibus, operari, & exhibere quædam, quasi viuentium corporum & vegetantis animæ munera. v. g. vt fluat ex vulnere mortui sanguis in præsentiâ occisoris (qua de re alio loco sermo fuit) 2. vt corpora diu seruentur incorrupta, neque putescant neque putrescant, neque dissoluantur aut incinerentur; quia hoc & naturaliter, vel ex vnguẽtis, vel ex loci naturâ, imo & ex corporis naturâ potest prouenire, vel etiam ex mortis genere. De mortis genere scribit Plutarchus [a]; *Cunctis*, inquit, *fere notum est fulmine ictorum non sentire corpora putredinem.*] quare non satis aptè Euripides introduxit Clymenem de Phaëtonte dicentem: Putrescit ast hîc in conualle mortuus. De corporis naturâ est illud Ammiani Marcellini apud Rhodiginum [b], Romanorum cadauera cæsorum statim fatiscere ac prorsum defluere, Persarũ verò inarescere stipitum more, vt nec liquescant membra, nec sanie madescant perfusa; quod censet Ammianus vitã parciorẽ facere; & vbi nascuntur, exustas solibus terras. credit Cardanus [c], & de patris sui Facii corpore idem profitetur, causam hanc nõ arbitror contemnendam: victus enim parcitas arcet humorũ copiam. vnde propter eandẽ

a lib. 4. q. cõuiu. 2.

b li. 26. ca. 24.

c lib. 8. de rer. var. c. 40.

victus abstinentiam Xenophon [a] memorat Persas nec tussire, nec emungi. De loco ipso potest ille, vel hanc vim habere naturalem & conseruatricem ratione soli, vel solis; vel etiam ratione situs. sic enim, quod Aristarchus *in Olympicis* tradidit, integrum cadauer armati & saucii hominis olim mortui in Iunonis Eleæ templo, inter tabulatum & scandulare tectum inuentum; causam reddit Pausanias [b], quod in illis latebris abditum, neque per æstatem vaporum, neque per hyemem frigoris noxam cõtrahere potuerit. De vnguẽtis, res nota ex Ægyptiorum conditura, de qua Herodotus [c] & Diodorus [d]. Illud etiam naturæ miraculum est; cor eorum cremari n[o]n posse, qui vel Cardiaco morbo, vel veneno p[e]rierint [e]. Nec puto qualitates has impressas cordi dæmonem ignorare, vel non posse similem dispositionem in cadauer inducere, posset itaque facere, (*& hoc sit 3.*) vt cadauer spacio aliquo temporis comburi nequiret. fecit aliquando in viuis, cur nequeat in mortuis? 4. poterit efficere, vt cadaueris pili vel vngues excrescant. quia hoc potest naturaliter præstare complexio morientis, quando in corpus manauit aliqua vegetantis animæ ad formam imperfectam dispositio [f]: quod frequenter accidit in suspendiosis, quibus subito spiritus intercluduntur; *quos* (vt ait ille) *Iupiter lauat, Apollo vngit & siccat.* Sæpe tamen hæc; vt in reliquiis homi-

[a] in Pędia Cyri.

[b] lib. 5. descript. Gręciæ.

[c] li. 2. hist.
[d] li. 1. Bibliothec.

[e] Plinius li. 11. c. 37.

[f] Ang. in 2. q. de Magia. a. 2. diffic. vlt. Binsfeld. de Cõfess. Mal. præ lud. 12. dub. 4.

num sanctorum; ex diuino proueniunt miraculo. Vt cætera mittam; Dammis oppido prope Brugas vidi olim Saluatoris Crucifixi imaginem prægrandem ligneam; quæ comã & barbam produxerat, & quotannis attonsæ refruticabant; id pro miraculo piis habitum, propter crebras quas Deus illic ęgris sanitates conferebat, & alia in afflictos diuinæ munificentiæ monumenta, crebris ibi tabellis notata; donec impius & pertinax Caluinistarum furor imaginem ignibus absumpsit, & templum (quod illis solemne) solo æquauit.

Quod sequitur, etiam non inuitus ad diuina prodigia retulerim. *Lintzii* (ait Petr. Bizarus) *dum ibi à Carolo Austrio conuentus celebrabatur, cuidam rustico natus est infans, in quo nihil sane desiderabatur: vixit dies quatuordecim, & triduo ante obitum sudauit, atque ita sudans exstinctus est. In mortuo infante statim cœperunt apparere stigmata, in manibus, pedibus, & latere; sicut* Christi *vulnera pingũtur: in capite etiã ex ipso cranio nata est corona, vt corona spinea. Cæsar; cũ hoc audiret, misit quosdam ex suis; qui hoc prodigium contẽplati, eum de tota re plenius edocerent, remque ita se prorsus habere intellexit.*] Sic ille Epit. memorabiliũ Europæ pag. 302. Quę hic partes naturæ? nullas certe video sufficientes.

QVÆ-

QVÆSTIO XXVI.

An ope dæmonum fieri possit, vt defunctorum animæ seu spiritus viuentibus appareant?

A MAgni hæc momenti quæstio est, & quæ aliam includit primo ventilādam; *Vtrū vnquam animæ queant apparere?* de qua ante annos ferme nouem, Duaci in quodlibeticis, vt vocant, copiose disserui; sed quia oratio illa lucem non adspexit, hîc ea cum lectore communicabo, quæ tum cum auditoribus, prætermissis parergis oratoriis.

SECTIO I.

SIt 1. concl. quæ quasi fundamentum est cæterarum; *Posse ac solere mortuorum animas nonnunquam diuina potentia atque virtute viuentibus apparere, id & fidei Catholicæ scitis, & veræ germanæque philosophiæ placitis consentaneum est.*] hanc conclusionem multi improbant, sed horum alii athei sunt, qui animam negāt immortalem, & corpori volunt eam commori: hos facile est refellere, quia hæresis eorum iampridem etiam à Platone, & Aristotele, & aliis Philosophis probis, confracta & proscripta fuit, ab Ecclesia vero id asserentes ignib⁹ adiudicati. Docui id fusissime prolixa disputatione, *Commen. in Senecæ Troad. chor. 2.* Alii sunt philosophi sensibus nimis addicti; qui fatentur animam corpori super-

ſtitem eſſe, ſed videri illam à viuis poſſe, vel ad viuos redire, negant duntaxat; quia id quo fiat modo ac ratione non intelligunt: hi docendi ſunt rationem modumque: alii denique Matæologi ſunt, nec enim Theologi dici merentur; qui nati nobiſcum eiuſdem matris vtero, iiſdem vberibus lactati, falſi fratres, viperina proles, germanos laceſſunt, & genitricis impio mucrone latus petunt: palam eſt me hæreticos intelligere. ex his quidam eos, qui ſe ſpiritus conſpexiſſe aſſerunt, iudicant lymphatos, ceritos, imaginoſos, ad medicos & veratrum relegandos [a]; alii clamant, huiuſmodi narrationes omnes ſuperſtitioſas, & delirarum eſſe anuum vana inſomnia [b]; alii, vt facetiores ludiones, & minus cruenti, multas obſcænas & ridiculas fabellas comminiſcuntur: vt genus omne appatitionum reddant odioſum, imitati Batauum illum Lucianum [c]. cauſa hos omnes vehementer ſtimulans eſt, quod hac mortuorum apparitione *Purgatorii fidem* valide ſtabiliri percipiant. Quare miror: ex Catholicis Hieron. Magium [d], maioris lectionis, quam iudicii virum, auſum fuiſſe ſcribere, nunquam, quæ circa mortuorum ſepulchra vel cœmiteria conſpiciuntur, ſimulachra, mortuorum eſſe animas, ſed ſemper eſſe dæmones aut malos genios hominum deceptores: admiror etiam, id firmare auctoritate Porphyrii & Iamblici, iuratorum fidei Chriſtianæ hoſtium:

a Lauatherus lib. de ſpectris.
b Oecol. notis in Theophilac. Marbach. li. de mira. Riuius li. de veteri ſuperſtit. Bened. Aretius in Problema. Baleus in Catalogo.
c Melāch. in Kalendario Mālii, Eraſm. in colloq.
d li. 4. miſcellan. c. 12.

nam

nam quod Theophilactum & Chrysostomũ allegat, id frustra facere mox ostendam: & simul ostendam, dubitationem illam philosophorum inanem esse; hæreticorum vero dicteria, ipsis digna, hoc est impia, impudentia, mendacia, vix digna quibus respondeatur. nimis etiam temerarium fuisse virum doctum insignem alias causarum patronum pleno ore in Parisiensi Parlamento, *superstitionem*, hanc sententiam vocantem, censentemque puniendos eos, qui animas redire arbitrantur. Lege si lubet lib. eius vlt. de Sacra Politia, & videbis audaciam causæ minus æquæ seruientem, & obtinentem, sed eo iam tempore quo in Curias Gallicas multi se Nouatores ingesserant. Idem tamen censuit Tiraquell. *ad Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 9.* nihil probans, sed nude affirmans, se habere hæc omnia pro meris somniis. idem asserit *ad li. 5. c. 23.* Sed propter eius putare nunquam id verius falsiusue futurum est.

B Probatur sententia nostra (vt ab imbecillioribus progrediar) primo communi opinione Gentilium. quorsum illa translatitia de Manibus euocandis, tam solemni carmine & ritu fieri solita, si nullas viuis mortuorum animas apparere credebant? quorsum (nisi quia hæc vulgo recepta etiam inter sapientes opinio) ille Poetarum Phœbus de Anchisæ filio referret?

Infelix simulachrum atq; ipsius umbra Creusæ
Visa illi ante oculos, & nota maior imago.

Et ille Latinus Callimachus Cynthiam post obitum talia memorantem introduceret?

Sunt aliquid Manes. lethum non omnia finit,
Luridaq; euictos effugit vmbra rogos.
Nocte vagæ ferimur, nox clausas liberat vmbras,
Errat & abiecta Cerberus ipse sera:
Luce iubent leges Lethæa ad stagna reuerti:
Nos vehimur, vectum nauta recenset onus.

Vnde? nisi ex hac opinione, scelesta apud illos orta Necyomantia? quam & Homerica Cyrce *in Odysseia*, & Ouidii Medæa *in Metamorphosi*, & Lucani Erisictho *in Pharsalia*, & Senecæ Tiresias *in Oedipo*, & Horatii *in Epodis* Canidia, Papinii *in Thebaide* Manto, & Siliana *bello Punico* Autonoë, tam operose exercuerunt. quorsum, nota paucioribus eorundem consuetudo, si socii in peregrinis regionibus obiissent, animas in patriam reuocandi, cuius & Didymus, & Eustathius [a], & Pindari Scholiastes [b] meminere? vnde aliunde orta illa communis illorum opinio [c]; solere animas iis qui per cædem violenter ipsas corpore expulerint apparere, omnibus adesse locis, minari & diuexare? cur alioquin (quod & Fastographus poëta notauit) Romanæ parens vrbis *Remuria* siue *Lemuria* instituisset? cur in Republica Romana recepta solemniter *Feralia*, *Silicernia*, *Culinæ* & *Parentationes*, nisi spirituum redeuntium

a in Odyss. 9.
b Pyth. od. 4.
c Elpenor apud Homer. Odyss. 11. Virgiliana Dido &c. vide commen. nostrum in Senecæ Octau. v. 17.

causa?

causa? Hoc ipse Plato voluit *in Phædo. & epist. ad Dionys.* Hoc Platonici Porphir. Athenæus Maximus, Philostra. Eunapius. Hanc Platonicorum sententiam de schola vnus Madaurensis [a] esse docuit & explicauit, nempe animas humanas, dum in corpore sunt, *Genios* & *Dæmones* nuncupari, cum à corpore seiunguntur; si boni meriti sint, posterorum suorum curam sortiri, & pacato quietoque numine domum possidere, & vocari *Lareis familiareis*, sin scelerate vixerint, propter aduersæ vitæ noxias, nullis bonorum sedibus recipi, sed in terra vagatione, seu quodam exilio, puniri, & inane terriculamentum bonis hominibus, noxium malis, *laruas* perhiberi. Idem Apuleius *Apolog. 1. Et tibi* (inquit) *Aemiliane, Deus iste Mercurius superum & inferum commeator, vtrorumque Deorum malam gratiam, & semper obuias species mortuorum, quicquid vmbrarum est vnquam, quicquid* Lemurum, *quicquid* Manium, *quicquid* Laruarũ *oculis tuis ingerat; omnia noctiũ occursacula, omnia bustorũ formidamia, omnia sepulchrorũ terriculamenta.*] Arnobius li. 2. testatur solitos adiurare certa nomina, ne animæ hîc in terris detinerẽtur vagantes circa sua corpora. Testantur de visionib. animarũ Dion. *in Caracall. & in Tito*, Plutarch. *in Cimone, Dione, Bruto, Alcibiade.* Addit Platonicos (fidem excipio) secutus D. Augustinus [b], hosce malos vocari *Lemureis*; Seruius Honoratus scribit, eos *Maneis* vocari, quam-

[a] li. de Deo Socrat.

[b] lib. 8. de ciu. Dei.

diu

diu in alia corpora nondum migrarunt. Idẽ Seruius & Sabinus ab anima separant vmbram & simulachrum. putant enim (falso) hominem constare vmbra, corpore, & anima, *animam* cœlum petere, *corpus* in terram desinere, *vmbram* siue *simulachrum* descendere ad inferos: *vmbram* volunt esse non verũ corpus, sed speciem quandam corpoream, quæ nequeat tangi, instar venti. Conueniunt tamen cum poetis, istud, quicquid vel ad cœlos adscendat, vel ad inferos descendat, interdum viuis apparere, vt alio loco docui [a], & hoc putabant malo magorum carmine euocari [b]. Soli ergo ex Gentilibus *Epicuri de grege porci* (sic se vnus appellat eorum) *bene curata cute*, mente neglecta, negabant animas superesse vel apparere: cæteri id innumeris exemplis astruebant; cunctorum malorum hominum, Plato [c] de Castore & Polluce, Valerius de Miltiade, Pausanias de quodam in Lypara, Aristoteles de Achille, Philostratus de Romulo, Auctor de Vir. illustribus de Caligula, Suetonius de Atheniensi philosopho, Plinius iunior de Pausaniæ infesta puella, Plutarchus de Seuero Imperatore, Xiphilinus de aliis *Apuleius lib. 8. & in Apolog. Sueton. in Nerone, Quinctilianus declamat. 12. Horatius Epod. 5. Valer. Flaccus lib. 1.* & alii, quos longum referre, & fateor hæc ad dæmonum illusiones & præstigias referri posse: sed tamen, quæ ex Christianis subiungam,

a vide cõment. ad Herc. Oetæum. v. 1959.
b Lucianus in Necyomant. Apulei. Metamorp. li. 2
c in Phædone, & ex eo Macro. lib. 1. in somn. Scipio, c. 9.

con-

conuincunt, etiam fatendum, Deo permittente, veras animas esse potuisse, non vanum duntaxat ἄγαλμα, seu (vt glossographi vocăt) *Lernum*; nisi *Larua* legendum.

SECTIO II.

C PRobatur nostra Conclusio secundo loco contra philosophos illos nimis carnales, (nam vt optime D. Augustinus [a], *in homine carnali tota regula intelligendi, est consuetudo cernendi)* qui nihil credunt nisi quod vident, & ideo reuera nihil credunt: contra hos, inquam, probatur nostra sententia ratione vnica, quia cum Deus sit omnipotens, potest quicquid nō implicat contradictionem, sed hoc quod asserimus adeo nullam implicat contradictionem, vt etiam sit naturæ cōsentaneum. Poterit ergo Deus, qui creauit animas, facere vt eædem separatæ iterum appareant. Immo, si Deus non obstet, posset naturali sua vi id ipsa anima. quia nihil hactenus aduersarii proferre potuerunt, quo probarēt animarum id naturæ repugnare. Quid enim? cur natura animæ id non patitur? An, quia nullo in loco proprie sint animæ? scio sic visum nonnullis [b]; qui arbitrati, animæ separatæ, natura sua, nullum locum competere; quod quia de loco dixere, qui sumitur pro superfice corporis continentis, & proprius est rerum corporearum; huc non pertinet:

[a] Serm. 147. de tempore.

[b] Duran. in 1. d. 37. q. 1. & vidētur hoc velle Aristoteles. 1. de cœlo D. Greg. Nazianz. 2. or. de Theol. & August. li. 83. qq. 20. & li. 12. super Gen. ad litt.

cum enim sermo est de rebus spiritualibus & indiuisibilibus, locus sumendus est vniuersim pro spacio; quæ acceptio rebus corporeis cum reb. incorporeis, quæ alium locum habere nequeunt, est communis: in huiusmodi ergo loco animas separatas esse de facto, negari nequit. fides hoc docet, quæ docet bonorum animas frui Deo, & esse non in terra, sed in cœlo; damnatorum contra nō esse in cœlo, sed infra terram, & ibi, vt in certo loco, torqueri. ratio docet, quæ docet, impossibile esse, quod aliquid existat, & non in certo spacio; videlicet in toto & infinito spacio (sic solus Deus existit) aut in parte spacii, ita vt non in alia, & sic omnes creaturę existunt. Est autem in hoc loco definito anima, eo quod eius substantia in eum potius locum, quam in alium fuit translata; vel per vim propriam & naturalem, quia seipsam ad eum locum transtulit, etiamsi in eo loco non operetur actu, sufficit enim quod possit; vel per vim alterius extrinsecam potentiorem eo delata sit, vt si ab angelo bono vel malo inuita aliquo deferretur, vel etiam detineretur coacta, sicut mali in inferno [a]. Et sic explicari possunt variæ Dd. locutiones; vt D. Thomæ, qui vult esse in loco per applicationem virtutis; vt Scoti, qui per substantiæ præsentiam; vt Iul. Scaligeri, qui per designationem, omnium obscurissime. Sic autem futura in loco est anima & occupabit locum diui-

[a] vide Molin. 1.p.q. 52.ar. 1.

sibi-

sibilem, licet sit ipsa indiuisibilis; & poterit occupare maiorem vel minorem locum (quod peculiare est indiuisibilibus spiritualibus, & denegatum indiuisibilibus quantitatiuis; si qua reipsa sint talia à corpore quãto aliter quam per intellectum separata, quod vix arbitror) intra maximum sphæræ, quam simul actiuitate sua potest occupare, secundum proportionem maioris vel minoris perfectionis essentialis, qua prædita erit: & ideo poterit sibi formare corpus, quod assumat, & in quo appareat saltem tantæ quantitatis, quanta est sphæta actiuitatis eius, vel etiam (quod magis mirandum) posset formare diuersa ac plura corpora minora, & hæc omnia assumere, & in his omnib⁹ apparere, dũmodo cuncta illa in sphę ra actiuitatis eius continerentur: sicut de Angelis posse esse in pluribus non adæquatis suę perfectioni, communiter receptũ est [a]. Possunt ergo esse, & sunt de facto in loco adęquato. quid ergo obstat?

An quod ex vno loco in alium sese nequeant mouere? veruntamen hoc esse falsum docent Theologi [b]. Posse animam separatam se mouere ex vno loco in alium probatur. quoniam humanus animus vi sua subsistit, & res absentes atq; distantes cognoscit, estq; inter illum & cœlestes mentes quædam naturalis societas atque coniunctio, vnde fit vt conscius huius affinitatis propius ad illas

[a] D. Tho. 1. p. q. 52 vide Valē. de Angel. q 3 puncto 3 & optime loquentem Molin. supr. & a 1.
[b] Scot. in 4. d. 49. q. 4. Domin. Sot. ibid. d. 45. q. 1. a 3.

accedere,& earum frui suaui consortio concupiscat. quid autem illo imperfectius, si frustra concupiscit? frustra vero concupisceret, si se illis motu locali nequiret aggregare,& vi sua in altum ascendere non posset. Præterea nonne anima corpori, quod animat,vim sese mouendi largitur? cur non & separata seipsam valeat mouere: cum & in loco sit, & ista vi vehementer indigeat, ne incassum appetendo aliquid miserrime torqueatur? Cur ergo,aliquis obiiciat,ad corpus suum anima regredi, vel patrios lareis inuisere, cum lubet, non potest? obiecit hoc olim Platoni nō satis gratus discipulus [a], cui respondeo,nudatam semel animam corporis integumento illud pro arbitrio rursus induere non posse, neque huc illuc diuagari licere; quia vel inuita retinetur in sui receptaculi dirissimarum cruciabilitatum ergastulo; vel libere obedit supremo totius vniuersitatis Dictatori, à quo in hanc coloniam deducta fuit. Ad corpus autem non regreditur, quoniam ingressus animæ ad corporis sui informationem vitamque, à naturalibus materiæ, quas vnio hæc arctissima subsequitur, præparationibus dependet. Neque hoc ergo obstat.

[a] Arist. 1. de anima. text. 41.

D Alii igitur dicunt has apparitiones possibiles non esse: quia cum spiritus corporis sint expertes, cerni corporeis oculis, vel humanis

auri-

auribus exaudiri, vel vllo à nobis sensu corporeo percipi non possunt. Nam quod Lucretius de tactu cecinit;

Tangere vel tangi, nisi corpus nulla potest res;
in cæteris quoque sensibus locum habere. Nihil enim externis sensibus percipi, nisi quod corporatũ: nihil ad internum sensum, nisi per externos se penetrare: nihil sciri aut intelligi, quod vtroque prius sensu perceptũ non fuerit. Quare nec intelligi hæc visa, quæ nemo externo sensu percepit; nec sensu vllo percipi potuisse, quæ spiritualia sunt. Fortis hic nodus & difficilis fateor, cui perrumpendo fortis quærendus est cuneus. Futilis ille & ridiculus, quem suggerit Cardanus, *in libris de subtilitate* parum subtiliter, spiritus damnatorum atque ipsos dæmones naturaliter ab homine visu, auditu, odore dignosci: oculatior Lynceo, auritior Mida vel Sileni asello, sagaciore naso quam Plauti illa anus merobibula fuisse oportet; si vis ista audiendi, odorandi, cernendi & discernendi spirituales substantias ei à natura concessa fuerat. Sed ille fortassis ex corpore aereo tenuiore animas formabat, qui multorum error olim fuit [a], & vtinam non hodie. Nec etiam credibile est; quod Cæsarius, recentior illo antiquo & vno ex patribus, *in suis Dialogis*, non semel asseruit, *animæ figuram esse similẽ vasi sphærico, vitreo, vndiq; oculato* [b], & alibi: *anima est substãtia spiritualis & in sui natura sphærica,*

[a] vide quę dixi ad d. chor. 2. fo. 445.

[b] li. 1. Miracul. c. 32. & lib. 4. c. 39 & lib. 7. c. 16.

ad similitudinem globi lunaris ex omni parte vi-det.] Incredibile inquam hoc, si proprie loquitur: arbitror esse locutiones allegoricas & metaphoricas: quibus animæ essentialem perfectionem, & multiplicem cognitionem volebat indicare, vt ex eiusmet verbis apparet[a]. Sed Cardanus addit errorem errori, dum censet (homo de animæ immortalitate dubius, vt indicant omnes fere illius libri editi: & maxime quem conscripserat, sed non ediderat, amicis autem familiarioribus aliquando ostendebat, *De animæ mortalitate liber*) apparitiones omnes imaginarias esse, & species illarum primas imaginando tãtum concipi opinatur. Quod aliquando contingere lubens concedo, semper contingere lubentius nego. Res est paulo luculentius explicanda, est enim cognitione dignissima, & quam D. Thomas[b] mirabilem esse profitetur, & inter diuina miracula computandam.

a d.c.39. & d.c.16. & lib 8. c.78.

b 1.p.q.89. a.8.ad 2.

Visionem veteres à viso distinxerunt. *Visio* illis ὅραμα, quoties nos id videre prius opinamur: quod ita postmodum euenit, vt apparuerat. *Visum* vero φάντασμα nominant: cum interuigilio vel in somniis ei, qui vigilare se putat, formæ aliquæ oculis sese videndas offerunt. De *visione* disputationem differo in libros sequentes: de *viso* nunc agendum, quod Christiani *apparitionem* dicere maluerunt. *Apparitio* teste B. Isidoro[c], triplex est:

c lib.7.Orig. c. 8. D. Tho. 1. p. q.12. a.3. ad vlt.

in-

intellectualis, imaginaria, corporata. *Intellectualis* dicitur, quando substantiæ separatæ in solam mentem, non aliena forma, sed seipsis se insinuant: quæ rarenter se offert, & imago quædam est beatificæ & æternæ visionis, & à tractatione ista prorsus nunc aliena. *Imaginaria*, quæ *Spiritualis* etiam dicitur, tum vocatur, quando, non (vt Cardanus putat) spiritus illi corporei sensibus famulantes, sed ipsæmet animæ separatæ formas aliquas alienas sensui nostro interno indunt, quibus in earum cognitionem inducamur. *Corporata* dicitur visio, quando huiuscemodi simulachra externo sensu excipiuntur. *De* his nunc *spirituali* & *corporali* disserimus, & earum neutram cum naturæ legibus pugnare contendimus. *Spiritualis* illa vigilantibus & dormientibus communis est. in ea *Spiritus* (sic animas separatas malo vocare, q̃ cũ paganis *vmbras* aut *simulachra*) sui potius ideas quasdam in hominis phantasia efformant, quam aliena ipsi specie occultati illam subeant; & sic immutant atque afficiunt internum sensum, non sua ipsi vi, neque per se, sed angelorum vel dæmonum ministerio. nequeunt enim tales imagines, sine eximia quadam potestate & scientiæ præstantia, in hominum imaginatione, effigiari. hac potestate spiritus carent, quia nequeũt alia à se mouere; scientia quoque & peritia hac carẽt, quia neque cum à corpore recederent eam

habebant,nec postea didicerunt. cedo enim à quo, vel cuius ex disciplina? Opera igitur alieua, viuentium formis similia simulachra, in tabula imaginationis,incorporeo penicillo,depingunt;tristiore quidem habitu ac facie illorum,qui adhuc pœnas perferunt, pullo vtplurimum & aquilo amictu: contra in veste candida, hilari & renidente vultu eos, qui à suppliciis liberati; &, vt dignoscantur, viuis quam simillima depingunt. Non ergo apparitiones imaginariæ sunt impossibiles, & modus iste facilis est apparendi etiam viuis. Sic enim & Iudæi Oniam atque Ieremiam, sic Saul Samuelem iuxta nonnullos, sic Constantinus Petrum & Paulum recognouit[a]. Probemus idem de *corporea*. visa solis vigilantibus obiiciuntur, & in iis spiritus assumunt corpora, & assumptis vtuntur. quod facere posse, & quo faciant modo sequenti quæstione ostendemus, nunc supponimus, siue Theologos consulas, siue philosophos Christianos, certum iam & definitum videri à substantiis seiunctis visilia assumi corpora, in iis ergo assumptis, quid mirum si à viuentibus conspiciantur: siue illud ex elementis formatum sit siue alienum sit cadauer, vtrumque visile est.

[a] 2. Mach. 15. 1. Reg. 28. Syno. 7. act. 2.

Sed instabit aliquis;an ergo asseris spiritus (de dæmonibus res certa) humanos etiam cadauera subire? Quoad damnatorum animas,nihil video cur non æque atque dæmo- E

nes;

nes: non enim ſubeunt vt informent, ſed vt loco tantum moueant. Beatas animas aliena corpora non ſubire, omnino crediderim. neque enim id illas decet. ſua nonnunquam ſunt qui aſſerant ſubire. naturæ legibus id nõ repugnare concedo; fieri & decere, viris [a] piis & doctis aſſerentibus; vt non repugno pertinaciter, non etiam audacter aſſentior. Nam honeſtum non videtur, nec decens ſanctas illas, & iam glorioſas, animas, corporum ſuorum diffluentium & tabidorum, ante reſurrectionem, anguſtias iterum ſubire: cum id ſit minime neceſſarium, & queant elementari ſupplere corpore. Volunt Thaboris in cacumine ſic apparuiſſe cum Christo Domino legiferum Moyſen. Mihi non improbabile videtur; non in proprio, ſed in aëreo, & eam ad rem efformato corpore, Moyſen cõparuiſſe, vt Strabus & B. Thom. voluerunt [b]: Et poterit adhuc dici vera apparitio; in qua vera Moyſis anima apparuit, & Moyſes vere dicetur apparuiſſe, à parte enim potiore facienda denominatio eſt: & D. Auguſtin. *lib. de cura pro mortuis* ſubindicat, hanc ſe apparitionem Moyſis haud diſſimilem putaſſe ab apparitione Samuelis; in quâ nemo dicit, Samuelem in ſuo corpore proprio apparuiſſe. Argumenta quoque omnia quæ contra D. Thomam adferuntur, non valde ſtringunt, vt nec Patrum auctoritates, in quibus reſurrectionis vocabulum, vt

a Soto in 4. d. 43. q. 2. a. 1. quẽ ſequitur Tyræ. de apparit. ſpirit. Heſſelius in Matth. ca. 17. & ibid. Maldona. & fuſiſſime Fran. Suarez in 3. par. in q. 45. diſput. 32. ſect. 2. Peltan. de purg. c. 5.

b Strab. in ca. 9. Luc. & D. Thõ. in cap. 17. Matth. & 3. p. q. 45. a. 3. Abulenſ. Lirã. & alii voluerunt.

late ſumptum, poſſet accipi de eo, qui in corpore aſſumpto ſimilis eſt reſurgenti, in quam ſententiam Ianſenius *concord. ca. 7.* inclinauit. Sed quia reuerâ D. Hieron. Epiphan. & alii plerique patrum (habes eorum verba apud Suarem) pro verâ reſurrectione faciunt, non traham funem contentioſum. Dico potius, veras reſurrectiones ad rem, de qua diſſeritur, nihil petinere: nos enim de mortuorum loquimur apparitione; illa Moſis tū non magis futura mortui apparitio, quam Eliæ. æque enim tum viuens fuiſſet Moſes, atque Elias. Quod verò quidã in *vinclo Tarabata* vbi Moſem inducit dæmoni quærenti *Huc vnde Moſe?* reſpondentem canit;

. . . Nempe ſummo ab æthere
Vbi cum Enocho raptus & vate Elia
Felix, Dei nouiſſimum expecto diem. Id caute legendum. Nam ſi vult Moſem raptum viuentem cum Enoch & Eliâ; qui nondũ mortui: certe hoc temerarium eſt, & Sacræ ſcripturæ cõtrarium. Si cum Elia & Enoch venturum tempore nouiſſimum, id æque temerarium. Si in ſummum nempe empyreum cœlum Ara Tlatos Enoch, & Eliam: hoc plane nouum & inauditum, vt ante obitum quis ſit gloriȩ illius particeps, hoc eſt beatus; idem comprehenſor, & viator. Sed longe periculoſius adhuc quod in eodem opere, Michael, & Angeli boni, Luciferi pœnam deplorant, & Deum etiam crudelitatis accu-

ſant. Tanti videlicet erat Prometheum Æſchyli in Luciferum, & Nercides in Angelos bonos transformare. Hoc etiã audendi Poëtæ illi poteſtas fuit. Sed ad rem. quod de Moſe dixi, idem reſpondendum de iis, qui reſurgentes cum Domino apparuerunt reſurgẽte. nam & iſti ad vitam reuerterant, & fortaſſis ſecuti aſcendentem Dominum in cœlum amplius mortẽ non experti, ſi tamen in proprio apparuerunt corpore illud informãtes, vt eſt vero ſimillimum. Negamus itaque ſpiritus ſua aſſumere corpora, vt in iis appareãt dumtaxat, non vt informent & viuificent: tum enim non redeunt, vt ſint tales quales cernuntur; ſed vt hiſce, velut notis, ſe præbeant agnoſcendos, cui rei ſatis eſt idoneum corpus effictum.

F Elementaria hæc corpora non ipſæ animæ ſibi componunt, ſed angeli ipſis illa vel dæmones fabricantur. nec enim animæ ſeparatæ queunt in hæc agere, vt neceſſe. nam hoc motu locali faciendum foret, anima vero ſeparata nõ poteſt vi propriâ alia à ſe mouere, ex veriore ſententiâ [a]. caret enim organis corporeis, quæ illi ad mouendum corpus erant neceſſaria, quando erat in corpore. Hinc inſtare quis poterit interrogando. Si in elementare corpus nequit agere; quo in illo pacto poterit apparere, aut illud ſubire? *Reſpondeo* animas corpora hæc non arbitratu ſuo, ſed Dei ſubire voluntate atque imperio.

[a] Sot. ſupra & Suar. ſupr. & Peltan. ſupr.

perio. quare quando hoc fit, tunc Deus illis largitur qualitatem aliquam, quæ defectum suppleat; quod quoad animas beatas aperti us puto, propter visionem Dei multa illis largientem dona, & eorum desideriis abunde atq; per omnia satisfacientem. aliter autem à spiritibus (etiam dæmonibus) corpora mouentur, aliter ab animâ corpus informante. Hominis motus est organicus, nam homines à naturali appetitu sollicitati, per qualitatem quandam neruis infixã membra mouent (ad quorum motum etiam nerui mouentur) non simul omnia membra, sed aliud post aliud. Sed animus corpore solutus appetentiam quidem retinet, sed organis cor poreis destituitur : ideo corpus, cui se coniunxit, non membratim, neque per partes impellit, sicuti suum dum viuebat; sed integram simul eius molem protrudit, licet præstigiis quibusdam fieri queat, vt organicè mouere videatur. Sic ergo subit, sic mouet corpus assumptum, & sic firma manet secunda nostræ conclusionis probatio, consentaneam esse philosophiæ illi, quam naturalem vocamus. idem de Morali probabit sequens ratiocinatio.

SECTIO III.

TErtio probatur conclusio, quia decet & vtile est hoc Deum aliquando permittere. Etenim si quod ad multorum demanat vtilitatem, si quod Dei honorem promouet,

id fieri expedit, id decet Deum permittere: huiusmodi esse de quo agitur, necesse est aduersarii fateantur. Nam nō difficulter euincerem hæc visa, & commodi multum adferre nobis, & ad gloriæ diuinæ extrariam magnitudinem aliquid adiungere accessionis. Cedunt in animarum, quæ Deo gratę decesserunt, vtilitatem hæ apparitiones. quia si in corpore proprio apparent; dixi quid sentiā; sed si tamen in exuuiis apparent suis, gratissimum id illis, iucundissimumque fuerit: nam inest animabus ad sua corpora, quasi ad domicilium suum insitus quidam ab incunabulis amor, à quibus vi abstractę fuerunt, ad quę sponte redeunt; vnde & Philostratus inuitas scribit separari, & Plato φιλοσωμάτους vocat, & D. Paulus[a] dixit nos exspoliari nolle, sed malle superuestiri, vt molestam cunctis animæ à corpore separationē ostēderet, sicuti Theophilactus interpretatur: quem amorem separatione non minui, sed coniunctionis pristinæ, & redintegrandæ vnionis appetitionem Theologi volunt manere. Sin autem alieno in corpore cōspicuas se præbeant, non exiguam percipiunt voluptatem, ex negotiorum nostrorum vtili gestione, & rerum procuratione, quæ ad diuinum spectant honorem: interim suam quoq; causam agunt, non illæ modo quæ subsidii & opis indigæ, q etiamnum expientur, & à viuis eleemosynas, suffragia, ieiunia, missarum sacrificia impetrant,

[a] 2. Cor. 6. ver. 5.

petrant, quibus diuinæ iustitiæ faciant satis, & pœnarum diminutionem obtineant; sed & ipsi beati, cælestis Hierosolymæ albo adscripti ciues; quos interdum Deus sese iubet ostendere, vt corporibus eorum debitos honores exhibeamus, quæ Spiritus Sancti purissima fuere templa; quod de SS. Geruasio & Prothasio D. Ambrosius testatur: hoc ergo ipsi lucro apponunt, quia sic in se Deum sentiunt & lætantur honorari. Nobis autem, Deus optime! quot inde commoda, quot cumulantur emolumenta? docent animam nostram corpori manere superstitem: ostendunt non esse impossibilem corporum resurrectionem, cuius quædam sunt adumbrationes: clamant Deum non viuis modo, sed & mortuis præesse, cuius imperio ista peraguntur: certa esse loca manifestant, vbi & sontes indesinenter excrucientur, & pii æuo immortali cum iucunditate iugi perfruantur: admonemur societatis & communionis, quæ nobis cum defunctorum fratrum spiritibus intercedit. perferunt ad nos Dei mandata, & mutuæ caritatis aliarumque virtutum fiunt auctores, nos de suo statu, & quæ nobis vitæ ratio instituenda faciunt certiores: morientibus interdum se viæ comites, & ad cæleste͂ patriam duces exhibent: horum monitu diuinam declinamus iram; ab his sæpe sanitas accipitur, & imminentia ceruicibus nostris mala depelluntur, & ad probo-

rum

rum exemplum ab improbis pœnæ exiguntur: ipsis quoq; damnatorum simulachris iuuamur, per quæ fides nostra fulcitur; & fit, vt firmius multo iis, quæ de scelerum suppliciis & de Dei iustitiâ & prouidentiâ credenda suscepimus, assentiamur. Hæc omnia & animaduertit, & in Theses artificiose ac breuiter digessit, & scriptorum grauissimorum exemplis atq; historiis solide probauit Societatis nostræ Theologus Pet. Thyræus[a], cuius scripta manibus teruntur, pari voluptate & vtilitate: nolo eadem hic recensendo actum agere. Tu (bone Lector) considera, an non isti fructus egregii & lauti, quos ab apparitionibus decerpimus: an non hę gemmæ quouis auro & margarito pretiosiores? hæc nobis omnia, per nefas & inuidentiam, moliuntur eripere, si intelligunt; per stuporem & temeritatem miserandam, si non intelligunt; qui visorum fidem ex animis mortalium euellere allaborant.

a l. 1. de ap. parit. spirituum.

H Metum nobis hic obtrudunt, sed metuũt vbi nihil timendum. Ingens (inquiunt) hac ratione fraudis seges seritur, dolorum occantur sulci, & lata superstitionis arantur noualia, tenduntur subtilia & rara retia, plagæ captendulæ instruuntur; quibus incauti capiantur, & impedicentur: Satan se solet in hominem, & adeo in lucis angelum transfigurare, quo illum pacto à veris spiritibus distinguemus? Dei donum est discretio spiri-

Sic Calu. in Lit. Lauathe. de spect. Chopin. li. 3. de sacra pol.

tuum,

tuum, nec omnibus concessum. male ergo consultum sit generi humano; si tales contingant apparitiones, quibus discernendis non satis idonea Deus remedia reliquerit. *Respondeo* difficilem verè esse spirituum huiusmodi discernendi rationem: neq; id cuiuis peruium aut perspicuum. Non deesse tamen hominum eruditorum scripta in his tenebris prælucentia, ne periculose aberremus. signa illi produnt singula verisimilia per se, quædam minus, quædam amplius, si tamē valde multa vel potius cuncta cōcurrerent, satis certa & luculenta futura. Scripsit olim tractatum integrum circa annum Domini 1387. Bertramus Episc. Thefelicensis ad Cunonem Archiepisc. Treuirensem. *de illusionibus dæmonum* & Ioan. Hagen alias de Indagine Cartusian. *lib. de apparitione cuiusdam defunctæ* huc spectantem; & fusius egit integro opere Iaco. de Chusa Theologus *de apparitionibus spirituum, & quo inquiri & agnosci debeant modo, Vtrum vere an ficte appareant?* conatur illum suggillare, vt omnia, quæ catholica & pia sunt, Wierus, sed nihil ex eo protulit, quod non pium, prudens, & religiosum. paucis iste scriptor notus. Notiores sunt Peltani labores & Thyræi prædictæ theses[a], è quibus quæ certiora primo loco seligantur. Si signū crucis, nomen IESV, MARIÆ, vel aliorum sanctorum, eorumue reliquias, agni Dei ceream effigiem, lustralem aquam, panem,

[a] Peltan. d. cap. 5. & Thyr. d. li. 1. c. 16.

salem,

ſalem, cereumue benedictum aut alia huiuſmodi Sacramentalia, vel Catholicæ religionis ſymbola fugiant aut deteſtentur. *Si poſtquam quod ſemel exegerunt præſtitum, adhuc fruſtra rurſus appareant, & ſint importuniores (nam animæ cum ſatisfeceris, vel non redeunt, vel ſemel tantum vt agant gratias: contra dæmones cauſas ex cauſis vt funiculum nectunt, vt vel obſideant, vel ſaltem grauiter decipiant) his ergo concurrentibus, diabolus eſt. 2. ſi ſe dicat animam eſſe alicuius damnati; mentitur; & dæmon eſt, vt plurimum, vix enim vnquam damnatorum animæ ſinuntur egredi. 3. ſi prætexit apparitioni cauſam falſam, vel malam, v. g. dicit ſe apparere coactum vi coniurationis magicæ, vel vt reuelet curioſa, parum neceſſaria, aut quæ neſciri expediret: dæmon eſt. 4. ſi aliter eius oratio ſit falſa, ſuperſtitioſa, maleſuada; deſperati, ſuperbi, libidinoſi, vindictæ appetentis, aut aliter perturbati præferens animi oſtentationem: dæmon eſt. 5. ſi appareat formâ non humanâ, formoſa & bene formata; ſed tetrâ, deformi, aut vili; vel canis, ſerpentis, ſuis, draconis, aranei, bufonis, vel ſimilium; vel nigri Æthiopis: malus eſt genius; ſi verò formâ humanâ, bonâ, angeli vel beati, vel Dei, tunc conſideranda operatio: ſi ex genere ſuo improba, vt blaſphemiæ, ſuperſtitionis, mendacii, homicidii, luxuriæ, &c. vel doloſa, ex modo opera-

tionis, vt si primo congressu lætitiam adferat animo, & tranquillitatem, postea horrorem, turbationem, vel desolationem, vel etiam magno cum fætore, strepitu, vel clade abeat: dæmon est. D. Antonius hanc suis cautionem tradidit, his ferme verbis; *Non est difficilis bonorum malorumque spirituum discretio. si enim post timorem successerit gaudium, à Domino sciamus venisse auxilium: si autem incussa formido permanserit, hostis est qui videtur.*] Hanc iuxta normam, quæ D. Thomæ [a], B. Catharinæ Senensi, Gersoni, & aliis in hac palæstra probe exercitatis, non immerito placuit, suos armauit pater Ignatius [b]: expertus id ipse fuerat, in fictitio illo & oculato monstro, quod præsens lætitiam adferebat, absens contristabat [c]. contra bonis spiritibus peculiare, vel iucundum, quem attulerint animo, sensum conseruare, vel initio allatum metum, tranquillatione maximâ compensare, vt Mambre, Gedeoni, B. V. & aliis nouimus accidisse [d]. In eandem sententiam D. Macar. [e] Quæ à Deo & bonis angelis *(id enim ibi est, à gratia)* procedunt, lætitia prædita sunt, caritate, pace, & veritate: quæ a. ab iniquitate *(h. à diabolo)* turbatione plena sunt, nec habent dilectionem, aut gaudium erga Deum, *hoc est spirituale.* plura de hoc dicenda iterum lib. seq. *de reuelationibus.* Hæc puto signa non obscura discernendi visiones malorum spirituum à bonis: & tunc

a 3. p. q. 30. a. 3. ad. 3.
b libello exercitior.
c Ribadeneira eius vitæ l. 1. c. 6. Mafeius c. 7.
d Iudic. 7. v. 22. & ca. 13. v. 22. Luc. 1. v. 13. & 30. ca. 2. v. 10. Mar. 16. v. 5.
e Homil. 7.

non debere nos dubitare, quin ſint auerſandæ. Semper enim vel ſunt dæmonum, vel
I damnatorum: ſi tamen vnquam damnatorum animæ compareant. Nam etſi fatear Deum id poſſe permittere; cauſam tamen vix video, cur id permittat. ſane ſi permitteret, non video quomodo poſſint illorum viſa diſcerni à dæmonum apparitionibus: niſi forte ſi qua denunciarent, indicarentue, quę omnem hominum cognitionem ſuperarẽt. Item niſi occuparent corpus hominis viuentis; nunquam enim animæ, vel angeli boni hominum viuentium corpora ſubintrant: ſed hoc dæmonum proprium, vt Zoroaſtres in Magicis obſeruauit, *vide Pet. Leloyerium lib. 4. de ſpectr. cap. pen.*

Aliquãdo cõparere volũt Peltan. & Tyræus.

Par difficultas eſt angelorum apparitionis à Beatorum hominum apparitione dignoſcendæ. nam & eorum qui in purgatorio ſunt apparitiones, bonorum angelorum opera vicaria nobis, vtplurimum, puto exhiberi. Scio viros eruditos, ſigna quędam commemoraſſe; humanas animas quæ iam beatæ lætiore vultu apparere, quæ adhuc expiantur nubilo ac triſtiore. hoc ſane admodum probabile eſt. Addunt ſic angelicas ab humanis diſcerni: humanas eſſe animas, ſi ſe barbatos, ſenes, vel pueros, vel fœminas exhibeant, aut mæſto habitu. nihil enim horũ angelos decere: vt nec in vllâ quoq; animalis vllius ſpecie ſe exhibere, nec colũbæ

Sic Tritem. lib. 8. quæſtionum q. 5.

quidem, item si humanam cognitionem superantia prædicant aut doceant, si preces vel quid aliud subsidii postulent. Sed Iubet ab his quærere; an nequeant angeli custodes suscipere formam eorum, quorum sunt custodes, & qui in purgatorio expiantur? certum est posse, & solere, neque id ipsi negant. cur non igitur tum preces aut simile subsidium postulent? cur non tunc in eadem, qua illi erant formâ, pueri, senis, barbati, mæsti, vel fœminæ appareant, vt cognoscantur? Deinde nonne beati multa nunc norunt, quæ viatorum superant cognitionẽ; futura quoque, vt angeli, norunt, si Deus illa reuelarit? incertæ igitur sunt hæ notæ. Quibus & historiæ nonnullæ repugnant. Nam & in Patrum vitis habetur scriptum, angelum Anachoretæ iudiciorum Dei inscrutabilem abyssum intelligere desideranti, senili facie & vultu apparuisse [a]. Notissimum quoque quod de B. Augustino commentarios de Trinitate cogitanti refertur; puerum illi visum, qui casso & irrito conatu cum Amphitrite Nerea, quantus quantus est, in exilem scrobem cochleari infundere nitebatur [b]; quem angelum fuisse non est ambigendum; non magis quam alium illum; quem peruetus historia certaminis D. Dorotheæ narrat [c], similem puero quadrimo pulchellulo & tenellulo rosas suaue rubentes & mala recentia Theophilo, vt animosa

[a] Albert. Patau. serm. 1. in Dom. 1. post Pentec.
[b] Iacob. de voragine serm. 3. de Trinit. & alii homelistæ.
[c] apud Sur. tomo 1.

&

& Deo fidens virgo promiserat, hyeme media, attulisse; cum illis in locis cuncta gelu vi frigoris constricta horrerent. Ruffinus etiam & D. Bonauentura testantur, D. Gregorio Nazianzeno se videndam obtulisse Sapientiam cum Castitate, & posset quis, nisi per soporem hoc illi contigisset, suspicari fœmineo cum schemâ Angelos fuisse. D. Laurentius Iustinianus [a] affirmat, sibi virginem quandam sole candidiorem apparuisse; quæ se sapientiam Dei esse diceret, quæ propter hominum reformationem humanam formam suscepisset; & ab eo in sponsam recepta, dato pacis osculo, recesserit: atque hunc fuisse D. N. IESVM hac illi formâ apparentem, volunt illius vitæ scriptores [b]. Arbitrarer potius Angelum fuisse. quod si Christus ipse fœminea in forma apparuit; cur non Angelos eadem in formâ se conspiciendos præbere nonnunquam credamus? Exstat D. Gommari, quem Brabantini mei venerantur, vita, vel à Theobaldo, vel alio quopiam antiquo & diserto scriptore, litteris tradita: vbi [c] reperias Angelum à Deo missum, in columbæ specie mirabili splendore rutilantis, supra tentorium se conspiciendum præbuisse; & peregrinationem quam animo voluebat dissuasisse; sublimiorum studiorum atque operum proposita commutatione. cui cum vir sanctus paruerit, nihilque inde sit subsecutum, vnde dæmo-

a in fasciculo Amoris.

b Bernardin. Iustinian. in eius vita ca. 1. apud Sur. t. 1.

c c. 8. apud Sur. tom. 5.

nis fallacissimi queat illusio deprehendi; complura verò, vnde id diuino mandato factum appareat; neque dæmones columbæ adhuc speciem Spiritui Sancto dicatam abusos meminerim, boni hanc Angeli apparitionem fuisse, mihi persuadeo. Sed & alia visio vigilanti Wamberto oblata, videtur docere in aquilæ ingentis formâ angelum apparuisse. [*apud Sur. in vita S. Bertulphi c.12. Ianuar. di.5.*] quamuis si quis contēderet, hanc veram auem fuisse, vt & illa videtur, de qua in translatione S. Laudoaldi scribit *lib.1.* Nogerus Episcopus *(Sur. tom.2.)* non valde repugnarim. Hæc ergo & similia, ne Notis ab illis traditis indubitanter assentiar, me morantur: sed imprimis, quia totam hanc spirituum discretionem, quod illi non diffitentur, ex diuinâ potissimum reuelatione arbitror dependere. Propterea tutius & præstabilius iudico cum B. Augustino [a], meam hic ignorantiam fateri, & discipulum me præstare; quam præcipiti temeritate aliquid definire, vel agere præceptorem, res enim hæc altior est, quam vt à me possit attingi; & abstrusior, quam vt eruere; & profundior, quam vt vadare queam. Hæc pro tertiâ probatione.

[a] li. de cura pro mortuis, c. 16.

SECTIO. IIII.

QVarta petita probatio est ab auctoritate diuinâ & humanâ. humanam voco

quæ

quæ non est petita ex sacris Theologiæ, sed ex humanæ sapientiæ aditis. diuidamus has probationes, & sit quarta illa, quam ex Gentilium opinione initio quæstionis fuse deduxi: quibus adde hoc censentes Platonem *in Phædone*, Trismegistum *epist. ad Tatium* Apul. *apol. I.* Maximum Tyrium, *lib. de Deo Socrat.* Plutarch. *in Bruto*, Plin. Iun. *in epist.* Lucian. *in Philopseude.* vt omittam Homerū; Æschyl. Eurip. Virg. Senecam & cæteros poëtas: imo & Historicos; Dionem, Pausan. Tacitum, Sueton.

Quinta probatio petitur ex scriptis quorumdam astrologorum; qui censent animarum apparitiones ab astrorum certa cōiunctione, & influxu pendere, vt Ptolomæus, Iulius Firmicus, Albumazar, & alii Arabes, quos secutus Pomponatius; quorum hæresim, etsi verissimis argumentis docte alii confutarint [a]; tamen inde patet, etiam hos homines, ferme atheos, apparitiones animarum admisisse, vt illis nostri hæretici meritò iudicentur deteriores.

[a] Picus li. 5. contra astrolog. & Pet. Le loyerius l. 3. de spect. c. 9. & nos agemus lib. seq.

Sexta probatio desumi potest ex opinionibus Chaldæorum, Mahumetanorū, Cabbalistarum, & Rabbinorum; quorum omnium vnanimis sententia animarum apparitiones recipiendas decernit. Loquor de Synagogâ, iam reprobatâ post Christum crucifixum. Iosephum hoc voluisse constat, tum quia censuit veram Samuelis ani-

mam apparuisse [a]: tum quia narrat Catulum à spiritibus occisorum dire vexatum fuisse [b] hoc idem censuere Simeon Ben-Ioaz in libro *Mahhcar Hasudoth*, Rabbenus Haccados, multas memorans apparitiones, in lib. *Galarazeya*, & alii citati à Leloyerio [c]; vbi etiam ex Cabbalistis idem probat, qui non *Neshama*; nec *Ruah*; sed quod vocant *Nephez*; illud nempe Gentilium simulacrum seu vmbram, de qua Seruius (Virgilius *imaginem* vocauit;) volunt post mortem circa sepulcrum conspici. Idem credunt Musselmanni ex suo Pseudopropheta [d], vt Auenzoar, & Auicenna. Idem censuere Zoroaster *in Magic.* & Zoar; idem Indorum Bragmanes Calecutii, Coloimi, Malabarenses, & cæteri Orientales [e]: idem Floridenses, Peruuii, & cæteri occidentales credunt [f]. Hos visum fuit adducere; non quod iis quidquam tribuam: sed quod contra Epicureos, qui scripturam sacram reiiciunt; & contra hæreticos, qui Ecclesiæ perpetuam sententiam aspernantur; vno dicam verbo, contra laruas & nugones, laruas etiam & nugas in aciem producere cogamur.

Septimam probationem, Legum, Tribunaliumque iudicialium suppeditant archiua. Nam & Vlpianus agnoscit *ostentum* quoddam φᾶσμα τερατῶδες; [g] & Manes agnoscit Martian. [h] & magica sacrificia, quibus spiritus euocari putabantur, damnat Modesti-

nus;

a l.6. antiqui. cap.15.
b l. vlt. belli Iudai sub fin.
c d. l3. c.5 & cap.6.
d Azoar. IX. X XVI & passim.
e vide Paul. Venet. lib. 3. ca.28.
f Leuin. Apollo. in hist. Peru.
g l. ostentum. D. de verb. obli.
h l. in tantũ de rer. diuis.

nus [a]; quod *Manes accire* vocat, & à multis fieri queritur, & pœnam mortis sancit Imp. Constantin [b] quo loco in idem recidit alia lectio, quæ pro *Minibus accitis*, habet, *Dæmonibus accitis* [c]. Manes enim vtplurimum erant ipsi dæmones, qui animas mentiebantur. Et hanc de animarum apparitione sententiam tenuere I. C. non infimæ notæ, *Budæus & Alciat. ad d. l. ostentum. Christoph. Porcius. §. fin. instit. de loca. Arnold. Ferron. in consuetud. Burdegal. Alex. ab Alex. in Genial. dier. lib. 2. ca. 9. & lib. 4. c. 19. & lib. 5. c. 23. & lib. 6. c. 21. Didac. Couarruu. lib. 4. var. resol. cap. 6. Petr. Leloyer. lib. 3. de spectr. toto, qui ca. 4. docet hoc etiam tenuisse Bar. Brissonium Curiæ Parisiens. Præsidem.* quibus cum & sacræ scripturæ, & conciliorum, & sacrorum Patrum, & Theologorum communis sententia suffragetur; cæteris Iurisconsultis contrarium sentientibus, illos non dubito præponendos.

a l. ex Senatus consulto. ad l. Cornel. de sicar. Leloyer. li. 3. ca. 3.

b l. multi. C. de malef. & mathem.

c sic legit D. Augustin. & compendi. Βαπλιχ

L Octauo probatur conclusio, quoniam perpetuus hic Ecclesiæ sensus fuit. Veteris quidem testamenti tempore, probatur, quia anima Samuelis apparuit Sauli [d], non carminis magici vi excitata, sed à Deo missa; hæc enim verior videtur sententia, quæ non veteribus tantum Rabbinis Ahiæ, Saadiæ, Eleazaro, sed & Iosepho [e] (qui certe vni Nouatori Dauidi Kimchi sunt præferendi) sed grauissimis quoque Patribus placuit, Iustino contra Triphon. & Augustino de cura pro mort.

d 1. Reg. 28.

e l. 6. antiqu.

quorum sententiam probaui superius [a], vt consentaneam sacræ scripturæ; & cui, si Ecclesiastici librum pro Canonico recipimus, vt Catholici omnes recipiunt, refragari non possumus, vt magni nostræ ætatis Theologi obseruarunt [b]. Nec sunt magni momenti, quæ nobis opponit Leloyerius *lib. de spectr. c. 1.* verbosius quam neruosius. In primis non distinguit inter has propositiones, *Samuel vere apparuit in assumpto corpore, vi carminis Magici, seu virtute dæmonis:* & hanc, *Samuel vere apparuit in corpore assumpto iussu ac imperio DEI deceptis Saule & Phytonissa, qui putabant magica hoc confectum euocatione.* Primam enim propositionem dumtaxat Tertullian. Cyril. Anastasius & alii, quos adducit, Patres negarunt; idque meritissime. Secundam nemo illorum discussit, neque negauit, quam nos nunc asserimus. ideo corruunt omnes ferme Leloyerii contra nos machinæ. Deinde vetauit (ait) Deus ne quis rei alicuius cognitionem à mortuis petat, eosue per magos similesque seductores consulat, quod cum contra Dei præceptum conaretur Saul, non est credendum Samuelem, summum diuinæ legis zelatorem, voluisse quasi cooperari, saltem fauere & satisfacere impio regi. *Respondeo*, missum à Deo Samuelem vt impium regem corriperet, eique instantia supplicia denunciaret, sicque eum ad pœnitentiam hortaretur. Sic legimus, vindictæ

a supra q. 6. vbi vide.
b Bellarm. l. de Purg. c. 6. & l. 4. de Christo c. 11. Bellarmin. de Purg. l. 2. c. 11. Pereri. de Magia. c. 9. Valéc. in 3. disp. 11. q. 1. punct. 1. §. 9. Peltan. de purgatorio c. 5.

sumen-

ſumendæ à peccatoribus cauſa ſimiles apparitiones non raro factas; ob fores coronatas, Christianus, tempore Tertulliani [a], diuinitus fuit flagris cæſus: quod factioni hæreticæ cõmunicaſſet. Natalius eodem modo ab angelis exceptus, auctore Euſebio [b]; de ciue Hipponenſi, vt rem ſibi notam, ob delatum peieraturo iuſiurandum. ſimilia narrat Augustinus [c]: de Laurentio Cantuarienſi epiſcopo, fugam à grege meditante, ei B. Petrum plagas influxiſſe, teſtis eſt Beda [d]: Hoſpiti, Mauritio Imperante, B. Virgo in ſomniis apparens, eo quod blaſphemantes hoſpitio nõ eieciſſet, vimine genua circumarauit, & mane tibiæ à cruribus inuentæ abſciſſæ, vt habetur in Nicephori hiſtoria [e]. 3. obiicit, hunc fuiſſe dæmonem, quia nihil boni conſilii dedit Sauli, neque eum ad pœnitentiam hortatus eſt, ſed coniecit in deſperationem. *Reſpondeo.* concionatorum & confeſſariorum officium eſſe hominibus breuitatem vitæ proponere, & dicere illud ꝓphetæ: *Diſpone domui tuæ, quia morieris & non viues.* item, *ſtulte hac nocte tollẽt à te animam tuam.* & alia huiuſmodi, quib. ſanctum inducant timorem: quod ſi peccatores inde anſam arripiant deſperandi, culpa vacare concionatorem, ſibi reum id debere imputare, quod bono pharmaco ſit abuſus. ſimilia eſt cernere in hoc facto Samuelis; qui, quæ ad pœnitentiam apta proponebat, Saul in malum ſuccum conuertit. Deinde nemo

a Tertull. adu. Praxeam.

b l. 5. hiſt. c. 28.

c ſerm. 117. inter editos Lauanii.

d Beda li. 2. hiſt. c. 6.

e l. 18. c. 33.

nescit, non minus aliquando iuuare consilia & adhortationes; quæ non expressis verbis, sed indirecta quasi oratione, proponuntur: virtutem enim hæc habent consolandi, & à malo reuocandi. Quæ oportuit aduersarium considerare, & tali argumento non vti. 4. respondet ad Ecclesiastici locum *ca. 46. v. 23.* dumtaxat voluisse scriptorem præcipuas Samuelis laudes ibi commemorare, parumque sollicitum fuisse, an visio illa ficta, an vera fuerit. Sed contra, hoc verba non patiuntur. nostra versio habet; *Et post hoc dormiuit, & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltauit vocem eius de terra in prophetia, delere impietatem gentis.*] *Notum fecit regi* post mortem suam, ipse Samuel, siue postquam dormiuit. Sic Græce; καὶ μετὰ τὸ ὑπνῶσαι αὐτὸν προεφήτευσε; ipse igitur met prophetauit, qui mortuus: & ipse vocem suam de terra exiens edidit, ἐκ γῆς τὴν φωνὴν αὐτοῦ prophetans Saulem, post populi ἀνομίαν, moriturum. 5. patres obiicit, Auctorem *libri Græci quæstionum ad Orthodox.* quem sane parum perite dicit eiusdem auctoritatis esse cum ipso Iustino Martyre contrarium tenente. temere vero Iurisconsultus homo pronunciat, quæcumque in illo libro tradita sunt, per omnia & in omnibus sacræ scripturæ consentire: si locus hic foret, aut tempus permitteret, non deforent quæ obiicerentur. D. vero Augustinum etiam obiicit, non satis intellectum; Nam *in lib. de*

cura pro mortuis apertissime (quod bona cum venia aduersarii dictum) cap. 15. nobiscum sentit Augustin. vt alibi dixi, & clare iam Theologi nostri [a] ostenderunt. Alii patres nihil nobiscum pugnant, quia dumtaxat negare voluerunt, vi carminis magici Samuelem excitari potuisse, & quia ipsi hanc apparitionem tribuebāt magiæ Pythonissæ (quod nec necessarium erat, neque verum) ideo ex tali suppositione necessario eo delapsi fuere, vt negarent aliud quam dæmonem apparuisse. Nos quia suppositionem illam falsam putamus, ideo hac in re à patribus illis ad alios patres recedimus. Denique obiicit, post multa impertinenter & παρέργως fusa, illud; *cras mecum eris*, quod putat mendaciter dictum, si à propheta dictū; ego veritatem huius dicti clare *li. hoc eod. q.* 6. iam proposui. Certa satis ergo hæc S. S. auctoritas de anima Samuelis.

[a] videl. q. 6. & quos citaui fol. præced. litt. ω

2. Adhuc certius (vt ait D. Augustin. [b]) est exemplum Mosis, qui cum fuerit vere mortuus [c], cum Christo domino in monte Thabor apparuit [d], vt verisimilius arbitratur D. August. in corpore assumpto, & ex aëre formato. 3. exemplum est Ieremiæ & Oniæ, qui Iudæ Machabæo apparuerunt [e].

[b] d. c. 15.

[c] Deut. 34. in fin. & in epist. Iud. & Iosu. 1.

[d] Matth. 17. Luc. 9.

[e] 2. Mach. ca. 15.

Sed veniamus ad tempora Christianorum (vt Iudæos omittam, quibus hæc sentētia constans fuit, exceptis Sadducæis) & quia promiscue hæretici negant apparitiones

mortuo-

mortuorum, siue beati sint, siue non sint, in vniuersum: ideo nos in vniuersum de his, siue iam cælites, siue nondum, agemus, & per ætates omnes Ecclesiæ descendemus, vt clarissime appareat vere Catholicorum hunc semper sensum fuisse, aliorum quidem hoc affirmantium disputando, aliorum vero id satis aperte probantium exemplis apparitionum; quas pro verissimis habebant & narrabant.

Initio ipso hæc fuit sententia primitiuæ Ecclesiæ & Apostolorum, & ipsius Christi Domini, qui cum sciret Apostolos id credere, *non modo illos non reprehendit &* contrarium docuit, (quod non erat optimus magister, lux mundi vera, prætermissurus) sed potius hanc sententiam, vt eorum animis firmius infigeretur, silentio suo & indirecta responsione comprobauit: vt mox videbimus. Nam cum post resurrectionem Christ9 Dominus ianuis clausis ad Apostolos fuisset ingressus, q; non putabant nisi à spiritu fieri posse, existimarunt se spiritum videre, & ideo vehementer conturbati & conterriti fuerunt [a]; & quidem Theophil. expresse asserit putasse eos esse animã aliquam, quę ex altera vita rediisset: quod idem D. Aug. [b] Eucherius, Beda, & Hugo Card. & multi alii censuerunt. putabant. a. animam esse Christi, in corpore aereo assumpto, non in corpore proprio; de cuius resurrectione nondum erant

[a] Luc. 24. v. 37. Ioan. 20. v. 19.
[b] Serm. 8.

plane

plane certi. Sciebat Chriſtus cogitationes eorum, & reſpondet, palpatione veri corporis cognoſcāt ſe ſpiritum non eſſe. Eadē fuerat ante paſſionē ſuſpicio ac metꝰ Apoſtolorū, cum viderēt eū ambulantē ſuper aquas [a]. neque tum reprehenſi, quod putarent eſſe aliquando ſpectra, ſed quia putabant Chriſtum met ipſis tum non apparere. Eandem aliorum tum ſententiam fuiſſe conuincitur ex B. Luca [b]. nam vniuerſa quæ Hieroſolymis erat Eccleſia, dicētem Rhoden quod Petrus ex carcere liberatus ante fores adſtaret, dixit inſanire, eo quod certo ſibi perſuaderet, Petrum viuere & in carcere detineri, animamque viuētis hominis extra corpus ſuum apparere non poſſe ſciret; ideo de viui hominis anima puellæ errorem reprehendebat, & angelum in ſpecie Petri credebat; puellæ aſſenſura ſi Petrum mortuum credidiſſent. Quo loco Græce ἄγγελος eſt; vnde probat locus aliquando per Angelos ἑτεροπροσώπως animas repræſentari: pręcedentia vero loca in Euangeliis apud Luc. non habent ἄγγελος, ſed expreſſe habent τὸ πνεῦμα: apud Matt. vero φάντασμα. Ex quib. ſic ratiocinamur; apud Matt. nomen genericū fuiſſe poſitū, vt intelligamꝰ tam de angelis, quam animab. hanc opinionem viguiſſe: apud Luc. vero in Euangelio vocem τὸ πνεῦμα poſitā, vt reſtringamus ad animas, vel ſaltē ad ſolos angelos non ſtringamus: apud Luc. in Actis angeli nomen poſi-

[a] Matth. 14. v. 26.

[b] Act. 12. v. 15.

tum,

tum, vt de Angelis idem censuisse Ecclesiam sciamus. Sane hæc adeo fere sunt inseparabilia, vt & olim Sadducæi, & hodie hæretici, vtrumque æque impugnent. Quis vero non rideat Lauatheri responsionem πνεῦμα pro Angelo tantum accipi: ergo spiritui resistens caro in membris nostris, illa non animæ sed angelo repugnat, vtitur enim Paulus [a] voce πνεύματος: ergo apud Petrum [b] Christi anima concionata fuit angelis, & non hominib. in inferno degentibus (ἐν φυλακῇ πνεύματι ς) contra communem Antiquitatis consensum [c]. Ergo falso Athanas. [d] tradidit, in Hymno trium puerorum, πνεύματα significare hominum animas sed nugor, cum talia serio refello.

a Gala. 5. v. 16. & 17.
b 1. Petr. 3. v. 19. & ca. 4. v. 6.
c Clemens Alex. lib. 2 & 6 Stroma. Atha. epist. ad Epict. Hil. in ps. 118. Epif. hæres. 77. Cyril. Alex. libr. de recta fid. ad Theodos. & li. 12. in Ioan. Ambr. in c. 10. ad Rom. Ruf. in Symbol. & alii.
d Athanas. li. de spiritu sancto.

SECTIO V.

NVnc ad dicta Conciliorum & Patrum & Historicorum veniamus: quæ non obscure id docent & persuadent, nisi peterui & pertinaces, quod hæreticorum est proprium esse velimus. vnum illis effugii diuortiũ præcludamus. quidam omnes visiones negant: qui sunt indigni quibuscum scriptis contendamus: eodem enim iure omnium Historiarum, omnium librorum, qui in sacro Canone (quem sibi quisque illorum, quem vult, hodie fingit, cras refingit) non continentur, fidem & auctoritatem repudiare possunt. quo

quid insanius. quid cunctis reipubl. partibus est perniciosius, & graui vindicta dignius? Modestiores alii Angelorum permittunt visiones, & recipiunt: pro lubito tamen suo; quando illis in disputando negotium non exhibent: sed iidem isti, veterem omnem memoriam sic interpretantur, vt contendant αὐτοπροσώπως nunquam animas ne Beatorum quidem vel apparuisse, vel apparere: sed quandocunq; talia leguntur, de ἑτεροπροσώπως facta, per bonos vel malos spiritus, apparitione id accipiendum. His regula illa Augustini & aliorum valide obstat; quādo vero scripturæ proprie possunt accipi, ad Metaphoricos vel tropicos alios sensus non esse confugiendum: sunt autem scriptorum de his rebus verba pleraque adeo clara, vt qui illa ad tropos reuocet, is nihil non eodem iure sic queat detorquere. Deinde nihil nos cogit absurdi, nihil rationi consentiens parum, fieri posse, fieri decere & expedire iam docuimus. cur igitur sanctissimis & grauissimis hominibus, ea simpliciter & sine fuco narrantibus, vt αὐτοπροσώπως gesta, non credam⁹, sed vel inuitis ἑτεροπροσωπίαν obtrudamus? Quasi vero non ipso loquendi modo vtrumque genus apparitionum distinxerint: Nonne (vt alios mittam) D. Cypria. cum de maginaria, vel per angelos facta loquitur, simpliciter vocat visiones; cum vero de apparitione Beati alicuius αὐτοπροσώπως facta; tunc ad-

dit apparuisse talem vel talem? idem discrimen obseruant acta martyrum: idem vita & Dialogus D. Gregor. *vide Cyprian. epist. 10. 11. 12. 69. Acta Mart. apud. Sur. 24. Febr. & 1. MaI Grego. passim. in Dialog.* Quinetiam soliti ipsi Angeli idipsum declarare, quando apparent; vt fecit Gabriel Archang. cū in forma S. Marcellini se visendum præbuit, apud Eghinartum *lib. 3. de translat. SS. martyr. Marcellini & Petr. c. 12.*]

Primo Sæculo nobis occurrit, prima Hispaniæ, & fortassis Europæ totius, Ecclesia B. Mariæ Deiparæ de Columna, à B. Iacobo Sebedæo, cum adhuc in viuis vterque degeret, dedicata ad Hebrum Cæsaraugustæ: quod & Annalibus Celtiberitis [a] proditum, & adeo constanti Ecclesiæ illius traditione receptum, vt Catholicus ibi non habeatur, qui dubitet; traditur B. Virgo columnæ insistens Apostolo Hispaniarum apparuisse, & iussisse eo sibi loco sacellulum dedicari; quod nunc diues & nobilis Ecclesia est. Si viuens adhuc alio in loco, quam vbi degebat, B. Iacobo se videndam exhibuit; cur nequeat nunc cœli terręque Regina cum lubet? & sæpe illi lubuisse, mox docebo. apparuit non semel filius, cur non & mater? B. Petro persecutionem vitanti Christus conspicuum se præbuit, & dixit Romam se contendere, vt iterum crucifigatur. intellexit Domini mētem Petrus, & reuersus agitur in crucem, sicq; in

[a] Ant. Beuter. Chro. ca. 23. Vasæus Garibay & alii.

Petro Christus iterum crucifigitur. [*testatur D. Ambros. contra Auxent. de Basil. noua tradenda. D. Greg. in 4. Psal. Pœnit. Hegesip. l. 3. de excid. Ierof. c. 2.*] Carpo Cretensi, auctor est D. Dionys. Areopagita: *epist. 8. ad Demophil.* Iesum multis Angelis comitatum apparuisse, & inclementiæ nomine reprehendisse, quod lapsi fratris, & seductoris pœnam expeteret. Vespasiano Imp. S. Martialis Lemouicũ episcopus vixit, discipulus Christi, is vidit S. Valeriæ Martyris animam, instar lucidæ flammæ cœlum petentem. [*narratur in Actis S. Martialis, apud Surium.*]

O *Sæculo secundo* Iustinus Mart. Apolog. II. *ad Impp.* redire animas mortuorum, & apparere nonnunquam, & proinde immortales esse, vt gentilibus persuadeat; ipsis Gentilium per Magos euocationibus vtitur: & contra Triphonem disputans asserit, Samuelis animam vere fuisse euocatam. Tertullianus non modo nihil nobiscum, sed tantum cum magicis næniis pugnat, inquiens: *Sed si quasdam reuocauit animas in corpora Dei virtus in documenta iuris sui; non idcirco communicabitur fidei & audaciæ Magorum, & fallaciæ somniorũ, & licentiæ poetarũ.*] verum etiã aperte facit pro nobis, nam & subindicat aliquando factũ & causam facti addit. Et luculentius idem: *Atqui hoc quoq; de anima prædicatur. Nã, si de aliquo iampridem defuncto, tanquam viuo quis requirat; præ manu occurrit dicere,* Habet iam & reuerti debet.

hæc testimonia animæ quanto vera, tanto simplicia; quanto simplicia, tanto vulgaria; quanto vulgaria, tanto communia; quanto communia, tanto naturalia; quanto naturalia, tanto diuina] quę non tantum ad corporum resurrectionem, sed & adhũc animarum reditũ miraculosum possunt referri. Origenes recte, q; quasdã redire posse censuit, idque nobis nunc sufficit; perperam quod ad improborum animas restrinxit, *libr. 7. Celsum impugnans; improba vero anima & paruis facinorib. in terram retracta, ita vt adspirare ad superiora nequeat, vagabunda in terra voluta-tur, nunc circa sepulchra oberrando; vbi etiam vmbratilium animarum phantasmata sunt sæpius visa, nunc terras has obeundo. cuiusmodi hos spiritus esse credendum est, qui omnib. sæculis & coerciti sunt & præpediti veneficiis &c.*] Et sane Origenis tempore D. Potamiæna Basilidi carnifici apparens, eum ad fidem conuertit, nec hunc tantum, sed & complures alios, vt docet Euseb. *lib. 6. ca.* 4. & ipsemet Orig. *contra eundum Cels. lib. 1.* testatur, *multos pene inuitos attractos esse ad Christianam religionẽ, spiritu quodam repẽte mutante intellectum eorũ: vt pro verbo exoso ad id temporis non cunctarentur mortem oppetere, post visiones oblatas ipsis vel dormientibus vel vigilantibus. Multa enim talia vidimus, quæ si memorarẽtur dũtaxat gesta in nostra præsentia, cachinnũ tollerent infideles; rati, nos quoq; sicut illos de quib. male suspicãtur, fingere. Testis autẽ est Deus nostræ cõsciẽtiæ: conari me nõ falsis narratiũculis, sed veris*

exem-

exemplis commendare Iesu *doctrinam.*] hæc ille, quæ sane possemus & nos singulis fere paginis Lauathero, Riuio & similibus incredulis obiicere, & inculcare.

III. *Sæculo tertio* D. Gregorio Thaumaturgo cum Deipara B. Ioannes Euangelista apparuit; vt narrat quam prolixo, tam vero sermone, scriptor eius vitæ grauissimus, D. Gregorius Nissenus. Qui quando angelica est visio, id solet addere, vt facit in visionibus oblatis B. Ephrem. *in eius vita.* Nocturnarum quoque visionum *epist. 12.* meminit D. Cyprian. & idem *epist. 69.* eos grauiter reprehendit, qui visiones huiusmodi contemnunt. B. Quartillosæ filius eius Martyr apparuit, & ad martyrium matrẽ confirmat, vt narratur in epist. Africanorum Confessorũ, (*quã nobis exhibuit Laur. Sur. die 24. Febr. to. 1.*) in cuius additione, etiã D. Cyprian. Montano, & Flauiano cõfessorib. traditur adhortator apparuisse. Sic & alia nos authentica Martyrum Cirthensiũ acta, referente eodem Sur. (*die 1. MaI to. 3.*) docent, D. Cypr. Mariano, & apparuisse, & manum porrexisse; & ab Agapio puerulum martyrem paulo ante coronatũ visum fuisse. D. Ambr. *Serm. 90. B. Agnes* (ait) *parentib. ad eius sepulcrum assidue vigilãtib. quadam nocte choro virginum comitata cum apparuisset, sic ad eos locuta dicitur: ne me parentes mortuã lugeatis; nam vna cũ his virginib. viuo apud illum in cælis, quem in terris tota mente dilexi.*] addit & eandem Con-

stantiæ post annos aliquot sanitatem in somnis spopondisse & præbuisse. Prius etiam, sub Decio; B. Agathæ S. Petrus apparens in carcere mammillam eius pectori restituit [*Acta S. Agathæ 5. Febr. apud Sur.*] Eadem postea S. Luciæ apparens, matrem eius Euticlam sanguinis fluxu liberauit [*Acta S. Luciæ 13. Decemb. apud. Sur.*]

Post annum Christi CCC. seu sæculo IV. Christus Dominus dignatus apparere D. Petro Alex. in forma pueri, quęrentis vestem suam ab Ario discissam (*Sur. tom. 6. die 15. Nouemb.*) In ipsis exordiis (*ait Hadrian. tom. 2. epist. Decretal. & Synod. VII. siue Concil. Nicæn. 2. act. 2.*) *Christianorum, cum ad fidem conuerteretur pius Imper. Constantinus, sic legitur: Transacta die nocturno regi facto silentio, somni tempus aduenit, & ecce adsunt sancti Apostoli Petrus & Paulus: Quoniam flagitiis tuis posuisti terminum, & effusionem innocentum sanguinis horruisti: missi sumus à Christo IESV Domino, dare tibi sanitatis recuperandæ consilium. Audisti ergo nostra monita &c.*] Ecce dicunt se missos à Christo, dicuntur adfuisse Regi, vtique αὐτοπροσώπως apparentes; & nominantur Apostoli; cum in aliis Constantini visionibus prælianti ostensis, à Zonora *tom. 3.* non nominentur, qui apparebant; eo quod angelici spiritus essent. Sic etiam cũ Constantinus tẽplum Deiparæ construi iussisset; architecto apparẽs ipsa, rationem docuit, qua columnæ

pos-

possent erigi. *Greg. Turonen. de gloria Martyr. cap. 8.* Constantio Spiridion & Triphillius prius in somnis apparuere, quam eum sanarent, & tamen hi adhuc erant in viuis. (*ex Metaphras. Surius tom. 6. die 12. Decemb.*) Par potestas â mortuo loquelam obtinere, & consequi vt appareat. De eodem illo Spiridione referunt Socrates *lib. 1. cap. 8.* & Rufin. *lib. 1. cap. 5.* quod Ruffini verbis referam; *Filiam habuit, Irenem nomine; quæ cum ei bene ministrasset, virgo defuncta est. Post eius obitum venit quidam dicens, se ei quoddã depositũ cõmendasse: rẽ gestã ignorauerat pater. perqsitũ in tota domo nusquam, quod poscebatur, inuentũ est. Persistebat tamẽ ille, qui commẽdauerat, & fletu ac lacrymis perurgebat; vitæ quoq; suæ se illaturum exitium, nisi cõmendata reciperet, testabatur. Permotus lacrymis eius senex, ad sepulcrum filiæ properat, atq; eã ex nomine clamitat. Tum illa, de sepulcro, Quid vis, ait pater? Commendatum, inquit, illius vbi posuisti? At illa locum designans: illic, ait, defossum inuenies. Regressus domum rem, sicut filia de sepulcro responderat, repertam tradidit reposcenti.*] Quæ potuit respondere, non potuit apparere? sane, vt & illi qui mortui iam Nicenæ Synodo subscripsere. Historiam admirandam prodidit Gregor. Cæsariens. presbyter, *apud Lipoman. tom. 6. in orat. de Nicæna Syn.* Duo (ait) *Sancti Episcopi Chrysanthus & Musonius, cum nondum decisioni suas adiecissent subscriptiones, accidit vt diuina prouidentia ab humanis excederent. Diuini*

ergo patres, cum venissent ad communem locum, in quo dormiebant, cumque simul cum eis essent, & quæ dicebãtur, audirent: ô fratres, dixerunt, & patres, præclarum nobiscum certamen decertastis, cursum perfecistis, fidem seruastis. Si ergo quod factũ est Deo gratũ iudicatis (nũc enim purius cernitis) ne quid sit impedimento, quo minus vos quoq; decisionẽ subsignetis. Hæc simul & dixerunt. & signata decisione sanctorum Patrum loculo imposita, totam illã noctẽ insomnem peragunt in oratione. Die autem sequenti, cum venissent ad loculum, solutis quæ erant imposita signaculis, cum sanctam reuoluissent decisionẽ inuenerunt sanctorum patrum ad eos adiectas subscriptiones.] addit Nicephorus *lib. 8. c. 23.* ipsius subscriptionis verba: *Chrysanthus & Musonius, qui cum patrib. omnib. in Sancta prima Oecumenica Synodo consensimus, quamuis corpore translati, manu tamen propria nos quoque libello subscripsimus*] Vnde patet & Spiridionis, & omniũ Primę Synodi patrũ sententiã fuisse; animas, diuina ꝓmissione, ad nos redire posse. nã alioquin nec ille filiam vocasset, nec isti subscriptionẽ postulassent. Nicæno concilio vetustius, vtpote durante adhuc ante Constantinum persecutione, celebratum fuit in Hispania concilium prouinciale Eliberitanum, in cuius *can. 34.* legimus; *spiritus defunctorum non esse inquietãdos*; quo significatur spiritus defunctorum superesse, & cernere quæ circa sepulcra eorum fiant, vnde & sequitur, nonnunquã adesse his locis, & detestari ritus gẽtilitios,

ex errore natos, de animarum circa ſepulcra centenariâ oberratione; de qua puto Canonem illum agere. & à qua ſententia non videtur omnino alienus Nemeſius περὶ ψυχῆς, qui liber perperam tribuitur Niceno. Anno 366. Iulianus Imp. occiſus fuit incerti ſpiculo: & diuina viſio prius oſtenſa ſancto Baſilio, cui cum B. Virgine S. Mercurius apparuit, & diſcedens, & cruentam haſtam referens; vt ex Helladio D. Baſilii diſcipulo docuit D. Damaſcenus *Orat. 1. de Imagin.* eodem quoq; tempore & alius ad caſtra proficiſcens vidit vel vigilans, vel ſomnians, complures ex Apoſtolis & Prophetis in vnum coactos, & de iniuriis Iuliani in Eccleſiam querẽtes, & in commune conſulentes; & duos ex eorum numero, cæteris bono animo eſſe iuſſis, diſceſſiſſe, pauloque poſt rediiſſe ad conuentum, & nunciaſſe tyrannum occiſum. Soſomenus hæc narrans *lib. 6. cap. 2.* duorum nomina prætermiſit; ſed Nicephorus addidit, duos olim egregios fuiſſe milites, ac Martyres, Mercurium & Artemium. *Sic ille lib. 10. cap. 35.* B. Febronia Martyr & virgo natalis ſui die quotannis mediæ noctis tempore in Nocturnis precibus apparebat cunctis in choro verſantibus, eo ipſo in loco procumbens, vbi pſallere ſolita.] *Metaphraſt. apud Sur. tom. 3. Iunij 15.* D. Ammonis animam vidit B. Antonius comitantibus angelis in cœlum pergere. [*Athanaſ. in vita D. Antonij, idem refert*

Palladius in vita Ammonis.] D. Martino Turonensium Episcopo apparuit è cęlo descendens B. Virgo; & ex inferis adscendens anima latronis, qui pro Martyre colebatur. [*Sulpicius Seuerus in vita D. Martini.*] D. Pauli primi Eremitæ animam visam B. Antonio in cælum ab angelis deferri, auctor est D. Athanas. *in vita Antonij*, & D. Hieronym. *in vita Pauli.* fuit in hac sententia Nemesius, paulo ante citatus: fuit & D. Basilius *lib. de verâ virgin. paulo ante medium*; vbi postquam dixisset virginem, etiam cum sola est, semper reuereri debere & Dei, & angeli custodis pręsentiam; *Quid* (subdit) *per singula pergam? Ipsas angelorum infinitas multitudines, & vna Sanctorum patrum beatissimos spiritus. Nullus enim ex his est, qui non singula vbiq; consideret. Etsi. n. oculis carneis minime conspicui sunt: incorporeis tamē obtutibus ad agnitionem cōplectuntur, & comprehendunt omnia.*] vult ergo Sanctorum animas nobis cum volunt adesse, Dei permissione, & nullum esse locum quo se successiue penetrare non possint; nihil in rebus esse actionibusque humanis, quod aliquando nequeant intelligere. ne quid hîc vbiquitatis somnies. Idem in Panegyr. B. Mamantis Mart. significat multis D. Mamantem apparuisse. *Memores*[*estote Martyris, quotquot illo per somnia potiti estis.*] D. Gregorius Nazianzenus *Orat. in laudem Cæsarij, dicit* sibi sæpe in somnis visum fratrem. Et licet addat, *siue cupiditate* (qua scilicet

licet amantes sibi somnia fingunt) *siue ipsa veritate* : manifestũ tamen testimoniũ dat sententiæ suæ de possibili animarũ apparitione.

Vixere eodẽ sæculo nonnulli Patres mox citandi; sed quia mors eorum, & vitæ pars potior, incidit in sæculum sequens, in illud distuli.

Q *Quod tempus intercedit* inter annũ CCCC. & D. sæculo quinto adscribendum, viros habuit qua sanctitate qua doctrina valde illustres. D. Martini transitus D. Seuerino & D. Ambros. absentib. ostensus : apparuit etiam, vt auxilium laturus iis qui corporis eius translationem parabant; apparuit & alias nõ semel, vt narrat Gregor. Turon. *lib. de mirac. D. Martini, & lib. de gloria Confessor.* D. Ioannis præcursoris caput altissime Herodias defodi iusserat. multis postea sæculis sanctus ipse duobus Monachis in somnis apparuit, & quo loco esset ostendit. Rursus cum memoria eius interiret, & ignoraretur quo loco delitesceret hoc sæculo, ante Marciani imperium, idem sanctus Marcello monacho mirabili modo locum sepulcri sui capitis indicauit. [*Prosper & Sigisbert. in Chron. Sozomen. lib. 8. cap. 21. Niceph. lib. 12. cap. 49.*] Vbinam sepulta forent corpora DD. Geruasii & Prothasii, per visionem eorum D. Ambros. didicit, teste B. Augustino, *lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 8. & li. 9. confess. cap. 7.* ipsius etiam D. Ambrosii verba hanc sententiam nostrã confirmant, qui- V.

bus

bus eodem sensu: quo D. Basilius Sanctorum spiritus vbilibet esse testatur. *Nam licet vniuersi sancti vbique sint, & omnibus prosint, specialiter tamen illi pro nobis interueniunt qui & supplicia pertulere pro nobis. Martyr enim cum patitur, non sibi tantum patitur, sed & ciuibus. Serm. 77. de Natali Octauij, Aduent. &c.* B. Paullinus (forte Diaconus, certe non Nolanus ille) *in vita S. Ambrosii; Eodem*, inquit, *quo obiit die, sicut textus epistolæ loquitur, quæ à Simpliciano successore eius venerabili viro suscepta est de partibus Orientis, ad ipsum, tanquam adhuc nobiscum viuentem, directa, quæ nunc vsque Mediolani habetur in monasterio; quibusdam sanctis viris apparuit orans cum illis, & imponens illis manus. habet enim diem epistola quo directa est: qua lecta inuenimus diem esse, quo ille defunctus est. Intra Tusciã vero ciuitate Florentia, vbi nunc vir Sanctus Zenobius Episcopus est, quia promiserat se illos sæpius visitaturum, frequenter ad altare, quod est in Basilica Ambrosiana, quæ ibidem ab ipso constituta est, visus est orare, sicut, ipso sancto viro sacerdote Zenobio referente, didicimus. In eadem etiam domo, in qua declinans Eugenium mansit, tempore quo Rhadagaisus supradictam ciuitatem obsidebat, cum iam penitus desperassent viri ciuitatis, per visum cuidam apparuit, & promisit, alio die salutem illis adfuturam. Quo referente ciuium animi sunt erecti. Nam altero die adueniente Stilichono comite cum exercitu facta est de hoste victoria. Hæc Pansophia religiosa fœmina, matre pueri Pansophii, refe-*

rente

rente cognouimus. Mazcezeli etiam desperanti de salute sua vel exercitus, quem ducebat contra Gildonem, baculum tenens manu in visu noctis apparuit, atque cum prouolueretur ad pedes viri sancti Mazcezel; percutiens terram senex baculo quo regebatur (tertio hac enim specie illi apparuerat) ait; Hic, hic, hic, signans locum, deditque intellectum viro, quem visitatione dignum fuerat arbitratus, vt agnosceret se in ipso loco, in quo sanctum Domini viderat Sacerdotem, die tertia victoriã adepturum: atque ita securus bellum & inchoauit, & consummauit. Nos tamen ea Mediolani positi, ipso Mazcezele referente, cognouimus. Nam & in hac prouincia, in qua nunc positi hæc describimus, plurimis hoc ipsum retulit sacerdotibus; quibus etiam referentibus securius ante nobis cognita huic libro adiungere arbitrati sumus. Sisinnij etiam & Alexandrini Martyrum, qui nostris temporibus, post obitum Sancti Ambrosii in Agauniæ partibus persequentibus gentilib. martyrii coronam adepti sunt, cum reliquias Mediolani summa cum deuotione susciperemus, adueniente quodam cæco & referente cognouimus, qui eodem die tacto loculo, in quo Sanctorum reliquiæ portabantur, lumen recepit, quod per visum noctis vidisset nauim appropinquare littori, in qua multitudo erat albatorũ virorum: quibus descendentibus ad terram, cum vnum de turba precaretur, vt sciret qui essent ij viri, audierit Ambrosium eiusque consortes. Quo audito nomine, cum deprecaretur vt lumen reciperet, audiuit ab eo, Perge Mediolanum & occurre fratribus meis, qui illo

ventu-

venturi sunt (designans diem) & recipies lumen. Erat enim vir (vt ipse asserebat) de littore Dalmateno, nec se ante venisse in ciuitatem asserebat, priusquam recto itinere reliquiis Sanctorum occurrisset nondum videns, sed tacto loculo videre cœpisse.] Hactenus Paulinus de Ambrosio, & quidem certo comperta. Nunc age, alium eius ætatis, D. Ambrosii contra Symmachum Collegam, Prudentium adiungamus.

Prudentius de S. Eulaliâ,

Virgo citum cupiens obitum
Appetit & bibit ore rogum.
Emicat inde columba repens,
Martyris os niue candidior
Visa relinquere, & astra sequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ,
Lacteolus, celer, innocuus, &c.

De Sancto Fructuoso & sociis.

Vidit præsidis ex domo satelles
Cœlum martyribus patere apertum,
Insignesq; viros per astra ferri.
Quin & filiolæ monens herili
Ostendit sceleris notam paterni,
Cœlo viuere, quos forum peremit.

Postea cum pio studio conarentur fratres, quisque sibi partem reliquiarum auferre, subdit;

Sed ne reliquias resuscitandas,
Et mox cum Domino simul futuras
Discretis loca diuidant sepulchris:
Cernuntur niueis stolis amicti,

Mandant restitui cauoque claudi
Mixtim marmore puluerem sacrandum.

Scribit Constantinus presbyter *in vita S. Germani Antisiodorensis c. 17. cum Sanctus vir in loco quodam spectris infesto moraretur intrepidus, subito ante os legentis adstitit vmbra terribilis, & paulatim sub oculis intuentis erigitur. Parietes etiam saxorum imbribus colliduntur. Tunc vero deterritus lector præsidium sacerdotis implorauit. Qui statim prosiliens effigiem terribilis imaginis intuetur, & præmissa obsecratione nominis Christi, imperat, vt quis esset, quidue illic ageret, fateretur. Qui protinus terrifica vanitate deposita, voce humili more supplicantis eloquitur: se comparemque suum auctores fuisse multorum criminum: insepultos iacere, & ob hoc inquietare homines, quia ipsi quieti esse non possent. Rogat, vt pro eis Dominum precaretur, quatenus recepti requiem mererentur. Ad hæc vir sanctus indoluit, imperatque vt locum ostenderet, quo iacerent. Tum vero cereo præcedente dux vmbra prægreditur, & inter difficultates maximas ruinarum intempesta nocte locum, in quo proiecti fuerunt, indicauit: Vt vero mundo redditus est dies, circumiectos incolas inuitat, hortatur ipse operis maturator insistens: rudera tumultuarie superiecta ad tēpus rastris auulsa purgantur. Inueniuntur corpora fusa sine ordine, ossa ferreis adhuc nexibus illigata. Ad legē sepulturæ fossa dirigitur, membra exuta vinculis, linteis induūtur, humus superiecta cōponitur, oratio intercessionis impēditur, requies defunctis obtinetur: ita*

vt post eandem diem, sine vllo terroris indicio, domicilium frequentato habitatore floruerit.] *apud Surium mense Iulio.* Sed tot tam claris exemplis aliquas inseramus auctoritates siue dogmata Patrum, mox ad alia exempla redituri. Hieronymus *lib. adu. Vigilantium.* in vno illo nostros Nouatores omnes iugulat sacræ veritatis gladio eloquentiæ bracteis inaurato: *Ais vel in sinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel subter aram Dei animas Apostolorum & Martyrum consedisse, nec posse suis tumulis, & vbi voluerint adesse præsentes. Senatoriæ videlicet dignitatis sunt, & non inter homicidas teterrimo carcere, sed in libera honestaque custodia, in fortunatorum insulis & in campis Elysiis, recluduntur. Tu Deo leges pones? tu Apostolis vincula iniicies? vt vsq; ad diem iudicij teneantur custodia, nec sint cum Domino suo, de quibus scriptum est, sequuntur agnum quocunque vadit. Si agnus vbique, ergo & hi, qui cum agno sunt vbique esse credendi sunt. Et cum Diabolus & dæmones toto vagentur in orbe, & celeritate nimia vbique præsentes sint; martyres post effusionem sanguinis sui arca operientur inclusi, & inde exire non poterunt.*] Siste, lector, & istud *vbique* pro *vbilibet* positum (vt Sanctum Basilium interpretatus fui) memento. simul rationes Diui Hieronymi etiam percellere eos, qui negant è cœlo Sanctorum animas egredi posse. Amicus & admirator Hieronymi Diuus Augustinus *libro de cura pro mort.* totus in eo est ferme, vt probet secundum

legem

legem Dei ordinariam, & ſola ac nuda ipſarum animarum naturali facultate, animas illis quibus adſcriptę ſunt locis egredi ad tempus non poſſe; extraordinaria tamen Dei permiſſione quando voluerint, eas ſuis receptaculis ad homines viſendos egredi poſſe: videte hanc eius mentem verbis, & ſerie diſputationis aperte ſignificatam, cum *cap. 10.* ſcripſiſſet, ferri mortuos apparuiſſe viuentibus, & quo illorum corpora iacerent inhumata neſcientibus, lociſque monſtratis monuiſſe, vt ſepultura, quæ defuerat, præberetur; ſubdit: *hæc ſi falſa eſſe reſponderimus, contra quorundam ſcripta fidelium, & contra eorum ſenſus, qui talia ſibi accidiſſe affirmant, impudenter venire videbimur.* Et non ſunt impudentes aduerſarii noſtri; qui conſenſum ætatum omnium exſibilant? Vt autem intelligeremus hoc non accidere lege ordinaria, ſed ſpeciali priuilegio, Deique permiſſione ſingulari, *capite 13.* illud de matre ſua adſcripſit, quod aduerſarii calumnioſe in nos detorquent; *ſi rebus viuentium intereſſent animæ defunctorum, vt de aliis taceam, meipſum pia mater nulla nocte deſereret.*] Etenim de ſingulari illa permiſſione alias aperte aſſeruit, quod de continua & ordinaria lege hîc negauit. *cap. 15. Mitti* (inquit) *ad viuos aliquos ex mortuis diuina ſcriptura teſtatur, & Samuelis atque Moyſis apparitionibus id confirmat.*] De fide ergo hoc cenſuit Auguſtinus. idem poſtea *cap. 16.*

confessorem Felicem cum à Barbaris oppugnaretur Nola, *non solum beneficiorum effectibus, verum etiam ipsorum hominum aspectibus apparuisse, non incertis rumoribus, sed testibus* (ait) *certis se cognouisse. Verum* (addit) *ista diuinitus exhibentur, longe aliter, quam sese habeat vsitatus ordo, singulis creaturarum generibus attributus.*] vult ergo Sanctus Doctor id fieri posse, sed non fieri naturaliter, ideo enim vt hoc doceat, mox subdidit: *Alij sunt humanarũ rerum limites, alia diuinarum signa virtutum: alia sunt quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt: quamuis & naturæ Deus adsit, vt sit, & miraculis natura non desit.*] Quippe miracula præter naturæ quidem fiunt ordinem, naturę tamen rerum nunquam aduersantur. Quid hac veritatis tubâ sonorius? quid hoc lumine Ecclesiæ manifestius? quid hoc perfidiæ malleo potentius hæretici exspectant? viuorum negotiis mortuorum spiritus interfuisse, superstitibus adfuisse, visos in orbe nostro, testatur. Auctor ep. ad Cyrillũ Ierosol. quæ tribuitur (licet falso) Augustino; ipsa qua decessit horâ, narrat Hieronymi animã ei apparuisse, multaq; sapienter monuisse, & erudite docuisse. Sed huius epistolæ auctoritas & fides sunt exiguæ, vel nullę: ideò pergam⁹ alio. D. Chrysostom. *hom. 74. in Ioan.* agnoscit mortuorũ in somniis apparitionem, & eam fuisse sententiam Iudæ Thadæi Apostoli eo loco scribit, vt censeret sic Christum post mortem solis

Apostolis & non aliis appariturũ. Apud Palladium legimus à B. Pambo visos fratres duos Pæësiũ & Esaiam in cœlis: [*in Poësio & Esaia.*] ab Abbate Apollô visum fratrem eius defunctum: [*in Apollo*] Anuph vidisse choros beatorum; & eius animam postea à numerosis angelis & martyribus in cœlum cunctis vidẽtibus sublatam. [*in Anuph.*] Solitus autem Palladius diserte exprimere & distinguere visionem angelicam à visione animæ, & addere angelum hominis alicuius speciem assumpsisse, vt obseruare potes *ex cap. 86.* de Euagrio Diacono, visione angelica ab amore libidinoso mulierculæ deterrito: vbi etiam habes apertam distinctionem apparitionis alterius dæmonum ad hæreticam blasphemiam conantium eum inducere. His ferme temporibus Marcus Gazensis vixit, testis oculatus, narrans Ioannis Cæsareæ & Porphyrii Gazensis Episcoporum legationem ad Arcadium de diruendo Marnę templo; vbi inter cætera describit tempestatem grauissimam, quam Deus permiserat oriri propter hæreticam naucleri prauitatem: *Implorabamus* (inquit) *preces B. Procopij Anachoretæ. Cumque fuisset vespera & tempestas non cessarat, permansimus vigilantes totam illam noctem. Circa matutinum autem ex multa afflictione parum dormitarunt sanctissimi Episcopi, & videt in somnis Dominus meus Porphyrius, sanctũ Procopium Anachoretam dicentem eis: Nauclerum*

catechismo instituite & obsignate (est enim ex Arij hæretici execranda secta) & efficite, vt ipse anathemate notet Arium, & malam eius fidem, & statim cessabit tanta tempestas.] Subdit deinde sic factum, & mare tranquillatum. D. Chrysostomo, commentarios in D. Pauli epistolas scribenti, assistentem, eumque docentem B. Apostolum vidit Proclus Constantinopolitanus, vt scriptis proditum à Leone Augusto, & Metaphraste *in vita Chrysost.* Eidem ab exilio redeunti Comanç in templo D. Basiliscus Martyr, Nicomediæ olim passus, apparuit dicens : *Confide frater Ioannes: cras enim simul erimus.* Aiunt presbytero quoque Ecclesiæ prius apparuisse Martyrem, atque dixisse ; *Præpara Ioanni fratri locum: Venturus est enim.*] narrat Palladius *in Dialog.* & addit confirmasse euentum ; postridie enim mortuum & sepultum eo loco Sanctum Antistitem. B. Cyrillus Alex. dissentiens vehementer à Chrysostomo, in somnis monitus à Deipara fuit, vt cum eo mortuo in gratiam rediret. [*Nicephor. libro decimoquarto Hist. cap. 28. ex Niceta.*]

Aliam visionem Adelphii de gloria B. Chrysostomi, à Sophronio (*in Prato spirituali cap. 128.*) descriptam, vt meram imposturam merito à Baronio (*tom. 5. anno 407.*) confutatam, prætermitto. Sed omni fide digna est historia, quam de Synesio Cyrenes Episcopo, & Euagrio Philosopho idem Sophro-

nius memoriæ mandauit, ex Leontio. [*Prat. Spiritual. cap. 195.*] cum assidue Synesius eum conaretur ad religionem Christianam traducere, isque obiiceret doctrinam Christianorum, de resurrectione corporum, deque mercede bonorum operum, maxime centuplo pro eleemosyna post hanc vitam recipiendo, sibi non posse non fabulosam videri. Tandem tamen Episcopus nihil diligentiæ prætermittens ei persuasit Christianum fieri, & cum liberis baptizari. *Cæterum, non multo posteaquam baptizatus fuit, dedit Episcopo auri tria centenaria in vsum pauperum, dicens; Accipe aurum istud, & distribue illud pauperibus, & fac mihi cautionē manu tua, quod Christus mihi ipsum reddet in futuro sæculo. Qui suscepto auro prompte illi cautionem fecit, vt petebat. Vixit itaque post baptismum annos aliquot philosophus, ac tandem infirmatus est ad mortem. Cum vero morti proximus esset, dixit filiis suis: Quando curabitis funus meum chartam istam in manibus meis ponite, & me cum illa sepelite. Mortuo autem illo fecerunt filij, sicut eis ipse præceperat, sepelieruntq; eum cum chirographo. Tertia autem post sepulturam die apparuit episcopo Synesio nocte quiescenti, dicens; Veni ad sepulchrum vbi iaceo, & accipe chirographū tuum: accepi enim debitum & satisfactum mihi est, atque vt certior eius rei fias, propria mea subscripsi manu. Ignorabat enim Episcopus, quod chirographum illud consepelissent ei. Mane autem facto, accersitis filijs eius dixit: Num aliquid cum Patre*

vestro in monumento posuistis? Illi putantes quod eos de pecunijs interrogaret, dixerunt ei: Nihil Domine præter pannos consuetos. Quid igitur. Numquid vel chartam aliquam cõsepelistis ei? tunc recordati filij (ignorabant enim quod de chirographo diceret) dixerunt ei: Ita sane Domine, chartam enim quandam moriens dedit nobis, & ait: Quando sepelietis me, chartam istam in manibus meis date, nullo penitus sciente. Tunc dixit illis Episcopus somnium quod nocte illa viderat. Sumensque illos cum clericis ac primariis ciuitatis, accessit ad philosophi tumulum. Quo aperto, inuenerunt iacentem philosophum, chirographumque manu Episcopi conscriptum suis manibus tenentem. accipiẽtes autem chirographum ex eius manibus aperuerunt, inueneruntque in eo nouiter manu philosophi subscriptum ita: Ego Euagrius philosophus tibi sanctissimo Domino Synesio Episcopo salutem; Accepi debitum in his litteris manu tua conscriptum, satisfactumque mihi est, & nullum contra te habeo ius, propter aurum quod dedi tibi, & per te CHRISTO DEO & Saluatori nostro, &c.] idem narrat Hugo Eterianus *libr. de regress. anim. ab inf. cap. 16.* Luciano presbytero viro sancto, temporibus, non Constantini (vt male Nicetas *orat. de martyrio & inuent. S. Stephani*) sed Honorii & Archadii, apparuit semiuigilanti ter, diuersis noctibus, B. Gamaliel B. Pauli præceptor, eique indicauit locum reliquiarum corporis sui, & Beati Stephani protomartyris, & Beati Nicodemi, & Beati

Abibi; quæ & eo inuenta fuere loco, & per Orosium Occidenti illata. exstat epistola Luciani de hac re luculenter scripta, (*apud Surium tom.4.*) quam Auitus Hispanus in Latinum transtulit è Græco, cuius etiam exemplar exstat, & meminit Gennadius, *de viris illustribus cap.47.* cui suffragantur Marcellinus Comes *in Chron.* & Nicephorus *libr.14.cap.9.* Et vt certior foret hæc visio, idē B. Gamaliel, eodem tempore, apparuit Nygetio monacho, cui etiam situm loci ad Orientem indicauit, vt refert ipse Lucianus. Ipsum quoque Protomartyrem nonnullis apparuisse testis est Euodius *lib.1. de eius miraculis.* De Micheæ & Habacuc apparitione, his priore, legendus Sozomen. *l.7.c.vlt.* De Zacharię prophetæ corpore, non multum post inuento, sic Sozomenus *lib.9.c.vlt. Cophar villa est in territorio Eleutheropolis Palæstinæ. Huic præfectus erat agri ipsius conseruus Calimerus quidam, domino quidem suo fidelis, sed morosus interim ac difficilis, & in conterminos agricolas iniquus. Quamuis autem talis esset, propheta tamen ei vigilanti clara luce apparens seipsum reuelauit. Et horto quodam demonstrato: Age quæso* (inquit) *hic fodito, &c.* subditur enim corporis sacri, ostenso loco, inuentio. Absens & viuus adhuc Euthymius noctu visus Tereboni Saraceno; quem cum sanasset postea ad se profectum, magna Saracenorum pars Christi fidem fuit amplexa, anno CHRISTI 420. vt prodidit

Cyrillus monachus, probatissimus Historicus *in vita S. Euthymij, Surij tom. 1. Ianuar. 20.* Circa annum 429. Abbati Cyriaco B. Virgo, cum duobus, SS. Baptista & Euangelistâ, apparuit, & negauit in cellam eius ingredi, manebat enim ante ianuam, eo quod ignaro Abbâ, duo Nestorii libri in eius cella forent, hostis Deiparæ: *auctor Sophron. Prat. spirit. c. 66.* De B. Paulino Nolano, *in lib. de vita Paulini apud Surium tom. 3. Iunij 22.* narrat Vranius, ei ante mortem apparuisse, & cum eo collocutos fuisse S. Ianuariũ Mart. & S. Martinum Turonensem. B. Petrus Apostolus & S. Apollinaris eius discipulus per visum apparentes Sixto Papæ, anno 433. eum admonuerunt Rauennati sedi imponendum Petrum illum, vere Chrysologum, virum simul sanctissimum & eloquentissimum: *auctor ex antiquis archiuis Rauennatium, in eorum historia, Hieron. Rubeus.* Scribit Procopius *lib. 2. de bello VVandalico*, B. Ciprianum Afris oppressis apparuisse, & bono animo Christianos esse iussisse, seque breui tempore vltorem futurum: quod sane Wandalis debellatis biennio post accidit. Anno 456. Theodoricus rex victis in Galliciâ Sueuis, in Lusitaniam contendit; vbi ne vrbem Emeritam diriperet, B. Eulaliæ Martyris apparitione coërcitus fuit, auctore Diuo Isidoro *in Chron. Gothor.* De B. Leonis ad Flauianum de rectâ fide epist. Sophronius ista memorat *cap. 147. Prat. spirit.*

Narrauit & hoc nobis eiusdem cęnobii Pater Abbas Menas, *Audisse se Eulogium Alexandrinum Patriarcham dicentem: Cum profectus essem Cōstantinopolim, fruitus sum contubernio Domini Gregorii Romani Archidiaconi, & singularis viri, qui narrauit mihi de sanctissimo ac beatissimo Leone Romano Pontifice, dicens haberi scriptum in Ecclesia Romana: quod, cum scripsisset Epistolam ad Sanctum Flauianum Constantinopolitanum Episcopum contra impios Eutychetem & Nestorium, posuerit eam super tumulum Principis Apostolorum Petri, & orationibus ac vigiliis & ieiuniis vacans orauit ipsum summum Apostolum dicens; si quid, vt homo, vel minus caute posui, tu, cui à domino Saluatore nostro* Iesu Christo *& Ecclesia & hæc sedes commissa est, emenda. post quatuor vero dies apparuit ei Apostolus, & dixit, legi ac emendaui. Sumensque Epistolam de sepulchro B. Petri, aperuit eam & euenit Apostolica manu emendatam.*] Idem cap. 148. *Theodorus* (inquit) *sanctissimus Episcopus Dornæ, quæ est in Libya, narrauit nobis, dicens: cum essem cubicularius Sancti Papæ Eulogii, vidi in somnis virum reuerendi habitus, statura procerum, dicentem mihi: Nuncia meum Eulogio Papæ aduentum. ad quem ego; Quis es tu, qui iubes vt nunciem? Respondens ille dixit mihi: Ego sum Leo Romanus Pontifex. Ingressus igitur ego nunciaui dicens: Sanctissimus & Beatissimus Papa Leo Romanæ sedis Antistes conuenire vos vult. Cum hoc audisset Papa Eulogius, exurgens concitus occurrit in occursum eius. Salutantesque se inuicem, oratione*

facta, consederunt. Tunc vero Dominus & eximius Leo dixit Sancto Eulogio. Scis quare huc venerim ad vos? Respondit ille; Non. Ait ipsi: Veni, vt vobis gratias agerē, quia rite & magnifice pro mea Epistola respondistis, quam scriptam misi ad fratrem meum Flauianum Constantinopolitanū Patriarcham, sensum quidem & sententiam meam aperientem, hæreticorum autem ora obstruentem. Scito autem, frater, quia non mihi tantum vestrum diuinum laborem studiumque contulistis, sed etiam supremo culmini Apostolorum Petro, & ipsi præ omnibus quæ à nobis prædicatur veritati; qui est Christus Deus noster. Ista non semel tantum, sed bis terque conspiciens trina apparitione firmatus, enarraui B. Papæ Eulogio.] Idem Sophronius *cap.149.* narrat adhuc alias Diuum Petrum eidem Sancto Leoni apparuisse, & nunciasse eius dimissa peccata. Vixit hoc sæculo Theodoretus, is scribit; BB. Apostolos Ioannem & Philippum Theodosio Imp. olim apparuisse *lib. 5. hist. c. 24.* Anno 485. conante Petro Fullone Cypri Ecclesiam sibi subiicere. S. Barnabas Apostolus tribus continuis noctibus ter Anthemio Salamines Episcopo apparuit, & locum corporis sui vna cum Euangelio S. Matthæi, propria Barnabæ manu conscripto, sepulti indicauit, quæ & inuenta, *narrat fuse Alexander Monachus apud Surium tom. 3. 11. die Iunii.* Breuiores futuri sumus sæculis sequentibus.

VI. *Sæculo inchoato 6.* hoc est post annum Chri-

R sti CCCCC. hæretici Seueriani multi variis fuere visis conuersi, vt in primis, Isidorus Monachus Philoxemensis, apparitione damnati illius, qui Christo Domino alapam incusserat, quod fuse narrat Sophronius *cap.30. Prat. Spirit.* Deinde & Cosmiana vxor Germani Patricii, quam propter hæresis contagium Deipara visibiliter apparens cum aliis sanctis fœminis arcuit à templi aditu. [*Sophron. qui & alia multa subdit seqq. cc. 49.79.106. 188.213.*] Reginæ mulieri Cappadoci, officio Diaconissæ, in somnis viuus, & in Laura degens apparuit, eamque docuit quæ erant necessaria Ioannes Silentiarius, narrante rem gestam Cyrillo Monacho, *in vita eius apud Lipoman. to. 6.* D. Bartholomæus in Daris apparuit Anastasio, & corpus suũ vbi sepultum esset indicauit, seq; patronum vrbis ac defensorem professus fuit. *Sic Nicephor. lib. 16. c. 37.* Anno Christi 515. obiit Macedonius Patriarcha Constantinopolitan. ab impio Anastasio in exilium actus. de eo Cedrenus ita scribit; *Cum iam esset sepulchro condendus, antequam id fieret, sublata dextera manu crucis signo sepulchrum obsignauit. Idem Theodoro cuidam suorum familiarium per visionem dixit: Excipe hæc, & abi, & Anastasio recita. Ego quidem Macedonius abeo ad Patres meos, in quorum fide perstiti; interim tamen semper Deum interpellabo, dum tu quoque venias, & causa nostra disceptetur.*] *Legẽdi eadẽ de re Miscella, ex Theopha. l. 15. Anastas. in Chr. & Theo-*

dorus

dorus Lector collectan. lib. 2. Verum, quia Macedonius Schismaticus obiit, alios Anastasio Deus Catholicos, & ab ipso quoque in exilium missos, accusatores præstituit; quos ambos Deus visione præmonuit, se pararent, vt decimo ab Anastasii obitu die morituros, & causam suam ante horrendum tribunal acturos. ii fuere Elias Patriarcha Ierosolymitanus; & Flauianus patriarcha Antiochenus. *legendi Cyrill. in actis Sabæ apud Surium tom. 6. die 5. Decemb. & Sophron. in Prato Spirituali c. 35.* Theodorici Regis Italiæ animam solitarius Lyparitanus vidit inter Ioannem Papam & Symmachum Patricium, vinctis deduci manibus, & in ollam Vulcani proiici; vt narrat B. Gregorius Papa *lib. 4. Dialog. cap. 30.* Interdum accidit, vt in visione is cui fiebat ad locum deduceretur, vbi animæ detinebantur: vt docet exemplum illud Monachi Nestoriani, quem cum. B. Cyriacus Deo commẽdaret: *circa horam nonam diei sequentis aspexit frater, qui erat in spelunca, quendam adstantem sibi aspectu terribilem, ac dicentem;* Veni & vide veritatem. *Assumensque eum duxit in locum tenebrosum ac fæditum, ignem euaporantem: atque in ipsis ignibus videt Nestorium, Eutychetem, Apollinarem, Dioscorum, Seuerum, & Origenem, & alios quosdam. dixitque illi is, qui apparuerat, locus iste præparatus est hæreticis, &c.*] *Hactenus Sophron. Prat. Spirit. c. 26.* Cum Iustinianus Imp. Apostolis templũ exædificasset, cõstat quod

Apostoli (ait Procop.) *beneficiorum memores ad Regis honorem nunc hominibus apparuerint, Regis inquam pii & religiosi. Neque enim ab humanis recedunt diuina, sed admisceri percupiunt, & hominum conuersatione oblectari.*] *Sic Procop. lib. 1. de ædific. Iustiniani.* vbi vides ēt eius sententiā de quæstione nostra. cuius etiam illa sunt huc pertinentia ex eodem opere: *Circa Sinus terminum in arduo satis & edito loco sanctis Cosmæ & Damiano olim templum dedicatum est: Vbi Iustinianum grauiter ægrotantem, & iam morituri speciem præbentem, nempe à medicis desperatum, & inter cadauera iacentem, isti sancti per somnum & visum apparentes curauerunt.*] Idem *lib. 1. de bello Gotth.* testatur mœnium Romæ partem à B. Petro Apostolo, Gotthis obsidentibus, defensam fuisse. B. vero Stephanum visum apud Apostolorum Principes pro vrbe Metensi intercedere, in qua eius erant reliquiæ, scribit Gregor. Turon. *lib. 2. Hist. Francor. c. 6.* Sed & anno 552. filium vitriarii Iudæi triduo in fornace illæsum B. Virgo puero se visibilem præbens seruauit; qui cum matre postea baptizatus. rei gestæ historia certissima peti potest ab eo, qui tum viuebat, Euagrio, *lib. 4. cap. 35.* ex eo Greg. Turon. *lib. de glor. mar. c.* 8. & Glycas *Annal. p. 4.* Redempto Episcopo Ferentinati ad sepulchrum S. Eutychii vigilanti, idem martyr astitit dicens; *Redempte vigilas? cui respondit, vigilo. Qui ait, Finis venit vniuersæ carnis,* & quæ sequuntur apud D. Greg.

Dial.lib.3.cap.38. Circa annum 587. Guntrammo Regi de Chilperico pessimo Francorum tyranno visio huiusmodi fuit ostensa, quam ipsemet Rex apud Gregor. Turonensem sic narrat; *Vidi & ego aliam visionem, quæ huius interitum nunciauit. Adducebatur enim in conspectu meo à tribus Episcopis vinctus catenis; quorum vnus Tetricus, alius Agricola, tertius vero Nicetius Lugdunensis erat, è quib. dicebant duo, soluite quæso eum, & castigatum abire permittite. Quib. è contrario cum amaritudine Tetricus Episcopus respondebat: Non fiet ita, sed igne concremabitur pro scelerib. suis. Et cum diu multumq; quasi altercantes hæc inter se verba conferrent: conspicio eminus æneum super ignem positũ feruere vehementer. Tunc, me flente, apprehensum infelicem Chilpericum confractis membris proiiciunt in æneum: nec mora inter vndarum vapores ita dissolutus ac liquefactus est, vt nullum ex eo penitus indicium remaneret.* [*Gregorius Tur. libro octauo, histor. Francor. capite quinto.* Narsetem, Eunuchum sed belli ducem clarissimum, nefas omittere, de quo sic Euagrius; *Commemoratum ab his, qui vna cum Narsete fuerunt, dum precibus & aliis pietatis officiis diuinum numen placaret, debitumq; cultum ei tribueret; S. Virginem ei apparuisse, planeque tempus præscripsisse, quo bellum cum hostibus gereret, atque non prius ad prælium committẽdum se accingeret, quam cælitus signum acciperet.*] sic Euagri⁹, de Totila & Theia Regibus ab eo deuictis loquens *lib. 4. cap. 23.* Idem Nicephorus

refert *lib. 17. capite 13.* cuius verba sunt ex Euagrio explicanda. non enim loquitur de cunctis bellis Narsetis, sed de hoc Gotthico. Paulo post, Sergiopolim obsidente Chosroë, visus D. Sergius Martyr cum innumerabilibus cœlestib⁹ propugnatoribus defensionem parare atque per muros vbique discurrere, *Nicephor. lib. 17. cap. 17. ex Euagrio libro 4. cap. 27.* Iustino iuniore imperante Anatolium hominem præstigiatorem & impium, primo quidem imago Deiparæ palam fuit auersata: deinde & nonnullis fidelibus Deipara ipsa apparuit, eosque contra scelestum illum incitauit, inquiens ab Anatolio filium suum contumeliis affici. *Euagrius lib. 15. cap. 18.*

VII. *Septimum Sæculum inchoatum* anno 600. iuuat ordiri à Beatissimo Gregorio I. Romano Pontifice & Ecclesiæ Doctore; cuius solius sufficere deberet auctoritas, is primum de B. Musa refert sequentia: *Quod quadam nocte ei per visionem B. Dei genitrix virgo Maria apparuit, atque coæuas ei in albis vestibus puellas ostendit. Quibus illa cum admisceri appeteret, sed se illis iungere non auderet, Beatæ Mariæ virginis est voce requisita, an velit cum eis esse, atque in eius obsequio viuere? Cui cum puella eadem diceret, volo, ab ea protinus mandatum accepit, vt nihil vltra leue & puellare ageret, & à risu & iocis se abstineret, sciens per omnia, q̄ inter easdē virgines quas viderat, ad eius obsequiū die trigesimo veniret. Quibus*

visis

visis in cunctis suis moribus puella mutata est, omnemque à se leuitatem puellaris vitæ magna grauitatis detersit manu. Cumque eam parentes eius mutatam esse mirarentur, requisita rem retulit, quid sibi B. DEI genitrix iusserit, vel qua die itura esset ad obsequium eius indicauit. Tunc post vicesimum quintum diem febre correpta est. Die autem tricesimo, cum hora eius exitus propinquasset, eandem beatam genitricem Dei cum puellis, quas per visionem viderat, ad se venire conspexit. cui etiam se vocanti respondere cœpit, & depressis reuerenter oculis, aperta voce clamare, Ecce Domina venio. In qua etiam voce spiritum tradidit.] lib. 4. Dialog. c. 17. De B. Probo Reatino Episcopo memorat, illi simul & puero qui aderat apparuisse SS. Iuuenalē & Eleutherium Martyres stolis candidis amictos, qui animam Probi secum in cœlum asportarint *lib. 4. Dialog. c. 12.* Hæc de cælitibus: de quibus alia idem eodem libro *c. 11. & 14.* de damnatorum apparitionibus idem exempla suppeditat, vt de Theodorici anima in ollam Vulcani visa deiici, quod ante citaui, & confirmat Hugo Ætherianus *libro de regress. animar. capite septimo*, & de moniali, quæ visa ante altare per medium secari, *lib. 4. Dial. c. 51.* De animabus, quæ adhuc expiabantur idem plura suggerit. Pascasium Diaconum visum Romæ in Thermis stantem & balneantibus obsequentem, in pœnam scismatico præbiti fauoris; vt fassus ille, cui apparuit, Germano Capuano

Episcopo, cuius & precibus mox pœnali loco fuit liberatus. [*lib. 4. Dialog. cap. 40. & Hugo Aeterianus libro de regress. animar. cap. 14.*] Similia ferme habet de anima Domini Balnei, qui pro culpis suis post mortem thermarum caloribus deputatus, eodem in loco iussus lauaturis sedulo ministrare; quam operam cum Cemtumcellensi presbytero non semel præstitisset, presbyter ei caritatis causa duas oblationum coronas detulit. Sed ille merens afflictusque respondit; *Mihi ista quare das pater? iste panis sanctus est, ego hunc manducare non possum. Ego etenim, quem vides, huius loci Dominus aliquando fui, sed pro culpis meis hic post mortem deputatus sum. Si autem mihi præstare vis, omnipotenti Deo pro me offer hunc panem, vt pro peccatis meis interuenias. Et tunc te exauditum esse cognosce, cum huc ad lauandum veneris, & me minime repereris. In quibus verbis disparuit, & is qui homo esse videbatur, euanescendo innotuit, quia spiritus fuit, &c.*] *d. libro 4. cap. 55.* ibidem & aliud addit de Iusto monacho, qui Copioso fratri suo apparuit, & se supplicium per salutaris sacrificii oblationem docuit euasisse, quod paulo aliter narrat Glycas *par. 4. Annal.* Hactenus Sanctus Gregorius, ea dignitate, sanctitate, prudētia vir, vt nisi hæreticus eius testimonium nemo queat reiicere. Vixere eodem sęculo Greg. Turon. & B. Isidorus Hispalensis, quorum testimonia superius iam adduximus. vixit etiam Sophronius auctor

Prati spiritualis, è quo iam plura testimonia exhibuimus. vixit & B. Ildephonsus Toletanus Epis. cui B. virgo candidissimam vestem donauit, ei apparens cum virginum choris; quæ vestis etiam hodie asseruatur. Eidem & Regi totiq; clero ac populo, ex tumulo suo surgẽs B. Leocadia apparuit, velũ manu quasi porrigens; vnde ad apparitionis veritatem cõprobandam D. Ildephonsus, accepto à Rege cultello, partẽ præscidit; quæ cũ cultro inter Ecclesiæ thesauros reposita. Vtrumq; testatur Iulian. Pomerius eiusdem Ecclesiæ antistes, apud Surium *tom. 1. Ianuar. 23.* Anno 696. Ebroinum cæcus quidam audiuit in ollam Vulcani à dæmonibus portari, vt narrat Ado Viennens. *in Chron.*

VIII. *Octauo sæculo post annum 700.* Floruere Iulianus Pomerius, quem nostræ sententiæ fuisse docent paulo ante ex eo laudata, de B. Ildephonso. Vixit & S. Suibertus, qui ægris, quos curauit, multis post mortem apparuit, teste B. Marcellino *in eius vita c. 30. apud Sur. mense Martio.*] item venerabilis Beda, qui quod idem de apparitionibus senserit patet ex Hist Anglor. *lib. 4. cap. 14. & 25. & lib. 5. cap. 14. & 15.* & aliis eiusdem libris, ac vitarum quas cõscripsit locis. Vixit & B. Ioannes Damascenus, cui, iussu Iconomachi Imperatoris abscissam manum, B. Deipara virgo restituit, vt narrat B. Ioannes Hierosolymitan. Patriarcha *in eius vita.* vixit his tẽporibus Paulus Diaconus

qui narrat Arnulfum Longobardum in prælio protectum fuisse à B. Sabino Martyre; & à Barbaro, cum pictum vidisset, Martyrem agnitum *lib.4.ca.5.de gest. Longobard.* Admiratione dignissimum est, quod narrat Cõstantinus Episcop. oculatus testis, de translatione reliquiarum S. Euphemiæ martyris, *apud Lipoman. to.6.* præstrictum splendore miraculorum Leonem Isauricum clam sustulisse martyris reliquias, & earum loco ossa arida imposuisse; veras autem reliquias cum loculo in maris vndas proiecisse. Incidere nautæ quidam in loculum rei ignari, & putãtes thesaurum aliquem in eo repositum, suscepere, & aperuere, & mirifice qui inde exhalabat odore perfusi cognouere, sacras esse reliquias, cumq; hærerent ignari cuiusnam forent eadem nocte videre lumina & cereos, virosque mire candicantes, Deumq; laudantes. *Cumq; appulissent Leuinũ, & somno se dedissent, viderunt inquiete Glyceriam Martyrem occurrere Euphemiæ virgini, amplecti illam & exosculari, & aduentum gratulari. ex eo cognouerũt, cuius essent illæ reliquiæ. Ter inde soluentes ter ventis reflantibus eodem reiecti sunt. Deniq; Euphemia adstitit illis in somnis, & quæ foret edocuit, ac se ibi velle subsistere edixit, ex quo fuerat ab impio Leone in mare proiecta.*] Sic ille cui potius credendum quam Zonarę hęc Copronymo tribuenti. Idem Zonaras paulo post ita scribit de Leone Armenio: *Hæc Imperatorem turbabant, nec minus matris terrebat*

insomnium. Videbatur illa sibi in æde Deiparæ Blachernia esse, & cernere matronam quandam, quam adolescentes candidis induti vestib. comitarentur. & ædis solum sanguine redundare, audireque matronam illam iuberi dari matri Imperatoris vas eo sanguine plenum, quæ cum id auersaretur, dicere illustrẽ illam matronã: At filius tuus eos, qui me venerantur, sanguine implet, neq; intelligit se & Deũ, & filiũ meum ad irã cõmouere.] hanc matronam fuisse B. Virginem verba ipsa loquuntur. subdit Zonaras; *Est & D. Tharasius iam ex hac vita ærumnosa translatus cuidam in somnis visus, qui Michaelem quendam inclamaret, eumque ad inuadendum & occidendum Leonem hortaretur.*] Sane mox Michael Balbus eum interemit. anno 787. Hungo Pictorum Regi apparuit D. Andreas Apostolus victoriam promittens, quam præstitit, apparente in cœlo cruce decussata rubea, cum pugnaretur: quod etiam Buccamanus, licet Caluinista, tradidit, *lib. 5. Hist. Scotor. reg. 65.*

His temporibus vixit Beata Gertrudis, de qua apparente meminit Ludouicus Blosius *in Monili spirituali, non vno loco*: paulo post fuit imperium Romanum in Carolum Magnum translatum; huic Diuum Iacobum Zebedæum apparuisse, & hortatum; vt Hispaniæ regna ex Saracenorum eriperet potestate, recentiores quidã scriptores scripsere. [*Ludolphus Bebenburgius de veterum Principũ Germanorum Zelo capite decimoquarto.* Certiore

fide contestatæ sunt aliæ eiusdem Apostoli apparitiones, hoc & sequentibus sæculis Regibus Hispaniæ factæ, quibus & opem se laturum in prælio promisit, & visus in conflictu hostes in fugam agere. Vidisse se & Mauri fatebantur, & nostri gloriabantur: de quibus mox.

Anno octingentesimo sæculum cœpit nonum, eo Raymirus Rex Hispaniæ fortissime totum diem cum Sarracenorum maxima multitudine pugnauit: sub noctem cum exigua suorum manu in collem quendam se recepit. Regi vigilanti & Deum precanti Diuus Iacobus adstitit, iussitque omnes confessione lustrari, & sumpta Eucharistia prælium conserere. Mane, cum omnes ad vnum obtemperassent monitis Diui; signa contulere, hostium sexaginta millia conscidere. Visus in eo prælio Apostolus albo vectus equo, vexillum gestans niueum quod rubea crux transuersa distinguebat. *auctores Rodericus Episcopus Chronic. General. Alphonsi Regis*, *Marian. libro septimo, capite decimo tertio*, & alii. Vixit hoc sæculo Theophilactus Bulgar. qui in decimo quarto capite Euangelii Ioannis fatetur, spiritus mortuorum viuis apparere. Vixit opinor eodẽ Iulianus Toletanus iunior, auctor Prognostici, qui *libro secundo capite vigesimo nono* docet *mortuos scire posse, quid agãt viui, & capite sequen.* ex D. Augustini *de cura pro mortuis* sententia, ac pene iisdem verbis conclu- IX.

dit; *scripturæ auctoritate aperte probari, mortuos posse viuentium oculis apparere.* Carolo Caluo Francorum Rege Numonis quidam vsurpator bonorum Ecclesiasticorum conspexit, sensitque D. Maurilium sibi apparentem, & increpantem, & pedum sacrum capiti illidentem: nec vana visio: paulo post decessit. [*sic Annales Andegau.*] Simile, quod legitur in Chron. Cassinensi, *lib. 2. cap. 62.* à puero cō spectum Pandulfum Principem Capuanum ferreis nexibus vinctum, & in cœnoso ac fœtido lacu vsque ad guttur demissum, & restibus à duobus nigerrimis spiritibus in profundum subinde demitti & iterum extrahi. Caussam rogatus, respondit: *Quoniam aureum calicem cœnobio S. Benedicti eripui, & in agone mortis restituere neglexi.* Et *cap. 84.* vidit eremita quidam Æthiopes stramine onustos (qui se dæmones dixerunt) eidem Pandulfo rogum parantes: & eadem hora compertus est exspirasse.

X. *Post annum nongētesimum,* Ludgero, frustra quærenti corpus S. Lebuini; *tandem visum ei est in somnis, sanctissimum sacerdotem Christi Lebuinum secum loqui, & sui detegere locum sepulchri & membra ibi reperta, vbi spiritus indicarat. Hucbaldus Elnonensis apud Surium tom. 6. Nouēb. 12.*] Cum Ioannes Decimus exercitum in Apuliam misisset aduersus Sarracenos, SS. Apostoli Petrus & Paulus in prælio cōspecti Christianis victoriam maximam pepererunt.

[*Sic*

[*Sic Luitprandus temporibus illis proximus lib. 2. cap. 14.*] Ioanni Zimiscæ Imp. contra Rossos pugnanti, iussu B. Virginis auxilium tulit, visus multis, B. Theodorus Martyr. [*Sic Zonar. tom. 3.*] Eodem sæculo accidit horribilis illa tragœdia Vdonis Episcopi Magdeburgici, quam postea narrabimus. Tu lector memento hic ponendam fuisse. Vixere hoc sæculo decimo Euthymius Græcus & Hugo Ætherianus Latinus, quorum vterque tenuit mortuorum spiritus viuentibus se in conspectum aliquando dare. *Euthym. in c. 14. Io. Hugo Aether. de regress. animar. c. 7. 11. 14. 15. & 16.* Anno nongentesimo decimo quarto Ferdinand. Consaluus Castellæ Comes, vtriusque fortunæ illustre specimen, virdictis factisque magnificus, cum trecentis duntaxat militibus, diuino fretus monitu, maximas Almansoris copias profligauit. Idem decimo sexto post anno, sub signis habens peditum 15000. equites 450. triduum continuum cum multitudine Arabum incredibili conflixit; cumq; postremo die D. Iacobus visus adesse prælio fuisset, innumeris cæsis, triumphauit.] *Chron. general. Vasæus & alii.*

Successit sæculum XI. ab anno millesimo; hoc sæculo bellum sacrum fuit, duce Godefrido Bullonio: cum in expeditione Antiochena nostri & fame ferme consumpti, & equis fere defecti forent, visione & monitis D. Andreæ cõfirmati, qui etiam lanceam Domini XI.

cam illis indicauit; non vnam obtinuere victoriam, in prælio quoq; cum Corbona apparuere agmina equitum albatorũ, quę Persas in fugam egere. [Guilhelm. Tyrius, qui bello sacro interfuit, *lib. 6. Sacræ Hist. cap. 4. & 9.*] Eodem bello, expugnata ab Christianis vrbe Sancta, Adimarus Episcopus, diu ante defunctus, visus est milites præire; & muros conscdeẽre, & adhortari, se subsequerẽtur. (*Ioan. Naucler. vol. 3. gener. 37.*) Paulo ante Christus Dominus cum B. Virgine, SS. Petro, Ioãne, Stephano, Martino & aliis, multis quoq; Angelis, Henrico II. Imp. ostẽdit se noctu in tẽplo Romæ vigilanti. (*idem Naucler. ibi gener. 34.*) Tunc Amicus etiã defunctus B. Dunstano apparuit, & futura multa prædixit, quæ & contigere. (*Osbertus in vita Dunstani, apud Surium 19. Maii*) Non semel post mortem visus amicis est B. Odilo Abbas Cluniacensis. (*Pet. Damian. in eius vita apud Surium mense Ianuar.*) Floruit hoc tempore, & ad sequens sæculum peruenit, Pet. Damianus, vir doctissimus & eloquentissimus; qui Cardinalatum cum solitaria vita commutauit: opera eius, quę multa sunt, apparitionibus variis sunt referta: vt de duobus primoribus Fauentinis ex inferno apparentib. *epist. 2. ad Hildebrand.* vt de animabus in specie auicularum apparẽtib. *epist. 5. c. 3.* de anima Benedicti VIII. nigro equo insidente & apparente Episcopo Capuano, nõ tantum idem Damian. *ib. c. 4.* sed & Martinus

Polo-

Polonus idem tradidit *in Chron.* & D. Anton. & Platina. de Benedicti IX. apparitione idē Damian. *cap. 5.* vt de B. Andrea & B. Gregorio apoſtatam Monachum flagellantibus *capite 11.* & alia quæ longum foret referre. Nota eſt hiſtoria fundationis Cartuſienſium; cuius occaſio celebris illa, & publica, primo, ſecundo, tertio facta die in Vigiliis mortuorum apparitio, cum concineretur verſiculus, *reſponde mihi:* ter enim mortuus caput ſuſtulit, & iuſto Dei iudicio ſe accuſatum, ſe iudicatum, ſe damnatum exclamauit. [*narrat Fran. de Puteo in vita Brunonis, apud Sur. tom. 5. 6. Octob.*] Hoc ſæculo vixere S. Anno Colon. & S. Benno Miſnenſis, Epiſcopi: illi apparuere prædeceſſores Epiſcopi, & mire, oſtenſa in veſte ipſius macula, commonuerunt, vt acerbitatem animi erga eos, à quibus iniuſte vexatus fuerat, plane aboleret è memoria & mente. De D. Bennone traditur, eum iam defunctum Marchioni Miſnēſi in ſomnis apparuiſſe, & oculum eruiſſe, ob damna Eccleſię illata. prius narrat de Annone Lambert. Schaffnab. *in Hiſtor. Germanor.* poſterius de Bennone ſcribit, *in eius vita c. 32.* Hier. Emſerus apud Surium *16. Iulij.*

Nec XII. ſæculū ſuis caruit viſionibus mortuorum. ecce tibi anno 1112. vel potius 1139. Alphonſus Luſitaniæ rex commiſſurus prælium contra quinque Reges Sarracenorum, iuſſus eſt in ſomnis, à Chriſto, bono eſſe ani- XII.

mo, & signo vti in prælio; cui quinque vulnerum imago inscripta. obtinuit victoriam memorabilem, & hinc fluxit Lusitaniæ Regum insigne. Decimoquarto post anno Alphonsus Rex Castellæ Baëzam obsidebat, ei apparens D. Isidorus auctor fuit prælii committendi. nec fere alia victoria contigit illustrior. [*Marian. lib. 10. c. 17. Vazæus, Samalloa, & alij*] Anno 1117. cum plurimis prodigiis, inter cætera, trepidaret Italia. *Cremonæ quidam infantulus in cunis iacens pannis obsitus, in primam loquendi vocem contra naturā os aperuit, matremque suam escas parantem fratri suo maiori, qui plorando panem petiuerat, à corporis curis compescuit, asserens sibi visam Dei genitricem Mariā ante tribunal Christi stantem, instantissimisq; precibus pro iudicio quod mundo propter peccata sua intenderat, ipsi supplicantem: ac post hæc deposuit eloquiū vsque ad tempus humanæ conditionis congruum.*] *Verba sunt Dodechini in Histor.* Benedicti X. Pontificis apparitio prior facta Ioanni Portuēsi, qua confessus se Odilonis Abbatis precibus ab æternæ mortis periculo seruatum; & posterior Edelberto facta, qua confessus etiam se purgatorii pœnis liberatum: *narratur à Pet. Damiano in vita Odilonis, apud Surium 1. Ian.* Apparuit etiam S. Nortbertus post mortem suis, *vt narratur in eius vita c. 52. D. Bernar. Gualdricum auunculum defunctum post aliquot dies noctu vidit. Sciscitatur, quo in statu sit? Respondet auunculus, in prospero. Quærit iterum Bernardus,*

quid

quid causæ fuerit, vt in agone infremeret, & corpore terribiliter moueretur? Eadem (ait ille) *hora duo nequam spiritus me in puteum profundissimũ præcipitare nitebantur, vnde ita cõtremui, verum accurrente B. Petro cuasi.*] *Auctor vitæ D. Bern. lib. 1. c. 10.* Idem tenuere Rupert. Tuitiens. & Honorius Augustodu. Nam & ille narrat B. Virginem sibi sese conspicuam præbuisse, & ad scribendum impulisse. [*Ruper. in prolog. Cant.*] iste vero *in Sigillo Mariæ ca. 1.* meminit *Mariæ Aegyptiacæ, quã Deipara apparens ad pœnitentiam traduxit, & Theophili, quem Diaboli mancipio eripuit, & pueruli Iudæi quem in fornace protexit.*] Item Pet. Cluniacens. *lib. de miraculis.*

Vixit per hæc tempora Martinus presbyter, Canonicus regularis, Legione, vbi varios libros conscripsit, ex rudi & illiterato repente factus doctissimus, à D. Isidoro, in cuius monasterio degebat, per visum in somnis oblato, quem comederet libro, vt testatur Ioan. Mariana *lib. 11. rerum Hispan. cap. 16.* Libri asseruantur ibidem magna religione; qui viderunt, aiunt esse in prophetias quasdam Danielis & in Apocalypsin. Mihi, cum Legione degerem, librorum videndorum copia non fuit; manus Beati viri videndæ & osculandæ fuit; quæ integra permanet cum pelle & vnguibus, licet siccitate contracta, & pusilla.

Sequenti sæculo XIII. post annũ 1200. D. Iacobum Alphonso Legionensi Regi ad Eme- XIII.

ritam,

ritam, & eodem tempore D. Isidorum Zamoræ aliis apparuisse, & auxilium præliantibus tulisse, docent Mariana *lib.12.cap.15.* Zamalloa, & alii Annalium Hispaniæ scriptores. Hoc sæculo vixere Vincentius Belluacensis *auctor speculi Historialis*, & Cęsarius Germanus ordinis Cistercienfis *auctor ingentis libri miraculorum seu exemplorum*; qui quas apparitiones spirituum memoriæ prodiderũt, non est institutæ breuitatis hîc describere: magni enim voluminis res foret. Idem dico de Helinando Frigidimontense, *in Chronic.* Thomâ Cantipratensi *libr. de apibus*, & vitâ Sanctæ Lutgardis *libro secundo*, qui & hoc sæculo vixere, & exempla plurima sibi notissima congessere. Vixit eodem tempore Diuus Thomas Aquin. cuius hanc fuisse sentẽtiam patet *ex 3. par. quæstione 69. a. 2.* vbi hanc quæstionem examinans stat pro nobis. idem tenuit Guilhelmus Parisiensis *in sum. de vniuer. par. vlt.* non vno loco idem Diuus Bonauen. *in 4. d. 45. q. 3.* huc referendum exemplum apparitionis B. Vrsulę & B. Gereonis cum sociis Coloniam defendentium, apud Bredenbach. *libro quarto cap. 22.*

XIIII. His successere sequenti *fere sæculo* 14. alii Theologi magni nominis, qui omnes nobiscum sentiunt, vt Richard. de Mediâuilla *in 4. d. 45. q. 3.* Pet. de Palude *ibid. ead. q. 3.* Scot. *ibid. q. 1. a. 4.*

XV. *Sæculo XV.* hoc affirmarunt Antoninus

X Florent. Archiepiſcop. qui & exempla multa ſuppeditat *in ſum. Hiſt.* & Gerſon. *paſsim in operib. ſuis.* Iacob. Chuſan. *in libro hac de re edito.* Dionyſ. Rickel. Cartuſian. *in 4. d. 45. q. 1. & in opere de quatuor nouiſſimis, & libro de Nouitiis ordinis ſui.* in quibus multas etiam habes apparitiones: cenſuit etiam Alph. Toſtatus *in lib. 1. Reg.*

Noſtro ſæculo 16. anno 1534. die 23. Ianuarii Facultas Theologica Pariſiẽſis, in cauſa Aurelianenſi conſulta, hoc reſpondit; his verbis; [*Animas defunctorum diuinitus, ſeu diuina virtute, ordinatione, & permiſſione, interdum ad viuos redire, exploratum eſt.*] habes hoc reſcriptum in tom. 2. var. conſil. Iuris Francofurti editorum. Et vt cæteros mittam, ex profeſſo hoc tuentur Domin. Sotus *in 4. d. 45. q. 1. a. 4.* Peltan. *lib. de Purgat. cap.* 5. Pet. Caniſius Marial. *lib. 5. cap. 20. & 21.* Maldonatus *in c. 14. Io.* Greg. Valen. *in 3. p. d. 6. q. 11. punc. 1. & diſp. 11. q. 1. p. 1.* Bellarmin. *controuerſ. de purgatorio libro ſecundo, capite octauo,* Ioſeph. Angl. *in 4. quæſtione de ſuffrag. art. primo, in fine,* Pet. Thyræ. *Theſibus hac de re editis potiſſimum capite vndecimo,* M. Marulus opere *de inſtitut. vitæ monaſticæ, vt libro ſexto cap. 14. vbi plurima ſunt exempla.* Ex Hiſtoricis etiam id tenuere Fulg. Sabellicus & Egnatius *in lib. Exemplo. locis quam plurimis.* Paul. Iouius, *in vita Actij vicecomitis, & Hiſtor. lib. 30.* Carol. Sigonius *de imperio occidentis lib. 3. & 10. & Regn. Ital. l. 1.* Alb. Crantzius

Saxoniæ

Saxoniæ lib.7.c.16.& 14.& lib.9.Metropol.cap.13. Franc.Gomara *Mexicanæ Histor.c.20. & c.104.* Hieron. Osorius *de reb. ab Emanuele gestis*, & Petr.Maff. *in Indica Histor.* Th.Bosius, passim *de Not. Ecclesiæ*, &, quem hoc agmen clausurum, Historiæ Ecclesiasticæ facem clarissimam, & valentissimum contra Nouatorum impugnationes pugilem, vt inuictum Triarium, in vltimum locum conieci; Cæsar Baronius singulis *Annalium* (quos iã septem, vt septem Candelabri Catholici aureos candes bono publico edidit) *Ecclesiasticorũ tomis*. Harum vltimarum ætatum insigniora quædam exempla duntaxat adscribam: minoris enim recentiora hæc faciunt aduersarii. Primo ergo, quod nesciam certũ sæculum, hîc referã quod ita Glycas *p.4. Anna.* In historiâ Ecclesiasticâ Philonis historici reperitur, *quodam persecutionum priscarum tempore seniori Ecclesiastico ab antistite sacris interdictum fuisse. Cũ autem senior ille quandam ob causam necessariam alio profectus fuisset, accidit vt ab Ethnicis comprehensus testimonio suo veritatem obsignaret. Hinc templum eo loco conditur, & renoualia peraguntur: cumque Antistes hæc verba pronunciaret*, Pax vniuersis: *sandapila templo excessit, idq; nõ semel, sed bis terue factum. Hinc per quietem antistiti senior oblatus: Abito, inquit, & Episcopo meo sis auctor, vt huc veniat, meque vinculis exsoluat. Nam officio me sacro exclusit, ideoq; sacris interesse vobiscum nequeo. Testimonij quidem coronã consecutus sum, sed Dei fa-*

ciem nondum conspexi. Quod si me ipse profectus huc non exsoluerit, alius exsoluere nemo poterit. Quum igitur his obtemperatum esset, sandapila templo excedere desiit.

Digna hoc loco est quæ adscribatur (eo quod superius sæculo X. quo contigit, fuit prætermissa) diuinitus de malo Episcopo sumpta vindicta. *Cum Vdo Magdeburgens. Episcopus, ne signis quidem ac diuinis vocibus commonitus, ab impudicitia sibi temperaret, viri religiosi Deum, vt Episcopum, aut corrigeret, aut tolleret, rogarunt. Inter eos cũ noctu in Cathedrali Ecclesia S. Mauritij Fridericus Canonicus eiusmodi precibus operã daret, vehementioris venti afflatu omnia quæ in tẽplo erant lumina exstingui perspexit, nec multo post duos iuuenes venire, duo candelabra accensis cereis ferentes, & Christum, cũ parente eius atq; Apostolis, subsequi. A quibus cum essent vocati sancti homines, quorũ corpora in tẽplo quiescebant: visus est inter eos Mauritius venire, qui longa atq; graui oratione Vdonem Episcopum accusauit, quem haud multo post Christus nudum adferri à duobus iussit, atque damnauit. Is autem pugno, ab ipsorum altero, qui eum portarunt, grauiter in mediis renibus ictus, Christianam hostiam, quã in communione eius diei pridie sumpserat, reuomuit in calicem, qui altari impositus fuit: atq; securi percusso Vdone, rerum illarũ omnium visio euanuit. Qua re vehementer territus Fridericus, cum ad altare accessisset, calicemq; in eo esse cum Christiana hostia inspexisset, & simul Episcopum mortuum humi iacẽtem,*

alios religiosos viros excitauit, qui ablatum inde Episcopi corpus in agro sepeliuerunt.] Fulgos. li. 9. exemplor. cap. 12. & Ioan. Naucler. 2. p. Gener. 34.

Cum duo locupletes mercatores, non ignobiles, per Taurinos saltus in Galliam proficiscerentur, ampliorem humana specie virum obuium habuere, & ab illo mandatum in hæc verba suscepere: Ludouicum Sfortiam fratrem meum alloquimini, hasque illi litteras nomine meo date. Obstupentibus illis & percunctantibus, quisnam esset? sese Galeatium Sfortiam esse respondit, & mox ab oculis eorum euanuit. Illi Mediolanum propere redierunt, inde Vigleuanum, vbi Maurus degebat. Litteras ducis offerunt, quarum hoc argumentum erat: O, ò, ò Ludouice, caue tibi. quoniam Veneti, Gallique tuam in perniciem coituri sunt, tuamque à stirpe rem euersuri. Verum si mihi tria millia aureorum dederis; dabo operam, vt conciliatis spiritibus sinistra fata auertantur. idque consecuturum spero, si mihi non aduersatus annueris. Vale. Subscriptio erat, Galeatij fratris tui spiritus. Illud ipsum licet alij vt commentum irriderent, non tamen multo post Princeps à Ludouico XII. Gallorum Rege principatu deiectus & captiuus abductus est.] Hactenus oculatus testis Bern. Arlunus *sect. 1. Hist. Mediolan.*

Ludouici Alodisii pater Imolæ Dominus, haud diu (inquit Sabellicus) *postquam decesserat, homini à secretis, quem filius Ludouicus Ferrariam mittebat, in itinere venanti similis equo insidens*

cum

cum accipitre apparuit: huicque, vt filium in hunc ipsum locum postera die venire iuberet præcepit, quoniam magni momenti res ei prædicturus erat. Ea re audita, Ludouicus tum, quia non credebat, tum quod insidias verebatur, alium pro se misit. Ei illa ipsa vmbra, quæ ante apparuerat, obuiam facta, vehementer indoluit, quod filius non venisset: longe enim plura ei dicturam se fuisse affirmabat. Sed tunc illud tantum referri iussit, quod transacto XXII. anno, ac præterea vno mense, die quoque specifice addito, vrbis imperium, quod obtinebat, esset amissurus. Vt tempus, quod vmbra prædixit, aduenit, adhibita magna cura, ea ipsa nocte, quam patris manes suspectam fecerant, ducis Philippi Mediolanensis confœderati Milites ad muros penetrarunt, adhibitisq; scalis, glacie magna constrictis fossis, vrbem cum ipso Principe ceperunt.] Sabellicus lib. 1. Exemplorum cap. 4.

Francis. Guicciardinus *Histor. lib. 1.* narrat famâ vulgatum, spiritum Ferdinandi Regis Neapolitani Iacobo Chirurgo filii Alphonsi Regis ter diuersis noctibus apparuisse, & primâ vice mansuetis ac mitibus verbis, posteris vero minabunde & increpanter imperasse; suis Alphonso verbis denunciaret, non esse; cur vanâ spe seipsum lactaret, vires Francorum sustinendi. statutum enim ac definitum fatali lege, stirpem Aragoniam infinitis casibus iactari, & tandem regno priuari.] Quod verò idem addit Guicciardin. *Se pero è lecito tali cose non del tutto disprezzare*; id non

de apparitionis, sed de prædictionis fide, addidit, & merito. nam falsam cernimus.

Franc. Picus Mirand. Comes *in vita Io. Pici patrui* scribit, non longo post obitum Io. Pici tẽpore; spectrum Ioannis apparuisse Hieronymo Sauonarolæ; eiq; dixisse, torqueri se pœnis expiatoriis, eo quod non satis diligenter & fæcunde, talentũ sibi à Deo creditum eruditionis & ingenii, multiplicasset, & quia nõ quanti par erat fecisset internas Dei suggestiones inspirationesq;, quæ adhortabantur, honestos labores quos inchoarat nõ abrumpere, & quæ sibi animo proposuerat, ea instanter operari atq; perficere. Quę Hieronymus mox in concione proposuit, & omnium precib. Picum commendauit. Cæsar Baronius de Michaële Mercato seniore testatur, ei cum Marsilio Ficino, summam intercessisse amicitiam, studiorum consuetudine, & Platonicæ sectæ vinculis arctius colligatam. Accidisse autem aliquando, *vt ex more, quidnam post obitum supersit homini, ex eiusdem Platonis sententia, sed non sine tamen trepidatione, deducerent, quæ labantia, fidei Christianæ sacramentis suffulcienda essent: eo enim argumento exstat eiusdem Marsilij, ad ipsum Michaelem Mercatum erudita quidẽ Epistola, de animi & Dei immortalitate. Cum vero inter differendum eorum progressa longius fuisset disputatio, eam ad calcem perductam eo clauserunt corollario, vt iuncta simul dextra pacti fuerint, vter eorum ex hac vita prior*

decederet

decederet (si liceret) alterum de alterius vitæ statu redderet certiorem. Quibus inter se conuentis, ambo iurati ab inuicem discessere. Interlapso autem haud breui temporis spacio, euenit, vt cum summò mane idem Michael senior in philosophicis speculationibus vigilaret, ex inopinato strepitum velociter currẽtis equi, eiusdemq; ad ostium domus cursum sistentis audiret, vocemque simul Marsilij clamantis. O Michael ô Michael, vera, vera sunt illa. Ad vocem amici Michael admiratus, assurgens, fenestramq; aperiens, quem audierat, vidit post terga, ad cursum iterum acto equo candido, candidatũ prosecutus est eum voce, Marsilium, Marsilium inuocans: prosecutus & oculis: sed ab eis euanuit. Sic ipse noui casus stupore affectus, quid de Marsilio esset solicitius perquirẽdum curauit (degebat ille Florentiæ, vbi diem clausit extremum) inuenitq; eumdem illa ipsa hora defunctum, qua eo modo auditus & visus est sibi.] Sic Bar. Ann. tom. 5. anno 412. Prætermitto quæ narrat Bredenb. *l. 7. collat. c. 11. & 46. l. 8. cap. 12. 14. 23. & 40.* Adscribo vnum, quod multorum militum grauium, qui vidisse se sancte iurabant, testimonio cõpertum. Cum annis superioribus admirando illo opere Alex. Farnesius Antuerpiam obsideret: Bataui Anglique, vt obsessis opem ferrent, & obsessi eodem tempore, vt hostem distinerent, facta eruptione, acerrime pugnabant, aggeremq; iam Regio militi ereptum possidebant, securi vt sibi videbantur. Tum â regiis militibus primo paucioribus conspe-

ctus prope aggerem Petrus de Paz, Hispanus Tribunus; vir & militaribus & pietatis ornamentis laudatissimus, qui iam mensibus aliquot ante defunctus. visus hic armatus, vt solebat, legionem præcedere, & suis quondam militibus manu aduocatis, sequerentur vt se imperare. Indicant primi secundis, hi tertiis, hi sequentibus; vident omnes idem, mirantur, animisque resumptis notum sequuntur ducem: præit ille, & recta in hostem ducit, fit pugna: sed Bataui in naues compulsi aggerem Regiis reliquere. Hoc momento oppidum munitissimum spe victoriæ, & se tuendi, decidit. Horrendum plane quod hesternâ die legi perscriptum Ticino, mense Aprili huius anni 1601. in diœcesis Ticinensis oppidulo, quod Corretto vocatur; cum iusta in templo cuidam notario persoluerentur, repente è sandapila se cadauer surrexisse, & conuersum ad quendam cognatum suum; qui funeri intererat, ei dixisse, properaret domum suam, & ibi scripta quædam instrumenta caperet, eaque loco cuidam pio confestim restitueret, propter quæ suppressa ipse defunctus iusta Dei sententia foret inferni suppliciis adiudicatus. Quo dicto iterũ caput vti prius reclinauit. Hoc à Deo permissum, vt discerent mortales, quam graues pœnæ scribas huiusmodi perfidos & piorum legatorum interceptores manerent. Alteram quoq; adscribam hi-

ſtoriam ſpectri, (neſcio an dæmonis, an ipſius animæ damnatæ) qua memoriâ digniorem me legiſſe non commemini. prolixitatẽ narrationis ex litteris Peruanis anni 1590. collectam, ipſis ſiue Fran. Bencii, ſiue Gaſp. Spitilli verbis cõmemoratam, ſpero lectionis voluptas & vtilitas ſuperabit. *Accidit in miſſione* (illâ Itatinâ) *eidem P. Samaniego res admirabilis & conſideratione digna, cuiq; eo in genere vix contigit ſimilis, quæ etiam eiuſdem vrbis incolis, in qua euenit, ita innotuit, totq; teſtimoniis confirmatur, vt nullus dubitãdi locus relinquatur, quæ ab iis perſonis accepta eſt, quæ oculis & auribus hauſerũt: qui caſus euentu infælix ideo permiſſus eſt (quemadmodum etiam de ſimilibus quæ in confeſſione contigerunt credi poteſt) vt hic nouus populus diſcat, qua fide & integritate vti debeat pœnitentiæ ſacramẽto, in quo non paruam ſentit difficultatẽ. Quare etiam Inda, quæ in omniũ oculis legẽ integræ confeſſionis violabat, videntib. eiſdem punita eſt & caſtigata, vt vnius animæ ruina multarum ſalus procuraretur. Res igitur quæ accidit eſt eiuſmodi. Agebat in domo præcipuæ cuiuſdã Dominæ huius loci adoleſcentula decem & ſex circiter annorum, quæ bello capta, ac baptiſmo tincta, Catharina vocabatur. In ea cũ ætate creſcebat libertas, & mores diſſoluti, etiamſi non raro ab hera reprehenſa caſtigaretur, quæ eo peruenit malitiæ, vt cum perditis quibusdã clam conſueſceret, nec tamen propterea à cõfeſſione abſtineret: ſed hoc peccatum labris premeret, ne meretricula aut perditis morib. haberetur. Hæc igitur Kal.*

Aug. 1590. morbo depressa Sacerdotem euocauit, cui animi noxas aperiret, sed id fecit non integre, vt & in eadem ægritudine nouem aliis vicib. recedente Sacerdote, præsentib. aliis famulis cōtemptim ridebat hac ferme oratione: Aliud quod agerem, non erat, quam vt peccata faterer: adiectis etiam turpib. & inhonestis verbis, quib. offensæ ceteræ singula ad heram referebāt, quæ merito Catharinam increpans, tandem vultu & voce mutatis amice rogauit, quænam illa essent, quæ patri aperire non vellet. narrauit illa non difficulter, adiunxitq; quoties patrem in morbo vocasset vt se purgaret confessione, stetisse ad læuam quendā Aethiopi similem, qui moneret ne fateretur, quod ea peccata leuissima essent, & nullius momenti, & ex illorum confessione à patre dissolutior haberi posset. A dextra vero manu apparuisse S. Mariam Magdalenam exhortantem, vt quidquid esset libere euomeret. Accersitum itaq; rursum Patrem Domina de omni eo quod acciderat instruxit, qui modis omnib. tentauit, vt ad integrā animæ expiationem induceret, sed frustra: quo enim exhortabatur magis, eo reddebatur obstinatior, ita vt nec nomen IESV enunciare vellet. Alio etiam tempore cū illi sacram crucifixi imaginem offerrēt, vt in eum intueretur, & animo reuolueret Christū, pro nobis cruci affixum & in cruce mortuum, summa cum indignatione & animi commotione respondit. Iam scio, sed quid vultis faciam? Ad quam hera, vt ad Christum te conuertas, qui admissa crimina remittat, si fatendo recognoscas. Cui Catharina, obsecro vt mihi desinatis esse molestæ, cumq; hera abs-

cessis-

cessisset, cœpit amores suos & turpitudinẽ decantare, durauitque ad dies plures hæc agendi & dicendi ratio, donec quadam nocte, accersita cũ ancillis hera, hæc in verba prorupit: Torqueor & animo angor plurimum ob violatam confessionem, & ab ea hora vsq; ad mediam noctem toto corpore obriguit, vt crederetur mortua, & de humatione & sepultura esset cogitatio: sed ad se reuersa accitoque sacerdote, nihil de antiqua fatendi consuetudine remisit. Tres post horas, paullo ante quam expiraret, exhortata à seruis, vt apprehensa manu cruce & cereo sacro nomen IESV inuocaret, respondit: Quis est ille IESVS? eum non noui, ac in vltimam partem lecti reflexa, sedensq; audiebatur cum alio quodam, qui tamen oculos fugiebat, colloqui. Ac alia serua, quæ eodem in loco ægra decumbebat, vehemẽter Dominam rogauit, vt in distinctum cubiculum transferretur: quod, vt aiebat, laruas quasdam atras videret, quibus admodum terrebatur. Nocte ea, qua Catharina exstincta est, domus tota tam fœtido ac putri odore perfusa est, necessarium vt fuerit, cadauer loco patenti & aperto exponere: Dominæ etiam frater è cubili brachio extractus est. Ancilla quædã in humeris veluti calce percussa est, pertulitque aliquot dies eius læsionis signa. Equus mansuetissimus alioquin, actis in murũ calcibus huc & illuc discurrens tota nocte insaniit. Idẽ fecerunt & canes multa discursione & latratu. Humato iam corpore, cum ex ancillis quædam locum intrasset, in quo Catharina decubuerat, nemine conspecto, sensit in se vas quoddam quod tabulatis impositum erat, iaci.

Maior præterea pars huius vrbis vidit multo crepitu & sonitu huc & illuc plurimos lateres & tegulas, etiam ad duo millia passuum proiici, nõ quod in palatio vllus sit later vel tegula, cum, vt pleraq; huius vrbis ædificia omnia, palma tegatur. Ancilla alia spectantibus multis pede protracta fuit longissime, etiamsi quæ traheret non videretur. Septimo Octobris cũ quædam serua vestiariũ esset ingressa, vt inde vestem aliquã sibi sumeret, vidit Catharinam erigentem sese in pedes, vt vas quoddam arriperet, fugiente illa tanto impetu vas in murũ impulit, vt in mille partes frangeretur. Die insequenti vestiario annexa fuit crucis imago chartacea, quæ vno impetu à muro auulsa in conspectu omnium tres in partes distracta est. Eodẽ die cum in horto Domina cœnaret, medius later lanci iniectus totam cænam euertit: cuius filius annorum quatuor eo ipso tempore clamare cœpit: Matercula, Matercula, Catharina me præfocat, appensisq; ad collum Sanctorum exuuiis ab ea pœna liberatus fuit. Hæc Dominam coëgerunt vt ædes mutaret, & in consobrinæ domum se reciperet, relictis ancillis quibusdam ædium custodibus. Decimo dicti mensis, cum ex ancillis aliqua in officinam dispensatoris iuisset, sensit se ter à Catharina vocari: quam timore nimio dilapsam exhortatæ sunt cateræ, vt inuocato Domini nostri auxilio, cereoque sacro accenso regrederetur: assumptis duabus, quæ cæteris animosiores videbantur, secure rediJt, quam defuncta monuit, vt dimissis aliis, cereo abiecto quod pœnam inferret, sola persisteret. Emittebat Catharina ex omnib. corporis iun

cturis flammas, incredibili cum fætore. Caput cum pedibus ardebat, cincta erat veluti ignita fascia octo aut decem digitos lata, quæ in terram vsque protendebatur, videbaturque libidinis & admissæ turpitudinis pœna & castigatio quædam. Viso hoc spectro tremere & exalbescere cœpit serua. ad quam infelix defuncta; accede huc. Quoties ego te euocaui? Respondit serua pene exanimis: Bone Iesu, *quis non horreat te visa? Quæ cum diceret, in eundem locum descendit formosissimus puer albis vestibus, qui seruam hortatus est, vt posito timore forti esset animo, notaretque diligenter quæ à Catharina acciperet, vt in alios euulgaret, ac simulatque ab hoc loco abscessisset, confessione maculas omnes expiaret. Tum hæc in verba Catharina: Scias inferno me mãcipatam, & grauissimis subiectam pœnis; quod cum Sacerdoti aduoluerer, vt peccata faterer; leuissima tantum referrem, cuiusmodi sunt, quod garrula essem & loquax; in iram procliuis, & id genus alia, silentio vero involuerem libidines, & consuetos cum adolescentibus congressus. Tu igitur disce bene confiteri, & nullum crimen tacere. Horumque vos commoneo, quod ita mihi imperatum sit, cogarque aliorum in exemplum hæc verbis aperire. Iam pulsus ad salutandam Deiparam virginem audiebatur: defuncta mox in angulum quendam secedit & euanescit. Angelus vero (angelum enim fuisse, quem viderat puerum, credebat famula) abire ad suos famulam iubet, quod & fecit.*] Placuit hanc omni fide contestatam historiam vltimo loco ponere, quod in ea omnes apparitionum

species concurrant; Angeli, Beatæ Mariæ Magdalenæ, dæmonis in specie Æthiopis, animæ damnatæ in assumpto corpore, vt arbitror non suo, sed aereo ad sui corporis speciem efformato. Habent Athei quod rideant, si nolunt resipiscere, de pœnis inferni & animarum immortalitate. habent Caluinistæ de cereis benedictis, de Sanctorum reliquiis, de confessionis auricularis integritate eiusq; necessitate. quid dicent? confictum id à Iesuitis. qui potest, quod à cunctis hodie locis illis queat confutari, si confictum foret? Nolunt credere? eant, & audiāt, videantque. Muliercularum commenta inquient? credo, lateres & tegulæ, longinquis locis allatæ & dispersæ, quæ cunctus populus vidit, istis imaginationis opera sunt. extracti lecto viri, videntib. aliis solo allisa & per humū raptata mulier, somnia, illisa parieti vasa, & in partes innumeras confracta, somnia fuere. Sed grādiorum malitia ad hæc fingenda spargendaque valuit, quid pueri quadriennis innocentia? doli capax illa non est ætas, vt vel ante reliquias præfocari se à vix nota & mortua mētiatur; vel reliquiarum appensione metum fictum ponat. Quam vereor ne Catharinæ exitium illis impendeat; qui Catharinæ crimen & laudant, & imitantur, confessionis sacra mysteria in Histrioniam hypocrisim vertentes, & inferni pœnas fabularum loco habentes.

Habetis nubem teſtium , grandinemque copioſum exemplorum,quib. labruſceta, & vrticeta Nouatorum radicitus vellatis, confringatis,calcetiſque. Illud vnicum propono. perpendite vos diligenter, vtrum æquius tutiuſque credere, primæ & ſecundæ Synodi Nycenæ patribus,Græcis Latiniſque Eccleſiæ Doctoribus , ſexcentis aliis grauiſſimis Theologis,& ꝓbatę fidei Hiſtoricis,&omnium ſæculorum ſexdecim receptæ ſententię, an nouiſſimi ſæculi procacibus quibuſdã iiſque perpaucis. de ludo Saxonis excucullati, vel Stigmatiæ Nouiodunenſis. hi negant mortuos viuentibus apparere ad tempus poſſe, negant Deum id vnquam permittere, illi contra vtrumque, vt audiuiſtis, affirmant, vt diſertis verbis , vel allatis exemplis,quæ nunquam recitaſſent; niſi vera credidiſſent. Scaurianum plane iudicium eſt. magnificum illud & magnanimum Scauri rei dictum, non ignoratis, qua Valerium Maxi. *lib.3.* legiſtis. *Varius* (inquiebat) *Sucronenſis, Aemilium Scaurum, regia mercede corruptum, imperium Romanũ prodidiſſe ait: Aemilius Scaurus Princeps Senatus huic negat ſe culpæ affinẽ eſſe. cui credetis?*] Pari ergo nũc ratiocinatione; Sanniones noſtri temporis; Momi dicaces, Eccleſiæ peſtes apparitiones ſpirituum negant & ſubſannant: fatentur aliquas & in honore habent Sãcti & orthodoxi patres, orbis Doctores, Aſiatici, Aphricani, Europæi. quibus credetis?

Magdeburgici Centuriatores, & Lemanicolæ coaxatores asserunt, nullas vnquam visiones defunctorum fuisse veras: militantis Ecclesiæ, quæ columna veritatis est, centuriones & Euangelii præcones, qui scientiam suam de sapientiæ æternæ vberibus suxerunt vnanimi consensu litteris mandarunt, plurimas, vt veras: quibus credetis? Beatorum apparitiones habemus, dãnatorum habemus, beandorum habemus: Ecclesiasticæ monumentis historiæ, patrum traditione, conciliorum actis, diuinæ scripturæ tabulis consignatas; & de manu in manum per omnes Ecclesiæ ætates traditas, conseruatasque. Nonne temerarium contra niti, flagitiosum repugnare, impium atque blasphemum his omnibus fidem derogare? quid, mendacii vel stoliditatis ea eorumque auctores accusare? nomen non inuenio, quod appellem. Tu (*lector*) rei indignitatem animo complectere, complexus abiice, abiectam conculca & execrare. Quid mendacii accusare, nisi falsa pro veris obtrusa dictitare? quid stoliditatem ascribere, si non causari; adeo tot grauissimos, sapientissimos, sanctissimos viros fuisse væcordes, vt inanibus næniis se passi fuerint ludificari, & pro historiis fabellas aniles receperint? Hæc aduersariorum modestia est.

SECTIO

SECTIO VI.

SEd ratione fortaſſis aliqua vel argumento efficaci ad hoc credendum impelluntur. Examinandas ipſorum obiectiones tibi fideliter proponam. tu iudica & diſcute.

In Italia (inquit Philipp. Melanchthon. in Manlii Calendario) habent impuriſſimas & obſcænas fabulas de Maria, quæ apparuit Monachis.] bellum dictum & mendaciſſimo dignum ſcurra. Habet Aſia & Aphrica, habet & Hiſpania, & Germania, Deiparæ ſacratiſſimæ apparitiones, vt doctum. habet non ſola Italia, & eas ab omni obſcœnitate & impuritate tam remotas, quã à fidei puritate Melanchthon, quam à morum & vitæ caſtitate ac ſanctimonia fuit alienus Lutherus. nec illæ fabulæ vocari poſſunt, quas omni æuo grauiſſimi ſcriptores & ſanctiſſimi viri publicis teſtimoniis conſignarunt; quas Eccleſiaſticæ traditiones confirmarunt. Sed hæc Melãchthonis & Io. Riuii modeſtia fuit, tot ſæculis probatas Sanctorum apparitiones anilia cenſere deliramenta; &, cum ipſi eſſent homines ineptiſſimi, D. Gregorium Papam ineptum vocitare. addunt vanitatem impudentiæ; cũ multa falſa & inania pueriliter, ſine iudicio, & fallaciter, ſine candore, congerunt, & quorundam priuatos abuſus & ſtultorum deridiculas opinationes in publicam Catholicorum contumeliam detorquent. quaſi non

reb.

reb. verissimis & optimis hoc sit adnatum, vt obnoxiæ sint fuco, & hominum dæmonumque dolis atque malitiæ expositæ, in multorum praue vtentium vertant perniciem. quid pane vtilius? Sodomæ tamen eius abundantia nocuit. quid vino salutarius? plures tamen ebrietas, quam gladius necauit. quid Dei adoratione præstantius? quot tamen illam in cultum idolorum deflexere? discretio ergo & prudentia necessariæ, vt veras à falsis discernamus: non vero licet, propter falsas, veris fidem derogare.

Marbachius negat vllas veras; nisi Christi & Angelorum reperiri. cur ergo tam diligenter, quando per Angelos exhibitæ, id Patres & historici addere consueuerunt? cur hæc nouus Vigilantius vincula Sanctis iniicit. cur his eos compedibus & manicis ligat? cur in hunc neruum compingit; homo propter multiplices blasphemias neruo dignissimus; propter transfugium, compedibus vinciendus; & propter amentiam atque furorem totus vinculis quadrupes constringendus.

Centuriatores & Lauatherus addunt argumenta paulo verisimiliora quædam, quib. probare conantur, nullum esse Purgatorium (quæ vt impertinentia hoc loco prætermittimus:) quædam quibus respondeo tractationi accommodata. Quid, inquiunt Augustino respondeas, qui non obscure viuen-

tium rebus animas defunctorum negat interesse; alioquin sibi matris optimæ conspectum nulla nocte defuturum? [*d. lib. de cura pro mort. sup. citat.*] Quid Athanasio [a], Chrysostomo [b] Theophilacto [c], Tertulliano [d]; censentibus hæc esse commenta dęmonum, qui se suffragiis nostris indigere, & ex purgatorio, via alta atque ardua, fingunt, aduenire? Addunt scripturas. Nam is *qui descendit ad inferos non amplius ascendit*, Iobo [e]. Psalmistæ [f] *homo* est *spiritus vadens & non rediens: puluis est*, & *postquam semel defloruit, dicitur suum locum non amplius recognoscere*, quo igitur pacto queat redire? alibi dicimur [g] *omnes mori & sicut aquæ dilabi.* quis dilapsas ad fontem reuocet? D. D. Petrus & Paulus [h] mortuos inquiunt dormire: cur ante terminum suscitas? negat Abraham [i] Chaos, quantum interiacet, à mortuis posse trāsmitti; & idcirco illos nec mittendos, vt viuis renuncient, quæ illic geruntur. Quo pacto; si nec per se queunt, nec à Deo mittuntur; mortalib. apparebunt. Hæc summa argumentorum, quæ momenti alicuius. Sed reuera hoc est abuti scripturis, & Patrū dicta calumniari. Non negat apud Lucā Patriarcha Abrahamus mitti à Deo mortuos posse, vel solere, sed tūc mittere abnuebat. Et *Chaos* illud hiatum maximū atq; impermeabilem significat, quē sine Dei permissione nullus trāsire mortuorum queat: DEI enim lege immutabili constitutum

[a] q. 13. in script.
[b] hom. 29. in 8. c. Matth.
[c] in d. c. 8.
[d] l. de anima.
[e] c. 7. v. 9.
[f] Ps. 77. v. 39. & 102. v. 15. & 16.
[g] 2. Reg. 14. v. 14.
[h] 2. Pet. 3. 1. Thes. 4. v. 13.
[i] Luc. 16. v. 26.

est,

est, vt sine ipsius permissione receptaculis suis animæ nequeant exire. Dei quoque lex sanxit, nec damnatorum beatis vllam esse condolentiam (huc D. Gregor. iter istud imperuium retulit) nec sortis vllam esse cōmutationem, vel meritorum vllum consortium inter illos (huc Ambros. & alii retulerunt, de quo vide Cathen. D. Thomæ.) Dormire mortuos testantur Apostolorum Principes, fateor: sed *somnus* ille mortem significat, & *dormire* est mortuum esse. phrasis ista Græcorum fuit, vnde & sepulcreta vocant κοιμητήρια, hoc est dormitoria; & Homerus, de virga illa Mercurii loquens, qua putabant eum mortuos suscitare; mortuos nominauit ὑπνώοντας ἐγείρει (dormientes excitat:) id obscurius & deterius vertit Maro, *Lumina morte resignat*. Hebræi etiam *dormire* dicunt, pro mori, & Syri mortuos vocant *dormientes*, propter spem resurrectionis. (vt Angelus Caninius obseruauit) si ergo dormire Lauathero est, in nullius conspectum vnquam venire: vbi fides resurrectionis? dormiebant Moses, Samuel, Ieremias & Onias; apparuerunt tamē. Sed *omnes sicut aquæ dilabimur, puluis sumus*, & quasi in auras dispergimur. Tibi vero, Lector quisquis his fulcris innitere, edico, te moneo, discaueas; ne huiusmodi rationibus vtare. nam si quid probent, eadem opera probent ne resurrectionem quidem vnquā fore, dilapsæ semel aquæ nunquam redeūt;

amnes aſpice; num nos nunquam redituri? Potius ergo fatendum, his & ſimilibus locis nihil aliud velle S. S. nobis indicare, quam vitæ noſtræ imbecillitatem & fugacitatem, vt D. Auguſtinus & Angelomus annotarunt. Pſaltes Regius negat *à mortuo amplius locum ſuum cognoſci.* vbi aduerte nullum omnino patrum, nec quẽquam ante Lutherum, ſic locum hunc exponere, vt facit Lauatherus: vt quam cito, tam vere, de tam nouitio commento, Nouatorem queas cognoſcere. Quatuor inuenio veterum explicationes. duas enim Hebræorum in *Midras tehilim* omitto, vnam vt impiam, quæ animæ hinc ipſius mortalitatem colligit; alteram, vt parum conuenientem textui, de originali peccato: hoc cum homine reſurgente non amplius reſurgere. iſti *Velo iashub*, accipiunt de *iatzar haratz*. Duæ Patrum expoſitiones ſunt plane tropologicæ, vt Arnobii hic, de diuitiis, & alia Baſilii (*de pœnitent.*) Hominem ſemel in peccatum lapſum, non poſſe ſine Dei gratia vi ſua exſurgere. Tertia eſt volentium, *locum* hunc non capi de corpore, ſed de toto hoc orbe ſublunari, in quem, egreſſa ſemel de habitaculo corporis anima, nequit ſine ſpeciali DEI permiſſione redire: ſic innominatus, ſed pereruditus pſalmorũ interpres. Quarta eſt Appollinaris, & Euthymii, ſenſum eſſe; ſcire Deũ & cognoſcere humanæ naturæ conditionem, & interitus noſtri

accelerationem; qui nati mox denasci incipiamus: & cum nobis semel occiderit breuis lux, & vitę flos iste emarcuerit, haud posse abruptam vitæ telam iterum connecti, vel vinculum istud animæ atque corporis semel dissolutum rursus colligari, neque animam nostram, postquam venti instar semel euolarit, vltra corpus suum agnoscere, vt illud subeat ac possideat. Nam in ipsa resurrectione beati illud iam splendidum & incorruptibile deprehendent; damnati fœdum ac horridum & obnoxium corruptioni. tam vero damnati quam beati angelica opera, Dei nutu, illud sunt agnituri. Quid? quod nonnulli intelligunt de ipsis amicis; qui post animę recessum corpus amplius non agnoscunt, sed detestantur? & hi more Hebræo *suum*, pro, *eius*, accipiunt. videtur huius sententiæ P. Emanuel Saa. Quid? quod D. Hieronym. secutus Hebræam phrasim eandem vertit, *non cognoscet eum amplius locus eius*, quod plerique Hebræi volunt, & paraphras. Chaldæus, & Vatablus sequuntur, & sic locutus ante fuerat B. Iob. cap. 7. vbi Hebræa, Chaldæa, Græca, & Latina conueniunt, hac prorsus sentẽtia; mortui memoriam interituram, quasi nõ fuisset: vel superstites, quid cum vita functis agatur, aut quo in loco detineantur, nunquã nisi per reuelationem futuros certiores. Quę omnia contra communem sententiam nihil habere virium, est omnino clarissimum. Mi-

nus

nus etiam obstat, quod eidem Regio Vati dicatur homo: *Spiritus vadens & non rediens.* nam quod præcessit, *quia caro sunt*; id aperte indicat agi de naturæ humanæ deprauatione & improbitate; quæ, cũ ad deteriora semper vergat, à malo tamen ad bonum per se nequit redire: vel, quod magis placet, agi; de homine corruptibili, qui, cum ad mortem Pegaseo gradu properet, à morte ad vitam retrogredi virtute non potest sua. D. Iobi verba, *Sic qui descendit ad inferos, non ascendet nec reuertetur vltra in domum suam, neque cognoscet eum amplius locus eius:* eundem plane sensum habent, quem illa Dauidis paulo prius explicata. Belle quoque Dionysius exponit, animam, quæ ad inferos descendit, in pristinam vitæ rationem, diuitias, latifundia, palatia, naturaliter non redire: *quamuis* (verba sunt eius) *miraculose id fieri possit, sæpeque factum sit.*] Et illo senior D. Thomas ibidem diserte tradit, Iob locutum de eo quod secundum cursum naturæ fit, non de eo quod agitur miraculose. En aduersariorum tela, ex scripturæ pharetra. Plus fortassis fiduciæ in Patribus, plus suppetiarum? nihil vtique minus. calumniosa vtique tota illa testificatio; quæ Rhemniæ legis, vlla si se lege teneri paterentur, non effugeret inustionem. Miror Augustinum nobis obiici; cuius sententiam ex eodem libro audiuistis, non ambigue ceruicosos istos condemnantem. Vult ille quidem plerumq;

angelicas esse operationes; sed addit spiritus etiam aliquando αὐτοπροσώπως ad viuos mitti. Negat eosdem arbitratu suo redire posse, citra Dei voluntatem: alioquin sibi matrem continuo adfuturam: sed nutu Dei aliquando rediisse, profitetur, & exemplis cõfirmat. Athanasium producunt in pugnam, sed laruatum: Athanasius enim ille Nicænus est, non Athanasius. eius diuidenda auctoritas. Nam quæ ab illo *q. XI.* dicuntur, leui brachio in aduersarios retorserim. negat spiritus apparere, fretus Dauidis testimonio, de quo nos iam copiose. addit hæc verba: *De animabus enim sanctorum non est dubitandum. nam & post mortem & in iudicii die cognoscent omnia.*] vnde sic possumus ratiocinari: si beatorum animæ cognoscunt omnia post mortem, locum igitur & suum cognoscunt: si locum suum, permittente Deo, ad illum redire possunt. idcirco enim damnatorum animas negauit redire posse, quia locum suum non cognoscunt. de animabus enim his tantum accepit verba Dauidis, non de omnibus vt Lauatherus. Q. *vero VIII.* non adimit omnem illis simplicitus reditũ (nam hoc scripturæ sacræ refragaretur) sed negat à Deo remitti, vt humanæ curiositati satisfaciant, narrando quid apud inferos rerum geratur. Sciendũ quoq; temporibus illis quandam hæresim viguisse contendentẽ; mortuorum animas, illorum maxime, qui violenter necati,

dæmo-

dæmones fieri; & malis deinde carminib⁹ ad hominum obſequia & reſponſa danda compelli. Huic dementiæ ſe ſumma vi Patres oppoſuerunt, & væſaniam illam ſedulo confutarunt. In his ſane diligens Iſidorus *lib. 2. Etymolog. cap. 8.* & os aureum Ioannes Conſtantinop. *hom. 2. de Lazaro, & hom. 4. in Lucam*, vbi reddit rationē, cur Deus non permittat multos in vitam redire: vti ſic dæmonum fraudibus materia ſubtrahatur. qui dicit nō pmitti multos, nonne de nonnullis licet paucis fatetur? adimit etiam facultatem redeūdi curioſarum narratiuncularum gratia; abſolute ad Dei nutum reuertendi licentiam non tollit: quin aperte potius *hom. 29. in Matthæ.* ſcribit, *ſponte ſua redire non poſſe.* cur adderet (*ſponte ſua*) ſi nec diuina voluntate poſſent redire? Nec aliud agebat Theophil. *in c. 8. Matt.* cum teſtatur dæmones quoddam dogma inſtituere voluiſſe; de vagatione animarum in hoc orbe; cui minime ſit aſſentiendū, quoniam animæ corpore egreſſæ iam certum habent locum, & non oberrant vagæ. quibus verbis negat ſpiritus pro arbitrio ἐν τῷ κόσμῳ (ſic loquitur) πλανᾶσθαι, quoniam certis manſionibus ſtatim aſſignantur. impugnat enim eundem errorem quem Chryſoſtomus, & vterque nobiſcum, vt docui, ſenſit. Denique Septimius Tertullianus etiam illud Gentilium, de præuentis immatura morte, figmentum plane poeticum; & forte Platonicum

reiicit; & docet nec illorum *animas vagari, donec reliquatio compleatur ætatum*. hancque illelicentiam poetarum, cum Magorum audacia, iactantium inanem suam animas eliciendi potentiam; & cum insomniorum fallacia, quæ Manes falsa soliti immittere, comparans, merito refellit. Verum & ipse addit, Dei virtutem quasdam animas reuocasse in documenta iuris sui. Sic scriptũ ab eo inuenias extremo de Anima libro. Sic ergo neq;.S.S. neque patres, neque ratio; sed sola temeritas, nouãdi cacoethes, & vetustati detrahendi, Catholicisque conuitiandi libido, Aduersariis suffragantur.

SECTIO VII.

SIt 2. Conclusio: *Magi nequeunt opera dæmonum veras defunctorum animas nobis ostẽdere.* hæc est sententia Tertullian. *lib. de anima cap. pen.* D. Isidori *lib. 8. Etymol.* Chrys. & Augusti. quos citat & sequitur D. Thom. *1. p. q. 117. a. 4. ad 2.* Guilhelm. Paris. *p. vlt. de vniuers. cap. 24.* Victor. *de magia nu. 17.* Ratio est, quia sanctorum animæ in manu Dei sunt, & soli Deo obediunt: damnatorum nequit Diabolus sinere egredi sine nutu Dei, sine quo nec ipse id potest: quod ipsum etiam habet locum in iis, quæ expiantur. Ideo solent ipsi has vices subire dæmones; qui per mundum adhuc vagantur, & has animas amant men-

tiri, vt ex Prophyrio docuit Iamblichus *lib. de myster. Aegyptior.* Neque id mirandum, cum in Angelum quoq; lucis se transfigurent, & in Virginem Deiparam, vt in Biturigibus Vibiscis, cum illic degerem, scio accidisse; imo & in ipsum Christum Dominum, qualis B. Martino apparuit diabolus.

Ex his sequitur primo prorsus esse superstitiosum, quod ex quorundam delira opinione retulit Ananias[a], animas eorum, quibus exspirantibus dexteram porrexerint & vicissim porrectam receperint, ipsis post obitum apparituras. Nulla enim huius rei vel scripto vel non scripto Dei verbo, nec historiarum verarum narrationibus auctoritas huic opinioni adminiculatur. Secundo sequitur non esse temere imitandum quod olim factum à nonnullis, & quod Ioan. Friburg. in sum. Conf. *l. 1. tit. 11. q. 23.* secundum se consideratum, dicit non esse damnãdũ de peccato; non n. negant D. Tho. & ipse, & qui eos sequitur Betzius *in praecep.* periculosum esse, & tales vtplurimum se deludendos dæmoni propinare, & illi subiacere commimationi; *Qui amat periculum, peribit in eo*; ideo prudenter Ciruelus *l. 3. de superstit. c. 11.* reprehendit illos inquam, qui cũ inuicẽ paciscuntur, vt (si permittatur) is, qui prior morietur, viuo appareat, eumque de suo statu faciat certiorem. Scio id Deum permisisse aliquãdo, vt audiuistis de Marsilio Ficino; & de S.

[a] li. 3. de nat. dæmon.

Lutgardi legitur *lib.2. vitæ eius. tom. 3. Surii, in Iunio*; & apud Dominicanos Zamoranos accidisse olim monacho cuidam. Is cum quodam Minorita hoc pactum inerat. moritur Minorita, & post dies aliquot apparet stipulatori mensas sternenti, & (ait) se expiatorium circumgestare ignem. Et ad cruciatus sui indicium manũ mensæ ligneæ crassæ impressit, eamq; alte admodum combussit. notam hanc audiui ab oculatis (vt aiebant) testibus superesse manus mensæ inustæ, & ad perpetuam rei memoriam paruulo clatro ferreo obtectam: & narrat in Chron. Dominicanorum F. Ant. Senensis, vt de re nihil sit dubitandum. Quando Deus redire permittit, maioris boni id causa permittit, vt plurimum Behemoth hanc agit personam. Pactio ipsa vix fieri potest, vt curiositatis peccato vacet, præstat salutem suam semper cum pauore & spe operari. Eadem B. Lutgardis cum iussisset cuidam moniali, vt si prior moreretur, eam viseret; addidit, vt primum diceret: *Benedicite, orationem Dominicam & Salutationem Angelicam, ne* (inquit) *diabolus suo more aliquod figmentum adducat.*] *d. l. 2.* Si hoc illa sancta tam illuminata metuebat: quanto magis nos debemus metuere? Sequitur etiam tertio ex his posse facilius discerni variorum & multiformium spectrorum illusiones, quas dæmones obiicere solẽt. de quibus nunc videamus.

QVÆSTIO XXVII.

De dæmonum apparitionibus, siue de spectris, quæ dæmones nobis obijciunt.

SECTIO I.

DVo præmittenda, varias esse illusionum causas, & varia dæmonum genera. Patet primum, quia multa habentur pro spectris, quæ naturalia sunt, vel artificialia; item quæ sensuũ vitio, aut imbecillitate vitiatæ phantasiæ talia videntur esse, cum non sint qualia vidẽtur. de singulis, Petrum Leloyherium [a]
A in plerisque secuti, videamus. Naturalia sunt & decipere tamen aptissima, ignes illi fatui de quibus egimus superius: item insulæ natitantes, quales vidi apud D. Audomari fanum in Morinis complures, quales etiam in Italiâ, & alibi celebrant veteres scriptores [b], in lacu Vadimonis, Cecubo, & Reatino: vt sunt etiam arbores & siluæ radicitus euulsæ, & classis speciem in mari præbentes, teste Plinio Seniore [c]: vt, ligna putrida nocte lucentia: vt animalculum Indicum, de genere Cicindelarum, sed maius, instar Scarabæi, quod etsi toto corpore luce[illegible], oculis tamen maxime; qui pro corpusculi modo ingentes, tantum fundunt lucis, vt ad eam legere & scribere soleant. Cocuiium vocant, micat luce quaternarũ stellularum, quarum si quis

[a] lib. 1. de spectris c. 6.7.8. & 9.

[b] Arist. de admir. audition. Titus Liuius l. 9. Seneca lib. 3. Nat. quæst. & Plin. Iun. li. 8. epist. 10. & Sen. lib. 2. Nat. hist. ca. 95.

[c] li. 16. Nat. hist. c. 1.

pinguedine manus & faciem inungat, ardens & formidabile ſpectrum apparet. Sic Chieza *pag.2.Hiſt.Perua.ca.30.* Item vapores variis formis cõformati, quales illi quos Sylla vidit hircorum ſimilitudine capitibus apud Epheum concurrere [a]; & ſimilia, quæ apud Syrtim maiorem ex eadem cauſa Diodorus Siculus ſcribit contingere [b], digna lectu. Talia quoque (ſi à viſu, ad auditum lubet tranſire) ſunt admiranda quædam ſonorum, vt Echus in locis diuerſis; quæ & notauimus Comment. in Senecæ tragædias, decipere nonnullos teſtatur Cardanus *lib.18.de ſubtilitat.* item ſonus ſtatuæ Memnonis, de qua eodem opere egimus, & muri Megarenſis, de quo *in Atticis* Pauſanias, & cauerna Britannica, de qua Clemens Alex. *lib.6.Strom.* fors, an D.Patricii antrum? item prælii ac victoriæ voces, apud tres Perſicos montes, de quibus idem Clemens, Mirifici quoque interdum ſoni nati ex vterinis ſuffocationibus, imperitis medicis imponunt. *quãdo (ait Corn. Gemma lib.1. Coſmocrit.c.7.) à venenato ſpiritu inflatæ arteriæ, diductæq; in amplitudinem, ſecũdum longitudinem contrahuntur. vnde neceſſe ſit aliquando mulierem ſtrangulari: vnde & voces mirandas ex imis viſceribus exaudiri, nunc velut ranarum coaxatus, nunc ſerpentum ſibilos, nunc crocitus coruorum, gallorum cucurritus, latratus canum &c. quæ tamen pro viarum & erumpentis ſpiritus proportione caſus effingit.*]

a Plutarc. in Sylla.
b lib.3. Bibliothec.

Vt

B Vt naturalia sic & artificialia quandoque decipiunt, & pro spectris habentur: vt erant αὐτόματα Dædali, de quibus Aristoteles *lib. 1. de anima, & lib. 1. Politic.* & alia Archimedis, Archytæ ac Boetii, de quibus superius actum; & nostris temporibus oblata Carolo V. Aquila ænea, volans per aërem; & Parisiis, triremis argentea, quam remiges, eiusdem materiæ, & impellebant, & sistebant & retroagebant. Vt erant etiã Hydraulica veterum, & hodie in hortis Estensibus Tiburi admiranda; de quibus Claudianus;

*Intonat erranti digito, * pedibusq; trabali*
Vecte laborantes in carmina concitat vndas.

Sic correxit Leloyer. pro penitusque.

Et de quibus iam exstant Heronis libri. Vt sunt artificiosa spectra, quorum modum docent Cardanus *lib. de Varieta. rerum.* & Baptist. Porta *lib. de magia naturali*; quanquam vere in his omnibus rerum quibus vtuntur natura ad artificium adfert vim maximam: vt & in naturalibus illis prioribus sæpe accedit artificiosa hominum applicatio. Sed ad hanc classem magis proprie pertinent artificiosæ voces quorundam; quibus cum sint præsentes, voces simulant absentium; vel cum ore loquantur, ex ventre verba videntur proferre, sicque voces dæmonum vel angelorum mentiuntur: Item qui per tubos noctu loquentes, angelorum vel animarum voces simulant; quale quid de Bonifacio octauo circũfertur apud Nauclerũ, Maffeum

& alios. Item qui ſimulant ſe animas maritorum defunctorum, & ſic ſuadent viduis vt ſibi nubant. noui, qui hoc Louanii factitarat: & de alio qui Andegaui, narrat Leloyerius *cap.7.* Sic apud Boethium Scotiæ rex Kennethus Pictos, à quibus erat victus, vicit. Noctu ad Principes exercitus ſui dormientes immiſit ſeruos indutos ſquammis lucentibus, & manu tenentes haſtas ex ramis putridis noctu lucere ſolitis, qui illos ad pugnam fortiter ineundam hortarentur; ſe â Deo miſſos Victoriæ ſpon[illegible]res. Angelos illi credidere, & animoſe Pictos aggreſſi ad internecionem cæciderunt. *Sic nonnulli vſi cancris vel* teſtudinibus, iisque cum candelulis affixis, in cæmiteriis, non ſemel ignitorum ſpectrorum ſpeciem præbuere. quare nonnulli ſuſpicantur ab Homero [a] teſtudini tributum nomen armaturæ fallacis ἐπηλυσίης αἴχμα. Sic etiam Abderitani iuuenes, cum ſpectrorum ſchema, conati ſunt Democritum terrere, vt narrat Lucianus *in Philoſpeude.* Sunt in recentiorum libris, vt Boccatii Decamerone, & ſimilibus, exempla plurima, ſed me magis capiunt antiqua. in fabulis tale quid comminiſcitur Moſtellariæ Plauti ſeruulus, tale quid narrat Æſchynes orator [b], à Cimone Athenienſi factum, qui ſe Scamandrum finxit, vt vitiaret Callirrhoen: tale quid narrat Ioſephus [c] factitatũ à Mundo, vt deciperet Paulinam, fingente ſe Anubim: tale quid à Ty-

a in Hym. Mercur.

b epiſt.10.

c li.18.antiquit.c.4.

ranno Sacerdote idolorum excogitatum, qui mentiebatur Saturnum, vt libere matronas nobiles mæcharetur, nos docet Ruffinus [a]; & meminit eiusdem facinoris D. Cyrillus Alexandrin. *contra Iulianum lib. 7.*

[a] li. 11. hist. cap. 25.

Et Nectanabus Ægyptius Magus se in Iouis Hammonis effigiem transformans, Olympiadem Philippi vxorẽ decepit, & adulterino cõcubitu Alexandrum Magnum genuit: vnde illi orta opinio de Ioue parente. narrat Iosephus Gorionides *l. 2. Hist. Iud. ca. 6.* & laudat auctores, Ægyptiorum Sapientes, Titum Romanum, Strabonem Capadocem, & Nicolaum Damascenum.

C In his fictionibus, cum stuprum accedit, peccatum grauius est quam in strupo simplici, & grauius puniendum: cum furti causa fit, puniendum pœnâ directariorum. *l. sacculary. D. de extraord. crimin.* Si nihil aliud quam metus incutitur, pro periculi magnitudine res æstimanda: ex genere suo, puto Mortale peccatum: & pœna est arbitraria, fustigationis puta, &, si mors secuta, exilii perpetui. *arg. l. 4. §. cum quidam. D. ad leg. Cornel. de sicar. l. infiniti §. cum eo. D. de furt. & l. penult. §. vltim. & l. vlti. D. de extraord. crimin. voluere post gloss. in l. si quis aliquid. D. de pœn. Licinius Ruff. in comparat. legum Mosis & Iuriscons. & Leloyer. supra fol.* 173. nec puto idoneam excusationis causam amorẽ præbere, nec tutum satis esse *cons. 101.* Oldradi, optimi alias consiliarii.

Sen-

Sensuum alterationem vitiumque, falso visorum, vel alio sensu perceptorum spectrorum, causam non raram esse, docet idem Leloyerius *cap. 8.* exemplo ebriorum, de quibus optime D. Ambrosius[a], *Hinc* (ait) *vanæ imagines ebriis, incerti visus, instabilis gressus: umbras transiliunt sæpe, sicut foueas, nutat his cum facie terra, subito erigi & inclinari videtur, & quasi vertatur, timentes in faciem ruunt, & solum manibus apprehendunt, aut concurrentibus montibus sibi videntur includi. Murmur in auribus, tanquam maris fluctuantis fragor, & resonantia fluctu litora. Canes si viderint, leones arbitrantur, & fugiunt. Alij risu soluuntur incondito, alij inconsolabili mœrore deplorant, alij cernunt irrationabiles pauores; vigilantes somniant, dormientes litigant.*] idem, terribilia nempe visa apparere ebriis, Plinius prior affirmarat[b]. Deprauat, more suæ sectæ, Lauatherus S.S. dum sic vult intelligendum illud Salomonis[c], ebrietatem dissuadentis; *Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur peruersa. Extraneas*, ait ille visiones & apparitiones admirandas; qua in re ductorem habuit Pagninum; qui cum Paraphraste Chald. videtur sic accepisse זרות Zaroth, quasi vim neutri haberet, & significaret *extranea*, h.e. res extraneas; quod licet non displicuerit Iansenio, probum tamen non est. Fœminino enim sensu accipiendum, & quidem non de rebus, sed de mulieribus. Sensus enim, quem D. Hiero

a l. de Helia & ieiu. c. 16.

b li. 24. c. 22

c Prou. 13. v. 33.

nym. & Beda ſecuti, vinum concupiſcendi alienas eſſe cauſam. ideo Septuaginta, vt ambiguitatem hanc tollerent, ſingulari numero vertere ἀλλοτρίαν, alienam, ſeu extraneam: quam vocem nec S.S. nec patres, ſimpliciter poſitam, de aliâ re, quā de muliere ſeu ſcorto accipiunt, vt eodem cap. paulo ante; *puteus profundus aliena*, vt ibi explicant Salonius, Beda, Hieron. & alii. Oculorum ſuffuſio facit videri volitantes ante oculos quaſi muſcas vel ſaltitantes formicas, vt non ſine ſtudiorum incommodo à multis iam annis experior. Abenzoar *libr. 1. cap. 1. tract. 8.* meminit morbi dicti *halahol*, quo qui affecti, ſingula putant ſe videre gemina. Arcuatis cuncta apparent lutea. Refert Ariſtoteles de quodam, qui ſuammet imaginem ſiue ſimulachrum, in aere ſibi, quaſi in ſpeculo, propter oculorum vitium, ſemper obuerſari exiſtimabat. idem teſtatur, eum qui diu in ſolem oculos intenderit, & oculos alio celeriter auerterit; primo ei cuncta iri viſa gilua, mox rubea, & tandem nigra, donec alteratio illa viſus recedat. Auditus etiam læſus decipere conſueuit, vt fit in iis; qui morbum imaginoſum (ſic vocant) patiuntur. cuius ægritudinis viri docti duas ſtatuunt ſpecies, vnam notiorem; cui nomen φρενῖτις, quando phantaſmata obiiciuntur animo, viſili imagine; de qua ſpecie Cornelius Celſus, & Cælius Aurelianus conſulendi; & pertinet ea ad phantaſiæ

vitium. altera species est κορυβαντιασμὸς, qui visui tollit somnum, auribus indit vitium, quo sibi audire tinnitus & sonitus videntur. de hoc Varro, *in Prometheo* Satyrâ;

Leuisomna mens sonorinas imagines
Adfatur, non vmbrantur somno pupulæ.

Gustus quoque vitiatus ægros mire decipit; vt & odoratus, Polypo, Grauedine, seu κόρυζα, & miro illo catarrho; qui regnabat in Castellâ. 1581. & multos absumebat, læsus. Verum crebrior & maior deceptio manat à phantasiæ corruptelâ; quæ aliquando coniuncta est cum Phrenitide, (sic vocatur ea quæ cum febri vehementi est) aliquando cum Maniâ (hæc febris expers est, & diuturnior) aliquando leuicula tantum est febris, nec ad Phrenitim sufficiens [a]. Theophilus medicus cætera prudens, opinabatur cum febriret, prope lectulum tibicines & cornicines assistere, & continue auribus eius cantum insonare: idque, iam sanus, accidisse sibi pertinaciter contendebat [b]. Sed huic ista tædio erant: alteri cuidam voluptati. Sic enim Horatius, *Epist. ad Florum.*

. . . . Fuit haud ignobilis Argis;
Qui se credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lætus sessor, plausorq; theatro:
Cætera qui vitæ seruaret munia recto
More, bonus sane vicinus, amabilis hospes,
Comis in vxorem, posset qui ignoscere seruis,
Et signo læso non insanire lagenæ,

[a] vide Cels. lib. 3. c. 18.

[b] Galen. li. de differ. Symptom c. 3.

Posset

Posset qui rupem & puteum vitare patentem:
Hic vbi cognatorum opibus, curisq; refectus,
Expulit hellebero morbum, bilemq; meraco,
Et redit ad sese: Pol me occidistis, amici,
Non seruastis, ait, cui sic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratissimus error.

Abydi simile quid contigisse narrat Aristoteles *in libro de* admirand. audition. Hanc in væsaniâ falsæ opinionis voluptatem, de quodam Thrasyllo, putante naues omnes, quæ ad Pyræum appellerent, suas esse, fuse testatur Ælianus *li. 4. var. hist.* Sed ad spectra redeamus imaginaria. Haut scio an quid rarius eo acciderit, quod à Timęo Locro commemoratum. *Agrigenti domus fuit, cui cognomen* τριήρη, *ab euentu tali. Adolescentes aliquot* [Taurominitani] *illuc conuenientes conuiuium hilarius agitabant. Mox vti assolet, cum incaluissent vehementius, ita decussi mente sunt, itaque externati, vt in triremi se opinarentur constitutos, marique altius vndabundo hyemen ingruere atrocem. Proinde, velut naufragium veriti, tanquam egestis, quæ intus forent, nauigium facturi læuius, vasa omnia, & quicquid mero feruidis occurrebat, in viã, seu in mare, festinantius iactare adorti sunt, accurrẽtibus hincinde qui proiecta diriperent. Insequenti die vbi adfuere magistratus factum arguentes, cum illi necdum satis edormissent: respondere, se metu mortis præoptasse, quæ in naui forent disperdere, quam fluctibus deuorari. Admirantibus mentis stuporem vniuersis, qui inter eos videbatur*

natu grandior: Ego, ô viri Tritones, præ formidine infra thalamos me coniiciens in imo iacui. Cumque amplius delirare animaduerterentur, dimittuntur ab ignoscente magistratu, commoniti modo grauius, cauerent in reliquũ inuitationem eiusmodi brutalem. At illi, velut gratiam fatentes: Si, inquiunt, seruati ex tam procellosis vndis portum fuerimus assecuti, inter marinos Deos vobis (ô Tritones) vt seruatoribus in patria statuas surrigemus.] Sic Cælius Rhodigin. sed ex Athenæo[a].

Hydrophobi aquam fugunt, eo quod putant se in illa videre canem à quo admorsi fuere[b].

Solet autem Diabolus hisce naturalibus morbis sæpe se adiungere, & hominum procliuitate abuti. *Serpit hoc malum Diaboli* (ait D. Aug.[c]) *per omnes aditus sensuales, dat se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subiicit, infundit se saporibus, & quibusdam nebulis implet omnes meatus intelligentiæ. aliquãdo crudeliter torquens dolore ac metu, aliquando iocose distrahens, vel subsannans ludicris.*]

a Athenæus l. 2. ca. 1. & Cælius li. 17. A. L. cap. 2.
b Paul. Ægyneta li. 5. cap. 3. & Antholog Epigram. Græc. li. 7.
c li. 18. qq.

SECTIO II.

SVnt enim dæmonum vt variæ operationes atq; libidines, sic & varia genera; quod secundo loco nobis erat notatum. Omnes quidem immundi, & mali, hominibusq; sunt infesti, vt post Chrysippum, & Plutarchum, & Philonem, recte contra Iamblichum Por- F

phyrius[a]. & eo melius Minutius *in Octauio*. eos tamen à loco Marcus apud Psellum[b] diuidit in sex genera, vt eo prior fecerat Orpheus, scribens ad Musæum;

δαιμονὰς ὀυρανίυς, καὶ ἠερίυς, καὶ ἐνυδρύυς,
καὶ χθονίυς, καὶ ὑποχθονίυς

Dæmones cœlestes, aereos, aqueos, terrestres, & subterraneos seu humanos: cœlestes autem vocat æthereos siue igneos, vt appellat Marcus. Aëreos etiam Plato[c] agnouit, Magices inuentionem illis tribuens. Terrestres Chaldæi cum Zoroastre (vt Psellus exponit) vocant Feras, seu *canes terrestres*; in Zoroastris enim Magicis scriptum legimus, de subterraneis locis exire canes indutos corpus fictum, non autem verum: addit idem (iuxta Gemisti explicationem) iis solere apparere, qui prauitate vitæ derelictâ religioso cuipiam ordini se addicunt: quod ipsum Leloyherius[d] confirmat testimonio Hebræorum in opere quod inscribunt *Holam Abba*; Idem Athanasius de D. Antonio in eius vitâ; & similia fere narrans de S. Simeone Treuirensi Euervvinus Abbas *apud Surium 1. Iunij*, & alia leguntur in vitâ S. Norberti, de dæmone vexante initia sanctæ plantationis Præmonstratensium (*Surius Iunij 6. vitæ illius cap. 19. 26. & 27.*) Ego possum confirmare eo quod vere accidit, initio ferme nostræ Societatis, instituto collegio à P. nostro Ignatio Laureti, & ei præfecto Rectore, P. Oli-

a li. de abstinen. animal.
b de dæm. Natura.

c in Phædro.

d lib. 2. de spectr. c. 1.

uerio Manareo, qui etiamnum superest, & à quo, vt rem verissimam, accepi, quod subdã: Anno 1555. maligni spiritus, modo vnum, modo alium locum magno strepitu infestãtes, plerisque, in quibus nonnulli religiosi instituti tyrones erant, mirum quantum molestiæ & inquietis adferrent. Etiam claro die apparebant, variis figuris. Vni dæmon in formâ Æthiopis apparuit; & multis illecebris atque persuasionibus verborum conatus fuit à religioso instituto illum auertere: quod cum irrito labore se facere videret, abiit inhalato diro admodum & virulento fætore, qui toto illo die perdurauit. Alteri se conspicuum præbens effigie D. Pauli, adhortabatur ad sacram Epistolarum suarum lectionem atque studium, vt hoc specioso colore eum ab humaniorum litterarum curâ abduceret, sicque per inobedientiam è religione expelleret; quod & perfecit. Ipsi Oliuerio in atri & ingentis molossi specie obuius, in eumque insiliens, ad terram fere adflixit. Orantibus, vt cogitationem diuerteret, aut abrumperet, instar catti obmurmurantis sese adiunxit non semel, scabellumque cui innitebantur quatiebat, pulsabatque. Nec lectis quies, nec mensæ refectio, sine infestatione, concedebatur. Crebro varii catelli à quiescentibus lectulum adscendere, & tegmina subire sentiebantur: quæ res multos formidine plenos, & somno priuabat, & stra-

tis expellebat. Prandens quidam inuisi hostis pugno in latere tam acriter percussus fuit, vt confestim expalluerit, & fere retrorsum à scamno deiectus ceciderit. Subditorum molestia bono Rectori permolesta erat. tentauit Ecclesiastica remedia, quæ opportuna occurrebant, missarum, precum, exorcismorum, lustralis aquæ, sanctarum reliquiarum, & id genus alia. His tamen Deus malum plane tolli noluit. Quare ad communem patrem, P. Ignatium, Oliuerius recurrit, preces eius & opem in hac molestia petit. Ignatius, qua erat animi demissione, ad patientiam cohortatur per litteras, & ad ea remedia, quibus Ecclesia in similibus vti consueuit. Hæc, inquam Oliuerius per litteras, omnia iam à nobis curata, tentataque: sed durat malum, & gliscit. Quibus acceptis litteris respondit P. Ignatius; *confidite in Domino, & in bonitate eius, ipse vos liberabit: & ego serio pro vobis orabo.* Acceptas litteras Rector in coronâ Patrum fratrumque legit, qui tum forte congregati; &, mirum dictu, è vestigio illa spectrorum & phantasmatum infestatio, adeo conquieuit, vt nihil huiusmodi Laureti postea fuerit auditum, nihil visum. Nimirum scriptis litteris posterioribus optimus Pater, pro filiis orare cœpit; & interea, dum Roma Lauretum litteræ perferuntur, exorauit.

Verum quia quod Psellus breuitur, id de

dæmonum generibus ab eorum habitatione deductis Tritthemius multo copiosius scripsit. eius verba *ex libro Quæstionũ ad Maximil. Cæsarem q.5.* non pigebit ascribere multis additis, quæ ad explicationẽ disquisitioneq; Magicam pertinere iudicabo. *Sicuti dæmones* (inquit) *in potestate acumineq; subtilitatis ab inuicem differunt: ita maleficarum quoq; potestas nõ est in omnibus vna, sed in singulis, prout dæmonibus concurrunt natura subtilioribus vel grossioribus, diuersa. Multa enim sunt genera dæmonum, & certis inter se gradibus distant, ratione locorum, in quæ cadentes à principio sunt detrusi.*

Primum quidem genus dæmonum appellatur igneum, quod circa superiorem peruagatur aerem, nec vnquam ante iudicij diem ad inferiora demergitur: sed continuo sub regionibus permanentes sublunaribus nullum habent cum hominibus in terra commercium. Quod vero sub luna permaneant Sanctus quoque testatur Augustinus in opere, de Agone Christiano, sic dicens: Dæmones non habitant in cælo, vbi sol & stellæ sunt, sed omnes sub regione lunari versantur. Hinc motus opinor Apuleius dixit animalia esse ignita, propterea quod Aristoteles confirmauit in fornacibus ardentibus quædam animalia paruula sæpius visa volitasse pennulis apta, quæ totum æuum suũ diuersantur in igne, quoniam cum igne oriuntur, & cum eodem igne exstinguuntur, & ad suum vnde venerant locum euanescentes redeunt.] Diui Augustini locus est capite tertio, negat tantum

Diuus Augustinus dæmones habitare in cœlo, vnde exciderunt, & in firmamento: de ignis sphæra nihil addit. ideo ad primum hoc genus probandum non pertinent eius verba. Quod attinet ad Apuleium ille fallebatur, quia dæmonibus ignita corpora vere tribuebat. Aristoteli denique illa animalia non sunt dæmones, sed insecta quædam volatilia ephimera, in fornacibus Cypriis reperiri solita. Si dæmones ista putauit Apuleius, quomodo censuisset illa cum igne exstingui, aut cum igne oriri, qui dæmones immortales esse, & morti non obnoxios ex sectæ suæ decretis arbitrabatur? forte hoc volebat incenso igne incipere illic in flammis dæmones tali formâ cerni, & exstinctâ flammâ apparere desinere? Sed pergit: *Nulla sunt eis cum maleficiis consortia. quoniam cum demorentur in igne, propter subtilitatem suam non possunt corpus grossum siue aereum induere.*] Vana ratio. Si nulla est sphera ignis, vt multi arbitrantur: totum hoc corruit figmentum. si qua est talis sphæra, nondum hinc sequitur dæmones tales non habere commercia cum maleficis. quia dæmones omnis corporis proprii sunt expertes, vtpote substantiæ mere spirituales; quæ nec terreæ, nec igneæ, nec aereæ corporeæ crassitiei consimiles sunt. & possunt ignei isti, non minus quam aerei, corpus alienum inuadere & assumere. Quare vel illi quoque cum maleficis

ineunt commercia, vel huius rei alia quærenda est ratio : quam nondum inuenire potui. Et quid necesse hos in igneum illum carcerem extra infernum, qui in terræ centro, includere? quasi pœnam suam, vbicunque sunt, non circumgestent. Hoc ergo dæmonum genus ego crediderim fictitium, & ab Orpheo *cæleste* vocatum, quia putabat in cœlis degere: alii forte *igneũ* vocant, eo quod in aëris regione superiore manserit.

Secundum genus aereum dicitur, quod in aere errans nobis propinquo commoratur. Hi quidem possunt ad inferiora descendere, & assumptis de crassiore aere corporibus, quandoque hominibus apparere. Aera permittente Deo sæpius turbant, tonitrua & tempestates concitant, & omnes simul in perniciem humani generis conspirant. More hominum affectionibus mouentur passionum, superbia maxime & inuidia, tanguntur que perturbationibus continuis, & nec solido vestiuntur corpore, nec vno consistunt loco. Nec vnam omnes formam habent, sed plurimas, easque sæpius mutant, secundum varietatem affectionum, quibus vel occurrunt maleficarum carminibus euocati, vel impulsi perturbatione ad nocendum.]

Notandus hic quoque error & fugiendus, dæmonibus vlla omnino esse propria vel adnata corpora, aut vlla visili formâ oculis humanis corporeis præditos esse : conspici

tantum possunt in forma corporis extrinsecus formati, vel cadaueris assumpti. Pergit;

Habent enim violentum omnino & furiosum morem turbationibus plenum, vnde vehementer malefacti & perturbati repentinas plurimum machinantur insidias, & dum suas agunt incursiones, partim latere volunt, partim inferunt violentiam. Maleficæ horum dæmonum operatione suffultæ, tanto sunt ad maleficandum potentiores, quanto superiorem ex eorum ordine concurrentem fuerint assecutæ.] Hæc omnia vera crediderim: *In vita D. Antonii D. Athanasius aerem plenum esse dixit dæmonibus: quod Mercurius ante dixerat Termaximus: nullam videlicet mundi partem dæmonum præsentiâ destitutam.*] Hoc de sublunari mundo intelligendum, alioquin falsum esse docet D. Augustin. *d. cap. 3. de agone Christiano:* & sic accipe, quod subdit, *S. quoque Præsul Ambrosius dixit: Plenus est mundus sanctarum virtutum, quia est plenus nequitiarum.*) Caue à sequentibus, nam more suo falsa veris miscet. *Vnde Platonici dæmones, in aere volantes, in modum densissimæ niuis ignitæ, cupientibus tradidere visibiles: si aliquandiu versus cœlum sole splendente irreuerberatis oculis continuauerint obtutus. Sed nescio an in aere causetur obiectum ex consistentia reali: vel certe oculorum motus interclusius repræsentet imagines falsas; non sine detrimento sensus tamen leui præmissorum accepi experimentum.*] Vere experimentum fallax, nequam, &

grauiore dignum detrimento. cuius mater curiositas, pater ignorantia. illusio sensus fuit, vt videre videreris tibi, quod in rerũ natura visile non existit. vel pueri aduertant solarem splendorem sic oculos præstrinxisse.

Tertium genus dæmonum terrestrium dicimus; quos prolapsos de cælo in terram, pro suis demeritis minime dubitamus. Catholici neque de aereis, eo delapsos de cœlo pro suis demeritis, fas sibi ducunt dubitare. *De his sanctissimus præsul & martyr* Christi *Theophorus quondam Ignatius, in epist. quadam ita scripsit ad Ephesios: nihil melius est, quam pacem habere, in qua omne telum euacuatur aereorum simul & terrestrium spirituum.*] Vides, Beatum Ignatium igneos illos non agnoscere; & aquaticos (vt arbitror) sub terrestribus comprehendere. De his terrestribus nonnulla iam diximus: addit quædam fusius post illustranda Tritthemius; *Ex his autem dæmonibus alii versantur in siluis, atque nemoribus; qui venatoribus ponunt insidias: alii vero patulis degunt in campis, qui nocte aberrare faciunt itinerantes, nonnulli demorantur in locis abditis atque cauernis: reliqui cæteris minus furiosi ac perturbati demorari cum hominibus in obscuro delectantur.*] Huc pertinent omnes illæ species, quas paulo post per numeros quatuordecim ex variis scriptoribus adducam. vt Faunus, qui & Fatuus & Fatuellus dictus,

& Satyri, qui etiam Foni,& Onoſcelides, de quibus Sozomenus *libro octauo*, *capito ſexto*, vbi meminit Gerontii Diaconi idcirco caſtigati à Diuo Ambroſio & exauctorati à Nectario; quod affirmaret noctu à ſe Onoſcelidem capite raſo apprehenſum, & in piſtrinum deiectum. Sancti enim viri cenſuerunt non temere, hoc illi cum dæmone Onoſcelide commercium fuiſſe: non vero credulitatem aſſerentis Onoſcelides damnarunt. Sic enim factum illud Nectarii & Ambroſii accipiendum. De talibus finxit Stellatus, eos ſibi in itinere Luna lucente comites adhæſiſſe Sarracilum, Sathiel, & Ianam, ſed poetice, hoc eſt, mendaciter inducit illos dicentes domicilium ſibi eſſe in lunæ globo. talis etiam qui apud Alexand. in Genial. dieb. narratur Thomæ monacho viſus. Tales etiam *Lamiæ*, quam à nocte Hebræi *Lilith* vocant. Tales Ceres, Diana cum ſodalibus, Napææ Dirades, Hamadriades, Trophonius & ſimiles Pſeudothei. Tales Fatuæ, Furiæ, & earum (vt fingunt) mater Furina, & Manium mater Mana, Mantua, Mania, & Manuana, & his ſimiles crediti maſculi ſexus, Aquili, Sumanes, & Triptes, de quibus Martianus Capella libro 2. Iſidorus in Gloſſ. Arnobis contra Gẽtes, nos quoque paulo poſt nonnulla, cum de incolis Spelæorum. Addit; *Non vno ducuntur affectu ſed vario. quoniam alii ſunt aliis minus deprauati, quanquã omnes ſint malis pertur-*

bationibus pleni. Ex his quidam gaudent solis illusionibus territare homines, alii prædictionibus futurorum in admirationem sui trahere cupiũt audientes; nonnulli vero ad hoc summo conatu laborant, vt homines irrationabili furore turbatos, aut melancholia furentes terreant, lædant, vel occidant, quod experientia sæpius factum agnouimus. Hinc Sanctus Ioannes Chrysostomus in libro tertio, de prouidentia ad Stagyrium monachum: *Omni actione Diabolica potentior est ad nocendum mœroris magnitudo. quia dæmon quoscunq; superat, per mœrorem superat: eum si auferas, nihil à dæmone lædi quisquam poterit.*]

Præclare hæc omnia, & prudenter: non æque, quod sequitur statim: *Hoc autem dæmonum genus raro est maleficis familiare, propter inconstantiam affectionum & leuitatem; qua territare multos gaudent potius, quam vnius mulierculæ subesse imperio.*] Leuicula prorsus ratio, & ex falso præsupposito, quod subesse queant, aut subsint: nec illud verum, & vni subesse, & multos territare nihilominus non posse. *Commorantur tamen interdum, & pollicentur vesanis, in vitio, aut crystallo, siue speculo: & carminibus concitati responsa dant mulierculis: &, si quis vẽturus in via eis maledixisset, pronunciant.*] vtique post factum. nec morantur in his rebus dæmones, sed duntaxat aliquas functiones illic exercent. *Et hoc* (ait) *maleficarum genus multum differt à reliquis, quia quod illæ maleficio reddunt infirmum, istæ curare pollicentur.*

verum

verum quia maleficium vtplurimum refellunt maleficio; earum accessus ab Ecclesia omnibus interdicitur Christianis.] Hoc verissimum: & hinc apparet diuisum esse regnum Satanæ: & habes causam Vatiniani odii, quod intercedit inter Ariolos seu Veratores, & magos venenarios seu striges. Hos illi conantur detegere & prodere, hi vicissim illorum vitę clam insidiantur.

Quartum genus dæmonum denominatur aquaticum: quoniam se humoribus immergens circa fluuios & lacus inhabitat; ira plenum, turbatum, inquietum, & fraudulentum, quod in mari tempestates concitat, nauigiaque demergens in profundum, multis vitam aufert in aquis. Et isti dæmones quoties assumunt corpus visibile, in sexu frequentius apparent fœmineo: in masculino rarius videntur, propterea quod in locis versantur humidis, & molliorem vitæ ductum sequuntur, nec virile schema facile cæterorum consuetudine possunt assumere.] Falsa ratio ex falso fundamento naturæ illorum corporeæ. Cur enim ex aqua cęteris elementis mixta, si spiritus sunt, vt sunt, minus ex aere virile, quam fœmineum schema componant? cur nequeant æque facile cadauer assumere masculum quam muliebre? *Vnde Naiades, Nereidesque Nymphas aquarum, non masculino, sed fœminino dudum sexu nominauit antiquitas.*] Verum eadem antiquitas Neptunum, Nereum, Proteum, Phorcum, Glaucum, Palæmonẽ, Tritones, Acheloum,

Alpheum, Eridanum, Tibrim, &c. masculino sexu nominauit. Nec ad rem, quod addit; *A nostris autem aquaticæ mulieres*, id est Wasserfrawen *communi vocabulo dicuntur*. Sed Teutones Belgæ, masculino nomine *Neckers* compellant: & Cantipratensis *Neptunos*, de quodam addita narratiuncula *lib. de apibus cap. 57. p. 11.* Dæmones æquatici fuere, qui pastoribus Peloponnesis prope Paludem eodem quo Syracusæ à Saracenis captæ die id nunciarunt, *Fazellus deca. 2. rer. Sicular. lib. 6.* Huiusmodi etiam dęmonum ministerio, qui peierabat in lacum Paliscorum (qui hodie Naphta dicitur) demergebatur, vt Aristoteles Diodorus, & Macrobius referũt. & prope Dianæ ad Yhomisum oppidum, fons est in Camarinam influens, cuius si quis olim aqua manib. non castis, vinum diluisset, nulla mixtio consequebatur. In Alesino agro, Caroniæ hodie dicto, fons aliquando fuit; natura tranquillus, verum insonantib. tibiis exultabundus ad Harmoniæ modos eleuabatur, & vltra margines intumescebat, *teste Fazello decad. 1. lib. 1. cap. 5.* quæ vel fabulosa fuere, vel nõ sine cooperatione dæmonum contigere. indicio est quod desiere. Redeunt verba Trithemii;

Qui vero habitant in locis siccioribus & subaridis, quoties hominibus corporaliter apparent visibiles, in viros se transformant.] ne hoc quidẽ admittendum in credulitatem, docet strigum

etiam cum ſuccubis talibus commercium, & nomina Napæarum, Driadum, & Lamiarum deſerticolarum.

Diuerſarum quoque ſpecies aſſumunt beſtiarum, prout diuerſis tanguntur affectionibus. Sancti autem Angeli, quoniam affectione nunquam variãtur; vniformiter ſemper apparent in forma virili. Nuſquam enim legimus ſcriptum, quod bonus ſpiritus in forma ſit viſus muliebri, aut beſtiæ cuiuſcunque, ſed ſemper in ſpecie virili.] Non ſatis ſecurum hoc vltimum de Angelicis apparitionibus iam oſtenſum, *ſupra hoc eodem libro, q. 26. ſect. 3. litt. 1. circa fin.* ratio etiam illa de immutabilitate affectionum parum habet ſoliditatis. Sicut enim Angelus immutabilis eſt ad malum; ſic Diabolus ad bonum: & ſicut diabolus circa malum modo in hoc, modo in illud propendet, ſic etiam Angelus circa bonum. quare ſicut dæmon, vt vni affectioni ad malum certum ſatisfaciat, aliam vt alteri aliam aſſumit; quid vetet Angelum, vt diuerſos fines bonos attingat, etiam diuerſas formas ſe non indignas aſſumere? denique videndum, ne quod hic ait nonnihil repugnet cum arbitrii angelici libertate.

At ſæpe viſi ſunt dæmones circa fluuios & fontes, in ſpecie mulierum aliquando choriſantes, aliquando capillos more fœminarũ explicantes: nonnunquã vero cum hominib. loquentes, & varias ludificationes exercentes. Et hoc genus nõ conſueuit cum maleficis habere commercium.] conſueſſe tamen

cum hominib. succubarum more indicant veterum fabulæ, sed nonnullo euentu comprobatę, de Morgana, Melusina, Alcina, & similib. quas Fatas, seu Feas; de quib. alias plura, *hoc c. vers. 14.*

Quintum genus subterraneum dicitur, quod in speluncis & cauernis montiumque remotis concauitatibus demoratur. Et isti dæmones affectione sunt pessimi, eosque inuadunt maxime, qui puteos & metalla fodiunt, & qui thesauros in terra latentes quærunt, in perniciem humani generis paratissimi. Hiatus efficiunt terræ, ventosque flammiuomos suscitant, & fundamenta ædificiorum concutiunt.] An ergo ex hoc genere Iobi vexator Satan? opinor & illi, qui Salmanticæ & Toleti in spelunca maleficas & curiosas artes adhuc auorum nostrorum memoria docebant. *Noctibus* (subdit) *aliquando de montibus turmatim egressi mirandas stupendasque in campis ducunt choreas, & quasi vnius ducis metuentes imperium, subito euanescunt ad signum, & ad sua diuerticula reuertuntur. Interdum nolarum inter eos auditur sonitus, & se nonnunquam spiritus hominum vita defunctorum mentiuntur.*] De choreis & sonitu vario memorabile exemplum narrat de Atlante monte Plinius *lib. 5. natural. hist. cap. 1.* & Solinus *Polhist. cap. 37.* qui hos dæmones vocant *Aegypanes*: choream describit Saxo Grāmaticus & omnigenûm dæmonum dat nomina *lib. 1. Dan. hist.*

Trux

Trux Lemurũ *chor⁹ aduehitur, præcepsq; per auras*
Cursitat, & vastos edit ad astra sonos.
Accedunt Fauni Satyris, Panumq; *Caterua*
Manibus *admixta militat ore fero.*
Siluanis *coeunt* Aquili, Laruæq; *nocentes*
Cum Lamiis *callem participare student.*
Saltu librantur Furiæ, *glomerantur iisdem*
Laruæ, *quas* Simis Fantua *iuncta premit.*

Turmarum militarium multa subdentur postmodum exempla, cum de Hellequini familia differetur. cuius etiam meminit Tho. Cantripatens. *d. lib. 2. cap. 49. p. 4.* & fortassis eo referendum atq; sic emendandum quod Petr. Blesensis de curialibus seu aulicis sera nocte sæpe vagantibus *epist.* 14. vsurpat, *milites Herkelini*, vel *Herleurini*: nam codices omnes diuersam obiiciunt lectionem, nec vlla satis emendata videtur, vt diligenter notatum à P. Ioanne Busæo *in Notis ad eum locum*: cuius tamen coniecturam non tam improbo, quam quid in mentem mihi venerit propono. Huc referenda etiam Frisię spectra nocturna, de quibus Cornelius Kempensis, *lib. 3. de situ Frisiæ c. 31.* cuius verba dabo *libr. 6.* Fortassis etiã ex hoc genere exercitus illi in Hispania visi Sancio cuidã, vt illius ętatis scriptor Petrus Cluniacensis tradidit, cuius verba, etsi hoc loco commode inserent͛ relinquã tamen vbi olim exhibui *lib. 3. par. 1. q. 7. Sect. 1. vers. vndecimum est. Nihil magis quærunt* (verba sunt Trithemii) *quam metũ hominũ & admira-*

tionem. vnde habemus compertum; quod simpliciores hominum, quosdam nonnunquam in sua latibula montium duxerunt, stupenda mirantibus ostendentes spectacula, & quasi beatorum ibi sint mansiones, amicos viuorum se mētiuntur.] Ex huiusmodi ludibriis natæ sunt fabulæ de monte Veneris, cuius mentio apud Pium II. in epist. & speluncæ Sibyllæ, quam in Ancona describit Antonius de la Sale: & montis Albarum fœminarum, apud Kempensem, & in Brabātia *den Aluinnenberch*, & in Italia de Specu Nursino, & Sibylla illic degente, cuius meminit D. Pius II. *epist. 46.* & mira sunt quæ Crespetus ex actis iudiciariis retulit. Vnde apparet stupenda excæcatio magorum. Refert *lib. de odio Satanæ disc. 6.* quendam Dominicum Mirabellium natione Arpinatem cum Nouerca sua Margaretha Garnier & aliis complicibus Mantæ in Francia captos, & Lutetiam adductos, vna cum libris Magicis, quos deferebant Sibyllis Magiæ præsidibus consecrandos. Dominicum hunc in iudicio confessum, quod quidam eius socius nomine Scottus; qui diu in Francia vixisset, famosus Necromanticus, & qui coram variis Principibus artis suæ mira experimenta patrarat, & ex iis non paucos discipulos habuerat, quos nihil rei bonæ docuisset; hunc inquam Scottum accessisse & conuenisse Sibyllam illam nobilem, quā in Specu Nursino Itali ferunt habitare: retulisse hanc exiguæ esse sta-

turæ, in sella humili sedere, capillitio soluto & in terram dependente, à qua acceperit librũ consecratum, & digito adhærenti annulo dæmonem inclusum; cuius libri & dæmonis opera posset transferri ad quemcunque vellet locum, dummodo ventus ei ad eum locum profecturo aduersus non flaret. (*Ride lector. ventus dæmone fortior est? & quæ sequuntur ride mendacia magica.*) Dixit prçterea custodes à summo Pontifice locatos, qui summa cura specum custodiunt, ne quis eo possit se conferre, adire, & consulere Sibyllam: nec vllos ad eam peruenire posse exceptis Magiæ mystis, qui se norint inuisibiles præstare. idque, quia quando quis cum ea loquitur, siue sit magus, siue non sit, per omnia circumquaq; vicina loca horrendæ tempestates & fulgura excitantur. quod insinuare voluerit Stellatus *lib.* 2. his versibus;

Hos ventos vel Dii aerei vel sidera mittunt.
Sæpe etenim cum thesauros tellure latentes
Vult auferre magus, vel consecrare libellum,
Vel magico ritu quenquam sibi subdere diuûm;
Audiui exortum ventum, subitamq; procellam.

Homo impius vocat dæmones Deos.

Addit Crespetus has Sibyllas libenter custodire greges ouium, & inter armenta versari: ideo pastores citius ad earum cognitionem venire quam alios. non hæc causa est, sed quia opiliones & armẽtarii solent simpliciores & hebetiores esse, & ocio abun-

dant : quare dæmonum istorum insidiis magis expositi. Sequitur apud Trithemium.

Ex his quoq; dæmonibus quidam incubones sunt thesaurorum, quos auaritia mortalium in terra abscondit: & ne rursus in vsus perueniant hominum; eos subducunt, furantur, & custodiunt: & quandoque de loco in locum transportant. Tales fuere canis ille horridus, & illa semianguineo corpore mulier, de quibus egi sup. lib. 2. q. 12. v. 10. lit. G. & infer. q. 28. in fine.

Et hoc genus dæmonum cum maleficis mulieribus nullum consueuit habere commercium.] huius rei fides sit penes dicentem. Addo: his incubonibus thesauricis aiunt præfectum *Mammon*, quem veteres *Plutum* dixere. hunc incãtatores fere semper irrito conatu coniurant, & plerumq; cum vitæ vtriusq;, nunquam non cum melioris vitæ amissione.

Sextum genus dæmonum appellatur Lucifugum: *propterea quod lucem maxime horrent, & detestantur. quia nec diebus vnquam apparent, nec alio modo corpus, quam de nocte, possunt assumere. Hoc est* negotium quod in tenebris perambulat: *genus dæmonum imperscrutabile, ac penitus tenebrosum, passionibus frigidis agitatum, malitiosum, inquietum & perturbatum; quod occurrentes homines violenter comprimit nocturnis horis, sæpiusque Deo permittente aut flatu quosdam interficit, aut contactu.*] An ex hoc genere fuerit Asmodeus, de quo in Tobiæ legitur Historia, prorsus

ſus ambigo. Natam vero hinc opinor Gentilium opinionem, Cerberum & vmbras nocte vagari: luce autem exorta recludi. *legi poſſunt, quæ dixi ſupr. q. 26. ſect. 1. litt. B.* Hebræi talem autumant eum, qui cum Iacobo luctatus, quos Origen. *in 3. Periarchon.* ſecutus fuit: ſed contextus ſatis indicat, & communior Patrum Græcorum Latinorumque traditio habet, bonum Angelum fuiſſe, Deum repręſentantem. Lucifugos etiã agnoſcunt Thargumæi *in Pſal. 90. v. 5. & 6.* & innuit Procopius *li. 2. de bello Perſ.* Arbitror ex hoc genere Hecaten fuiſſe. vide quæ paulo poſt dicam hac eadem q. v. 8. litt. G. & H. Gen. 31. v. 25.

Proſequitur Abbas Spanheimenſis; *Maleficis non conuenit hoc genus dæmonum, neque carminibus arctari poteſt, quia lucem fugit, & vocem hominum ſimulque omnem tumultum.*] Non ſatis firma hæc eſt ratio, vt negemus lucifugos vlla cum hominibus habere commercia. nã vera commercii cauſa, nempe offenſa Dei & hominum pernicies, perinde locum habet in hiſce; atque in aliis generibus. Magna enim & acris eſt omnium, & horum (qui, vt dixit, malitia excellunt) odii in Deum & homines vis atque propenſio, cuius quotidie gliſcit incrementum. fieri tamen poteſt, vt propter quandam moroſitatem, & ab omni conuerſatione auerſionem, ægrius iſti ac rarius, quam alii, pactionibus fæderentur. Nam (vt ſubdit)

Aereum maxime ad maleficia fœminarum cõsueuit occurrere. nam est cæteris omnibus magis subtile, & audacissimæ temeritatis.] Noluit opinor negare, quin ad virorum quoque maleficia concurrat. quæ enim ratio esse potest, si sunt audacissimi, & subtilissimi, cur viros reformident, quos tamen non paucos constat irretiri? Cur fœminas tantum ament, & non viros irretire, & protrahere in ruinam? Fœminarum ergo tantum meminit Abbas, quia lõge plures semper fœminę in hoc crimine deprehenduntur. de strigatione loquor: nã excantatores seu diuinatores plures forte viros reperias.

Terrestrium quoq; nonnulli, vt est dictum, maleficis subseruiunt; qui tamen inferiori gradu habiti maiora illa maleficia inducere minime possunt.] Fateor disparem esse dæmonum potestatem, sed nullum eorum puto; quin, si Deus permittat, & agrorum fruges perdere, & tempestates excitare & pluuias ciere, & homines veneficiis queat necare. Puto etiam paredrios, & virunculos domesticos, ex terrestrium istorum genere non paucos esse. Sed hæc Deus & Angeli norunt: nobis hominib. hac de re nihil certi est: ideo dæmonologiam hanc Trithemii verbis proposui, nonnullaq; inserui, quæ scribenti mihi rectæ Philosophiæ ratio suggerebat. Pergam nunc, & quantũ lectio scriptorum multiplex iuuabit,

ſingula exemplis & hiſtoriarum auctoritate confirmabo.

Dæmones ab Hebræis vocantur *Malachim raaim*, angeli mali, *rashe-galyoth*, capita ſeu principes captiuitatis; *Satanim*, calumniatores, vnde Arabicum *Satainim*, & *Elilim*, vanitates ſeu ſimulachra, vnde Græcum ἐλελεῦς cognomen Bacchi: &, *Sedim*, dæmones. Græcis vocantur πνεύματα πλάνα, πνεύματα πονηρὰ, ſpiritus deceptores, ſpiritus improbi, & δαίμονες ἀπὸ τοῦ δειμαίνειν, quod terrorem incutiant. Latinis hi, de quib. agimus, *Manes*, *Lares*, *Genii*, *Larue*, *Lemures*. Gallis; *Gueliers*, *Lutins*, *Gobelins*, *moynes bourez*, *loupgaroux*. Italis, *Farfarelli*, *Mazzaruoli*, *mazzapengoli*. Hiſpanis, *trazgos*, *duendes*. Apparuere olim formis, quam nunc pluribus; vnde nata fuit illa veterum multitudo Deorum infernorum. de Geniis, Lemuribus, Laribus, Manibus iam diximus: de aliis videamus.

Primò occurrit *Hecate*, triuiorum & quadriuiorum præſes, triplici facie, dextra equi, ſiniſtra canis, media fœminæ [a]: hanc cenſebant ſpectrorum immittere terriculamenta [b], & illa aduentante ſolum tremebat, & thedarum fulgur cernebatur, quod *ſacros ignes* vocat Seneca; & canibus multis cincta aduentabat, quorum terribiles vlulatus & latratus audiebantur [c]. hanc, quando ſpeciem mutabat, Scholiaſtes Apollonii *in lib. 3.* cenſuit

[a] vide quę dixi comment. in Sen. Medeam v. 7. & v. 788.
[b] vide cō. eundem in v. 812.
[c] vide eūd. commēt. v. 839. & ſeq. Loyher. lib 1. cap. 1.

Empusam vocatam: sed alii distinguunt. hæc vxor fuit Plutonis, eadem quæ Proserpina.

2. *Pluto* hunc Græci vocarunt ἅδην, eo quod mortem in orbē induxerit, ab Hebræo E D. vocatus etiam est Plutus, Deus diuitiarum, sicut & Hebræis seu Syris *Mammona*. ab Ægyptiis dictus *Serapis*, hoc est ardens, à voce Hebræa *Saraph*: quem alii *Solem* contendunt.

3. *Charon*, Hebræa origine iracundum & furore plenum notat: qualem nobis Virgil. 6. Æneid. & Seneca in Herc. Furente eum exhibent.

4. *Cerberus*, iuxta Leloyer. deduci potest à *Celebhaarets*, hoc est canis terræ: nam dæmones sic à Zoroastre vocari iam docuimus.

5. Erant & quidam dæmones luctatores, qui homines luctari compellebant; qualis ille παλάμναιος Temesius, qui Temesam infestabat, fingens se Politæ à Bruttiis occisi animam, de quo multa Græci [a] imitabatur simia Angelum, qui cum Patriarcha Iacob luctatus.

[a] Pausan. in Eliac. & Strabo lib. 6.

6. Fuere & admodum truculenti, qui *Alastores* dicti, fortassis idem cum Nemesi Alastor. Nam Nemesim fingebant vltricem scelerum & hoc officium Alastori tribuit Origenes *contra Celsum*, vocant eum *Azazel*; & Zoroaster vocans *Carnificem* & Scholiast. Euripidis, *in Medæa*, ideo dictum censet quod

nihil scelerum eum lateat; ὃν οὐκ ἐστὶ λαθεῖν. ego potius, quia nihil eum fugit aut latet eorum, quæ Deus permittit perdere ac destruere. Fortassis hîc est ille *exterminator* de quo in Apocal. [a] rex ille locustarum angelus abyssi, cui nomen Hebraice *Abaddon*, Græce Apollyon, Latine *exterminans* (אבדון ἀπολλύων.) vbi male Primasius legit. *Armageddon*, & Hansbertus ac Haymo, *Labadon*; sed, vt nos, recte legerunt Andr. Cæsariensis, & Arethas Cappadox; Tychonius vero totum preteriit, fors etiam Donatistis mos fuit S. S. pro arbitrio detruncare. nam & Beza & similes Nouatores hodie illud *Latine*, *exterminans*; delent; quod (vt à Latino interprete optime additum) Ecclesia Romana agnouit, & retinuit. Omnibus tribus linguis significatur dæmon cuncta corrumpens ac destruens.

[a] c. 9. v. 11.

7. Fuere *& Satyri*, quorum Princeps *Faunus*; huic terribiles ac inopinatos sonos tribuebant: & his erroribus auerruncandis *Ioui Fauno* sacrificabant, cui dicata ædes in Auentino. hos Psellus vocat *Asinipides*, à formâ, *Onosceles* siue *Onoscelides*, vt notat Sozomen. *li. 8. cap. 6.* SS. vocat eos pilosos שעירים *Sairim* Leuit. 17. vers. 7. vbi noster vertit *dæmonia*; LXX. verò, *vana* seu *idola*; eodem sensu: idem inuenias *2. Paralip. 11. vers. 15.* Sic etiam vocantur dæmones *talpæ* & *vespertiliones* ab Esai. [b]; item pilosi & Sirenes [c]; item pilosi, onocentauri, & lamiæ [d]. haud dubie à

[b] Dionys. Halycarn. li. 6. Antiquit. Rō.
[c] c. 2. v. 21.
[d] c. 13. v. 21.

spectrorum varietate. dicti & *Aegypanes*, quasi capripedes; quales à poëtis finguntur, & horum tripudia sæpe visa in Atlante monte scribit Plinius[a]; audita narrat Mela[b]; hodie & videri & audiri confirmat Iul. Scaliger.[c] Sed & D. Antonio talem olim in deserto obuium factum, auctor est D. Athanasius, *in vita Antonij.* eorundem visorum meminere Plutarch. *in Sylla.* & Diodorus Siculus *in Bibliothec.* Rabbi Abrah. Ezræ F. multa de his fabulatur *comment. in Genes.* relatu indigna.

a cap. 34. v. 14.
b lib. 5. c. 1.
c l. 3. Georg

8. Sacra Scriptura meminit etiam *dæmonij meridiani*[d], his verbis; *Non timebis à timore nocturno, à sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano*: vbi quatuor enumerantur pericula siue pestes, quas omnes vult esse dæmonum genera, Paraphrast. Chaldæus. nam exponit; *timorem dæmonum in nocte ambulantium, & sagittam angeli mortis interdiu emissam, & mortem in tenebris ambulantem, & turbam dæmonum meridie grassantium.* Puto enumerari duo pericula siue damna ab hominibus, & duo à dæmonibus impendentia. ab hominibus vi aperta, & dolosis machinationibus. à dæmonibus quoque latenter & palam, idque noctis & meridiei potissimum tempore, aliquando solo pauore spectrorum & terriculamentorum, aliquando etiam à dæmone pestilente afflata lue, vel alio damno dato ab eodem. Sane etiam D. Greg.

d contra Gardan. exercit. 355.

Psal. 90. v. 5. & 6.

Nazianzen. *orat De sacro Baptismat.* coniungit, omissis intermediis, timorem nocturnum, cum dæmonio meridiano. Et dæmonum ista damna duo, puto posita primo & quarto loco, vt significet, etiam ea quæ homines damna inferunt, non sine dæmonum ope inferri. Vt enim alibi dicitur, Deus infert *immissiones* (h.e. plagas) *per angelos malos*: scio, R. Salomonem & alios duo vltima referre ad dæmones. Sed isti pro *dabar* cum duobus Kametz רָבָר quod negotium, caussam, rem, molitionem significat; minus recte, cum Massoretis, legere, *deber*, cum sex punctis רֶבֶר; quod volunt esse genus dæmonis, sed potius significat mortem, pestemue (*Exod. 9. vers. 3.*) vt hoc loco vertit D. Hieronymus, & sequitur Vatablus. Sane Vulgatus noster non solus, *dabar* legit, sed & LXX. ἀπὸ πράγματος. Quoad meridianum dæmonium; etsi placeat mihi explicatio D. Hieronymi intelligi manifestos dæmonum insultus, atq; palam ab iis illata damna: tamen puto verissimum esse, quod D. Basilius, & Theodoret. tradiderunt, Psalmistam locutum ex opinione, quæ apud multos obtinebat, & postea obtinuit, quædam esse dæmonia meridiana; quod etiam refertur commentario in Psalm. qui D. Hieronymo tribuitur. Dicam de his quod sentio, primũ illud, *ab incursu* significat vehementem, acrem, & apertam, & importunam infestationem.

nam Hebraice est, *Mikketeb*, hoc est à ruinâ (vt Arnobius) excidio, exterminio, deuastatione; Græce σύμπτωμα, quod alii morsum, alii excidium, alii interitum commorientium & simul ruentium exponunt. Deinde illud; *incursu & dæmonio* ex idiotismi vi accipio pro; *incursu dæmonij*. Sic enim recte Aquila & Symmachus verterunt phrasim. Tertio puto dici *Meridianum dæmonium* duabus de causis. Primum à loco, nam credebantur in deserto versari, quod Hebræis ad Meridiem (ideo sicut meridies & desertum in vet. Testamento sæpe pro iisdem ponuntur, sic puto meridianum dæmonium, & dæmonium deserti esse idem) vnde legimus ferocissimorum dæmonum copiam maximam habitasse in horto, vbi sepulchrum Iamnis & Mambres, vti narrat Palladius *in Macario*: & dæmonum genus; *Lamias*, in desertis habitasse Lybiæ, colligimus ex Dionis Lybicâ Histor. vbi adhuc hodie multa spectra. Et Procop. atque Cyril. *in Esaiam* testantur, dæmones gaudere siluarum & desertorum habitatione. Psellus *lib. de Nat. dæmon.* causam reddit, quia hoc dæmonum genus sit solare, & ideo Leoninæ naturæ; quorum propria hæc conditio. sane Asmodeum Raphael ligat & ablegat in desertum, & Christus Dominus in deserto tentatur: & Dauid dæmones hosce vocat *bestias siluæ*, iuxta nonnullos, *Psal. 103. v. 20.* Sic Iobi *1. v. 19.* ventus vehemens, qui do-

mum

mum diruit, & Iobi liberos omnes ſimul oppreſſit, venit à deſerto (h.e. à meridionali plagâ) idque meridiano tempore, nempe prandentibus illis; vt optime ſiue Origenes, ſiue alius auctor commen. in Iob tributi Origeni. Heb. רוח *ruah* tam ſpiritum (πνεῦμα LXX.) quam ventum (Aquila ἄνεμος.) ſignificat: recte, nam ventum hunc dæmon excitauit. De hoc ita Origenes, ſi ipſe auctor libri prædicti; *Hæc ſcientes Sancti atque horum memores, quod ipſo meridiano tempore hora prandij ruina occupati ſunt filij Iob, atque mortui, orauerunt ad Deum conſeruari, ſicut à negotio in tenebris ambulante, ita & à ruina & à dæmonio meridiano. Sicut enim in noctis tenebris, ſic ſimiliter in medio meridie pluriores dæmonum tentationes ſe demonſtrãt, quam cæteris temporibus.*] Et poſtea introducit Iob negantem ventum illum à Deo excitatum, ſed ipſum dæmonem, mentito vento, hæc patraſſe: *Tu videlicet & Spiritus ab eremo veniens, tu quatuor angulos domus tetigiſti, &c.* Secundo igitur à tempeſtate diei dicitur meridianus, eo quod hoc genus dæmonum meridiano tempore & apparere ſolitum, & homines crudelius acriuſque infeſtare; tum ſpirituali tentatione ac prælio, maxime luxuriæ & acediæ ſtimulis, quæ duo peccata vrgent vehementius hominem cibis diſtentũ plenumque, vt recte Nicetas *in Nazian. orat. citatam*, & Euthy. ac Theodoret. *in Pſal.* tum etiam corporeis afflictionibus, quod poteſt

colligi

colligi ex veterum gentilium opinione, qui Pana (dæmonum meridianorum hic vnus) tum maxime iracundum & formidabilem credebant, vt testatur Theocritus *eidyl. 1.* & colligitur ex historiis. In Russiâ Orientali sub meridiem messis tempore solitus erat obambulare rura dæmon, habitu viduæ lugentis, operariisq; nisi protinus viso spectro in terram proni venerarentur, brachia cruraque frangebat[a]: Testes quoque scriptorum libri sunt, spectra terrifica solere apparere, quotiescunque pestilentiæ, aut alia huiusmodi mala inuadunt, quod luculenter comprobaui Commen. in Oedipum *v. 172.* & *174.* Addo, quod huc maxime pertinet. In salinis Peruanis pone flumen Consatam Indis apparuisse spectrum giganteâ mole, sed ventre secto & euiscerato, vlnis gestans binos infantulos, & dira denuncians euanuisse, contempsere rudes populi, eo quod sole lucente apparuisset: sed minas secuta horrenda lethi lues confirmauit. *sic Chieza p. 1. Hist. Peru. cap. 24.* Addo & aliud à Procopio, cum ingentem illam & admirandam luem, quæ Cosdrois & Iustiniani tempore orbem totum depopulata, describit, traditum; visos in humanâ specie dæmones versari in publicis priuatisque locis, & obuios percutere, quosque percussissent, eos confestim morbo correptos (*virulento nimirum & ardenti afflatu, vnde Hebræi hos dæmones vocant* Meririm &

[a] Pet. Gregor. de repub. li. 12. c. 20.

Rhessa-

Rheſſaphim, *exitiales, & ardentes ſeu ignitos:*] & aliquibus vigilantibus claro die, (*en meridianum dæmonium,*) aliquibus in ſomnis noctu (*en nocturnum*) id contigiſſe[a]. Dæmonium meridianum, cum Empuſa confundit Scoliaſtes Ariſtophanis[b], Empuſam exponens δαιμόνιον μεσημβεινόν. Ego Empuſam puto, etiam nocturnum fuiſſe ſpectrum: ſed, cum noctu apparebat, *Hecaten*; cum meridie, *dæmonium meridianum* vocatam. illa ſe in omnes formas mutabat: fiebat, vt ait Epicharmus, *in Hebes nuptiis*, planta, bos, vipera, lapis, muſca, fœmina; addit Ariſtophanes mulam, & ingentem belluam; alii vnicum crus æneum, alii aſininum, vel crus vel membrum tribuunt, hinc vocata ὀνόχολος, inde ὀνοκένταυρος. Theodoretus in Iſaiam; *Onocentauros veteres quidem* ἐμπούσας, *qui autem nunc viuunt appellant* ὀνοσκηλίδες, cui conſentit Scholiaſtes Ariſtophanis. Denique fiebat Empuſa quicquid cupiebat, quicquid illi expediebat, vt ait Epicharmus. Hæc de meridiano: de *nocturnis dæmonibus* conſtat, noctem quaſi proprium eſſe ſcamma ſpectrorum, & dæmonum; vnde & *Principes tenebrarum* dicuntur, & legimus; *poteſtatem tenebrarum.* Seneca[c] diurno tempore, graſſante peſte, dixit, viſa,

Vaga per lucos ſimulachra virum,
Maiora viris:

nocturno verò (ſic hæc diuidenda) illud;

[a] ſic Procop. lib. 2. de bello Perſico.
[b] in Ranis.
[c] in Oedip.

Quin Tænarij vincula ferri
Rupisse canem fama, & nostris
Errasse locis. Plane pleraque spectra & terriculamenta dæmonum nocte robur habere; mane vanescere, ex pluribus scriptoribus, alias docui [a]; & Psellum dæmones quosdam agnoscere *Lucifugos*, tenebrarum incolas & amatores: Antagonistam vero Patriarchæ Iacobi, [b] bonum fuisse Angelum, non dæmonem, vt censuere quidam apud Procopium, & homo præcep [illegible] ac temerarius Franc. Georg. [c] *in* [illegible] *bus S.S.* Ex his nocturnis est, p [illegible] *borum* dæmonum, quam Heb [illegible] *h* hoc est apparition [illegible] *a* (hoc est nox:) quia non o [illegible] iones viris esse infesti, nisi nocte. [illegible] ecclesia cum Ambrosio, contra eos prec [illegible]

Procul recedant somnia
Et noctium phantasmata,
Hostemque nostrum comprime
Ne polluantur corpora.

Incubi dæmones etiam interdiu grassantur, quorum *Pana* Principem veteres constituebant: eum Hebræi *Haza*, nostri per excellentiam nominant *Incubum*; Glossar. *Incubus*, πᾶν, vocatur & *Inuus*, vt ego arbitror, non ab Hebræo, *aanas* (affligere;) quod longe petitum, sed à verbo Latino *ineundi.* Ardere enim hunc dæmonem, & ei subditos, amore improbo fœminarum veteres censuerunt [d]:

[a] in Herc. Furent. com. ver. 123. ex Virg. Horat. Proper. Statio & Catul. & Iosepho atque Hebræis.

[b] Gen. 32. v. 24.

[c] tom. 1. sect. 3. problem. 234.

[d] D. Aug. lib. 15. de ciu. Dei c.

non

non quod delectentur concubitu, ſed quod gaudeant ab hominibus Deum offendi, & genus humanum tam fœde contaminari. Sic intelligendus Abbas Serenus apud Caſſianum [a], dum dicit *dæmonum quoſdam eſſe truculentiores efferatioresque, qui bellis cædibusq; ſunt inſatiabiles & in tranſeuntes irruunt, & eos crudeli morte conantur interimere: (quale videtur meridianum dæmonium, & illa, de quibus in Euangelio D. Matthæus cap. 8. verſ. 28. & Pſeudo. Abdias lib .in vita D. Andreæ) alios vero eſſe, qui ,ſeductores & ioculatores, & ho ſeu vias obſidere, & nequa- q , quos prætereuntes potue- r ſed deriſu tantum & illu- ſi eos potius quam nocere, & hos ncubationibus hominum excubare.* verbis duo ſunt obſeruanda, illud; *non delectari eos tormentis hominum,* accipiendum comparatiue, non æque delectari atque alii illi crudeliores delectantur. Verius enim eſt omnes omnino dæmones optare, quam grauiſſima mala hominibus inferre, ſi Deus permittat. docet enim Diuus Antonius, apud Athanaſium, cunctis dæmonibus hoſtile odium in homines eſſe, grauius in Chriſtianos, atrociſſimum in religioſos & virgines Deo dicatas: ſingulos tamen, non niſi, quantum Deus permittit, nocere. Si amplius non ſinantur, gaudere hominum deriſu & deceptione, & illicio in

Iſidor. lib. extremo Octauo
Origen.
Macrob. li. 1. Satur. 22.
a collat. 7. c. 32.

aliquod Veniabile ſaltem peccatum; vt ocioſæ ſpectationis, vel locutionis, riſus ſolutioris, diſtractionis in oratione, & huiuſmodi aliorum; in quæ vel boni facillime pertrahuntur. alterum, quod vltimo loco poſuit, de incubationibus dæmonum, quo non aſſerit omnem huiuſmodi oppreſſionem & quaſi ſuffocationem naſci à dæmonibus: conſtat enim aliquando à morbi Melancholici ſpecie illâ oriri, quam Flandri vocant, *Mare*; Galli, *Coquemare*; Hiſpani, *Peſadilla*; Themiſon *α πνιγαλίων* [a], alii *Ephialten* vocant, & copioſe deſcribit Paulo Eginetâ medico[b]: aliquando ... xat non corporis mala affectio eſt, ſe... c mera dæmonis infeſtatio, vt do... 15. Pergamus ad alia.

a lib.12. epiſt.
b li.3. c.15

Nono igitur, Pauſa... cribit nobis dæmonem quendam *E... nomum*, longis & prominulis dentibus, & corpore liuido ac cadaueroſo formidabilem, pelle vlpinâ veſtitum; cadaueribus mortuorum veſci ſolitum, eaque ad oſſa vſque deuorantem. Quibuſdam videtur hæc *Mortis* deſcriptio: crediderim potius, quando ſpectrum aliquod aliqua forma veteribus apparuerat, ſtatim eos nomen certum illi indidiſſe, & ſacrificia vel expiationes illi auertendo inſtituiſſe: vnde & orta ſequentia muliebrium ſpectrorum ſiue oſtentorum nomina, fictionesſque. Nam

c in Phocaic.

Decimo loco occurrunt *Sphinx* illa Thebana, de qua Strabo *lib. 9.* Apollodor. *libr. 3. bibliothec.* Higynus *in Fabulis cap. 151.* Natalis Comes *lib. 9. mythol. cap. 8.* & Lilius Gerald. *in Aenigmatib.* quæ si fuit, dæmon fuit: qui formam illius speciei Simiarum assumpsit, quæ *Sphinges* vocantur, de quibus lege Pierium *lib. 6. Hierogly.* & Solinum, *cap. 30.* Secundo *Harpyiæ*, de quibus Hesiod. *in Theogonia*, Apollon. *lib. 2. Argonaut.* Orpheus, *in Argonaut.* Apollodor. *lib. 1. Biblioth.* Eustath. *in Odyss. μ.* & Izacius *in Lycophr.* Tertiò, *Gorgones tres*, de quarum forma & genere dictum fuse *Commen. in Medeam Sen. v. 831.* Quartò, *Sirenes tres*, de quibus egi, quæ necessaria hoc loco, *Aduersar. in Sen. Medeam v. 355.* & de his mentio, apud nostrum interpretem vulgatum Esai. *13. v. 21.* vt & LXX. verterunt, & teste Eusebio, tres interpretes; non tamen eiusdem verbi Hebræi loco, quo noster: Theodoretus vult *Sirenas* fuisse dæmones ad voluptatem incitantes. Quinto *Erinnyes* siue *Eumenides*, quas Latini *Pœnas* vocauere, & ipsæ tres; de quarum habitu & conditione multa congessimus eiusdem Commen. in Medeã *v. 13. & seqq. & v. 960.* Vltimò, *Nymphæ*, quarũ quædam aëriæ, vt Sibylla de qua Plutarch. *li. de sera num. vind.* quædam terrestres, vt Oreades, Napeæ, Dryades Hamadryades; quædã aquaticæ, vt Nereides & Naiades, illæ maris, hæ fluuiorum: quas omnes dæmonũ spe

ctra fuisse constat; & si non constaret, inde probaretur, quod aspectus earum iratarum de recto mentis statu deiiceret (quod dæmonum proprium) vt docent ex Græcis Scoliast. Theocriti & Hesychius, ex Latinis Varro & Festus. sic affectos nos *lymphatos*, quasi Nymphatos: Græci vocant νυμφολήπτους. tales, visa Cerere, *ceriti*: viso quoque Fauno in meridie, *mente attoniti*: audito Pane territi *Panico pauore*, dicuntur vexari vano metu; quanquam hoc nomen etiam hydrophobiâ laborantib. & cæteris illis, possit accommodari late sumpta voce. vide quæ dixi Comment. in Herc. Oeteum *v.246.*

Vndecimum spectrorum genus est, id quo nutrices solitæ infantes metu incusso quietare. de hoc genere primum est *Acco*, *Alphito*, & *Mormo*, desumpta puto nomina, ab personis Tragicis seu Comicis terrorem adferentibus deformitate: de *Mormo* id Theocritus & Aristophanis Scoliastes docuere. *Acco* à vetula illa, quæ sui adspectu in speculo ad insaniam redacta, & facta terror puerorum, originem habuit; *de qua Rhodiginus lib. 17. A. L. cap. 2. & Adagiographus in* Accisare. *de Alphito*, idem testatur Plutarch. Deinde & *Gello*, de qua adagium Γελλῶ παιδοφιλοτέρα: hanc aiunt virginem vitâ decessisse, & eius spectrum in Lesbo oberrare, & immaturam pueris necem adferre. volunt eius meminisse Sapphonem. Alia fuit *Gilo*, de qua sic Ni- K

cephorus; vbi commemorat ea, quæ Mauricio imperium portenderunt, inter cætera: *Mater vero ipsa partus tempore, è terra nouum quendam & variantem suauitatis odorem redditum esse, dixit: illud insuper, quod anicularum est, & mihi prope incredibile, addens per sæpe eam, quæ* Empusa *vocatur, alius vero* Gilo *dixerit, infantem ex cubiculo, veluti eum deuoraturam extulisse: nihil tamen detrimenti ei adferre potuisse.*] sed quicquid ille dicat, verisimilius est strigem hanc siue Lamiam fuisse, quæ puero, angeli custodia bene munito, frustra insidiabatur. Prudentior Euagrius *lib. 5. ca. 21.* nihil de *Gilo*, neque de anicularum commentis addidit, iudicium totũ lectori permittens. Quiddam anicularis delirametí hîc fuit, quiddam non delirium, sed vere verum. delirium erat & absonum à ratione, putare corpora harum fœminarum sic extenuari, vt clausis ostiis ingredi possent, & corpora quantitate prædita per ianuas se penetrarent: (vide quę dicta sunt à nobis q. 17.) verum erat, has malas mulierculas ope dæmonis nonnunquam in cubicula hæc introduci solitas, citra quantitatis corporum immutationem vel solidorum penetrationem, & ibi infantulis perniciem moliri. Quare diligenter inter hæc eum distinguere iudicem oportet, qui in his nec credulitate nec incredulitate volet decipi. Et in iudicatarum rerum præiudiciis omnes circumstãtiæ accuratissime sunt exa-

lib. 18. hist. cap. 9.

minandæ. fieri enim potest, vt iudex ex vno reum capite, quod in accusationem deductum, vanitatis deprehensum sit, absoluat, quem tamen condemnasset si aliter accusatio fuisset instituta. Verbi gratiâ, strix aliqua accusatur, quod clausis ianuis sit ingressa, & corpus eius in spiritum immutatum, & ita iam non corporea pueros interemerit. Nullus iudex adeo bardus erit, vt huic accusationi fidē adhibeat; sed si neget rea, & alioquin necatos illos infantes vel læsos non constet, neque id accusator aliter, quam ex illa fabula Metamor. probet, proculdubio per sententiam absoluetur. *Si diligēter legas vitam* Tarasii ab Ignatio monacho descriptam, nō difficile fuerit deprehendere hunc statum causæ fuisse muliercularum illarum à Georgio (non à Philippo, vt quidam vocant) præfecto vrbis absolutarum, & Isauri Leonis sæuitiam ac inscitiam in eo positam fuisse; quod incredibili quo erat stupore mulierculas illas in spiritum conuerti crederet. Accipite verba Ignatii: *pauperculæ quædam mulierculæ accusatæ fuerant cædem fecisse lactentiū infantium per foramē * domorū vel portis etiā clausis subeuntes, & ex improuiso infantes necantes. Quæ etiam trahebantur in iudicium ab iis qui credebant fabulis* (de paganis loquitur, à quib. illud de *Gello* antiquitus confictum) *& nolebant CHRISTI DEI nostri sequi doctrinam, quæ simulachris & phantasmatibus nequaquam decipitur* (nimirum

*Sic vocat angustas rimas aut fissuras corporis earum nō capaces.

quia ſpiritum à corpore nouit optime diſcernere) *Eſt enim apud Græcos in fabulis fœmina quædam, Gello nomine, quæ dicitur, cum immatura morte vitam abrupiſſet, quibuſdam ſpectris acceſſiſſe ad recens natos infantes, & eos interfeciſſe.* (en fabulam, quod mortua rediſſet & infanticidia patraſſet) *huius fabulæ improbo pellecti ac decepti ſpiritu, qui ea dicebant probabiliter, conantur ad mulierculas transferre hoc exſecrandum ſcelus, & eis adſcribere in ſpiritum conuerſis, cauſam eorum qui moriebantur ante tempus.* (vides lector accuſationis fundamentum, Gello mortua necaſſe legitur infantulos: nunc multi reperiuntur ſubito ſublati: probabile itaque eſt ab his mulierculis, depoſita mole corporis, & in ſpiritum conuerſis, atque ſic ſe per ſolida corpora vel tenues fiſſuras immittentibus, necatos. Nonne merito ſcriptor iſte cōtra tales accuſatores exclamat, verbis ſequētibus?) *ô ſtuporem! ô cordis oculorum cæcitatem! Si corpus longitudine, profunditateque, & latitudine compactum ac conſtipatum, in ſpiritum diſſolutum procedit, & hæc facere conceditur: Chriſtus ergo, qui eſt ipſa veritas, dicens: Spiritus carnem & oſſa non habet: reputatus eſt phantaſma ab iis, qui hæc aſſerunt.* (ſcilicet fœminas has tum, non corporales ſed ſpiritus fuiſſe, ſeu ſpiritali hac vi penetrandi præditas fuiſſe) *Quinetiam CHRISTVS quoq; qui veram carnem accepit, & ſpiritũ carnẽ & oſſa non habere vere affirmauit diſcipulis, nulla re circumſcribetur, quæ ob-*

stet quo minus sit phantasia. Sic ergo censens & citra dubitationem iudicans Georgius, fœminas absoluit à criminibus.] hæc Ignatius ille, non satis perite spectrum, spiritum, phantasiam pro iisdem sumens, scilicet pro phantasmate, seu corpore tantum apparente; & nihil de strigum verarum crimine attingens vel agens, contra quas, & quę de illis tradidimus, nihil argumentatio eius virium habet, vt qui rem intelligunt facile primo intuitu perspiciunt.

Tertio loco occurrunt *Lamiæ*, de quibus etiam sacri Vates Ieremias & Esaias [a]; quas vera dæmonum ludibria siue spectra fuisse, cum Apollonius Thyanæus, tum D. Hieronym. & alii patres docuerunt; de quibus & Strigibus (quas ab esu carnis opinor humanę veteres magistri in Glossar. *Lestrygonas* vocarunt) quia ex professo tractaui copiose Cõmen. in Medeam Sen. *v.*732. ne actum agere videar, eo te lector optime malo ablegare; quam eadem repetere. Germani inferiores vocant Aluen / & Aluinnen; Gotthi, *Eluas* [b] videtur meminisse D. Hieronym. cum dicit sæpe bimulos ac trimulos ad vbera materna lactantes à dæmonio corrumpi [c].

[a] Esa.13.v. vlt. & Th. c.4.

[b] Olaus li. 3. c. 11.

[c] ad Paul de obitu Blesillæ.

Duodecimum quando apparet in forma *hirci* (vnde ab Isaia & Mose vocari pilosum, seu *zahir* contendunt Iarrhius & Kimchi.) vel *Leonis*, vnde templis gentilium effigi solita capita leonina, quod ridet Arnob. *libr.6.* L

contr. gent. vel *serpentis*, vt cum Æsculapius Romam aduectus: & anachoretę de quo B. Nilus *libr. de orat. ad Deum ca. 102. & 103.* vel *noctuæ*, vt apud Virgil. extremo Æneid. vel *muscæ*, vt apparuit Laoduni in Energumena, & solet apparere Anabaptistis, vnde & vocatus *Baalzebub*, Dominus muscæ; *vel porci*, *lupi*, *aut alterius animalis*, cuiuscumque; nam in omnium fere formis aggressus est DD. Antonium, Macarium, & cæteros sanctos monachos deserti incolas. Recentius vnum, sed cui vix simile inuenias, proditum fuit memoriæ à Gaguino Histor. Francorum scriptore; Philippo Bello Rege, quendam laicum siue conuersum (vt vocant) monasterii vallis Sarnariæ, nomine Adamum, paulo ante Natalitia Festa, summo mane ad monasterii negotia peragenda vna cum famulo se in viam dedisse equitem. ei se in via offert arbor ingens gelu & pruinis obsita, ad ipsum properans, quasi conferre gradum & corpus cupida, equus expauefactus caput retrorsum flectit, & viam remetiri, quam peregerat, conatur. Adamus ingenti labore iumentum retinet, & calcibus porro cogit. propinquior vt arbori fuit, illa confestim euanuit ex oculis, odore tetro atque sulphureo relicto. Argumentum inde ducit Adamus, dæmonicum esse spectrum, seque Deo precibus commendare satagit, nec iter intermittit. Paulo post respiciens, videt nigrum quendam virum equo insidentem spa-

dici se subsequi. cui subiratus; *Quomodo* (inquit) *infelix & damnate, audes me his technis aggredi? An nescis fratres meos, qui domi sunt, pro me, saluteque mea supplices ad Deum preces fundere? Abi, quantum potes, nulla tibi mei curatio, nihil in me possides.* Abit malus: sed ecce mox redit, similis viro, gracile & protensum habenti collum. Adamus, tot molestias pertæsus, gladium, qui ad ephippium ligatus, stringit, & ense ter quaterue per aerem vibrato, aereque propter celerem diuisionem sibili sonum edente, conatur abigere spectrum. hoc vero subito personam mutat; & sistit se statura mediocris viri, cui caput cappa & scapulario monachi corpus ornatum, oculi scintillantes instar chalybis vel æris radiis solaribus oppositi. Adam pūctim aliquoties hostem petit, sed irritis & cassis ictibus, aereque cedente. Tum maiori despectu & irrisione dæmon induit formam asini. Perterritus famulus, hero suadet, gladio circulum in terra ducere, & in circuli medio crucem Dominicam efformare. Adamus consilium exsequitur: verum veterator non desinit. Mutat auriculas asini in cornua, & sic minabundus irrumpere in circulum se velle simulat. Denique lusus iam satur, in rotam se vertit, & se ipsum voluens monachum inuadit, superque illum continua latus rotatione (*sic videbatur*) transit circulum, & monacho prorsus illæso conspectū fugit. Fidem rei fecere, longa famuli terrorē

con-

consecuta ægritudo, & diuturnus fætor vestium Adami, & raucedo eiusdem atque difficilis respiratio, à quibus ægre conualuit; equi denique subita mutatio; qui ex mansueto & cicure post visionem hanc ferox, sternax, calcitrosusq; esse cœpit. Addam⁹ rariora quędam genera spectrorum.

M *Decimum tertium* genus est, cohortium, acierum, castrorum militarium. sicut enim bonorum angelorum acies visæ bis in sacris litteris [a]; sic &, simiæ Dei, diaboli sæpe se in militum confertorum specie ostendunt hominibus. In vita S. Norberti *cap. 26.* leguntur specie armatorum militum in quosdam religiosos dæmonia incurrisse: vt & in vita S. Guthlaci Anachoretæ, *apud Surium, mense Aprili.* In chron. Hirsgauiens. Trithemii legimus sub annum 1168. Monacho cuidam Limpurgio, prope Wormatiam, visam multitudinem maximam equitum peditumque, ordinatarum more acierum, quasi ad prælium procedentem: cumque monachus audacter, quinam forent, interrogasset, illos respondisse; se non veros viuosque milites esse, sed animas militum, & non ita pridem his ipsis in locis principi cuidam stipendiatos occubuisse: vestes, arma, & equos, quæ viuis peccandi fuerant instrumenta, nunc mortuis indicia suppliciorum esse: quæ circum illos videret omnia nihil nisi ignem esse, quo comburantur. se precibus atq; suffragiis ad

[a] Gen. 32. in pr. & 4. Reg. 6. v. 17.

a li.4.c.6. iuuari posse. Leloyherius[a] huic religioso insultat, quod temere animas defunctorum esse crediderit: cuius contrarium tamen rationes & argumenta eius nō cōuincunt. Ait, *dæmones fingunt se animas esse.* sæpe, non semper *strepitum edidere discedentes & fragorem.* possunt & spiritus mortuorum. *Flammis vestes & arma circumdata, dæmones esse probabant.* Non hoc asserit historia, sed ea ipsa, quæ aspicientibus, vestes & arma videbantur & equi, ipsis flammas combustrices fuisse. Deinde & flammæ fuerint, nonne profitebantur se spiritus esse, qui adhuc expiabantur? Denique Virgilianum illud;

. . . quæ cura nitentes
Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos;

tantum probat, dæmones imitari quoque diuina iudicia, quibus frequenter, *in quo quis peccauerit in eo punitur.* posset igitur hoc exemplum ad præcedentem de animabus quæstionem reduci. Sane arbitror eandem historiam esse, cum ea, quam iisdem locis, sed anno 1123. contigisse, in eamdem sententiam narrat Abbas Vrspergens. fol. 281. Sequētia ad istam censeo pertinere, quia miscentur quædam vana curiosaque, nec suffragia petūtur. Ioānes Cæsarius auctor est[b], sequēti nocte, quando exercitus Ducis Brabantiæ à Leodiensibus occisus est seruum quendam Comitis Lossensis prope Montenake, locum occisionis, circa noctis initium, vidisse maxi-

b l.12.c.16. & 17.

mum torneamentum dæmoniorum; Sacerdotem quoque quendam Hispanum, prope eiusdem Comitis castrum, dum in crepupusculo noctis de villa in villam transiret, vidisse hastiludium maximum mortuorum valide clamantium; *D VValtere de Milene, D. VValthere de Milene.* qui Walterus, famosus militia, nuper erat defunctus: hancque visionem addit sæpius ea nocte & euanuisse, & iterum apparuisse. Ioan. Niderius narrat [a]. *cum propter hæresis regnum Bohemiæ tumultu ac cædibus concuteretur; circa metas regni præfati, nocturno tempore, versus vallem quandam, auditos clamores & congressiones equestrium virorum; qui & coloribus variis induti sæpius sunt visi. Fuerunt tunc duo armigeri audaces satis, in castro non multum distanti à loco monstrorum; qui omnino scire volentes, quid veritatis sibi visa portenderent, nocte quandam versus vallem, vbi solita videri conspexerant, iter arripiunt. Antequam autem iis appropinquare auderent, compunctus vnus, dixit alteri: Sufficiat nobis ista vidisse, ego iis non approximabo. dictum est veterum; Cum talibus nullum debere iocari. Quem alter, velut pauidum, increpans, equum pupugit, & cum eo congressu omnibus antedictis exercitibus appropinquauit: de quibus vnus egrediens caput illi amputauit, & ad suos rediit: quo viso ille, qui timidus substiterat, fugam iniit & funesta noua nunciauit. In crastino autem truncatus reperitur, & caput quidem in valle, vbi acies visæ fuerant, nullius autem hominis vel equi vestigium*

[a] l. vlt. Formicarii.

reper-

repertum est: sed tantummodo, in lutosis locis, signa quædam & vestigia auium visa sunt.] Idem & aliud addit, sibi ab Archiepiscopo Moguntino, viro magnæ industriæ & fide digno, narratum: *Nominauit* (ait) *nobis quendam Rheni sibi bene notum militem, cuius pro tunc filius viuebat, qui miles super omnes pene inferioris Alemaniæ nobiles semper exstiterat nimis in rebus bellicis imperterritus: gerebat autem & patiebatur nonnunquam, propter suam animositatem vel fortitudinē, ab aliis graues guerras; propter quas non semper de die, sed nocturno tempore, ad loca sibi commodosa equitare solebat. Hic igitur quadam nocte coassumptis famulis per siluam circa Rhenū equitare voluit, & principiū eiusdē intrauit. Antequam vero finem siluæ haberent, vltra quā campus latus iaceret, prout moris est eorum qui verentur insidias; præmisit famulum, vt in termino siluæ videret, anne in cāpo insidiæ aliquæ essent. Luna insplendēte, vel astris lucentibus hæc videri poterant. Famulus igitur, cum per arborū ramos exploraret, commissum, vidit per campi longitudinem exercitum satis mirabilem appropinquare in equis: quo viso, considerata nunciauit militi, qui ait: Stemus ad modicum, quia verisimile est, pro huius exercitus custodia subsecuturos alios: ad hos properabimus, & an inimici sint, qui præcesserūt, an amici experiemur, nec paucos timebim⁹. Deinde, morula transacta, de silua miles cū suis recedit, in campū venit & neminē nisi quendā equestrū in equo sedentē, & in manu alium ducentem equum eminus sequentem suos intuitus est. Ad hunc cum*

miles venisset; quis esset quæsiuit in hæc verba: Numquid tu cocus meus es? ita enim sibi à longinquo videbatur, paulo etiam antea cocus eiusdem militis vita functus fuerat. Qui respondit: Sum Domine, cui miles, Quid, ait, hic facis? & qui sunt hi, qui præcesserunt? Cui defunctus respondit, Domine, hi qui præcesserunt, sunt nobiles & armigeri tales & tales (multos enim expressit nomine ꝓprio) quos oportet, & me cum eis ista nocte esse Hierosolymis, quia hæc pœna nostra est. Et miles iterum; Quid sibi vult equus iste, quē ducis nullo insedēte? Ad vestrū, respōdit, obsequium erit, si mecum ad terram sanctā venire velitis. Securus esto. te, per fidem Christianam, recedendo & reuertendo viuum reducam, si meis obtemperabitis monitis. Tunc miles ait, Diebus meis mira attentaui, his hoc addam etiam mirabile. Dissuadentibus igitur illud famulis, de equo proprio miles desiliit, defuncti equum ascendit, & ab oculis famulorum vterque equester subtractus est. Sequenti autem die famulis, iuxta condictum exspectantibus miles & defunctus redierunt ad locum, vbi primū conuenerant. Tunc defunctus militi ait, Ne phātasma omnino fictum ista fuisse credatis, duo, quæ vobis dorara, reseruate in mei memoriam: inde protulit mappulam paruam de salamandra, & cultellum in vagina. Primum, inquit, cum immundum fuerit igne purgate: alterū caute tractetis, quia ab eo vulneratus intoxicatus erit.] In his multa sunt indicio fuisse visionem dæmonicam, maxime donum hoc cutelli; quo multis exitium, ipsi quoque donatario, parabatur.

a l.5. hist. Pol.

Cromerus diligens scriptor [a]; *Naclum, inquit, arcem Pomeranorum munitissimam Vladislaus I. Polonorum rex obsidebat. Ibi noctu lucente luna aspiciebantur crebro ab excubitoribus quasi armatorum hostium acies, ex apertis campis ad Polonorum statiua adequitantes & incursantes. Cum id sæpius accideret, indignati Poloni inquietari sese, nec vsquam in apertum certamen prodire hostes; nocte quadam, cum ibidem hostes adesse nunciarentur, fremabundi agminatim è castris sese proripuere, diffugientesque casso labore longius prosecuti sunt. Obsessi, tumultu Polonorum exaudito, & excursione è castris animaduersa, erumpunt subito, & ignem in opera atq; tuguria militum stramine arundineq; contecta coniiciunt; quo celeriter pluribus in locis se diffundente, paucis, qui in castris manserant se defendentibus, facile opera cum magna castrorum parte conflagrarunt. Nocturnas vmbras illas fuisse autumant, quæ hostilis exercitus speciem ostentantes, Polonos ita diuino permissu exagitarunt: propterea quod solemne omnibus Christianis quadraginta dierum ieiunium, priore expeditione, promiscuo ac temerario esu carnis & lactariorum, moribus & institutis Ecclesiæ Catholicæ contemptis, temerauerant.*] Hæc ille. res clamat spectra fuisse Diabolorum, vt & illa de quibus Antonius Hist. p. 3. quam auorum memoria solebant vocare *Familiam Hellequini*: cuiusmodi cuncta, illusiones dæmonum esse, iampridem docuit Guilh. Parisiensis *p. vlt. de Vniu. cap. 24.* Tales exercitus possent Magi multos exhi-

bere;si ex pacto,quod cum dæmone superiore habent,dæmones illi subditos euocarent: nunquam tamen Deus legitur permisisse, vt talis militia vltra incussionem inanis terriculamenti procederet. Nam si lædere, occidere,munitiones capere,vel hostium inuadere castra sinerentur,nulla illis humana potestas valeret resistere, vt prudenter idem Guilhelmus. Huc refero pugnas illas Regum Septentrionalium & victorias partas,contra magorum dęmonumq; cuneos,apud Olaum Magnum *a*. a li.3 c.12.

N *Decimo quartò* dæmones sunt sub illo spectrorum genere;quo in nemoribus & aliis amœnis locis sese ostentant instar puellarum aut matronarum, in veste candida; interdum in stabulis cum luminaribus cereis, ex quibus etiam distillatæ guttæ postmodum in equorum iubis, quas sedulo pexuerunt & nexuerunt, solent ab hominibus inueniri. talis illa vidua Russiana in meridie obambulans,de qua paulo ante mentionem feci: tales,quas vocant *Sibyllas seu Nymphas albas*,*Dominas nocturnas*, *Dominas Bonas*, & earum *Regina Habundia*; quarum aduentu multum prosperitatis, & rerum omnium copiam putant superstitiosæ anus domibus contingere,quas frequentarint;& ideo domi suę illis epulas instruunt,escariis lancibus & vasis vinariis omnibus apertis ac discoopertis, neq.d illis ad sumendū moræ obiiciatur: quæ

plane idololatrica esse, docet prædicto loco idem Episc. Paris. vt & Nicol. Cusanus *lib. 2. excitationum*. Huc refero tres illas quæ visæ Machabæo Banckoni, à quo stuartorum genus; quæ venantibus visæ regnum illi prænũciarunt. *Boeth. lib. 12. Scot. hist.* Harum bonarum Dominarum, quas Gentiles *Parcas* vocauere mentio habetur & conuiuii illis præparati, in vita D. Germani Episcopi, & apud D. Antonium *pag. 2. Histor. tit. 11.* §. 5. Tales etiam *fatales Sorores*, seu *nymphæ*, falso putatæ bellorum præsides & Victoriarũ largitrices, quæ Hothero Regi familiares in Septemtrionis Historia [a]. Itali vocant; *Fatas*, Galli; *Fees* quales finguntur Melusina, Alcina, Morga.

[a] Olai l. 3. c. 10.

Decimoquinto huius generis spectra sunt, per quæ Deus aliquando denunciat futura bella, pestem, mutationes regnorum & similia. pauca commemorabo exempla. Nocte quę seditionem Antiochenorum præcessit, visa mulier ingens & formidabili adspectu, aerem scutica tam fortiter verberans, vt tota sonus Vrbe exaudiretur [b]. Gennadio Patriarchæ Constantinopol. nocturno tempore accedenti ad altare templi, vt Deum pro salute publica deprecaretur; horrendum spectrum se obtulit, quod cum ille sacro ritu coniurasset, respondit, quamdiu Gennadius viueret, sibi non licere damna, quæ imminebant, Ecclesię illius inferre, sed eo mor-

[b] Sozomẽ. l. 7. c. 23.

O

tuo

tuo sæuissime se in illam grassaturum[a]. Priusquam Hunnericus persecutionem in Catholicos Aphricæ inchoaret, sup cacumine mõtis Ziqueni homo giganteæ staturæ visus, & auditus clamare; *Egredimini, Egredimini*: & in æde Fausti, quæ Carthagini est, visa multitudo Æthiopum sanctos Ecclesiæ fugans, & ante se impellens[b]. *Alia multa huiusmodi suggerunt, Carda. lib. 14. de variet. rer. & Fulgos. tit. de prodig. lib. 1.*

a Theod. lector li. 1. Collectã.

b Victor. Vticens. l. 2. de persecut. Vandal.

P *Decimo sexto loco* hic occurrunt illa spectra, quæ certis temporibus & locis aut domibus solent tumultus & vexationes varias exhibere; cuius rei prætermittam exempla eo quod notissima res sit, & legi possint, qui attulere veteres recentioresque, vt *de Temesio dæmone* Strabo & Pausanias citati, & Ælianus libr. 8. var. Histor. *de pueris nigris cirratis* Augustinus, libr. 22. de Ciuitat. Dei cap. 8. *de Datio Episcopo Mediolanensi* Gregorius lib. 3. Dialog. cap. 4. *de vocibus & sonis auditis in Marathone post pugnam cum Persis*, Pausan. in Attic. *& ante pugnam Leuctricam in templo Herculis*, apud Ciceron. de diuinat. *ante pugnã cũ Cimbris* apud Plinium libr. 2. cap. 59. *ante bellum ciuile Syllanum in eadem Italia*, apud Appian. de bello ciuil. libr. 1. *ante primum prælium Pharsalicum Antiochiæ*, apud Cæs. libr. 3. de bello ciuili, *ante mortem Cæsaris Dictatoris domi eius*, apud Dionem, *recentiora sunt* apud Niderium *libr. vlt. formicarii*, Guilh. Paris. *d. cap. 24.*

Torquemadam *Horti florum coll. 3.* Alexand. ab Alexand. *libr. 5. Gen. dier. cap. 23.* & confirmat praxis Forensis Hispaniæ, qua licitum conductori, qui ante id ignorabat, spectrorum sic inquietantium causa domos relinquere conductas, vt post Portium cẽsuit Couarr.[a] Solent huiusmodi infestationes iuberi, vel permitti à Deo, ob pœnam peccatorum, vel ad excercitium bonorum, vel ob aliam causam occultam. Interdum ista peragunt dæmones maleficorum immissione, vt contigit B. Antonio[b], & nobili Aquitano, qui Parisiensem studiosum iure suo per vim spoliarat[c]; sæpius sponte faciunt sua, tantum vt homines falsa quapiam reuelatione decipiant aut persuasione fallaci; sicut apud D. August. illi baptismum dissuadebant. contenti sunt aliquãdo sola vexatione, & inquietatione, nullo cum corporis damno, vt ioculator ille spiritus, de quo Guilhel. Parisiensis, qui vasorum collisione & lapidum iactu somnũ disturbabat, & culcitra subtracta de lecto deturbabat, & Salmãtinus ille Torquemadę, qui grandibus saxis quosuis petebat, irrito tamen & innocuo cõtingens ictu: quod Marcus Magus, apud Psellum[d], proprium dicit esse dæmonum subterraneorum, de quibus mox agemus. Quo vero pacto dæmones lapides iacere queant & alia huiusmodi operari, quæ videntur manus & corporata instrumenta requirere, Scholastici disputãt. as-

a li. 4. variar. resolut. c. 6.

b Cassianus collat 8. c. 18.

c Froissard in Chron.

d l. de dæmon.

sen-

ſentior iis, qui præſente per ſubſtãtiam ſuam eo loci dæmone, & imperio voluntatis aerẽ lapidi proximum mouente, & ſic lapidem impellente, hæc fieri cenſent; quando nullum ipſe corpus induit: ſi vero corpus formatum, vel cadauer aſſumeret, nulla foret difficultas [a].

In locum *decimumſeptimum* veniant ſpectra illa Boruſſiæ, de quibus quadam epiſt. ſcribit Ioan. Meletius; *In Sarmatia coli ſpiritus quoſdam viſibiles, qui lingua Ruthenica, coltri, Germanica,* Koboldi, *dicantur, quos credunt habitare in occultis ædium locis, vel in congerie lignorum, nutriuntq; eos laute omne cibrorum genere; eo quod adferre ſoleant nutritoribus ſuis frumentum, ex alienis horreis furto ſublatum. Cum vero alicubi illi ſpiritus habitare & nutriri cupiunt, hoc modo ſuam erga patrem familias voluntatem declarant: in domum congerunt noctu ſegmenta lignorum, & mulctris imponunt lacte plenis varia ſtercora animalium: quod vbi paterfamilias animaduerterit, nec diſſipauerit ſegmenta, nec ſtercora è mulctris eiecerit, ſed de inquinato lacte cum omni familia ſua comederit, tunc illi apparere, & permanere ibi dicuntur.*] Idem iudicium de ſpectris *virunculorum* ac *fœmellarum* breuitudine ac ſpecie pigmæi vel pumilionis, olim in multorum domib. frequentiũ, & domeſtica fere cuncta miniſteria ſolitorum obire, equos curare, domum verrere, ligna & lymphã adferre, & ſimilia facere: de quibus Olaus Magnus [b]. Galli vocant

[a] Vide D. Th. quotl. 6. Durã. Capreol. & alios in 2. d. 7.

[b] li. 3. c. 11. & 12.

des Gobelins, Teutones Kabbautermannekens/ & Gutelkens / & Sueones *Trullas* appellant. An ex hoc genere fuerint *Eros* & *Anteros*, qui, vt infantuli, in balneo, iubẽti Iamblico apparuerunt[a], id cogitandum relinquo. Sane huc pertinent *Montani* illi, quorum nobis Historiam Georg. Agricola prodidit[b], *In metallicis* (ait) *fodinis inueniuntur, & truculenti quidem, vel solo aspectu terribiles, plerumque metallicis infesti atque inimici sunt. Talis fuit* Annebergius *dæmon, qui operarios amplius duodecim flatu interfecit, in specu qui* corona rosacea *appellatur, eo nomine relictus, quantamuis argento diues esset. Flatum vero emittebat ex rictu, cũ equi specie habẽtis procerum collum & truces oculos appareret. Eiusmodi etiam fuit* Snebergius, *nigro cucullo vestitus, qui in fodina Georgiana operariũ è terra sublatum, in superiore loco maximæ illius concauitatis, quondã feracis argenti collocauit, non sine corporis attritu. Quæstuosã admodũ fodinam deserere apud Turcas cogebatur Iudæus à dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua gerẽtis apparente. At sedatos illos, Germanorum alii, vt etiam Græci,* Cobalos *vocant, quod hominum sint imitatores. Nam quasi lætitia gestientes rident, & multa videntur facere, nihil interim efficientes. Alii* virunculos montanos *vocant, quia plerumq; apparent nani, tres dodrantes longi. videntur autẽ esse seneciones, & vestiti more metallicorũ, id est vitteto indusio, & corio circum lumbos dependente. Innoxii sunt hi metallicis, etsi interdum glareis operarios*

a Eunapius in Iamblico.
b c. de anim. subterran.

lacessunt, rarissime tamen eos lædunt; nisi cachinno vel maledicto lacessiti. Potissimum opus facere videntur in his specub. in quib. metalla iam effodiuntur, vel ea effodi posse spes est.] cætera recte illud minus, quod animantium nomine dæmones comprehendat. Scio sic locutos veteres non paucos: sed & scio id ex lacte Platonicorum bibisse, & quia ambigui erant, num anima & corpore constarent. Nunc quia Catholicis satis definitum, nec anima nec corpore perfectas substantias illas separatas componi, vitanda nobis huiusmodi locutio, parum cauta, parum propria. Damnandus vero prorsus Paracelsi error, dæmonum hæc genera ad hominum species reducentis. Nam, *Epist. ad Athenienses, siue de occulta philosophia.* quasi verissimum axioma, nihil veritus fuit constanter asseuerare, Deum præter homines Adami posteros, alia quatuor hominum genera, carne, & ossibus, & ratione prædita creasse, eosque in singulis elementis ad inhabitandum collocasse; in quibus singuli suam haberent remp. & ex negociatione, ac laborib. victum & amictum sibi comparare, & eos homines, qui in terræ visceribus habitant, vocari *Pigmeos* & *Gnomos*, qui in aquis, *Nymphas & Vndenas*, qui in aere, *Silphos & Melusinas*, quos solos cum hominibus Adami posteris commercium habere, & ex mutua commixtione liberos gignere; Qui in igne sunt, *Vulcanos* & *Salamandras* appellari: Et incertum adhuc

esse; cuinam generi horum hominum vera fides in Deum sit data, & via ad salutem patefacta.] Hæc ille prout eum citant Godelmãnus & alii, in lib. tamen fragmentorum inuenio Paracelsum dubitanter induci loquentem, sed arbitror Latinum Interpretem, hoc suum assuisse, vt magistri occultaret impietatem. Nam dictis illis nihil nugacius, nihil blasphemius, nihil à recta fide dici potest alienius. ergo mutila & manca S. S. quæ de vno tãtum hominum genere nos instruxerit? ergo dubia salus nostra? ergo dubia redemptio? non ergo secundus Adam Christus; vt nos, qui in primo mortui, in secundo viuificaremur? si hoc dubium; nonne ruunt veteris testamenti pomissiones, concidit exhibitio & repræsentatio Noui? Et sunt qui tales libros nugis, mendaciis, blasphemiis refertos, in Latinum vertant sermonem? sunt qui pulcris formis cudant recudantque? sunt, qui ament Paracelsistæ vocari? sed ad institutum redeamus.

Vltimo loco sese offerunt spectra dæmonum thesauros custodientium. Cabades rex Persarum cum accepisset in collimitio Persiæ & Indiæ, in munitissima arce Zudaderensi, pretiosissimorum lapidum, auri, & argenti thesaurum maximum à dæmonibus asseruari, qui mortales omnes aditu arcerent, eo cum exercitu profectus castrum vi conatus occupare, fortiter propugnantibus dæmoni- R

bus

bus, repulsus fuit. confugit ergo ad Iudæorum & Magorum artes, quæ & ipsæ irritæ fuerunt. *Ergo cum ei persuasum* (ait Cedrenus) *fuisset, Christianorum ad DEVM precibus hoc potiri posse, auxilium à quodam Christianorum in Perside degentium Episcopo petijt. Is indicto Christianis ieiunio, precibus & Synaxi, diuina peregit mysteria, & ad locum accedens coniuratos dæmones ibi degentes exegit, castrumque Cabadæ nullo labore potiendum tradidit.*] *Glycas p. 4. Annal. & Cedrenus in Anastasio.* Talis etiam dæmon ille Basileensis, de quo dixi *sup. q. 12.* & hinc factũ, vt Dracones fingerentur custodes thesaurorum, vt horti Hesperidum, & Aurei velleris: hinc porro factum, vt thesauris addere sint soliti Serpentem aureum, quemadmodum refert Ascanius Centorius *lib. 4. Commentar. bellor. Transsiluan.* de thesauro, inuento prope Deuam vrbem Transsiluaniæ, circa annum 1550. Nota etiam Historia Magi Germanici, qui cum specum ingressus esset, vbi thesaurus reconditus, socio in vestibulo manente, vidissetque incubantem arcæ nigerrimum canem, nihilominus, cupiditate metum pellente, porro progressus, ruente terrâ, in specu fuit tumulatus. Plura vide *d. q. 12.* Prætertermitto quædam iam vulgaria, vt quod in Indiis sepultarum cum maritis vxorum animas mentiuntur, vt sic persuadeant has coniugi suo conuiuere, quæ sponte illis commo-

riuntur : quod non vno loco testatur Pet. Chieza *p.1.Hist. Peruu.*

Visis spectrorum generibus, quæri poterat; quo illa pacto repelli & vinci queant? sed quia decisio communis est omnibus malis; quæ per dæmones inferuntur; ideo de hac re differendum mihi putaui, quæstione de remediis contra maleficia, *huius operis lib. vltimo.* Quo pacto dæmones apparere sic queant, nunc accuratius inuestigemus : quam quęstionem indecisam reliquit D. Augustin. *Enchirid. ad Laurent. cap. 59.*

QVÆSTIO XXIIX.

Quomodo possit dæmon se corporeis oculis, cum sit incorporeus, visibilem præbere?

COnstat non posse corporaliter, nisi assumpto corpore. Certum enim est dictũ B. Ignatii *ep. ad Smyrnens.* incorporea videri à corporeis non posse; quia incorporeorũ nec species, nec figura est, aut particula animalis vllius formam habentis, ob naturam quam habent simplicem. Constat etiam eos corpus vel ex elementis sibi coaptare, vel subingredi & assumere cadauer. de vtroque modo, quæ dicenda, hucusque distuli, repræsentabo liberaliter. Dixi (corporaliter) nam phantastice possunt apparere, turbatâ phantasiâ. A

SECTIO I.

ALiquando igitur cadauer aliquod assumunt humanum vel ferinum, & illud mouent ac impellunt motu non vitali, sed locali tantũ, sicut aerem possunt impellere; & hoc corpus, præsertim nondum valde dissolutum, puto, si Deus permittat, posse illos ita attẽperare, vt sensum tactus omnino fallant. Nec video quidquam ab homine docto ac pio, in medium allatum, quod me ab hac sententia deducat. Inprimis quod ex D. Lucâ[a], proponitur dictum Domini, quo se vere corporatum, & non phantasticum spiritum esse probabat; *Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere*: id ad rem non multum facit, certe non vrget. Solum enim Dominus probare voluit, posse illos cõtactu sentire, & diiudicare, visu se nõ decipi; corpus. n. ipsum habere verum, quia tangibile: & proinde nudũ phantasma, & fictitio corpore indutũ nõ esse. Nulla vero hic erat cogitatio, de cadauere assumpto. Hoc enim carnẽ & ossa habere manifestum est; quo argumento Christus probat, se spiritum non esse: Quod illi existimabant, quia videbant ianuis clausis ingressum; quod corporeæ rei repugnabat, tam viuæ, quam mortuæ. Et quia palpatione tantum poterant, corpus esse, cognoscere, non verò, cuius esset corpus: ideo iubet etiam oculorum vti sensu & *videre* (nam proprie

[a] ca. vlt, v. 39.

hic vox ſumenda, vt textus indicat) *manus & pedes*; ex quorum vulneribus reliquis, certo deprehenderent ipſum illum eſſe, qui triduo ante fuerat crucifixus[a]. Ex quibus patet verba Domini veram certamque ſcientiam habere, etiamſi corpus diceremus â dæmone aſſumptum, ſic ab eo temperari poſſe, vt tactus ſenſum fallat. Quid, quæſo? nonne dæmon longe admirabiliora efficit quotidie quam, ſint ſimulare carnis molliciem, oſſis duritiem, teporem ac ſuauem calorem qui corporis attactu percipitur, & cæteras tangendi qualitates? *Dico has eum ſimulare poſſe, non dico veras exhibere poſſe.* vera *illa* & vitalia, ſunt corporis viui, & ab anima informante procedunt: ſimulata, & proxime adumbrantia non requirunt animam informantem, & à ſubſtantiâ intellectuali, (eatenus vt externo ſentiēti talia appareant) poterunt perfici. Quod adferunt de cadauere hominis recenter mortui; in eo etiam adhuc calido deprehendi, deeſſe qualitates illas ſuauis ac vitalis teporis, facilitatem mouendorum membrorum, & pro mollitie rigorem quendam ſucceſſiſſe: id totum concedimus. Negamus autem, quod inde ad cadauera per malignum ſpiritum aſſumpta argumentantur. Eſto, illic eadem ſit corporis ſubſtantia, quæ & hic adeſt; eſto adſint qualitates plures eædem, vtpote calor ille reſiduus. Tamen adhuc deeſt huic cadaueri

[a] Sic optime Ioan. Maldona. ibi.

non

non assumpto, quod simulet illa reliqua, quæ diximus. At in nostra visione, dæmon inest cadaueri, cuncta illa simulans. Minus est adfabre simulare, quam vere efficere. Quare nec illud sequeretur, non potest corpus adhuc calidum illa per se solum præstare atque efficere, ergo nequit dæmon in cadauere assumpto illa eadem tam callide & artificiose simulare, vt tactum fallat. Cur, qui sensum principem (nempe visum) potest decipere; non queat tactum, sensum maxime terrestrem, & vilissimum, minimeq; spiritualem? Quod verò quidã hæc cadauera adsumpta, vt & aërea corpora formata, deprehenderint esse tactu frigida & horrida, vt illi apud Alexand. *Genial. dier. lib. 2. cap. 9.* & apud Cardanum *lib. 16. de rer. varietat. cap. 93.* & alii, de quibus postea: id inde prouenit, quia vel dæmon teporem illum non vult adumbrare, vel quia nõ permittitur id à Deo facere: quo sensu etiam accipiendum, quod refert Caietan[a]. cuidam de hoc frigore & horrore corporis querenti, dæmonem respondisse, *se non posse melius facere.* videlicet, Deo obsistente, vel saltem non concedente. Si quis exempla requirat harum apparitionum; legere poterit apud Guilh. Parisiensem *P. vlt. de vniuerso*, aliquando assumpto bestiæ cadauere delusisse militem; qui cum putaret se formosa potitum virgine, inuenit se in amplexu cadaueris belluini tabe soluti, fætidissime iacen-

[a] in 2. 2. q. 95. a. 3.

tem

tem. De Polycriti apparitione, & spectro filium deuorante, iam scripsimus non vno loco. Fabulę simile videtur, quod Phlegon [a] retulit, ille tamen oculata se fide Trallis testatur cognouisse. rem sic narrat, vt vtar compendio: *Philinnium Damostrati hospitis & Charitus filia, Machatem hospitem amare cœpit. indigne id ferentibus parentibus, mærore mortua, & publice fuit funerata. Sexto post obitum mense, cum eo reuertisset Machates, ingressa ad illum Philinniũ hospiti se, post longa colloquia commiscuit non semel illo vesperi, quo, & cum eo cœnam sumpsit, & annulum ferreum & poculum inauratum à Machate dono accepit, ipsi vicissim annulum aureũ & fasciã pectoralem dedit. Nutrix, dũ pergit sedula, ne quid hospiti desit, satagere, videt cum eo in lectulo iacentem alumnam. Læta parentibus id indicat. Illi stupentes accurrunt & altero die vtrumque deprehendunt, &, cum eiulatu, dormientem cum hospite filiã amplectuntur. Sed toruis in eos intuens Philinniũ, ô vos crudeles* (ait) *in filiam parentes! ergone vos inuidisse mihi meo Machata paterna in domo vel triduum solidum frui! Magno vobis dolore hæc, siue curiositas, siue duritia stabit. Renouabitis dolores præteritos, & filiam iterato sepelietis. His dictis, expalluit & concidit cadauer mortuo iterum simile, seu potius (vt erat) mortuum. Concidere simul oppressi mærore parens vterque. Re populus & magistratus intellecta, iubent sepulcrum aperiri: vacuum id corpore repertum. Erant in eo dumtaxat annulus ferreus, & scyphus auratus, dona Machatæ:*

[a] li. de mirabilib. & longæuis.

sed

sed in cubiculo & lectulo inuentum cadauer Philinnij, & Hilli cuiusdam auguris consilio, vt prodigiũ, eiectũ extra vrbis limites, auibus ac feris deuorandum. Ipse Machates, à spectro videns se delusum, sibi paulo post manus, ignominiam non ferens, consciuit.] hæc à Phlegonte fusius narrantur; illo Phlegonte, cuius auctoritate & Iurisconsultus Paulus[a], & Origenes[b], ad probandam Eclypsim, quę Christo accidit moriente, vtũtur. In historia quoq; Laodunensis energumenæ Nic. de Obry, legimus Diabolum Baltazum, assumpto suspendiosi corpore, conatum abigere ab ea exorcistam.

a l. antiqui. D. si pars hæred. pet.
b cõt. Cels. & tract. 29 in Matth.

Agrippæ facinus non absimile habes infra *quæst. 29. sect. 1.* addam nunc, quę de eadem re Cæsarius Monachus Eisterbacensis *lib. 12. Miraculor. cap. 3.* scribit, cuiusdam Principis Germani mortui corpus, integro priusquam sepeliretur anno, dæmonem gestasse, & ita rexisse, quasi illud vegetaret (ita namque intelligendum quod scribit; spiritum illud loco animæ vegetasse.) non enim potuit informando, nec in essentiam eius illabendo; sed dumtaxat vt in loco existens vitales eius actiones per illud imitando: vt docet multis Tostatus *in Exod. cap. 7. quæst. 13. cum seqq.* Subdit Cæsarius similia legi in vita S. Patricii Hibernorum Apostoli, de quodam homine, in cuius corpore multis annis Diabolus habitans pro anima, ad nutum viri sancti tandem exiuit, corpus

vero

vero corruit,& in puluerem redactum fuit. Et *ca.4.* clericus (ſcribit) quidam adeo dulcẽ vocem habebat, vt audire eum deliciæ putarentur : donec religioſus quidam vir ſuperueniens, monuit hominis vocem non eſſe, ſed diaboli; dæmonemque adiurauit; quo diſcedente, cadauer corruit planiſſime fætens.

Denique multæ falſæ reſurrectiones gentilium huc ſunt referendæ : & conſtat cum ſagis vt plurimum induto cadauere diabolum ſiue incubum, ſiue ſuccubum, rem habere; vnde & in hoc genere hominum, cadauerosus quidam *fætor graueolentiæ*, cernitur.

SECTIO II.

ALiquando ſibi elementare corpus diabolus circumdat, idque efformatum, qua pollet induſtria, vnit ſibi, non aliter, quã motori intus exiſtenti corpus mobile & inanimum vnitur. An poſſit ex ſolo aëre materiam deſumere, equidem ambigo & puto, ſic aërem condenſari non poſſe locum, vt quid ſolidum exhibeat : ſed ſiue poſſit, ſiue non poſſit; ſolet quod facilius, partes aëri (quo maximam partem vtitur) commiſcere terreas, & aqueas, nubium, vaporum, exhalationumue, vt & colores facilius hac mixtione exprimat, & facilius membra conglutinet, & B

con-

condenſet; quæ ſententia Lud. Molinæ eſt, & antiquiorum[a]: nec argumentũ, quo quidam vtuntur[b] ad probandum ſolo ex aëris elemento corpus aſſumere, nos ſtringit; cum tantum probet, eos ab aëre partem potiſſimam mutuari. Hinc alii cenſent corpus hoc tale fore nunquam, vt nequeat tactu deprehendi, verum corpus non eſſe. Sed rationes hac ipſa quæſtione diſcuſſi. Christi Domini dictum[c] oſtendi alium habere ſenſum, quam ipſi arbitrati. Addo, quod in libro Geneſis legimus[d] de Angelis Abrahamo apparentibus, quorum pedes abluti, nec deprehenſi tactu; id ab ipſis eludi potius, quam diſſolui: aiunt deceptũ Patriarcham, præoccupatione opinionis; eo quod viros putaret. quæro, cur non igitur, quicumque viros putant, hac præiudicata ſententia iudicent viros eſſe? An ſolus Abraham cæteris imprudentior? Ipſe ille, quo nituntur, Caietan.[e] fatetur verorum oſſium & carnium ſimilitudinem, non modo viſibilem, ſed etiam palpabilem, & ſolidã exhibere. *Solidam*, ait, non inſtar aëris diffluentem, aut duritiei dumtaxat aliquid modicum habentẽ. Quod verò *lib.3.c.6.* apud Cæſarium diabolus dicit, quando corpora à dæmonibus ſic aſſumuntur ea dorſo carere: ludebat puellam mendaciſſimus. Quod dixi elementorum aliquâ opus commixtione, nec Maro ignorauit, cum cecinit[f].

[a] vide Molin. 1. p. q. 51. ar. 2. diſp. 2.
[b] Anglez. in 2. d. 8. q. 2. diffic. 8.
[c] Luc. vlt. v. 39.
[d] Gen. 19.
[e] d. a. 3.
[f] Æneid. 10.

Tum Dea nube caua tenuē, sine viribus, vmbrā
In faciem Aeneæ, visu mirabile monstrum,
Dardaniis ornat telis, &c.

Ecce non aere solo, sed nube mixtâ. De vapore Sprengerus *in Malleo* docet, visas veste subducta in agris mulierculas, corpus motitantes, crissantesq; solas, & adspectum mox dæmonem vaporis siue exhalationis atrę habitu, recedentē. Mantenses magi, Mirabellius & socii, Parisiis cōbusti, in iudiciaria confessione dicebant, ad hanc corporum assumptionem dæmoni duo esse necessaria, vētum secundum, & lunam plenam. nam si ventus sit aduersus, non posse corpus coalescere; si verò sit luna decrescens vel corniculans, nō posse defectu materiæ formare corpus nisi valde pusillum, & pro lunæ augmēto maius, maiusq;. Placet hoc Crespeto *l. de odio Satanæ disc. 27.* sed mihi ridiculum videtur: quasi nequeat dæmon, Deo non impediente vētum sedare aut excludere; & defectum illū lunaris influxus supplere. Scilicet aer & nubes de ostrino genere sunt, quod Lunæ augmenta consequi solet, & decrementa imitari. Dæmonis apparitio in corpore elementari fuit illa frequens visio fratrum Tarquiniorum apud Dion. Halycar.[a]; talis Athenodori apud Pliniū[b], quicquid dicat Fran. Picus *l. 1. de præ-not.* illud. n. puto axioma & regulā statui vere ac tuto posse; In gentilium & damnatorum (quia fidei expertes) apparitionib. non ani- C

[a] lib. 5.
[b] lib. 7. epist.

mam (nisi speciali Dei priuilegio, de quo vnde constat in Athenodori visione?) defuncti apparuisse, sed eius loco cacodæmonũ quẽpiam. Tales etiã putarim omnes apparitiones spirituum, ociosa cum hominibus & varia multipliciaq; colloquia miscẽtium. testatur de Facio patre suo Cardanus; & meritò omnes suspectum habent Sortilegii, siue pacti cum dæmone. Testatur Melanchthon (*lib. de anima*) se & colloquia & disputationes cũ pluribus spectris instituisse. sanctitas hæc, curiositas nuda, an occultũ pactum? nihil iudico, rem in medio relinquo. Tale haud dubie spectrum incæstuosi Persæ, cuius semper cadauer terra eiiciebat, de quo prolixa commemoratio apud Agatiam reperitur *libr. 2. belli Persici extremo*. tales visiones fuere Gentilium Idolorum, vt Castoris & Pollucis ad lacum Iuturnæ[a]; vt L. Domitii Aënobarbi[b], vt Amytis Persæ[c]; vt quod apparuit Dioni Siracusano[d], vt Curtio Ruffo[e], vt Imperatori Pertinaci, apud Capitolinum, vt Tacito Imp. apud Vopiscum, vt Constantio & Iuliano apud Ammianum[f], Valenti apud Zozimum, & apud eumdem Serenæ vxori Stilichonis: alia præter hæc congessit Pet. Thyrę. *lib. 1. de apparit. spirit. cap. 9.* Et talia semper spectra, quæ subito euanescunt. potest enim elementaris substantiæ subita nimiaque rarefactione se subducere oculis.

Illud discrimẽ tunc occurrit, cum in cada-

a Symma. lib. 1. epist. 29.
b Sueton. in Nerone cap. 1.
c Ctesias, in fragment.
d Plutarc. in vita Dionis.
e Tacit. li. 11. annal. & Plinium l. 7. epist.
f Capitolin. in Pertina. Vopiscus in Tacito. Ammian. li. 21. & 25. Zozi. li. 4. & 5.

uere apparent, non possunt vel alteri viuenti corpori cadauer illud circumdare, vel ipsi sic induti corpus vllum subire. repugnat enim corporis ratio, quia nequeunt dimensiones quantitatiuæ inuicem, sine vero miraculo, penetrare. Sed quando apparent in assumpto corpore elementari; licet, vel omnino nequeant, vel difficillime queant (prius opinor) aliud corpus siue cadauer subire; possunt tamen vero & viuenti corpori elementare istud circumdare, vt homo sic indutus, vel aliud animal, multo maius, immo & gigantæum videatur. *Nihil video obstare, cur nequeant. Suadet* etiam aëreæ substantiæ facilitas ad dilatandum, siue rare faciendum, & spissandum densandumque; quam merito Psellus causam tradidit; cur spectra, tam breui spacio, crescere & decrescere videantur.

Tertium genus inuenio rariusculum dæmoniacarum apparitionum, per figmenta quædam seu statunculas, de quibus exhibebo quæ didici à Thoma Brabantino *lib. 2. de bono Vniuers. cap. 57. pag. 21.* vbi scribit in hanc sententiam; *Gunerchena Brabantiæ villa est sollennis & nota: in hac quidam iuuenis puellam virginem adamauit: cumque pro eius nuptiis parentibus eius loqueretur, & illi renuerent: puella medio tempore incidit in febrem acutam, qua ingrauescente omnibus mori visa est. Luctu ergo facto, campanæ quasi pro mortua pulsatæ sunt. Nec mora,*

iuuenis amator puellæ de villa eadem in crepusculo noctis transibat ad aliam, & cum per dumeta pergeret, audiuit vocem quasi fœminæ lamentantis: sollicite ergo discurrens, & quærens auditam, inuenit puellam, quam mortuam æstimabat, cui & dixit: Mortuam te plangunt tui, & huc vnde venisti? Ecce ait, vir ante me vadit, qui deduxit me. Stupefactus ad hoc iuuenis, cum neminem aliũ nisi puellam videret, audacter rapit eam, & in domum extra villam protinus occultauit. Hinc regressus in villam amicis suis loquitur, ingreditur ad patrem puellæ cum amicis suis sedentem ad funus: quærit si filiam suam sibi daret, quam quasi mortuam deplangebat. Cui pater admiratus respondit: Numquid pro Deo mihi es, vt mortuam resuscites & accipias in vxorem? Cui iuuenis, Tantum (ait) libens spondeas, vt filiam tuam habeam in vxorem, si viuam reddidero & sanatam. Cui pater consentiens, dictum coram omnibus confirmauit. Mox iuuenis reuelato linteo, quo cooperta putabatur, figmentum mirabile, quale à nullo hominum fieri potuit, inuenerunt. Dicitur autem ab his, qui figmenta huiusmodi diabolica inspexerunt, esse interius putrido ligno similia, leuique exterius pellicula circumducta. Hinc reducta puella est, & patri reddita: sanaque post dies aliquot dictum iuuenem maritum accepit, & vsque ad tempora nostra incolumis perdurauit. Simili prope modo, cum quidam in confinio Flandriæ sororem languidam & mortuam putatam, sub eadem die, antequam sepeliretur figmentum, inter arundineta iuxta maris litora inuenis-

ſet, reduxit eam ad propria, & ingreſſus domum, vbi ab amicis quaſi mortua plangebatur, diſcopertum figmentum extracto gladio in fruſta concidit, horrentibus cunctis & clamantibus, Cur in funus ſororis tanta crudelitate ſæuiret. Et mox ſubridens, crudelis, inquit, videor in ſororem? Non eſt illud ſororis corpus, ſed figmentum & illuſio dæmonum. Et hæc dicens ſecum cunctos accepit, & adduxit ad domum propriam, & eis ſororem reductam oſtendit. Et hæc vſq; ad tempora noſtra permanſit.] Si quæras, quid de his ſentiam; dicam cum Alb. Magno, & Cantipratenſe, mihi non liquere. Fieri poſſent à dæmone Deo permittente: Sed arbitror in his duob. exemplis, illud primum procum, & in ſecundo hanc forte virginem Satanæ partiarios fuiſſe.

SECTIO III.

VVlgaris perſuaſio eſt, ſemper in his corporibus aſſumptis aliquid obuium oculis, quo deprehendatur dęmonicū eſſe ſpectrum. facile crediderim, ſic contingere. Sed puto, ſi maiore poteſtate non impediantur dæmones, poſſe quâ velint apparere formâ, humanamque perfectam, & omni ex parte pulchram, pulcherrimamq; exhibere. Qualem ſe fortaſſis exhibuit B. Alberto Carmelitæ, à quo crucis ſigno obiecto fuit fugatus; vt narratur à Io. Mariâ Compoſtellano, *initio vitæ B. Alberti*. Verum ſolet ei obſtare Dei

volun-

voluntas, quæ vt semper aliquid adsit, quo detegatur impietas & impostura: ne quam mortales ignorantiæ iustam excusationem prætexant; certis animalium formis dæmonia nondũ vti permisit, vt columbæ, seu ouiculæ, seu agni: forte q̄ agnus verus sit Christus Pastor bonus verusq;, & in columbæ specie Spiritus sanctus solitus sit apparere, & quia hæc animalia dolo carent, & nullum inferre solent damnũ, vt docet Tyræus sup. Libentius induit animalia, in quib. aliqua sunt quę meritò culpes. Hirci forma seu capri valde ei antiqua est: & quia hircus Numen Ægyptium est, censet Moyses Maymon *in ductore dubitantium*, iussos Hebręos in sacrificiis hircum offerre. Et olim Iuppiter Hammon in Hirci forma colebatur: dictus *Hāmon*, quasi *Chammon*, à Cham inuentore Magiæ. Hodie etiam solemne illi, quando pactũ expressum init, offerre se conspicuum forma virili: post pactum, quando adorandus, semper in forma hirci, vt sibi accidisse fatebatur Ioan. ille Stapulensis, & obscurius innuitur in confessione Doctoris Edelini apud Iaquerium *c.4.* & habetur apertissime in sententiæ Auinionensis breuiculo, quod verbotenus dabo *lib.5. sect.15. circ. fin.* Aliquando à facientibus homagium nõ cernitur, vt narrat Meierus *Chron. Flandriæ anno 1459.* quando tamen se adorandum proponit, semper id in forma caprarum mariti, & quidē fædi aspectu, atri,

Litterâ Romana.

olidique. Huius rei variæ causæ redduntur. vna quoniam, ob reuerentiam verbi incarnati, Deus non patitur eum tunc assumere humanum schema. Et hoc sensu Sebastian. Michael *schol.10. Pneumalog.* arbitratur ad litteram accipiendũ, quod *Apoc.13.v.4.* traduntur impii bestiam adoraturi, hoc est Diabolum in bestiæ forma. Sed cum bestia illic vocetur ipse Antichristus, iuxta D.D. Hippolytum, Methodium, Iræneum, Aretham & alios; constat hunc sensum non esse litteralẽ. Illud verius, quia coluerunt olim diabolũ in forma hirci, ideo dæmones vocari *Sahirim*, hoc est pilosos, seu hirsutos, vt solet aliquãdo D.Hieron. vertere, *vide c.17. Leui.& c.13. Esa.* שעי-
v.21.& c.34. vers.14. Nam *Sahir* Hebræis *hir-* רים
cus, quasi *hirtus* dicitur, vt Latinis, à pilis & horrore; vnde fors etiã *Satyri* nomen deductũ. Confirmat Kimchi *in radicũ libro* dũ scribit: *Sahir* vocari diabolũ, quia solitus hirci effigie se conspiciendũ præbere. Illud etiã notat Michaelis, *d.c. 17.v.7. Leuit. LXX.* non temere vertisse ματαίυς, quasi dicant *Fatuellos*, vnde deducta vox Longobardica *Matous*, litteræ omissione, quos Galli ad verbũ vocant, *Folletons*, & alii per abbreuiationem, *Follons*, quia risum excitant risu, tripudio, sibilo, cantu, &c. quod dæmonem fecisse constat ex vita D. Antonii, & D. Thoma, *1.2.q. 89.a.4.in arg.3.* Ego tamen illud ματαίοις, pro vanis potiꝰ acceperim; vt respexerint ad *Elilim*, nomẽ

idolo-

idolorum. Nam idolis ſacrificare eo loco prohibebatur, hoc eſt dæmonib. qui vana idolorum ſpecie colebantur.

Alia cauſa reddi poteſt, animalis huius ſalacitas, ſuperbia, & alia vitia, quæ moribus & actionibus ſuis dæmones ſtudioſe imitantur, vt multis oſtendit Remigius *lib. 1. c. 24.* Denique hircum ſeu capram; *vt legimus in vita S. Radegundis lib. 2. quem ſcripſit Baudomina Sanctimonialis eius coætanea*; induit, quia hircorum, qui à ſiniſtris locandi, eſt caput: ſane hac vt plurimum forma adoratur. vt exemplo Edelini Doctoris Sorbonici probat Gaguinus[a], & aliis Torquemada: *i*dque ab antiquiſſimis Theſei temporibus manaſſe cenſet Remigius; equidem prius ex ſacris opinor Prophetarum teſtimoniis id deduci poſſe, in quibus *Zairim* vocantur, vt docui. Quando vult familiaritatis & fidei ſpecimen præbere, catti, vel canis ſumit effigiem. de cattis, quotidiana Lamiarum confeſſio fidem facit, de cane, Agrippa Cornelius, & Simon Magus, tales nacti paredrios. Si quis aliquo deuehendus, equum induit. teſtis de Hadingo Olaus, de Comite Matiſconenſi Petrus Cluniacenſis, & Hugo Floriacenſis[b]: ſi per locum anguſtum vel rimam ſubiturus, vel cuſtodibus illuſurus, veſpertilio, muſculus, vel muſtela fit[c]. Si qui præſentes ſint, colloquium impedituri, vel quos velit latere, muſcam induit, & partes auribus vicinas occupans, quæ vult, in-

[a] lib. 10. hiſt. Frãc. Torquem dial. 3. Remig. lib. 1. dęmonol. ca. 13.

[b] Olaus li. 3. Pet. Clũ. lib. de miraculis. Hugo in Chron.

[c] Cyrill. in vita S. Daniel. Apulei. in Mileſia.

susurrat[a]: si vt gregem laceret, vt sæuiat in animantes hominesue; induit lupum:[b] si quos terrere velit aut turbare; vt Gallus gallinaceus magnus & ferociens Pachomio, (*Metaphrast. apud Surium mense Maio*) vt coruus aut vultur S. Romualdo, (*Damian. in eius vita*) vt vulpecula vero apparet Hilarioni[c]; vt canis Dunstano [*apud Sur. in eius vita mense Maio*;] vt Serpens Leonardo Corbeiacensi;[d] vt draco D. Margaretæ, & Ferdi. Gunzaluo, Castellę Comiti, eiusq; exercitui:[e] Si ad malum, specie boni, velit inducere; apparet forma Christi, vt D. Martino apud Seuerum; vel in forma Dei, vt Theodoræ viduæ; vel in forma angeli, vt D. Iulianæ[f]. Denique formā capit, quæ instituto maxime sit accommodata: &, quia ad omnia fere idonea est humana, hanc vtplurimum affingit, non eodem modo. Scribit vetustus scriptor in vita S. Roberti Abbatis; *Nocte quadam vir sanctus vidit malignum ad chori aditum consistere, & conari quidem sæpius ingredi, sed frustra tamen. Habebat formam rustici præcincti, nudis lōgisque tibiis ferentis à tergo sportulam, & ad pectus lignum funibus innexū. Cæpit porro producto collo circuire chorum, oculos in fratres attente coniicere: si quid posset forsitan gratum sibi in aliquo cernere. At viro Dei instantius orante, & fratres à torpore excitante, improbus explorator diu frustra expectans: cum nil se proficere videret, indignabundus ad chorum fratrum conuersorum se contulit: illic quoq; cūctos curiose contē-*

[a] Io. Nid. li. vlt. Formicar.
[b] Remig. d. c. 13.
[c] D. Hier. in Hilarione.
[d] Marulus lib. 5. cap. 7.
[e] Rodericus Sancius p. 3. hist Hispan. c. 21.
[f] Marul. sup.

plans: si quos videret somnolentos, cachinnans spreuit: si noxiis cogitationibus occupatos, mirum in modum tripudians applausit. Tandem inter nouicios reperit iuuenem quendam animo ad illicita euagantem, nec nisi solo corpore illic præsentem, imo etiam clandestinam fugam meditantem. animaduertens igitur illum suæ sortis esse, fuscinula apprehensum, in fiscellam suam proiecit, & celeriter inter se pripuit. Cernens id vir sanctus multũ pro salute illius axius & sollicitus, mane diligenter iussit illũ inquiri. Sed ille, ante auroram vagus & profugus, excusso suaui iugo Christi, secutus erat inimicũ. Adiũxit autem se hominibus sceleratis, deditusque latrociniis, non diu post captus est, & capite plexus, miserrime è vita excessit. Eidem in Nuptiarum pompa dæmon apparuit calamistratus, procaci vultu, & actiosus *vide Sur. to. 3. Iun.* 7. Maximo Rhegiensi apparuit, vt nauis & nautæ recens appulsi: Euagrio, vt clericus hęreticus: Macaria, semel vt messor, semel vt pharmacopola: Nathanaeli semel vt agazo agens asinum, semel vt seruus lorarius. q̃ Marulus & Sabellic⁹, ex vetustiorib⁹, testãtur [a]. Apelli apparuit, vt pulchra, & comta, & illecebrosa mulier: sed hic prudenter eum ferro, quod versabat, cãdente abegit [b]. Sed quantumuis ille velit, pulcherrimam hominis similitudinẽ repræsentare: quæ Dei bonitas est, tantum solet assumere, quam & qualem Deus permittit, teste D. Chrysost. *hom 4. de Lazaro*: & ideo vel ipso inuito fieri videmus, vt qui non obesæ

a Marulus d. c. 7. Sabel. lib. 10. exempl. c. 3.
b Sosomẽ. li. 6. ca. 98.

nimi-

nimium mentis sint; semper, si attendant, fucum queant deprehendere. Aut enim se ostendunt dæmones humano corpore atro, illuuioso, squalido, fætente, tetro, ac formidabili: aut saltem obscuro, nigro, fædoq; vultu; naribus vel deformiter simis, vel immane aquilis; oris rictu sparso, profundoque, luminibus valde abditis flammantibusque, manibus pedibusq; obuncis ac vulturinis, strigosis brachiis cruribusque, & admodum villosis, caprinis etiam vel asininis tibiis; vno vel vtroque pede bifido corneoque, interdum & solidungulo; interdum mutili pede altero, vel vtroque, demum statura corporis nunquam iusta ac decora; sed cui semper adsit aliquid insolitæ notæ, & deformitatem prauitatemque dæmonis prodentis. probant ista veteribus recentibusque exemplis alii [a]: & nos iam multa in medium attulimus. Sane morituris solet maxime terrifica apparere specie, vt B. Martino apud Seuer. Sulpitium, vt Florentio illi, cui visus ore vastam flammam, naribus fumum fundens sulphureum. [*Blasius Melanesius, in vita S. Ioan. Gualberti.*] vt B. Oportunę ferociens in specie nigerrimi Æthiopis. capilli & barba stillabant quasi picem calidā & liquidam, oculi ferrum ignitum & stricturas scintillans. [*Adelelinus Episcopus in eius vita apud Sur. mense Aprilis*] cuius rei rationem Angelus reddidit B. Aichadro, hoc à Deo permitti, vt hic ipse terror tam terribilis vi-

[a] Sebast. Michaelis Pneumalog. cap. 4. Tyræus l. 1. de apparit. spirit. ca. 9. Binsfeld. de cō fess. malef. prelud. 12. Remigius li. 1. dęmō. ca. 7. 8. 10. 14. & 13. & li. 3. ca. 10. Ananias li. 3. de Nat dæmon.

sionis expiet in sanctis, si quid adhuc expiandum in illis esset reliquum; vt scribit Fulbertus, *in vita Aichadri, apud Surium mense Septemb.*

In hoc assumpto corpore loqui illos posse, & solere, testatur omnis antiquitas; quæ & oraculorum ab eis fusorum, & antrorum, quercuum, statuarumque loquentium (de quibus actum alibi) memimit: eoque pertinent etiam caluariæ seu capita mortuorum Gentilium, in quibus dæmones locuti; vt caput filii Policriti, de quo Plethon [a] ex Hierone Alexandrino; caput Publii, de quo idem Plethon ex Antisthene; caput Gabinii, de quo Plinius Senior [b]; & craniū Magi, de quo Francisc. Picus [c]; & alterius Magi, de quo Melchior Flauinus Minorita [d]. Sciendum quod omnes vitales actiones dæmonibus natura denegauit, quia proprie carent corpore, & ideo, non magis quam Angeli, putandi vere comedere, vel bibere potum escamue corpoream: qua de re dubitare (videtur Origenes dubitasse Dialog. 3. de Christo homine) vt censeo, non philosophicum nec Catholicum est, sed delirium sequi recentiorum Rabbinorum. philosophicum non esse norunt omnes philosophi, & optime probat Tostat. q. 11. in Exod. cap. 7. Catholicum non esse confirmat S.S. Tobiæ 12. versic. 23. Rabbinicum esse patet ex Auoth Natani, vbi homo demens scribit, dæmones tria cum

a li. de mirabil.

b lib. 7. c. 52.

c lib. 7. de prænot. c. 10.

d li. de statu animarum post obitum.

homi-

hominibus habere communia, edere ac bibere, venere vti & prolem gignere, & mortales esse. Quis non rideat hæc hodie etiam inculcari ab homine Caluinista; cui Tobiæ liber non est sacrosanctus? cum itaque loqui sit actio vitalis, sequitur loqui cum videntur dæmones, non loqui proprie, & vitali actione sed producendo sonum in aere humanæ voci similem, & adstantium auribus insonantem; vt notat Gregoras[a]: ad eum ferme modum, quo quis artificiose quopiam instrumẽto, puta tibia vel tuba, sonum vocis humanæ exprimat: vel quo modo cauæ valles exceptã ac repercussam vocem articulate admodum reciprocant: vel, vt, crispi numeratione pectinis, organa pneumatica in varios accentus ac tonos sonum discriminant. *lege si lubet Tostatũ in d.c.7.q.15.* Sermone vtplurimũ vtũtor, quo regionis illius incolæ, vt Psellus tradidit[b]. Sed (quod notandum. nam & hinc fucum queas deprehendere) vtuntur voce stridula, subsibilante, confusa, obscura, debili, pusilla, & quasi ex dolio, vel per testam rimosam: docent hoc Sagarum confessiones plurimæ, apud Remigium[c]. Potest autem diabolus, quando in assumpto corpore apparet, videri: & quando loquitur, audiri, à quib. tantum vult, cæteros vero latere idque naturaliter. Si nempe quoad nonnullos, & non quoad alios, ex parte organi vel obiecti adferat aliquod impedimentum, vt si medium im-

E

[a] li. 5. hist. Byzantinę sub fin.

[b] lib. de dęmonib.

[c] lib. 1. dæmonolat. c. 8.

pediat ita, vt per illud species ad Oculum vel auditum non perferantur, vel si ipsas similitudines prohibeat, vel quos latere vult in extasim rapiat: ad alios vero, à quibus audiri & videri vult, sinat simulachra & sonos libere commeare, & imaginationem eorum ad alia nulla abducat[a].

a Alber. & Rich. in 2. d. 8. Anglez. q. vnic de dæmõ. ar. 4. dub. vlt. Ananias d. li. 3. & alii.

SECTIO VLTIMA.

P*Rocurare deniq; vt dæmones nobis appareant; vel, vt defunctorum animas nobis repræsentẽt, (quod illi facere reuera nequeunt) nullo modo licet,*
C *imo Mortale est peccatum.*] Nã, vt socios, vocare non possumus; quibuscum omnis familiaritas nobis est interdicta; docent D. August.[b] & D. Tho. Non vult Apostolus, *Nos socios fieri dæmoniorum*[c]. Amice ab illis & precario petere, vel recipere; est in aduersarii castra se recipere, & transfugere à Christi Ecclesia. Per modum imperii & compulsionis non possumus eos adigere; nisi quatenus sumus ad hoc à Deo delegati per exorcisticam dignitatem, in cuius exercitio diuinum imperium operatur[d]. Denique etiamsi liceret, stultum id foret: quia nihil à dæmone exspectandum boni vel vtilitatis: nihil boni cõfert in homines, nisi maiori permixtum malo; nihil docet nisi mere curiosum & futile; non obsequitur, nisi vt perdat, & æterno exitio inuolutos diræ suæ subdat tyrannidi. Ex his apparitionibus

b libr. 2. de doct. Christia. c. 23. & Tho. 2. 2. q. 90. a. 2.

c 1. Cor. 10. v. 20.

d vide Tyræum, lib. 1. c. 15.

dæmonum oriri posset alicui dubium; Cur illi antiquis patribus visibiles apparuerint adeo frequenter, nobis hodie non item? Hãc quæstionem olim Sanctus Ioannes Briglintonius proposuit S. Guilhelmo Shleghtholmensi, qui respondit; *Antiquorum patrum animos non fallax splendor & inanis gloria, sed diuina gratia illustrarat. Itaque facile illi fraudulentas inimici machinationes peruidentes, seu pugiles inuicti, illum fortiter expugnarunt. Quod ille superbus non ferens difficillima tẽtationũ certamina illis obiiciebat, mõstrosas, formas, & teterrimos impet⁹ eis ingerens, vt vi illos ꝓtruderet in peccata. Nos vero qui facile ei obedimus, occultis tentationum iaculis, cito prosternit, etiamsi nullam nobis tetram speciem repræsentet.*] Hactenus illius temporis scriptor, *apud Surium Octob. 10.* Addo, tum id Deum permisisse, quia minus curiositatis tum erat, & minus periculi ab illusione imminebat.

QVÆSTIO XXIX.

An diabolus possit facere vt homo vere resurgat?

EMpedocles apud Laert. *lib. 8.* & cæteri magi, contendunt esse quasdam herbas, quibus mortui ad vitam reuocantur. Xanthus historicus narrat herba Bali, Tillonem quendam, & draconem vitæ restitutos: &

Iuba refert Arabica quadam herba suscitatum alium. Sed Archimagus nostri temporis censet, de homine, non posse id dæmonem, A de cæteris animantibus, posse. Sic enim naturaliter muscas submersas reuiuiscere, si in cineribus tepidis ponantur; apes similiter, si succo nepete perfundantur: anguillas desefectu aquæ mortuas, si integræ iniiciantur in acetum, & permisceatur sanguis vulturis, & sub fimo recondantur, intra paucos dies omnes vitæ reddi: Pellicanum pullos mortuos, proprio sanguine, ad vitam reuocare: Leunculum quoque defunctum voce & spiritu parentis resuscitari: idem mustelæ iuris esse in catulos. De pellicano & leone, scio veteres multos graues auctores consentire. *Vicicilinum* auem paruulã vocant resuscitatũ Indi, quia putant hieme emori, vere suscitari, vt tradit Fran. Gomara *c.23. Hist. Mexicanæ.* sed bona cum illorum venia

1. *Censeo, quæ ex putrefactione quoque nascũtur animalia, ea posse, cum vitam amiserint, naturalibus remediis à dæmone viuificari.*] quia nouit vim caloris putredinalis, & cætera ad hoc requisita. Notandum tamen, non fore hoc idẽ animal numero, quia licet materia possit adhuc esse eadem, si corrupta nondum erat: tamen anima, quæ ex eius potentia educetur de nouo, non erit eadem cum ea numero, quæ perierat. Soliusque Dei est priuilegium posse, quod periit iterum idẽ numero repro-

ducere: quam sententiam cęterorum, dissentiente Scoto, veriorem puto. Scotus enim & Richard. censent, etiam per naturales causas id fieri nonnunquam posse [a]. Contra Dur. & Marsil. neque Deum id facere posse [b]. Scotum refellunt recentiores [c], & merito, cum à priuatione ad habitum non sit possibilis regressus, iuxta Aristot. 5. *Physic. & 2. de generat.* D. Dionys. (*cap. 6. de diu nom.*) Ambr. Lact. & alii Patres, semper de hac re, vt de vero miraculo, loquuntur. Durandum iidem Sotus, Sonci. Suar. & alii citati, tam copiose & fortiter refellunt; vt qui eum adhuc defendere nitatur, is peruicaciæ, & temeritatis notam certe nequeat effugere. Hinc vlterius infero, cum resurrectio requirat numericam identitatem rei resurgentis, tum quo ad formam, tum quo ad materiam, earumq; vnionem, eandem saltem specificam; solum hominem proprie dici resurgere. huius enim solius, quia immortalis, eadem perdurat forma: cætera animantia si quando viuificentur improprie dicuntur resuscitari [d]. *Quare simpliciter loquendo, nec vt insecta quidem resurgant, Satan poterit efficere.*

a Scot in 4. d. 43. q. 3. & Richar. ibid. a. 3. q. 1.
b Dur. d. 43 q. 3. Marsil. ib. q. 20.
c Capreol. in 4. d. 43. q. 1 in arg. contra secundā Sō cin. 5. Metap. q. 6. Sotus d. 43. q 1. a. 3. Tolet 2. de gener. q vlt. Bannes. & alii ibi Suar. in 3 p. q. 53. sect. 6.
d vide Soarem d. q. 53. sect. 1. & 2.

Censeo 2. *animantia perfectiora, & quæ ex putrefactione non nascuntur, ea naturaliter ab eo vitæ reddi non posse.*] quia requirunt perfectiores quasdam dispositiones, accuratioremq; organorum singulorum præparationē, quæ

non

non, nisi naturali seminis virtute, possunt confici. Et hoc apud Simonem Metaphr. *in vita S. Siluestri* fatetur Zambre Magus Iudæus; qui taurum verbis in aurem submurmuratis occiderat, eum viuificari nisi à Deo non posse. Quare si qua talia nonnunquam visa sunt reuiuiscere, penitus mortua non fuere, sed mortuis tantum similia: sicut animantia, quæ certis anni temporibus immota iacent, & q. mortua, postea vere ineunte excitantur, & videntur vitæ reddita, vt accidit glirib⁹, vrsis, & passeri vitulino *(h. vicecilino)* apud Mexicum, teste Card. [a]

Censeo 3. *non posse dæmonem efficere, vt anima vnius bruti aliud corpus animet.*] quia singulę huiusmodi animæ ex potentia materiæ eductæ, si à materia sua separes, emoriuntur. Sed quid de homine?

a lib. 7. de varietat. c. 36.

B Censeo 4. *minimam, vel nullam dæmonis esse potestatem.* hoc explico. Non potest facere vt homo à mortuis resurgat: siue non potest facere, vt anima hominis suum corpus subintret, & illud viuificet, informetque. hæc conconclusionis pars est fide tenēda [b], & est philosophiæ innixa, qua definitum, à pfecta priuatione & totali nō dari ad habitum naturalem regressum. miraculosa itaque est hęc res, quare & Deo propria. Non potest dæmon ipse illud corpus informare: quia ipse est substantia perfecta & completa, cui repugnat

b vide Sor. & Sot. sup.

aliam ſubſtantiam, vt partem, componere. Non poteſt dæmon animam humanam à corpore ſeparatam iterum illi immittere, vt eam informet: probo, quia vnicus modus eſt naturalis vniendi animam corpori, per generationem corporis, & creationem infuſionemque animæ. Sed hic corpus non generatur. ergo hic non eſt naturalis vniendi modus. Supernaturalis vero modus, qualis interuenit in reſurrectione, ſoli Deo competit. Poſſet dæmon, ſi Deus permitteret, cogere animam damnatam ſubire corpus, vt illud moueat, & in illo actiones aliquas demonſtret; quia ſic ipſe poteſt ſubire, & hanc animam inuitam cruciatu ad hoc poſſet compellere. Poſſunt etiam Magi (ex pacto) per ſuperiores dęmones cogere inferiores, vt cadauer ingreſſi illud geſtent, moueant, cæteraque ad tempus faciant, quibus videantur viuere, vt factum Louanii à Corn. Agrippa. Is commenſalem habebat nimis curioſum. ſemel profectus aliquo Agrippa, vxori, quam poſtea repudiauit, claues muſæi ſui tradidit, addita prohibitione, ne quem ingredi ſineret. Inconſultus iſte adoleſcens, oportune importune non deſtitit mulierculam deprecari, ſibi copiam ingredi[illegible]di vt faceret, donec impetrauit. Muſæum ingreſſus, incidit in *libellum Coniurationum*, legit: en illi pulſatio ad ianuam. turbatur: ſed pergit legere. pulſat iterum neſcio quis, &, nihil reſpondente

rudi harum rerum iuuene, dæmon ingreditur. quærit, cur vocatus? quid fieri iubeat? isti metus vocem intercludit, fauces dæmon. sic miser luit pœnam nefariæ curiositatis. Redit interea domum archimagus. videt exsultantes super eam dæmones. vtitur solitis artib. adsunt vocati; narrant rem, vt gesta. ille homicidæ iubet cadauer ingredi, & per forum (vbi cæteri solebant studiosi frequentius cõuenire) aliquoties obambulare, tandemque corpus deserere. Ambulauit ille ter quaterue, tum corpus concidit, diffugiente eo qui regebat. Creditum diu, hunc subita correptum morte concidisse: sed indicia suffocationis initio rem suspectam fecere; postea tẽpus omnia diuulgauit, & Agrippa, quas pectore occuluerat hæreses, in Lotaringiam profugus, cœpit euomere.

SECTIO II.

C OBiiciuntur nobis multæ Gentilium narrationes, non poetarum modo, de suscitatis ope Æsculapii, Tindareo, Glauco, Admeto & simil. sed & grauiorum scriptorum. de Ere Armeno narrat Plato, de Gabieno & aliis Plinius, de Zacla Ægypio Apuleius, de suscitatis ab Apollonio Philostratus, de suscitatis à Simone Mago Clemẽs & Egesippus [a]. Mirum illud Plutarchi, apud quem Enarch⁹ à medicis pro mortuo habitus & relictus,

[a] Plato li. 10. de repub. Plin. li. 7. c. 52. Apuleius in Milesia li. 2. Phil. li. 6. de vita Apoll. D. Clemẽs in Itinerario, & Egesip. li. 3. de excid. Hieros. cap. 2. Plutarch. lib. de anima.

non multo post visus ad vitam redire; se dicebat vere resurrexisse; illosque dæmones, qui eum vita eduxerant, grauiter ab ipsorum Principe increpitos fuisse, quod eum, pro Nicauda coriario, rapuissent; qui eodem die & hora febre correptus, cum in lecto iaceret, eo morbo decessit. Neque hac re contentus ad testandam resurrectionem suam, Plutarcho, qui tunc laborabat, breui incolumem eum fore prædixit, atque ita contigit.] Polychronici auctor Ranulphus[a] narrat, Comitem Richardum quadam nocte solum, orationis gratia, ingressum in templum, inuenisse ibi mortui capulum, in quo cadauer erat repositum. *Dum autem Comes oraret, subito mortuus ille magno cum strepitu è feretro exsiliit, ac extensis brachiis, quasi in amplexus eius ruiturus, ad Comitem accessit. Quem cum Comes signum crucis fronti suæ imprimens, frustra intensius, vt recederet adiuraret, stricto gladio illum dissecuit: & exinde statuit per totam terram circa funera vigilias celebrari.*] Vtroq; admirabilius est, quod ex Guaguini descriptione Moscouiæ nunc adiiciam: *Populos* scribit *quosdam in Lucomoria, regione Russiæ, habitantes, quotannis vigesimaseptima mensis Nouembris die, vt solent hirundines & ranæ, sic & ipsos præ frigoris brumalis magnitudine mori: postea redeunte vere, vigesima quarta Aprilis die denuo reuiuiscere. Addit hos, cum sibi mortem imminere sentiunt; merces suas certis in locis deponere, quas Grustensii Serponovutzii vicini populi,*

[a] li.6 c.7.

suis mercibus interim æquiualentibus eodem loco A *relictis, auferunt. Illi reuiuiscentes eas merces, si iustæ videantur, pro suis accipiunt: sin minus, easdem repetunt. Vnde lites & bella sæpissime inter eos oriri dicuntur.* Verum idem narrans Sigismundus liber Baro *fol. 86. Moscouia* habet pro fabula.

Quare his omnib. & similib. exemplis succincte respondendum. *Multas solere esse illusiones dæmonum circa huiusmodi.* Aliquando corpora mortuorum furatur, & substituit alia aerea quæ mouet instar viuentium: sic abstulisse eum corpus Romuli scimus ex Liuio, & Cleomedis scimus: & Alcmenæ, quam etiam Rhadamanto datam fingunt vxorem; & Aristeæ Proconnesii, ex Plutarcho, & Herodoto; itē Aspalidis & Ctesyllæ, virginum, ex Antonio Liberali [a]. Sic alios ad tempus substituit, pro Glauco, Tyndareo, Ero & similibus, vel ipse subiuit eorum exuuias.

Nam aliquando etiam, vt quæ vere cadauera sunt, fingat viuere, ipse illa subingreditur; & sicut nauta solet mouere nauim, sic ipse illa mouet, & viuentium similia cogit opera gestusq; imitari. huc referendum illud Simonis Magi factum, quod obiiciunt. huc illud de Richardo Comite. huc illud de Ero Pamphylio seu Armenio; nisi hoc potius à Platone confictū, vt metu inferorū homines à peccādo deterreret, vt Iustinus Martyr censuit, *in Paranæsi.* huc illa de Gabinii, Polycriti,

[a] Liuius lib. 1. Plut. in Romulo. Herodot. lib. 4. Antonius Liberalis in Transforma.

Publii capitibus fatidicis; huc illud Apuleii de Socrate, cuius abscissum caput veratrix copa cum amputasset, iterumque iniecta spongia coniunxisset corpori; postridie miser, dum contra iussum in flumine bibit, excidente spongia, caput amisit. Nam huic vere caput præscissum fuerat, simulate duntaxat redditum: huc pertinet, quod de Agrippæ omeotrapezo narraui; huc alia tria quæ narrat Nicolaus Remigius *lib. 2. dæmonolatr. cap. 1.* huc quod à Philostrato, *Heroicor. Dialog. 1.* narratur Phrygios Pastores, cum pecudes pestilitate absumerentur, in Sigæo, ad Aiacis Telamonii sepulchrum congregatos, variis maledictis defunctum lacerasse: vnum cæteris petulantiorem Homeri versus[a], quibus Aiacis fuga describitur, cantillare cœpisse, ἄιας δ' οὐκ ἔτι μίμνεν: tum vocem truculentam è monumento erupisse, ἀλλ' οὐ ἔμιμνον, & pastores perterritos in fugam egisse. vocis enim auctor hic dæmon. huc denique pertinet de Germano iuuene admirandum, quod sequente quæstione narrabitur. Nisi quod illic finxit occidi, qui occisus non erat, sed abstractus à sensibus decollari se putabat, cæteri quoque præstrictis oculis idem arbitrabantur. Nec enim illi caput præscissum fuit, nec restitutum, sed omnia fuere præstigiosa.

[a] Iliad. ô.

Hoc modo fictæ resurrectionis exemplũ subdam vnum, quo antiquitas nullum nec certius, nec mirificentius prodidit. Historia

Dal-

Dalhemii accidit in Lotharingia anno 1581. inter Petronium Armentarium, & Abrahelem ſuccubam. quo pacto ab hac ille perductus ſit primum in nefarios amplexus, deinde in proprii filioli parricidium; denique ex mœrore & deſperatione, & ficta filioli reſurrectione, ad idololatriam; & quo pacto dæmon viuo ſimilem præſtiterit anno integro, deinde cadauer deſtituerit, eleganti imprimis carmine graphice admodum exhibuit vir præſtans, Nicol. Remigius *lib. 2. Periocha 1.* quod aſcribam eo libentius, quo æquius melius; quia (malo more, nec ferendo nuperi typographi, detractis carminum libris, mutilum eius de dæmonolatria opus ediderunt) facilius ſeruabitur, quo pluribus locis legetur:

Est Vaſti regni mediis in finibus ora,
Inter arenoſi ſinuoſa fluenta Moſellæ,
Et Sarræ rectos immoto litore curſus:
Pagus in hac celebri non multũ nomine Dalhem, Cauſa.
Illic dum paſcit ſemota in valle bubulcus
Armentum, & varios curarum corde volutat
Fluctus, forte rei anguſtæ pertæſus iniquam Agreſſio,
Sortem, aut vltrices meditans ardentius iras, & corpus
Illatum ob damnum, aut inimicæ iurgia linguæ: aſſumptũ.
Ecce inopina vltro ſeſe infert ſuccuba multum Inductio.
Virgineo pellax vultu, geſtuſq; decore
Tota ementitis caput exornata ſmaragdis,
Inq; orbes vtrimq; comas intorta nitentes:
Solatur mœſtum: vocat in ſpem ſe potiundi,

Atq; inopum votis frustra tam sæpe vocatas
Spondet opes, vel quas auritus poscere Iascham
Rex nolit: sua si non ire in verba recuset.
Qualis ab alternis animatus follibus ignis
Lambit anhelando dum fiat ductile ferrum:
Pactum. Vt facilem monitis, & ad omnia iussa paratum
Trux habeat, nullas suadendi negligit artes.
Iam placet alterius tam blanda lege subire
Concubitus. Imperium, pactoq; fides firmatur vtrimq;.
Itur in horrendos amplexus, iungitur impar
Absurdo coitu venus irrediuiua nefandos
Extemplo moritur libertas inter amores.
Ac veluti infesto serpentum saucia morsu
Membra sequax spargunt sic toto in corpore virus
Ipsa salus sese satis opportuna saluti
Vt dare non possit, vel si se exporrigat omnem:
Integrum amatorem sic occupat Abrahelista
Illuuie (indiderat namq; hoc sibi pessima nomen)
In quasuis domitum leges, vt flectere possit,
Arbitrio penitus nullo *fandi atq; nefandi.
Nec mora, confestim spoliatæ præmia poscit
Prima pudicitiæ fac pars, ait, vt sit amoris
Aequa mihi tecum. Nulla constare magis re
Posse, id quam facinus si patret victa furori
Quo natura nouo patrium submittat amorem.
Ergo cum sera iam luce coegerit omnem
In sua tecta gregem, & se lare deniq; paruo
Condiderit: primum vt se dulcis ad oscula natus
Inualida innixus concedet brachia collo,
Depromptum pera (quam dum is perquirere gestit
Rure reuertenti sæpe est expertus inanem)

*Dure dictum, & falso, nisi interpreteris de vehementi ac violenta persuasione, & dura seruitute, libera tamen manente humani arbitrii libertate.

Veneficium.

Expor-

Exporgat malum hoc. vix primis morsibus illud
Attigerit, cum dente fremens, offensus acire,
Liuidus extremis labiis titubanter abibit,
Pone premens refugam constrato corpore terram.
Hæc æquis oculis ea dum mandata facessit,
Si spectare queat eo demum pignore amorem,
Qui nouus hæret adhuc, testatum firmiter iri.
Tale horrere nefas primum, dubiaq; furorem,
Naturamq; inter sese committere pugna:
Sed qui hostem firmum vacuam intromisit in arcẽ,
Hic eius dubitet mandata capessere frustra:
Cum prece si blanda primo nil impetret, audax
Imperio, actutum in violentam transeat iram,
Sitq; illi semper præsens pro lege voluntas.
Iam reducem vesper, qui tanti conscius esse
Debebat sceleris, gurgusti in limine diris
Stiterat innexum patrem: cum filius vltro
Obuius amplexu multam de more salutem.
Ingeminat, pedibusq; micans & blæsulus ore: Parricidium.
Nil magis ille inhibet tamen impia vota, sed audens
Pergit crudelis feralia munera lethi
Porrigere. Infandi fit natus victima amoris,
Non horrente manu propria mactare parente.
Extemplo, quæ se concludi passa latebris
Abdiderat natura suis vehementior exit,
Insurgitq; potens luctu: quem quæstibus ægris Desperatio.
Atq; inconsulto fletu dum pascitur, adstat
Momento cædis monitrix, soluatur, & vna
Lucem instaurandam puero, rediuiuaq; fata
Spondet, si ex animo supplex id se oret adorans.
Versuram facilis, quantumuis fœnore iniquo, Idololatria.

Admittit, totum qui se decoxerat ante:
Ac fœda nati maculatos sede penates
Dum cupit inconstans quauis ratione piare,
Conscelerat magis & funestat acerbius illos.
Nam primo genibus se aduoluens dæmonis, illũ
Seu præsens Numen veneratur. deinde puellum,
Si modo vitales iterum sibi postumus auras
Eius carpat ope, acceptum illi spondet habere:
Qualis vbi irato glomorantes prælia venti
Incumbunt pelago, tremit artus nauita, multum
Ambiguus vitæ, & votorum prodigus omnes
Ordine sollicitat Diuos, precibusq; fatigat.
Restabat tumulo proiectum terga cadauer,
Extremum fugiens vbi vita reliquerat illud,
Et maturabat funus tardissima mater:
Ecce manus inter tractantis visa moueri
Membra, suoq; iterum sensim superare calore,
Lumina semianimes deiectis qualia ocellis
Monstrãt, vel quæ vix somno se mersa resoluũt.
Hæc instauratæ præter spem signa salutis
Arripiunt animis hilares, quantaq; fouendo
Sedulitate queunt, prostratos viribus artus
Nunc hos, nunc illos reuocant ad munia vitæ.
Surgit inq; pedes se extemplo dat puer, infert
Deinde gradũ, & nota compellat voce parentes:
Solum ab eo varius, quẽ se monstrauerat olim,
Quod turpi contracta cutis macie offerat ora,
Quodq; recedentes oculos stupor occupat ater.
Hac igitur specie desertos hospita sensus
Vita animat rursum suetasq; redintegrat auras:
(Virbius vt quondã intercepta est luce potitus)

Ficta resurrectio pueri vere mortui.

Sed non mens eadẽ sedet, & nõ qui ante fouebat
Spiritus officio vitam molitur eodem.
Verum agitat pigram vitæ sub imagine molem
Organicus dæmon, moresq; imitatur agendo,
Spirans quos olim præ se natura ferebat.
Tandẽ quoq; sese in sua terga reuoluerat annus, Fraus detecta.
Momento & solidum cursu compleuerat orbem
Deserta vacuas sedes statione relinquens,
Sulphureo nidore fugam, strepituq; fragoso
Prodidit, atq; olidas pulsans erupit in auras.
Tum ruit auersum geminata morte cadauer.
Consequitur putris tantaq; grauedine fœtor,
Qualis inoffenso sensu hunc oblimet inertem
Quantũuis stupor, & late vim excludat odorũ,
Non queat humanis admitti naribus, ergo
Raptatur tectis impacto modicus vnco,
Atq; inhonoratis puro sub cespite terræ
Conditur exsequiis, ipsum se horrente parente,
Naturam probro qui sic pudefecerat amens.

D Denique fingit mortuos, qui reuera non mortui sunt, ad hoc vtitur non raro commoditate morborum naturalium; quos ἀφόνους vocant; veluti si sint apoplectici, siderati, vel attoniti: qui cerebro communi neruorum principio vehementer afflicto, iacturam faciunt sensus ac motus membrorum omniũ, & sic sensu motuque defecti, quasi mortui concidunt iacentque. 2. si καρᾷ corripiantur, quæ est capitis quædam percussio, cum debili febre, humoribus sic cerebrum infestan-

tibus vt totius inde corporis stupor & immobilitas consequatur; quã comitante profundo somno, fit vt homo clausis oculis demortui specie, longissimo quandoque tempore sic iaceat, ac si mortuus esset. 3. si patiantur λιποθυμίαν, seu syncopen & animæ deliquium; qui morbus ad ea quæ diximus, addit aliquando motus arteriæ, pulsusq; amissionem; quæ passio reddit hominẽ vero mortuo quamsimillimum, & durat donec frigidorum humorum temperantia & impetus dissipetur. tali morbo laborans (*teste in Elog. Iouio.*) Io. Duns Scotus viuus pro mortuo sepultus interiit. Tali morbo censuerim laborasse Euarchum illum Plutarchi, nec quidquam momenti habet prædictio illa, quæ ex humana etiam prudẽtia, & crisi medica, potuit manare. 4. Si fœminæ sint, quæ matricis strangulationes, & ictericas passiones sustinent, ob quas multum aliquando tempus velut mortuæ solent iacere [a]; talem fuisse Apollonii illam puellam, deprehenditur ex ipsomet Philostrato, & Eusebio *li. cont. Hierocl.* talis etiam fuit puella Heraclidis. In Auiola & Tuberone, vis igniũ frigidos syncopes humores discussit. De Lucomoriæ incolis fortassis vere responderim, ab ipso auctore ex aliorum tantum relatione, vt fabellam narrari: ideo toties repetit verbum *dicitur*. Si tamẽ res vera narratur, referenda ad dæmonum præstigia, quæ partib. illis valde grassantur (vt

[a] Testes Ætius, Celsus, ipseque Plin. d. c., 52.

patet de Neurorum Lycanthropia) & incolæ putandi interea ſomno conſopiti, vt glires ac vrſi ſolent.

Ex prædictis illis dæmonis fraudibus nata perſuaſio ſtrigum quædam valde ridicula; credunt enim aliquando boues vel arietes, quos occiderunt, & elixos aſſoſue comederunt, eoſdem poſtea numero à dæmone ſuſcitari. Huius dæmonicæ technæ modos haud eſt difficile varios deprehendere. Primo id facere poteſt præſtrictis oculis intuentium; immiſſo nempe in organum humore, vel aliâ impreſſione, aut commotione ſpirituum, ab imaginatione ortâ, & perducta ad ſenſum communem, & organa ſenſuum externorum; quo ſolent deſcendere ſimulacra & ſpecies impreſſæ commotione & obiecto rei ſenſibilis: & ibi ſolent hæ ſpecies conſeruari, atque adeo ſæpe mouere ipſum apprehenſionis principium, vt ſenſus exterior ſibi æque affici videatur, ac ſi ab obiecto exteriore vere immutaretur. Vt ſolet in ſomnis accidere dormienti: poteſtque Diabolus id etiam in vigilantibus efficere; quia res iſtæ corporeæ ſubſtantiis incorporeis, quo ad localem motum obediunt. Hic modus eſt iuxta ſententiam D. Thomæ, *quem lege de malo, q.16. ar.11. Secundo* poteſt hoc fieri ſuppoſitione. quid enim prohibet dæmonem; ne bouem mortuum cum pelle & oſſib. alio deferat, & bouem ſimilem huic viuũ

ſuppo-

ſupponat quam celerrime, ita vt mutationis ſubitatio lateat aſtantes? & interea, dum cadauer aufert, & bouem alium reponit, poteſt per interpoſitionem alicuius nubis, vel præſtigii alterius, efficere, ne aſtantes videant locum eſſe vacuum & bouem ablatum. *Tertio* poteſt (quod ait Spineus ſtriges nonnulli confitentur) perficere vt quando Rex vel Regina curſus ſeu conuentus virgâ corium, in quo collecta & congeſta ſunt oſſa, percutit, tunc confeſtim dæmon aliquis pellem illam ſubeat, coniungat, compingat, & figuræ bouis adaptet, molemque ſic erigat regatq;, vt verus idem bos ſuſcitatus videatur. *Quarto* poteſt corpus bouinum ex aere efformare totum cum nouâ pelle, & nouis oſſibus; vel aliud corpus aereum compaginare illis oſſibus reliquis, & inſerere relictæ pelli, & ad tempus quoad opus, ſub illâ pelle conſeruare ac mouere, & facere vt ambulet, ac mugiat: & cũ neceſſe illud poſtea deſerens, videbitur bos mortua corruere. *Vnde* (ait Spineus) *à ſtrigibus communiter aſſeritur, quod reducti tales boues, ſuſcitati vt ſibi videtur, ad ſtabula dominorum ſuorum, ex mandato Domini vel Dominæ curſus, infra triduum moriuntur, quaſi macie in horas deſiccantur ex toto: & tremulatæ poſtmodum, quæ videbantur carnes in præiacentem materiam* (ſcil aëris) *cito reſoluuntur.*] vide Bart Spineum q. de Strigibus c.7.

Sed vt ad morbos illos reuertamur, Chri- E

sti Domini, & sanctorum virorum miraculosæ suscitationes, facile à morborum illorum cessationibus discernuntur. quia in fidei testimonium, solo iussu, aut prece ad Deum fusa, nullo temporis discrimine, aut morâ, patrabantur: quandoque etiam corpore per tabem dissoluto, fætenteque, vt contigit in Lazaro; in morbis verò istis corpus absque corruptione & fætore perseuerat: quandoque redintegratum corpus plane dissectum, discerptum, disiectumque[a], aliquando post longissimum tempus, vt D. Maurilius puerum à septennio mortuum[b]; & triennio exacto S. Stanislaus Petricum quendam ad ferendum veritati testimonium pro Ecclesiæ iure contra Boleslaum[c]. vide plura de hac re apud Michael. Medinam *lib.2.de fid.c.7.*

a D. Stanislai vita, apud Sur. Mal. 8. tom. 7.
b Fulgos. lib. 6. c. 9. Marulus lib. 4. c. 10. & li. 2. c. 12
c Dubrauius li 8. & Ioa. Longin. d. to. 7. Surii, c. 15.

QVÆSTIO XXX.

Quid Magia possit in ipsos cacodæmones?

A PEriere libri veterum quorundam hac de re perscripti: scripserat enim Battiades librum *de Paredris*, & Campestres opus *de Catabolicis infernalibusq;*; quos citat Fulgentius *expositione Morali in Virgil.* ex aliis ergo subsidia nobis sunt petenda, maxime ex veritatis lapide Lydio, sacra Theologia, & ex Historiis probatis.

Constare arbitror cuiuis Catholico, nihil Magis virium esse in bonos angelos, vel animas beatorum: in malos vero nihil etiam potestatis habere, nisi ex pacto. fingunt itaque dæmones se à Magis cogi, quibus sponte obtemperant, vt plures irretiant & retineant irretitos. Quod nunc est paulo enucleatius declarandum.

Si de bonis spiritibus siue angelis quæras; iis competere etiam natura vim aliquam arbitror malos cogendi, vel saltem cōpescendi; non tamen promiscue. Naturaliter quidem id posse, quoad dæmones, qui sunt inferioris ordinis & hierarchiæ, non tamen exercere hanc vim, nisi Deo iubente vel permittente: quoad æqualis vero hierarchiæ atque ordinis dæmones, vel etiam superioris, nullam habent vim cogendi naturalem, sed tantum accipiunt aliquando peculiari Dei concessione, & quasi delegatione. Idem dicendum de malorum vi in malos, (quos inuenio distingui in *Pythonicos*, hoc est vaticinatores; in *Paredrios* hoc est familiares seu accessores; in *Catabolicos*, hoc est à quibus obsessi dire affliguntur & in terram eliduntur, qualis erat ille de quo in Euang.[a] & in *Oniropompos*, vt vocat Irenæus non semel, hoc est malorum somniorum auerruncatores, vel ostentatores bonorum; omnia enim hæc genera fingunt se Magis obtemperare, & in his omnibus commune est, aliquos esse superiores, aliquos inferiores. Sed vt Angeli boni

[a] Luc. 9 v. 38. & 42. Irenæus li. 1. de hæresi Simon. & de hæres. Carpocratis.

sibi

sibi superioribus sponte, & alacriter obtemperant: sic è contrario cacodæmones superioribus suis; vt praua mancipia duris dominis, aut imbecillior tyranno potentiori, non nisi inuiti & malo domiti obediunt. Quare, quæ inter dæmones ordinum, ex quibus exciderunt, adhuc ratio habetur, illa sane non est vera atque propria subordinatio. nam ei deest ordinis ratio formalis atque perfectio, quæ, per media subordinata, in vnum vltimumque finem dirigitur. Quo sensu verissime Iobus negauit[a], vllum apud inferos ordinem reperiri. Ordinum duntaxat quædam imperfecta, siue materialis, vt vocant, ibi distinctio reliqua, quæ vsque ad mundi finem duratura. Hoc sensu cum Cassiano Theologi[b] ordines dæmonum agnoscunt. quod non obscure confirmat Apostolus scribens ad Ephesios. *Aduersus principes & potestates*: cap. vlt. vers. 12. vbi vides choros duos nominari, cum de dæmonibus agat. Ex hoc naturali robore & ordinis dæmonum præcellentiâ, nascitur quoque Magorum quorundam in alios Magos vis atque potestas, B quâ vel effectus aliorum impediunt, vel inuicem arte suâ male mulctant, & necant, Deo permittente. hæc enim ipsorum concertatio est quasi quidam conflictus dæmonũ, quibuscum illi Magi certantes sunt fæderati. Vnum certamen in Burgundia peractũ, narraui præcedẽti libro. Alterũ accipite cõ-

a c. 9, v. 22.

b Cassian. collat. 8. c. 14. & 16. D. Thom. 1. p. q. 109. art. 1 & 2. Paludan. & alii.

pertum relatione fidorum. Concurrerant in aulam Anglicanæ Reginæ duo magi, iucundum exhibituri spectaculum. paciscuntur singularem, vnâ in re sibi inuicem parendi, necessitatem. prior iubet alterum per fenestrã despicere; quod cum facit, enatis subito ceruinis ex capite cornibus, cunctorum sannis & ludibriis diu fuit appetitus. Quare, quam impotens iniuriæ, tam cupiens vindictæ atrocioris, pingit carbone humanam in pariete effigiem; tum priori Mago imperat, subire effigiem illam, & parietem cessurum ingredi. mortem sibi cernens præsentem horrere hic, & deprecari. Vrgere alter conuenta: subit ergo coactus, & visus corpori paries locum dare ingredienti: sed ingressus nusquam postea comparuit, videlicet superior dæmon eum occiderat, & corpus in desertum, vel speluncã alicubi abdiderat. Tertium adscribam I.C. Germani verbis, vt rem compertam sibi narrantis; *Sicuti* (inquit) *præstigiator quidam nobilis, in diuersorio publico in N. Hospitis famulum, ita petentibus reliquis conuiuis, decollauit, cum autem ei rursus caput imponere vellet, animaduertit adesse alium Magum, qui eum in hoc proposito impediret. Rogat hic eum, ne hoc faceret. Verum cum admonitioni repetitæ alter non pareret, præstigiator in mensa lilium crescere fecit, cui cum caput & flores amputasset, concidit statim absque capite de mensa Magus ille, qui alterum impediuerat, & præstigiator absque vllo impe-*

N. lib. 1. de Lamiis c. 3. n. 19.

dimento

dimento famulo caput imposuit è vestigio, & ex hospitio vrbeque, ne à magistratu, propter commissum homicidium, deprehenderetur, aufugit.] Hic præstigium fuit in simulatâ capitis primi abscissione, & etiam repositione; item in lilii productione & detruncatione. certamen fuit inter magorum dæmones, quorum inferior satis fortis erat, ad impediendum vim præstigii; potentiori tamen coactus (non opinor inuitus) cedere in clientuli sui nece, qui vere interemptus. Quartum sit de Zytone Bohemo, illo mirifico præstigiatore cum Bauaricis contendente. rem gestam narrat Ioan. Dubrauius [a]; *VVenceslaus* (inquit) *Imp. & Boemorum rex, affinitatem cum Principe Bauariæ Ioanne inijt, ducta in vxorem filia eius Sophia. Socer, vbi generum ludicris spectaculis & magicis præstigiis delectari cognouit, plenum ludionum & præstigiatorum plaustrum secum Pragam vexit. Ibi dum præstantissimus artificum ludibria artis ad permulcendos oculos explicat, adest inter spectatores Zyto VVenceslai Magus, ore vsque ad aures dehiscente, accedensque propius, artificem illum Bauari cum omni apparatu protinus deuorat, solos duntaxat calceos, quia luto obsiti videbantur, expuens: secessumque inde petens, ventrem, insolita esca grauem, in solium aqua plenum exonerat, præstigiatoremque adhuc madidum spectatoribus restituit, passim deridendum adeo, vt cæteri quoque eius socij à ludo desisterent.*] potentior hic fuit dæmon Zytonis, illud de deuoratione merum præstigium

[a] Ioã. Dubrau. Episcop. Olmuziensis rerũ Boemicar. lib. 23.

fuit; ſed vere abreptus miſer, in ſolium aquæ fuit iniectus à dæmone, non per alui vias egeſtus. Quintum erit ex Olao *lib. 3. cap. 20.* apud quem *magus quidam Gilbertus cum Catillo præceptore de artis præſtantia contendens, cum exiguum bacillum characteribus Gothicis vel Ruthenicis inſcriptum, à præceptore proiectum, manibus apprehendiſſet, ſtatim obriguit, & in inſula lacus,* Veter *dicti, apud Oſtrogothos in cauerna ſubterranea fertur ligatus.*] Sextũ ſuggerit Saxo Grammat. Hiſt. Danicæ *lib. 1.* de ſene quodã, quem magum fuiſſe ſummum, vel inde probatur; quod Biarmenſes, huius artis fiducia feroces, vnus omnes ſuperarit. prolixa narratio eſt, ideo legere volenti, ad Saxonem, indicem intendi, vbi ille prælium Hadingi & Thuningi deſcribit. Huc lubens retulerim certamen Calchantis & Mopſi vatum; quod Calchanti exitium attulit victo. narrant Græci [a]. hæc ergo dæmonum in dæmones, & magorum in eoſdem poteſtas.

[a] Strabo Geogr. lib. 14. & Euſtach. in Homeri Iliad primum.

SECTIO II.

SAncti vero homines frequentiſſime coercendi dæmones poteſtatem à Deo admirabilem acceperunt, vt innumera teſtantur miracula, quibus illi malos hos vicerunt & profligarunt. *Eadẽ vis Sacramentis, Sacramentalibus, & exorciſmis Eccleſiæ ſemper Catholicæ competijt, neque extra illam vis iſta reperitur* [c]. Videntur noſtris exorciſmis, C

[b] vide hoc docentes Pet. Tyra.

cismis, olim quidam similes à Salomone instituti, viguisse apud Hebræos. probatur id non ex Iosepho tantum[a], & Origine, & D. Epiphanio[b]; sed & ex Saluatoris nostri verbis Iudæos refellentis, quod dicerent eũ dæmones in Beelzebub eiicere[c], *Filij* (inquit) *vestri in quo dæmonia eijciunt?* quod, quam ad Apostolos, rectius referri ad ordinarios Iudæorũ exorcistas, merito viri docti censuerunt. Nondũ enim, cũ hæc dicebantur, Apostoli ad prædicandũ missi fuerant; & hæc potestas illis postmodum concessa[d]. Et discipuli eandem quam magister calumniam sunt passi, vt eis Iesus prædixit, apud Mattheum[e]. Quare nõ satis efficaciter Apostolorum vel discipulorum suorũ exemplo Dominus fuisset vsus: quia statim Iudæi respondissent, in eodem ipsos, in quo magister, nomine, hæc efficere Crediderim Salomonem hos exorcismos instituisse, quo tempore adhuc Deo adhærebat: ideoque in illis virtutem diuinam fuisse operatam, & fortassis vim aliquam ex ipsa Dei institutione habebant; non tantam opinor, quantam hodie Catholicæ Ecclesiæ exorcismi. Quod si contendas compositos à Salomone, cum esset idololatra, tunc necessario illos annumerare cogeris, cum D. Thomâ & Victoriâ, Magorum incantamentis; quorum vis omnis posita in pacto cum dæmone. Sed magis placet prior sententia.

disp. de dæmonia. p. 3 Bosium de Not. Eccl. Bellarmi. & alios contra Nouatores.
a li. 8. antiquit. c. 2. Origin. hom. 35. in Matth.
b Epiph. in hæresi Ebionitarũ.
c Luc. 11. v. 19.
d Matt. 10. in princ.
e d. c. 10. v. 25.
libr. 10. de ciuita. Dei c. 9.

Itaque cum vis omnis magorum in dęmones, pendeat & oriatur ex fœdere cum iis inito; sequitur sane, si Magus pactum habeat cum dæmone superiore, non posse Magum vim facere huic dæmoni superiori; posse tamen per ipsum dæmonem superiorem, ex pacto famulantem, iuuantemque, inferiores cogere, ad aliquid faciendũ, omittendumue, & impedire ne perficiant, quæ alias potuissent: vt probatur ex Caldæi illius Magi querela apud D. Augustinum, [a] qui *conquerebatur, purgandæ animæ magno molimine frustratos sibi esse successus, eo quod vir ad eadem potens, tactus inuidia, adiuratas sacris precibus potentias alligasset, ne postulata concederent.*] ligauit ergo vnus dæmon, quod alius soluere nequiuit. idem docet Eusebius [b], & apertissime Cynops magus apud (quisquis ille fuit) Prochorum [c]; vbi *cum D. Ioannes dæmones interrogaret, cur Cynopi parerent, vnus eorum respondit: quia omnis virtus Satanæ in eo habitat, & fœdus ac pactum habet cum vniuersis Principibus nostris: & nos cum eo pariter pactum habemus. nam & nobis obsequitur Cynops, & nos illi.*] citra tale pactum inutilis est omnis magorum in malos genios conatus. cum ex pacto (vt doctum q. 2.) tantum operentur.

[a] lib. 6. cõtra Hierocl.

[b] In vita D. Ioan. c. 14.

[c] vide D. Aug. lib. 2. sup. Gen. ad litt. & Fr. de Victor. de Magia 2. n. 24.

Hinc infertur primò vanam esse iactantiam Magorum, de potestate dęmonum spectrorumque eliciendorum, nec vllam eius vim esse herbæ Cynocephalææ siue Osiriti, D

vt nugabatur Appion [a]; vanam etiam Numæ iactantiam & ceremonias [b]; fictas etiam, vt ex mero pacto, citra vim cogendi, natas alias Siciditæ Magi apud Nicetam, & Theodori Santabirini apud Zonaram [c], & Ioannis Teutonici visiones: de hoc vltimo, adscribã, quod legitur apud auctorem Adagiorum Germanicorum [d], quia quorundam iactantiæ; qui quæ ipsi non fecerunt, & fumosas imagines maiorum crepant, ipsi degeneres, retundendæ idoneum, nec illepidum. Scribunt ergo eum licet nothum, eruditionis titulo clarum, ad Halberstadensem Canonicatum euectum, *qui non nisi* nobilibus concedi solitus. commune nobilitatis malum superbia faciebat eum contemptum collegis, molestum id ei, tandemque mederi malo constituit. collegas inuitat ad conuiuium, & lautissime excipit. inter cæteras conuiuiales festiuitates iniicit mentionem acroamatis magici, & quærit, num suos singuli parentes adspicere cupiant? Illi ardere studio videndi, tandem elicit iste malo carmine vmbras deformes coqui, stabularii, morionis, rustici persona, quorum facies in paternis ædibus illi aliquando vidisse se fatebantur. suum quoque patrem exhibuit habitu canonici, pingui aqualiculo. Dimissis vmbris, *Eia*, inquit, *dicite fide bona, eccuius patrẽ nobiliorem iudicatis?* metu perterriti, & pudore suffusi, suam quisque domũ repetiere, nec vltra Ioãni vitium

[a] Plin. li. 30. c. 2.
[b] Plutarch in Num.
[c] Nicetas Chr. li. 4. & Zonaras tom. 3.
[d] In Adag Qui quæ volt dicit, quæ non volt audit

sanguinis exprobrauere. Item sequitur, idem iudicium esse debere de veterum Deorum ex vrbibus solemni euocatione; cuius formulam Sammonicus Serenus apud Macrobium tradidit [a]. Sanctis hominibus hanc à Deo potestatem non raro concessam scio: cæteros mitto, S. Stephanus Episcopus Diensis, *dæmonibus, qui populum auertebant ne illi auscultaret, præcepit; vt palam se eis visendos exhiberent: isti parent & apparent procera ac immani statura, nigerrimi, cornuti, fætorem & flammas spirantes.*] *Surius in eius vita Sept. mense.*

[a] Macrob. li. 3. Satur. c. 9.

SECTIO III.

INfertur secundo: *Nulla verba* (qua in re lapsus videtur Grilland. q. 3. num. 23. qui coactionem agnoscit) *nullasque res corporales habere facultatem directe & per se dæmonem cogendi, vt appareat, accedat, fugiat, aliqd faciat, vel facere desinat.*] Nulla namque corporalia robur substantiarum spiritualium ac separatarum possunt æquare [b]. Ideo nihil ab his naturaliter dęmones pati possunt, licet queant supernaturaliter. Quare non assentimur magis, cum varia producunt remedia naturalia contra dæmones; vt Hermes, qui suffumigatione ex ligno aloes, vel ceti spermate dęmones congregari, suffumigatione ex sulfure fugari, tradidit, vt Porphyrius, & Proclus, qui similia multa, & quidam apud Hippocratē [c]. E

[b] D. Tho. in 4. d. 7. ar. vlt. & in c. 41. Iob. lect. 3.

[c] l. de mor[bo] [sacr]o sacro.

qui adhuc inaniora nugantur. Non assentior hæreticis, qui exorcismis, & cunctis rebus consecratis ac benedictis vim supernaturalem omnem detrahunt, contra quos alii egerunt[a]. Nec placet catholicorum quorundam credulitas vel superstitio, qui rebus etiam non consecratis, vt hypericonti, rutæ, cornibus stercorique caprino, balneis item & flagellationibus eam vim adscribunt; vt putent ipsum his dæmonem male affici, irritari, vel exagitari. flagellationibus huiusmodi, dũ corpus obsessi nimis affligitur, morbus magis accenditur & augetur; quare & deterius æger afficitur, & ex ira atq; tristitia cumulantur dispositiones atrabiliariæ dæmoni optatæ. sic stulti dum dæmoni nocere volunt; eum iuuant. nec aliud quidquam hic inuenias dæmoni molestum, q̃ quod in alio se quasi flagellari æstimet, & qua est superbia doleat. Sed hoc vnum, vere tanti apud hos plagosos esse non deberet. fecere id Sancti aliquando sed horum flagra, vt & voces, & sola præsentia, dæmonẽ miraculose cruciabant. Balnea melancholico humori purgãdo conducunt. Rutæ & hypericonis foliola flatus absumũt, & humorũ ꝑturbationi, quæ à flatib. ꝓuenit, sedandę mire prosunt [b]. Stercus & cornu caprinum acri suffitu eadem discutiunt, & ringitur etiã superbus ille se in alio rideri ac ludum fieri. Optime igitur anĩmaduersũ à Cõrado Wimpina, & Fr. Valesio [c], frequentius

[a] Tyræus d.p.3.c.45.

[b] Hippocra.l.de flatibus.

[c] VVimp.l. 2. de super stit.c.10 11 12. & Vales.sacræ. philo.cap. 15.&18.

tius à dæmonib. inuadi eos, in quibus bilis atræ maior est copia. quia succus iste cumprimis idoneus est, vt homines in furorem & insaniam vertantur, quod dæmones optant summopere. quare & atrabiliariis maxime insidiantur, & morbos vtplurimum inferunt melancholicos. Vnde consequitur quod cũ corporalem materiam non possint transmutare, nisi actiua passiuis applicent; male illos habere, si corporeis huiusmodi rebus adhibitis, dispositiones eorũ malitiæ ac dolis aptæ expellantur, & contrariæ prorsus introducãtur. Igitur quæcunque res corporeæ inducunt in corpus patientis dispositionem contrariam dispositioni requisitæ ad actionem dæmonis, illæ corporeos humores purgant directe, & corpoream ægritudinem pellunt naturaliter: cur vero dæmon fugiat, & corpus illud deserat, sunt solummodo causæ indirectæ, & sine quibus non. Et hac mente licebit obsessis à dæmone, petras, vel herbas natura efficaces, absque vlla tamen incantatione, habere & gestare [a], quæ communis est sententia. His quædam solent obiici. 1. quod Eleazarus apud Iosephum *l. 8. Antiq. c. 2.* radice quadam dæmonium extraxit. *Respondeat* aliquis, hanc forte à Salomone institutam, cum exorcismis, & sic potuisse Deum supernaturaliter in herba operari. Verum id, iam Christianismo introducto & Euangelio promulgato; parum verisimile est. Potius

[a] c. vl. 26. q. 7. Alb. Magnus in Luc. c. 9. Spreng. p. 2. c. 5. remedior. Nid. li. 5. Formicar. ca. vl. Mengus flagel. dæmon. ca. 3. Valerius Polydo. in pract. exorcistar. & dicã plura li. 6. c. 2. sect. 2.

cre-

crediderim Eleazarum Magum, sic per signũ pacti operatum, quod prudenti lectori circumstantiæ à Iosepho additæ facile persuadebunt. videtur eiusdem generis virtus illa radicis, tam superstitiose effodiendæ, de qua scribit *l.7. de bello Iudai. ca.25.* 2. locus Tobiæ[a], his verbis, *cordis eius* (piscis Callyonimi) *particulam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum:* quod & postea factum legimus[b]. *Respondeo.* Suffumigatio hæc indirecte dæmonem pellebat: sed Angelus Raphael directe dæmonem expulit, & in deserto religauit: quare & actio tota postmodum Raphaeli tribuitur[c]: *dæmonium ab ea ipse* (Raphael) *compescuit.* Tribuitur autem vis illa cordi, vt ei insita, non litterali, sed prophetico & allegorico sensu, referendum enim hoc ad Christum Dominum, qui & Magdalenam à dæmonibus, à quibus possessa, & nos tyrannide Diaboli, liberauit. Non meum hoc est, sed B. Prosperi[d]. late ipse & multis, sed inter cætera illud: *satiat ex seipso in litore discipulos, & toti offerens se mundo* ἰχθῦν. *Namq́; Latine piscem sacris litteris, maiores nostri hoc interpretati sunt, ex Sibyllinis versibus colligentes, quod est* Iesus *Christus filius Dei Saluator piscis in sua passione decoctus, cuius ex interioribus remediis quotidie illuminamur & pascimur.*] obscurius hoc dictum, intelliges si legeris D. Aug.[e] à quo illa desumpsit; Sane ἰχθῦς vocatur etiam Christ⁹ à Tertull.[f] *: sed nos pisciculi secundũ* ἰχθῦν

nostrum

a Tob. 6. v. 8.

b c. 8. v. 2.

c c. 12. v. 3.

d de præ dict. p. 2. c. 39.

e l. 18. de ciuit. Dei, ca. 23.

f de baptis c. 1.

nostrum in aqua nascamur. nec aliter quam in aqua manendo salui sumus.] III. Ad cytharam Dauidis [a] nos inuitāt: sed frustra. Nā illic non dulce melos directe dæmonē fugauit: sed duntaxat cytharā feriente Dauide, lenius Saul habebat. quoniam, rege concētu musices delinito, nonnihil sedabātur humores, quibus agitabatur, & propterea vexationi dæmonis min⁹ idonei reddebātur. Ideo malus ille tūc tēporis recedebat; non q̃ musica vel delectaretur, vel offenderetur; sed q̃ ægre ferret hāc sui domicilii sibi quasi turbari possessionē, per huiusmodi humorum temperiē meliorem. sententiam hanc R. Mosis Ægyptii ex nostris multi sequuntur [b], Vana enim de propensione dæmonis in harmoniam quorundam est opinatio; vnde nata Magorum nugamenta, Saturno lugubrem cantum, cęteris planetis hilarem ac lętum offerendum, quod iampridem Guilhel. Paris. [c] refutauit. Alii ad allegoricum sensum confugiūt, & asserūt, vere fugatum dæmonem pulsu cytharæ; sed id virtute ac merito crucis Christi, cuius figura fuit illa cithara [d].

Infertur 3. falsam esse persuasionem poetarum, Palingenii hæretici *libr. 10. seu Capricorno*, & Pet. Ronhardi Catholici, *libr. de dæmonibus*, posse dæmones à Magis ligari (vt solent in cippo vel mala mansione facinorosi) in phialis, speculis, annulisue, semper. n. vel superior atq; potētior eos illic cogit adesse, &

[a] 1. Reg. 16. v. vlt.

[b] R. Moses in l. de 13. articulis, & in Ductore dubitant. Lyran. & Abulens. ad d. ca. 16. a. q. 41. & Anglez supra diff. 6.

[c] p. 3. de vniuer. c. 8.

[d] sic Felis. in 2. d. 8. & illo. prior. D. Prosper 2. p. promiss. & prædict. c. 25.

imperio suo retinet, vel ipsi sponte sua, & ex pacto adsunt, ibiq; se continent, quare vehementer improbanda Hermetis commentatio, qua sic ligandi dæmones pręcepta prodidit. Quod dixi, ex Patrum[a] & Scholasticorũ dictum sententia. Suntque hac de re aureis digna literis *in Gen.* verba Henrici de Hassia, ipse simulat se captum, vt te capiat, se victum, vt te vinciat, se tuo imperio subditum, vt te sibi subdat à te inclusum, vt contra te finaliter concludat: fingit se tua arte, vel imagini vel lapidi alligatum, vt funibus peccatorum religatum ad infernum te perducat.] plura, quibus hæc confirmantur, habes apud Fran. Picum *lib. 7. de prænot. cap. 4.*

[a] Eusebii li. 5. de præparat. c. 6. D. Aug. li. 21 de ciuit Dei, ca. 6. Alp. de Castro l. 1. de iust. hæret. punit. Victor. supra n 31. Sibyllam pereg. qq. Decade 3. c. 8. q. 1. qui citat verba Hassiæ.

Solide autem licet verbose Tostadus, etiam reddita ratione hoc demonstrat his verbis; *Impossibile est, quod minor potestas sibi subiiciat maiorem : & tamen non est potestas super terram, quæ comparatur potestati dæmonum,* Iob. 40. c. *ideo non erit aliquid naturale vel cerimoniale, per quod dæmones possint ab homine cogi, vt veniant, aut respondeant, aut aliquid operentur. Nisi obiiciatur de Ecclesiasticis exorcismis : Sed tunc dicendum est, quod coguntur ad aliquid, scilicet ad recedẽdum de corporibus obsessorum, vel ad non nocendum: sed hoc fit per Deum, in quantum ipse instituit id, quod ab Ecclesia fit: & est ibi virtus diuina latens operatrix, sicut est in operatione sacramentorum. Attamen in operibus maleficiorum, quibus dæmones cogere volũt, non operatur Deus, cũ potius*

con-

contraria sint diuino honori: ideo non possunt malefici cogere dæmones ad aliquid, sed ipsi dæmones mẽtiuntur, & simulant se cogi. quia in hoc stat maxima virtus suasionis eorum. Nam si ipsi non possent cogi à nobis ad veniendum aut respondendum vel agendum aliquid; sed quicquid agerent voluntarie agerent; desperarent homines de eorum conuersatione, quasi nihil mediantibus eis possent, & ita distraherentur ab eis: cum vero illis simulantibus putant homines, quod possunt cogere illos, afficiuntur nimis ad maleficia, quasi per hæc compotes efficiantur omnium quæ velint: & hoc dæmones efficere cupiunt vt per talem errorem & affectum cathenatos sibi teneant animos hominum. Et tamen vere non possunt dæmones cogi ab hominibus per maleficia: imo si cogi possent non docerent ipsi hominibus modum, quo eos cogerent, quia per hoc dæmones miseriores efficerentur, si vere hominibus subiicerentur. fingunt ergo se subditos vt fallant, cum tamen non subdantur. Sed ad tempus cum placuerit sponte seruiant. Vere autem subdi hominibus pro nullo lucro dæmones vellent.] Nihil hoc dicto verius. Quam vero periculosum sit huiusmodi captiuos carcere inclusos penes se habere, conuincitur variis exemplis. suffecerit vnum commemoratum a Iohanne Niderio [a], his verbis; *In minori Basilea paulo ante præsens generale concilium domicilium habuit quidam vir de mala vita, & forte de maleficiis satis suspectus: filiam hic habuit, quam in domo iuueni cuidam nuptui tradidit; & tandem senex pater ægrotare cœpit, & ad filiam & filia-*

possent. vsurpat pro sinerent, & voluntarie pro non ad lubitum alienum, & agerent, pro agere fingerent.

[a] l. 5. Formic.

strum,

ſtrum, demonſtrato quodam ſcrinio dixit: hoc vaſculum non moueatis, alioquin pœnitentia ducemini, ſed in loco ſtare permittite vſq; poſt meum deceſſum, & ita in breui vetulus expirauit. Tranſacto autē tēpore plurimo, nec filia nec eius maritus magni pendit patris iuſſū: ſed de domo priore in aliam domunculā ſe transferentes, ſcriniū, quod ſatis modicū fuit, portauit extra domum verſus nouum hoſpitiū, ſed in ipſo itinere tanti ponderis eſſe cœpit, vt in ipſo viriles artus deficerent, & exinde vxorem pro adiutorio inuocauit. Hæc autem vxor, an poſtea in domo ſcrinium aperuerit, vel quo alio modo incaute ſe circa vas habuerit, obliuioni tradidi. Vnum conſtat, quod in domum nouam cum infantulo quem genuerant parentes prædicti venerunt: & ecce ſubito vxor, velut rabida, ſuper cunas irruit eum necare volens, quod maritus intuens, vi vxorem inuaſit, & eam à dæmone obſeſſam eſſe didicit. qui cum exorciſaretur, minatus eſt dæmon, ſe non exiturum, niſi eā necaret. & ita factum eſt ſuper exorciſtæ manibus. Altera die maritus per viam ſtratæ incedens publice, caſum lapidis recepit inopinatiſſime de ſuperiore parte cuiuſdam canalis cadentis, & in facie, cooperatione, vt videbatur, dæmonis, percuſſus eſt tā deformiter, vt vix homo videretur eſſe.] de his incluſis multa Creſpetus; docet quod ſuis Dominus ſe aliquando ſiſtant præſentes, quoſdam eſſe Saturninos, alios Iouiales, alios venereos, aut mercuriales &c. colendos certo ritu, ſtatis vicibus noctu poſſeſſorem ſuum excitare, & nonnunquam, niſi malum malint, ab

eo alloquendos; in Francia & Italia vænales reperiri, ac semper suis emptoribus exitio esse, hæc ille fusius *lib. 1. de odio Satanæ discur.* XII. SS. tamen viri non raro dæmones certis rebus vel inclusere, vel astrinxere, vt S. Lupus Senonen. ipsum siti affligentem & aquæ frigidæ, quam adferri præceperat se inserentem, inclusit vasculo eiulantem, & se quis esset prodentem: inclusit autem cum signatum cruce puluinar strictim ad os vasculi applicuisset. *Sic vetustus scriptor vitæ eius apud Sur. mense Septemb.*

Sic legimus Asmodeum ab Archangelo Raphaele ligatũ in deserto (*Tob. 8. v. 2.*) quatuor etiam angelos ligatos in magno flumine Euphrate, & iussu Dei solutos (*Apocal. 9. v. 14. & 15.*) & ab angelo ligatum diabolum cathena per annos mille, & missum in abyssum. (*Apocal. 20. v. 2.*) Asmodæum cacodæmonem esse nemo negat. Quatuor illos angelos, malos spiritus rectissime Tichoni⁹ hõ. 7. Andr. Cæsariensis, & Beda *illic* asseruerunt. Alligatio porro ad certum locum referenda est, non vero mystice dũtaxat ad impiorũ corda, sicuti tandẽ cõuictus fatetur Ambr. his verbis; *Alligationẽ ergo Diaboli secundũ litterã intelligendã puto, vt in aliquo abyssi loco virtute diuina ligat⁹ teneatur, vel certe in inferno, vsq; ad diem solutionis suæ.* idẽ D. Greg. cũ litterę adhæret, fatet*r* *li. 4. moral. c. 12.* & Andr. Cæsariens. addens rectissime; *cathenã* ad nostrã intelligẽtiã

vocari

vocatio operationẽ potentiorẽ, qua dæmonis malitia coercebatur: hæc. n. ſunt vincula & rudentes, vt alibi vocantur, *2. Pet. 2. v. 4. & in Canon. Iudæ v. 6.* Quod apud Cæſarium quidã dęmon in obſeſſi corpore inclus⁹, exorciſmo coactus fatetur; tria dicens eſſe verba in Miſſæ canone, quib⁹ vt vinculis Lucifer in inferno ſit religatus, ſcilicet, per ipſum, & cũ ipſo, & in ipſo. *lege li. 5. miraculor. ca. 13.* Poſſunt autẽ ſancti ſic dæmones vincire; primo vt Dei miniſtri, metu iniecto & minis intentatis, quas dæmon ſcit irritas eſſe non ſolere. deinde ſubtractione diuini concurſus à Deo impetrata, qua fit vt nequeant dęmones loco moueri, quã alias poſſent. deniq; impreſſa dæmonib. ſpirituali quapiã qualitate, & vi detẽtiua; cuiuſmodi illa eſt, qua inuiti in inferno detinentur, & igne corporeo ſpiritus incorporei torquẽtur. Docent nos id primum vſus & formulæ ſacrorum exorciſmorum, quibus interdum dæmon excommunicatur (hoc eſt proſcribitur, & quaſi relegatur in peſſimam inferni manſionem) & ſic illi loco quaſi alligatur, vnde diuus Auguſtinus, voce Honorarii edicti vſus, nuncupauit interdictum, *lib. 20. de Ciuitat. Dei cap. 7.* & exemplum habemus *lib. 2. vitæ Diui Bernardi cap. 6.* Secundi modi meminit Palladius in vita B. Macarii, vbi agit de ſepulcro Iamnes & Mambres, *Hiſt. Lauſia. cap. 20.* Tertius modus frequentior eſt, cõmunis omnibus dæmonib. quo ad

eorum pœnam æternã, de quo lege D. Thomam *1.pa.q.64.a.4.ad3.li.4.summæ contra gent. cap.90.* & Episcopum Abulens. *in 25.cap. Matthæi q.506.*

Nonnulla tamen reperio, quæ videntur etiam maleficis hanc vim tribuere; sed penitius considerata solũ indicant, pacto per Magum inito cum potentiore dæmone, dæmonis inferioris actionem & potestatem impediri, & sic eum interdum per magos cogi velit nolit obedire; sed id à mago fit vi vicaria fortioris dæmonis, seu ope potius eius vtẽte, Sic apud D. Hieron. *in Hilarione* quæritur dæmon se licio & lamina constrictum teneri. Sic Iamnes & Mambres dicto loco multos dæmones religarant. Sic intelligendus D. Augustinus cũ scribit, dæmones iussis superioribus ligari, fugari, abstrahi, & alienari à certis locis ac rebus, *de diuinat. dæmon. c.7.* Sic capio Eusebium, cum fatetur dæmones ab hominibus posse detineri *l.5. de præpara. c.6.* Nec aliter Albertus, Victoria, & reliqui Catholici Theologi censent eos annulis includi (quod aiunt) quam ex pacto, idq́; vi potentioris dæmonis detineri, si vere astricti detinentur: vel sponte sua fingere se detineri, quando dęmon potentior illis se non immiscuit.

Infertur quarto omnino sponte seruire hominibus spiritus illos, quos vulgus *Familiares*, seu *Martinellos*, seu *Magistellos*, vocat; Gręci quod adsint assidue, παρέδρυς; de quibus Ire-

næus & Tertullianus egere. tale fuisse dęmonium Socratis aliqui censuerunt [a]. talem Simoni Mago tribuit D. Clemens, & Cynopi Prochorus, talem Thasio cuidam Aristoteles [b], talem nomine Crotonem studioso cuidam, & postea equiti Aquitano, tribuit Frossardus *in Chron.* talem fuisse Cornelii Agrippę
G canem, etsi discipulus eius Wierus neget, cęteri verius affirmant. Memini me apud Ioan. Cæsarium legere [c] cuiusdam Paredri exemplum dignum memoria; in quo tamen illud admirandum, dęmonem illum pro mercede quinq; solidos exegisse, & iussisse ex illis pauperi cuidam *Ecclesiæ* campanam emi; qua diebus Dominicis fideles ad diuinum officium conuocarentur. Haut dubie latebat fraudis aliquid, & spes lucri maioris adfulgebat. Mirandum quoque nihil mali intulisse militi. Vix vnquam Paredri sine Dominorum noxa solent recedere. Vtplurimum paciscitur dæmon, pro certo tempore; quo finito vel alium illi prior herum reperiat, vel ipse dęmoni necandus cedat, vt refert & exemplo illustrat Nicolaus Remigius *li. 1. dæmon.* Sed hæc sufficiant de *Magia*. Pergamus ad *Maleficium*.

a Maxim. Tyrius ser. 26. & 27.
b D. Clem. li. 2. recog. Prochorus in vita D. Io. Euangelistæ. Arist. de admira. audition.
c l. 5. c. 36.

FINIS LIB. II.

TYPOGRAPHI MONITIVNCVLA.

Significarat per litteras Auctor, vt in lib. 1. cap 4. q. 4. verba hæc, Vnus tamen, *& quæ ad capitis eius finem porrigũtur, delerẽtur omnia. Sed fuit litteris illis prælum velocius. Ne tamen de constante Auctoris sententia & voluntate nescires, hoc te, Lector, volui.*

INDEX RERVM ET VERBORVM.

Alchi-

C.

Confessio

D.

F.

Habun-

Vesper-

S. SCRIPTVRÆ ET VARIORVM SCRIPTOR. LOCA HIS libris emendata vel explicata.

Ex veteri Teſtamento.

Galeni

FINIS.

IN·LABORE·

REQVIES.

